

İSMAİL BEŞİKÇİ

KENDİNİ KEŞFEDEN ULUS KÜRTLER

İSMAIL BEŞİKÇİ

**KENDİNİ KEŞFEDEN ULUS
KÜRTLER**

YURT KİTAP-YAYIN: 74

İSMAİL BEŞİKÇİ BÜTÜN ESERLER: 20

Birinci baskı: Mayıs 1993

Dizgi: Yurt Kitap-Yayın

Baskı: Aydınlar Matbaacılık-İSTANBUL

YURT KİTAP-YAYIN

GMK Bulvarı Onur İşhanı Kat: 7 No: 176

Tel, fax: 417 35 49 KIZILAY-ANKARA

İSMAİL BEŞİKÇİ

KENDİNİ KEŞFEDEN ULUS KÜRTLER

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	9
BİLİM-RESMİ IDEOLOJİ ÇELİŞKİLERİ	11
SORGULAYAN TÜRKİYE, SARI HOCA'NIN PORTRESİ ve YENİDEN YAZILMA İHTİYACINDAKİ TARİH	21
"AYDIN" ÜZERİNE	27
"ŞEYH SİZDEN OLUNCA, ONBİNLERLE UĞRAŞMAK GEREKİYOR"	33
"ÖZGÜR GELECEK" İÇİN ÖNERİLER	36
"KÜRDOLOJİ ENSTİTÜSÜ"	37
SOSYALİZMİN SORUNLARI	38
SÜRGÜNLER ÜZERİNE	41
"KÜRTLER: İNSAN HAKLARI ve KÜLTÜREL KİMLİK" ULUSLARARASI KONFERANSI'NA MESAJ	44
KÜRTÇE DERGIYE DUYULAN İHTİYAÇ	46
KÜRT SORUNUNUN ODAĞI	49
KÜRT KİMLİĞİ	52
23 NİSANLAR'DA DÜNYA ÇOCUKLARINA BAYRAM ARMAĞAN EDENLER, KÜRT ÇOCUKLARINA DİPÇİK GÖSTERİYORLAR, ARDINDAN DA "SUSTUR ŞU PİÇİ" DİYORLAR	57
KÜRT SORUNU, AYDINLAR ve TÜRK SOLU	65
KÜRT SERİHİLDANLARI NASIL BAŞLADI	78
KÜRT SORUNU, KARARNAMELERLE YÖNETİM, CEZAEVLERİ	88

"KÜRTLERİN KENDİ KENDİLERİNİ EN KÖTÜ YÖNETİMİ, BU DEVLETLERİN EN İYİ YÖNETİMİNDEN DAHA İYİDİR"	100
SANSÜR-SÜRGÜN KARARNAMESİ ÜZERİNE	111
"KÜRDİSTAN'DA ZATEN SAVAŞ VAR..."	113
"SHP KÜRT RAPORU ASLINDA DEVLETİN RESMİ RAPORUDUR"	119
ULUSAL MÜCADELE BİLİNCİ	134
KÜRDİSTAN'DA AÇLIK GREVİ	135
İSLAMİ AKIMLAR ve KÜRT SORUNU	136
TÜRK DEVLETİ BÖLMEKTE USTADIR	139
KÜRT SORUNU ORTADOĞU SORUNUDUR	140
TC-KÜRT ÖRGÜTLERİ İLİŞKİLERİ ÜZERİNE	144
ANADİLDE EĞİTİM SORUNU	146
KEMALİZM ve KÜRT SORUNU	147
KÜRT SORUNUNU KAVRAMA KONUSUNDA BİR DENEME	155
KÜRDİSTAN'DA TOPLUMSAL UYANIŞ	159
ANTI TERÖR YASASI, TUTUKLAMALAR, OPERASYONLAR	164
ANAP, DİL YASAĞI, PKK, HEP vs.	168
RESMİ İDEOLOJİ ve KÜRTLER	173
KENDİNİ KEŞFEDEN ULUS KÜRTLER	176
TÜRKİYE'DE ÜNİVERSİTE OLSAYDI YÖK OLMAZDI	180
TÜRK DEMOKRASİSİNDE ATANMIŞ KURULLARIN BELİRLEYİCİ ROLÜ	191
"KÜRTLER ULUSAL MECLİSLERİNİ TOPLAMALI"	226
KÜRT KÜLTÜRÜNDE MEDRESELERİN ROLÜ	233
İTTİFAK SÜRERSE HEP GELİŞEMEZ	237
"KÜRT REALİTESİ" NİN İÇERİĞİ	239

"BAŞKAN MAO'NUN 'HALK DENİZDİR, GERİLLA BALIKTIR' SÖZÜNÜN DÜNYANIN HIÇBİR YERİNDE KUZEY KÜRDİSTAN'DAKİ KADAR GERÇEKLIK KAZANDIĞINI SANMIYORUM"	242
KÜRT KÜLTÜRÜNÜN GELİŞME OLANAKLARI	254
KÜRT GENÇLİĞİ	260
MEZOPOTAMYA KÜLTÜR MERKEZİ'NİN FAALİYETLERİ	264
DEVLETİN KÜRTÇE TV PROJESİ	266
"TÜRK AYDINI EZİCİ BİR EKSERİYETLE ŞOVENDİR"	267
"KÜRT ENSTİTÜSÜ" ÜZERİNE	268
AHMET ARIF	275
KÜRT HALKININ TOPLUMSAL ve KÜLTÜREL KURUMLARI ÜZERİNE	276
"KÜRDİSTAN YURTSEVER AYDINLAR BİRLİĞİ'NİN ŞEREF ÜYELİĞİ"NDEN ONUR DUYUYORUM	278
"ÇOK BÜYÜK BİR KAVGANIN İÇİNDEYİM"	283
KUR'AN'IN KÜRTÇE'YE ÇEVİRİSİ ÜZERİNE	291
ULUSLARARASI KÜRDİSTAN FESTİVALI	293
"İLK KURŞUN"DAN SERİHİLDANLARA	294
GÖÇEBE ALIKAN AŞİRETİ	296
KÜRT ULUSAL MÜCADELESİ'NDE KÜRTÇE'NİN ÖNEMİ	299
KOALİSYON HÜKÜMETİNİN VAADLERİ	309
KÜRT SORUNUNA İLGİ, DEVLET TERÖRÜ, PKK vs.	312
KÜRDİSTAN'DA TÜRK EĞİTİM SİSTEMİ	315
TÜRKİYE İŞÇİ SINIFI ve KÜRDİSTAN ULUSAL KURTULUŞ MÜCADELESİ	317
KÜRT FEDERE DEVLETİ-PKK İLİŞKİLERİ	321
GERİLLA	326

"ÖZGÜR ÜNİVERSİTE".....	334
YENİ ÜLKE'NİN BAŞARISI	335
ALEVLİK	336
ÜNİTER DEVLET ve KÜRTLER.....	337
HEP KURULTAYLARI	340
KÜRDİSTAN ULUSAL MECLİSİ	341
"KÜRDİSTAN'A ASKERE GİTME" KAMPANYASI ÜZERİNE	342
SOL BASIN ve BOSNA-HERSEK SORUNU	344
"KÜRT AYDINLANMASI"	346
"ATEŞKES" ÜZERİNE	349
"SÖMÜRGEÇİNİN DİLİYLE ve KÜLTÜRÜYLE SÖMÜRGE DEVRİMİ BAŞARIYA ULAŞTIRILAMAZ"	354
"KÜRTLERİN KÜRTLERLE KARDEŞLİĞİ DAHA ÖNEMLİDİR"	357

ÖNSÖZ

Bu kitapta, 1987 yılından beri çeşitli gazete ve dergilerle yapılmış söyleşiler yer almaktadır. Yabancı basınla yapılan söyleşiler genel olarak yayınlanmıştır, Türk basınıyla yapılan söyleşiler ise genel olarak yayınlanmamıştır. Bazı söyleşiler hiç yayınlanmamış, bazıları kısaltılarak, bazıları da tahrif edilerek yayınlanmıştır. Tamamı, hiç kısaltma yapılmadan yayımlanan söyleşiler de vardır. Bunlar, daha çok Kürtlere ait olan gazetelerde ve dergilerde yayımlanmıştır.

Söyleşilerin yayımlanıp yayımlanmadığı, nasıl yayımlandığı, dipnotlarında ayrı ayrı gösterilmiştir.

Bu kitapta, söyleşilerin tamamı, hiçbir kısaltma veya özetleme yapmadan yayımlanmaktadır.

* *

*

Bir yazının ve söyleşinin tam olarak yayımlanmamasının, bazı kısaltmalar, özetlemeler yapılmasının, tahrifat yapılmasının başlıca iki nedeni olabilir. Birincisi yasal nedenler, devletin cezaî yaptırımlarıdır. İkincisi ise, derginin veya gazetenin söyleşi yaptığı kişinin bazı görüşlerine katılmıyor olmasıdır. Kendi yayın organında, kabul etmediği, benimsemediği bir görüşün propagandasını yapıyor olmamak için, hoşuna gitmeyen bölümleri rahat bir şekilde çıkarabilmektedir. Kendini, kendi yayın organını kurtarmakta, fakat, söyleşi yaptığı kişinin düşüncelerini ve görüşlerini kamuoyuna yanlış, en azından eksik sunmaktadır. Buysa, kendisiyle söyleşi yapılan kişi için olumsuz bir durumdur. Halbuki, gazeteler ve dergiler, en az kendileri kadar, söyleşi yaptıkları kişinin haklarını da korumak durumundadırlar. Kaldı ki, söyleşi, her zaman, söyleşi yapılan kişi için istenen bir ilişki değildir, çoğu zaman bir angaryadır. Hem, bir angaryaya katlanıyorsunuz, hem de düşünceleriniz tam olarak verilmiyor, tahrif ediliyor. O halde, dergiler, gazeteler, görüşlerine katılmadığı kişiyle neden söyleşi yapmak, o kişiye başvurmak istemektedirler?

Örneğin, herhangi bir gazete veya dergi, herhangi bir olaya ilişkin bir yazı hazırlamaktadır. Bu sırada, bazı kişilerin görüşlerine de başvurmak gereği-

ni duymaktadır. Burada, amaç, ilgili kişinin düşüncelerini ve görüşlerini kamuoyuna duyurmak değildir. O kişinin görüşlerini, kendi düşüncelerini, var-sayımlarını doğrulamakta, kanıtlamakta bir delil olarak kullanmaktadır. Bizimle yapılan bazı söyleşileri bu çerçevede değerlendirmek mümkündür. Bu, kuşkusuz herkes için söz konusu olan bir durum değildir. Bazı insanların görüşlerinin tamamının yayınlanmasında hiçbir sakınca görülmez. Bu, düşüncelerin paralellik gösterdiği durumlarda meydana gelir. Fakat farklı düşüncede olan kişilerin görüşlerinin de delil olarak kullanılması, ancak, söyleşi kısaltılarak, özetlenerek, tahrifat yapılarak gerçekleştirilebilir. Buysa, kendisiyle söyleşi yapılan kişinin hiç istemediği bir şeydir. Bu kişi de, doğal olarak söyleşinin tamamının yayımlanmasını ister. Çünkü, düşüncelerinin, görüşlerinin, ancak bu şekilde tam olarak yansıtılabileceğini düşünür. Kamuoyunun kendisi hakkında, olumsuz düşünceler beslemesini istemez. Örneğin, Kürt toplumunun toplumsal yapısını, Kürdistan'ın Ortadoğu'daki ve Dünya'daki statüsünü incelerken "sömürge" kavramını, "sömürge bile olmayan" kavramını kullanıyoruz. Türk soluna mensup örgütler ve akımlar bu görüşü kabul etmiyor. Bu bakımdan söyleşilerden bu kavramların geçtiği bölümleri ısrarla çıkarıyorlar. Halbuki bu da, bizim temel görüşlerimizden biri... Hem görüşümüze başvuruyorlar, hem de bu görüşleri doğru-dürüst yansıtmıyorlar. Burada, sadece, bilimin kavramlarıyla ele alınması gereken bir durum söz konusu değildir, konunun ahlaki bir boyutu da vardır. O zaman tekrar sormak gerekir: Gazeteler veya dergiler düşüncelerini doğru-dürüst yayımlamayacakları kişilere neden başvuruyorlar acaba?

Bizimle yapılan söyleşilerin, genel olarak bu çerçevede ele alınması gerektiğini yukarıda belirtmiştik. Biz, söyleşilerin yayımlanmaması veya kısaltılarak, tahrif edilerek yayımlanması konusunda yukarıda belirtilen iki şıktan ikincisinin egemen olduğunu düşünüyoruz. Fakat, gazeteler, dergiler, kuşkusuz böyle söylemiyorlar, "yer darlığı" gibi teknik nedenler ileri sürüyorlar.

* *

*

Bu kitapta, 1987 senesinden beri yapılan söyleşilerin hemen hemen hepsi ve tam olarak yayımlanmaktadır.

Söyleşilerin düzenlenmesinde, dizgisinde, Yurt Kitap-Yayın'ın çok büyük emeği oldu. Sevgiyle anıyorum.

Ankara, Mayıs 1993

İsmail Beşikçi

BİLİM-RESMİ İDEOLOJİ ÇELİŞKİLERİ(*)

Yeni Aşama- Soruya bir örnekle başlamak istiyorum. Bir üniversitenin sağlık alanında uzman öğretim görevlilerinden birinin Çubuk yakınlarında bir köyde yaptığı araştırmanın sonucunda, köyün yerinin değişmesi gerektiği sonucuna varılmış. Ancak, hükümet, raporu hasıraltı ettiği gibi, araştırmacıya araştırmasından dolayı bir plaket vermiş. Bu durum karşısında çok şaşırان Hoca soruyormuş: “Benim yaptığım araştırmanın doğruluğu kabul ediliyorsa, köyün yerinin değişmesi gerekir, yok eğer doğru değilse bu plaket neden veriliyor?”

Bu örnekte de görüldüğü gibi çok sık rastlanan bir durum var. Yapılan bilimsel araştırma, bir noktadan sonra resmi anlayışla çelişiyor. Sizi de, yaptığınız araştırmalar ve bunlardan dolayı yıllarca hapislik yatmış olmaktan dolayı tanıyoruz. Sizi resmi anlayışla çeliştiren bilimsel sonuca nereden geldiniz?

Bu soruyu biraz gertiye giderek cevaplamak istiyorum. 1950’li ve 1960’lı yıllarda SBF öğrencileri okul bitmeden staj yaparlardı. Ben de böyle bir staj nedeniyle 1961’de Elazığ’a gittim. İlk kez orada farklı bir dil, farklı bir kültür ve farklı bir toplumla karşılaştım. Köylüler derdini, kaymakama tercüman aracılığıyla iletiyorlar. Tercümanlığı da hükümet konağında çalışan bekçi, kapıcı gibi hizmetliler yapıyor.

İlçelerde kaymakamlara olayın boyutunu sordum, bana, “bu tür işlerin üzerinde durma, daha çok gençsin” diyorlardı. Gene aynı dönemlerde, aynı bölgelerde “Yatılı Bölge Okulları” yapılıyor, buralara bölgenin çocukları getirilip eğitiliyordu.

Kaldığımız sürenin sonunda bizden rapor isteniyordu. Ben, yazdığım raporda, karşılaştığım bu sorunun incelenmesi gerektiğini yazmıştım. Dönüşte hocalarla konuştum, onlar da “böyle şeylerle ilgilenme” diyorlardı. Aynı günlerde de toprak reformu konuşuluyordu. Hocalarımız, Doğu’nun kalkınması için ağalık, şeyhlik gibi kurumlara

(*) **Yeni Aşama** dergisi bürosunda, Ankara’da, Ekim 1987’de yapılan röportaj.

Bu röportaj yayınlanmamıştır.

rın kalkmasının gerektiğini savunuyorlar. 27 Mayıs'tan sonra bu konular yeni yeni konuşulmaya başlanmıştı. Ben de, Elazığ'da karşılaştığım bu sorun üzerinde bilgi sahibi olmak istiyordum.

O sıralar SBF'de **Türkiye'nin Toplumsal ve Etnik Yapısı** isimli bir ders vardı. Fakat hocalar Kürt adını ağzına almıyorlar, sadece Türk halkından, Türk toplumundan söz ediyorlardı. Kürtlerden söz etmenin tehlikeli olduğunu da vurguluyorlardı. Bu vurgulamadan hemen sonra, Kürtlerin aslının Türk olduğunu, Kürtçe diye bir dil olmadığını belirtiyorlardı. **M. Şerif Fırat**'ın **Doğu İlleri ve Varto Tarihi** isimli kitabını okumamı tavsiye ediyorlardı. Bir de DTCF'de **Etnoloji** diye bir bölüm vardı. Oradaki hocalar da Kürt diye bir kavramı kabul etmiyorlardı. Dillerinin bir karmaşa olduğunu, kendilerinin de Türk olduğunu söylüyorlardı. **Şerif Fırat**'ın **Doğu İlleri ve Varto Tarihi** kitabını okumam gerektiğini onlar da söylüyorlardı. Kaymakamla köylüler arasında tercüman vardı. Fakat, profesörler Kürtlerin, Kürtçe'nin varlığını inkâr ediyorlardı. Tercümanlar, inkârlar, yasaklar, tehditler düşüncemi alt-üst ediyordu.

Yeni Aşama- O kitabı okudunuz mu? Ne yazıyordu? O yıllarda, gazetelerde Kürtlerle ilgili haberler, yazılar yer alıyordu?

Şerif Fırat'ın **Doğu İlleri ve Varto Tarihi** isimli kitabını birkaç kere okudum. Kürtlerin Türk olduğunu, Kürtçe'nin Türkçe'nin bir ağız olduğunu ispat etmeye çalışıyordu. Kitapta, Kürtlerin örfleri, adetleri ile ilgili bilgiler de vardı. Alevi Kürtlerin dinî inançları anlatılıyordu. **Şeyh Said Kürt Ayaklanması**'yla ilgili geniş bir bölüm vardı.

Altmışlı yılların başlarında, öğrenciyken bu durumları yaşadım. Kitap 1961 senesinde Devlet Başkanı **Cemal Gürsel**'in Önsöz'üyle yeniden yayınlanmıştı. Kütüphanelerde bu konulara ilişkin başka kitapları da inceledim. Ansiklopedileri karıştırdım. Oralarda da benzer bilgiler vardı. Gazetelerde de zaman zaman, herkesin Türk olduğunu, Kürt diye bilinen bir milletin olmadığını belirten yazılar yayınlanıyordu. O yıllarda, "Doğu sorunu" deniyordu. "Doğu sorunu"nun ekonomik bir sorun olduğu belirtiliyordu. Ağalıkla, şeyhlikle, aşiretlerle mücadele gereği çok çok yazılan konulardı. "55 Ağa"nın sürgün edilmesi coşkuyla onaylanıyordu.

Altmışlı yılların sonunda DTCF Profesörler Heyeti tarafından hazırlanmış gizli bir rapor elime geçti. Rapora göre, "Doğu sorununun çözümü için, devletin, Doğu'daki halkın Türk olduğunu, dillerinin Türkçe'den başka bir dil olmadığını anlatması gerekir" deniyordu.

Bunun için, "Üniversiteler ve basın da dahil bütün kurum ve kuruluşlar bu yönde yazılar yazmalıdır" direktifi veriliyordu.

Raporun hazırlanması da ilginç. Rapor, Başbakanlığın isteği üzerine hazırlanıyor. Başbakanlık, bilim kuruluna başvuruyor, bu konuda ne yapmamız gerektiği konusunda rapor hazırlayın diyor. Bilim kurulu da "evet" diyor. Halbuki, bilim dediğimiz zaman şöyle tavır göstermesi gerekir diye düşünüyoruz: Bilim, doğada, tarihte ve toplumda ne olup bittiğini araştırmaya, anlamaya çalışıyor. O halde bilim kurulunun tavrı, "bu bir gerçekliktir, nasıl inkâr edebiliriz" olmalıydı. Yalan üretmek, yalanın propagandasını yapmak, bilimin işi olmamalı diye düşünüyorsun. Ancak bu örnekte, direktife uydukları gibi, devletin, başkalarını da bu konuda yönlendirmesi gerektiğine dikkat çekmişler.

Yeni Aşama- O yıllarda, Kürtlere ilişkin gelişen bir süreç var mı?

1960'lı yılların Kürtler açısından şöyle bir önemi var. **Barzanî**'nin Moskova'dan dönmesi, Güney Kürdistan'da yeni bir süreç başlatıyor. Buradaki kımıldanma, Türkiye'deki Kürtleri de şu ya da bu biçimde etkiliyor. İşte, "bu kıpırdanmaların önüne nasıl geçebiliriz?" düşünceleri, ağalıkla, şeyhlikle mücadele edilmesi gerektiği kanısına varmalarına neden olmuş. SBF'deki hocaların varmış olduğu bu kanı bence yanlış algılamının sonucu. Çünkü, yani onlara göre Kürtler kıpırdanıyorsa, ulusal haklardan söz ediliyorsa, bunun arkasında ağalar var. Çözümü de ağaların etkinliğini kırmakta, toprak reformu yapmakta görüyorlar. Hakikaten 27 Mayıs'tan sonra kendilerine ağa denilen 485 kişi tutuklanarak Sivas'ta bir kampa konuyorlar. Bunlardan 55'i azılı ağa diye alikonup diğerleri bir süre sonra bırakılıyor. Azılı ağalar sürgüne gönderilmiş, sürgünde iki yıl kalmışlardır. Bunlardan **Falk Bucak**'ın savunması ilgi çekicidir. Kürt sorununun varlığına dikkat çeken **Falk Bey**, bu savunmaların bir kısmını daha sonra **YÖN** dergisinde de yayınladı.

Falk Bey'den biraz söz etmeyi gerekli görüyorum. Kanımca 55 Ağalar toprak sahibi, şeyh, aşiret reisi vb. oldukları için değil, şu veya bu oranda, Kürt sorununa bulaştıkları iddiasıyla sürgün edilmişlerdi. Aslında, bu süreç, Kürt kimliğini savunanların çok az olduğunu gösterdi. **Falk Bey** bunlardan başta geleniydi. 1955 yılında, Türkiye Kürdistan Demokrat Partisi kuruluşunda yer aldı. 1966 yılında da Urfa-Siverek yolu üzerinde, MİT tarafından araba kazası süsü verilerek katledildi.

Falk Bucak sürgün döneminde, TCK 142/3'den yani milli duy-

guları zayıflatıcı propaganda yapmak, Kürtçülük yapmak, bölücülük yapmak gibi iddialarla yargılandı... Duruşmada dinlenen kamu tanıkları **Falk Bey**'in köylülerle, arkadaşlarıyla vs. hep Kürtçe konuştuğunu söylüyorlardı. Kürtçe konuşarak suç işlediğini belirtiyorlardı... **Falk Bey** duruşmalarda, Kürt dilini, Kürt ulusal haklarını savunmuştu. İyi bir avukattı. Kanımca, ileride, kitleler üzerinde daha çok etkili olur endişesiyle öldürüldü.

Şunu vurgulamak istiyorum: Kürt ağalarının, şeyhlerin vs. ilericiiliklerini, gericiiliklerini, her şeyden önce ulusal harekete olan tavırlarıyla değerlendirmek gerekir. Ulusal harekete yakın olanların, mücadele içinde yer alanların, resmi ideolojiyi onaylamayanların, resmi ideolojinin propagandasını yapmayanların, ilerici, devrimci oldukları söylenebilir. **Falk Bey** böyle bir kişi idi.

Bu deneyin ardında devletin varmış olduğu kanı şu: Böyle bir kıpırdanma var ama bunun arkasında ağalar yok. En azından ağaların çok büyük bir kısmı, ezici çoğunlukta olan bir kısmı bu kıpırdanma içinde yer almıyor, hatta bu ağalar bizim adamımız, biz bu adamlara boşuna işkence yapıyoruz. Ağalar bizim ideolojimizi, görüşlerimizi kendi bölgelerinde daha iyi anlatıyorlar.

Aslında ağaların devletin adamı olması, eskilere, ta Kürt direnme hareketinin kırılması günlerine dayanıyor. 1937'den sonra devlet, ağalara, "ya bizim adamımız olursunuz ya da sizden öncekiler gibi bir akıbetle karşılaşsınız" dayatmasında bulunuyor. Bu süreçten sonra Kürt egemen sınıfları devletin yanında yer almışlar, devletin politikasını uygulayan, devletin ideolojisini tekrar tekrar üreten ve halka benimseten kişiler olmuşlardır. İlginç bir örnek de var. Ben 1971'de Diyarbakır'da, cezaevinde yatarken, oradaki Kürt gençleri bir siyasi savunma hazırlıyorlardı. Bunu öğrenen idare, gençlerin babalarına "çocuklarınızı uyarın" diyordu. O sıra bu gençler, kendi babaları, dedeleri, amcaları, dayıları vs. için "devletle işbirliği yapıyor" diyorlardı. 74'ten sonra bu ağaların devlet yanında itibarları kalmadı, çünkü hepsi deşifre olmuşlardı.

1968'de Cizre'de bir araştırma yaparken **Şeyh Seyda** adında birini tanıdık. Binlerce müridi olan bu şeyh, "kavmiyet gütmek İslama aykırıdır" diyordu. **Şeyh Seyda**'nın devlet açısından önemi var. Çünkü Irak Kürdistanı'nda bir silahlı hareket var, bu silahlı mücadele Mardin, Siirt ve Hakkâri yörelerini etkiliyor. Bazı kıpırdanmalar var. **Şeyh Seyda**'nın "hepimiz Müslümanız" demesinin önemi burada yatar. Böylece devlet, nüfuzlu kişileri denetleyerek bütün bir bölgeyi denetlemek istiyor. Dahası, bu kesimlerin kapitalizmin gelişmesi sonucunu yok olup gitmesini önlemek için, örneğin, banka kredilerini arttırıyor, traktör sağlıyor.

Diyeceğim şu ki, Türkiye'de böyle konulara bilimin kavramları ile yaklaşılmamış. Bilimle resmi ideoloji farklı yerlerde duruyorlar. Bilim kavramında farklı tanımlar olabilir, kişilerin veya grupların farklı bilim tanımları olabilir, farklı içerik yükleyebilirler. Fakat şu konu, hepsinde de ortak olmalıdır: Bilim sürecinin olgular ile bağı olmalıdır. Çünkü bilim, doğayı araştırarak, tarihi araştırarak, toplumu araştırarak. Öyleyse bilimin önermeleri bir olguyla ilgili olmalı. Halbuki resmi ideoloji bu olgunun inkârını istiyor. Bilimsel önermelere, Kürt olmadığı varsayımı ile başlayın diyor. Yani tartışılmayan, doğruluğundan kuşku duyulması istenmeyen bir varsayım... Ama biri de çıkıyor, bu varsayım yanlıştır diyor. O zaman üniversitedeyse eğer, görevine son veriliyor, ardından da adli kovuşturma geliyor.

Yeni Aşama- Bilimin ve resmi ideolojinin olgulara yaklaşımı nedir? Profesörler, olguyu, örneğin Kürtleri inkâr eden varsayımlar geliştiriyorlar, inkârı doğrulayan sonuçlara varıyorlar...

Bu, bilimsel bir süreç değil. Resmi ideoloji bir çerçeve çizmiş, bu çerçeve içinde araştırma yapmak yasak. Bu yasak alana ilişkin bazı bilgiler oluşturmuş. Herkesin bu bilgileri öğrenmesini istiyor. Bu bilgilerden kuşku duyulmamasını istiyor. Bu bilgiler ışığında düşünmesini, bu bilgiler ışığında tavır ve davranış göstermesini istiyor. Halbuki bilim dediğin süreç kuşkuyla başlar. Resmi ideolojyise kuşkuyla gerek duyulmasını istemediği bir önerme sunuyor. İşte bu, bilim değil ideolojidir. Yani resmi ideoloji... Oysa bilimin önermeleri her zaman tartışılabilir, hatta yeni bir olgu, ileri sürülen önermeyi yanlışlayabilir. Bilim, katı değil tam tersine dinamiktir. İdeoloji böyle değil. Bilimin gelişmesinde en önemli etken, resmi ideolojinin belirlediği çerçevenin dışına çıkmaktır. Herhangi bir kişi, herhangi bir konuda, bir yazı yazıyorsa, bu yazı, başka birileri tarafından eleştiriliyorsa, bu eleştiri nedeniyle kimse cezai müeyyide ile karşılaşmıyorsa, bu toplumda bilim ortamı var demektir. Böyle bir ilişkiler ağı bilim ortamını yaratır, böyle bir ortamda bilimin özgür gelişiminden söz edilir. Resmi ideolojinin belirlediği sınırlar dışına çıkılamıyorsa, bu toplumda bilim ortamı yok demektir. Resmi ideoloji kurumunun olduğu yerde bilim ortamı yoktur. Resmi ideolojinin dinamik bir şekilde işletildiği, çalıştırıldığı bir toplumda bilim gelişemez. Bu nedenle Türkiye'de bilim ortamı yoktur. Türkiye'de üniversite bilim ortamının olmadığını söylemiyor, böyle bir ortamın yaratılması için mücadele etmiyor. Hatta bu konuda üniversiteler iktidarlara yapıyorlar. Şöyle ki: Bilimsel özerklik var da mali ve idari özerklik yok diyorlar. Oysa, üniversite olarak, Türkiye'nin toplumsal yapısını özgür bir biçimde

yorumlayamıyorsun. 141, 142, 163 var diyorlar, onlar varsa bilimsel özgürlük ve özerklik de yoktur. Cumhuriyet tarihini incelerken Kürt olgusunu yerli yerine oturtamadığın sürece tarihi nasıl incelemiş olacaksın? Örneğin, 1920'lerin Türkiye'sinde, önemli unsurlar olarak Türkler var, Rumlar, Çerkesler, Ermeniler, İngiliz ve Fransız emperyalizmi ve Kürtler var. Bu kategorilerin birbirleriyle olan ilişkilerini incelemek zorundasınız. Şimdi resmi ideoloji diyor ki, "Kürt kategorisini silin, diğer kategorileri inceleyin." Oysa diyalektik olarak bütün kategoriler birbiriyle ilişkili. Bunların arasındaki ilişkiyi kopardığınızda bilime aykırı davranmış olursunuz. Çünkü olgular hem kendi dışındaki olguları etkiliyor, hem de onlardan etkileniyorlar. Örneğin İngiliz emperyalizminin böl-yönet politikası Kürtleri etkilemiştir. Kürt hareketi de Kemalist hareket önderliğindeki Türk kurtuluş hareketini etkilemiştir. Örneğin **Mustafa Kemal** neden Ege'ye değil de Doğu'ya gitti? Bu, Kürt hareketi ile yakından ilgili bir soru. Bu sorulara sağlıklı karşılık vermek için olguları bir bütün olarak kavramak gerekiyor. Olguların diğer olgularla olan diyalektik etkileşimlerini iyi belirlemek için yasakların olmaması gerekir. Bilimsel süreçte değer hükümlerinin yeri yoktur. Değer hükümlerinin varlığını kabul eden resmi ideolojidir ki bu da bilimin reddedilmesi demektir. İyi, kötü, yararlı, zararlı gibi kavramlar bilimin değil ideolojinin kavramlarıdır. Bu kavramlar değer yargılarıyla yüklüdür.

Konuya bir de şöyle bakalım: Bir siyasal grubun, ulusun veya sınıfın kendisini ifade etmesi bizim için yeterli midir yoksa onun eyleminin içeriğine de bakmak mı gerekir? Örneğin Kemalist hareket kendini anti-emperyalist ve anti-sömürgeci olarak değerlendiriyor. Bunu, Kemalist hareketi değerlendirmek için yeterli bulamayan araştırmalar, bu hareketin içeriğine de bakmak zorundadır. Baktığımızda gördüğümüz şu ki, Kemalist hareketin İngilizlerle mücadelesinin özü, anti-emperyalist değildir. Çünkü her iki tarafın isteği de Musul ve Kerkük'ün kendilerinde kalmasıdır. Kürdistan üzerinde yürütülen bir mücadele vardır. Kürdistan'dan daha fazla pay koparmanın mücadelesi. Bu mücadelenin anti-emperyalist bir içeriği yoktur. Biliyorsunuz, harita üzerinde Misak-ı Milli diye bir sınır yok, ordu nereyi kontrol edebiliyorsa, Misak-ı Milli orasıdır. Sonuç olarak Lozan'da bu bölgeler İngilizlerin denetiminde kalıyor.

Kanımca bir tarihçi için Ortadoğu'nun en önemli olayı bu. Çünkü Ortadoğu'nun ortasında yer alan bir halkın dört ayrı coğrafi alana ayrılması önemli. Benim söylemeye çalıştığım bütün bunların bilimin ve siyasetin kavramlarıyla anlatılabilmesidir. Örneğin 1920'lerde Kürdistan niye bölünüp parçalandı, paylaşıldı? Bunu sormak resmi ideoloji ile çok ters düşülmesi demektir.

Yeni Aşama- Bugün artık, Kürt sorunuyla ilgili bazı kabuller var.

Bugün, Türkiye'de bir Kürt meselesi olduğu kabul ediliyor, ama sadece bu kadarı söyleniyor. Meselenin içeriği nedir, ne zamandan beri böyledir? İşin bu tarafı konuşulduğunda büyük tepki çekeceğini sanıyorum. En azından bölünme, parçalanma, paylaşılınayı, İngiliz emperyalizmi ile Kemalizmin işbirlikçiliğini gündeme getireceksin. Bu da ceza kanununu bir değil, birkaç defa ihlal etmek demektir.

Fakat ben şöyle düşünüyorum: Eğer birtakım olguları kanıtlatabilirsen, **Galle**'nin dediği gibi dünya dönüyorsa, biz de bunun döndüğünü kanıtlayabiliyorsak, fakat dünyanın döndüğünü ifade etmeyi yasaklayan resmi ideoloji varsa ve bu resmi ideolojiyle göre dünya dönüyor demek, halkın mutluluğuna karşı gelmek, dış düşmanla işbirliği yapmak, vatana ihanet etmek anlamına geliyorsa ve bu yüzden dünya dönüyor diyenlerin başını ezeriz diyen bir ideoloji varsa, bilimi üreten kişiler nasıl bir davranış içine girmelidirler? Ya dünya dönüyor diyeceksin ya da resmi ideolojinin dediğini kabul edeceksin, başka alternatif yok. Şu söyleniyor -kı bana da söylendi- "kardeşim sen de başka konuyu incele." Örneğin SBF'li hocalar bana gecekonduları incelememi öğütlemişlerdi. Evet, gecekondular da önemli bir sorun ama ben bu konuyu incelemek istiyorum.

Yani eğer dünyanın döndüğünü kanıtlamışsan bunu her yerde her zaman söylemek durumundasın. Bu da tabii resmi ideolojinin eleştirilmesi oluyor. Resmi ideoloji eleştirilmeden toplumsal bilimi geliştirmek mümkün olmuyor, toplumsal bilimlere saygınlık kazandırmak mümkün olmuyor. 1980'de YÖK diye bir olay çıktı ortaya. Eğer Türkiye'de üniversite olsaydı, YÖK olur muydu? Gerçek anlamda üniversite olsaydı, direnecekti, YÖK olmayacaktı ya da olsa bile işlemeyecekti. Kanımca üniversitelerin başına böyle bir çorap örülmesinin sorumlusu üniversitenin bizzat kendisidir. Konuşmamızın başında da belirttiğimiz gibi, "rapor hazırla, Kürtçe diye bir dil yoktur" diyorlar, üniversite coşkuyla hazırlıyor. Bir de buna bilim diyorlar. Bu, bilim değil, üniversite sanki iktidarın bir yan kuruluşu gibi. Siyasal iktidarın buyruklarıyla çalışıyor, o buyruklar uyarınca raporlar hazırlıyor. Basın da öyle... Üniversite örneğinde olduğu gibi, kurumlar kendi içeriklerinden çok uzakta duruyorlar. Örneğin mahkemeler işkence yapmıyorlar ama, işkence yapıldığını söylediğinde olaya çok soğuk duruyorlar, o zaman, adalet bu işin neresinde?

Buna karşı çıkabilmenin tek yolu, resmi ideolojiyi bilimin kavramlarıyla eleştirmektir. Bu bir alternatiftir ve bunu toplumsal bilimler yapacaktır. Üniversite böyle bir eleştiriyi yapamadığı sürece say-

gınlığı kalmaz. Hele hele altmışlı yıllardan farklı olarak bugün bu konu toplumda konuşulurken, sen hâlâ eskiden beri söylenip gelenleri tekrarlıyorsan, saygınlık kalmaz.

Yeni Aşama- Söylediklerinizden şunu anlamak mümkün, bu koşullar altında bilimsel-özerk üniversite mümkün değil...

Tabii. Özerklik için şöyle söylüyorlar: Bilimsel özerklik var, mali ve idari özerklik yok... Bu, bir iktidarlılıktır. Bilimsel özgürlüğün sınırları 141, 142 ve 163 gibi maddelerle sınırlanıyorsa, bilimsel özgürlük yok demektir. Bilim kavramı, düşünce özgürlüğü kavramı ile ilgili. Eğer bir ülkede düşünce özgürlüğü varsa, o ülkede bilim yapmanın olanağı vardır ve bilimin gelişmesi için yegane ortam da budur! Böyle bir toplumda gerçek üniversite olabilir. Ama, Türkiye'de bu yok! Düşünce özgürlüğünün olduğu bir ortamda rektörün-dekanın kim tarafından seçildiğinin önemi yoktur. Eğer resmi ideolojiye aykırı şeyler söylediğim için cezaya çarptırılmıyorsa, istediğim konuyu araştırıyorsa, rektörü ha Milli Eğitim Bakanı atamış, ha ABD'de olduğu gibi Mütevelli Heyeti... Çok fark etmemesine rağmen rektörü öğrencilerin seçmesinin bilim adamı açısından şöyle bir olumluluğu vardır. Öğrenci temsilcilerinin de katıldığı bir kurul tarafından seçilen rektör, araştırmaların maddi olanaklarının dağıtılması yönünde daha etkili olabilir. Üniversiteler üzerine sermaye gruplarının baskısını azaltabilir... Ama diyelim ki rektörü öğrenciler seçiyor ve ben buna rağmen kovuşturmayaya uğruyorsam, öğrencinin seçtiği rektörden ne hayır gelir?

Tabii şunu da unutmamak lazım, eğer bir ülkede bilim özgürlüğü yoksa, o ülkede öğrenciler rektörü seçemez. Yani bileşik kaplar örneği gibi... Toplumun bütün kurumları birbirini etkiliyor. Düşünce özgürlüğü yoksa rektör işverenin adamı olacaktır.

Son günlerde TV'de bir olay izliyorum. Yahudiler, İsrail'in Filistin politikasını eleştirmek için sokak gösterileri yapıyorlar. Hemen Türkiye'yi düşünüyorsun. Mısır'da bir zam yapılıyor, halk harekete geçiyor. Acaba diyorsun Türkiye ile olup bitenler arasında ne gibi farklılıklar var? İsrail'de 82'de de böyle oldu. Özetle olup biten şu: İsrail'de halk hükümeti eleştirdiği, komünist milletvekilleri **Arafat**'la görüştüğü için "vatan haini" olmuyorlar, basın hükümeti eleştirdiği için ceza kovuşturmayaya uğramıyor. Türkiye açısından çok önemli bu. Şimdi kazara basın PKK haklı dese, kıyamet kopar. Ama Türkiye'de demokrasi yok diye, bilim üretmenin peşi bırakılamaz, istemlerden vazgeçilemez. Bu, bir mücadeledir, bir süreç sorunudur.

Yeni Aşama- Bir yandan bilimsel özerk üniversiteyi elde etmek mümkün görünmüyor, diğer yandan bilimin mücadelesini vermek gerekiyor. Peki, bilimi tekellerin egemenliğinden kurtarmak için ne yapmak gerekiyor?

Kişilerin kendisini sorgulaması gerekiyor. Toplumsal muhalefetin yüksek olduğu dönemlerde, kendini sorgulama olayı daha kolaydır. Ama muhalefetin olmadığı dönemlerde de bilim adamı böyle davranmak zorundadır. Ama burada bir normatif durum var. Adama dürüst ol, "dünya dönüyor", bunu her yerde açıkla diyorsun. Yani normatif yapıyı yıkmadan da bilimi üretemezsin. Geri çekilme sürecinde de bilim yok değil.

Galile ile ilgili Brecht'in tiplemesi çok öğreticidir. **Brecht, Galile**'yi üç halde düşünüyor: İlk olarak **Galile**, dünyanın döndüğünü biliyor fakat ifade etmekten korkuyor. Bu tavır Brecht'i rahatsız ediyor. İkinci olarak, **Galile** şöyle bir düşünüyor, mahkeme karşısında baskı altında tutuluyor ama gerçeği de ifade ediyor. Üçüncü olarak, öğrencisinin ağzında **Galile** anlatılıyor. **Galile**'yi gerçeği ifade etmekten geri adım attığı için büyükçe bir şatoda besliyorlar. O da bunun karşılığı olarak, "ben kutsal kitaba karşı geldim" diyor. Brecht, bundan rahatsız. **Galile**'nin öğrencisi de öyle. Bana göre de eğer o zaman **Galile** tavrını koyabilseydi, bilimsel gelişmenin seyri bugün daha yüksek bir noktada olurdu. Benim kanımca bilimin gelişmesi tek tek kişilerin kendi tavırlarını ortaya koymalarıyla mümkün. Bu, bilimin normatifiğinin gereğidir. Bilimin gelişmesinde böyle bir nesnellik var. Bir de ulaştığımız önermeleri kamuoyuna duyuracak cesarete sahip olmak gerekiyor. Bu da işin sübjektif yanıdır. Bilimin nesnelliği ile sübjektifliği yan yanadır. Yani ulaşılan sonuçları kamuoyuna duyuracak kadar **cesur** ve **dürüst** olmak gerekiyor. Cesur olmak, dürüst olmak, ahlakın kavramlarıdır. Fakat bilim adamının böyle bir tavır ve davranışı olmalıdır. Bu nitelikler olmadan bilimi geliştirmek mümkün değildir.

Bir nokta daha çok önemlidir. Bilime kimin ihtiyacı varsa o üretir. Örneğin **Doğan Avcıoğlu**, her şeyi yazıyor ama Kürtlerle ilgili hiçbir şey yok. O, cuntalarla ilişkiliydi, cuntaların bilime ihtiyacı yoktur, ama Kürtlerin ihtiyacı var, çünkü değişiklik istiyorlar.

Bir de baskıyı içine sindirme var. Örneğin yazmış olduğun herhangi bir yazıyı yayınlamaktan çekiniyor ve "bu doğru ama yasalar var" diyorsun. Bu noktada baskıyı içine sindirmek gibi bir durum var. Tabii bilim bu değil. Örneğin benim çok önemli iki devam oldu. Birisi 1971, birisi 1977-1978 ve sonrası. Birinde bir sağ görüşlü, diğerinde sol görüşlü iki Kürt kökenli öğretim görevlisi tarafından ih-

bar edildim. Asım ile olmuşlar, egemen ulusun bir değeri haline gelmişler. Çünkü bu çerçeveyi taşıyan bilgilerin yayılmasını istemiyorlar. Bunu içlerine sindirmişler, kabul etmişler. Kendi kımlığını inkâr etme, kendi ulusuna yabancılaşma, böylece egemen ulusun bir değeri haline gelme, bir süreç sorunudur.

Yeni Aşama- Bu çerçeve içinde günümüz öğrenci hareketi ile 1965'lerin öğrenci hareketi arasında bir karşılaştırma yapmanız mümkün mü?

Günümüz öğrenci gençliği mevzuatla çepeçevre sarılmış durumda, oysa geçmişte bu mevzuat daha azdı. Diğer yandan o günün toplumsal hareketliliği de hesaba katılırsa, aktivite daha da yükselir. Kanımca bu durumu hükümet olmak ve iktidar olmak kavramlarıyla açıklamak mümkün. Çünkü, hükümet olmakla iktidar aynı şey değildir. Dönemin başbakanı **Demirel**'in birtakım kurumları etkileme gücü vardı, oysa **Özal**'ın 292 milletvekili olmasına rağmen böyle bir gücü yok. Örneğin **Keçeciler**'i bakan yapamıyor. Aslında, iktidar olmak anlamında, Türkiye'de hükümetin yanı sıra başbakanların tüm kurumlara egemen olması söz konusu değildir. Örneğin, orduya hiçbir başbakan söz geçiremez.

Böyle olunca üniversitelere **Demirel**'in çok fazla müdahale etmesine gerek kalmıyor. Mevzuat da bu müdahaleyi kısıtlıyor... **Özal** döneminde ise, yönetimin gücü olmadığı için üniversiteye daha çok baskı geliyor. Bu da, öğrenci hareketlerinin niteliğini değiştiriyor. Bir de, hem o dönem, hem de 74 sonrasında sosyalizm teorik olarak alternatif durumda. Şimdi durum çok farklı. Cezaevlerinden tahliye olanlar geniş kitlelerle karşılaşmıyorlar.

71'de anayasa ile uğraşılmamış. 12 Eylül'de öyle değil. 12 Eylül kurumlaşıp gitti. Bu da düşünce özgürlüğünün üniversitede kınılmasını getirdi. Bu bakımdan o döneme göre biraz geri fakat bu dönemde yargılananların büyük bir bölümü işçi, köylü, liseli... Bu da farklılık olarak alınmalıdır.

Diğer yandan Dev-Genç hareketliliği de üniversitenin baskı altında tutulmasını engelleyiciydi.

Yeni Aşama- Teşekkür ediyoruz...

SORGULAYAN TÜRKİYE, SARI HOCA'NIN PORTRESİ

ve

YENİDEN YAZILMA İHTİYACINDAKİ TARİH(*)

Az önce gidip kargodan aldım. **Sarı Hoca'nın, İsmail Beşikçi'nin** el yazısı masamın üstünde duruyor. Saman kağıdına tükenmezle yazılmış beş sarı sayfa. Aynı sayfalar daktiloya da çekilmiş. Ankara büromuzdaki genç arkadaşlarımızın inceliği mi, ya da hocanın kendisi mi bir ara fırsat bulup daktilo etmiş, zarftan açıklayıcı bir not çıkmadığı için bilemiyorum. Her iki metinden de birkaç paragraf okuyorum şimdi. Daktilo edilmiş sayfalar aynı tümceleri taşısa da aynı coşkuyu yaratmıyor bende. Elimde değil, **Sarı Hoca'nın** saman kağıdındaki müsveddesini usulca okşuyorum.

Demek böylesi bir müsveddeydi **Sarı Hoca'nın** ömrünü, ömründen de öte bilimsel araştırmalara adanmış on yılını ondan koparıp götür... Savcı sorduğunda "benim değildir" diyemediği, demek de istememişti çünkü, değil yayınlanması, postaya verilmesi bile gerçekleşmemiş, hapisnede özel eşyaları arasında bulunan özel bir mektubun, tutsakların da özel eşyaları olur evet, olmalı, ilgilerinden dolayı bir meslekdaşa, İsviçre Yazarlar Birliği Başkanı'na yöneltmek istenen bir teşekkürün el yazılı müsveddesi, içine dünyaları sığdıran dörde katlanmış küçücük bir kağıttı mutlaka, suç kanıtı olup da yıllar yılı teller ardında tutuşu onu. Türk Ceza Kanunu madde 140. Bulup okumalı yeniden.

"Devletin dıştaki saygınlık ya da erkini kıracak biçimde Devletin iç durumu hakkında bir dış ülkede köksüz, abartılmış ya da özel amaca dayalı havadis ya da haber yayımlayan ya da ulusal çıkarlara zarar verecek herhangi bir davranışta bulunan yurttaş beş yıldan aşağı olmamak üzere ağır cezaya çarptırılır."

Gereğini düşünenlerin **Sarı Hoca'ya** uyguladıkları 140. madde, değişikliğiyle birlikte, içim üşüyor, ürperiyorum. Birileri özür dilemeli

(*) Bilgesu Erenus, *Toplumsal Kurtuluş*, Sayı 8, Şubat 1988, s. 14-17, *Duvar Yazıtları... 3* başlığı altındayayınlanmıştır.

ondan. Bu kör zihniyet adına bizim dilememiz yetmez. Hem **Sarı Hoca** da bunu kabul etmez zaten. Birileri özür dilemeli ondan. Sarı saman sayfalardaki müsveddeyi bir kez daha okşuyorum. Sayfalardan taşan sesi duymak ne güzel.

“Türkiye 1980’li yıllarda özel tip cezaevleri olgusuyla karşılaştı. Henüz yirmi yaş çağlarını yaşamakta olan gençler, Bartın, Çanakkale, Malatya, Bursa, Aydın, Diyarbakır, Mamak, Metris gibi yerlerde özel tip cezaevlerine kapatıldılar. Bu cezaevlerinin ‘hücre tipi’ diye adlandırılan daha özelleri düşünöldü ve uygulandı. Gaziantep, Eskişehir, Bursa, Sağmalcılar gibi yörelerde de bu türden cezaevleri ‘hizmete’ açıldı. Bu cezaevlerini uygulamaya koymanın tek amacı vardı: Tutukluları ve mahkûmları yıpratmak ve sindirmek, onların kişiliklerini parçalamak, belleklerini silmek, beyinlerindeki devrimci ve demokratik düşünceyi kazımak.”

Sarı Hoca’yla Ankara’da Duvar Yazıtları için hemen ayak üstü söyleşmiştik. Ben İstanbul’a dönmek üzereydim. o ise ev taşıyordu. On gün içerisinde elinizde olur dediğı zarftan, **İsmail Beşikçi**’nin hapishane koşullarında kendini yeniden var etmesi çıkacak sanıyordum. Masamın üzerindeki müsveddeyi okudukça anlıyorum ki, **Sarı Hoca**’nın hiç niyeti yok buna.

“Özel tip cezaevleri ve uygulaması, kuşkusuz Türkiye’nin bulduğu bir yöntem değildi. İsrail esir aldığı Filistinlileri bu tür cezaevlerine kapatıyordu. ABD, Vietnam da bu uygulamalar içindeydi. Böylece, Türkiye bunlardan ve benzeri uygulamaların sağladığı birikimlerden de yararlanarak özel tip cezaevlerini uygulamaya koydu.

Özel tip cezaevlerini düşünmek ve uygulamak şu anlama gelmektedir:

Değişmeyen, doğruluğundan kuşku duyulmayan, tartışılmayan resmi ideolojiyle cezaevlerini yönetmek. Tek tip insan yaratmak. Ne var ki, Türkiye, hızla değişen bir toplumdur. Mahkûmların ve tutukluların düşünceleri, tavır ve davranışları da hızla değişiyordu. Değişmeyen, sert, katı resmi ideolojiyle hızla değişen bir toplumu yönetmek mümkün olamazdı. Bu bakımdan, 1980’li yıllarda karakollarda ve cezaevlerinde çok acı olaylar yaşandı, yaşanıyor. Çünkü resmi ideoloji en katı biçimde cezaevlerinde uygulanmaktadır. Zira, devletin en güçlü olduğu yer cezaevleridir. Cezaevi, karakol gibi kurumlarda, devlet, kendini, pek çok maddi, manevi araçlarla donatmıştır. Müdür, başgardıyan, gardıyan, savcı, asker, polis, ‘mevzuat’, kanun, yönetmelik, tüzük, bakanlık, cop, falaka, elektrik, beton ve taş duvarlar, demir parmaklıklar, mazgallar, kilitler, anahtarlar, demir kapılar, görüş yasakları, havalan-

dırma yasakları, haberleşme yasakları, infaz yakmalar, hücreler, tecritler, kapalılar, sakal, bıyık, kıyafet konusunda dayatmalar, tek tip elbise dayatması, doktora çıkarmamak, banyo yaptırmamak, yiyecek almak, suyu kesmek... daha pek çok yasaklar, önlemler..."

Sarı Hoca tüm bu yasakları ve önlemleri kendinden uzaklaştırarak anlatıyor. Sanki yaşananları hiç yaşamamışçasına. Ve bu yüzden, tüm bu kendinden öteleyerek anlatmalar, bir başka mahkûmun çizdiği, **İsmail Beşikçi** portresine dönüşecek birazdan...

"Özel tip cezaevlerindeki tutuklu ve mahkûmun ise beyninden ve yüreğinden başka hiçbir şeyi yoktur. Devlet, tutuklu ve mahkûmun bu iki varlığından başka her şeyine el koyabilmektedir. Çorabına, mendiline, donuna, ayakkabısına, ilacına varıncaya kadar her şeyine."

Bir başka mahkûm çizdiği **İsmail Beşikçi** portresinde **Sarı Hoca**'nın tahliyesini beklediği günlerden birgün, Sakarya Cezaevi'ne nakledilişinin renkleri var. **Sarı Hoca**'nın hiçbir özel eşyasını yanına vermediler o gün, yatak ve yorgandan gayrı.

"Zaten özel tip cezaevleri uygulamasının ana amacı, mahkûmun beynini ve yüreğini ele geçirmektir, onu teslim almaktır."

Sakarya Cezaevi'nin kapıaltında **Sarı Hoca** çınlıçplak. Biri Doğru lehçesiyle konuşan iki gardiyan, "Sen Hocaymışsın ha" deyip **Sarı Hoca**'nın parmak uçlarına vuruyor.

"Yürek ise mahkûma dayanma gücü verir, sevgiyi üretir. Çünkü; eziyet, baskı, işkence nedensiz değildir."

Sakarya Cezaevi'nin kapıaltında, çınlıçplak konmuş **Sarı Hoca**'ya, uçlarına uçlarına vurulmuş parmaklarıyla eşyalarını alıp koğuşuna gitmesi emrediliyor. Uçlarına uçlarına vurulmuş parmaklarıyla **Sarı Hoca** eşyalarını alıp koğuşuna gidiyor. Olaya tanık olan bir başka mahkûmun **İsmail Beşikçi** portresine başlamasının nedeni bu işte...

"Bunu kavrayan kişinin, 'kişi' olarak kalabilmek için keyfi dayatmalara karşı gelmesiyle, karşılaştığı eziyete ve işkenceye de katlanmasıyla düşünce ve davranışlarında dikkate değer değişimler olmuştur."

Artık sarı saman sayfalarındaki **Sarı Hoca**'nın sesiyle aranızda girmeyeceğim. Ta ki bir başka mahkûmun kapı altında etkilenecek çizmeye başladığı, **İsmail Beşikçi** portresi bitene değin...

"Resmi ideolojinin uygulamalarındaki değişikliklere paralel olarak,

mahkûmların düşünce ve davranışları da değişmektedir. Herhangi bir yaptırımla keyfi bir dayatmayla karşılaştıklarında mahkûmlar, bunu, yetkili kişilerle tartışmaktadırlar. Yaptırım, cezaevlerindeki yaşamlarında, mahkûmların, ruhsal ve bedensel yönden geliştirilmesi amacını taşııyorsa, ona karşı çıkmaktadırlar. Her iki taraf da düşünce ve davranışlarında ısrarlı olunca, ölüme varan olaylar bile ortaya çıkmaktadır. Ölümle sonuçlanan açlık grevleri, kendini yakarak, canından vazgeçerek topluma mesaj ulaştırma yolları bu yöntemlerin en çarpıcı olanından birkaçıdır. Egemen güçlerin, 'emir kullarına' direktif veren yöneticilerin, mahkûmlardaki bu değişikliği kavrayamamış olmaları onların en önemli zaaflarından biridir.

Tutuklulardaki ve mahkûmlardaki değişikliklerle paralel olarak mahkûm ailelerinin, mahkûm yakınlarının düşünce ve davranışlarında da büyük değişimler olmuştur. Mahkûm aileleri, adeta çocuklarıyla, yakınlarıyla birlikte ceza çekmektedirler. Görüşlerde, ziyaretlerde, mahkeme salonlarında, bu organik bütünleşme bütün açıklığıyla görülmektedir. Ve bu, nesnel bir süreçtir. 1970'li yıllarda aileler, daha çok, kendi çocuklarını, kendi yakınlarını ziyarete gelirlerdi. Günümüzdeyse öyle değil. Kendi çocuğu, kendi yakını kadar çocuğunun, yakınının arkadaşlarını da merak ediyor, soruyor, soruşturuyor. Bu, çok önemli bir nitelik değişikliği ve nesnel bir süreçtir. Çünkü, aynı acıyı, aynı kaderi paylaşanlar arasında, giderek, daha sağlıklı, daha yoğun, daha sıcak ve samimi ilişkiler oluşmaktadır. Siyasal bilinç ve toplum bilinci gelişmektedir. Ve bu süreç, Tutuklu ve Hükümlü Aileleri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, TAYAD'ı ortaya çıkarmıştır.

Cezaevlerindeki direnmeler mahkûm ailelerine de yansımaktadır. Mahkûm ailelerinin, hakları konusunda direnmeleri, hukuk ve adalet istemeleri cezaevlerini de etkilemektedir. Ve bu olgular karşılıklı olarak birbirlerini etkilemektedir. Bu etkileşim toplum bilincini daha ileriye doğru götürmektedir.

1980'li yıllarda, cezaevlerindeki ve karakollardaki keyfi dayatmalar sırasında, yöneticileri en fazla endişelendiren husus, mahkûm ailelerinin çocukları ve yakınlarıyla kurduğu ilişkidir. Bu ilişkinin, her zaman, her yerde sürekli ve sıcak olmasıdır. Devlet, 'eşkıya', 'hain', 'kansız', 'iç düşman', 'dış düşman işbirlikçisi', 'vatan satıcısı', 'terörist'... ilan ettiği kişilerin, toplumdan tamamen tecrit olmasını istemektedir. 1980'li yılların başlarından ortalarına kadar Türk basını, bu doğrultuda yayın yapmıştır. Siyasal partiler de öyle... Türk üniversitesi zaten hep bu tavır içindedir. Ailelerin çocuklarıyla ve yakınlarıyla kurduğu sıcak ve organik ilişkileri ise, devlet, hiç hazmedememiştir. 'Senin oğlun eşkıya, vatan haini' gibi suçlamalara karşı, ailelerin 'benim oğlum devrimcidir, yurtseverdir. Kaldı ki, çocuklarımız suçlu bile kabul edilseler, birtakım

hakların sahibidirler...' diye karşı çıkmaları, onları arkalamaları önemli bir tavidir. Bu tavır, tutuklu ve mahkûm için büyük bir moral kaynağıdır. Kimin ziyaretçisi, kimin görüşçüsü olursa olsun, ziyarete gelen her kişi mahkûm için büyük bir destektir. Zira bu görüşçüler, artık, sadece falancanın değil, herkesin görüşçüsü olmuştur. İçerdekiler ve dışardakiler birbirlerini görememiş olsalar da, maddi olarak hiç karşılaşmamış olsalar da birbirlerinin huylarını, fizik yapılarını, düşüncelerini, tavır ve davranışlarını birer birer bilmektedirler. Bütün bunlardan dolayı diyoruz ki, değişmeyen, katı, sert, resmi ideolojiyle hızla değişen bir toplumu yönetmek olanaklı değildir. Keyfi dayatmalar ve bunlara karşı direnmeler sırasında, kötü, istenmeyen olaylar meydana gelebilir. Fakat, bunlar, aslında, geleceği daha mutlu, dirençli yapan unsurlar olarak değerlendirilebilir. Herhangi bir siyasal hareketin, kimsenin... geçmişinde onur varsa, bu onur sadece o kişiye, o siyasal harekete ait değildir, herkesindir."

Portre bitmeden **Sarı Hoca**'yla aranızı girmeyeceğim demiştim. Dayanamadım işte. Yalnızca tek bir tümce. **İsmail Beşikçi**'nin ödünsüz ve direngen kişiliğinden payımıza düşen onura layık olmalıyız.

"Burada, gerek tutuklu ve mahkûmlar, gerekse mahkûm aileleri tarafından sürdürülen bir soruşturmaya daha dikkat etmek gerekiyor. Bu, bilim yöntemiyle, yani, tarihe ve topluma, olaylara nasıl bakmamız gerektiğiyle ilgilidir. Devlet ve hükümet yetkilileri, işkencenin varlığını ısrarlı bir biçimde inkâr etmektedirler. Veya, işkence anlatım tarzının yoğunlaşması üzerine, 'kötü muamele' varsa da, bu, tek-tüktür. Onlar hakkında da soruşturma açıyoruz, demektedirler. Bunların ikisinin de doğru olmadığını, mahkûm, mahkûm aileleri, avukatlar, kamuoyu yakından bilmektedir. Hatta, işkence konusunda bir işbölümünün varlığından bile söz edilebilir. Alt kademedeki devlet memurları, polis, jandarma işkence uygulamakta, devlet ve hükümet yetkilileri de, işkencenin varlığını, devlet politikası olduğunu ısrarlı bir biçimde inkâr etmektedirler. İşkenceyi devamlı kılan, bir devlet politikası haline getiren husus da bu olmaktadır. Burada, temel soru şudur: Bugün yaşanan olaylar, henüz, yaşanmakta olan olaylar, mahkûmlar, mahkûm aileleri, avukatlar, kamuoyu tarafından bütün ayrıntılarıyla bilinen olaylardır. Bu olaylar böylesine inkâr edilebiliyorsa, göz göre göre inkâr ediliyorsa, geçmişte yaşanmış olaylar haydi haydi inkâr edilir. Örneğin; Ermeni sorunu konusunda devlet ve hükümet yetkililerinin ve onların direktifleriyle hareket eden üniversitenin, basının, siyasal partilerin vs. tezleri inandırıcı olabilir mi? Bu tezlerden kuşku duymak gerekir. Henüz yaşanmakta olan olaylar göz göre göre, bunca tanığa rağmen inkâr ediliyorsa, 70 küsur yıl önce cereyan etmiş olayları inkâr

etmek daha kolaydır. Çünkü olayların özleri yok olmuş olabilir. Veya yetkililer o izleri yok etmek için özel çabalar harcamış olabilirler.

Bu soruşturma, sorgulama, mahkûm ailelerinde, TAYAD'da, gide-rek kamuoyunda derinleşerek sürüp gitmektedir. 1980'li yıllar resmi ideolojinin, resmi tarihin ürettiği bilgilerden duyulan kuşkuların daha da arttığı yıllardır. Tarihin yeniden yargılanmasına duyulan ihtiyacın kendi ni daha çok gösterdiği yıllardır.”

Sarı saman kağıdındaki el yazısı müsvedde gibi, **Sarı Hoca**'nın portresi de bitti. **İsmail Beşikçi**, Sakarya Cezaevi kapıaltında bir başka mahkûmun çizdiği bu dev portre karşısında, şaşırmış kalmış görünüyor sanki. “Benim çelimsiz vücudum ve 1.65'lik boyumu düşününce” demişti, “portreyi ilk görüp de bu sensin” dendiğinde...

Oysa bizler için öylesine doğal ki, bu tarih yeni baştan yazıldığında **İsmail Beşikçi**'den başka hiç kimse bu portre karşısında şaşır-mayacak. Ve tarih yeniden yazıldığında hiç kimse, savcı bile olsalar, “sizin anneniz babanız Türktür, niçin bu işlerle uğraşıyorsunuz, bu-na ne gerek var” diyemeyecek.

Sarı Hoca bütün bunları bildiği halde, portredeki dev adama bakıp mahcup mahcup gülümsüyor hâlâ. Milyonlarca çocuğun aynı ay-dınlıktaki gülüşüyle eşleşiyor yüzü. Her halkın dilini konuştuğu, kendi türküsünü söylediği günler sanki...

Tekrarlama pahasına da olsa, “**İsmail Beşikçi**'nin ödünsüz ve direngen kişiliğinden payımıza düşen onura layık olmalıyız” diye biti-riyorum duvar yazıtlarını.

“AYDIN” ÜZERİNE(*)

Yeni Çözüm- 1- “Aydın” kategorisinde bulunan toplumsal kesite bakışta; “proletarya aydını” ya da “burjuva-küçük burjuva aydını” şeklindeki sınıfsal ayrımı yapmayı doğru buluyor musunuz? Bu konudaki düşüncelerinizi öğrenebilir miyiz?

2- 12 Eylül öncesinde sivil faşist hareket aracılığıyla işlenen bir dizi cinayetin sonucunda çok sayıda aydınımız hayatını kaybetti. Bu aydınların yükümlülüklerini yerine getirdiklerine inanıyor musunuz?

3- 12 Eylül’le birlikte;

a) -Açık baskı- terör döneminde [aydınlar üzerine ağır baskılar olduğu] bilinen bir gerçektir. Sizce aydınlar o dönemde genel olarak anti-faşist mücadelede, üzerlerine düşeni yeterince yapabildiler mi?

b) Bilindiği gibi 12 Eylül aynı zamanda bir aydın kırımının yaşandığı dönem oldu. Bu dönemde birçok aydın cezaevlerine “konuk” edildi. Yine bu dönemde cezaevleri rejim muhalefeti- nin açık odakları oldular, can bedelli bir fedakârlıkla direniş gelenekleri yaratıldı. Sizce aydınlar bu direniş sürecinde yeterince yerlerini alabildiler mi? Katkıda bulunabildiler mi?

Üçüncü sorudan başlayalım:

1980’yi yıllarda, Türkiye’de cezaevlerinde, karakollarda ve öteki polis merkezlerinde pek çok devrimci ve demokrat kişi işkenceler sonucu öldürüldü. Pek çok kişi, işkencelerle ilgili belirli bir mesajı kamuoyuna duyurabilmenin bedelini canlarıyla ödediler. Halbuki cezaevi, karakol gibi kurumlar devletin en güçlü olduğu yerlerdir. Devlet, bu gibi kurumlarda pek çok maddi ve manevi araçlarla donatılmıştır. Mahkûmların ve tutukluların ise, yüreklerinden ve beyinlerinden başka hiçbir şeyleri yoktur. Buna rağmen işkencelerin olağanüstü

(*) **Yeni Çözüm**, Sayı 13, Mayıs 1988, s. 12-13

boyutlara çıkarıldığını ve genç insanların öldürüldüğünü görüyoruz. İşte bu noktada sorun, devlet-mahkûm ilişkilerini aşmakta, toplumun tüm kurumlarını içine almaktadır. Ve bu olay, sadece devlet için değil, toplum için, toplumun bütün kesimleri için büyük bir ayıptır. 1981, 1982, 1983, 1984 yıllarını düşünelim. Cezaevlerinde, karakollarda, işkencelerle insanlar öldürülüyor. İşkence gören insanlar mesajlarını kamuoyuna duyurabilmek için hiçbir olanağa sahip değiller. Bedeli canlarıyla ödüyorlar. Basın bu konularda herhangi bir haber verebiliyor mu? Üniversiteler, siyasal partiler, yazarlar... en ufak bir tepki gösterebiliyorlar mı? Eğer cezaevlerinde, benzeri kurumlarda işkencelerle insanlar öldürülüyorsa, Diyarbakır gibi, Metris gibi yerlerde ve bu, sık sık tekrarlanmışsa, basının sessiz kalacağının, bu sürece tepki göstermeyeceğinin bilinmesindendir. Basından, üniversiteden, siyasal partilerden... en ufak bir tepki gelmeyeceği bilinmektedir. İşkenceler, böyle rahat bir ortamda sürdürülmektedir. Sonuçları da ağır olmaktadır.

Türkiye 1980'li yıllarda bu olguyu çok ağır bir biçimde yaşamıştır. Ve bu Türk demokrasisinin içeriğini, basın, üniversiteler, siyasal partiler gibi kurumların tavır ve davranışlarını gösteren en önemli göstergelerden biridir. Ne genel af kampanyaları ne de genel affın bizzat kendisi devletin ve toplumun bu ayıbını silemez.

Somut bir örnek verelim: Gazeteci yazar **Uğur Mumcu, Saçak** dergisinden **Halil Berktaş**'la yaptığı söyleşide, "**Türk sosyalizminin üç koşulu**" başlığı altında şunları söylüyor.

"1. Türk solculuğu azınlık ırkçılığına, yani Kürtçülüğe alet edilmemelidir.

2. Türk sosyalizmi maceracı akımlarla görüş birliği içinde olmadığını her fırsatta ortaya koymalıdır.

3. Türk sosyalizmi ideolojik bağımsızlığını korumalıdır." (**Saçak**, Sayı 25, Şubat 1986, s. 30)

Bu söyleşi üzerinde dikkatle durmak gerekir. 1986 Şubatı'nda yayınlandığına bakılırsa, söyleşinin 1986 yılı başlarında yapıldığı kabul edilebilir. Türk aydınının tavır ve davranışı denildiği zaman iki konu üzerinde durmakta yarar vardır. Biri Kürtlerle ilgili, öteki cezaevine kapatılan sol ile ilgili. Bu konuşma üzerinde Türk solunun tutum ve davranışlarıyla ilgili olarak ayrıca durulması gerekmektedir. Bu, ayrı bir konu.

Kürtlerin var olma istekleri ve çabaları, asimilasyona karşı Kürt kimliklerini korumaya çalışmaları "azınlık ırkçılığı" olarak değerlendirilmektedir. Türk sosyalizminin Kürt sorunuyla hiç ilgilenmemesi

gerektiği vurgulanmaktadır. Kendi devletinin ve hükümetinin Kürt kişiliğini yok etmeye çalışan ırkçı ve sömürgeci politikalarına karşı en ufak bir eleştiri yöneltmeyen bir gazetecinin, bir yazarın, Kürtlerin ulusal ve demokratik hakları konusundaki isteklerini ve bu uğurdaki mücadelesini “azınlık ırkçılığı” diye nitelemesi ibret vericidir. Eğer bir gazeteci, bir yazar, kendi hükümetinin ve devletinin ırkçı ve sömürgeci politikalarına alkış tutuyorsa, bunu demokratik ve devrimci bir tavır olarak ifade ediyorsa, Kürtlerin ulusal ve demokratik hakları konusundaki isteklerine karşı duracağı açıktır. Kürtlerin yok olmak için mücadele etmeleri, ulusal kimliklerini korumak için binbir türlü işkenceye göğüs germeleri neden, “azınlık ırkçılığı” oluyor acaba? Kürtler, “bir Kürt dünyaya bedeldir” mi diyorlar? “Ne mutlu Kürdüm diyene!” mi diyorlar? Nedir Kürtleri ırkçı yapan? Kürtler, Türkleri, Arapları, Farsları asimile etmek, onları Türk, Arap ve Fars kimliğinden koparmak, Kürtleştirmek için kuramlar mı geliştiriyorlar? Böyle bir ırkçılığı hayata geçirmek için altyapı mı kurmuşlar? Radyo, TV sistemi, basın, eğitim kurumları, kamu yönetimi, ordu, polis, mahkeme, hapishane vs. mi kurmuşlar, nedir Kürtleri ırkçı yapan?

Bir ulusu asimile etmek için ısrarlı ve kararlı politikalar üretmenin “ırkçılık” ve “emperyalizm” olduğu bizzat aynı yazar tarafından ileri sürülmektedir.

“Temel hak ve özgürlükler bütün insanlık içindir. Bu hak ve özgürlükler bir ülke için var, başka bir ülke için yok sayılamazlar. Böyle bir toplum başka toplumları kendinden aşağı düzeyde görüp temel hak ve özgürlükleri ancak kendi toplumu için gerekli sayarsa, bu, uygarlık adına, bağışlanmaz bir suç olur.

Temel hak ve özgürlüklerin toplumdan topluma, ülkeden ülkeye değiştirilip, ‘toplum bu haklara sahip olmasa da olur’ diye düşünemeyiz...” (Uğur Mumcu, Bu Ne Bencillik? *Cumhuriyet*, 19 Kasım 1983)

Eleştirilen Yunanistan'dır, Yunanistan'ın Batı Trakya Türklerine uyguladığı asimilasyon politikası. Demek ki, asimilasyon Türklere karşı yapıldığı zaman karşı çıkmak gerekir. Gerek Yunanistan'da, gerek Bulgaristan'da, gerek Kıbrıs'ta... nerede olursa olsun, Türklere uygulanan asimilasyona karşı çıkmak insan olmanın, demokrat olmanın bir gereğidir. Türk Devleti'nin Kürtlere uyguladığı asimilasyon ise rahatça sürmelidir. Buna karşı çıkmak “azınlık ırkçılığı” olur. İşte ırkçılık kısaca budur: Türkler için layık görülen hakları Kürtlere layık görmemek. Kürt kişiliğinin yok edilmesi amacını taşıyan planlar ve uygulamaları alkışlamak...

Gazeteci yazar **Uğur Mumcu**'ya göre Türk sosyalizminin düşünmesi ve yapması gereken ikinci şey "maceracı akımlar"dan yani özel tip cezaevlerine kapatılan soldan uzak durulması gerektiğidir.

Bu düşünceler hangi kavramlarla ifade edilirse edilsin, tam anlamıyla 12 Eylül'ün sesidir. Çünkü 12 Eylül, cezaevindeki solun toplumdan tecrit edilmesini istemektedir. Bunun için özel tip cezaevlerini düşünmüş ve uygulamaya koymuştur. Tek tip elbise dayatmasıyla da onu tamamen sindirmeyi, yok etmeyi planlamaktadır. 12 Eylül, Kürt ulusal hareketini yok etmek, Kürt kimliğini silip süpürmek için her önlemini almıştır. Diyarbakır Cezaevi'nde "Türküm mutluyum" demedikleri için, Kürt kimliklerini ısrarla korumaya çalıştıkları için devrimciler ve demokratlar işkencelerle öldürülmüştür. İşte, gazeteci yazar **Uğur Mumcu**, genel olarak gazeteciler ve yazarlar 12 Eylül'ün iki hedefinin de alkışlayıcısıdır. Gerek Kürtler için, gerek cezaevindeki sol için ağır suçlamalar yapmakta, bunları halkın gözünden düştürmeye çalışmaktadırlar.

İşte cezaevindeki dayatmalar ve işkenceler böyle bir rahatlık içinde sürdürülmüştür. Gazeteciler ve yazarlar işkence görenlerin yanında yer almamışlardır. İşkenceyi gizleyerek işkenceler karşısında susarak, işkence görenleri en ağır biçimde suçlayarak (12 Eylül'den önce her gün 20-30 kişi ölüyordu; cinayet şebekesi PKK vs.) işkencelerin yanında yer almışlardır.

Bütün bu olgular ortadayken,

a) Açık baskı-terör dönemlerinde aydınların yükümlülüklerini yerine getirdiklerine inanmıyorum. 12 Eylül kişilerin belleklerini silmeye, onları resmi ideoloji doğrultusunda tek tip kişiler haline getirmeye çalışıyordu. Bu, somut olarak, tek tip elbise dayatmasında, İstiklal Marşı dayatmasında kendini gösterdi. Devrimciler ve demokratlar bu keyfi dayatmalara karşı direndiler. Belleklerini korumaya çalıştılar. Fakat bir şeye karşı daha belleklerinin korunması gerek. 12 Eylül 1980'den sonra yazarlar neler yazdılar? "Her gün 20-30 kişi öldürülüyordu" sloganını ne tipler kullandılar? Türk basını, üniversite, siyasal partiler vs. Bulgaristan'daki Türklerin Türk toplumu olma hakları konusunda ne dediler? Nasıl tavır ve davranış içine girdiler? Kürtlerin ulusal ve demokratik hakları söz konusu olduğu zaman nasıl davranıyorlar? Devrimciler ve demokratlar bu konuları da hiç unutmamalıdır.

b) Yukarıda aydınların, cezaevlerindeki direniş sürecinde yerlerini almadıklarını vurgulamaya çalıştım. Bunu söylerken 1984 yılı ortalarındaki "Dilekçe Davası"ndan habersiz değilim. Bu, hem çok geçmiş zamanı, hem de içeriği açısından yeterli değildir. Hiç unutmama-

mak gerekir, 1981, 1982, 1983, 1984 yıllarında cezaevlerinde, neza-rethanelerde, işkencelerle insanlar öldürülmüştür. İşkenceye uğra-yanlar, mesajlarını kamuoyuna ulaştırmanın bedelini ancak, canla-nyla ödemişlerdir.

YANIT 1- Bence aydın, resmi ideolojiyi eleştiren, ona karşı tavır ve davranış içine giren kişidir. Resmi ideolojiye uygun düşünceler, resmi ideolojiye uygun tavır ve davranışlar aydın kavramıyla çelişen tutumlardır. Türkiye bir aydınlanma dönemi yaşamadı. Çünkü, Türk aydınının düşüncesi, tavır ve davranışı hep resmi ideolojiden yana olmuştur. Resmi ideoloji eleştirilmeden aydınlanma yaşanamaz.

Aydın kavramını bir bütün olarak ele almak gerekir, kanısında-yım. "Proletarya aydını", "burjuva-küçük burjuva aydını" şeklindeki kategorileri benimsemiyorum.

YANIT 2- 12 Eylül öncesinde de, aydınların, anti-faşist mücade-lede yeterince yer aldıkları kanısında değilim.

Türkiye'de demokrat olmanın en önemli koşulu Kürt sorunu ko-nusunda demokratik düşünceye, tavıra sahip olmaktır. Kürt sorunu konusunda demokratik düşünceye sahip olan, demokratik tavır ve davranış sergileyen bir kişi, aynı zamanda devrimci bir kişidir. Anti-faşist, anti-emperyalist bir kişidir. Fakat, nice devrimci, anti-emper-yalist, anti-faşist kişiler Kürt sorunu karşısında, faşist, ırkçı, sömür-geci bir düşünce, tavır ve davranış sergileyebilmektedirler. Örneğin, "azınlık ırkçılığı" kavramı, **Turhan Feyzioğlu, Alpaslan Türkeş** gibi sağcı politikacıların, **Rauf Tamer** gibi sağcı gazetecilerin ve yazarla-rın kullandığı bir kavramdır. **Uğur Mumcu** da bu kavramı aynı ra-hatlıkla kullanabilmektedir. **Uğur Mumcu**, Kürt sorunu konusunda **Süleyman Demirel**'le birlikte aynı şeyi düşündüklerini, bu konunun tartışmasının bile yapılamayacağını söylemiştir. (**Yeni Gündem**, Sayı 46, 18-24 Ocak 1987, s. 15) Halbuki bu kişilerin, faşizm, emperya-lizm, devrimcilik konusundaki düşüncelerinin çok farklı olduğunu biliyoruz. **Mehmet Barlas** da bazı temel konuların Türk siyasal gün-deminde tartışma dışı tutulması gerektiğini ifade etmektedir. "Ülke bütünlüğü", "ırkçılık" diyerek Kürt sorununun hiç tartışılmaması ge-rektiğini vurgulamaktadır. (**Mehmet Barlas**, Gerçeklerimiz, **Milliyet**, 9 Şubat 1982)

Çifte standarta sahip olmak, aydın düşüncesiyle, aydın tavır ve davranışıyla özünden çelişmektedir. Türk basınının, yazarların, üni-versitelerin, siyasal partilerin... Bulgaristan'daki Türklerin Türk top-lumu olma hakları konusunda neler yazdıklarını biliyoruz. Kürt so-runu karşısındaki yoğun tepkilerini, karşı çıkışlarını da... Böyle bir yapı içinde aydın bir tavır zaten sürdürülemez. Çünkü resmi ideoloji

beyinleri kötürümleştirmiştir. Resmi ideoloji baskıyı ve zulmü planlayan ve uygulayan güçtür. Ona, devrimci demokratik nitelikler vermek, baskıyı ve zulmü alkışlamak anlamına gelir. Aynen, “ışkence yoktur” sözünde olduğu gibi. İşkenceyi inkâr etmek de onu benimsemek, kabul etmek anlamına geliyor.

•

“ŞEYH SİZDEN OLUNCA, ONBİNLERLE UĞRAŞMAK GEREKMİYOR”(*)

Tempo- Şeyhlik müessesesiyle siyaset ilişkisi konusunda kime başvurduysak ya “konuşmak istemedi”ler, ya da “Bu iş en iyi İsmail Beşikçi bilir, onunla konuşun” dediler. İsmail Beşikçi 49 yaşında, Çorum-İskilip doğumlu bir bilim adamı, bir sosyolog. Üniversitede asistanken yazdığı “*Doğu Anadolu’nun Düzeni*” adlı kitledan ötürü tutuklandı ve üniversiteyle ilişkisi kesildi. 1974 Affıyla cezaevinden çıkan Beşikçi, 1979’da *Türk Tarih Tezi, Güneş-Dil Teorisi ve Kürt Sorunu* başlıklı kitabı yüzünden yeniden cezalandırıldı. Cezaevindeyken 1981 Haziranı’nda İsviçre Yazarlar Birliği başkanına yazdığı bir mektup yüzünden tekrar cezalandırıldı. Beşikçi, 1987 Mayısı’ndan bu yana dışarda, evinde çalışmalarını sürdürüyor. **Tempo**’nun sorularını şöyle cevaplandırdı Beşikçi...

Türkiye’de şeyh-siyaset-devlet ilişkisi nasıl gelişti?

Kürdistan’daki 1937-38 ayaklanması devlet tarafından bastırıldıktan sonra, 1940’larda şeyhlerin, toprak ağalarının büyük bir kısmı ajanlaştı. Devlet, onlara dayatma yaptı, ya devletin yanında yer alacaksınız, veya sizden öncekiler gibi, Şeyh Said gibi, Seyid Rıza gibi darağaçlarında can vereceksiniz... Şeyhlerin, toprak ağalarının, aşiret reislerinin çok büyük bir kısmı devletten yana tavır koydu, ajanlaştı, resmi ideolojinin propagandasını yapmaya başladı... Bu süreçte, aşiretler, şeyhlik, toprak ağalığı gibi kurumlar devlet eliyle yeniden örgütlendirildi. Resmi ideolojinin propagandasının etkinliğinin artırılmasında, bu ilişkilerin güçlendirilmesinin çok büyük bir önemi var. Çünkü herhangi bir şeyhi teşkilatınızın bir unsuru haline getirdiğiniz zaman artık onbinlerce kişiyle uğraşmanız gerekmiyor. Şeyhlik-müridlik ilişkisi içerisinde bu onbinler şeyhler tarafından denetle-

(*) **Tempo**, Sayı 33, 17-23 Temmuz 1988, s. 24-25

Tam metnini yayınladığımız bu röportaj **Tempo** dergisinde kısaltılarak yayınlanmıştır.

niyor. Tek parti döneminde bu tür kişiler milletvekili tayin ediliyorlardı.

Tempo- Şeyhlik gibi kurumlar, günümüze kadar nasıl geldi?

Kanınca temel neden Kürt sorunu. Bu kurumun yaşaması isteniyor. Çünkü bu kurumlar çözüldüğünde, demokratikleşme sürecine girildiğinde, bölgedeki insanlar kımliklerinin daha çabuk farkına varıyor ve yeni haklar talep etmeye başlıyorlar. Örneğin bugün Hakkâri'de koruculuk kurumu diğer illerden daha etkin. Çünkü aşiret sistemi daha canlı, henüz çözülmemiş. Şeyhlik, Kürdistan'da olması muhtemel bir hareketi İslam enternasyonalizmi içinde eritme gücüne sahip olduğu için, resmi ideoloji bakımından önemli bir kurum. Bunun için de varlığını sürdürebiliyor.

Tempo- Doğu'da daha mı çok İslami propaganda yapılıyor?

Evet. Bir örnek vereyim: 1968'de Cizre'de **Şeyh Seyda** adlı bir şeyh yaşıyordu. O zaman sınır kasabalarıyla ilgili bir araştırma yapıyordum. **Şeyh Seyda** müridlerine şunları empoze etmeye çalışıyordu: "Önemli olan Müslüman olmak, kardeş olmaktır. Kavmiyet güt-mek İslamiyete aykırıdır." O yıllarda Irak'ta devletle Kürtler arasında silahlı mücadele vardı. Bu durum Hakkâri, Mardin, Siirt yörelerinde özellikle gençler arasında bazı etkiler yaratıyordu. **Şeyh Seyda**'nın müridlerine yaptığı konuşma bu bakımdan önemlidir.

Tempo- Şeyhler nasıl destekleniyor, peki?

Maddi ve manevi her bakımdan destekleniyorlar. Ekonomik bakımdan güçlendikleri oranda, yağınlar üzerindeki denetimleri fazlalaşılıyor. Banka kredileri daha çok bu kişilere veriliyor. Traktör kredileri, tohumluk kredileri bunlara veriliyor. Benzin istasyonu açılacaksa, bunu şeyhler açıyor. Topraklarını genişletmelerine göz yumuluyor.

Devlet özellikle okur-yazar Kürtlerin, aydınların kendi kimliklerine yabancılaşmaları, Türk kimliğini benimsemeleri için çok büyük bir çaba sarf ediyor. Kürt kökenli aydınlarda, kendi ulusuna yabancılaşma, ezen ulusun, sömürgeci ulusun bir değeri haline gelme, birbirlerine paralel olarak gelişen bir süreçtir. Bunlar, öz kimliğine yabancılaştıkları oranda, ezen ulusun bir değeri haline gelmede daha önemli bir aşama kaydediyorlar. Örneğin, **Kamuran İnan, Hikmet Çetin** böyle kişiler. Devletin bu tür şeyhlere, bu tür kişilere ihtiyacı çok büyük...

Tempo- TBMM'nin açılmasından itibaren, şeyhlerin milletvekilli oldukları görüldü. Siyasi açıdan şeyhlerin Doğu'daki güçlerini, etkinliklerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

1973 ve 1977 genel seçimlerinin karşılaştırması çarpıcı sonuçlar veriyor. 1973'de MSP 48 milletvekili çıkarmış, ortalama % 10 oy alarak... Fakat Kürdistan'da oy oranı Türkiye ortalamasından yüksek. 1977 seçimlerine baktığımızda oy oranı ve milletvekili sayısının genelde düştüğünü görüyoruz. Ama Kürdistan'da hiç oy kaybı yok. Genelde milletvekili 24'e düşmüş. Ama bu bölgelerde oylarını yer yer artırmış bile... Buradan şunu çıkarmaya çalışıyorum. İslamı vurgulayan, ön plana çıkaran bir partiye devlet göstermelik olarak karşı olmasına rağmen, bir yandan İslam enternasyonalizmini hedef alan böyle bir partinin yaşaması teşvik ediliyor. Ancak sadece İslam da yeterli olmuyor. Yeni bir slogana ihtiyaç var. Bu da Türk-İslam sentezi. Kanımca bu görüşün uygulama alanı da Kürdistan oluyor daha çok...

Tempo- Örnek verebilir misiniz?

Örneğin 1984 yılından sonra şu görüldü: Diyanet İşleri Başkanlığı'ndan bir ekip oluşturuldu. Buna "İrşad" ekibi deniyor. Mardin, Siirt, Hakkâri, Van, Urfa, Diyarbakır gibi yörelerde vaazlar veriliyor. Köylerde, kasabalarda, camilerde, kahvehanelerdeki bu vaazlarda Atatürkçülük'le beraber İslam vurgulanıyor. Türk-İslam sentezi görüşünü bu çerçevede ele almak gerek. Neden bu ekip gidip Edirne'de, Tekirdağ'da vaazlar vermiyor? Çünkü oralarda böyle bir sorun yok.

“ÖZGÜR GELECEK” İÇİN ÖNERİLER(*)

Özgür Gelecek, Kürt insanının kendi kimliğini sorgulayabilmesi için gerekli düşün ortamının hazırlanmasına katkıda bulunmalı.

Kürt insanı, Kürt toplumunun, Türkiye'deki, Ortadoğu'daki, Dünya'daki statüsünü öteki toplumlarla karşılaştırılabilmeli... Örneğin, Arap toplumu, Fars toplumu ve Türk toplumuyla Kürt toplumunun ilişkilerini, ekonomik, toplumsal, siyasal, kültürel ve askeri açılardan inceleyebilmeli. Bu karşılaştırmalar kaba da olsa yapılabilir... Kürt insanı, ülkesinin bölünmesi ve paylaşılması üzerinde düşünebilmeli.

Özgür Gelecek, Kürtlerde tarih bilincinin ve toplum bilincinin gelişmesine yardımcı olmalı.

(*) *Özgür Gelecek*, Sayı 1, Aralık 1988, s. 46

“KÜRDOLOJİ ENSTİTÜSÜ”(*)

Türkiye’de **Kürt Araştırma Enstitüsü**, **Kürdoloji Enstitüsü** gibi kuruluşlar oluşturmada önce yapılması gereken önemli işler vardır. Kanımca, şu sırada Kürtlerin ihtiyacı olan, yazılarından en azından dörtte üçü Kürtçe olan bir dergi.

Bu dergiyi çıkaracaklar, kuşkusuz, çok önemli donanımlara sahip olmalıdırlar. Kürtçe’yi ve Türkçe’yi çok iyi bilmeleri yanında, faaliyetlerinin meşruiyetini (yasallığını demiyorum) idari kurumlar önünde, yargı kurumları önünde savunabilmelidirler.

Kürt Araştırma Enstitüsü veya **Kürdoloji Enstitüsü**’ne gelince: Bu gibi kurumlar, Batı’da, ilk önce üniversitelerin bünyesinde kurulmuştur. Türk üniversitesinin bünyesinde bu tür kuruluşları oluşturma olanağı yoktur. Zira resmi ideoloji Kürt dilinin, Kürt kültürünün ve Kürt tarihinin incelemesini yasaklamıştır. Türk üniversitesi bu yasağa en iyi riayet eden kurumların başında yer alır. Şimdiye kadar hep, Kürtlerin aslının Türk olduğunu, Kürtçe diye bilinen bir dilin olmadığını yazmıştır. Türk üniversitesi resmi ideolojinin ürettiği bilgilere “bilim” demektedir. Üniversiteye bu bilgileri doğrulaması ve propagandasını yapması görevi verilmiştir.

Bilimsel çabaların daha çok üniversite dışında yürütüldüğü de bir gerçektir. Fakat üniversite dışında, **Kürt Araştırma Enstitüsü**, **Kürdoloji Enstitüsü** gibi kuruluşlar oluşturacak kadrolar var mı bilmiyorum. Geçen yıl, **Parls Kürt Enstitüsü**’nün çabalarıyla, Dünya aydınları, Kürt kültürüne ilişkin bir bildiri yayınladılar. Türk aydınları böyle bir bildiriyi katıldıklarını bile açıklayamadılar. Türkiye’de Kürtlere ilişkin her şeyin Kürtler tarafından düşünülmesi ve hayata geçirilmesi gerekiyor. Kürtler de henüz Kürtçe bir dergi bile yayınlamadılar.

(*) 2000’e Doğru’nun “**Kürdoloji Enstitüsü**” Soruşturmasına 14 Haziran 1989’da verilen yanıtlar.

Bu yanıtı yayınlanmamıştır.

SOSYALİZMİN SORUNLARI"(*)

Sosyalizmin en önemli sorunlarından biri ulusal sorundur. Sosyalist teorinin bu konunun çözümü için gösterdiği yol, ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı temelinde gelişmektedir. Fakat gerek Sovyetler Birliği, Çin gibi ülkelere, gerek Doğu Bloku ülkelerine, gerekse dünyanın çeşitli yerlerindeki ulusal kurtuluş mücadelelerine baktığımız zaman bu prensibin hayata geçmediğini görüyoruz. Burada, sosyalizmin ulusal sorunun çözülmesinde yetersiz kaldığı, önemli bir alternatif sunamadığı anlaşılmaktadır. Ulusal sorunların yarım yamalak da olsa yine kapitalist ilişkiler çerçevesinde çözülme sürecine girdiğini görüyoruz.

Burada, teorinin doğru fakat uygulamanın yanlış olduğu da söylenebilir. O zaman, teori ile ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı konusunda yazılanlar ile uygulama arasında neden çok büyük bir zıtlığın ortaya çıktığı, uygulamanın neden sosyalist prensipleri dikkate almadığı açıklanmak durumundadır. Bu konuda önemli bir yanılğı olduğu kanısındayım. Yanılğı, 1917 Bolşevik Devrimi'yle birlikte, ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı konusunda ileri sürülen önerilerin aynen yaşama geçtiği, önerilerin gerçekleştiği varsayımından kaynaklanmaktadır. Yani 1917 Devrimi, gerçekleştirdiklerinden çok önerdikleriyle tanınmaktadır.

Fakat, teoriye çok zıt yönde gelişen reel sosyalizm uygulamalarına, "işte sosyalizm budur", "sosyalizm böyle olur" denmesi, sosyalist devletlerin resmi ideolojilerinin, bunu, herkeşe ve her kurula böyle kabul ettirmeye çalışması, dünya sosyalist sisteminin tıkanmasına, sosyalizme duyulan güvenin sarsılmasına neden olmuştur. Halbuki, teoriyle fiili durum arasında neden bu kadar büyük bir zıtlık oluştuğunun, bu zıtlığın nasıl giderilebileceğinin olgulara dayalı olarak açıklanması, uygulamaların eleştirilerinin yapılması, sistemin gelişebilmesi için önemli bir dinamizm yaratabilirdi.

(*) "**Sosyalizmin sorunları**"'na ilişkin olarak **Cumhuriyet** gazetesinin sorularına verilen yanittir.

6 Temmuz 1989 tarihli **Cumhuriyet** gazetesinde yayımlanmıştır.

Dünyanın çeşitli yerlerindeki ulusal kurtuluş mücadeleleri karşısında sosyalist devletlerin tavır ve davranışları olgusal zenginlik içinde ele alınabilir. Bunun en çarpıcı örneklerinden birinin Ortadoğu'daki Kürt sorununda ortaya çıktığını düşünüyorum. Örneğin Irak, 1988 yılı içinde Kürtlere karşı çeşitli zamanlarda ve Halepçe gibi çeşitli mekânlarda yoğun bir soykırım uygulamıştır. Bu süreci dikkatle incelediğimiz zaman, Irak'ta kimyasal silah üreten fabrikaların İtalyan, Federal Alınan, Hollanda, Fransız, Türk, Arap vs. şirketlerinin ortaklaşa çabalarıyla kurulduğunu ve kimyasal silahların yine bu şirketlerin çeşitli düzeylerde gerçekleştirdikleri katkılarla üretildiğini görüyoruz. Fakat gerek fabrikaların kurulmasında, gerek kimyasal silahların üretilmesinde ve gerekse bu silahların en etkili bir şekilde kullanılmasında Sovyet teknisyenlerinin varlığını, onların Irak yönetimine yaptığı danışmanlığı da görüyoruz. Sosyalist devletlerin böyle bir soykırımda görev almaları aklın alacağı şey değildir. Fakat bu yaşanmıştır ve sosyalistlerin bunu soğukkanlı bir şekilde düşünceleri gerekir. Teoriyle yani ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı konusunda yazılanlarla uygulama arasında, neden derin, uzlaşmaz bir çelişki ortaya çıkmıştır? Başta Sovyetler Birliği olmak üzere sosyalist devletler, yarım ağız da olsa, neden, Irak'ı kınamak gereği duymamışlardır? Bir de Filistin Kurtuluş Örgütü'nün bu soykırımı neden kınamadığı üzerinde durulması gereken bir konudur.

Eğer siz bunları yapmayıp, görmezden, duymazdan, bilmezden gelerseniz veya "Irak Baas yönetimi ilerici bir yönetimdir, Kürtler de gerici bir halktır, yok edilmeleri hayırlı olmuştur" dersiniz, veya herkesin bildiği soykırımı inkâra kalkışırsanız sosyalist sistem tıkanır, itibarını, alternatif olma özelliğini kaybeder. Kaldı ki, ezilenlerin, mazlum halkların, sömürge halkların karşısında ezenlerden yana tavır koymak, onlara daha iyi ezmeleri için silah, araç-gereç, teknik bilgi yardımı yapmak sosyalist ahlakla bağdaşmaz.

Bugün Bulgaristan iki kere suç işlemektedir. Birinci olarak ülkesindeki Türk azınlığın, Türk toplumu olmaktan doğan haklarını inkâr ettiği için, onları asimile etmeye çalıştığı için. İkinci olarak, Türkiye'nin Bulgaristan'daki Türklerle ilgilenmesini, onların haklarını savunmasını engellemek için, Kürt sorununu kullanmaya çalıştığı için. Bulgaristan, Türkiye'nin, Bulgaristan'daki Türkler sorununu uluslararası kurumlara götürmesini engellemek için Kürt sorunu konusunda hazırladığı dosyayı ileri sürerek Türkiye'nin geri adım atmasını sağlamaya çalışmaktadır. Halbuki, insan, pazarlık konusu yapılmamalıdır. Sosyalistler, dünyanın neresinde olursa olsun, bir baskı ve zulüm varsa, insanlar, halklar eziliyorsa, ezilenlerin yanında yer almalıdır. Hiçbir şart ileri sürmeden, hiçbir pazarlığa girişmeden. Sosyalist ahlak bunu gerektirir.

Bir kalkınma yöntemi olarak sosyalizmin önemli başarılar elde ettiği söylenebilir. Fakat sosyalist devletler sosyalist insanı yaratamamışlardır, sosyalist toplumu kuramamışlardır. Bu konuda, yine, başa dönerek şunu söylemek gerekir: Sosyalist teori ile yaşanan olaylar arasındaki zıtlıklar zengin olgusal dayanaklarla ele alınmalı ve nedenler irdelenmelidir. Pratikte yaşanan bu sapmaların irdelenmesi bilgilerimizi zenginleştirecek en önemli yoldur.

SÜRGÜNLER ÜZERİNE"(*)

Doğru Yol Partisi Genel Başkanı **Süleyman Demirel**, 12 Eylül döneminde, gazetecilerle sık sık görüşmeler yapıyordu. Bu konuşmalarda, başbakanlık yaptığı dönemlerde, orduyla, Millî Güvenlik Kurulu'yla olan ilişkilerini de sık sık vurguluyordu. Örneğin **Cüneyt Arca-yürek**'e yaptığı açıklamalarda bunları defalarca belirtti. "Benden Tunceli Kanunları yapmamı istemeyin, dedim" diyordu. **Süleyman Demirel**, ordunun, Millî Güvenlik Kurulu'nun kendi hükümetinden neler istediğini, hükümetinin de neler yapamayacağını anlatmaya çalışıyordu.

Son günlerde Doğu'da yürürlüğe konan resmi sürgünler, demokratik bir toplumda uygulanabilecek bir politika değildir. Bu, "Tunceli Kanunu" (1935) uygulamalarının bir bölümüdür, "Orgeneral Muğlalı" uygulamalarına bir giriştir.

Resmî sürgün olgusunun kamu düzenini tesis için yürürlüğe konduğu söylenmektedir. Halbuki, sürgünlerle birlikte, kamu düzeni büyük bir sarsıntı içine girmiştir. Halkta sürgün endişesi, sürgün korkusu başlamıştır. Buysa, devlete ve hükümete duyulan güveni sarsacak, güvensizliği artıracak önemli bir gelişmedir.

Bu süreç, başka bir yönden, "biz" ve "onlar" biçiminde bir ayrışmanın derinleşmesini ve "bizlik" duygusunun gelişmesini de sağlar. "Biz", Kürtler, sürgünlerle yönetiliyoruz. Bok yedirilerek terbiye ediliyoruz. Sorgusuz-sualsiz öldürülüyoruz, delillerin yok edilmesi için cesetlerimizi yakılıyor... "Onlar", Türkler... Bulgaristan'dan gelen Türk soydaşlarını coşkuyla karşılayanlar, soydaşlarına devletin her türlü maddi ve manevi yardımını seferber edenler... Türk soydaşları için halkı yarduma çağırıyorlar... Fakat kıymasal silahlar kullanılması

(*) 1989 yılında, Eylül ayının başlarında, Olağanüstü Hal Bölgesi'nden sürgünler yapıldı. Siirt Milletvekili **Zübeyir Aydar**, **Mehmet Emin Sevilgen** ve **Remziye Rüzgar** da sürgün edilenler arasındaydı.

Bu yazı, sürgünlerle ilgili, 9.9.1989 tarihinde, **UBA (Ulusal Basın Ajansı)**'nin sorularınayanıtıdır.

Bu yazı, yayınlanmamıştır.

sonucu Güney'den gelen Kürtleri tel örgüler içine alanlar, Kuzey'deki Kürtlerin, onlara, yardımını ve ilgisini yasaklayanlar... vs.

Resmî sürgünler olgusu, Türkiye'de, hükümetin ve devletin düşünce ve uygulamalarının çok farklı olduğunu bir kere daha göstermiştir. Avrupa Topluluğu'na başvurunun, hükümetin düşüncesi ve eylemi olduğu düşünülebilir. Sürgünler, baskı, zulüm ise Avrupa Topluluğu'na başvuran bir hükümetin düşünceği ve uygulayacağı politikalar değildir. İşte, bu, devlet politikasıdır.

Türk demokrasisinin en büyük açmazı budur. Ordu, Türk siyasetinde, sanıldığından çok daha etkin bir kurumdur. Bu bakımdan, "Tunceli Kanunu"ndan, "Muğlalı Dönemi"nden bunca şikayetçi olmuş **Süleyman Demirel** şu sırada, sus-pus olmuştur.

Cıvıbir köyünde, halka dışkı yedirilmesi olayını hatırlayalım. Doğru Yol Partisi Genel Başkanı **Süleyman Demirel**, **Turgut Özal**'ı ve hükümetini kastederek "Eğer bu olay doğruysa dünyayı başlarına yıkarız" diye kükrüyordu. Olay doğruydı. Fakat **Süleyman Demirel** tarafından da hiçbir şey yapılmadı. Çünkü karşısında **Turgut Özal** ve hükümeti yoktu. Bu, sadece hukuken böyle görünüyordu. Fiilen ise, hükümet dışında, hükümetten çok daha etkin olan kurumlar vardı. Çünkü, dışkı yedirmek, devlet politikasının belirli bir zamandaki ve belirli bir mekândaki uygulama biçimiydi. Bunu sorun yapmak ise, devletle hesaplaşmaya girmekti.

Türk politikası devletle hesaplaşmaya giremiyor. Bu hesaplaşma yapılamadığı sürece, Türkiye'de demokrasiyi kurmanın ve geliştirmenin olanağı yoktur. Demokrasi kurmanın bir bedeli muhakkak vardır. Fakat, "Uzunada", "Zincirbozan" bir bedel değildir. 8-9 aylık cezaevi yaşantısını anlata anlata bitiremeyen **Bülent Ecevit** bir bedel ödememiştir.

Kürt sorunu karşısında devlet terörünün dışında bir politika oluşturulduğu kanısında değilim. Günöbirlik baskı politikalarıyla, mevcut düzen sürdürölmeye çalışılıyor. Örneğin, birtakım devlet güçleri, "Maden ocaklarını kapatalım, çünkü maden ocaklarının sahipleri PKK'ya 'haraç' veriyor. Onların eylemine katkıda bulunuyor" biçiminde bir rapor hazırlıyor. Devlet bu öneriyi pek haklı buluyor ve maden ocaklarını kapatıyor. Bu sefer, binlerce kişi işsiz kalıyor.

Bir müddet sonra, işsiz kalan genç insanların PKK'ye sempati duyacağı, PKK için potansiyel bir kitle oluşturacağı söyleniyor. Bu içerikte de bir rapor hazırlanıyor. Devlet bunu da pek haklı buluyor.

İkircikli bir durum, maden ocaklarını açsın mı, kapasın mı? Devlet şimdiye kadar, devlet teröründen başka bir politika oluşturmamış ki!

Koruculukta da durum böyle... PKK ile mücadelede en etkin kurumun koruculuk olduğu düşünölmüş. Uygulama bu yönde. Zira bu "Kürdü Kürde kırdırma"nın en etkin bir yoludur. Binlerce korucu devşirilmiş. Korucular, PKK'den çok, PKK'nın içinde yaşadığı, barındırdığı düşünölen halkı yıldırınak ve sindirmekle görevli. Korucular halka karşı büyük bir zulüm yapıyor. Devlet de korucuların bu eylemini teşvik ediyor. Korucuların zulüm makinası gibi çalışmalarına göz yumuyor. Aşiret ihtilaflarını derinleştiriyor, korucular aracılığıyla bu ihtilaflarda taraf oluyor. Zulüm makinasının eylemlerini yani cinayetlerini görmezden geliyor.

Son birkaç aydır yaşanan süreç ise şu: Halk artık, zulüm makinası gibi çalışan korucuları PKK'ye şikayet etmeye başlamış. PKK de bu tür korucuları cezalandırıyor.

Devlet burada da ikircikli. Koruculuk sürsün mü, kaldırılsın mı? Koruculuk kaldırılrsa PKK ile kım mücadele edecek? Fakat, koruculuk, PKK'nın derinleşerek ve yaygınlaşarak güçlenmesini ve şikayet makamı olacak derecede kurumlaşmasını da getiriyor. O halde ne yapmalı? Devletin de kendi kendine sorduğu soru herhalde budur.

Sosyaldemokrat Halkçı Parti Genel Başkanı **Erdal İnönü**'den söz etme gereğini duymadım. Çünkü, o zaten CHP geleneğini, yani devlet geleneğini temsil ediyor. Doğu'da, Ağustos ayı başlarındaki son gezisinde "devlet komseri" gibi dolaşmıştır.

Bu devlet anlayışının hukuki değil, flili ve gönüllü danışmanlarının ise, **Coşkun Kırca, Prof. Dr. Mümtaz Soysal, Rauf Tamer, Oktay Ekşi, Uğur Mumcu, Kemal Ilıcak, Bülent Ecevit, Prof. Aydın Yalçın, Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer...** gibi profesörler ve gazeteciler olduğunu düşünüyorum.

Resmî sürgünler olgusunun, bende yarattığı düşünceler, kısaca bunlar.

“KÜRTLER: İNSAN HAKLARI ve KÜLTÜREL KİMLİK” ULUSLARARASI KONFERANSI'NA MESAJ(*)

Institut Kurde de Paris,

Ankara, 1 Ekim 1989

Paris Kürt Enstitüsü ve **Fransa Özgürlükler Vakfı**'nın “**Kürtler: İnsan Hakları ve Kültürel Kimlik**” konusunda uluslararası bir konferans düzenlemesini büyük bir ilgiyle karşılıyorum. Davetinizden dolayı onur duyuyorum.

Konferansa katılamayacağım için üzgünüm.

Konferansın başarılı geçmesini diliyorum. Konferansın düzenlenmesine emeği geçen **Paris Kürt Enstitüsü**'ne ve **Fransa Özgürlükler Vakfı**'na, başta **Danielle Mitterand** ve **Kendal Nezan** olmak üzere bütün arkadaşlara selam ve sevgilerimi yolluyorum. Bu vesileyle bazı düşüncelerimi iletmek istiyorum.

1. Ulusların kendi kaderlerini tayin etmeleri hakkının, dünyada, başta Kürt ulusu tarafından kullanılması gereken bir hak olduğunu düşünüyorum. Çünkü, Türkler, Araplar ve Farslar Kürtleri iyi yönetmiyorlar. Kimyasal silahlarla, sürgünlerle yönetiyorlar. Kitle halinde işkence yaparak, bok yedirerek, onurlarını kırarak itaata zorluyorlar. Masum insanları keyfi bir şekilde öldürüyorlar, suç delillerini ortadan kaldırmak için de cesetleri yakıyorlar, yok ediyorlar. Binlerce, onbinlerce insanı, devlet terörüyle yerinden yurdundan söküp atmakta ve başka yerlere, uzak yerlere sürgün ederek mağdur etmektedirler.

Bütün bunlara rağmen, baskılar, işkenceler yine de yeterli görülüyor. Kimyasal silahlar kullanma isteği ciddi bir biçimde gündeme geliyor. Kürt halkı kimyasal silahlarla tehdit ediliyor. Bu, Kürtlerin geleceğinin parlak olmadığını da göstermektedir. Zira, Kürt ulusal

(*) 14-15 Ekim 1989'da, **Paris Kürt Enstitüsü** ve **Fransa Özgürlükler Vakfı** tarafından düzenlenen “**Kürtler: İnsan Hakları ve Kültürel Kimlik**” konulu uluslararası konferansa gönderilen mesaj.

Bu mesaj yayınlanmamıştır.

hareketi, Ortadoğu'da, günden güne boyutlanmaktadır. Türkiye, İran, Irak, Suriye gibi devletlerin temel amacı ise, bu ulusal uyanışı durdurmak, boğmaktır. İşkencelerle, baskılarla, bu ulusal uyanışı durduramayan devletler, kimyasal silahları, biyolojik silahları sık sık kullanabilirler.

Öyleyse Kürtler, kendi kendilerini yönetmelidirler. Kürtlerin kendi kendilerini en kötü yönetimi, Türkiye, İran, Irak, Suriye gibi devletlerin yönettikleriyle karşılaştırılamayacak kadar iyidir.

2. Kürt sorunu uluslararası bir sorundur. Fakat, şimdiye kadar, hep, ikili ve gizli görüşmelerle ele alınmıştır. Türkiye-Irak, Türkiye-İran, Türkiye-Suriye, İran-Irak vs. arasında yapılan gizli görüşmeler, Kürtlerin başına yeni yeni çoraplar örmüştür. Bunun, Kürtler için başka bir sakıncası daha vardır. Bu da, Kürt etkeninin, çeşitli devletler tarafından, Türkiye, İran, Irak gibi devletlere bir tehdit unsuru olarak, bir koz olarak kullanılmasıdır. Bunların, Kürt sorununa sağlıklı çözümler getirmediği açıktır. O halde, sorunu, uluslararası kurumlarda konuşmak ve çözmeye çalışmak gerekir. Bu kurumlarda, elbette, Kürt delegeler de olacaktır.

"Kürtler: İnsan Hakları ve Kültürel Kimlik" konulu uluslararası konferansın, Kürt sorununun kavranmasına ve çözüm yolları gösterilmesine önemli boyutlar getireceğini düşünüyorum.

Tekrar başarı dileklerimi iletiyorum. Selam ve sevgilerimi yolluyorum.

KÜRTÇE DERGİYE DUYULAN İHTİYAÇ(*)

Medya Güneş- Kürt sorunu geç de olsa Türkiye ve dünya kamuoyunda yenil, olumlu sayılabilecek boyutlar kazanıyor. Bu sorunun adil çözümü yönündeki çalışmalarda Kürt aydınlarına ve Kürt basınına önemli görevler düşmektedir. Dergimiz **Medya Güneş**, sayfalarını olumlu gördüğümüz bu tartışmalara açmak istiyor. Dergimizin yayın politikası biliniyor: Kürt halkının haklı mücadelesine yarar getirecek her türlü düşünceye yer veriyoruz ve yer vermeye de devam edeceğiz.

Size de sormak istediğimiz ve güncel gördüğümüz sorumuz şudur: "Kürt sorununun çözümünde günümüz koşullarında Kürt aydınlarına ve Kürt basınına düşen kısa ve uzun vadeli görevler sizce nelerdir ve mücadele sürecinde ne şekilde yerlerine getirilmelidir."

Yaşamınızda ve uğraşlarınızda üstün başarılar.

Bugünlerde Kürtlerin ihtiyacı olan en önemli şeyin Kürtçe bir dergi olduğunu düşünüyorum. Adı Kürtçe olan, yazılarından en az onda sekizi, veya onda dokuzu Kürtçe olan bir dergi.

Medya Güneş'nin, Kürtçe şiirler, Kürtçe yazılar yayınladığını biliyorum. Vurgulamaya çalıştığım, adı Kürtçe olan, yazıları Kürtçe olan bir dergi. Kürt bir dergi.

Haftalık veya 15 günlük bir dergi.

Bu tür bir dergiye çıkaracaklar çok önemli donanımlara sahip olmalıdırlar. Kürtçe'yi ve Türkçe'yi çok iyi bilmelidirler. Burada önemli olan meşruluktur. Bu bakımdan böyle bir dergiye çıkaranlar faaliyetlerinin meşruluğunu, idari makamlar önünde, yargı kurumları önünde savunabilmelidirler. Kürtçe'yi yasaklayan Türk anayasasının ve ilgili Türk yasalarının meşru olmadığını vurgulayabilmelidirler. Vurgulanması gereken yasallık değil, meşruluktur.

Bu derginin yayın hazırlıkları geniş kadro içinde yapılmalıdır.

(*) **Medya Güneş**, Sayı 12, Ekim-Kasım 1989, s. 31

Dergiyi çıkaranlar mümkün olduğu kadar çok olmalıdır. Birkaç kişinin gözüaltına alınması veya tutuklanması derginin yayına devam etmesine engel olmamalıdır.

Savcılık, mahkeme gibi kurumlarla ısrarlı bir şekilde Kürtçe konuşulmalıdır. Yazılı savunmalar da Kürtçe olmalıdır.

Tercümanın Kürtçe bilip bilmediği araştırılmalıdır. Eğer **Kürdo-loji Enstitüsü**'nden veya üniversitelerin **Kürt Dili ve Edebiyatı** bölümlerinden birinden mezun değilse, ilgili kişinin tercümanlık yapacak vasıfta olmadığı belirtilmelidir. Bu vasıfları taşımayan kişilerin tercümanlığı kabul edilmemelidir.

George Washington Üniversitesi profesörlerinden **Dr. Yona Alexander**'in Kürtlerle ilgili bir görüşünden söz etmek istiyorum. Uluslararası Politika ve Terör Uzmanı olan bu profesör, **"Ortadoğu'da Terör ve Kuvvet Dengeleri"** konulu seminerde yaptığı bir konuşmada, Kürtleri, "başka patronlar için çarpışan ulus" olarak tanımlamıştır. **The Nation** dergisinde **"Unutulan Halk, Dünya ve Kürtler"** başlıklı bir yazı yazan **Jill Hamburg** da Kürtleri "herkesin askerleri" olarak değerlendirmektedir. Kürtlerin güçlü bir ulusal kurtuluş hareketi sergileyemediğini belirtmektedir. (bk. **Sabah**, 28 Ağustos 1989)

Kanımcı bu görüşler, Kürtlerle ilgili yapılmış bilimsel incelemelerin sonuçlarıdır. Dikkate değer görüşlerdir. 19. yüzyıl sonlarında, Kafkasya'da, Çar ordusunda görev yapmış Yüzbaşı **P. Auryahof** da anılarında, Kürtler hakkında, "milli duyguları çok cılız olan hatta hiç olmayan bir halk" diye söz etmektedir.

Bu bilgiler iki yönde de kullanılabilir kanısındayım. Birinci olarak, bazı güçler, "madem ki, Kürtler, şimdiye kadar, hep başkaları için vurmuşlar, biraz da benim için vurmuşlar" diyebilirler. Kürtleri, kendi çıkarları doğrultusunda silahlandırıp vuruşmaya sokabilirler. Bu amacı gerçekleştirebilmek için, Kürtler arasındaki çelişkileri derinleştirip yaygınlaştırabilirler. Türkiye'nin, İran'ın, Irak'ın, Suriye'nin Kürtlere ilişkin politikaları budur. **Prof. Yona Alexander**'in önerileri de aşağı yukarı bu çerçevededir.

İkinci olarak şöyle denebilir: "Başkaları için kılıç sallamak" onurlu bir yaşam değildir. Kürtler, öteki uluslarla eşit koşullar altında, kendi kimliğine sahip olarak yaşamalıdır. Mücadelelerini bu yönde geliştirmeleri gerekir. Bu, kuşkusuz, Kürt devrimcilerinin, demokratlarının ve yurtseverlerinin düşüncesi ve eylemidir.

Dünya'da, Ortadoğu'da ve Türkiye'de oluşan yeni ilişkiler çerçevesinde, bu ikinci sürecin büyük bir taraftar toplayacağı kuşkusuzdur. Fakat, bunun daha sağlıklı ve kalıcı olabilmesi için, dil, edebiyat, kültür ve folklor konularına çok büyük ağırlık verilmelidir. Kürt

dili, Kürt edebiyatı, Kürt folkloru araştırılmalıdır. Gasp edilen, dil, kültür, edebiyat ve folklor ürünleri yeniden kazanılmalıdır.

Bugün, Kürt toplumunda en devrimci eylem, baskı altında tutulan, devlet terörüyle karşılaşan Kürt dilinin ve Kürt kültürünün savunulmasıdır. Bu savunmanın en güzel, en etkili, en kalıcı yolu ise, Kürtçe yazarak, Kürtçe konuşarak yapılır. Bu bakımdan, bazı Kürt köylülerini, din hocalarını çok devrimci buluyordu. Fakat Marksizmleninizmi ağızlarından hiç düşürmeyen bazı Kürt "aydın"larını hayır.

"Başka patronlar için çarpışan bir ulus" olmak, "başkalarının askerleri" olmak, dar anlamda, sadece askeri anlamda yorumlanmalıdır. Bugün Kürt asıllı olan, fakat Türk diline, Türk edebiyatına, Türk kültürüne su taşıyan pek çok insan vardır. Bunların önemli bir kısmı ulusal kimliğini inkâr etmekte, Türk olduklarını söylemektedirler. Bunun için de egemen ulusun, sömürgeci ulusun entelektüel çevrelerinde büyük bir itibar kazanmaktadır.

Okur-yazar olmuş, üniversiteleri bitirmiş, hatta profesör olmuş bu insanlar kendi ulusal benliklerine nasıl ters düşebilmişlerdir? Bu mekanizma nasıl işlemektedir? Objektif bakımdan Kürt olan, yani Kürt anadan ve Kürt babadan doğan, sübjektif bakımdan ise kendini Türk hisseden bu insanlar hakkında ciddi incelemeler yapılabilir. Sömürgeciliğin, sömürge insanının ruhsal yapısını nasıl şekillendirdiği tartışılabilir. Kaldı ki, Kürdistan sömürge bile olmayan bir ülkedir. Kürt ulusu sömürge bile olmayan bir ulustur.

Medya Güneşi bu sorunların tartışılmasını sağlayabilir. Kürtlerin kendi kimliklerini sorgulamalarına katkıda bulunabilir. Sömürgeci ve emperyalist kültürlerle su taşıyan "Kürtler" hakkında örnekler verebilir. Açıklamalar yapabilir. Türk kültürünün sömürgeci ve emperyalist niteliği, Türk yazarlarının konumları gündeme getirilebilir. Bulgaristan'daki Türkler söz konusu olduğu zaman, bu kavramları sık sık kullanan Türk yazarlarının, Kürtler söz konusu olduğunda, neden, bunlara şiddetle karşı çıktıkları araştırılabilir. Çifte standart mümkün olduğu kadar olgusal zenginlik içinde deşifre edilebilir.

Kendi kimliğini inkâr eden "Kürtler" in, Türk entelektüel çevrelerinde neden çok büyük itibar kazandıkları araştırılabilir. Türk entelektüel çevrelerinin bu süreci neden eleştirmedikleri, bilakis teşvik ettikleri konusu üzerinde durulabilir.

KÜRT SORUNUNUN ODAĞI(*)

Kürt sorununun odak noktasının Kürdistan'ın bölünmesi ve paylaşılması olduğunu düşünüyorum.

Bugün İran'ın bir Kürdistan'ı var. Irak'ın bir Kürdistan'ı var. Türkiye'nin bir Kürdistan'ı var. Suriye'nin bir Kürdistan'ı var. Kürtlerin bir kısmının da Sovyetler Birliği'nde olduğunu unutmamak gerekir.

Kürdistan'ın bölünmesi ve paylaşılması, 20. yüzyılın ilk çeyreğinde, Birinci Dünya Savaşı sonunda cereyan etmiştir. Türk-Ermeni ve Türk-Yunan savaşlarının ve Türk-Kürt, Türk-Arap, Türk-İngiliz, Türk-Fransız, Türk-Sovyet ilişkilerinin en önemli sonuçlarından biri Kürdistan'ın bölünmesi ve paylaşılması olmuştur. Türk-Alman, Sovyet-İngiliz, İngiliz-Arap ilişkilerinin, Hilafet, Saray gibi kurumların Anadolu'daki Kuvvayı Milliye ile ilişkilerinin gelişim sürecinin incelenmesi de konumuz açısından kuşkusuz çok önemlidir.

Kürdistan'ın tarihinde kuşkusuz çok önemli dönüm noktaları vardır. Yedinci yüzyılda, Kürtlerin Müslüman Araplarla karşılaşmaları çok önemli tarihsel bir dönüm noktasıdır. 11. yüzyılda Kürtlerin Orta Asya'dan gelen Oğuz Türkleriyle karşılaşması yine önemli bir tarihsel dönüm noktasıdır. 14. yüzyılda Moğol istilası, 17. yüzyılda, Kürdistan'ın, İran İmparatorluğu ve Osmanlı İmparatorluğu arasında ikiye bölünmesi yine çok önemli tarihsel dönüm noktalarıdır. 19. yüzyılın ilk çeyreğinde, İran İmparatorluğu'nun egemenliğindeki Kürdistan'ın Rusya ve İran arasında bölünmesi yine öyle.

Bütün bunlar da çok önemli olmakla beraber, bugün bir Kürt sorunu olmasının veya, Kürt sorununun bugüne kadar gelmesinin temel nedeni, Kürdistan'ın bölünmesi ve paylaşılmasıdır. Kürt ulusuna karşı böl-yönet politikası uygulanmıştır. Bu politikanın yapıcıları ve uygulayıcıları İngiliz emperyalizmi, Fransız emperyalizmi ve Kemalistlerdir.

(*) Alman gazeteci Liz'in Kürt sorununa ilişkin sorusuna, Kasım 1989'da verilen yanıt.

Aynı anda Antalya'da yapılan NATO Asamblesi'ne katılan delegelere de, Kürt sorunuyla ilgili, Alman gazeteci tarafından, bazı sorular sorulmuştur.

Kürdistan'ın bölünmesi ve paylaşılması, Kürt ulusuna böl-yönet politikası uygulanması, yirminci yüzyılın ilk çeyreğinde Dünyada ve Ortadoğu'da cereyan etmiş en önemli olaylardan biridir. Bu bakımdan bölünmenin ve paylaşılmanın nedenleri üzerinde durmak çok önemli olmaktadır.

Bir ulus, tarihinin belirli bir döneminde böl-yönet politikasına hedef olmuşsa, bir daha derlenip toparlanması, ayağa kalkması son derece güç olmaktadır. Çünkü, böl-yönet politikası toplumun iskeletini parçalamaktadır. Beynini dağıtmaktadır.

Kürdistan'ı denetimleri altında tutmaya çalışan devletler, her türlü silahı kullanarak bu denetimlerini sürdürmeye çalışmaktadır. Günümüzde kimyasal silahlar çok büyük miktarlarda, ancak, Kürdistan'da kullanılmaktadır. Bugün hiçbir devlet, kendisine düşman bildiği gruplara karşı bu silahları kullanmaya cesaret edemiyor. Örneğin İsrail Filistinlilere karşı bu silahları kullanamaz. Amerika Vietnam'da bu silahları kullanamadı. Çünkü, uluslararası kamuoyunun büyük tepkilerinden çekinilmektedir. İsrail'in Filistinlilere karşı duyduğu öfkeye rağmen böyle bir silahı kullanamayacağını söyledik. Küçük, çok küçük bir ihtimal de olsa, bunu kullandığını düşünelim. O zaman ne olur? Yer yerinden oynar. Dünyanın hemen her tarafında, haftalarca, aylarca süren gösteriler, yürüyüşler, mitingler, panel-ler, konferanslar düzenlenir. Türkiye'de, Mısır'da, Irak'ta, İran'da, Suudi Arabistan'da, Yemen'de, Libya'da, Cezayir'de, Fas'da, Avrupa'da, Amerika'da, Hindistan'da... her yerde. Kıbrıs'ta, Yunanistan'da, Kudüs'te her yerde...

Fakat Kürtlere karşı bu silahlar 1988 yılı Mart ayına kadar birçok kere kullanılmıştır. 1988 yılı Mart ayı ortalarında ise Halepçe'de çok büyük dozda kullanılmıştır. Beşbinin üzerinde çocuk, kadın, ihtiyar öldürülmüştür. Onbinin üzerinde ağır yaralı vardır. İran-Irak arasında ateşkes kararı alındıktan sonra, Irak'ın Kürdistan'a yaptığı saldırılar daha çok artmış, Kürtlere karşı sık sık kimyasal silahlar, biyolojik silahlar kullanılmaya başlanmıştır. Bu saldırılar yüzünden yüzbinlerce Kürt insanı, çocuk, kadın, yaşlı yerinden yurdundan olmuş, Türkiye'de ve İran'da mülteci hayatı yaşamak zorunda bırakılmıştır. Bütün bunlara rağmen, dünya devletleri, Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi, Avrupa Parlamentosu, İslam Konferansı gibi kurum ve kuruluşlar tarafından bu soykırıma karşı önemli bir tepki gösterilmemiştir. Devletlerin tepkileri olmamıştır. Düşünelim ki, Halepçe'de Kürt ulusuna karşı kimyasal silahlar kullanıldığı zaman İslam Konferansı toplantı halindeydi. Bu soykırıma, bu cinayete tepki duymak şöyle dursun, konuşulmadı bile. Bu tepkisizliğin nedenleri nelerdir?

Bugün dünyada 50.000 nüfuslu, 100.000 nüfuslu bağımsız dev-

50

letler vardır. Örneğin, Kızıldeniz girişindeki Cibuti bağımsız bir devlettir ve çok az bir nüfusa sahiptir. Fakat, Ortadoğu'da Kürtler 30 milyonu aşkın bir nüfusa sahip olmalarına rağmen en ufak bir siyasal statüye sahip değildir. Bu, neden böyledir?

Kürdistan sömürge bile değildir. Kürdistan ülkesinin hiçbir siyasal statüsü yoktur. Zira sömürgelerin bile bir siyasal statüsü vardır. Örneğin, "Angola Portekiz'in sömürgesi idi" denir. 18-20 milyon nüfusa sahip olduğu halde, Türkiye'de, Kürtlerin ulusal varlığı ve etnik kimliği tanınmamaktadır. Bu neden böyledir?

Bütün bunların nedeninin Kürdistan'ın bölünmesi ve paylaşılması olduğunu düşünüyorum. Kürdistan'ı ortaklaşa bir şekilde egemenlikleri altında tutan devletler, bunu sürdürebilmek için her türlü yolu kullanmakta ve bunu mübah saymaktadırlar. Kürtlerin ulusal hak ve isteklerini ortaklaşa bir şekilde bastırmaktadırlar.

Öyleyse, Kürdistan'ın bölünmesi ve paylaşılması konusu üzerinde, bu bölünmenin ve paylaşılmanın nedenleri üzerinde ciddi olarak durmak gerekir.

KÜRT KİMLİĞİ(*)

Nokta- Kitabınızda (*Devletlerarası Sömürge Kürdistan*) bir Kürt kimliğinden söz ediyorsunuz. Nedir Kürt kimliği?

Kürt kimliği, Kürtleri, komşu uluslardan, örneğin Türklerden, Araplardan, Farslardan ve öteki halklardan ayıran özelliklerin oluşturduğu bir kategoridir. Kürt kimliği komşu halklarla olan benzerlikleri sayılıp dökülmesiyle değil, sadece Kürtlere has olan, Kürtlere ait olan özelliklerin vurgulanmasıyla ve bu özelliklere sahip çıkılmasıyla gelişir. Kürt dili, Kürt edebiyatı, Kürt folkloru, Kürt tarihi vs.

Nokta- Neden sömürge bile olamadı. Bunu biraz açar mısınız?

Çok açık. Örneğin, "Cezayir Fransa'nın sömürgesidir", "Hindistan İngiltere'nin sömürgesidir", "Mozambik Portekiz'in sömürgesidir" vs. diyoruz. Burada, "Hindistan" kişiliği, "Cezayir" kişiliği, "Mozambik" kişiliği var. Buralarda yaşayan halklar var. Bunlar, "Hind", "Arap", "Afrikalı." Bunları yerliler de biliyor, sömürgeci devletler de. Halbuki, Kürt kişiliği ve Kürdistan kişiliği tanınmıyor. Örneğin Türkiye'de Kürt ulusunun varlığı hâlâ inkâr ediliyor. Kürt ülkesinin adının, yani Kürdistan adının söylenmesi yasak. Sömürgecinin bir siyasal statüsü vardır. Çok düşük bile olsa bu bir siyasal statüdür. Kürtler için bu böyle değildir. Kürtler, Kürt adı ve Kürdistan adı dillerden ve tarihlerden silinmek üzere, yani yok edilmek için bölünmüş, parçalanmış ve paylaşılmıştır.

Örneğin, İngiltere, Fransa ve Belçika gibi devletler sömürgelerine genel vali tayin ederlerken, veya yüksek dereceli memurlar tayin ederlerken, bu memurların yerli dili bilmeleri, bu dile, bu kültüre aşina olmaları önemli bir tercih nedeniydi. Örneğin Türkiye'de Hakkâri'ye, Diyarbakır'a vs. vali tayin edilen veya ilgili ilçelere kaymakam

(*) Bu röportaj, **Nokta** dergisi muhabiri **Vahit** ile 21 Şubat 1990'da yapıldı.

Röportaj yayınlanmadı.

vs. tayin edilen kişilerden Kürtçe bilmelerinin istendiği duyulmuş bir şey midir?

Nokta- Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Doğu ve Güneydoğu'da çeşitli "manda" devletlerin kurulduğunu ama, Kürtlere böyle bir devlet bile kurdurulmadığından söz ediyorsunuz. Bunun nedenini de emperyalizmle açıklıyorsunuz. Öbür devletlerin kurulması emperyalizmin çıkarları doğrultusunda oluyor da neden bir Kürt Devleti'nin kurulması emperyalizmin çıkarlarına ters düşüyor?

Emperyalizm, böl-yönet politikasını çeşitli biçimlerde uyguluyor. Birinci Dünya Savaşı sonunda, Araplar da bölünmüşlerdir. Fakat Araplar, ayrı ayrı devletler, manda devletler olarak bölünmüşlerdir. "Böl-yönet" kavramı Kürtlere karşı uygulanan politikayı açıklayamamaktadır. "Böl-yönet ve yoket" kavramı daha iyi açıklamaktadır.

Kürdistan'ın çeşitli devletler tarafından ortaklaşa sömürgeleştirilmesi, ülkenin, zengin doğal kaynaklarıyla ilgili bir sorundur. Kürdistan'ın Ortadoğu'nun ortasında yer almasıyla ilgili bir sorundur. Bir Kürt Devleti'nin, yani merkezi bir yapının ortaya çıkması ise, doğal kaynakların yağmalanmasını eninde sonunda engeller.

Nokta- Kürt bilinci nedir? Dünyada milliyetçilik bir gelişme gösteriyor. Bugün bir Kürt milliyetçiliğinden bahsedilebilir mi?

Kürtlerin kendi kimliklerini sorgulamaya başlamaları ulusal bilinci geliştiren önemli bir süreçtir. Örneğin, bir Kürt, neden Kürtçe bilmediğini, neden asimile olduğunu sorgulamaya başlamışsa, bu, ulusal bilincin gelişiminin başlangıcı olarak değerlendirilebilir. İran'ın neden bir Kürdistan'ı var? Irak'ın neden bir Kürdistan'ı var? Suriye'nin neden bir Kürdistan'ı var? Türkiye'nin neden bir Kürdistan'ı var? Kürtlerin bir Kürdistan'ı neden yok? Böl-yönet politikası neden Kürtler için uygulanmış? Kürtlerin bu konulardaki zaafı nedir? vs. diye düşünenler Kürt ulusal bilincine ulaşmış kişilerdir. Bulgaristan Türklerinin, Batı Trakya Türklerinin asimilasyonuna karşı çıkan Türk Devleti'nin, Türk basınının, Türk siyasal partilerinin, Türk üniversitesinin, Kürtleri asimile edebilmek için çeşitli politikalar uygulamalarını birlikte düşünen bir Kürt ulusal bilinç sahibi olmuştur.

Kürt bilinci nedir? Dünyada milliyetçilik bir gelişme gösteriyor. Bugün bir Kürt milliyetçiliğinden söz edilebilir mi?

Günümüzde Kürt milli hareketi elbette vardır. Yukarıdaki soru-

lar, benzer sorular etrafında düşünmek milli duyguları geliştirmektedir. Milliyetçi bir ideoloji de gittikçe güçlenmektedir. Ulusal hareket bu iki kategorinin kesiştiği yerde doğmaktadır.

Nokta- Kürt aydınlarına yoğun bir eleştiri var kitabınızda. Bunu birkaç örnek vererek biraz açar mısınız?

Türk hükümetinin, Türk basınının, Türk siyasal partilerinin, Türk üniversitelerinin, Bulgaristan Türkleri, Batı Trakya Türkleri ve Azerbaycan olaylarında nasıl bir düşüncede, nasıl bir tavır ve davranış içinde olduklarını yakından biliyoruz. Bu, kısaca, “soydaşlarımız” kavramı içinde ifade ediliyor. Halbuki, Güney Kürdistan’dan, kimyasal silahlar kullanılması sonucu, Türkiye’ye sığınmak zorunda olan Kürtlere karşı nasıl davranıldığını da yakından biliyoruz. “Saddam’ın uyguladığı soykırım, Türklerin yüksek çıkarlarına uygundur” bile denmiştir. Örneğin Kızıltepe kampında, Diyarbakır kampında iki ke-re kitle halinde zehirlenmeler yaşanmıştır. Irak ajanları, Türk güvenlik güçlerinin de yardım ve işbirliğini sağlayarak mülteci Kürtler için pişirilen ekmeğe zehir katmışlardır. Amaç, bu Kürtleri, panik, endişe ve korku içinde bırakmaktır. Onları, yedikleri bir lokma ekmeğe bile güvenemez bir hale getirmektir. Bu Kürtlere ısrarla siyasal mülteci statüsü tanınmamaktadır. Hükümet hem onlara gerekli asgari yardımı yapmaktadır. Hem de uluslararası kurumların, Kuzey’deki Kürtlerin onlara yardım etmelerine engel olmaktadır. Buna rağmen “Irak’dan gelenler”in getirdiği külfeti de anlata anlata bitirememektedir. Türkler kendi “soydaşlar”ı için böyle mi davranıyor? Bütün bunlar Kürt aydınlarını elbette ayacaktır.

Şimdiye kadar Kürt aydınları hep, kendi verimli güzelim toprakları çorak bırakıp başkalarının bahçelerine su taşımışlardır. Günümüzde bu durum hızla değişmektedir. Kürtler, artık, çorak bıraktıkları kendi topraklarını yeşertmenin mücadelesi içindedirler.

Nokta- Türk aydınlarının Kürt sorununa bakışını çifte standart olarak niteliyorsunuz? Bu perspektifte Türk aydınlarının Kürt sorununa bakışını nasıl buluyorsunuz?

Türk aydınları, Batı Trakya’da, Bulgaristan’da, Türkleştirme çabalarına şiddetle karşı çıkıyorlar. Fakat Kürtlerin asimilasyonuna yönelik Türk devlet politikalarını da alkışlıyorlar. Bu, elbette çifte standarttır. Türk aydınları Azerbaycan’a ordu müdahalesine karşı çıkıyorlar. Halbuki “Doğu’daki savaş” konusunda devlet politikalarının, Kürtlere uygulanan devlet terörünün önemli bir destekçisi oluyorlar.

Nokta- Türk solunun bu meseleye bakışını biraz açar mısınız?

Türk sosyal demokrasisi ırkçıdır, sömürgecidir. Günlük basın ırkçıdır ve sömürgecidir. Türkiye’de ırkçı sosyalistler (!) sömürgeci “demokratlar” (!) pek çoktur. Marksist sol ise Kürt hareketlerine paralel olarak kendini yenilemektedir.

İrkçılığı her zaman, yerleşme mahallerinin ayrılması, okulların ayrılması, lokantaların ayrılması vs. olarak düşünmemek gerekir. Türk usulü ırkçılık böyle oluyor: Kürtlerin varlığını inkâr etmek, onlara, Türk dilini ve Kürt kültürünü dayatmak. Kürt olan her şeyi hor görmek, küçümsemek.

Nokta- Kendilerine Kürt milletvekili diyenleri eleştiriyorsunuz. Bunu biraz açar mısınız? Bu bağlamda Kürtler hiçbir şekilde devlet kademelerinde görev almamalılar mı?

Kürt olduğunu vurgulamayanların her şey olduklarını ifade etmeye çalışıyorum. Bu arada, milletvekili de olabilirler. TBMM’nde yapılan yeminin incelenmesinde yarar vardır. Türkiye’de Kürt olduğunu vurgulayanlar bir tek şey olabilirler: sanık, mahkûm.

Nokta- Kürtlerin hiçbir şekilde devlet kademelerinde görev almamaları boyutuna varacak bir tavır Kürt hareketine ne kazandırır?

Devlet kademelerinde görev almanın, Kürtlüğün inkârı koşuluna bağlandığını belirtmeye çalışıyorum. Kürtlerin nasıl davranmaları gerektiği konusunda herhangi bir önerim yok.

Nokta- Dünyanın Kürt meselesine bakışını anlatır mısınız?

Dünyada Kürt sorununa karşı ilgi giderek artıyor. Dünya demokratik kamuoyu, insan hakları kuruluşları, Kürt sorununun farkına varıyor, sorunu enine boyuna öğreniyor. Kürtlere karşı yapılan haksızlıkların, korkunç haksızlıkların bilincine varıyor. Artık, Türkiye, Irak, İran, Suriye gibi devletler, yani Kürtlere karşı devlet terörü uygulayan devletler eskisi kadar rahat değil. Kendi kamuoylarını sustursalar, etkisiz hale getirirler ve çürütürler bile dünya demokratik kamuoyunun tepkisini önleyemiyorlar.

Kürt sorununun çözümünde Kürtler de artık, temel bir taraf olarak ortaya çıkıyorlar. Halbuki, günümüze kadar, sorun, Türkiye-İrak, Türkiye-İran; Türkiye-Suriye; İran-İrak arasında ikili ve gizli gö-

rüşmelerle çözüldü. Kuşkusuz, bu, Kürtlerin başına yeni yeni çoraplar örmek için böyle yapıldı. Kürt sorununun uluslararası kurumlarda görüşülmeye başlanması önemli bir aşamadır. Çünkü bu kurumlarda Kürtler de konuşmakta önerilerini sunmaktadırlar. Veya bu kurumlarda yapılan görüşmelerde Kürtlerin de görüşleri alınmaktadır.

Nokta- Bu kitabın (*Devletlerarası Sömürge Kürdistan*) yayınlanır yayınlanmaz toplanacağı belliydi ve büyük bir olasılıkla da sizin hakkınızda soruşturma açılacak. Belki de tekrar cezaevine gireceksiniz? Bunlar bu kadar belliken neden böyle bir kitap?

Düşünceyi yasaklayan, “tek gerçek şudur” diye buyuran anayasalar ve kanunlar meşru değildir. Yasal olabilir, ama meşru değildir. Yasallık ve meşruluk çok farklı kategorilerdir. İster beş general tarafından yapılsın, ister 450 milletvekili tarafından yapılsın, düşünceyi yasaklayan hukuk metinleri meşru olamaz. Yasal olabilir, ama meşru değildir.

Bu konularda tavır ve davranış gayet açık ve net olmalıdır. Örneğin, falanca maddeler kaldırılmalıdır gibi kampanyalar açmak yanlışır. İnsanlar, eğer söyleyecekleri bir şeyleri varsa, bunları açık, net söylemelidirler. Sanki bu maddeler, bu kısıtlamalar yokmuş gibi davranmalıdırlar, öyle düşünmelidirler. Cezaî bir yapıtırmıla karşı karşıya kalırlarsa, düşüncelerini ilgili makamlar önünde yine savunmalıdırlar. Düşünceyi yasaklayan yasalar, ancak böyle bir süreç sonunda, bu sürecin yoğunluk ve dinamizm kazanması sonucunda etkisiz hale gelir. Ve ancak böylesi kalıcı ve sağlıklı olur.

Türkiye’de bilim, ancak, resmi ideolojiyi eleştirerek gelişebilir. Bilim, resmi ideolojinin olmadığı bir ortamda gelişir, güç kazanır. Resmi ideolojinin buyruklarına itaat etmek zihni kötürümleştirir, körleştirir, buysa bilimsel gelişmeyi boğar.

**23 NİSANLAR'DA DÜNYA ÇOCUKLARINA BAYRAM
ARMAĞAN EDENLER, KÜRT ÇOCUKLARINA
DİPÇİK GÖSTERİYORLAR,
ARDINDAN DA "SUSTUR ŞU PİÇİ"
DİYORLAR(*)**

Deng- 1967 Tarihli "*Doğu Mitingleri'nin Analizi*" konulu çalışmanızla başlayıp 1970'li yıllarda yoğunlaşarak devam eden yazarlık-araştırmacılık uğraşınız 12 Eylül faşizmiyle kesintiye uğruyor ve uzun bir aradan sonra bu yıl "*Devletlerarası Sömürge Kürdistan*"'la yeniden okur karşısına çıkıyorsunuz.

Öncelikle bu soylu çabanızdan dolayı sizi kutlamak istiyorum.

Türkiye'de, düşüncelerinden dolayı en uzun süre hapisshane de kalan aydınlardan birisiniz. İsterseniz önce bu dramatik gelişmeyi anlatımınızla bir kez daha hatırlayalım.

1967 yılı yaz aylarında, **Forum** dergisinde, "*Doğu Anadolu'da Göçebe Kürtler*", "*Göçbe Kürt Aşiretlerinde Toplumsal Değişme*" vs. gibi başlıklar altında yazılar yayınlanıyordu. O günlerde, fakülte-deki odaya, **Köy Sosyolojisi** derslerinden çok yakından tanıdığım bir öğrenci, bir arkadaş geldi. **Forum** dergisindeki yazıları okuduğunu belirttikten sonra bana şunları söyledi: "Siz bize Sosyoloji dersleri veriyorsunuz, toplum sorunlarıyla ilgilenmek gerektiğini söylüyorsunuz. Fakat bir süreden beri Doğu'nun çeşitli yerlerinde, şehir ve kasabalarında toplumsal olaylar cereyan etmektedir. Bunlar hakkında hiçbir bilginiz yok. Bir müddetten beri mitingler yapılıyor. Bu çok önemli toplum olaylarını izlemiyorsunuz. Halbuki, bu olayları izlemek, değerlendirmek gerekir..."

O günlerde, Doğu'da mitingler yapıldığı, bazı gazetelerin iç sayfalarında çok küçük haberler olarak yer alıyordu. Basın bu mitinglere şiddetle karşı çıkıyordu. Fakat, mitingler hakkında daha fazla bilgi sahibi de değildim.

(*) **Deng**, Sayı 4, Mart 1990, s. 47-51

Yukarıda belirttiğim gibi, bu arkadaşı çok yakından tanıyordum. Doğu illerinden birinin Yüksek Tahsil Talebe Derneği Başkanlığı'nı da yapıyordu. Çok terbiyeli, kibar bir öğrenciydi. Çok makul şeyler söylüyordu. Eleştirileri çok dikkatimi çekti. Haklı bir eleştiriydi. "Eğer yardımınız olursa bundan sonraki mitinglere beraber gidebiliriz" dedim. Ondan sonraki birkaç mitinge beraber katıldık.

Bu öğrenci arkadaşın eleştirilerinin beni çok etkilediğini söylemem gerekir. Bu arkadaş şimdi profesör. İsmi açıklayamamam bana büyük bir hüznün veriyor. Dikkat ederseniz, hangi üniversitede çalıştığını bile söyleyemiyorum.

Kemal Burkay'ı, Mehdi Zana'yı, Mehmet Emin Bozarslan'ı, Dr. Naci Kutlay'ı, Av. Mehmet Ali Aslan'ı, Bahri Koçkaya'yı, Hüseyin Musa Sağnıç'ı, rahmetli Edip Karahan'ı, Niyazi Usta'yı Davut Özcan'ı, Abdülkerim Ceylan'ı, Muhterem Bıçımli'yı, Zülküf Bilgin'ı, Bahri Evliyaoglu'nu, Mahmut Okutucu'yu daha pek çok arkadaşı ilk defa bu mitinglerde tanıdım. **Dr. Tarık Ziya Ekinci'yı, Behlce Boran'ı, Mehmet Ali Aybar'ı** parlamenter faaliyetlerinden dolayı tanıyordum. Fakat yakından tanımam bu mitingler sırasında oldu.

Doğu Mitingleri'ni yakından izledim. Halk katılımını, konuşanları, konuşulanları, sloganları yakından izledim. Bununla ilgili bir de, 1977 yılında, **"Doğu Mitingleri'nin Analizi"** isimli bir inceleme yayınladım. Bu teksir edilmiş metin 1968 yılı başlarında **Forum** dergisinde **"Doğu'da Ağalık, Şeyhlik"** adı altında bir dizi olarak yayınlandı.

Resmi ideolojinin yaptırımlarıyla karşı karşıya gelmem ilk defa, Doğu Mitingleri'ni izlemem ve bununla ilgili bir inceleme yayınlamamla birlikte oldu. Atatürk Üniversitesi, hemen bir idari soruşturma başlattı. "Bu mitingleri neden izledin?", "Sence Kürt halkı diye bir halk var mıdır?", "Bu inceleme neden yazıldı, neden yayınlandı?", "Türkiye'de yaşayan herkes Türk değil midir?" vs. İdari soruşturma, 1969'da, **"Doğu Anadolu'nun Düzeni, Sosyo-Ekonomik ve Etnik Temeller"** kitabının yayınlanmasıyla birlikte yeniden ele alındı ve üniversiteyle ilişikimin kesilmesiyle sonuçlandı. Resmi ideolojiyle olan çelişkiler, derinleşerek, yaygınlaşarak günümüze kadar geldi.

Deng- Devletlerarası Sömürge Kürdistan" hangi birliğin ve itme'nin sonucu ortaya çıktı, başka bir söyleyişle bu çalışma hangi sorumluluğun ürünüdür?

Kürtlerin Ortadoğu'daki nüfusları 30 milyonu aşkındır. Buna rağmen, Kürtler en ufak bir siyasal statüye sahip değildirlir. Halbuki, dünyada, 300 bin nüfuslu, 400 bin nüfuslu devletler vardır. Hat-

ta, Avustralya kıtasının etrafında, nüfusu 10 binden az olan devletler de vardır. Öte yanda, Kürt ulusu ve Kürtlerin ülkesi Kürdistan, emperyalist ve sömürgeci güçlerce ve Ortadoğu'daki yerli işbirlikçilerin-
ce bölünmüş, parçalanmış ve paylaşılmıştır. Böylesine büyük bir nüfusa ve büyük bir ülkeye sahip bir ulusun en ufak bir siyasal statüye sahip olmaması, elbette düşündürücü bir durumdur. Bu ilişkilerin, bu süreçlerin muhakkak bir açıklaması olmalıdır.

Deng- Çalışmanızı “Kürt Kimliği ve Kürdistan Kimliği Üzerine Düşünceler” ve “Kürt Egemen Sınıfları Üzerine Düşünceler” gibi iki bölümden oluşturmuşsunuz. Böyle bir bölümlenmeye neden gerek gördünüz?

Radyo ve TV haberlerine, gazete ve dergi haberlerine ve bu haberlerle ilgili olarak, **Dr. Sadık Ahmet** ve **İbrahim Şerif** isimlerine önemli bir vurgulama yapıldığı görülecektir. Bu insanların, seçim bildiririlerinde, Türk kelimesini kullandıkları ve bunun için cezalandırıldıkları belirtilmektedir. **Dr. Sadık Ahmet** ve **İbrahim Şerif** isimlerinin sık sık anılması bir kimlik vurgulamasıdır. Halbuki, yine aynı TRT ve basın, Güney Kürdistan'dan, kimyasal silahlar kullanılması sonucu, Türkiye'ye sığınmak zorunda kalan Kürtler için, “Kuzey Irak'dan gelenler” “Iraklı kaçaklar”, “Irak'dan geçenler”, “Irak'dan kaçanlar” gibi ifadeler kullanmaktadır. Burada, dikkati çeken temel politika ise, ilgili kitleye, kimlik verilmemesi için özen gösterildiğidir. Bunun için yoğun bir çaba harcandığıdır.

Kimliksiz bir kitle nesnedir, herhangi bir şeydir. Şeylerin, nesnelerin siyasal bir isteği, siyasal bir iradesi yoktur. Bunlar emirlerle, buyruklarla yönetilirler. Bunlardan istenen, sadece, yüce otoriteye itaat etmeleridir. Kimlik sahibi olanlar ise siyasal bir öznedir. Kimlik sahibi olanların siyasal bir isteği, siyasal bir iradesi vardır. Böyle değerlendirilir. Kimlik olayının incelenmesi bu bakımdan önemlidir. Kıtaptaki konuyla ilgili olarak, Güney Afrika'dan çarpıcı bir örnek var. Dikkat ederseniz, orada da, romanın kahramanına hep “o kız” deniyordu. Kızın ismi verilmiyordu. Kızı ismiyle anmamak, onu kimliksiz bırakmak anlamına geliyor.

Kimlik olayıyla ilgili olarak önemli bir kavram da egemen sınıf kavramıdır. Zira, Kürt kimliğine vurgulama yapacak, ulusal istekler ileri sürebilecek sınıf “Kürt burjuvazisi” olabilir. Böyle bir sınıfın neden olmadığı, bunların neden ulusal hak iddiasında bulunmadıkları, bu sınıfın neden çürütüldüğü, ajanlaştırıldığı... incelenmesi ve irdelenmesi gereken önemli konular olmaktadır.

Deng- Şimdi de daha genel bir soru sormak istiyoruz. 12 Eylül faşizmi öncesi ile günümüzde yaşanan Kürt gerçeğini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Günümüz ile geçmiş dönem karşılaştırıldığı zaman şöyle bir ilişki kurmak mümkündür. Türkiye, 1960'lı yıllarda, özellikle 1965-1969 arasında nisbeten demokratik bir dönem yaşamıştır. Hatta, Türkiye'nin en demokratik döneminin bu yıllar olduğu söylenebilir. Buna rağmen, bu dönemde, Kürt sorunu rahat bir şekilde konuşulmuyordu. 1970'li yılların da, özellikle 12 Mart sonrası ve 12 Eylül arasının, bugüne nazaran daha demokratik bir görünüm arzettiği söylenebilir. Bu yıllarda da Kürt sorunu enine boyuna konuşulamıyordu, tartışılmıyordu.

12 Eylül sonrasının, 1980'li yılların çok anti-demokratik olduğu açıktır. Sivil bir döneme askeri bir üniforma giydirildiği, 12 Eylül faşizminin daha sonraki dönemlerde de sürdürüldüğü söylenebilir. Buna rağmen, bu dönemde, Kürt sorunu konusunda, eski dönemlere nazaran çok daha fazla şeyler söylenmektedir. Kürt sorunu, artık, enine boyuna tartışılmaya başlanmıştır. Geçmiş dönemlerde, sadece, "Türkiye'de bir Kürt sorunu vardır" denilebilirken, günümüzde, artık, sorunun içeriği de tartışılabilmektedir. Kürt sorununun neden bir sorun olduğu, ne zamandan beri beri bir sorun olduğu, neden çözümlenmediği, neden çözülmesi gerektiği ayrı ayrı incelenmektedir. Bu süreç, kuşkusuz devlet ve hükümete, Türk yargı organlarına rağmen başlamıştır. Türk basınına, Türk üniversitelere, Türk siyasal partilerine, Türk aydınlarına vs. rağmen başlamıştır. Ve bu sürecin gelişmesine ve yaygınlaşmasına hizmet eden çok önemli dinamikler vardır. Gerek Kürt toplumunun iç dinamikleri, gerekse dış etkenler, bu sürecin gelişip serpilmesinde önemli olmaktadır.

Deng- Türk aydınlarının Kürt sorununa bakışı konusunda neler söylenebilir?

Türk aydınının Kürt sorununa bakışı olumsuzdur. Türk aydınının Kürt sorununa daha demokratik bir perspektiften bakmasını sağlayacak tek güç, Kürtlerin kendi toplumlarına, Kürt toplumuna ilişkin çabalarıdır. Günümüze kadar Türk aydınları, Türk solcuları, Kürt hareketlerini, hep, "milliyetçi" hareketler olarak değerlendirmişlerdir. "Milliyetçi" kavramını bir saptamadan çok bir suçlama, bir aşağılama aracı olarak kullanmışlardır. Türk aydınlarının, Türk solunun Kürt hareketlerini değerlendirmelerinde, hep bu suçlama, aşağılama ve horlama egemen olmuştur. "**Şeyh Said** ayaklanması milliyetçi bir hareket değildir, İngiliz emperyalizminin kışkırtmasıdır"

derken de, "1960'lı, 1970'li ve 1980'li yıllarda Kürt hareketleri enternasyonalist, devrimci hareketler değildir, milliyetçi hareketlerdir" derken de bu temel düşünce egemendir.

Böyle bir suçlama karşısında Kürt aydınlarının, devrimcilerinin düşünceleri, tavır ve davranışları ise ilginçtir. Bu tür suçlamalarla karşı karşıya kalmak istemeyen Kürtler de, düşüncelerini, tavır ve davranışlarını, Kürt halkının gelişen demokratik özlemlerine ve isteklerine göre planlamadılar. Bundan çekindiler. Böylece Türk solundan gelebilecek oklardan korunmaya çaba gösterdiler.

Ben bu konularda çok farklı şeyler düşünüyorum. Kürtlerde eksik olan, sosyalist düşünce, sosyalist tavır ve davranış değildir. Eksiklik bu yönde değildir. Kürtlerde eksik olan milli duygudur. Kürtlerde milli duygu eksikliği vardır. Güçlü milli duyguları olmayan bir ulus sağlıklı devrimciler üretemez.

30 milyonu aşkın bir nüfusa, büyük bir ülkeye sahip oldukları halde, en ufak siyasal statüye, siyasal kimliğe sahip olmayan, bölünmüş, parçalanmış ve paylaşılmış Kürtlerin bu durumu sorgulayamamış olmaları, ancak milli duygu eksikliği ile açıklanabilir. Dünyada nüfusu 10 binden az olan devletler varken, 30 milyonu aşkın bir halk, bir ulus neden hiçbir şey değildir? Bu karşılaştırmaların yapılması, gerekli tavır ve davranışların alınamamış olması, ancak, milli duygu eksikliği ile belirtilebilir.

Günümüzde bu ilişkilerin hızla değişmeye başladığını da ayrıca belirtmek istiyorum. Bu ayrı bir konu.

Deng- Sizce günümüzde Kürt sorununun çözümünde Kürt aydınlarına düşen en önemli görev nedir?

Kürt aydını denen kategori belleksizdir, belleğini kaybetmiştir. Bir örnekle ifade edeyim. Günümüze kadar, Kürt diliyle, Kürt kültürüyle ilgili istekler ileri sürüldüğü zaman Türk aydınları, Türk solcuları bu kişileri, emperyalizmin ajanı olmakla, emperyalizmin ekmeğine yağ sürmekle suçlardı. "Kürt dili üzerindeki baskılar kaldırılmalıdır" vs. denildiği zaman bu suçlamalar yapıldı. Bu suçlamalara muhatap olmak istemeyen Kürt devrimcileri de, dil, kültür gibi kategorilere fazla vurgulama yapmazlardı. Enternasyonalizmi vurgularlardı. Marksizmi-Leninizmi bilmekte, sosyalist tavır ve davranış göstermekte, Türk solcularından hiç de geri kalmadıklarını, hatta, onlardan daha da çok solcu olduklarını vurgulamaya çalışırlardı.

Kürtlere karşı benzer suçlamalar yapılabiliriyorsa, bu, Kürtlerin, Kürt aydınlarının, Kürt solcularının belleksizliğindendir. Kürtlerin bu suçlamalara karşı gerekli cevapları verememeleri, onların bellek-

siz olmalarıyla ilgili bir durumdur. Zira, Kürdistan'ı ve Kürt ulusunu bölüp-parçalayan, paylaşan, güç Kemalistlerdir. Kemalistler, İngiliz ve Fransız empeyalizmiyle, Arap ve İran monarşileriyle işbirliği yaparak Kürdistan'ı bölmüşler, parçalamışlar ve paylaşmışlardır. Türk solu ise yıllar yılı Kemalizmin etkisi altındadır. Bu etki hâlâ sürmektedir. Öyleyse bu durumun Kürtler tarafından en ince ayrıntılarına kadar incelenmesi, irdelenmesi gerekir. Kürdistan'ın nasıl bölündüğünün ve paylaşıldığının, bu süreçte Kemalistlerin rolünün belirtilmesi gerekir.

Bilime kimin ihtiyacı varsa o üretir. Kürtlerin bilime ihtiyacı çok. Ortadoğu'nun tarihi, Türkiye'nin, İran'ın, Irak'ın Suriye'nin tarihi elbette, yeniden yazılmalıdır. Fakat, bu, başta, Kürtler için büyük bir ihtiyaçtır.

Kürt aydını günümüze kadar, hep kendi toprağını çorak bırakmış, kendi gülistanını kurutmuş, hep başkalarının bahçesine su taşımıştır. Başkalarının bahçesinde güller, gülistanlar yaratmaya çalışmıştır. Son yıllarda bu durumlar hızla değişmektedir. Kürtler yitirdikleri belleklerini kazanma sürecine girmişlerdir. Çorak bıraktıkları bahçelerini yeşertmek gerektiğinin bilincine ulaşmışlardır. Bu süreç, hızlanarak, yaygınlaşarak sürmektedir. Bu sürecin de kuşkusuz, çeşitli dinamikleri, iç ve dış etkenleri vardır.

**Deng- Son sorumuz şu olacak. Sizce Türkiye'de demokrasi-
nin temel ölçüler! nelerdir? Sözelimi Kürt sorunu çözülme-
den demokrasi kurulabilir mi?**

Kanımca Türkiye'de demokrat olmanın tek ölçütü vardır. Bu da Kürt sorununa karşı gösterilen tavidir. Herhangi bir kişi, Kürt sorununa karşı, demokratça bir tavır gösteriyorsa, bu, aynı zamanda, anti-emperyalist, anti-faşist, anti-sömürgeci ve devrimci bir kişidir. Fakat sadece anti-emperyalist ve anti-faşist olmak nice devrimci ve demokrat kişiyi, veya öyle bilinen insanları sömürgeci ve ırkçı olaktan kurtaramamaktadır. Bunun bir örneği de rahmetli, **Prof. Dr. Muammer Aksoy**'dur. Öldürülmesinden sonra yayınlanan yazılara, azız hatırasını anma ve saygı ilanlarına bakılırsa **Prof. Dr. Muammer Aksoy** özgürlük aşığıdır, demokrasi şehididir, haksızlıklara karşı yapılan mücadelenin en önde gelenidir, bayraktandır... vs. Ben bu kanıda değilim. Türkiye'de demokrat olmanın tek ölçüdü vardır, o da Kürt sorunu karşısında gösterilen tavır ve davranıştır. **Prof. Dr. Muammer Aksoy**'un Kürt sorunu konusunda gösterdiği tavır ve davranışı, Kürt sorunu konusundaki düşüncesi, Emekli Orgeneral **Kenan Evren**'inkinden hiç de farklı değildi. Elbette, O'nun gibi "asmayıp da

besleyecek miyiz?" demiyordu, "Köklerini kazıyacağız", "kafalarını koparacağız", "ezeceğiz, yok edeceğiz, doğduklarına pişman edeceğiz" vs. demiyordu. Ama düşüncesi, tavır ve davranışı Emekli Orgeneral **Kenan Evren**'e daha yakındı.

1980'li yıllarda, Diyarbakır Askeri Cezaevi'nde "Türküm" demedikleri, Kürt kimliklerini vurguladıkları için 40'ın üzerinde genç insan işkencelerle öldürüldü. Türk Hukuk Kurumu Başkanı ve Ankara Barosu Başkanı **Prof. Dr. Muammer Aksoy** ne yaptı? Kürdistan'da bugün Türk güvenlik güçleri tarafından halka karşı yoğun bir zulüm yapılmaktadır. Kürtlere karşı uygulanan Türk zulmü, Türklere karşı uygulanan Bulgar zulmünden kat kat fazladır. Karşılaştırılamayacak derecede fazladır. Dedelere ve babalara, çocuklarının, torunlarının ve kadınlarının gözleri önünde işkence yapılmaktadır. (bk. **2000'e Doğru**, Sayı 4, 21 Ocak 1990, Çavuş **Falk Candan**'ın anılatıları) Bunun ne kadar korkunç bir manzara olduğu gün gibi ortadadır. Bu, insan onurunu zedeleyen en önemli olaylardan biridir. Çocuklara bundan daha büyük bir saygısızlık ve sevgisizlik olabilir mi? Ve bu bir devlet politikası olarak uygulanıyor. **Prof. Dr. Muammer Aksoy**'un bu gibi durumlar karşısında, bu sistematik haksızlık karşısında kılı bile kıpırdamamıştır. Demokrasi, özgürlük, eşitlik, sadece Türkler için gerekli kategoriler midir? Halbuki, Bulgaristan Türkler konusunda, Batı Trakya Türkleri konusunda, yani Türklere yapılan baskılar konusunda **Prof. Dr. Muammer Aksoy**'un, Türk Hukuk Kurumu Başkanı ve Ankara Barosu Başkanı **Prof. Dr. Muammer Aksoy**'un pek çok demeci, protestosu olmuştur.

Bütün bunlara rağmen, yani Kürt çocuklarına yapılan bu saygısızlığa rağmen her yıl, 23 Nisan günlerinde, dünyanın çocukları Türkiye'ye davet edilerek, "Biz çocukları çok seven bir devletiz. Türk Devleti çocukları çok sever. Dünyada, çocuklara bir bayram armağan eden ilk devlet Türk Devleti'dir, biziz" der. Şişinir. O günlerde devlet dalkavukları TV'den, radyodan, basından hiç eksik olmamaktadır. Kürt çocuklarına karşı böylesine işkenceler yapan bir yönetimin bu iki yüzlü tavrının ve davranışının deşifre edilmesi gereği yok mudur?

Bir taraftan Kürt çocuklarının, kadınlarının gözleri önünde babalara, dedelere işkenceler yapmak, onları cıvırl çıplak soymak, dövmek, sakallarından tutup yere çarpmak, üzerlerinde tepinmek, bu durum karşısında, korkan, bağırان ağlayan, feryat figan eden çocukları dipçiklerle tehdit etmek, "sustur şu plçi" diye kadınların üzerine yürümek, kadınları, saçlarından yakalayıp sürüklemek... arama yapıyoruz hahanesiyle pekmez küpünün içine toprak atmak, tükürmek, şekeri tuz ile karıştırmak, yağı unu karmakarışık etmek, her

şeyi dağıtmak, çocukları aç bırakmak, öte yandan da "Biz çocukları çok seven bir devletiz, dünyada çocuklara bayram armağan eden ilk devlet biziz, Türk Devleti'dir" diye övünmek, şişinmek... Bu durum sizi incitmiyor mu Bay **Halit Kıvanç**?

Çocuklarını, 23 Nisan eğlencelerine gönderen demokratik ülkelerin temsilcileri, bu durumdan rahatsız olmuyor musunuz? Ankara'da, İstanbul'da bu eğlencelere katılanlar, Kürdistan'ın kırsal kesimlerinde neler olup bittiğini, çocuklara karşı ne tür cinayetler işlendiğini de bilmek durumundadırlar. Sovyetler Birliği gibi ülkeler için hiçbir şey demek gerekmez, onlar bu çirkinliklerin vazgeçilmez bir teferruatıdır.

Öte yandan, **Prof. Dr. Muammer Aksoy**, birey olarak özgürlük ve demokrasi mücadelesini sürdürse de demokrasiye düşman bir cephe içinde yer alıyordu. "Atatürkçü Düşünce Derneği"nden, bu derneğin şimdiki başkanı Emekli Tümgeneral **Cellil Gürkan**'dan söz etmek istiyorum. Emekli Tümgeneral **Cellil Gürkan**, 5-6 Eylül 1989 tarihli **Cumhuriyet** gazetelerinde, "**Güneydoğu Olayları ve İktidar**" başlığı ile yazılar yayınlamıştır. Bu yazılarda, Kürtlerin nasıl öldürüleceği, yok edileceği, köklerinin kazınacağı konularında iktidara, güvenlik güçlerine, orduya, polise, özel time öneriler sunulmaktadır. Bu yazılarıyla Emekli Tümgeneral **Cellil Gürkan** tam anlamıyla ırkçı, sömürgeci ve faşisttir. Bu kelimelerin anlamlarını bilerek, vurgulayarak söylüyorum. "Atatürkçü Düşünce Derneği" ile, Emekli Tümgeneral **Cellil Gürkan** ile, benzer kişi ve kurumlarla demokrasi kurulmaz. Ancak, demokrasiye, sivil topluma inançsızlık geliştirilir.

Kanımca, Türkiye'de demokrat olmanın tek ölçütü vardır. Onu da Kürt sorunu konusundaki düşünce, Kürt sorunu konusundaki tavır ve davranış belirler. Zaten Kürt sorunu bir turnusol kağıdı gibidir. Nice sosyalist bilinen insanların ırkçı ve sömürgeci bir sosyalist olduğu, nice demokrat bilinen insanların ırkçı ve sömürgeci bir demokrat olduğu, bu turnusol kağıdı aracılığıyla ortaya çıkmıştır. Kürt hareketinin gelişmesi, Kürtlerin kendi özlere dönme, kendilerini bulma sürecinin yoğunluk kazanması, ayma sürecinin hızlanması bu süreci daha da hızlandıracak ve yoğunlaştıracaktır. Türk demokratları, Türk aydınları sömürgelerini taşıyamaz bir hale geleceklerdir. Sömürgecinin gittikçe artan ağırlığı altında kalacaklardır. Giderek sömürgeci kurtuluş yollarını da arayacaklardır. Bu konuları şimdi sadece Kürtler konuşuyor, o zaman Türk aydınları da konuşacaklardır.

Teşekkür ediyor, çalışmalarınızda başarılar diliyoruz.

KÜRT SORUNU, AYDINLAR

ve

TÜRK SOLU(*)

Yeni Çözüm- Yeni Çözüm dergisinde, 1987 Ağustosunda (6.) ve 1988 Mayıs (13.) sayılarında sizinle ilgili iki yazı yer aldı. İlk, 1987'deki tahliyenizden sonra, yaptığınız açıklamalarla ilgili bir yazı. İkincisi ise, dergimizin "*Aydın Soruşturması*"na verdiğiniz yanıtlar. Bugün sizinle ikinci söyleşimizi yapacağız.

Sayın Beşlikçi, *Aydın Soruşturması*'na verdiğiniz yanıta, "Aydın, resmi görüşü eleştiren, ona karşı tavır ve davranış gösteren kişidir" dedikten sonra; burjuva-proleter aydını ayırımlarını benimsemediğinizi söylüyorsunuz. Bunu nasıl gerekçelendiriyorsunuz? Sizce aydının konumu sınıflar üstü müdür? Aydın tanımınızı daha geniş açabilir misiniz?

Aydın, Türkiye gibi ülkelerde, resmi ideolojiyi eleştirebilen, eleştirileri doğrultusunda tavır ve davranışlarda bulunan kişidir. Aydın kavramını belirleyen, tavırlar ve davranışlardır. Şu veya bu ölçüde bilgi sahibi olmak aydın kavramını belirleyen çok önemli boyut değildir veya ancak, ikinci derecede rol oynayan bir boyuttur.

Türkiye gibi ülkelerde resmi ideoloji çok önemli bir kurumdur. Resmi ideoloji düşüncenin ve bilimin serbestçe gelişimini engelleyen bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Resmi ideoloji herhangi bir ideoloji değildir. Devletin, cezaî yaptırımlarıyla korunan, sürdürülen, devletin ödülleriyle, teşvikleriyle yeniden üretilen, propagandası yapılan bir kurumdur. Türkiye'de Kürt sorunu konusunda, kurumlaşmış bir resmi ideoloji vardır. Kürt sorunuyla ilgili politikalar hükümet politikaları değildir, devlet politikalarıdır. İnkârcı, asimilasyoncu, anti-Kürt politikalarıdır. Bu yönleriyle de ırkçı uygulamalara kaynaklık etmektedirler. Böyle bir Kürt politikasının düşünülmesinin, üretilmesinin ve uygulanmasının önemli bazı yönleri vardır: Bir kere Türk üni-

(*) Sağmalcılar Cezaevi'nde, Mayıs 1990'da, **Yeni Çözüm** dergisi için yapılan röportaj.

Bu röportaj, bazı teknik nedenlerden dolayı yayınlanamamıştır...

versitesinin Kürdistan sorunu ile ilgili konulara bulaştırılmaması önemli bir amaçtır. Türk üniversitesinde hiç kimse Kürdistan konusunda incelemeler, araştırmalar yapamaz. Türk profesörlerinin şimdiye kadar Kürdistan konusunda yaptığı incelemeler, hep, Kürtlerin kökünün Türk olduğunu, Kürtçe'nin, Türkçe'nin bir şubesi olduğunu ispat etme amacını taşımıştır. Bunun dışında Kürdistan konusuna yaklaşım yasaktır. Türk üniversitesi bu yasağa gönülden riayet etmektedir. Bu yasaklara rağmen Kürt sorunuyla ilgilenenler, inceleme yapmaya çalışanlar olursa, bunlar yayınlanırsa, böyle kişilerin üniversiteyle ilişkileri kesinlikle kesilir.

Resmi ideolojinin düşünülmesinin ve uygulanmasının farklı bir boyutu da siyasal partilerle ilgilidir. Türk siyasal partilerinin bu konuyu programlaştırmamaları için çok büyük özen gösterilmektedir. Bu konu ile ilgili çok büyük yaptırımlar ve yasaklar vardır. Kürt diliyle, Kürt kültürüyle, Kürdistan sorununun çözümüyle ilgili kararlar alan siyasal partiler hakkında Anayasa Mahkemesi'nce dava açılmakta, partiler, bu davalar sonunda kapatılmaktadır. Veya siyasal partiler kapatılma tehdidi altında tutulmaktadır. Demokratik derneklerin de bu konuya bulaştırılmaması için her türlü önlem alınmaktadır.

Resmi ideolojinin, resmi olmasından doğan bir özelliği vardır. Kısıtlamalar her ne kadar Kürt sorunuyla ilgili olarak getirilmişse de bilimsel çalışmalara ağır bir darbe indirdiği de açıktır. Bu diyalektik olarak böyledir. Birbirleriyle ilişkiler içinde olan, birbirlerini etkileyen, birbirlerinden etkilenen olgulardan birini yok sayarsanız, görmezden gelerseniz toplumsal süreci bir bütün olarak kavramanız da mümkün olmaz. Bunun ötesinde elinizin altında yasaklama yetkiniz varsa, sizi rahatsız eden başka alanlarda da bu yetkinizi kullanmaya çalışırsınız. Böylece, örneğin, siyasal partiler, arkalarındaki milyonlarca oy desteğine rağmen Türkiye'deki toplumsal ve siyasal gelişmeleri yorumlayamaz bir hale gelmektedirler.

Türk siyasal hayatında, siyasal partiler, Türkiye Büyük Millet Meclisi, hükümet, sanıldığından çok daha güçsüz, cılız kurumlardır. Güçlü olan, belirleyici olan devlettir. Devlet, Milli Güvenlik Kurulu tarafından temsil edilir. Örneğin, Türkiye'de Kürt sorunuyla ilgili politikalar, siyasal partiler, hükümet veya Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından değil, hep, Milli Güvenlik Kurulu tarafından oluşturulur. Siyasal partilerin, hükümetin, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin, Kürt sorunuyla ilgili düşünceler üretmesi şöyle dursun, devlet tarafından, yani Milli Güvenlik Kurulu tarafından oluşturulan politikaları tartışma yetkisi bile yoktur. Hükümetin tek görevi vardır. O da, Milli Güvenlik Kurulu tarafından oluşturulan ve önerilen politikaları uygulama

maktır, hayata geçirmeye çalışmaktır. Türkiye Büyük Millet Meclisi bu politikaları tartışamaz, eleştiremez, elbette, onaylamak ve desteklemekle yükümlüdür. Siyasal partiler, hükümet, Türkiye Büyük Millet Meclisi gibi kurumlar politika oluşturma, oluşturulan politikaları eleştirme yetkisini kendilerinde göremezler... Fakat, anayasal olarak, hukuksal olarak, örneğin, Türkiye Büyük Millet Meclisi "en büyük"tür, onun otoritesi üzerinde hiçbir kurum yoktur. vs. Fiili olarak ise hiç böyle değildir. Fiili olarak, devletin, Milli Güvenlik Kurulu'nun Türk siyasal hayatı üzerindeki ağırlığı çok açıktır. Milli Güvenlik Kurulu ise daha çok ordunun ve MİT'in görüşleri doğrultusunda oluşturulmuş bir kuruldur. O halde burada, illegal bir durum da vardır. Türkiye Büyük Millet Meclisi, hükümet, siyasal partiler, anayasal yetkilerini kullanamıyorlarsa, bu kurumlar, başka bir kurumun, fiili olarak denetimi altında tutuluyorlarsa, illegal bir süreç de yaşanıyor demektir. İşte illegal sürecin varlığı resmi ideoloji kurumuyla yakından ilgilidir. Türkiye'de devletin illegal yönlerinin deşifre edilememiş olması resmi ideoloji kurumunun gerektiği gibi kavranılmamış, bunun için önemli bir çabanın gösterilmemiş olmasıyla ilgilidir. İnsanlara bok yedirilmesi, masum insanların, yıldırma, sindirme, halka gözdağı verme amacıyla, keyfi olarak öldürülmesi, bu tür emirleri verenler hakkında hiçbir soruşturmanın açılmaması; insanları, köylerini terke zorlamak için her türlü terörün uygulanması... gibi olayları devletin illegal faaliyetleri kavramı çerçevesinde kavrayabiliriz.

İşte, Türkiye gibi ülkelerde aydın kategorisini bu tür ilişkiler ağı içerisinde değerlendirmek gerekir... Aydın, resmi ideolojiyi eleştirebilen, eleştirileri doğrultusunda tavır ve davranışlar içinde bulunan bir kişidir. Aydınlar, toplum içinde böyle bir kategoridir. Bu, bilgi sorunundan çok tavır ve davranış sorunudur. Devletin baskısı ve tehdidi karşısında geri çekilmemeyi gerektirir. Resmi ideolojinin sürekli bir şekilde, bilimin kavramıyla eleştirilmesini gerektirir.

Aydınlar, sınıflar üstü değildir. Aydın etkinliğinin sınıflar üstü bir fonksiyonu yoktur. Fakat, resmi ideoloji hep proleter unsurlar tarafından eleştirilebilir, burjuva ve küçük-burjuva unsurlar bu eleştirilere girişemezler anlayışı benim kanımca yanlıştır. Burjuva ve küçük-burjuva unsurlar da resmi ideolojiyi eleştirebilirler... Şurası çok açık bir gerçektir: Kim tarafından yapılırsa yapılsın, resmi ideolojinin eleştirisi emekçi sınıfların çıkarları doğrultusundadır. Resmi ideolojinin eleştirisi, emekçi sınıfların, devletin, egemen sınıfların propagandalarına karşı korur. Bu eleştiri, emekçi sınıfların siyasal ve toplumsal bilince ulaşmalarına yardımcı olmaktadır. Emekçi sınıfların kendi sınıfsal çıkarları doğrultusunda düşünmelerine, tavır ve davranışlarda bulunmalarına yardımcı olmaktadır.

Yeni Çözüm- Ülkemiz aydınları (Türkiye'll aydınlar), başka ülkelerdeki ulusal ve toplumsal kurtuluş mücadelelerini destekler gözükürken, ülkemizdeki Kürt sorunu karşısında ya susuyorlar ya da resmi burjuva ideolojisini savunuyorlar. Bu tavırlar aydın kimliği ile bağdaştırılabilir mi?

Ulusal kurtuluş hareketlerine yandaş olmak günümüzde, devrimciliğin, çağdaşlığın, insanlıktan ve insan haklarından yana olmanın en önemli göstergelerinden biridir. Bu bakımdan, Türk aydınları, Vietnam'daki, Filistin'deki, Nikaragua'daki, Namıbya'daki vs. bütün ulusal kurtuluş hareketlerini, devrimci hareketleri büyük bir coşkuyla desteklemişlerdir. Çünkü bu süreç, insanlara, öteki insanlar karşısında önemli bir toplumsal statü de vermektedir. Buna rağmen, Türk aydınları, Ortadoğu'da, çeşitli bölgelerde gelişen Kürdistan Ulusal Kurtuluş Mücadelesi'ne karşı özgürce bir tutum sergileyememişlerdir. Kürdistan Ulusal Kurtuluş Mücadelesi'ne karşı, Kürt sorununa karşı daima devletin kullandığı terminolojiyle ve kavramlarla yaklaşmışlardır. Bu da resmi ideolojinin korkunç baskısı, yıpratıcı, dağıtıcı, sindirici ve yıldırıcı gücü ile ilgilidir. Aydınların Kürt sorununa, Kürdistan Ulusal Kurtuluş Mücadelesi'ne, devletin, resmi ideolojinin terminolojisiyle ve kavramlarıyla bakmaları, sadece, mevzuat endişesinden, Türk Ceza Kanununun yaptırım gücünden kaynaklanmamaktadır. Türkiye'de resmi ideoloji, Türk aydınları arasında benimsenmiştir, kabul görmüştür. Doğruluğuna, haklılığına inanılmaktadır. Zihinlerde, en azından, resmi ideolojinin bir tortusu vardır. Ve resmi ideolojinin etkilerinden kurtulmak sanıldığı kadar kolay değildir. Bu etkiler, ancak, sürekli ve dinamik bir eleştiri sonucu ortadan kalkabilir.

Bulgaristan'daki Türklerin isimlerinin değiştirilmesi, Bulgarlaştırma olayına Türk aydınının nasıl baktığı, onlardaki çifte standardı bütün açıklığıyla ortaya koymuştur. Güney Kürdistan'da kimyasal silahlar kullanılması sonucu, Türkiye'ye sığınmak zorunda olan Kürtlere yaklaşım ve Bulgaristan'dan gönderilen Türklere yaklaşım, Türk aydınlarındaki çifte standardın çirkinliğini de ortaya koymuştur... Örneğin, Satê Köyü (İkiyaka) katliamı da, Türk aydınının düşünsel yapısını, düşüncenin, siyasal iktidarı etkileme gücünün ne kadar cılız, ne kadar zayıf olduğunu ortaya koymuştur. Bu haber, ilk önce Türk basınında, **"Kanlı örgüt kan içmeye doymuyor", "Bebek katili PKK", "Kadın, çocuk, ihtiyaç demeden 28 kişi katledildi", "Cinayet şebekesi vatandaşlarımızı katlediyor"** vs. gibi başlıklarla yer aldı. Türk basını, Türk yazarları, gazeteciler bu manşetleri birkaç gün sürdürdüler. Fakat çok kısa bir zaman içinde, bu katliamın devlet tarafından, devletin özel timleri tarafından gerçek-

leştirildiği bütün delilleriyle açık bir şekilde ortaya çıkmıştır. Buna rağmen, PKK'yi en sert kavramlarla, en suçlayıcı kavramlarla suçlayanlar devlet için en ufak bir eleştiri dahi getirememişlerdir. En ufak bir söz söyleyememişlerdir. Susmuşlardır. Susmak, onaylamak anlamına gelmektedir. Eğer, bebekler, çocuklar, kadınlar, ihtiyarlar devlet tarafından katlediliyorsa, Türk aydını, Türk basını bunları onaylıyor... Böyle bir aydının, böyle bir toplum kategorisinin, siyasal iktidar üzerinde hiçbir ciddi baskı gücü olamaz. Siyasal iktidarlar, bu kadar rahat ve ucuz bir şekilde güdümlenebilen bir toplumsal kategoriye itibar etmezler. Bunun nedeni Türk aydınlarının resmi ideolojiye sağlıklı bir şekilde yaklaşmamalarıdır. Onu ciddi bir eleştiriye tabi tutmamalarıdır.

Yeni Çözüm- Devrimci-demokrat aydının, emekçi sınıfların kurtuluş mücadelesindeki yeri nasıl olmalıdır?

Resmi ideolojinin eleştirilmesinin, bu eleştirinin sürekli ve dinamik kılınmasının emekçi sınıfların kurtuluş mücadelesini ilerlettiğini, hızlandığını yukarıda ifade etmeye çalıştım. Bunun, dolaylı bir etki olduğu düşünülebilir. Devrimci-demokrat aydınların doğrudan etkilerinin varolduğu da ifade edilebilir. Örneğin, emekçi kitlelerin siyasal bilince ulaşmalarına, örgütlenmelerine yardımcı olmak vs. Fakat devrimci demokrat aydınların buradaki rollerinin daha az olduğunu, sanıldığı kadar büyük olmadığını düşünüyorum.

“Devrimci-demokrat aydın” derken aydınların hep böyle olduğunu da vurgulamak gerekir. Yani aydınlar hep devrimcidirler, hep demokratırlar. Devrimci ve demokrat olmayanlar aydın olamazlar.

Yeni Çözüm- Türkiye Kürdistanı'ndaki son devrimci gelişmeleri (Nusaybin, Cizre, vd.) ile, ANAP hükümetinin son baskı kararlarını değerlendirir mısınız?

Nusaybin'deki, Cizre'deki ve öteki Kürt şehirlerindeki olaylar, Kürdistan Ulusal Kurtuluş Mücadelesi'nin çok büyük aşamalar kaydettiğini göstermektedir. Kadınların ulusal kurtuluş mücadelesine katılması, silahlı mücadelede, gerilla faaliyetlerinde aktif olarak yer alması, ulusal kurtuluş sürecinin çok önemli bir aşama içinde olduğunu göstermektedir. Ailelerin, akrabaların, köylerin, mahallelerin, gerillaların cesetlerine sahip çıkmaları, cesetleri alabilmek için güvenlik birimlerinin yetkililerine ulaşmaya çalışmaları, tartışmalara girmeleri ve bütün bunları her türlü güçlüğü göze alarak südürmeleri çok önemli olaylardır. Muhakkak üzerinde durulması, irdelenmesi,

değerlendirilmesi gereken olaylardır. Gerilla mücadelesi sırasında, güvenlik güçleri tarafından öldürülen gerillalar için şehit denilmesi, şehitler için kitlesel cenaze namazları kılınması, şehit ailelerine, günlerce, haftalarca başsağlığına gidilmesi çok önemli bir gelişmedir. Düşünelim ki, başsağlığı duyulan Kürdistan'ın adeta her tarafından gelen heyetler tarafından iletilmektedir. Şehit aileleri, "Milletimiz sağolsun, gerillalar sağolsun, PKK sağolsun" gibi ifadeler kullanmaktadır. Bütün bunlar yine çok anlamlı süreçlerdir.

Bugün Kürdistan'da, bu aşamada, gerillalar için dua etmenin, şehit düşen gerillalar için namaz kılınmasının, onlar için **Kuran'ı Kerim** okunmasının ve **Mevlit** okunmasının, hele hele bu **Mevlit**'in Kürtçe okunmasının çok çok devrimci bir süreç olduğunu düşünüyorum.

Ayrıca, baskılara, zulümlere ve işkencelere karşı kitlesel gösterilerin yapılabilmesi, yani Kürt halkının tepeden turnağa silahlı güvenlik güçlerine karşı ayağa kalkabilmesi, iyice anlaşılması, irdelenmesi, gözden uzak tutulmaması gereken bir süreçtir. Baskıları ve işkenceleri protesto etmek için kepenk kapama olaylarının başlaması, bu protestonun, kısa zamanda, belli bir disiplinle örgütlü yapı içinde öteki Kürt şehirlerine de sıçraması, kuşkusuz çok önemli bir gelişmedir. Yürüyüşlerde taşınan pankartların ve atılan sloganların incelenmesi, toplumsal ve siyasal gelişmenin içeriği hakkında çok önemli bilgiler vermektedir. Bu pankartlar ve bu sloganlar kitlelerin gittikçe yükselen demokratik özlemlerini, isteklerini göstermektedir. Öte yandan, gerilla faaliyetlerinin Kürt toplumunu hızla değiştirdiğini, toplumsal yapıyı, toplumsal değerleri alt-üst ettiğini de belirtmek gerekir. Örneğin, kadının gerilla faaliyetleri içinde, silahlı mücadeleler içinde aktif olarak yer alması, düşünüldüğünden çok daha kapsamlı ve derin bir değişmeyi haber vermektedir. Halbuki biz, Kürt toplumunun geleneksel bir toplum olduğunu biliyorduk. Gerilla, geleneksel değerleri hızla değiştirmekte, modern değerlerin oluşumunu sağlamaktadır. Aşiretler hızla çözülmekte Kürtlerin tamamını kucaklayan bir ulusal hareket gelişmektedir. Şeyhlik, toprak ağalığı gibi kurumlarda da büyük bir aşınma yaşanmaktadır. Bu geleneksel ve gerici kurumlar sadece devletin, Kemalist ideolojinin zoruyla ayakta tutulmaya çalışılmaktadır.

Kürt halk yığınlarının gittikçe yükselen demokratik özlemlerine ve isteklerine karşı devlet ve hükümet ne yapmaktadır? Bu konunun da üzerinde durulması gerekir. Türkiye'de devletin Kürdistan konusunda tek bir politikası vardır: Devlet terörü uygulamak... Devlet terörü uygulayarak kitleleri sindirmek, yıldırma. Öyle bir terör uygulayayım ki, kimse bu sorunla ilgili hiçbir şey düşünmesin, bu konuyu

la ilgili hiçbir öneri ortaya koymasın... Devlet terörü karşısında korksun, geri çekilsin, yılsın... Baskının, zulmün sadece kendisiyle başlayıp bitmeyeceğini, ailesini, akrabalarını da içine alacağını düşünsün, korksun, geri çekilsin. Devlet terörünün amacı kısaca budur. Fakat insanlar her türlü tehlikeyi de göze alarak isteklerini, arzularını ve düşüncelerini ifade etmeye çalışmaktadırlar. Devlet tarafından, devlet terörü tarafından görülen korku duvarlarını aşmaya, korku duvarlarını yıkmaya çalışmaktadırlar. İşte bu noktada, artık devlet terörünün önemli bir işlevi kalmamaktadır. Devlet terörü yararsız bir hale gelmektedir. Çünkü, korkutucu ve sindirici özellikleri artık işe yaramamaktadır.

Artık, devletin terör politikası iflas etmektedir. Bütün bunlara rağmen, Türk Devleti Kürdistan sorunu konusunda terörden başka hiçbir politika üretememektedir. Son 413 sayılı Kanun Kuvvetindeki Kararname şimdiye kadar zaten uygulanan devlet terörünün yeniden yürürlüğe konulmasından, daha doğrusu, baskının, terörün ve zulmün son noktasına kadar uygulanacağını bir kere daha ifade edilmesinden başka bir şey değildir. Yalnız burada bir konunun daha belirtilmesinde yarar vardır. Daha doğrusu sorunun başka bir boyutunun daha iyice belirginleştiğine dikkat çekmek gerekmektedir. Yukarıda, resmi ideolojinin resmi niteliğinden doğan özellikleri üzerinde dikkatle durmak gerektiğini belirtmeye çalışmıştım. Bazı kısıtlamalar, yasaklamalar, sadece, Kürtler için getirilse bile bunların bütün Türkiye'yi, Türk demokrasisini etkilememesi mümkün değildir. Son kararname bunu açıkça ortaya koymaktadır... Kürt sorunu varolduğu sürece, Türkiye'de demokrasinin kurulması, gelişip kökleşmesi mümkün değildir. Kararnamede belirtilen önlemler, Kürtlerin gittikçe gelişen ve yükselen demokratik özelemlerini ve isteklerini bastırmayı amaçlamaktadır. Fakat, aslında, Türkiye'de basın özgürlüğüne, düşünce özgürlüğüne ne kadar ağır bir darbe indirdiği de ortadadır. Fakat böyle bir darbe olmadan da, Kürtlerin gittikçe gelişen ve yükselen demokratik mücadelesini önlemenin veya frenlemenin bir olanağı da yoktur.

Burada şu konunun önemle belirtilmesi gerekir: Böyle bir kararnamenin, bu kararnamenin uygulanmasının Kürdistan Ulusal Kurtuluş Mücadelesi'ni ve devrimci mücadeleyi durduracağını hiç sanmamak gerekir. Örneğin, artık gazeteler Kürdistan'daki gelişen mücadele hakkında, gerilla eylemleri hakkında hiç haber vermiyorlar. Bütün haberler Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'nin açıklamaları doğrultusunda yapılıyor. Türk basını zaten, Milli İstihbarat Teşkilatı'nın bir bürosu gibi çalışıyordu. Şimdi artık, bu niteliğine daha çok dikkat edecek. Türk basınının bu tavrına karşı da, 20 Nisan 1990-1 Ma-

yı 1990 tarihleri arasında, Kürdistan'da çok önemli bir protesto eylemi gelişti. Bu, Kürdistan'ın çeşitli şehirlerinde gazete almama, gazete okumama biçiminde ortaya çıktı. Gazetelerin günlük satışlarında çok büyük düşüşler meydana geldi. % 30-%40 civarında düşüşler... Bu protesto eyleminin çok anlamlı olduğunu düşünüyorum. Bu protesto eylemiyle Kürtler Türk basınına şunu anlatmış oluyorlar: Kürdistan'la ilgili olarak zaten ne yazıyordun ki; yalan dolan, hükümet haberleri... Al hepsi senin olsun... Kendi kararınla kendini yaz kendin oku... Biz de işimizi sürdürelim...

Yeni Çözüm- Türkiye solunda silahlı mücadele yürüten örgütlerin, Kürt ulusal sorununa ilişkin politikalarını yakından izleyebiliyor musunuz? Nasıl değerlendiriyorsunuz?

Türkiye'de, gerek silahlı mücadele yürüten örgütlerin, gerek öteki devrimci örgütlerin Kürt sorunuyla ilgili düşüncelerini, tavır ve davranışlarını izlemeye çalışıyorum. Şunu düşünüyorum: 1969-1970 yıllarında Filistin'e giden devrimciler vardı. Bunlar, Dev-Genç üyeleriydiler. O sıralarda, dünyanın çeşitli yerlerinde devrimciler, demokrat insanlar Filistin'e gidiyorlar, Filistinlilerin mücadelesine katkıda bulunmaya çalışıyorlardı. Örneğin, Endonezya'dan Fas'a kadar Müslüman ülkelerden, Basra'dan Fas'a kadar Arap ülkelerinden unsurlar Filistin Ulusal Kurtuluş Mücadelesi içinde yer alıyorlardı. Bu çerçevede Türkiye'den giden devrimciler de vardı. Bunlar sırf insan gücü olarak gidiyorlardı. Bunu bir çeşit eğitim kampı olarak değerlendirmek mümkündür. Gidenlerin, Filistin mücadelesini yürüten örgütlere program önermeleri, "şu şu koşulları yerine getirirseniz, şu şu konularda anlaşsaksak mücadeleniz içinde yer alırsınız" demeleri gibi bir durum söz konusu değildi. Bunun, enternasyonal bir dayanışma olduğu düşünülebilir. Fakat benzer durumları Kürdistan Ulusal Kurtuluş Mücadelesi'nde göremiyoruz. Bunu bir eksiklik olarak görüyorum. Devrimci Türk örgütleri Kürtlere durmadan program dayatıyorlar. Şöyle şöyle olursa sizlerle birlikte olabiliriz vs. diyorlar. Bunların da yanlış olduğunu düşünüyorum.

Türkiye'de, bugün, devrimci örgütlerin, Kürdistan Ulusal Kurtuluş Mücadelesi'ne örgütsel olarak önemli katkılarda bulunabilecekleri kanısında değilim. Örgütler üyelerini serbest bırakırlarsa ciddi bir katkı sağlanabilir.

Bunun dışında İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük merkezlerde düzenlenebilecek kitlesel gösteriler, yürüyüşler, mitingler Kürdistan Ulusal Kurtuluş Mücadelesi için yardımcı olabilir. Bu tür eylemler Kürt halkının ulusal ve demokratik hareketlerinin Türk halk yığınlarına anlatılmasında önemli olabilir.

Yeni Çözüm- Aydınlar 12 Eylül'de, cezaevlerinde de genel olarak başarılı bir sınav vermediler. (Barış Derneği, DİSK Davası, vb.) Cuntaya karşı direnen devrimcilere uzak kalmalarına, aydın kimliklerini sorguladığınızda ne diyeceksiniz? Sizin cezaevleri direnişine bakışınız nedir?

Resmî ideoloji devleti kutsal bir kategori olarak ele almaktadır. İnsanların devlet için yaratıldığını söylüyor. Devletin insan için varolduğu anlayışı Türk resmî ideolojisine çok zıt gelen bir anlayıştır.

Devletin güçlü kılınması ve devletin kutsal niteliğinin her şeyin üzerinde tutulması için yoğun bir çaba sarf ediliyor. Bunun için her şey mübah sayılıyor. Resmî ideoloji "yasadışı" dediği bazı kategoriler yaratıyor. "Yasadışı" denen düşünceler, örgütlenmeler, faaliyetler kutsal sayılan devlet nizamını eleştirdiği, o nizamı yeni alternatifler aradığı için şiddetle cezalandırıyor. Bu tür suçları bir taraftan siyasal suç kabul etmiyor, diğer taraftan da bu suç sahiplerinin onurunu kırmak için her türlü yaptırımını gündeme getiriyor.

Türkiye'de cezanın temel amacı intikamdır. Siyaset ve hükümet adamları her ne kadar ıslahtan söz ediyorlarsa da, bunun çok ciddi olduğunu düşünmemek gerekir. Tüzükler, yönetmelikler, genelgeler hep intikam amacını gerçekleştirmek için yapılmaktadır. Uygulama açık ve mutlak bir şekilde bu amaca yöneliktir. İntikam, hele hele devlete karşı suç işlemiş kişiler söz konusu olduğu zaman daha da kabaran bir his haline gelmektedir. 12 Eylül'ün cezaevlerinde uygulamaya çalıştığı yaptırımları bu çerçevede ele almak gerekir. Temel amaç siyasal tutsakların onurlarını kırmak, onları yaralı insanlar haline getirmektir. Bu yaptırım uygulamasıyla devlet iki şeyi gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Birinci olarak tutsaktan intikamını almaktadır, zira o, kutsal devlet nizamını bozucu bir faaliyette bulunmuştur. İkinci olarak ise onun onurunu kırarak, onu teslim alarak, ihanete zorlayarak ileride tekrar devrimci faaliyetlere katılmasını engellemektedir. Çünkü, onuru kırılan, yürekten yaralanan insanlar artık siyasal istekler ileri sürmezler. Sınımlıdır, yılmışlardır.

Bu yaptırımların kuşkusuz hiçbir haklı nedeni yoktur. Yaptırımların hukuksal bakımdan da, ahlaki bakımdan da haklı dayanakları yoktur. Fakat resmî ideolojinin düşünce ve eylemiyle organik bir bütünlük içindedir. Bu bakımdan bütün yaptırımlara riayet etmemek gerekir. Her türlü olanak kullanılarak bu yaptırımlar deşifre edilmelidir. Bu olanaklara sahip olmak her zaman kolay değildir. Zaten yaptırımlar bu olanakları da ortadan kaldırmaktadır. Fakat direnen bir kitle, her mekânda, her koşulda ve her zamanda direnişini sürdürebilecek bunu dostlarına duyurabilecek araçları yaratır.

Özel tip cezaevlerinde ruhsal bakımdan sağlıklı kalabilmek çok önemlidir. Bunun tek yolu da, sırf insan onurunu kırmak amacı güden yaptırımlara karşı direnmektir.

Direniş, genel olarak tutsakları ruhsal bakımdan sağlıklı kılan bir süreçtir.

Yeni Çözüm- Son olmasını dilediğimiz bugünkü tutukluluğunuza “Devletlerarası Sömürge Kürdistan” adlı çalışmanız gerekçe gösterildi. Bu kitabınız ve daha sonra toplatılan kitaplarınız hakkında okuyucumuzu kısaca bilgilendirir misiniz?

Kürt sorununun iki önemli yönü var. Birincisi, Kürdistan'ın bölünmesinin, parçalanmasının ve paylaşılmasının ortaya çıkardığı bir durumdur. Böl-yönet politikası elbette, emperyalizmin ve sömürgeciliğin politikasıdır. Fakat bölünen, parçalanın ve paylaşılan Kürdistan'dır. Kürt ulusudur. Bu politikanın nasıl düşünüldüğünü, nasıl uygulandığını, ortaya ne gibi sonuçlar çıkardığını yakından biliyoruz. Fakat bunun çok haksız bir politika olduğunu da ifade etmek gerekir. Sorunun emperyalizmle, sömürgecilikle ilgili cephesi kısaca budur. Sorunun ikinci cephesi Kürdistan'la, Kürt ulusuyla ilgilidir. Bölünmenin, parçalanmanın ve paylaşılmanın ortaya çıkardığı sonuçlarla ilgilidir. Tarihinin belirli bir döneminde, böl-yönet politikasının hedefi olan bir ulusu çok büyük bir darbe yemiş demektir. Böl-yönet uygulaması ulusun beynini dağıtmaktadır. İskeletini parçalamaktadır. Böyle darbe yiyen bir ulus bir daha kendini toparlayamamaktadır. Leş gibi yerde serili kalmaktadır.

Halbuki, Kürt ulusu Ortadoğu'da nüfusu 30 milyonu aşkın bir ulustur. Kürdistan 600 bin kilometre kareye yakın araziye sahip olan bir ülkedir. Bu kadar büyük bir ülkeye, bu kadar büyük nüfusa sahip olan ulusun hiçbir siyasal statüye sahip olmaması, sömürge bile olamaması, Türkiye'de olduğu gibi varlığının bile inkâr edilmesi, üzerinde dikkatle durulması gereken bir sorundur. Halbuki dünyada, 300-400 bin nüfuslu, 40-50 bin nüfuslu devletler vardır. Örneğin, Avustralya Kıtası'na yakın yerlerde bulunan Tavulu, Vanuata gibi devletlerin nüfusu 10 bin bile değildir. Kürtler ise geniş bir ülkeye ve büyük bir nüfusa sahip olmalarına rağmen sonsuz derecede aşağılanmış, horlanmış, küçümsenmiş, kendi kendine ihanet etmesi sağlanmış bir ulustur. Türkiye'de Kürtlerin Türklerle eşitliği ulusal kimliklerini, yani özbenliklerini, Kürt benliklerini inkâr koşuluna bağlanmıştır. Kürt dili, Kürt kültürü olağanüstü derecede horlanmakta, aşağılanmaktadır. Kürt insanı, PKK Genel Sekreteri **Abdullah Öcalan**'ın çeşitli vesilelerle sık sık vurguladığı gibi “düşürülmüş” bir

insandır. Kürt halkı “düşürülmüş” bir halktır. Fakat, Kürdistan’da, özellikle Kuzey Kürdistan’da Kürtlerin kendilerine dayatılan, kendilerine laik görülen bu süreci kabul ettiklerini, bu aşağılamalara, onursuzluklara katlandıklarını da görüyoruz. İşte konunun Kürdistan cephesi ile ilgili olarak belirtmeye çalıştığım yönü de budur. Direnme ruhunun yok edilmesi, başkaldırı ruhunun dağıtılması... Onursuz yaşamaya katlanılması... Aşağılanmış, düşürülmüş bir toplum olma durumunun sindirilmesi... İşte son kitaplarda bu ilişkileri açıklamaya hizmet eden bazı sorular sormaya çalıştım. Bilim-resmi ideoloji ilişkilerini irdelemeye gayret ettim. Kürt sorununa ilişkin düşüncelerinden tavır ve davranışlarından dolayı, Türk üniversitesini, profesörleri, Türk basını, yazarları, anayasal kurumları eleştirmeye çalıştım. 15 Ağustos 1984’den sonra Kürdistan’daki siyasal ve toplumsal değişmeyi belirtmeye de özen gösterdim.

Yeni Çözüm- Son kurulması düşünülen yasal sosyalist parti hakkında ne düşünüyorsunuz?

Yeni sosyalist parti kuruluşu ile ilgili gelişmeleri izlemeye çalışıyorum. Bu girişimlere neden olan itici gücü çok iyi irdelemek gerekir kanısındayım.

a) Bilindiği gibi Kürt kökenli 7 SHP milletvekili, 14-15 Ekim 1989’da Paris’te düzenlenen bir toplantıya katılmışlardır. Bu toplantı, **Paris Kürt Enstitüsü** ve **Fransa Özgürlükler Vakfı**’nın ortak girişimleriyle düzenlenmiştir. **“Kürtler: İnsan Hakları Kültürel Kimlik”** adını taşımaktadır. SHP’li 7 Kürt milletvekili bu toplantıya katılıp, konuşmaları dinledikleri için partinin Merkez Yürütme Kurulu tarafından ihraç istemiyle Disiplin Kurulu’na sevk edilmişlerdir. Olaydan bir süre önce de, Türkiye-Avrupa Topluluğu Karma Parlamento Grubu toplantısında Kürt sorunundan söz eden, yine Kürt kökenli başka bir SHP milletvekili, bu konuşmasından dolayı partiden ihraç edilmişti. 7 milletvekili de ihraç edildi.

b) Bu ihraç olayından sonra, SHP’nin Doğu ve Güneydoğu’daki yanı Kürdistan’daki il örgütleri partinin bu tutumunu ve davranışını protesto etmek için birer ikişer SHP’den istifa ettiler. Çok kısa bir sürede SHP’nin Kürdistan’daki bütün il örgütleri çöktü. SHP, daha sonra, tekrar il örgütü oluşturabilmek için 2-3 kişiyi bulup yanyana getiremedi. Zira Kürt halk yığınları arasında partinin ırkçı ve sömürgeci düşüncelerine, tavır ve davranışlarına karşı çok yoğun tepki ve protesto geliyordu.

c) Kanımca, milletvekillerinin Paris’e gidip Kürtlerle ilgili bir top-

lantıya katılmaları, konuşulanları dinlemeleri çok anlamlı bir olay değildir. Söz alıp konuşmadılar. Düşüncelerini bile açıklamadılar. Fakat, Kürt halk yığınlarının SHP'nin ırkçı ve sömürgeci tavır ve davranışlarını protesto etmek için, kendi milletvekillerine sahip çıkmak için geliştirdikleri eylemlerin, istifaların çok anlamlı olduğunu düşünüyorum. İşte iyi kavranılması ve irdelenmesi gereken süreç budur.

d) Yeni Oluşum veya Yeni Sosyalist Parti girişimi kim tarafından başlatılırsa başlatılsın, nerede başlatılırsa başlatılsın, ne zaman başlatılırsa başlatılsın, temelinde böyle bir olay vardır. Kürt halk yığınlarının bu protesto girişiminin çok güçlü olduğunu düşünüyorum. Buna rağmen güçlü muhalefeti örgütlemeye çalışan girişimlerin tavır ve davranışları, düşünceleri çok cılız kalmaktadır. Adı ne olursa olsun yeni girişimlerin bu güçlü muhalefete cevap verebilecekleri kanısında değilim. Düşünülen yeni örgütlenmeler yaşanan çok dinamik sürece denk düşmemektedir.

e) Dikkat ederseniz olayın kökeninde Kürtler olduğu halde, Kürt kökenli milletvekilleri bu oluşumların figüranları gibidir. Örneğin, yeni bir girişim başlatmak, yeni örgütlenmelerin öncülüğünü yapmak, sorumluluk almak vs. bu milletvekillerinde görülmemektedir. Bu, Kürdistan'ın sömürge yapısıyla ilgili bir durumdur. Çünkü, Kürtler hep yönetilmişlerdir. Bu süreçte Kürdistan'ın iç dinamikleri parçalanmış, diri güçler ezilmiş, insanlarda, kitlelerde liderlik fonksiyonlarının gelişmesine engel olmak için her türlü önlem alınmıştır. İnsanlar kendilerine, ailelerine, uluslarına güvenemez bir hale getirilmişlerdir. Bugün, Kürdistan'da kendine güvenen, halka güvenen, bağımsız bir programı olan, siyasal istekleri olan, Türk siyasal sistemiyle temel çelişkisini belirleyen, bu çelişkiyi çözüme ulaştırabilecek kuvvetleri saptayan ve bunları ortaya çıkarmaya çalışan en önemli güç PKK'dır. İşte bu noktada, bu iki süreci birlikte ele almak gereği ortaya çıkmaktadır. Bu iki süreci birlikte ele aldığımız zaman neler söylenebilir? Yani bir tarafta eylemlerini yaygınlaştırarak, derinleştirerek sürdüren bir silahlı mücadele var, öte yanda da Yeni Oluşum, Yeni Sosyalist Parti girişimleri var. Bu iki süreç birbirini nasıl etkiler?

Şu çok açık, bir kere gerilla mücadelesinin gelişmesini engellemeye çalışan, onu belirli bir bölgede sınırlamaya çalışan hiçbir siyasal parti girişimi, adı ne olursa olsun, Kürdistan'da başarılı olamaz. İkinci olarak, Yeni Sosyalist Parti girişimleri Kürt halk yığınlarının gittikçe gelişen ve yükselen demokratik özlemlerine ve istemlerine bir cevap olamaz. Zira, fiili olarak yaşanan süreç çok dinamik bir süreçtir. Düşünülen örgütlenmeler bu sürece denk değildir. Bu, resmi ide-

olojiyle ilgili bir sorundur. Türk siyasal partileri resmi ideolojiyi eleştirme gereğini duymamaktadırlar. Bu bilince ulaşmamışlardır. Henüz devletin illegal yönleri bile deşifre edilmemiştir. Yeni Sosyalist Parti girişiminin bunları yapacağı kuşkuludur. Üçüncü olarak şu söylenebilir: Legal düzeyde, Türk siyasal düzeni çerçevesinde Kürdistan'da da elbette bazı faaliyetlerin yürütülmesi gereği vardır. Bunun nasıl organize edileceği, nasıl yürütüleceği yine önemli bir sorundur.

...

KÜRT SERÎHİLDANLARI NASIL BAŞLADI?(*)

ARD- Kürdistan'daki son gelişmeleri, ANAP hükümetinin uygulamalarını, kanun kuvvetindeki kararnameyl kısaca değerdendirir mısınız?

Türkiye, Kürdistan'ı hep emirlerle, buyruklarla yönetmiştir. Adı ister kanun olsun, ister Kanun Kuvvetinde Kararname olsun, Kürdistan'ın yönetilmesinde göz önünde tutulmaya çalışılan temel prensip hiçbir zaman hukuk olmamıştır. Kürdistan hep idari kararlarla, emirlerle, buyruklarla yönetilmiştir.

Böyle bir yönetim biçiminde, insan hakları anlayışının kırıntısı bile yoktur. İnsanlara, devlete itaatlarının ve sadakatlarının sağlanması için bok yedirilmektedir. Kürt gerillalara destek veren halka gözdağı vermek için masum insanlar keyfi bir şekilde öldürülmekte, cesetleri derelere, dağ başlarına atılmaktadır. Yine halka gözdağı vermek için gerillaların cesetleri helikopterlerden köy meydanlarına atılmaktadır. Halk, parçalanmış, parça bölük olmuş cesetleri seyre zorlanmaktadır.

Halkı aşışılamak, onurunu kırmak için çocukların gözleri önünde babalara işkence yapılmaktadır. İşkence altında olan erkeklerin gözleri önünde kadınlar işkenceye tabi tutulmaktadır. Kadınlar saçlarından sürüklenerek götürülmektedir. Kadınlara tecavüze yeltenilmektedir. Çocuklar dipçik darbeleriyle susturulmaya çalışılmaktadır.

Arama yapıyoruz bakanesiyle, sık sık köyler, evler basılmaktadır. Yoksul insanları, yurtsever köylüleri daha da mağdur etmek için her şey didik didik edilip ortaya atılmaktadır. Yatakların, yorganların, yastıkların yünleri, pamukları ortalığa saçılmaktadır. Un, bulgur, tuz, yağ, şeker, deterjan, her şey birbirine karıştırılmaktadır. Karma-karışık edilmektedir. Pekmez küplerinin içine tükürülmektedir. Su, sirke ve sıvı yağ bıdonlarına bıçak atılmaktadır. Halkı mağdur etmek için her şey yapılmaktadır. Amaç köylüleri köylerini terke zorlamak-

(*) 10 Mayıs 1990'da, Sağmalcılar Cezaevi'nde, Almanya'nın **ARD** televizyonunun sorularına verilen yazılı yanıtlar.

tır... Köylerin bu şekilde boşaltılmasıyla gerillaların desteksiz kalacağı düşünülmektedir.

Bütün bunlara rağmen Nusaybin'deki, Cizre'deki ve öteki Kürt şehirlerindeki olaylar, Kürdistan Ulusal Kurtuluş Mücadelesi'nin çok büyük aşamalar kaydettiğini göstermektedir. Kadınların ulusal kurtuluş mücadelesine katılması, silahlı mücadelede gerilla faaliyetlerinde aktif olarak yer alması ulusal kurtuluş sürecinin çok önemli bir aşamada olduğunu göstermektedir. Ailelerin, akrabaların, mahallelerin gerillaların cesetlerine sahip çıkmaları, cesetleri alabilmek için güvenlik birimlerinin yetkililerine ulaşmaya çalışmaları, onlarla tartışmaya girmeleri ve bütün bunları her türlü güçlüğü göze alarak sürdürmeleri çok önemli olaylardır. Gerilla mücadelesi sırasında güvenlik güçleri tarafından öldürülen gençler için şehit denilmesi, şehitler için kitlesel cenaze namazları kılınması, şehit ailelerine günlerce, haftalarca başsağlığına gidilmesi, her kasabanın etrafında bir şehitliğin oluşması çok önemli gelişmelerdir. Düşünelim ki, başsağlığı duyguları Kürdistan'ın çeşitli yerlerinden gelen heyetler tarafından iletilmektedir. Şehit aileleri "milletimiz sağ olsun, gerillalar sağolsun, PKK sağolsun" gibi ifadeler kullanmaktadırlar. Bütün bunlar çok anlamlı süreçlerdir.

Bugün Kürdistan'da bu aşamada, gerillalar için dua etmenin, şehit düşen gerillalar için namaz kılmanın, onlar için **Kur'an** ve **Mevlit** okumanın hele hele bu **Mevlit**'in Kürtçe okunmasının çok çok devrimci bir süreç olduğunu düşünüyorum.

Ayrıca baskılara ve işkencelere karşı kitlesel gösterilerin yapılabilmesi, yani Kürt halkının tepeden tırnağa silahlı güvenlik güçlerine karşı ayağa kalkabilmesi muhakkak önemli bir süreçtir. Baskıları işkenceleri protesto etmek için kepenk kapatma olaylarının başlaması, bu olayların, kısa zamanda belli bir disiplin ve örgütlü yapı içinde öteki Kürt şehirlerine de sıçraması kuşkusuz anlamlı bir gelişmedir. Yürüyüşlerde taşınan pankartların ve atılan sloganların incelenmesi toplumsal ve siyasal gelişmenin içeriği hakkında çok önemli bilgiler vermektedir. Bu pankartlar ve bu sloganlar kitlelerin gittikçe yükselen demokratik özlemlerini ve istemlerini anlatmaktadır.

Öte yandan gerilla faaliyetlerinin Kürt toplumunu hızla değiştirdiğini, toplumsal yapıyı, toplumsal değerleri alt üst ettiğini de belirtmek gerekir. Örneğin, kadının gerilla mücadelesi içinde silahlı faaliyetler içinde aktif olarak yer alması, düşünüldüğünden çok daha kapsamlı ve derin bir değişmeyi haber vermektedir. Kürdistan'da yakalanan, gözaltına alınan kadınlara, karakollarda polis ve jandarma merkezlerinde nelerin yapıldığı, bunların ne tür saldırganlıklarla karşılaştıkları hep bilinmektedir. Hele hele mücadele sırasında yakala-

nan kadınların ne tür saldırılar karşısında kalabilecekleri iyi bilinmektedir... Buna rağmen gerillaya katılan Kürt kadınlarının sayısı çığ gibi büyümektedir. Ve bunlar sanıldığına aksine, ailelerin bilgisi dahilinde ve hatta teşviki dahilinde olmaktadır. Halbuki biz, Kürt toplumunun geleneksel bir toplum olduğunu biliyorduk.

Geleneksel namus kavramında aşınmalar olmaktadır. Namus, sadece kadının, ailenin, aşiretin korunması ve dokunulmazlığı ile ilgili olarak ortaya çıkmamaktadır. Ulus için, halk için, vatan için mücadelelenin de namus gereği olduğu anlayışı gelişmeye, kökleşmeye başlamıştır. İşgal altındaki bir vatanın onuru kırılmış, aşağılanmış, düşürülmüş bir halkın eşitlik mücadelesi yapmasının, haysiyet mücadelesi yapmasının en büyük namus borcu olduğu anlayışı gelişmektedir.

Gerilla, geleneksel değerleri hızla değiştirmekte, modern değerlerin oluşumunu sağlamaktadır. Aşiretler hızla çözülmekte, Kürtlerin tamamını kucaklayan bir ulus anlayışı gelişmektedir. Şeyhlik, toprak ağalığı gibi kurumlarda da büyük bir aşınma yaşanmaktadır. Bu geleneksel ve gerici kurumlar sadece resmi ideolojinin zoruyla ayakta tutulmaya çalışılmaktadır.

ARD- Bu gelişmeler karşısında Türk hükümeti neler yapmaktadır, neler düşünmektedir, ne gibi önlemler almaktadır?

Kürt halk yığınlarının gittikçe yükselen demokratik özlemlerine ve isteklerine karşı devlet ve hükümet sadece terörle cevap verebilmektedir. Türkiye'de devletin Kürdistan konusunda tek bir politikası vardır: Devlet terörü uygulamak... Devlet terörü uygulayarak kitleleri sindirmek, yıldırmaq. Öyle bir terör uygulayalım ki, kimse bu sorunla ilgili hiçbir şey düşünmesin, bu konuyla ilgili hiçbir öneri ortaya koymasın. Devlet terörü karşısında korksın, geri çekilsin, yılsın... Baskının, zulmün sadece kendisiyle başlayıp bitmeyeceğini, ailesini, akrabalarını da içine alacağını düşünsün, korksın, geri çekilsin. Devlet terörünün amacı kısaca budur. Fakat insanlar her türlü tehlikeyi de göze alarak isteklerini, düşüncelerini ifade etmeye çalışmaktadırlar. Devlet tarafından örülen korku duvarlarını aşmaya, korku duvarlarını yıkmaya çalışmaktadırlar. İşte bu noktada, artık, devlet terörünün önemli bir işlevi kalmamaktadır. Devlet terörü yararsız bir hale gelmektedir. Çünkü, korkutucu ve sindirici özellikleri işe yaramaz olmaktadır.

Artık devletin terör politikası iflas etmektedir. Bütün bunlara rağmen Türk Devleti Kürdistan sorunu konusunda terörden başka hiçbir politika üretememektedir. Son 413 ve 421 sayılı kanun kuvve-

tindeki kararnameleler Şimdiye kadar zaten uygulanan devlet terörünün yeniden yürürlüğe konulmasından, daha doğrusu baskının ve terörün son noktasına kadar uygulanacağının bir kere daha ifade edilmesinden başka bir Şey değildir. Yalnız burada bir konunun daha belirtilmesinde yarar vardır. Daha doğrusu sorunun başka bir boyutunun daha belirginleştiğine dikkat çekmek gerekmektedir. Resmi ideoloji çeşitli kısıtlamaları sadece Kürtler için getirse de, yasaklamalar sadece Kürtleri hedef alsa da bunların bütün Türkiye'yi, Türk demokrasisini etkilememesi mümkün değildir. Son kararnameler bunları açıkça ortaya koymaktadır... Kürt sorunu var olduğu sürece, Türkiye'de demokrasinin kurulması, gelişip kökleşmesi mümkün değildir. Kararnamelerde belirtilen  nlemler, Kürtlerin gittikçe gelişen ve yükselen demokratik özlemlerini ve isteklerini bastırmayı amaçlamaktadır. Fakat aslında Türkiye'de, basın özgürlüğüne, düşünce ve bilim özgürlüğüne ne kadar ağır bir darbe indirdiği de ortadadır.

Burada Şu konunun da belirtilmesi gerekir: Bu kararnamelerin uygulanmasının Kürdistan Ulusal Kurtuluş Mücadelesi'ni ve devrimci mücadeleyi durduracağını hiç sanmamak gerekir. Örneğin, artık gazeteler Kürdistan'daki gelişen macadele hakkında, gerilla faaliyetleri hakkında hiçbir haber vermiyorlar. Bütün haberler Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'nin açıklamaları doğrultusunda yapıyor. Türk basını zaten, Milli İstihbarat Teşkilatı'nın bir bürosu gibi çalışıyordu. Şimdi, artık bu niteliğine daha çok dikkat edecek. Türk basınının bu tavrına karşı da 20 Nisan-1 Mayıs 1990 tarihleri arasında Kürdistan'da çok önemli bir protesto eylemi gelişti. Bu, Kürdistan'ın çeşitli Şehirlerinde gazete almama, gazete okumama biçiminde ortaya  ıktı. Gazetelerin günlük satışlarında % 30-40 civarında düşüşler oldu... Bu protesto eyleminin çok anlamlı olduğunu düşünüyorum. Bu protesto eylemiyle Kürtler Türk basınına Şunu anlatmış oluyorlar: Kürdistan'la ilgili olarak zaten ne yazıyordun ki! yalan dolan hükümet haberleri... Al, hepsi senin olsun... Kendi kararnameni kendin yaz, kendin oku...

ARD- Bu kararnamelerin uygulanmasıyla ilgili olarak daha başka neler söylenebilir?

Bölgeden gelen haberler, olayların hiç de devletin, TRT'den ve gazetelerden aksettirmeye çalıştığı gibi geliŐmediĖine iŐaret etmektedir.  atıŐmalarda " l  olarak ele geçirildi" diye bildirilen kişilerin pek çoğu gerilla değildir. Yoksul, yurtsever köylülerdir. Devlet kendi kayıplarını vermemekte büyük bir  zen göstermektedir. Gazeteler gerillaların baŐarılarıyla ilgili hiçbir Şeyi yazamamaktadır.

ARD- Kanun kuvvetindeki kararnamele yapılmadan önce hangi anayasal kurumlarda nasıl görüşülmüştür? Bu önlemlerin oluşturulmasında hükümetin, muhalefetin, siyasal partilerin, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin rolü nedir?

Türk siyasal hayatında siyasal partiler, Türkiye Büyük Millet Meclisi, hükümet sanıldığından çok daha güçsüz, cılız kurumlardır. Güçlü olan, belirleyici olan devlettir. Devlet, Millî Güvenlik Kurulu tarafından temsil edilir. Devlet ve hükümet ayrımına dikkat çekmek çok önemli bir konudur. Örneğin, Türkiye'de Kürt sorunuyla ilgili politikalar, siyasal partiler, hükümet veya Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından değil, hep, Millî Güvenlik Kurulu tarafından oluşturulmaktadır. Siyasal partilerin, hükümetin, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Kürt sorunuyla ilgili düşünceler üretmesi şöyle dursun devlet tarafında yani Millî Güvenlik Kurulu tarafından oluşturulan politikaları tartışma yetkisi bile yoktur. Hükümetin tek görevi vardır. O da Millî Güvenlik Kurulu tarafından oluşturulan ve önerilen politikaları uygulamaya çalışmaktır. Türkiye Büyük Millet Meclisi bu politikaları tartışamaz, eleştiremez. Elbette onaylamak ve desteklemekle yükümlüdür. Siyasal partiler, hükümet, Türkiye Büyük Millet Meclisi gibi kurumlar politika oluşturma, oluşturulan politikaları eleştirme yetkisini kendilerinde göremezler... Fakat anayasal olarak, hukuksal olarak, örneğin, Türkiye Büyük Millet Meclisi "en büyük"tür, onun otoritesi üzerinde hiçbir kurum yoktur vs. denir. Fıllı olarak ise hiç böyle değildir. Fıllı olarak devletin, Millî Güvenlik Kurulu'nun Türk siyasal hayatı üzerindeki ağırlığı çok açıktır. Millî Güvenlik Kurulu ise daha çok ordunun ve Millî İstihbarat Teşkilatı'nın görüşleri doğrultusunda oluşturulmuş bir kuruldur. O halde burada illegal bir durum da vardır. Türkiye Büyük Millet Meclisi, hükümet, siyasal partiler hukuksal ve anayasal yetkilerini kullanamıyorlarsa, bu kurumlar, başka bir kurumun fıllı olarak denetimini altında tutuluyorlarsa, Türk siyasal hayatında illegal bir süreç de yaşanıyor demektir. İlegal sürecin varlığı resmi ideoloji kurumuyla yakından ilgilidir. Türkiye'de devletin illegal yönlerinin ve faaliyetlerinin deşifre edilememiş olması resmi ideolojik kurumunun gerektiği gibi kavranılmamış, bunun için önemli bir çabanın gösterilmemiş olmasıyla ilgilidir. İnsanlara bok yedirilmesi, masum insanları yıldırma, sindirme, halka gözdağı verme amacıyla keyfî olarak öldürülmesi bu tür emirleri verenler hakkında bir soruşturmanın açılmaması, insanlara, köylerini terke zorlamak için her türlü terörü uygulaması... gibi olayları ancak, devletin illegal faaliyetlerini kavramak çerçevesinde anlayabiliriz.

ARD- Yeni Oluşum, Yeni Sosyalist Parti gibi girişimleri değerlendirir mısınız? Kürt halkının bu oluşumlar karşısındaki tavrı nedir?

Yeni Oluşum, Yeni Sosyalist Parti kuruluşu ile ilgili gelişmeleri izlemeye çalışıyorum. Bu girişimlere neden olan esas itici gücü iyi kavramak gerekir kanısındayım.

a) Bilindiği gibi Kürt kökenli 7 SHP milletvekili, 14-15 Ekim 1989 tarihinde Paris'te düzenlenen bir toplantıya katılmışlardır. Bu toplantı, **Paris Kürt Enstitüsü** ve **Fransa özgürlükler Vakfı**'nın ortak girişimleriyle düzenlenmiştir. Uluslararası bir toplantıdır. **"Kürtler: İnsan Hakları ve Kültürel Kimlik"** adını taşımaktadır. SHP'li 7 Kürt milletvekili bu toplantıya katılıp konuşmaları dinlemişlerdir. Bu eylemlerinden dolayı partinin Merkez Yürütme Kurulu tarafından kesin ihraç istemiyle Merkez Disiplin Kurulu'na sevk edilmişlerdir. Sözü edilen bu olaydan bir süre önce de, Türkiye-Avrupa Ekonomik Topluluğu Karma Parlamento Grubu toplantısında Kürt sorunundan söz eden yine Kürt kökenli başka bir SHP milletvekili partiden kesin olarak ihraç edilmişti. 7 milletvekili de ihraç edildi.

b) Bu ihraç olayından sonra SHP'nin, Doğu ve Güneydoğu'daki yani Kürdistan'daki il örgütleri partinin bu tutumunu ve davranışını protesto etmek için birer ikişer SHP'den istifa ettiler. Çok kısa bir zaman süresinde SHP'nin Kürdistan'daki bütün il örgütleri çöktü. SHP daha sonra il örgütleri oluşturabilmek için 2-3 kişiyi yanyana getiremedi. Aynı şekilde ilçe örgütleri de çöktü. Zira Kürt halk yığınları arasında partinin ırkçı ve sömürgeci düşüncelerine, tavır ve davranışlarına karşı çok yoğun bir tepki ve protesto geliyordu.

c) Kanımca, milletvekillerinin Paris'e gidip Kürtlerle ilgili bir toplantıya katılmaları, konuşmaları dinlemeleri çok anlamlı bir olay değildir. Söz alıp konuşmadılar, düşüncelerini bile açıklamadılar. Fakat Kürt halk yığınlarının SHP'nin ırkçı ve sömürgeci tavır ve davranışlarını protesto etmek için, kendi milletvekillerine sahip çıkmak için geliştirdikleri eylemlerin, istifaların çok anlamlı olduğunu düşünüyorum. İşte iyi kavranılması ve irdelenmesi gereken süreç budur.

d) Yeni Oluşum, yeni Sosyalist Parti kim tarafından, ne zaman ve nerede başlatılırsa başlatılsın temelinde böyle bir olay vardır. Kürt halk yığınlarının bu protesto girişiminin çok güçlü olduğunu düşünüyorum. Buna rağmen bu güçlü ve dinamik muhalefeti örgütlemeye çalışan girişimlerin düşünceleri, tavır ve davranışları çok cılız kalmaktadır. Adı ne olursa olsun yeni girişimlerin güçlü ve dinamik

muhalafete cevap verebilecekleri kanısında değilim. Düşünülen yeni örgütlenmeler, yaşanan bu dinamik sürece denk düşmemektedir.

e) Dikkat ederseniz olayın kökeninde Kürt kökenli milletvekilleri vardır. Kürt sorunu vardır. Buna rağmen bu milletvekilleri yeni oluşumların, yeni girişimlerin figüranları gibidirler. Örneğin yeni bir girişim başlatmak, yeni örgütlenmelerin öncülüğünü yapmak, sorumluluk almak vs. milletvekillerinde görülmemektedir. Bu, Kürdistan'ın sömürge yapısıyla ilgilidir. Sömürge ilişkilerinin Kürt insanının ruhsal yapısının nasıl şekillendirdiği ile ilgili bir konudur. Çünkü, Kürtler hep yönetilmişlerdir. Bu süreçte Kürdistan'ın iç dinamikleri parçalanmış, diri güçler ezilmiş, insanlarda, kitlelerde liderlik fonksiyonlarının gelişmesine engel olmak için her türlü önlem alınmıştır. İnsanlar kendilerine, ailelerine, uluslarına güvenemez bir hale getirilmişlerdir. Bugün Kürdistan'da kendine güvenen, halka güvenen, bağımsız programı olan, siyasal istekleri olan, Türk siyasal sistemiyle temel çelişkisini belirleyen, bu çelişkiyi çözüme ulaştırabilecek kuvvetleri saptayan ve bunları ortaya çıkarmaya çalışan en önemli güç PKK'dır. Türk Devleti, şimdiye kadar Ortadoğu'da 30 milyondan fazla nüfusu olan Kürt ulusunu nasıl inkâr ettiyse PKK gerçekliğini de inkâr etmektedir. PKK'yı, Kürdistan'daki Ulusal Kurtuluş Mücadelesi'ni, kendi sömürgeci konumunu anlamazlıktan gelmektedir. Fakat, PKK kendini artık iyice dayatmıştır.

İşte bu noktada, bu iki süreci birlikte ele almak gereği ortaya çıkmaktadır. Bu iki süreci birlikte ele aldığımız zaman neler söyleyebiliriz? Yani, bir tarafta eylemlerini yaygınlaştırarak, derinleştirerek sürdüren bir silahlı mücadele, bir ulusal kurtuluş mücadelesi var, öte yandan da Yeni Oluşum, Yeni Sosyalist Parti girişimleri var. Bu iki süreç birbirlerini nasıl etkiler?

Şu çok açık, bir kere gerilla mücadelesinin gelişmesini engellemeye çalışan, onu belirli bir bölgede sınırlamaya çalışan hiçbir siyasal parti girişimi, adı ne olursa olsun, Kürdistan'da başarılı olamaz. İkinci olarak, yeni sosyalist parti girişimleri, Kürt halk yığınlarının gittikçe gelişen ve yükselen demokratik özlemlerine ve istemlerine bir cevap olamaz. Zira, fiili olarak yaşanan süreç çok dinamik bir süreçtir. Düşünülen örgütlenmeler bu sürece denk değildir. Bu, resmi ideolojiyle ilgili bir sorundur. Türk siyasal partileri resmi ideolojiyi eleştirmek gereğini duymamaktadırlar. Bu bilince ulaşmamışlardır. Henüz devletin illegal yönleri bile deşifre edilmemiştir. Yeni Sosyalist Parti girişiminin bunları yapacağı kuşkuludur. Üçüncü olarak şu söylenebilir: Legal düzeyde, Türk siyasal düzeni çerçevesinde Kürdistan'da da bazı faaliyetlerin yürütülmesi gereği vardır. Bunun nasıl organize edileceği, nasıl yürütüleceği yine önemli bir sorundur.

ARD- SHP Genel Başkanı Erdal İnönü, DYP Genel Başkanı Süleyman Demirel gerilla mücadelelerini ulusal kurtuluş sürecinin yoğun olduğu yörelerde bir gezi düzenlediler. Bu geziler konusunda neler söyleyebilirsiniz?

Nusaybın'de, Cizre'de başlayan, sonra, çok kısa bir zamanda birçok Kürt şehrine sıçrayan protesto ve direnme olayları Türk yöneticilerinde çok büyük şok yarattı. İktidar da muhalefet de bu şoku yaşadı. Türk siyasal partilerinin tabanları erimeye başladı. Kürt halk yığınlarında Türk siyasal partilerine karşı güvensizlik, inançsızlık oluştu. Gerillanın etkinliği arttı. Devlet ile Kürt halk yığınları arasında uçurum gittikçe büyümeye başladı... İşte muhalefet partisinin iki liderinin gezisi, bu uçurumun daha da derinleşmesini ve açılmasını önlemek amacını taşımaktadır. Bu, devletin düzenlediği bir gezidir kanımca, Olağanüstü Bölge Valiliği'nin isteği üzerine yapılmıştır.

ARD- Geziden beklenen yarar sağlanabilmiş midir?

Kuşkusuz, bekledikleri yaranı elde edememişlerdir. Zira liderler sömürgelerini dolaşmışlardır. Çok büyük tepki görmüşlerdir. Bazı yerlerde taşlanmışlar, hırpalanmışlardır. Kürdistan sömürgesinde dolaşmak artık eskisi kadar kolay olmayacaktır. Zira, Kürdistan eski Kürdistan değildir. Liderler bu gezilerinde, belki, Kürdistan'ın eski Kürdistan olmadığını anlamış olabilirler.

Kürt sorununa iki türlü yaklaşabilirsiniz. Birincisi, sorunu etkisiz hale getirmek, gıderek kökünü kazımak biçiminde ifade edilebilir. Burada, Kürtlerin varlığını da tanır, ufak tefek iyileştirmelerle onları uyutmanın, oyalamanın yollarını ararsınız. Bu, sömürgeci devletin çıkarına göre bir çözümdür. Bir de Kürt halkının çıkarlarını dikkate alarak, Kürtlerin insan haklarını genişleterek, çoğaltarak Kürtlerden yana bir çözüm üretilebilir. Kürt halkı, Türk siyasal parti liderlerinin birinci çözüm doğrultusunda çaba harcadıklarını bilmektedir. Bu bilince ulaşmıştır. O bakımdan gezi boyunca tepkilerini çeşitli biçimlerde ifade etmiştir.

ARD- Sizce Kürt sorununun özü nedir? Son çalışmalarınızda ele alınan konular hakkında bilgi verir mısınız?

Kürt sorununun iki önemli yönü vardır. Birincisi, Kürdistan'ın bölünmesinin, parçalanmasının ve paylaşılmasının ortaya çıkardığı bir durumdur. Böl-yönet politikası elbette, emperyalizmin ve sömürgeciliğin politikasıdır. Fakat bölünen, parçalanan ve paylaşılan Kürdistan'dır. Kürt ulusudur. Bu politikanın nasıl düşünüldüğünü, na-

sıl uygulandığını, ortaya ne gibi sonuçlar çıkardığını yakından biliyoruz. Fakat bunun çok haksız bir politika olduğunu da ifade etmek gerekir.

Kürt sorunu azınlık sorunu değildir. Kürt sorunu, Kürdistan'ın ve Kürt ulusunun İngiliz ve Fransız emperyalizminin Kemalistlerle, Arap ve Fars monarşileriyle yaptığı işbirliği sonucu bölünmesi, parçalanması paylaşılması ve Kürt ulusunun bağımsız devlet kurma hakkının gasp edilmesiyle ilgili bir sorundur. Sorunun emperyalizmle ve sömürgecilikle ilgili cephesi kısaca budur. PKK'nin Federal Almanya'daki yargılanması sürecinde şunu da öğreniyoruz: NATO ittifakı ile Türkiye arasında Kürdistan'a ilişkin olarak geliştirilmiş gizli bir anlaşma var. PKK yargılamaları bu gizli anlaşmayı deşifre etti. Bu olay Alman demokrat kamuoyunda, Avrupa ve dünya kamuoyunda, PKK'ye, dolayısıyla Kürtlere daha sağlıklı bakmaya başlamanın nedeni oldu. PKK ile ilgili Türk propagandası alt üst oldu. PKK'nin terörist değil ulusal kurtuluş savaşı veren bir örgüt olduğu iyice anlaşıldı. Dünya demokratik-devrimci kamuoyu Kürdistan konusunda daha sağlıklı bilgiler elde etmenin gereğini duydu.

Sorunun ikinci cephesi Kürdistan'la, Kürt ulusuyla ilgilidir. Bölünmenin parçalanmanın ve paylaşılmanın ortaya çıkardığı sonuçlarla ilgilidir. Tarihinin belirli bir döneminde böl-yönet politikasının hedefi olan bir ulus, çok büyük bir darbe yemiş demektir. Böl-yönet politikası ulusun beynini dağıtmaktadır, iskeletini parçalamaktadır. Böyle darbe yiyen bir ulus, bir daha kendini toparlayamamaktadır. Leş gibi yerde serili kalmaktadır.

Halbuki Kürt ulusu Ortadoğu'da nüfusu 30 milyonu aşkın bir ulustur. Kürdistan 600 bin kilometre kareye yakın toprağı olan bir ülkedir. Bu kadar büyük bir ülkeye, bu kadar büyük nüfusa sahip olan ulusun hiçbir siyasal statüye sahip olmaması, sömürge bile olmaması, Türkiye'de olduğu gibi varlığını bile inkâr edilmesi, üzerinde dikkatle durulması gereken bir sorundur. Halbuki dünyada 300-400 bin nüfuslu, 40-50 bin nüfuslu devletler vardır. Örneğin, Avustralya Kıtası'na yakın yerlerde bulunan Tavulu, Vanuata gibi devletlerin nüfusu 10 bin bile değildir. Kürtler ise geniş bir ülkeye ve büyük bir nüfusa sahip olmalarına rağmen sonsuz derecede aşağılanmış, horlanmış, küçümsenmiş, kendi kendine ihanet etmesi sağlanmış bir ulustur. Türkiye'de Kürtlerin Türklerle eşitliği ulusal kimliklerini yani özbenliklerini, Kürt benliklerini inkâr koşuluna bağlanmıştır. Kürt dili, Kürt kültürü olağanüstü derecede horlanmakta, aşağılanmaktadır. Kürt insanı, PKK Genel Sekreteri **Abdullah Öcalan**'ın çeşitli vesilelerle, sık sık vurguladığı gibi düşürülmüş bir insandır, Kürt halkı düşürülmüş bir halktır. Fakat Kürdistan'da, özellikle Kuzey Kürdis-

tan'da Kürtlerin kendilerine dayatılan, kendilerine layık görülen bu süreci benimsediklerini aşağılamalara, onursuzluklara katlandıklarını da görüyoruz. İşte konunun Kürdistan cephesiyle ilgili olarak belirtilmesi gereken yönü de budur. Direnme ve başkaldırı ruhunun yok edilmesi ve dağıtılması... Onursuz yaşamaya katlanılması... Aşağılanmış, düşürülmüş bir toplum olma durumunun sindirilmesi... İşte son kitaplarda bu ilişkileri açıklamaya hizmet eden bazı sorular sormaya çalıştım. Bilim-resmî ideoloji ilişkilerini irdelemeye gayret ettim. Kürt sorununa ilişkin düşüncelerinden tavır ve davranışlarından dolayı Türk üniversitesini, profesörleri, Türk basınını, yazarları, anayasal kurumları eleştirmeye çalıştım. 15 Ağustos 1984'den sonra Kürdistan'daki siyasal ve toplumsal değişmeyi belirtmeye de özen gösterdim.

KÜRT SORUNU, KARARNAMELERLE YÖNETİM, CEZAEVLERİ...^(*)

Alize Marcus- Güneydoğu'da ve Doğu'da Kürtlere ana dillerini konuşma ve kullanma hakkı verilmesi sizce nasıl bir gelişme olur, ne gibi sonuçlar doğurur?

Bu soruya cevap verirken, Sosyaldemokrat Halkçı Parti'nin "**Doğu ve Güneydoğu Raporu**" veya "**Kürt Raporu**" denilen raporunun hazırlanma gerekçesinden de söz etmek gerekir. Konuşmaya bu rapordan söz ederek başlamak gerekir.

a) 14-15 Ekim 1989 tarihlerinde, Paris'de, "**Kürtler: İnsan Hakları ve Kültürel Kimlik**" konulu bir uluslararası toplantı düzenlendi. Bu toplantıyı **Paris Kürt Enstitüsü** ve **Fransa Özgürlükler Vakfı** birlikte düzenlediler. Sosyaldemokrat Halkçı Parti'li 7 milletvekili bu konferansa dinleyici olarak katıldılar. Merkez Yürütme Kurulu, Genel Başkan **Erdal İnönü** ve Genel Sekreter **Deniz Baykal**'ın da isteği üzerine, bu milletvekillerini ihraç istemiyle Merkez Disiplin Kurulu'na sevketti. Merkez Disiplin Kurulu'nun kararıyla bu milletvekilleri partiden ihraç edildi. Böylece Sosyaldemokrat Halkçı Parti'de, Kürt kökenli 7 milletvekili, Kürtlerle ilgili bir uluslararası konferansa katıldıkları için, bu partiden ihraç edildiler. Toplantılara sadece izleyici, dinleyici olarak katılmaları, SHP açısından onların suçlarını hafifletmiyor.

Bu olaydan bir müddet önce de, Türkiye-Avrupa Ekonomik Topuluğu Karma Parlamento Komisyonu'nda Kürtlerle ilgili bir konuşma yapan ve Kürtlere özerklik isteyen başka bir SHP milletvekili daha SHP'den ihraç edilmişti.

Karımca, SHP bu ihraçları gerçekleştirirken resmi ideolojiye uygun bir şekilde hareket etmiştir. Resmi ideolojinin gereklerini yerine getirmiştir. Zira, Türkiye'de resmi ideoloji Kürt sorunu konusunda inkârcıdır, asimilasyoncudur. Türkiye'de iktidardaki parti veya parti-

(*) **Christian Science Monitor**'den (USA) **Alize Marcus**'un sorularına, Sağmacılar Cezaevi'ndeyken (17 Temmuz 1990) verilen yanıtlar.

ler gibi muhalefet partileri de bu devlet politikasını kayıtsız şartsız benimsemişlerdir. Bu, kuşkusuz, SHP için de böyledir. SHP Kürt politikasını, Kürt halk yığınlarının gelişen özlem ve isteklerine göre değil, "hassas çevreler"ın yanı ordunun isteklerine göre biçimlendirmeye çalışmaktadır.

b) Bu ihraçlar üzerine SHP'nin Kürdistan'daki il ve ilçe örgütleri, SHP'nin yanı partilerinin merkez yönetimini şiddetle protesto ettiler. İl ve ilçe örgütlerinin yöneticileri, kurultay delegeleri, üyeler, üçer beşer veya daha büyük kitleler halinde partilerinden istifa ettiler. İstifalar bir müddet sürdü. Sonunda SHP'nin Kürdistan'daki bütün il ve ilçe örgütleri çöktü. Öyle ki, SHP üç-beş kişiyi bulup buluşturup yanyana getirip yeni bir il veya ilçe örgütü oluşturamadı. Kürdistan'da pek çok bölgede durum buydu. Kürtler arasında SHP'nin itibarı hiç kalmadı.

Kürt kökenli milletvekillerinin, Kürtlerle ilgili olarak düzenlenen bir toplantıya katılmaları çok anlamlı bir olay değildi. Bu milletvekilleri toplantılar sırasında kendi düşüncelerini bile açıklamadılar. Söz alıp konuşmadılar. Fakat, Kürt halk yığınlarının ihraç edilen bu milletvekillerine sahip çıkmaları, SHP yönetimini protesto etmeleri ve bunları kitlesel olarak gerçekleştirmeleri çok anlamlı bir olaydı. Bu sürecin can alıcı noktası bu kitlesel protestolardır ve gözden uzak tutulmamalıdır.

Kanımca, ihraçları göze alan SHP yöneticileri böylesine yaygın, güçlü ve örgütü çökertecek bir protesto hareketinin gerçekleşeceğini hiç düşünmemişti. Olayın birkaç protestoyla geçirileceğini ve çok kısa bir zamanda unutulacağını düşünmüştü. Yaygın, sürekli ve SHP'yi çökertecek derecede bir protesto hareketi ise gerillanın ne kadar geniş bir alanda etkinlik kazandığını, etki alanını günden güne artırdığını gösteriyordu. PKK'nın Kürt halk yığınları üzerindeki etkisinin yaygınlığını ve derinliğini gösteriyordu. Gerillayla halk günden güne daha sıkı bir şekilde bütünleşiyordu. Türk sömürge yönetiminde şok yaratan süreç de buydu.

c) 1990 yılı Mart ayı ortalarında Kürdistan'ın Nusaybın, Cizre gibi şehirlerinde ayaklanma olayları başladı. Bu olaylar kepenk kapatmalar biçiminde, öteki Kürt şehirlerinde de devam etti.

d) Olayları, yerinde incelemekle görevlendirilen Türkiye Büyük Millet Meclisi Heyeti'nin raporu bazı gerçekleri ifade ediyordu. Kürt halkı bu heyetin üyeleriyle konuşmamıştı. Kürt halkı bu heyetin kişiliğinde Kürdistan'daki Türk yönetimini protesto ediyordu. Heyet üyeleri sadece, kaymakam, vali, komutan, emniyet müdürü gibi bürok-

ratlarla konuşabiliyordu. Örneğin Türk siyasal partilerinin ilçe örgütlerinin başında bulunan kişiler kendi partilerine mensup milletvekilleriyle görüşmemişlerdi. Onları parti binalarına almamışlardı. TBMM Heyeti'nin raporunda, Türk siyasal partilerinin artık, halkı etkileyemediği, halkı etkileyen, örgütleyen başka bir odağın ortaya çıktığı vurgulanıyordu. Adı belirtilmeden, adı söz konusu edilmeden, PKK'nın halkı örgütlediği, halkı belirli düşünceler doğrultusunda kanallı etmeye çalıştığı belirtiliyordu. Bu düşünceler ise, taşınan pankartlarda, atılan sloganlarda açıklanıyordu. Gösterilerde ve yürüyüşlerde, "Yaşasın Kürdistan", "Yaşasın PKK", "Yaşasın **Apo**", "Kahrolsun Türkiye" gibi pankartlar taşınmıştı. Benzer duyguları ifade eden sloganlar atılmıştı. Türk siyasal partilerinin, Türk sömürge yönetiminin organlarının aşırınaya başlaması Türk Devleti ve hükümetinde yaygın paniğin yaşanmasına neden oldu.

e) Bu olaylardan sonra, Türk siyasal partilerinin liderleri bölgede bir gezi yaptılar. SHP Genel Başkanı, ayaklanmaların cereyan ettiği şehirlerde incelemelerde bulundu. Bu gezi sırasında, SHP'liler yuhalandılar, taşlandılar. Kürt halkı SHP'lilere hiç itibar etmedi. SHP yöneticileri Genel Başkan **Erdal İnönü** başta olmak üzere, Kürdistan'da ne kadar büyük bir güç kaybına uğradıklarını bizzat kendi gözleriyle gördüler, anladılar. Kürt halkını tekrar kazanabilmek, gerillanın Kürt halk yığınları üzerindeki etkinliğini kırabilmek için yeni yeni önlemler almak gereği ortaya çıkıyordu.

f) İşte, Kürt kimliğinin kabulüne ilişkin rapor hazırlamak gereği bu süreçten sonra ortaya çıktı. Yukarıda, Paris'de Kürtlerle ilgili olarak düzenlenen uluslararası bir toplantıya katılan milletvekillerinin partiden ihracının resmi ideolojiye çok uygun olduğunu belirtmiştim. İhraç işlemi devletin Kürt politikasının bir uygulamasıydı. SHP'nin Kürt dili ve Kürt kültürüyle ilgili rapor hazırlaması da resmi ideolojinin bir uygulaması olarak değerlendirilebilir. Yani SHP ancak, devletten, "Hassas çevreler"den belirli bir icazet alarak böyle bir rapor hazırlama sürecine başlayabilmiştir.

Bu zihniyetin, Kürt sorununa kalıcı çözümler getirme diye bir kaygısı kuşkusuz yoktur. Temel amaç, öñü alınamayan, yükselişi durdurulamayan gerilla mücadelesini sınırlamaya çalışmaktır. Gerilla mücadelesinin etkinliğini kırmaya çalışmaktır. Kürtçe konuşmaya, Kürt dili, Kürt tarihi, Kürt kültürü üzerinde, benzer kategoriler üzerinde araştırmalar yapılmasına serbestlik tanımaya çalışan bu zihniyetin, Kürtlerle ilgili uluslararası bir konferansa katılan Kürt kökenli milletvekillerini ihraç eden zihniyetin sahibi olduğunu unutmamak gerekir. İhraçlar sırasında da resmi ideolojinin gerekleri yerine geti-

rilmiştir. **“Kürt Raporu”** hazırlamak ihtiyacı duyulduğu zaman da resmi ideolojinin gerekleri yerine getirilmektedir. Bu iki olgu birbirine zıt gibi görünmektedir. Bu zıtlığı Kürdistan'da hızla ortaya çıkan toplumsal ve siyasal değişimler yaratmıştır. Bu değişim, PKK'nin, ERNK'nin (Kürdistan Ulusal Kurtuluş Cephesi) ARGK'nin (Kürdistan Halk Kurtuluş Ordusu) Kürt halk yığınları üzerinde, gün geçtikçe yaygınlaşan ve derinleşen etkilerinin varlığının görülmeye başlanmasına neden olmuştur. Bu etki, Nusaybin ve Cizre'deki Kürt ayaklanmaları ve öteki Kürt şehirlerinde sürdürülen kepenk kapama gibi eylemlerle iyice saptanmıştır. Bu sürecin önünün alınması için Kürt unsuruna dönük bazı iyileştirmeler yapmak gereği, artık kendini dayatmıştır. Bunu, devlet de kavramıştır.

Dikkat edilirse, SHP raporunda, okullarda, Kürtçe eğitimin bile yapılmasına izin verilmemektedir. Kürtçe eğitimin özel olarak yapılabileceği vurgulanmaktadır. Böyle yarım yamalak bir çözüm, Kürdistan'daki en çürümüş toplum kesimleriyle işbirliği yapılarak, onları ayakta tutarak hayata geçirilebilir. Bu tür çözümlerin, Kürdistan için gelecek vadeden, genç ve dinamik kesimler için bir çözüm sayılmayacağı açıktır. Fakat benzer çözümler düşünülmesinin, bunların basında, kamuoyunda tartışılmasının üzerinde dikkatle durulması gerekir. Bu, gerilla hareketinin etkinliğinin kavranması bakımından önemlidir. PKK'nin, gerillanın mücadelesi olmasaydı, bunların bu yoğunlukta düşünülmeceği, konuşulmayacağı açıktı.

Kürtlere ana dilleriyle konuşmada, Kürtçe yazmada vs. serbestlik tanımaya çalışan bu sürecin şu yönleri üzerinde dikkatle durmak gerekir. 70 yıla yakın bir zamandır varlığı ısrarla inkâr edilmeye çalışılan bir halk, bir ulus tanınmaktadır. Fakat böyle bir tanıma sürecinde en ufak bir özeleştiriyeye başvurulmamış olması son derece eksik, yanlış ve sağlıksız bir tutumdur. Sürecin sağlıksızlığının görünürdeki en önemli boyutu budur. 70 yıla yakın bir zamandır bir ulusun, bir halkın varlığı neden inkâr edildi, asimilasyon için neden büyük bir çaba sarf edildi? Bu inkârın ve Türkleştirme sürecinin ne gibi sonuçları oldu? İnkâr ve Türkleştirme süreci, neden başarısız oldu?.. gibi sorular hiç sorulmadan ve bu soruların karşılıkları aranmadan Kürt kimliğinin tanındığı söyleniyor. Öte yandan, Kürdistan'ın neden bölündüğü, parçalandığı ve paylaşıldığı konusu da dikkatlerden uzak tutulmaya çalışıyor. Kürt sorununun sadece Türkiye'de değil, Ortadoğu'da bir sorun olduğu, İran'ı, Irak'ı, Suriye'yi de ilgilendiren yönleri bulunduğu ısrarla gizleniyor.

Bu konuda kısaca şu söylenebilir: Kürt kimliğinin tanınması, Kürtçe üzerinde yeni düzenlemeler yapılması için çaba gösterilmesi, Kürt gerillaların silahlı mücadelesinin ortaya çıkardığı bir ihtiyaç ola-

rak belirmektedir... Başka olguların varlığının, özellikle Avrupa'daki Kürt gruplarının çalışmalarının belirtilmesi de gerekir. Fakat bu konuda devleti rahatsız eden en önemli süreç PKK'nın büyük bir kararlılıkla sürdürdüğü silahlı mücadeledir. Türk sömürge yönetimi en çok bu süreçten rahatsız olmaktadır. O halde bu mücadeleyi kırmak, en azından sınırlamaya yönelmek, Türk sömürge yönetimi için çok önemli bir istek olarak ortaya çıkmaktadır. Bütün bunlara rağmen, inkâr politikasının, Türkleştirme çabalarının işe yaramadığının, fonksiyonsuz kaldığının itiraf edilmesi, yeni arayışların içine girilmesi de önemlidir. Bu iyileştirmelerin içeriği ne yoğunlukta olursa olsun, Kürdistan Ulusal Kurtuluş Mücadelesi'ni geliştireceği de açıktır. Bundan kuşku duymamak gerekir. Devlet, hükümet, muhalefet, mücadeleyi durdurmak, en azından sınırlandırmak için yeni yeni tedbirler, önlemler almaya çalışmaktadır. Fakat, bu önlemler aslında, Kürdistan Ulusal Kurtuluş Mücadelesi'nin daha da hızlanmasına, yaygınlaşmasına, derinleşmesine katkıda bulunacaktır. Çünkü, Türk Devleti Kürdistan'da günümüze kadar öyle bir politika yürütmüştür ki, silahlı mücadeleden başka her yolu tıkamıştır. Kürtler ulusal kımlıklarını, ancak, silahlı mücadele yoluyla duyurabilmek olanağına sahip olabilmişlerdir. Toplumsal ve siyasal isteklerini, ancak, silahlı mücadele yoluyla ifade edebilmişlerdir. Kürdistan'daki Türk sömürge yönetimi bunun dışındaki bütün yolları tıkamıştır. İnkârın, asimilasyonun, Türkleştirme çabalarının doğal sonucu da bu olmaktadır.

Allize Marcus- Kararname 413 ile ilgili ne düşünüyorsunuz? Etkili olabilecek mi?

413 sayılı Kanun Hükmündeki Kararname'yi, ondan sonraki kararnameler dizisini, 413 ve 421'de değişiklik yapan 424 ve 425 sayılı kararnamelerle ilgili olarak şu söylenebilir: Kürdistan anayasayla, kanunlarla değil, emirlerle, yasaklarla, sansürle, sürgünle, baskıyla, zulümle yönetilmektedir. Kararname böyle bir yönetim biçiminin hukuksal aracı olarak ortaya çıkmaktadır. Sömürge yöneticilerinin, güvenlik güçlerinin haklarını ve yetkilerini göstermektedir. Kürt halk yığınlarının haklarının ve özgürlüklerinin nasıl kısıtlandığını, neden kısıtlanması gerektiğini belirtmektedir.

Bugün Kürdistan'da, Türk güvenlik güçleri, askerler, polis, özel tim veya korucular gayet rahat bir şekilde, keyfi olarak istedikleri kişiyi istedikleri zaman öldürebilmektedirler. Bu cinayeti işleyen güvenlik görevlileri hakkında hiçbir soruşturma açılmamaktadır. Görevliler böyle bir cinayeti işlerken rahatlık içerisinde. Soran olursa çatışmada öldürüldü, denmektedir. Çocuklarının gözleri önünde ba-

balara, dedelere işkence yapılmaktadır. Babalarına, dedelerine, ağa-beylerine, analarına, ebelerine yapılan işkenceler sırasında feryad fi-gan eden çocuklar dipçik darbeleriyle susturulmaya çalışılmaktadır. "Sustur şu piçi" denerek kadınların üzerine yürünmektedir. Kadınlar saçlarından kavranılarak sürüklenmektedir. Sık sık köy aramaları yapılmaktadır. Arama bahanesiyle evler yağma edilmektedir. Korucu olmak istemeyenlerin, devletin silahını almak istemeyenlerin mağdur olmaları için her şey yapılmaktadır. Arama bahanesiyle evlerdeki, tuz, şeker, yağ, un, deterjan ortalığa dökülmektedir. Bütün bunların hepsi birbirine karıştırılmaktadır. Kullanılamaz bir hale getirilmekte-dir. Pekmez küplerinin içine tükürülmektedir. Yağ ve sirke bidonları-na bıçak atılmaktadır. Yataklar, yorganlar, yastıklar parçalanmakta, yünler pamuklar ortalığa saçılmaktadır. Para, altın, bilezik, kol saati gibi taşınması kolay kıymetli eşya yağma edilmektedir. Ve bunlar sık sık yapılmaktadır, her yerde yapılmaktadır.

Çatışmalarda sağ olarak ele geçirilen Kürt gerillalara olağanüstü derecede işkence yapılmaktadır. Gerillaların kulakları, burunları ke-silmektedir. Gözleri çıkarılmaktadır. Parmakları kesilen gerillalar vardır. Halk, işkencede katledilen gerillaların bu hallerini seyre zor-lanmaktadır. Keyfi bir şekilde öldürülen bazı insanların cesetleri ya-kılmaktadır. Bu şekilde, suç delilleri de yanı cinayete, katliama iliş-kin deliller de ortadan kaldırılmış olmaktadır. Korucular tarafından bazı gerillaların kafaları kesilmekte, köylerde, kasabalarda bu halle-riyle dolaştırılmaktadır. Kesilen kafalar karşılığında, gerillanın örgüt-teki konumuna göre Olağanüstü Hal Bölge Valiliğinden milyonlarca lira ödül alınmaktadır. Çatışmalarda sağ olarak ele geçirilen bazı Kürt gerillalar helikopterlerden atılmaktadır. Cesedin her bir parçası, bir dağda, bir dere, bir boğazda tesadüfen bulunmaktadır.

Kararnamelerin esas amacı bütün bunların kamuoyundan giz-lenmesidir. Gazetecilerin olayların geçtiği bölgeye girmeleri yasaklan-maktadır. Haberler sadece, Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'nden alına-bilmektedir. O da gerçekleri saptırmaktadır. Gerillaları güçsüz ve çirkin, kendilerini adil ve güçlü göstermektedir.

Türk basını bu süreçte, Milli İstihbarat Teşkilatı'nın bir şubesi gibi çalışmaktadır. Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'nin yazılmasını iste-diği haberleri yazmakta, yazılmasını istemediği haberlere hiç dokun-mamaktadır. Kararnameler, yasakları, ödülleri, teşvikleri ayrıntılı bir şekilde düzenlemiştir. Türk basınının bu tavrını basının işlevi çerçe-vesinde değerlendirmek mümkün değildir. Çünkü bu çerçevede ba-zen olmamış şeyler bile olmuş gibi değerlendirilmektedir. Güçlü ve yaygın bir şekilde cereyan eden bazı toplumsal ve siyasal süreçlerin ise, kamuoyuna duyurulmaması için büyük özen gösterilmektedir.

Kararnamelerin, Nusaybin ve Cizre'deki ayaklanma olaylarının ve bunlara paralel olarak gelişen kepenk kapatma eylemlerinin yaygın ve örgütlü bir şekilde gerçekleşmesinden sonra gündeme getirildiğini unutmamak gerekir.

Kürt gerillalara karşı sık sık kimyasal silahlar kullanılmaktadır. Kürt halkına karşı planlı ve programlı olarak bir çeşit soykırım uygulanmaktadır. Örneğin, 24 Kasım 1989 da Hakkâri'nin Yüksekova ilçesine bağlı Satê köyünde (İkiyaka) devlet güvenlik güçleri, PKK kılıfına girerek 28 kişiyi katletmiştir. Bunlar içinde kadınlar, çocuklar ve yaşlılar da vardır. Devletin radyo ve televizyonu ve ertesi günü de yazılı basın bu katliamdan PKK'yi sorumlu tutmuştur. Halbuki katliam gerçekleşir gerçekleşmez köy ablukaya alınmış, gazetecilerin köye girmeleri yasaklanmıştır. Zaten birkaç gün içinde, kitlesel katliamın Türk güvenlik güçleri tarafından gerçekleştirildiği iyice anlaşılmış, bir süre sonra da bu bilgi sağlıklı bir bilgi olarak kesinlik kazanmıştır. Türk güvenlik güçlerinin bu şekilde bir çeşit soykırıma girişmesinin temel nedeni, Kürt halk yığınlarının gerillayla ilişkiler kurmasının, bu ilişkileri geliştirmesinin önünü almaya çalışmaktır. Gerillayla ilişki kuranları cezalandırmaktır. Halkın korucu olup PKK ile savaşmasını sağlamaktır. Korucu olmayanları, eline devletin silahını almayanları cezalandırmaktır.

Türk basını Satê köyü katliamında, hep PKK'yi suçlamıştır. PKK'nin, kadınları, çocukları, yaşlıları katlettiğini günlerce anlatmıştır. Fakat, birkaç gün içinde, katliamın gerçek sorumlusunun Türk güvenlik güçleri olduğu iyice anlaşıldığı halde, devlete karşı en ufak bir eleştiri getirmemiştir. Eğer çocuklar, kadınlar ve yaşlılar, devlet tarafından, Türk güvenlik güçleri tarafından katlediliyorlarsa, Türk basını bunu çok doğal karşılıyor. Türk basını devlet terörünü bir terör olarak değerlendirmiyor.

Böyle bir ortam kitlesel katliamlar için çok elverişli bir ortamdır. Nitekim, Türk güvenlik güçleri, 9-10 Haziran 1990 günü, bu defa, Şırnak'a bağlı Gêrê köyünde (Çevrimli) yine kitlesel bir katliama girişmiştir. İçlerinde, çocukların, kadınların ve yaşlıların da bulunduğu 27 Kürt insanı katledilmiştir. Bu katliamda da hükümet, radyo, televizyon, yazılı basın PKK'yi suçlamıştır. Buna rağmen bu kitlesel katliam da çok kısa bir zaman içinde deşifre olmuş, Türk güvenlik güçleri tarafından gerçekleştirildiği ortaya çıkmıştır. Fakat, Türk basını, yine hiçbir özeleştiri yapmamıştır. Kürt halk yığınlarına karşı bir çeşit soykırım uygulayan kendi devletini hiç eleştirmemekte, PKK'yi suçlamayı sürdürmektedir. Buysa, Türk güvenlik güçlerinin, Kürt halkına karşı bu şekilde soykırımlar yapmasına elverişli bir ortam hazırlamaktadır.

Bu ilişkiler çerçevesinde, Amerika Birleşik Devletleri'nin tavrından ve davranışından da söz etmek gerekir. ABD hükümeti, her iki kitlesel katliamdan sonra da bir bildiri yayınlayarak PKK'yi suçlamış, Türk Devleti'ne arka çıkmıştı. Halbuki, bu kitle katliamları bir çeşit soykırımdır ve bu soykırımlar Türk güvenlik güçleri tarafından gerçekleştirilmiştir. ABD'nin gerçeği gizleyen, Türk Devleti'ni arkalayan açıklamaları bu suça ortak olduğu anlamına gelmektedir.

ABD'nin Kürt çocuklarına, Kürt kadınlarına ve yaşlılara karşı gerçekleştirilen kitlesel katliamların Türk güvenlik güçleri tarafından gerçekleştirildiğini çok iyi bilmesi gerekir. Buna rağmen bu kitlesel katliamlar sonucunda hep PKK suçlanıyorsa, bu, ABD'nin, Türk güvenlik güçleri tarafından gerçekleştirilen katliamlara göz yumduğu anlamına gelir. Burada, ABD ile Türkiye arasında organik bir işbölümünün varlığından söz etmek mümkündür. Türk güvenlik güçleri kitlesel katliamlara girişmekte, ABD de bu katliamları gerçekleştirenleri değil, devlet terörüne karşı mücadele eden gerillaları suçlayarak, Türk Devleti'ni aklamaya çalışmaktadır. Bu düşünce, tavır ve davranış ise, Türk güvenlik güçlerine yeni yeni kitlesel katliamlara girişi için cesaret vermektedir.

Ermeni soykırımının tartışıldığı, Türk basınının, Türk yazarlarının, Türk siyasal partilerinin, Türk üniversitesinin, Türk profesörlerinin, Türk din kuruluşlarının... Ermeni soykırımını ısrarla inkâr ettikleri bir dönemde, Türk Devleti Kürtlere karşı bir çeşit soykırım uygulamaktadır. Türk Devleti, Kürt gerillalara karşı, koruculuğu kabul etmeyen ailelere karşı, bir çeşit soykırım uygulamaktadır. Türk Devleti günümüzde bile soykırım uygulama cesaretini nereden bulmaktadır? Soykırımın ısrarla tartışıldığı, bu konuda hassas bir uluslararası kamuoyunun oluşmaya başladığı bir ortamda bile, böyle bir insanlık suçu işlenebiliyorsa, bu, ciddi olarak irdelenmesi gereken bir konudur.

ABD hükümetini insan hakları anlayışını hiçe sayan bu açıklamalarından dolayı kınıyorum. Gazeteniz aracılığıyla bu konunun ilgili kamuoyuna duyurulmasını diliyorum.

Bu açıklamalarda, ABD hükümeti, PKK'yi "terörist bir örgüt" olarak nitелеmektedir. Bu, çok yanlış bir nitelemedir. Çünkü, Kürdistan'da terör bizzat Türk Devleti tarafından uygulanmaktadır. Kürdistan'da yoğun bir devlet terörü vardır. Devlet terörünün içeriği hakkında, yukarıda çok kısa bir şekilde, ana hatlarıyla örnekler vermeye çalıştım. Böyle bir devlet terörüne karşı, elbette direnmek, bu devlet terörünü geriletmek gerekir. Zira, zulme, baskıya, işkenceye boyun eğerek yaşamak, insan onuruna aykırı bir davranıştır. Köleleşerek, sürünerek yaşamak, yaşamak değildir. Ve yine, yukarıda kısaca be-

İlirtmeye çalıştığım gibi, Türk Devleti, onurlu yaşamayı, insanca yaşamayı gerçekleştirecek her türlü yolu tıkamıştır. Onurlu bir şekilde yaşamayı sağlamak için silaha sarılmaktan başka bir yol bırakmamıştır. Bu bakımdan Türk devlet terörünü hiç dikkate almadan, durmadan PKK'yi suçlamaya çalışmak çok yanlış bir tavır ve davranıştır.

Demokrat olmanın bir ölçütü de, devlet tarafından uygulanan zulme, işkenceye ve baskıya karşı durmaktır. Zulme, işkenceye ve baskıya karşı başkaldıran, onu geriletmeye çalışan bütün örgütler, demokrat örgütlerdir. Bu uğurdaki bütün mücadeleler demokratik mücadelelerdir. "PKK terörist bir örgüttür" demek son derece yanlış bir düşüncedir. PKK ulusal kurtuluşçu, devrimci bir örgüttür. Zira, Kürtlerin, Ortadoğu'da, bağımsız, özgür yaşama hakları vardır ve bu hak tartışılmazdır. Hiçbir ulusun özgürlük ve bağımsızlık istekleri tartışılmaz, yargı konusu da yapılamaz. Devletlerarası sömürge sistemi içinde tutulan Kürt ulusu için de bu, daha çok böyledir. Kürtlerin Ortadoğu'daki nüfusları 30 milyonu aşkındır. Bu nüfusun yarıdan daha fazlası, Türk sömürge yönetimi altındadır. Ve Kürtler hiçbir statüye sahip değildir. Halbuki, dünyada, nüfusu 10 binin altında olan bağımsız devletler bile vardır. O zaman Kürtlerden böyle bir köleliğe boyun eğmelerini istemek çok büyük bir haksızlık olur. Kürtlerin böyle bir köleliğe boyun eğmemeleri, köleleşmeye karşı durmaları çok doğal bir tavır ve davranıştır.

Kürdistan'da insan haklarının da, insan hakları anlayışının da kısıntısı bile yoktur. Kürt halkı emirlerle, sansürlerle, yasaklarla, sürgünlerle, baskıyla, zulümle yönetilmektedir. Kürdistan sömürge bile değildir. Sömürgeci çok daha düşük bir statüye sahiptir. Hatta Kürdistan'ın statüsü bile yoktur. Kürdistan adı, Kürt adı yasaklanmıştır. Kürtler namusu gasp edilmiş bir ulustur.

Kararnamelerle ilgili olarak kısaca şunları söyleyebiliriz: Kararnamelerin amacı, Kürt halkıyla ilgili gerçeklerin kamuoyuna duyurulmasına engel olmaktır. Kürt halk yığınlarının resmi ideolojiye uygun görüşler doğrultusunda yönetilmesine olanak hazırlamaktır. Kararnamelerin amacı, Kürtlerle ilgili gerçeklerin özellikle gerilla mücadelesinin kamuoyuna duyurulmasına engel olmaktır. Devletin düşünce ve eylemlerini gerektiği şekilde duyurmaktır. Fakat, kararnamelerin bu amacı sağlaması pek olası değildir. Örneğin Türk güvenlik güçlerinin Gêrê köyündeki katliamı, kararnameye rağmen, Kürt halk yığınları tarafından, kısa zamanda öğrenilebilmiştir. Giderek Türk kamuoyu da bunları öğrenebilmiştir.

Bütün bunlara rağmen kararnamelerin etkisiz olduğunu düşünmemek gerekir. Örneğin İstanbul, Ankara gibi büyük merkezlerde, basın-yayın faaliyetlerinin yoğun olduğu merkezlerde, devrimci dergi-

ler, sol dergiler yayınlanamamaktadır. Bu tür dergi ve kitapları basacak matbaa bulunamamaktadır. Buysa, Türkiye'de basın özgürlüğüne indirilmiş çok ağır bir darbedir. Kararnamelerin amaçlarını gözetmeyen günlük basının da çok büyük tehditler altında olduğu bilinmektedir. Türk demokrasisi için çok büyük tehlike olan bu kararnamelerin uzun süre kullanılabilmesi, etkili olarak kullanılabilmesi olması değildir. Kaldı ki, bu kararnamelere karşı çeşitli biçimlerde mücadele de sürdürölmektedir.

Alize Marcus- Kitabınız için yayınevi bulmakta zorluk çektiniz mi?

1990 yılı Şubat ve Mart aylarında yayınlanan kitaplar için yayınevi bulmakta hiç zorluk çekmedim. Bu kitaplar yayınlanırken yayınevlerinin matbaa bulmakta güçlük çektiklerini de sanmıyorum.

Yayınevi bulmakta bugünlerde de herhangi bir zorluk çekilmiyor. Fakat, yayınevleri, yayınlamak istediğı bazı kitaplar için matbaa bulmakta çok büyük zorluklarla karşılaşılıyorlar. Hatta matbaa bulunmadığı bile söylenebilir. Kararnamelerin etkisi, bu konuda kendini en ağır bir şekilde hissettirmektedir.

Alize Marcus- Abdullah Öcalan'ın, Türkiye'de bir federasyon kurabileceklerine ilişkin açıklaması hakkında ne düşünüyorsunuz?

PKK Genel Sekreteri **Abdullah Öcalan**'ın, yazılarını ve konuşmalarını ilgiyle izliyorum. PKK'nın ve Genel Sekreter **Abdullah Öcalan**'ın düşüncelerini en sağlıklı bir şekilde açıklayan yayın organının **Serxwebûn** dergisi olduğunu düşünüyorum. **Serxwebûn** PKK'nın yayın organıdır ve aylık olarak yayınlanmaktadır. Zaman zaman bazı Türk basın organlarında da, PKK Genel Sekreteri **Abdullah Öcalan**'ın düşüncelerine ilişkin yazılar yer almaktadır. Bunlardan, günlük basında yer alan yazılara, haberlere fazla itibar etmemek gerektiğini önemle belirtirim. Yukarıda ifade etmeye çalıştığım gibi, Türk basını, günlük basın, Milli İstihbarat Teşkilatı'nın bir şubesi gibi faaliyet göstermektedir. Gazeteciler, muhabirler, özellikle, gazetelerin Kürdistan'daki muhabirleri de, Milli İstihbarat Teşkilatı'nın bir elemanı gibi çalışmaktadırlar. Bazı haftalık ve aylık yayın organlarını bu yargının, bu değerlendirmenin dışında tutmak gerekir.

Yukarıda ifade etmeye çalıştığım yazılardan ve konuşmalardan edindiğim izlenim kısaca şudur: PKK ve Genel Sekreter **Abdullah Öcalan** bağımsız bir Kürdistan hedeflemektedir. Örneğin, PKK Genel

Sekreteri **Abdullah Öcalan**'ın, **Serxwebûn** dergisinin Mayıs 1990 tarihli 101. sayısında, yine, bağımsızlık düşüncesinin dile getiren bir konuşmasına yer verilmiştir. Federasyon ancak şöyle yorumlanabilir: Her alanda eşit olan iki egemen birimin, siyasal, ekonomik, askeri, toplumsal, kültürel yönlerden tam anlamıyla eşit ve egemen olan iki birimin, birbirleriyle, eşitlik temelleri üzerinde yeni bir birlik oluşturmaya çalışmaları. Böyle bir birliğin oluşabilmesi için Kürtlerin de kendi bağımsız devletlerini kurmaları, ancak bundan sonra böyle bir federasyon oluşturmaya çaba sarf etmeleri gerekiyor. PKK Genel Sekreteri **Abdullah Öcalan**'ın yazılarının ve konuşmalarının bende uyandırdığı, bende bıraktığı izlenim kısaca böyle.

PKK'nin ve Genel Sekreter **Abdullah Öcalan**'ın bu konudaki, benzer konulardaki düşüncelerinin neler olduğunu öğrenebilmek için en sağlıklı yol, bizzat kendisiyle görüşmektir. Ben burada, Kürt sorununun çözümüyle ilgili olarak kendi düşüncelerimi açıklamakta hiçbir sakınca görmüyorum. Kürt sorunu Ortadoğu'da bir sorundur. Kürdistan sorundur. Kürt sorununun en sağlıklı, en kalıcı çözümünü şu şekilde ifade etmek mümkündür: Bağımsız, Birleşik, Demokratik Kürdistan.

Alize Marcus- Neden Türkiye'den ayrılmadınız?

Ortadoğu'da Kürt halkına karşı çok büyük haksızlıkların yapıldığını düşünüyorum. Kürdistan bölünmüş, parçalanmış ve paylaşılmış bir ülkedir. Kürt ulusu bölünmüş, parçalanmış ve paylaşılmış bir ulustur. Klasik sömürgelerdeki böl-yönet politikası, Kürdistan'da, böl-yönet ve yoked biçiminde uygulanmaktadır. Böl-yönet ve yoked politikası Kürt toplumunun iskeletini parçalamıştır, beynini dağıtmıştır. Bugün, Kürtler, mayın tarlalarıyla, elektrik verilmiş dikenli tellerden yapılan duvarlarla, gözetleme kuleleriyle... birbirlerinden tecrit edilmeye çalışılmaktadır. Yok edilen Kürt kimliği ve Kürdistan kimliğidir. Bugün Kürdistan Ortadoğu'nun ortasında devletlerarası bir sömürge'dir. Kürdistan 20. yüzyılın ilk çeyreğinde, Kemalistlerin, İngiliz ve Fransız emperyalizmiyle ve Arap ve Fars monarşileriyle işbirliği ve güçbirliği yapmaları sonucu bölünmüş, parçalanmış ve paylaşılmıştır. Bizlere, Türkiye'de "bölücü" denmektedir. Halbuki, esas bölücüler, İngiliz emperyalizmi, Fransız emperyalizmi, Arap monarşisi, Fars monarşisi ve Kemalistlerdir.

Bugün, Türklerin bir Kürdistan'ı var, Farsların Kürdistan'ı var, Arapların, Irak'ın ve Suriye'nin Kürdistan'ı var. Kürdistan'ın küçük bir bölümünün de Sovyetler Birliği'nde olduğunu unutmamak gerekir. Bütün bunlara rağmen, Kürtlerin Kürdistan'ı yok. Kürdistan na-

sıl bölünmüş, parçalanmış ve paylaşılmıştır? Bu kimin politikasıdır? Bu böl-yönet ve yoket politikası hayata nasıl geçirilmiştir? Ne gibi sonuçları olmuştur? Kürtler ne gibi zaafı taşımaktadırlar ki, böyle bir böl-yönet ve yoket politikasının hedefi olmuşlardır? Bütün bunların benzer sorularının bilimin kavramlarıyla incelenmesi ve açıklığa kavuşturulması gerekir, kanısındayım.

Bu incelemelerin elbette Türkiye’de yapılması gerekir. İlk önce Türkiye’de ve Türkçe olarak yayınlanması gerekir. Fakat, Türk Devleti bu konularda tam bir terör politikası, devlet terörü uygulamaktadır, düşünceyi yargılamaya çalışmaktadır. İnsanları kütüphanelerinden alıp cezaevine koymaktadır. Böylesine bir devlet terörüne karşı sizin yapabileceğiniz çok fazla bir şey yoktur. Çünkü, sadece kaleminiz vardır, yüreğiniz ve beyniniz vardır. Devletin verdiği bu cezaya katlanmak, doğru-dürüst yaşamak, düşüncelerinizi her zaman ve her mekânda savunmak, en büyük moral gücünüz olur.

Bu incelemelerden dolayı suçlu olduğumu hiçbir zaman kabul etmedim. Bu düşüncemi de duruşmalarda ifade etmeye çalıştım. Bu konularda incelemeler yapmanın suç olduğunu hiçbir zaman düşünmüyorum. Bu kovuşturmalardan uzak kalmak için yurt dışına çıkmak, “fırrar etmek”, “kaçmak”, bu incelemelerden dolayı suçluluk duyduğunuz anlamına gelmez mi?

“KÜRTLERİN KENDİ KENDİLERİNİ EN KÖTÜ YÖNETİMİ, BU DEVLETLERİN EN İYİ YÖNETİMİNDEN DAHA İYİDİR”(*)

Angellka Beer- Serbest bırakıldığınız son duruşmayı izledim. Davanın son durumunu biliyorum. Bunca darbeye iyice sıkışmış olan Türk Devleti'nin 11 Eylül'deki davaya ilişkin tavrı, sizce nasıl olabilir? Ayrıca siz daha öncekiler dışında neler söyleyeceksiniz?

11 ve 12 Eylül'de iki gün arka arkaya duruşma var. Sanıyorum ki bu iki dava birleştirilip tek bir dava yapılacaktır. Önce üç davaydı; birleştirildi, ikiye indirildi. Şimdi, ikincisi de birinciyle birleştirilecek. Yani duruşma bitmeyecek. O zaman ben başka bir konuda açıklama yapacağım. Bu, Türk yargısı ve Kürdistan konusunda olacak. Yani Türkiye, Kürdistan'da nasıl sömürgecilik yapıyor? Kürt sorunu ile ilgili yargılamalar Türk hukuku açısından ne anlam ifade ediyor?

Örneğin yetmiş senedir Türkiye'de Kürdistan'a ilişkin davalar nasıl yürütüldü? Kürt sorunu açısından Türk hukuku, Türk adaleti ne anlam ifade ediyor? Daha çok bunları konuşmak ve bunu da 11 Eylül'deki duruşmada yapmak istiyorum.

A. Beer- Son Nisan kararnamelelerinin ortaya koyduğu yapı şöyle bir şeydi: Ya “Herkes Türktür bu ülkede” diyerek bu kararnameleleri ve herkesin Türk olduğunu kabul edeceksiniz, ya da kabul etmeyeceksiniz. O zaman da meşruiyetinizi yitireceksiniz, suçlu duruma düşeceksiniz. Böyle bir sistem oluşturulmak isteniyor. Fakat bizzat sizin bu davada yargılanmanız, buna karşı farklı şeyler söyleyebiliyor olmanız bile, bu kararnamelelerle oturtulmaya çalışılan politikaların yürümeyeceğinin bir göstergesi sayılabilir mi?

(*) F. Almanya Yeşiller Partisi milletvekili bayan **Angellka Beer** ve İtalyan gazeteci **Marco Tronti** 1990 yılının Ağustos ayı ortalarında İsmail Beşikçi ile bir röportaj yaptılar. Röportaj Alman ve İtalyan basınında yer aldı.

Röportajı **Berxwedan** gazetesi de kısaltarak yayınladı. Bu yazı **Berxwedan** dergisinden alınmıştır, Sayı 110, 30 Eylül 1990, s. 14-15

Bu da sayılabilir. Fakat kararnamelerin işlevini kaybettiğine dair şu daha önemli bir gösterge: 10 Haziran 1990'da Gêrê köyünde 27 Kürt vatandaşı öldürüldü. O zaman Türk televizyonu ve radyosu dedi ki: "PKK çocukları öldürmeye devam ediyor. Elî kanlı cinayet şebekesi kadınları, çocukları öldürüyor." Ertesi günkü Türk basını büyük manşetlerle PKK'nin çocukları, kadınları öldürdüğünü, cinayet işlemeye devam ettiğini bildiren haberler yayınladı. Fakat birkaç gün sonra, 12 ya da 13 Haziran günü, bu katliamın bizzat devlet güçleri tarafından işlendiği ortaya çıktı. Anlatabiliyor muyum? Yanı, cinayeti devletin güvenlik güçlerinin işlediği, çocukları, kadınları devletin güvenlik güçlerinin öldürdüğü ve bunu PKK'nin üstüne yıkmaya çalıştığı anlaşıldı. Ama kararnamenin amacı bunu gizlemek, gerçeğin kamuoyuna duyurulmasına engel olmaktı. Halbuki, gerçek en kısa bir zamanda öğrenilebildi ve deşifre edilebildi. Bu bakımdan kararname işlevini kaybetti benim kanımca.

Fakat kararname çok da işlevsiz değil. Örneğin bir kitap yazıyorsunuz. Matbaaya götürüyorsunuz. Matbaa diyor ki, "Ben basamam. Çünkü kararname var. Bastığım zaman matbaa kapatılacak, bana cezalar verilecek. Belki beni cezaevine koyacaklar." Bu, tabii sizin düşüncelerinizi, kitaplarınızı yayınlamayacağınız veya dergilerin doğru dürüst basılmaması açısından önemli bir engel. Burada kararnamelerin etkisini görüyoruz ve bunu aşmak da çoğu zaman kolay olmuyor. Örneğin, başka matbaaya gittiğin zaman o da böyle diyor. Üçüncü bir matbaayı da bulamayabiliyorsun tabii. Ama buna rağmen yine de düşünceler çeşitli biçimlerde açıklanabiliyor. Dergi yayınlamayyorsun ama, fotokopi yaparak düşüncelerini açıklayabiliyorsun. Dergiyi seksen sayfa değil de, yirmi sayfa yayınlıyorsun. Beş bin adet değil de beşyüz adet basıyorsun, tabii fotokopi ile. Yine kararnameyi aşmanın yolları arayıp bulunabiliyor. O yüzden de bu kararnameler uzun vadeli olmayacak bence.

M. Tront- Bu tabii, kararnamelerin çıktığı dönemdeki atmosfere göre belli bir ilyleşmeyi ifade ediyor. Bu durumu neye bağlıyorsunuz?

Bugün Kürdistan'da bir silahlı mücadele sürüyor. Kamuoyu son derece politize olmuş durumda. Şimdi şu önemli. Örneğin, herhangi bir köyün etrafında bir silahlı çatışma söz konusu. Gerillalarla askerler çatışıyorlar. Diyelim üç tane asker öldürülüyor ve gerillalar kayıp vermeden olay bitiyor. Ama akşam televizyon öyle söylemiyor. İşte, "Bir terörist ölü olarak ele geçirildi" diyor. Askerlerin kayıplarından falan hiç söz etmiyor. Yanı halkın kendi köyü etrafında olan farklı,

televizyondan duyduğu daha farklı. Tabii halk, devletin bu tür haber kaynaklarına hiç itibar etmiyor. Bunun yerine örneğın BBC'yi, İran İslam Cumhuriyeti'nin radyosunu, Erivan radyosunu dinliyor. Yani, Olağanüstü Hal Bölge Valisi'nin açıklamaları dışında başka bir haber vermiyor, veremiyor. Yani Türkiye'nin haber kaynakları; radyo, televizyon, Türk basını itibarını kaybetmiş durumda. Halk, İran'dan, Erivan'dan haber duymaya, BBC'yi dinlemeye başlıyor. Bu koşullarda herhalde kararnameler çok fazla fonksiyonel olmuyor. Halk zaten olan biteni gizlemiyor. Örneğın bir köyde olup biteni öteki köyler de duyuyor, birkaç gün sonra herkes duyuyor.

M. Trontt- Bu kararnamelerin ilk günlerdeki havasının dağılmasında uluslararası kamuoyunun baskısının veya etkisinin herhangi bir şekilde payı olduğunu düşünüyor musunuz?

Söyle söylenebilir. Örneğın, Biraz önce bir olaydan söz ettim. Gêre köyündeki olay. Devlet televizyonu büyük bir gürültü kopardı. "PKK çocukları, kadınları öldürdü" dedi. Ertesi günkü basın bunları duyurdu ve gazetelerde yayınlanan bu haberler fotokopi edilerek Kopenhag'a gönderildi. Danimarka'daki AGİK toplantılarına gönderildi. Orada Türk hükümeti şunu söylemeye çalıştı: "Siz bu Kürtlere, PKK'ye destek veriyorsunuz. Onlara yüz veriyorsunuz. Onlar sizden destek, moral alıyorlar ve cinayet işliyorlar. İşte destek verdiğiniz insanlar bunlardır."

Fotokopileri böyle dağıttılar. Ama birkaç gün sonra Kürtler, olayın gerçeğini açıkladı, bu katliamı Türk Devleti'nin yaptığını söylediler ve bunu kanıtlayıcı açıklamalar yaptılar. Bu, tabii Türk hükümetini çok zor durumda bırakıyor. Helsinki'de de, Kopenhag'da da çok zor durumda bıraktı. Bu koşullarda artık siz, bu kararnamelerde ısrarlı olamıyorsunuz ve uluslararası kamuoyunun tepkisinden çekiniyorsunuz. Yani devletin cinayet işlemesi çok farklı bir olay. Sizin devlet olarak cinayet işlediğınızı dünya kamuoyu biliyor ve zaman zaman bunu Türkiye'ye hatırlatıyor.

Böyle bir kararnamede ısrarlı olmama konusunda dünya kamuoyun tepkisi önemli bir olay. Helsinki'deki, Kopenhag'daki toplantılara katılan insanların bunu, Türk diplomatlarına, Türk gazetecilerine veya Türk üniversitesi adına kimler katıldıysa onlara hatırlatmaları önemli bir olay.

A. Beer- Bu yılın Mart, Nisan, Mayıs aylarında devlet terörünün Kürt halkına karşı aldığı boyutlardan dolayı, Kürt bağımsızlık mücadelesi yeni bir evreye geldi. Öyle bir noktaya geldi

ki, insanlar, çocuk kadın demeden kitlesel olarak tepki göstermeye başladı. Korku ortadan kalktı. Ancak birlikte, örgütlü bir mücadeleyle sonuca ulaşılabilceğı kanısı yerleştı. Ben o tarihte oralarda bulunduğum sırada, "Kaybedecek bir şeyimiz yok" cümlesini sık sık duydum.

Şimdi bu son Irak olayından sonra, bu durumda ne gibi değişimler olabilir? Türkiye, NATO'nun bir müttefiğı olarak Irak tehlikesine tarşı önlem alma adı altında Kürt halkına karşı neler yapabilir?

Ben önce bununla ilgili başka bir şey söylemek istiyorum. Tabii bunu da konuşmak gerekir, ama bu olaydan bir öncesini konuşmakta yarar var.

Türkiye'de Kürtlere karşı yoğun bir devlet terörü var. Yani terörü, devlet yapıyor. Örneğın devlet, şöyle işler yapıyor Kürdistan'da: Çocukları bir duvarın dibine diziyor. Duvarın karşı tarafına da çocukların babalarını veya dedelerini diziyor. Karşılıklı iki ev. Bir tarafta babalar, dedeler işkence görüyorlar, diğer tarafta da onların çocukları. O çocukların gözleri önünde babalarına ve dedelerine işkence yapıyor devlet. Devlet yapıyor bütün bunları. Veya erkeklerin gözleri önünde kadınlara işkence yapıyor. Bu, Kürdistan'ın her tarafında yaygın ve her zaman görülebilen bir olay. Terörü devletin kendisi yapıyor. Bugün, Türk güvenlik güçleri, Kürdistan'da istedikleri zaman istedikleri kişiyi öldürebilirler. Gayet rahat, hiçbir sorgu sual yoktur. Ve hiç kimse onlar hakkında en ufak bir sorgu açmaz. Zaten Olağanüstü Hal Yasası gereğince de, o güvenlik güçleriyle ilgili yargılama yapılamaz. Onların yargılmasını da idari makamlar, yani kendileri yapıyor. Yani normal mahkemelerde onların yargılması yapılmıyor. Yoğun bir devlet terörü var. Halkı sindirmek için çok yoğun bir şekilde her türlü baskı, zulüm uygulanabiliyor.

Ben özellikle iki olay üzerinde durmak istiyorum. Birincisi, 1989'un Kasım ayında Hakkâri'nin Satê köyünde uygulanan bir olay. 24 Kasım 1989'da Hakkâri'nin Satê köyünde çoluk-çocuk 30'a yakın Kürt öldürüldü. Devlet bunu PKK'nın üstüne yıkıyor. Diyor ki; "PKK öldürdü." Halbuki biz bu katliamın devlet güçleri tarafından gerçekleştirildiğini çok iyi biliyoruz. İkincisi, biraz önce sözünü ettiğimiz olay. Gêrê köyünde 10 Haziran 1990 günü gerçekleştirilen bir olay. Bunu da devletin kendi güçleri gerçekleştiriyor, fakat yine PKK'nın üstüne yıkıyorlar. Ben şunu vurgulamaya çalışıyorum: Bunlar soykırımdır, bunlar Türk Devleti'nin Kürdistan'da uyguladığı bir soykırımdır. Ve Türk Devleti bunu, şöyle bir zaman diliminde uyguluyor: Örneğın, Amerika Senatosu'nda Ermeni soykırımı ile ilgili bir

tasarı var. Türk basını veya Türk hükümeti diyor ki; "Biz soykırım fa-
lan yapmadık. Ermenilere karşı çok iyi davrandık. Ermeniler nankör
oldukları için bizim çok iyi davrandığımızı bilmiyorlar." Ben şunu ifa-
de etmeye çalışıyorum: Türkiye, Ermeni soykırımını ile suçlandığı bir
zamanda ve Ermeni soykırımının Türk basını tarafından ısrarla in-
kâr edildiği bir dönemde Kürdistan'da soykırım yapıyor. Bunu iki ke-
re yaptı. Çoluk-çocuk 30 kişi, 28 kişi öldürüyor ve bunu PKK'nin üs-
tüne yıkmaya çalışıyor. Ama bizim, bunları devletin işlediğine dair en
ufak bir kuşukumuz yok. Devlet yapıyor bunları.

**M. Tronti- Pekî, Türkiye'de bunu destekleyen insanlar kim-
lerdir? Bu politikanın dayanağı nedir?**

Kanımca Türkiye'de illegal bir yapı var. Yani bir hükümet var,
bir de hükümetin kontrol edemediği birtakım gruplar var. Örneğin
dört yılda bir seçim yapılıyor, buna partiler katılıyor. Seçimlerden bir
parlamento çıkıyor, parlamento bir hükümet yapıyor. Aslında de-
mokratik bir toplumda olup biten her şeyden hükümetin sorumlu ol-
ması gerekir. Ama Türkiye'de, Kürdistan sorunu hükümet tarafın-
dan düşünülen, yürütülen bir sorun değildir. Türkiye'de hükümetin,
siyasal partilerin, TBMM'nin Kürdistan meselesi konusunda en kü-
çük bir kıymeti harbiyesi yoktur. Kürdistan sorunu, tamamen MGK
(Milli Güvenlik Kurulu) tarafından düşünülür, oluşturulur ve uygu-
lanır. Örneğin, Kürdistan'da insanlara bok yediriliyor. Devletin legal
güçleri, insanlara öyle kolay kolay bok yediremez. Ama hükümetin
bilgisi dışında çalışan ve hükümetin denetleyemediği birtakım illegal
güçler var. Ve o güçlerin Türk siyasetinde fiili ağırlığı çok daha fazla.
Bu politikaları da onlar yürütüyor. Bu politikalar ve uygulamanın so-
nuçları Türk hükümetleri tarafından aynen savunuluyor. Türk hü-
kümetleri devlet içinde devlet olan bu örgütlerin düşüncelerine ve fa-
aliyetlerine ortak oldukları, onları savundukları ölçüde hükümet
olabiliyorlar.

**M. Tronti- Ben bir de bunların nasıl insanlar olduklarını me-
rak ediyorum. Yani sosyal, kültürel, psikolojik olarak nasıl bir
kökene sahip bu politikaları yürütenler? Bunlar nasıl insanlar-
dır?**

Örneğin, Özel Timler diyoruz ya, Özel Timler'in özel bir eğitimleri
var. Herhalde bu eğitim sırasında, bölge halkına düşmanlıkları da
eğitiliyor. Yani, bu eğitim sırasında bölge halkı tam bir düşman ola-
rak gösteriliyor. Ve bu Özel Tim dediğimiz insanlar, bölge halkına
karşı en ufak bir sevgi, en ufak bir saygı duymuyorlar. Gayet rahat

insan öldürebiliyorlar. Gayet rahat hareket edebiliyorlar. Yani özel olarak böyle bir eğitimdten geçiriliyorlar.

A. Beer- Türk Devleti ile Kürtlere karşı uluslararası bir işbirliği bağlamında bizim ülkemizde de PKK'ye karşı "terörist bir-ilk kurmak ve desteklemek" suçlamasıyla 129/a maddesi gereğince davalar yürütölüyor. Bununla beraber bitirilmek istenen Kürt sorunu tamamlanmıyor mu? Ayrıca Körfez krizinden de yararlanarak Kürtlere karşı kimyasal silah vb. kullanımıyla kitlesel katliamlar yaparak nihai bir çözüme gidebilir mi?

Ben bu koşullarda Türkiye ile Irak'ın birbiriyle savaşacaklarını hiç düşünmüyorum. Gerçi bugünkü koşullarda Türkiye, Irak'a karşı Batı'nın yanında gözüküyor, ama herhangi bir sıcak savaş durumunda Türkiye'nin Irak'la savaşacağını sanmıyorum.

Bu arada herhalde şu olacak: Türkiye, Irak'taki Kürtlere karşı yoğun bir baskı uygulayacak, oraları bombalayacak. Irak hükümeti de Türkiye'deki Kürtleri vuracak. Yani danışıklı döğüş olacak. Ben de böyle bir endişeyi taşıyorum. Bu bakımdan savaşa karşı çıkmak gerekir diye düşünüyorum.

A. Beer- Bir de bu olayın genel olarak sol içerisinde olduğu gibi, Kürt hareketi içinde de zorluk yaratan, belki bölünmelere, ayrışmalara yol açabilecek yönleri var. Örneğın, Saddam'a karşı çıkıldığı noktada ABD taraftarlığına sürüklenme tehlikesi gibi. Bu durumun Kürt hareketi içine yönelik etkilerinin neler olabileceğini düşünöyorsunuz? Bu konuda sorunlar doğabilir mi?

Tabii şimdi Kürdistan bölünmüş, parçalanmış bir ülke, bölünmüş, parçalanmış bir ulus. Bu, son derece önemli bir konu. Yani Kürdistan'ın 20. yüzyılın ilk çeyreğinde bölünmesi, parçalanması ve paylaşılması önemli bir konu. O zaman, İngiliz emperyalizmi, Türkiye, Araplar, İran, Kürdistan'ı böyle bölmüşler, parçalamışlar ve paylaşmışlar. Zaten Kürt hareketinde esas zorluk da burada ortaya çıkıyor. Yani siz, örneğın, bir ulusal kurtuluş hareketi olarak sadece bir Irak hükümeti ile karşı karşıya değilsiniz, Türk hükümeti ile karşı karşıya değilsiniz, sadece İran'la mücadele etmiyorsunuz. Herhangi bir yerdeki mücadele, öteki bütün hükümetleri de sizin karşınıza dikiliyor. Bu, nesnel durumdur. Bu nesnel durum, sizin karşınıza dikiliyor. Yani Kürdistan sorununda böyle bir zorluk her zaman vardır. Bugün de var. Bu nedenle, Kürt siyasetleri veya ulusal kurtuluş ha-

reketini yürüten kadrolar, çok yetenekli, çok bilgili ve dünyadaki oluşumları çok iyi izlemek durumundadırlar. Çünkü, hareketin kendisi çok daha zor.

Örneğin, bugün Güney Kürdistan'dan **Celal Talabani** Amerika'ya gitmiş. Türk basını birkaç gündür hep bunu tartışıyor. Acaba **Celal Talabani** Amerika'da ne diyecek, Amerika onu kabul edecek mi, görüşecek mi, ne görüşecekler vs. Türk basını birkaç gündür hep bunları konuşuyor, tartışıyor. Bir de Amerika'ya akıl veriyor. Diyor ki, "Bununla görüşmeyin, bunu kabul etmeyin, buna güvenmeyin." Yani Güney Kürdistan'dan herhangi biri Amerika'ya gidiyor ve bu, Türkiye'yi yoğun bir biçimde ilgilendiriyor. Ama örneğin, İran'da da bir muhalefet hareketi var. O muhalefet hareketinin lideri, diyelim ki Amerika veya Fransa'ya gitmiş. Biz onu bilmiyoruz. Türk basını onu bilmiyor ve konuşmuyor. Örneğin, **Mesut Recavi** de bir muhalefet hareketinin lideri. **Mesut Recavi**'nin nerede olduğu, Amerika'ya gidip gitmediği bizi ilgilendirmiyor, bunu konuşmuyoruz. Yani Türk basını onu konuşmuyor. Ama **Celal Talabani**'nin gitmesi, Türk basını çok yakından ilgilendiriyor. Çünkü, Kürtlerle ilgili bir konudur. Güney Kürdistan'daki Kürtlerle ilgili, ama organik olarak Türkiye'deki Kürtleri de yakından ilgilendirdiği düşünüldüğü için, Türk basını günlerdir bunu konuşuyor. Acaba Dışişleri Bakanı onu kabul edecek mi, orada ne söyleyecek, ona yardım edecek mi, yardım verilmemesi için ne yapılır, ne düşünülür, bunları konuşuyor. Yani bu, Kürdistan'ın bölünmesinin, parçalanmasının getirdiği bir sonuç. Hangi bölgedeki Kürt olursanız olun, böyle bir ulusal kurtuluş hareketine girdiğiniz zaman, başka hükümetleri de hep karşınızda görürsünüz.

Kürdistan'ın bölünmesi, parçalanması, gerçekten Kürt ulusu için son derece büyük ve ağır bir darbe. Yani Kürt ulusu, bir daha derlenip toparlanamıyor, bu bölünmeden sonra bir daha kendine gelemiyor. Çünkü, beyni dağıtılmış, iskeleti parçalanmış. Ortadoğu'da ve dünyada dostsuz kalmış.

Bugün **Gorbaçov**'un bir demeci yayınlandı. **Gorbaçov**, Ortadoğu ile ilgili ilk defa bir şeyler söylüyor. Irak'ı ve **Saddam Hüseyin**'i eleştiriyor. Diyor ki, "Ben sana silahlar verdim. Bunlar savunma silahlarıydı." Herhalde İsrail'e karşı kullanması için vermiş. "Halbuki" diyor, "sen gittin bunları Kuveyt'te kullandın." **Gorbaçov**, **Saddam Hüseyin**'i bu yüzden eleştiriyor, onu ihanetle suçluyor. Oysa, örneğin, bir-birbuçuk sene önce, Sovyet silahları, **Saddam** tarafından Halepçe'de, Güney Kürdistan'da kullanıldı. Onbinlerce kişi öldürüldü. Yani kimyasal silahlar, onbinlerce kişiyi öldürdü. O zaman **Gorbaçov**'un hiç sesi çıkmadı. Hiçbir şey söylemedi. Hatta, kimyasal silah kullanıyor

diye **Saddam Hüseyin**'i kınamadı bile. O zaman da Sovyet silahları kullanıldı Kürtlere karşı. Ama Sovyetler, en ufak bir kınama dahi ifade etmediler. Şimdi bu silahlar Kuveyt'te kullanılıyor diye, **Gorbaçov Saddam Hüseyin**'i eleştiriyor.

M. Tronti- Yine Türkiye'deki duruma dönersek; Türkiye Kürdistanı'ndaki Kürt gerilla mücadelesinin sol nitelikli olması, sizce, onun ittifak alanında bir daralma getirmiyor mu?

Son yıllarda Türkiye'deki sol hareketler, Kürtlerle daha yakın ittifaklar oluşturmanın gereğini duyuyorlar. Örneğin, on-onbeş sene önce bu ittifaklar bu kadar sağlıklı değildi, kanımca. Veya Türk solu, Kürt sorununa karşı bu kadar yakın bir ilgi duymuyordu, sorunun kendisini bilmiyordu. Ama şimdi daha çok bilgi sahibi ve daha sağlıklı bir ittifak oluşturmanın bilinci içinde. Bu, herhalde Kürt hareketinin son yıllardaki önemli bir kazancı.

M. Tronti- Sizce, mevcut koşullarda bu soruna gerçekçi bir çözüm ihtimali nasıl olabilir?

Olayın kendisi çok karışık ve karmaşık olduğu için bu soruya cevap vermek son derece zor. Çünkü, en azından dört ülkenin işgali altında Kürdistan. Bölünmüş, parçalanmış, her bir parçası da tepeden turnağa işgal edilmiş; değerleri olağanüstü derecede çar-çur edilmiş, yok edilmeye çalışılmış. Yalnız son zamanlarda Kürtler, artık Ortadoğu'da ve dünyada kendi toplumsal statülerinin ne kadar aşağı bir statü olduğunu, ne kadar kişiliksiz, ne kadar köle bir ulus olduklarını fark etmeye başladılar ve bunun mücadelesini veriyorlar. Artık onurlu, insanca yaşamının, Ortadoğu'da ve dünyada öteki uluslarla birlikte eşit bir biçimde yaşamının mücadelesini veriyorlar.

Bence bu, son derece zor ve bugünden yarına öyle hemen sonuç alınabilecek bir mücadele değil. Ama kabataslak olarak benim görebildiğim şu: Kürtler, bu çabalarında giderek daha bir ağırlık kazanacaklar, bu mücadele daha bir yoğunlaşacak. Yani Kürdistan'ın her tarafında toplum ve tarih bilinci gelişecek.

Nasıl bir çözüm olacak? Benim düşüncem ve olmasını istediğim Ortadoğu'da bağımsız, birleşik ve demokratik bir Kürdistan'dır.

M. Tronti- Örneğin bugün Kürdistan'da İnsan haklarının tanınması, Kürtçe konuşmanın serbest bırakılması ve bölgenin ekonomik gelişmesini içeren bir tür reform niteliğindeki gelişmeler, silahlı bağımsızlık mücadelesini engelleyebilir mi veya bu temelde ne gibi değişikliklere yol açar?

Benim kanımca bu tedbir uygulanamaz. Düşünülür, fakat Türk hükümeti bunu doğru düzgün uygulayamaz. Örneğin, Kürtçe eğitimin yapılmasını düşünür, fakat uygulayamaz. Türkiye'nin Kürdistan politikası hep teröre dayanmıştır. Türkiye sömürgeci bir devlettir. Kürdistan'da sömürgecilik yapan bir devlet politikasından Türkiye kolay kolay vazgeçmez. Irak da, İran da vazgeçmez. Yani, bu sömürgelerini el altında tutmanın yollarını ararlar. Ama, silahlı mücadeleyi geriletmek için çok uyduruk birtakım özerklik göstergeleri olabilir. Dilin kullanılması gibi. Ama her zaman şunu ileri süreceklerdir: Memur olmanın en önemli koşulu Türkçe bilmektir. Memur olmak istiyorsanız, üniversite okuyun. Üniversite okumak istiyorsanız Türkçe bilin. Örneğin ilkokul seviyesinde Kürtçe serbest olabilecek, ama siz üniversiteyi yine Türkçe okumak zorunda kalacaksınız. Veya liseyi Türkçe okumak zorundasınız. Memur olmak, yüksek derecede memur olmak için iyi Türkçe bilmek gerekiyor. Siz iyi Türkçe bilmiyorsanız, memur olamayacaksınız. Yani bu konuda binbir türlü kısıtlama koyacaklar. Çünkü, zihniyet budur. Bu zihniyeti bugünden yana değiştirmek mümkün değil.

M. Trontl- Türkiye'nin Kürt sorununu çözmedin Avrupa Topluluğu'na girebileceğini düşünüyor musunuz? Kürt sorunu Avrupa Topluluğu'na girmede bir engel midir?

Kuşkusuz, Türkiye sömürgeci bir devlettir. Sömürge yönetmek o kadar kolay mıdır? Türkiye'nin Avrupa'ya başvurduğu zaman da elbette ki Kürdistan sorunu vardı. Ama Kürdistan konusu gerek Türkiye, gerek Avrupa kamuoyu tarafından pek ciddi bir şekilde bilinmiyordu. Şimdi, son on yıldır Kürdistan'da olup bitenler, Türkiye'nin bir sömürgeye sahip olduğunu ve bu sömürgeye de son derece kötü davrandığını ortaya koydu.

Ben şöyle düşünüyorum: Türkiye Avrupa Topluluğu'na başvurmuş, bu büyük bir cesaret işi aynı zamanda. Ama bundan sonra Türkiye'nin kendisi bizzat Avrupa'dan çekilmenin yollarını arayacaktır. Çünkü her gittiği yerde Türkiye'ye artık Kürdistan sorunuyla ilgili şeyler soruluyor. Türkiye'den Avrupa kurumlarına ister basın, ister profesör, ister yazar, isterse ne olarak giderseniz gidin size Kürdistan sorunuyla ilgili sorular sorulur. Ve siz Türk hükümeti olarak bunlara, öyle alını açık olarak cevap veremiyorsunuz. Öyleyse Avrupa'dan geri adım atacaksınız. Bizzat kendiniz o sorulara muhatap olmamak için o kapılardan geri çekileceksiniz veya doğru dürüst bir çözüm getireceksiniz; ki onu da getiremezsiniz.

M. Tronti- Özellikle Saddam Hüseyin'in açıklamalarıyla kimyasal silahların kullanılacağı, kitleler halinde çok sayıda insanın öleceği tarzında bir hava oluştu ve bu kamu iletişim araçlarıyla yavaş yavaş insanlara aktarılıyor. Bu durum acaba, bu yüzyılda Ermenilere karşı olduğu gibi veya Kamboçya'da yaşadığı gibi büyük bir katliamın Kürt halkına karşı da uygulanabileceği düşüncesini doğurur mu? Çünkü insanlar böyle bir şeye hazırlanıyor.

Saddam Hüseyin zaten bunu sadece Kürdistan'da uygulayabiliyor. Türkiye de bunu Kürdistan'da uygulayabilir. Yani, örneğin, Türkiye Bağdat'ı, Bağdat da kalkıp Ankara'yı vurmaz. Ancak Kürtleri vurabilirler. Çünkü, Kürtler vurulduğu zaman dünya kamuoyunun sesi çıkıyor. Örneğin biraz önce **Gorbaçov**'un bir tavrına değindim.

M. Tronti- Geç uluslaşan birçok ülkenin ulusal kahramanları, önderleri var. Hindistan'da Mahatma Gandi, İsrail'de Ben Gurlon, Türkiye'de Atatürk gibi. Kürt halkının, Kürt ulusunun da böyle tarihi bir kişiliği, bir önderi var mı?

Ben buna tamamen kendi düşünce ve duygularıyla cevap vereceğim. Ben **PKK Genel Sekreteri Abdullah Öcalan**'ı böyle bir önder olarak görüyorum.

A. Beer- Ben geçen sene Irak Kürdistanı'ndaydım ve bu tür içeriği boşaltılmış bir özerkliğin ne kadar anlamsız bir şey olduğunu gördüm. Özellikle şunu söylemek isterim: Bizim tutumumuz, Kürt halkının tercihi ve mücadele biçiminin içeriğinden bağımsız olarak onun bağımsızlık mücadelesine destek vermektir. Yani, ona önerilerde bulunmak, akıl vermek gibi bir hakkı, sorumluluğu ve yetkiyi kendimizde görmüyoruz ve dayanışma ilişkilerimizi de böyle bir anlayış temelinde oluşturamaya çalışıyoruz.

Bu bakımdan da şunu merak ediyorum: Almanya'da ve Avrupa'da Kürt bağımsızlık hareketine ilişkin akıl verme boyutunun dışında eksik olan, sorunlu olduğunu düşündüğünüz nokta nedir? Hangi noktada ilişkiler daha verimli olması gerekirken, bunu engelleyen etmenler var?

Ben buna bağlantılı olarak bir şeyler söylemek istiyorum. Biraz önce birleşik, bağımsız, demokratik bir Kürdistan'dan söz ettim. Bunun en önemli ve en kalıcı çözüm olduğunu ifade etmeye çalıştım. Bunun gerekçeleri şudur:

Bugünden sonra Türkiye, Kürtlere yönelik baskıyı çok daha ağır bir biçimde sürdürecektir, çok daha ağır bir müdahale ve muamelede bulunacaktır. Çünkü, ulusal bir hareket geliyor. O hareketi baskı altında tutabilmek için çok daha yoğun baskılar gerekiyor. İşte, insanlara bok yedirmek, insanları gayet rahat, sorgusuz sualsiz öldürmek burada ortaya çıkıyor. (Gerillalar) Her zaman ölü ele geçirilmiyor, çeşitli zamanlarda canlı olarak ele geçiriliyor. Ama o zaman da onun burnunu, kulağını kestiyor, gözlerini çıkarıyor veya helikoptere bindiriyor, helikopterden aşağı atıyor. Ama biz bütün bunları Türk basınından öğrenmiyoruz. O bölgede yaşayanlardan öğreniyoruz.

Öte yandan Türkiye kötü bir örnek. Balkanlar'da da kötü bir örnek. Örneğin Bulgaristan oradaki Türklerin isimlerini değiştiriyor, "Siz Türk değil, Bulgarsınız" diyor. Onların kimliklerini inkâr ediyor. O da Türkiye örneğinden hareket ediyor. Türkiye, madem ki şu kadar Kürdü inkâr edebiliyor, o da yüzbın tane Türkü inkâr etse, pek bir olay çıkmaz diye düşünüyor. Türkiye, Balkanlar'da olduğu gibi İran ve Irak'ta da kötü bir örnek. Herkes kendi ülkesindeki kimlikleri inkâr edebilmek için Türkiye'den örnek alıyor.

Bu bakımdan da Kürdistan'ın bu bölünmesinin, parçalanmasının ve paylaşılmasının böyle sürgüt devam etmesini istememek gerekir. Kürtler kendi kendilerini yönetmelidirler. Kürtlerin kendi kendilerini en kötü yönetimi, bu devletlerin en iyi yönetimidir den daha iyidir.

SANSÜR-SÜRGÜN KARARNAMESİ ÜZERİNE(*)

Deng- Bildiğiniz gibi geçtiğimiz aylarda çıkartılan 413 ve bunu izleyen kararnameler zinciriyle birlikte Kürt ve Türk halkları için yeni bir dönem başlatılmış oldu. Çıkartılan bu kararnameleri ve Kürt ve Türk halkları için başlatılan bu dönemi nasıl değerlendiriyorsunuz?

413 ve bunu izleyen kararnameler zinciri Kürt ulusunun özgürlük mücadelesinin gelişmesini engellemeye yöneliktir. Kürdistan günümüze kadar, hep, idari kararlarla yönetilmiştir. Sansür, sürgün, emir, yasak, baskı, işkence bu yönetimin en önemli araçlarıdır. Bu, Kürdistan'ın ayrı bir mevzuatla, sözlü bir mevzuatla yönetildiği anlamına gelmektedir. Böyle bir yönetim biçiminde insan haklarının da, insan hakları anlayışının da en ufak bir kısıntısı bile yoktur. Kararnameli yönetim, "sözlü mevzuat"a en uygun yönetimdir. Bu yönetim biçiminin iki önemli maddesi vardır. Md. 1. Devlet, yöneticiler, her zaman haklıdır. Md. 2. Yöneticilerin haksızlığı durumunda birinci madde uygulanır.

Deng- Çıkartılan bu kararnamelerden herkes nasibini aldı. Bu kararnameler özellikle Kürt halkına karşıydı. Ama bundan tüm Türkiye etkileniyor. Basın susturuldu. Kürt sorununu tartışılması yasaklandı. Kürdistan'la ilgili haber ve yorumlara yer verilmiyor. Tüm aydınlar, yazarlar, çizirler ve gazeteciler baskı altında. Bu konularla ilgili olarak neler düşünüyorsunuz?

Kararnameler her ne kadar Kürt ulusunun özgürlük mücadelesine karşı getirilmişse de, Türk ulusu da artık, bunun sonuçlarını canında hissetmektedir. Basına getirilen sansür, Kürdistan'da zararlı görülen kişilerin sürgün edilmesi, aydınlara, yazarlara, gazetecilere uygulanan baskı bunun en çok görünen, her zaman izlenebilir sonuçlarıdır.

(*) **Deng**, Sayı 6, Eylül 1990, s. 35

Deng- Oto-sansürü nasıl değerlendiriyorsunuz?

Oto-sansür, kişinin köleleşmeye boyun eğmesinin, kendi kendini köleleştirmesinin bir göstergesidir.

Deng- Deng dergisi ilk günden itibaren egemenlerin sunmuş olduğu perspektifi reddetti. Ve çok geçmeden Deng dergisi fotokopi ile çıktı. Bu oto-sansürü reddeden ilk çıkıştı. Ardından Deng dergisini basan Çağdaş Fotokopî'nin sahibi gözaltına alındı. Fakat çok geçmeden Çağdaş Fotokopî'nin sahibini serbest bırakmak zorunda kaldılar. Gazetelerin deyimliyle "Ceza, teknolojiye yenilmişti." Evet, Deng dergisinin böylesi bir çıkışı kararnameleri tamamen işlevsiz bir hale getirdi. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

Kararnamelerde getirilen yasaklar, emirler, sansür uygulamaları, meşru değildir. Bunlara boyun eğmemek gerekir. Her türlü teknoloji kullanılarak, sansürü, yasakları emirleri aşmak, gerçekleri kamuoyuna duyurmak gerekir. Zira kararnamelerin en önemli amacı gerçekleri kamuoyundan gizlemektir. Gerê (Çevrimli) katliamı, bunun, günümüzde yaşadığımız en önemli, çarpıcı bir örneğidir. 27 Kürt, çocuklar, kadınlar, yaşlılar, devletin güvenlik güçleri tarafından katledilmiştir. Bunlar, özellikle korucu olmak istemeyen, silah almayan ailelerdir. Fakat devlet bu eylemini PKK'nın üzerine yıkarak, onu çirkin gösterme gayretli içine girmiştir. Bunun için gerçeklerin yazılmasına, araştırılmasına, incelenmesine engel olmaya çalışmaktadır. 11 gün süreyle gazeteciler, Sosyalist Parti, Diyarbakır İnsan Hakları Derneği ve Diyarbakır Barosu tarafından oluşturulan "**Gerê Komisyonu**", Gerê'ye sokulmamıştır. Köye girmelerinden bir gün önce de, Asayiş Kolordu Komutanı, vali, ve korucubaşı **Baho Ağa**, Gerê'ye gelerek, köylülere, köyde olup bitenler hakkında, hiç kimseye, hiçbir şey söylememeleri gerektiğini emretmişlerdir. Sömürgeci devletin en güvenilir adamı **Baho Ağa**, "kim, herhangi bir kimseye, bir şey söylerse, ben onu bilirini, sonra başınıza neler gelir, siz düşünün" demiştir. İşte kararnameler bu amaca hizmet etmektedirler.

O zaman her türlü teknolojiyi, her olanağı kullanarak, kararnamelerin yasaklarının aşmanın yollarının aramak gerekir. Yayınlar, 5 bin değil 2 bin basılabilir, 80 sayfa değil, 40 sayfa yayınlanabilir, fakat, muhakkak yayını sürdürmek ve sansürsüz sürdürmek gerekir. **Deng**'in fotokopi ile yayınlanması önemli bir yöntem olmuştur.

“KÜRDİSTAN'DA ZATEN SAVAŞ VAR...”(*)

***Emeğin Bayrağı-* Şu anda, hüküm sürmekte olan Körfez bunalımı ya da Ortadoğu'da olası bir gerici ve emperyalist savaş Kürt ulusunun durumunu nasıl etkiler?**

Kürt sorununun odak noktası, Kürdistan'ın bölünmesi, parçalanması ve paylaşılmasıdır. Bu, 20. yüzyılın ilk çeyreğinde, Birinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında gerçekleştirilmiş bir olaydır. 1917 Ekim Devrimi'nin, Birinci Dünya Savaşı sonrasında meydana gelen Türk-Yunan ve Türk-Ermeni savaşlarının, Arap dünyasında gelişen bağımsızlık hareketlerinin, Osmanlı Hanedanı-Kuvva-ı Milliye çelişkisinin, Hilafet sorununun vs. bu sürecin oluşumunda çok büyük rolü olmuştur. Bu olguların, olgusal ilişkilerin hepsi, bir birlerini etkilemiştir, birbirlerinden etkilenmiştir.

Böl-yönet politikası elbette emperyalizmin politikasıdır. Bölünen, parçalanmış ve paylaşılan Kürdistan'dır, Kürt ulusudur. İngiliz emperyalizmi ve Fransız emperyalizmi Kürdistan üzerindeki bu politikasını uygularken, Ortadoğu'daki yerli hükümetlerle, o hükümetlere karşı gelişen muhalefet hareketleriyle çok yakın işbirliği ve güçbirliği yapmışlardır. Kemalistler, Kürdistan'ın bölünmesinde, parçalanmasında ve paylaşılmasında İngiliz ve Fransız emperyalizminin işbirliği ve güçbirliği yaptığı unsurların başında gelmektedir. Bu, organik bir ilişkidir. Nesnel bir ilişkidir. Gerek emperyalistler, gerekse Kemalistler, işbirliği ve güçbirliği konusunda birbirlerini sürekli olarak etkilemişlerdir... Arap ve Fars monarşileri de bu süreçte kuşkusuz çok önemli rol sahibidirler.

Kürdistan'ın ikiye bölünmesi, kuşkusuz, 17. yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı İmparatorluğu ve İran İmparatorluğu arasında gerçekleştirilmiştir. Bundan sonraki dönemlerdeyse, bölünme, parçalanma ve paylaşılmanın, derinleşerek ve yaygınlaşarak sürüp gittiğini görüyoruz. 19. yüzyılın ilk yarısında, İran İmparatorluğu

(*) ***Emeğin Bayrağı***, Sayı 29, 29 Eylül-13 Ekim 1990.

içinde kalan Kürdistan'ın, Rus-İran savaşları sonunda ikiye bölündüğünü görüyoruz. Bu süreçte Ermenistan'ın bölündüğü de bir gerçek. Fakat, Kürtlerin ve Kürdistan'ın esas bölünmesi 1920'li yıllarda gerçekleşiyor. Bugünü belirleyen ana süreç de budur. "... Ortadoğu'da olası bir gerici emperyalist savaş" derken, Kürdistan'ın bölünmesi, parçalanması ve paylaşılması olgusu hiçbir zaman gözlerden ve dikkatlerden uzak tutulmamalıdır.

Kürtler, kendilerine uygulanan böl-yönet politikalarına karşı 70 yılı aşkın bir zamandır karşı koyuyorlar. Silahlı mücadele yürütüyorlar. Kürdistan'ın çeşitli bölgelerinde, bu silahlı mücadeleler sırasında, günümüze kadar şehit olanların sayısını yüzbinlerce insan diye ifade etmek gerekir. Pek çok yerde, pek çok zaman katliamlar, soykırımlar uygulanmıştır. Köyler yakılmış, yıkılmış, çocuklar süngülenmiş, insanlar büyük kitleler halinde sürgün edilmişlerdir. Özellikle Türk yöneticileri Kürt kimliğini ve Kürdistan kimliğini inkâr edebilmek ve yok edebilmek için her türlü önlemi almışlardır.

Ortadoğu'da emperyalizm etkenini esas olarak, Kürdistan'ın bölünmesinde, parçalanmasında ve paylaşılmasında aramak gerekir. Arap dünyasının bölünmesinde, Filistin sorununda da emperyalizm etkeni elbette vardır. Fakat Araplar, ayrı ayrı manda (sömürge) devletler olarak ortaya çıkmışlar, giderek bağımsızlıklarını kazanmışlardır. Kürtler ise, Kürt ve Kürdistan adları dillerden ve tarihlerden silinmek üzere bölünmüş, parçalanmış ve paylaşılmıştır. Filistinlilerin ise, bir tane düşmanı vardır, o da İsrail'dir. Fakat, 22 tane Arap devleti de ayrı ayrı İsrail'e düşmandır. Ayrıca 42 tane Müslüman devlet de İsrail'e dost değildir. Kürdistan'ın bölünmesi, parçalanması ve paylaşılması ise Kürtlerin dostunu azaltmış, düşmanlarını çoğaltmıştır.

Şu ilişkiyi vurgulamak son derece önemlidir. Hiçbir emperyalist güç, Kürdistan'da, Türk sömürge yönetiminin, **Saddam Hüseyin** yönetiminin ve benzer yönetimlerin gerçekleştirdiği yıkımı, tahribatı gerçekleştiremezdi. Ne 1920'li yıllarda İngiliz emperyalizmi, ne de günümüzde Amerikan emperyalizmi... Çünkü, Türkiye, Irak gibi devletler Kürt halkının en değerli varlığına, kişiliğine saldırmışlardır. Kürt insanını aşağılamışlardır. Kürt insanların kişiliklerini parçalamışlardır. ABD, 1960'lı yıllarda ve 1970'li yılların başlarında, Vietnam'da, kimyasal silahları kullanamamıştır. Hiçbir emperyalist güç, sömürgesinde, bu silahları rahatça ve sürekli olarak kullanamamıştır. Bunu bir politika olarak benimseyememiştir. Kendi kamuyonundan çekindiği için, dünya kamuoyundan çekindiği için vs. Fakat Ortadoğu'da Kürdistan üzerinde sömürgecilik yapan devletler, totaliter ve otoriter bir rejime sahip olan devletlerdir. Ne kendi kamuoyla-

nından, ne de dünya kamuoyundan hiç çekinmemektedirler. Zaten bu devletlerde kamuoyu etkinliği ya yoktur veya son derece cılızdır. Bu bakımdan birbirleriyle de işbirliği ve güçbirliği yaparak Kürdistan'daki sömürgeci politikalarını rahatça uygulayabiliyorlar. Bunu hiç gözden ve dikkatten uzak tutmamak gerekir. Kürdistan, eğer 1920'li yıllarda, İngiltere'ye bağlı bir sömürge olsaydı, bir İngiliz sömürgesi olsaydı, şimdiye kadar çoktan bağımsız bir devlet olarak ortaya çıkmıştı.

Türk soluna mensup bazı siyasal akımlar ve örgütler, **Saddam Hüseyin**'in düşüncesine ve eylemine anti-emperyalist bir değer biçiyorlar. Bunlar Irak yönetiminin, **Saddam Hüseyin** yönetiminin, Kürdistan'da uyguladığı ırkçı ve sömürgeci politikaları, uygulamaları unutmuş görünüyorlar. 1988 Martı'nda, Kürt şehirleri Halepçe ve Doçeyla'da, kimyasal silahlarla binlerce Kürt insanını katlettiğini, Kürdistan'da soykırım yapıldığını unutmuş görünüyorlar. Yine aynı yılın Ağustos ayında, İmadiye ve Baxdınan bölgelerinde Kürtlere karşı soykırım sürdürülmüş, yüzbinlerce insan yerini yurdunu terk etmek zorunda kalmıştır. Sığınmak zorunda kaldığı devletlerde, o devletler tarafından dikenli teller arasına kapatılmış, esir muamelesi görmüştür. Yüzbinlerce insan Kürdistan'dan Arap çöllerine sürgün edilmiştir. Eileri böylesine kana bulanmış bir diktatöre anti-emperyalist diye payeler vermek son derece yanlıştır. Bu, ırkçılığı, sömürgeciliği ve faşizmi onaylamak anlamına gelmektedir. Türk solunun bazı grupları anti-emperyalist bir tavır koymaya çalışırken ırkçılığı, sömürgeciliği ve faşizmi onaylıyorlar. Bu aslında, resmi ideolojinin tekrarından başka bir şey değildir. Resmi ideoloji, "Amerikan emperyalizmine karşıyız" denerek devrimci ve demokratik kavramlarla yeniden üretilmektedir. Bu kavrayış farklılığı Türk solunun ve Kürt solunun taleplerinin ne kadar değişik olduğunu da ortaya koymaktadır. Zira hiçbir Kürt, **Saddam Hüseyin**'i ona bu şekilde payeler vererek onurlandıramaz.

Saddam Hüseyin'in Arap milliyetçiliğini hedef alan bu gösterilerinin, Arap halk yığınlarını kısa bir süre için de olsa coşturması doğaldır. Zira Arap toplumlarında kamuoyu hükümetleri etkileme gücüne sahip değildir. Otoriter ve totaliter hükümetleri ise, kamuoyunu kolaylıkla yönlendirebilirler. Kaldı ki, bu kirli geçmişle **Saddam Hüseyin** hiçbir zaman bir **Nasır** olamaz.

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği Devlet Başkanı **Gorbaçov**, Kuveyt'in Irak tarafından işgali dolayısıyla, Irak'ı ve **Saddam Hüseyin**'i eleştiren bir mesaj yayınladı. Kısaca şöyle söylüyor: Sovyetler Birliği-Irak Savunma İşbirliği Anlaşması gereğince biz sana silahlar verdik. Sen de bu silahlarla Kuveyt'i işgal ettin. Biz bunu ka-

bul edemeyiz. Kuveyt'ten geri çekilmen gerek. Sovyet silahlarının kullanılarak Kuveyt'ün işgal edilmesini onaylayamayız.

Görüldüğü gibi Sovyetler Birliği Devlet Başkanı **Gorbaçov**, petrol şeyhlerinin korunması ve onların varlıklarını sürdürmeleri konusunda çok hassas. Halbuki, **Gorbaçov**, **Saddam Hüseyin**'in kimyasal silahlarla, Kürtleri soykırma uğratması karşısında hiçbir şey söylememişti. Binlerce Kürt insanının zehirli gazlarla soykırma uğratılması karşısında hiç sesini çıkarmamıştı. **Saddam Hüseyin**'i en ufak bir şekilde kınamamıştı. Bu da sosyalist olduğu söylenen, emperyalist olmayan, en azından pek çok siyasal hareket için emperyalist olmayan bir ülke. Kürtlere karşı bakış tarzı böyle. Hep statükodan yana. Hep Kürtleri ezen ırkçı ve sömürgeci devletlerden yana.

Gerek kapitalist devletler, gerek sosyalist devletler, **Saddam Hüseyin**'i elbirliğiyle ortaya çıkardılar. Onun silahlanmasına azamî derecede yardım ettiler. Onun ırkçı sömürgeci ve faşist politikalarını ve uygulamalarını desteklediler. Kürtlere uygulanan soykırma görmezden geldiler. Kuveyt'in işgaliyle tehlikenin kapılarına kadar dayandığını fark ederek tedbirler almaya çalışıyorlar. Dünya politikasına egemen olan temel prensip hâlâ güç prensibi. Adalet düşüncesi, insan hakları vs. hâlâ uluslararası politikalara yön veren prensipler değil...

Bu ifadelerle emperyalizmin onaylanmadığı, niyetimizin bu olmadığı açık bir gerçektir. Fakat, kendileri emperyalist devletlere veya emperyalist olmayan devletlere bağımlı olan devletlerin, Kürdistan'da çok daha ağır yıkımlar meydana getirdiğini, zulümler, soykırımlar gerçekleştirdiğini vurgulamaya çalışıyoruz. Kürdistan'ın ve Kürt milletinin bölünmesi, parçalanması ve paylaşılması bu sonuçları, benzer sonuçları ortaya çıkarıyor. Eğer **Saddam Hüseyin**'in elinde yüz lane silah varsa, bunun seksene yakını Sovyetler Birliği tarafından verilmiştir. Bu Sovyet silahlarının, durmadan ve en etkili bir biçimde dünyanın en mazlum uluslarından birine karşı kullanılması günümüz dünyasının en derin, en dramatik çelişkilerinden biridir. Bir sosyalist devletin ürettiği en son model silahlar, en öldürücü silahlar, bombalar, zehirli gazlar, biyolojik silahlar... dünyanın en mazlum uluslarının birinin tepesinde patlıyor... Ulusların Kendi Kaderlerini Tayın Hakkı düşüncesi ne kadar aşınmış, ne kadar çarpıtılmış!.. Irak, İngiliz sömürgeci Kürdistan'ı nasıl yönetiyorsa, Sovyetler Birliği'yle kurduğu ilişkiler sürecinde de aynı şekilde yönetiyor. Hatta sahip olduğu son model silahlardan dolayı, en öldürücü silahlardan dolayı Kürtlere karşı baskısını ve zulmünü iyice artırıyor.

Bazı siyasal hareketler de diyorlar ki, emperyalizmin kirlî ayaklarını ülkemize bastırmayacağız, emperyalistlerin ülkemizi kirlletmesine izin vermeyeceğiz... vs. Bu ifadeler karşısında insan hafiften gü-

lüksüyor. Kürdistan söz konusu olduğu zaman insan ister istemez soruyor: Ta 1920'li yıllardan beri emperyalist ve sömürgeci devletlerle işbirliği yapılarak bölünen, parçalanan ve paylaşılan Kürdistan değil mi? Emperyalistler ve sömürgeciler tarafından en küçük hücrelerine kadar işgal edilen, tepeden tırnağa silahlı ordular tarafından işgal edilen Kürdistan değil mi? Kürdistan'da temiz olan neresi kalmış ki?

Kürdistan'da zaten bir savaş var. Statükoyu koruma, emperyalist ve sömürgeci ilişkileri pekiştirme savaşı. Bu savaş Kürdistan'ın her yerinde sürüyor. Sömürgeci devletler kararnameler düzenleyerek, önlemler alarak, bu savaşları kendi halklarından gizlemeye çalışıyorlar. Kürdistan konusunda, sözü edilen savaşlar konusunda ciddi haberler veremeyen, Kürt ve Kürdistan adlarını bile kullanamayan Türk soluna mensup yayın organlarının, yakındaki emperyalizmi ve sömürgeciliği görmezden gelerek, gizleyerek, uzaktaki emperyalizme karşı aslan kesilmesi ilgi çekici bir durum ortaya çıkarmaktadır. Kısaca şunu ifade edebilirsiniz: Eğer **Saddam Hüseyin** rejimine karşı bir müdahale söz konusu olursa, Kürtler de o müdahale içinde yer almalıdırlar. **Saddam Hüseyin** rejiminin düşüşü, Ortadoğu'da otoriter ve totaliter rejimlerin, krallıkların, şeyhliklerin, emirliklerin vs. de birer birer düşüşünü getirebilecektir. Domino tecrisinde olduğu gibi. Buysa, Ortadoğu'da da demokratik rejimlerin belirmesi anlamına gelmektedir.

Emeğin Bayrağı- TC Devleti'nin ABD'nin yanında böyle bir savaşa girmesi durumunda, bunun genel olarak Kürt ulusuna, özel olarak Kuzey Kürdistan'a faturası ne olacak?

Türkiye'nin ABD yanında yer almasının en önemli nedeni Kürdistan sorunudur. Bugün Kürt sorunu dünyada çeşitli kurumlarda tartışılmaktadır. Kürtler artık, askeri ve siyasi olarak dikkate alınması gereken bir güç olmuştur. Türk basınına yansıyan haberlerden de öğrenildiği gibi, "Kürt Devleti" kavramı sık sık kullanılır bir hale gelmiştir. Türk yöneticileri kendileriyle yapılan röportajlarda, verdikleri demeçlerde, yaptıkları konuşmalarda, sık sık, "Kürt Devleti" olasılığı karşısındaki düşüncelerini açıklıyorlar. Kürt Devleti'nin kurulmasının hayal olduğunu, buna kesin olarak izin vermeyeceklerini belirtiyorlar. (Bk. **Milliyet**, 1 Eylül 1990, **Nur Batur**'un, Dışışleri Eski Bakanlarından **Vahit Halefoğlu** ile yaptığı röportaj) Bu neyi gösterir? Bu şu demektir. Demek ki, "Kürt Devleti" düşüncesi etrafında tartışmalar yapılmaktadır. Kürt Devleti'nin olabilirliği veya hasıl olması gerektiği konusunda tartışmalar yapılmaktadır. İşte, Türkiye bu muh-

temel gelişmeleri önlemek, bozmak için ABD ile sıkı bir işbirliği içinde bulunmaya çalışıyor. İleride yapılacak görüşmelerde ağırlığını koyup Kürtlerin lehine olabilecek gelişmeleri önlemeye, bozmaya çalışıyor.

Türkiye'nin bu konuda uygulamaya çalışacağı temel niyeti ise şu olabilir: Irak'la şu veya bu doğrultuda, şu veya bu oranda işbirliğine girip, Kürt sorunuyla ilgili olarak birbirlerinin işlerini kolaylaştırmak... Türkiye ile Irak birbirimizle savaşıyoruz görüntüsü altında, hem kendi Kürtlerini, hem de karşı taraftaki Kürtleri bombalayabilirler.

“SHP KÜRT RAPORU ASLINDA DEVLETİN RESMÎ RAPORUDUR”(*)

Ertuğrul Kürkçü- SHP Temmuz 1990'da “*Doğu ve Güneydoğu Sorunlarına Bakış ve Çözüm Önerileri*” başlıklı bir rapor yayınladı. Bu rapor esas olarak Kürdistan'daki çatışma ve burada doğan sorunlar için bir “çözüm” önerisi. Ancak SHP daha geçen yıl bu soruna kıyısından köşesinden dokunulmasına bile karşı çıkıyordu. Birçok milletvekilini bu nedenle partiden ihraç etti. Bazıları da partiden ayrıldılar. SHP'nin, bugün böyle bir raporla ortaya çıkmasının gerisindeki gerçekler ne olabilir ve SHP niçin önceki tutumundan bir dereceye kadar ayrılmış görünmektedir?

Bence Paris'teki Kürt Konferansı'na katıldıkları için Kürt kökenli milletvekillerini ihraç eden zihniyetle bu raporu hazırlayan zihniyet aynı zihniyettir. Bu arada asıl önemli değişiklik Kürdistan'da oldu. Mart ortalarında Kürdistan'da, Nusaybın ve Cizre'de Kürt halkı ayaklandı. Bu kitlesel hareket sırasında TBMM'de temsil edilen partilerin Nusaybın'e, Cizre'ye gönderdikleri heyet çok farklı oluşumlarla karşılaştı. O heyet gözlemlerini şu sözlerle dile getirmişti: “Türk siyasal partilerinin etkinliği azalmaktadır, halk başka bir odak tarafından yönlendirilmeye çalışılmaktadır. Bu saptamalar üzerine Millî Güvenlik Kurulu toplandı. Sonunda 413 sayılı kararname çıktı. Bundan sonra Türk siyasal partilerinin liderleri, DYP Genel Başkanı **Süley-**

(*) Ertuğrul Kürkçü bu röportajı **Demokrat** dergisi adına yaptı. Eylül 1990 tarihi ve 4 sayılı dergide yayınlanacaktı. 424 sayılı Kararname'den dolayı matbaa röportajı yayınlamadı.

Sözü edilen **Demokrat** dergisi okuyucularına bu durumu bildirdi. (s. 42) Dergi 42-45. sayfalarında İsmail Beşikçi'nin fotoğraflarını kullandı. **Demokrat**'ın notu şöyleydi:

“Bu sayfalarda, derginin montajları matbaaya gelinceye kadar İsmail Beşikçi ile yapılmış bir röportaj vardı. Matbaa sahipleri 424 sayılı Kararname kapsamına gireceği gerekçeyle röportajı basamayacaklarını bildirdiler. Onlara diyecek bir sözümüz yok, ama bir kez daha görüldü ki; Kararnameler İsmail Beşikçi'nin düşüncelerinden, insanların düşüncelerini özgürce ifade etmelerinden korkuyorlar.”

man Demirel ile SHP Genel Başkanı **Erdal İnönü** özellikle Cizre, Nusaybin, Eruh gibi bölgelerde bir geziye çıktılar. SHP orada şunu gördü: Artık partilerin tabanı erimektedir. SHP bölgede gücünü önemli ölçüde kaybetmektedir. Yeniden halka ulaşabilmek, halkla barışabilmek için yeni tedbirlerin alınması gerekir.

Şu konunun iyice irdelenmesi gerekir sanıyorum. Paris'teki Kürt Konferansı'na 7 milletvekilinin katılması değil, asıl bundan sonrası çok daha anlamlı bir süreçtir. Çünkü, milletvekillerinin partiden ihracıyla SHP'nin Kürdistan'daki il örgütleri büyük ölçüde çözüldüler. Arka arkaya istifa edenler oldu. Milletvekillerine il ve ilçe örgütleri tarafından istifa etmeleri konusunda baskılar oldu ve bu istifalar kitleleşti. 1989'un sonlarına doğru SHP'nin il örgütleri tamamen çözülmüştü. Hatta, daha sonra SHP 2-3 kişiyi biraraya getirip yeni bir il örgütü oluşturamadı, çünkü halkta büyük bir tepki vardı partiye karşı. Milletvekillerinin Paris'e gidip Kürtlerle ilgili bir konferansı izlemeleri değil ama Kürt halkının kendi seçtiği milletvekillerine bu derecede sahip çıkması ve partiyi eleştirmesi, partinin il örgütlerini çökertmesi çok anlamlı bir olay. Bu muhalefet üzerinde iyice durmak gerekir.

Mart ayı ortalarında da kitlesel hareketler oldu. O kitlesel hareketlerde ifade edilen sloganlar çok önemli. Örneğin, "Bağımsız Kürdistan" diyor, "Yaşasın Apo", "Kahrolsun Türkiye Cumhuriyeti" diyor.

SHP şunu kavradı: Artık Kürt halkıyla yeniden barışabilmesi için, partinin oradaki örgütlenmesini yeniden sağlayabilmesi için yeni önlemler, yeni tedbirler alması gerekir. Şimdiye kadar inkâr edilen Kürt kimliğini tanımak gerekir...

Ertuğrul Kürkçü- Ben, bu 38 sayfalık raporun 3 yerinde Kürt sözcüğünün kullanıldığını gözledim. Raporun "temel tespitler"i arasındaki "Doğu ve Güneydoğu'nun bazı bölümlerinde yaşayan yurttaşların ağırlıklı bir bölümü etnik açıdan Kürt kökenlidir" ifadesinde bir yandan söylenmek istenen ama öte yandan da örtülmek istenen bir gerçeklik mi var?

Raporda benim de dikkatimi çeken bazı temel öğeler var. Onları şöyle sıralamak mümkün. Bir kere SHP bu raporda bazı düşüncelerini yalan üzerine bina ediyor. 10. paragrafta diyor ki: "Anadil yasağı tek parti döneminde bile uygulanmadı. 1983'de MGK yönetiminden ayrılırken böyle bir yasa çıkardı." Bu büyük bir yalan. 1930'lu yıllarda Kürdistan'ın her tarafında Kürtçe konuşan kişilerden kelle başına para cezası alınıyordu. Bu, yaygın, ısrarla üzerinde durulan bir uygulamaydı.

Ertuğrul Kürkçü- Bir şey daha var. Raporda “Cumhuriyeti kuranlar laikliği ve dilin Türkçe olduğunu temel ilke olarak benimsemişlerdir. Ama cumhuriyetimizin temel özelliği onun siyasal ve etnik çoğulculuk üzerine kurulmuş olmasıdır” deniyor. Bu belirlemenin doğru olduğunu söyleyebilir miyiz tarihsel bilgiler ışığında?

Bu saptamanın da doğru olduğunu söyleyemeyiz. Cumhuriyeti kuranlar, tek parti dönemi sırasında, 1924-25'ten diyelim 1940'lı yılların ortalarına kadar, çoğulcu bir yapıyı istemediler. Bilakis herkesi Türkleştirmek, tek bir etnik unsura, Türk ulusuna dayanan bir yapıyı oluşturmayı temel bir hedef aldılar. O bakımdan “Cumhuriyeti kuranların amacı çoğulcu bir yapıyı oluşturmak” demek elbette doğru değil. Dolayısıyla bu, ikinci bir yalan. Zaten SHP resmi ideolojiyi en iyi bilen, en iyi uygulayan bir parti. Böyle bir raporu hazırlaması artık bir zorunluluk olarak ortaya çıkmış çünkü, Kürdistan tamamen ayağının altından kayıyor. Ve halk artık başka bir odak noktası tarafından etkilenmeye çalışılıyor. Bu koşulda artık Kürt kimliğiyle ilgili bir şeyler söylemek parti için zorunluluk haline gelmiş.

Ertuğrul Kürkçü- Yoksa siyaset yapamayacak.

Çok daha kötü olacak; devletin oradaki ağırlığı daha bir azalacak. Halbuki SHP en nihayet devleti destekleyen, devletçi bir parti. Bu bakımdan birtakım yalanlar üzerine fikrini bina ediyor. İktisini belirttiğim. Üçüncü olarak “Türkiye’de yaşayanlar ulusal bir bütün oluşturuyor” diyor. Oluşturmuyor. Kürtler ayrı bir ulustur. Ama burada ulusal dediği zaman Kürtlerle Türklerin karışımından meydana gelmiş yeni bir birimi ifade etmeye çalışıyor. Ama gerçeklik o değil. Türk yöneticileri, üniversitesi, basını, Bulgaristan’da Türklerle Bulgarların yeni bir karışım oluşturmadıklarını, Türklerin Türk, Bulgarların Bulgar kaldıklarını söylüyor. Türkiye’deyse Türklerle Kürtlerin yeni bir karışım oluşturduklarını, karışımın yeni adının da Türk olduğunu söylüyor. Bu, çifte standartlı düşünmenin çarpıcı bir örneğidir. Bu, SHP’nin de düşüncelerini ifade edebilmek için kullandığı, kullanmak zorunda kaldığı yalanlardan birisi diye düşünüyorum.

Ertuğrul Kürkçü- Raporda “bölge” denilen Kürdistan’da başlıca iki sorundan söz ediliyor: ekonomik ve sosyal gerillik ile “terör örgütü”nün eylemlerine karşı devletin uyguladığı insanlık dışı yöntemler. Ancak Kürdistan’ın ekonomik ve sosyal gerillikle, burada ortaya çıkan silahlı mücadelenin sebepleri

ve kaynakları üzerinde gene herhangi bir şey söylenmiyor. Siz sonuçların gerisindeki nedenleri nasıl tespit edebilirsiniz?

Bir kere, bir terörden söz ediliyor. PKK'nın yanı sıra gerillaların yaptığı bir terörden söz ediliyor. Halbuki burada esas olan devletin terörüdür. Birinci planda devletin terörünü görmek gerekir.

Ertuğrul Kürkçü- SHP raporunda devletin bütün terörünün sadece 12 Eylül askeri yönetimine mal edildiğini görüyoruz. Bunu geriye doğru giderek açıkladığımızda nasıl veriler elde edebiliriz?

Şöyle. Kürdistan'da devletin şimdiye kadar uyguladığı tek politika vardır. O da devlet terörüdür. Devlet öyle bir baskı, öyle bir zulüm uygulayacak ki, insanlar Kürt sorunuyla ilgilenmekten uzak dursun. 1960'lı yılların sonlarında devlet terörü çok daha sistematik bir şekilde uygulanmaya başlandı. Örneğin güvenlik güçleri köye giriyordu. Kadınları, çocukları, erkekleri hepsini köy meydanında topluyordu. Erkeklerin erkeklik organlarına ip bağlayıp kadınların eline veriyorlardı, köyde dolaştırıyorlardı, dıpcık zoruyla. Bu, büyük bir terördür. Devletin terörüdür. Şimdi, şöyle düşünmek gerekiyor: Bugün gerilla olanlar 60'lı, 70'li yıllarda kaç yaşındaydılar? 7-8 yaşındaydılar. Anaları saçlarından tutulup sürükleniyordu, dedeleri sakallarından tutulup yere vuruluyordu, babalarının erkeklik organlarına ip bağlanıp köyde dolaştırılıyordu. 7-8 yaşlarındaki çocuklar bunları gördüler, bunları yaşadılar. Bu bakımdan bugünkü gerillalar çok daha dirençli bu hükümete karşı, bu devlete karşı. Ben, şunu ifade etmeye çalışıyorum: Terör devletin terörüdür. Belli bir teröre karşı elbette sen de şiddet uygulayacaksın. Çünkü bu büyük bir hakarettir. Bu, toplumun yaşadığı büyük bir hakarettir. Bir toplum böyle bir hakarete maruz kalmamalıdır. İnsan olan böyle bir hakarete tahammül edemez, buna karşı isyan eder. İsyen etmek zorundadır. Bir toplum böyle bir hakaret karşısında tepkisiz kalıyorsa, o toplum, hasta bir toplumdur. Bu hastalığı tedavi edecek tek yol gerilladır, başkaldırıdır. Gerillalar elbette buna karşı tepkilerini göstereceklerdir. Böyle bir zulme karşı, böyle bir şiddete karşı, devletin uyguladığı şiddete karşı elbette tepkilerini gösterecekler. İşte SHP'nin görmek istemediği bu. Devletin terörünü geriletmeye çalışan, bu terörü ortadan kaldırmaya çalışan gerillaların şiddetini terör olarak vasıflandırdı. Bu, devletin, resmi ideolojinin anlayışıdır.

Ertuğrul Kürkçü- Raporda, Kürdistan'ın iktisadi geriliğinin nedenleri üzerinde pek az duruluyor. Ama örneğin, Cumhurl-

yetlin kurucularından Kazım Karabekir'In, Fevzi Çakmak'ın bazı ifadelerinden anlaşıldığına göre, Kürdistan'ın özellikle geri bırakılması yönünde bilinçli, saptanmış bir Cumhuriyet politikası var gibidir. Dolayısıyla bu nedenler saptanmadan, bunun ortadan kaldırılması için çaba göstermeden, halkın kendi güçlerini ortaya çıkarmasına imkân vermeden bu sorun çözülebilir mi? Siz ne dersiniz bu konuda?

Elbette ulusların geri kalması, bırakılması etnik nedenlerden dolayıdır. Resmi ideolojinin açıklaması şudur: "Bölgeye coğrafi bakımdan ulaşılammaktadır, yolları yoktur, dağlar çoktur, iklim müsait değildir." Bu, böyle değil. Bölge doğal kaynaklar bakımından son derece zengin. Örneğin Türkiye'nin bir yılda tükettiği petrolün 3 milyon tonu Kürdistan'dan elde ediliyor. Yani Türkiye'nin ürettiği bütün petrol Kürdistan'dan çıkıyor. Demek ki Türkiye'nin tükettiği petrolün önemli bir kısmı, beşte bir kadarı Kürdistan'dan karşılanıyor. Örneğin, bölge, su kaynakları bakımından son derece zengin ve Türkiye bunun için başka ülkelerle pazarlık yapıyor. Su, elbette Kürdistan topraklarından çıkıyor. Elektrik Kürdistan topraklarında üretiliyor, başka yerlere dağıtılıyor. Bunun ötesinde, bölge, başka madenler bakımından da zengin. Bu bölgede elbette sanayi gerçekleştirilebilirdi. Özellikle Mardin, Siirt, Diyarbakır vs. iktisadi yerleşmeye son derece açık bir bölgedir. Hem doğal kaynakları, hem insan gücü kaynakları zengindir, yeterlidir ama bölgenin geri kalması, bırakılması bir politikadır, bilinçli bir politikadır. Kürtlerle ilgilidir. Şöyle saptamalar yapılmıştır: Bölge ekonomik bakımdan geliştiği zaman, yollar açıldığı zaman Kürtler acaba şuurlanırlar mı? Etnik bir şuura kavuşur, bir ulusal duygu gelişir mi? Herhalde böyle olur. Bu bakımdan bu bölgelerde kapitalist gelişmeyi hızlandırmamak gerekir. Gerektiği gibi yollar yapılmamalıdır, okuma-yazma olanakları kısıt olmalıdır, fabrikalar kurulmamalıdır ki, Kürtler uyanmasın. Bölgenin geri bırakılması bilinçli bir politikadır.

***Ertuğrul Kürkçü* - Cumhuriyetin kuruluş ilkelerine ve devletin tarihsel mirasına sahip kalınmaya çalışıldığı zaman nedenlerin hiçbirisinin giderilemeyeceğini belirtmiş oluyorsunuz. Dolayısıyla raporun temel siyasal tercihleri bakımından aslında sorunun, eğer sorunsa, daha da vahimleşmesine yol açabilecek bir yaklaşıma sahip olduğu söylenebilir mi?**

Raporun bir yönünü gözden kaçırmamak gerekir diye düşünüyorum. Şimdiye kadar SHP devletçi bir çizgide, o çizgiye sadık kalarak, resmi ideolojiye tam anlamıyla sadık kalarak Kürt halkının varlığını

inkâr etmiştir. Örneğin yedi-sekiz milletvekilinin partiden ihraç edildiği dönem böyle bir dönemdir. Fakat aradan çok kısa bir zaman geçmiş olmasına rağmen SHP bir devlet partisi olarak, bu sorunun varlığını kabul ediyor. Bu, SHP'nin raporu değil benim kanımca, devletin raporudur. Yani devlet artık böyle düşünmek zorunluluğunu hissetmektedir. Çünkü, Mart 1990 ortalarında Kürdistan'da, Nusaybin, Cizre gibi şehirlerde gelişen ve sonra bütün Kürt şehirlerine yayılan dükkân kapatma gibi kitlesel olaylar şunu gösteriyor: Türk siyasal partilerinin etkinliği azalıyor. Halk başka bir odak noktası tarafından yönlendirilmeye çalışılıyor. Bu odak noktası gerilladır, PKK'dır. Bunu önlemek artık bir inkâr politikasıyla mümkün olmamaktadır. Öyleyse en az zararla da olsa resmî ideolojiyi yine sürdürmenin yolunu aramak gerekir. Bu da böyle bir rapor hazırlamak gerekliliğini ortaya koyuyor. Benim kanımca bu, devletin düşüncesidir artık. SHP böyle bir raporu hazırlarken elbette MGK'nın icazetini almıştır. Veya MGK "bunu sen yap, sen yaparsan daha iyi yaparsın" demiştir.

Ertuğrul Kürkçü- Şimdi bir yanı daha var problemin. Siz de kitaplarınızda belirtmişsiniz. Kürdistan aslında sadece Kuzey Kürdistan değil. T.C. sınırları içinde kalan bölümü ıtlarlıyle böyle bir olguyu Türk Devleti ele almak durumunda, başa çıkmak zorunda kendi açısından. Ancak sorunun tarihsel çözümü açısından baktığımızda, örneğin Bask sorununun İspanya devlet sınırları içerisinde kısmı ya da geçici çözüme kavuşturulmasında olduğu gibi. Kürdistan sorununun T.C. sınırları içerisinde çözümü için ne dersiniz?

Kürt sorunu Ortadoğu'da bir sorundur. Bir Kürdistan sorundur. Buradan hareketle **"Tarihsel Geçmiş"** diye başlık koyduktan sonra Kürdistan'ın neden böyle parçalandığı, bölündüğü ve paylaşıldığı konuşulmalıdır. Kürtlerle ilgili olarak rapor hazırlayan herhangi bir kuruluşun, herhangi bir kişinin bunu konuşması gerekir. Neden İran'ın bir Kürdistan'ı olmuş? Niçin Irak'ın Kürdistan'ı var? Niye Suriye'nin, Türkiye'nin Kürdistan'ı var? Bunların konuşulması gerekir. Fakat SHP raporu bunu konuşmuyor, bilakis gizliyor. Yani, "sorun Türkiye'nin bir sorunudur. Biz kendi ölçülerimize göre, kendi siyasal sistemimiz üzerinde belli bir çözüm aramak durumundayız" diyor. Bu çok büyük bir eksikliktir, sadece eksiklik de değil yanlışlıktır. Çünkü öteki parçalarından koparıyor. Halbuki öteki parçalarında olup biten her şey Kuzey Kürdistan'ı etkiliyor. Kuzey Kürdistan'da olan her şey Güney Kürdistan'ı etkiliyor. Örneğin, bugün **Talabani**

Amerika'ya gitmiş, ya da öyle söyleniyor gazetelerde. Bu, en çok Türk basınında konuşuluyor. Bugün İran'daki bir muhalefet liderinin, örneğin **Recavi**'nin ABD'de olması ya da Fransa'da olması Türkiye'yi pek fazla ilgilendirmiyor. Ama **Talabani**'nin ABD'de, Fransa'da ya da şurda burda olması Türkiye'yi çok fazla ilgilendiriyor. Acaba gitti mi? Dışişleri Bakanı kabul etti mi? Acaba ne konuştular? Son derece yoğun bir şekilde bunu konuşuyor basın. Çünkü organik bir ilişki var. Sız sadece Türkiye dediyiniz zaman bunu koparmış oluyorsunuz.

Ertuğrul Kürkçü- SHP'nin sorunu bir tarih değil coğrafya sorunu olarak ele almış olduğunu görüyoruz. Ama coğrafya problemi olarak ele aldığımız zaman bile rapor Ankara, İstanbul, İzmir gibi metropollerde, Adana gibi büyük sanayi merkezlerinde ya da Türkiye'nin daha çok Türklerle meskûn bölgelerinde yaşayan Kürtlerin aslında Türk nüfusuyla, Türk Devleti'yle bir sorunu olmadığını söylüyor. Tarihsel ya da siyasal olarak doğruluğundan ya da yanlışlığından ne kadar söz edebiliriz, böyle bir belirlemenin?

Bu, resmi ideolojiye göre böyle. Türkiye'de Kürtler kendi kimliklerini vurgulamıyorlarsa Türklerle eşit oluyorlar. Yani İstanbul'da oturduğunu düşün, Mersin'de oturduğunu düşün... Kürtler işe girerken, okula girerken veya bir yerlerde bir memuriyet isterken kendi kimliğini vurgulamıyorsa, ona verilmiş kimliğe itiraz etmiyorsa sorun çıkmıyor. Örneğin zaten herkes doğar doğmaz Türk olarak kabul ediliyor. Nüfus cüzdanına Türk olarak yazılıyor ve sen Türk olarak okuyorsun, memur oluyorsun, askere gidiyorsun. Ama "Kürdüm" denildiği zaman sorunlar başlıyor. O zaman öğrenciysen okuldan atılıyorsun, askersen rütben sökülüp atılıyor, memursan işten atılıyorsun. Hatta "Kürdüm" diyorsan toprak vermiyor devlet sana. O bakımdan "bir sorun yoktur" saptamasının berisini de incelemek gerekiyor. Yani ne zaman sorun yoktur, ya da sorun ne zaman ortaya çıkıyor.

Ertuğrul Kürkçü- Benim şöyle bir gözlemim var. Sız bilmem katılır mısınız? Örneğin İstanbul'da bizim "kırıl" denilen çöp toplama, garsonluk, aşçılık, bulaşıkçılık vs. gibi işlerin, bütün vasıfsız emek biçimlerinin, ayrıca işportacılık, tombalacılık gibi işlerin giderek artan biçimde Kürtler, Kürt işçiler tarafından üstlenilmekte olduğunu, Türklerin giderek daha çok vasıflı emek gerektiren işler yönünde yoğunlaştığını gözliyorum. ABD'de Portorikolular, İngiltere'de İrlandalılar, Fransa'da Korsikalılar, Almanya'da Türkler gibi daha düşük vasıf gerektiren

ve genellikle yerli nüfusun tercih etmediği işleri göçmen işçilere aktarma politikası Kürtler söz konusu olduğunda Türkiye'de de bilinçli ya da kendiliğinden gerçekleşiyor gibi gözüküyor. Bu da aslında sosyal sorunların ulusal sorunla örtüştüğü gibi bir izlenim uyandırıyor bende. Siz ne dersiniz?

Bir kere Kürdistan'da sanayi olanakları yaratılmadığı için, insanlar Kürdistan'da istihdam olanakları bulamadığı için yaygın bir göç var, Türkiye'nin Akdeniz Bölgesine, Ege'ye, İstanbul'a. Bu insanlar da göç ettikleri bölgelerde en vasıfsız, en sıradan işlerle karşılaşılıyorlar. Örneğin cezaevlerinde gardiyanların büyük bir kısmı Kürtlerden, hatta işkence yapan gardiyanlar Kürtlerden. Kendi ulusal kimliğine sahip olamamış kişiler, gardiyanlar cezaevlerinde çoğunlukla işkenceye katılıyorlar, veya işkence özel olarak bunlara yaptırılıyor, pis işlerin bunlar tarafından yapılmasına özen gösteriliyor. Tabii şöyle bir çelişki de ortaya çıkıyor: Bir taraftan Kürt sorunu ile ilgili tartışmalarda Kürtlerin lehine tavır almaya çalışıyorsunuz, öte yandan size işkence yapanın bir Kürt gardiyan olduğunu düşünüyorsunuz. Bunu gözlüyorsunuz, bunu hissediyorsunuz. Bu, tabii ki bir çelişki yaratıyor insanların kafasında. Resmi ideoloji böyle bir çelişkinin yaratılmasından da medet umuyor. Böyle söylenebilir. Ama o işkence yapanlar aslında ulusal duygulara sahip olamayan Kürtler. Ulusal duygulara sahip olan o işlerle uğraşıyor.

Ertuğrul Kürkçü- Dolayısıyla toplumsal ve tarihsel olarak raporun temel nedenleri çözemediği yargısına varabilir miyiz?

Tabii. SHP raporunun hiç görmediği, görmek istemediği bir konu var. Bu da gerillalar. Gerillalara iki türlü yaklaşmak mümkün. Birincisi, gerillaların kökünü kazımak. İkincisi, gerillaların isteklerini, özelliklerini benimseyip, onun geliştirilmesini istemek. SHP birincisini benimsemiş. Tıpkı devletin bir kurumu gibi. Türkiye'de siyasal partilerin, hükümetin, TBMM'nin Kürdistan sorunu ile ilgili konularda en küçük bir kıymeti harbiyeleri yoktur. Bu konuyla ilgili politikalar MGK tarafından oluşturulur. Bu politikaları hayata geçirmesi için hükümete direktif verilir. Hükümetin bu konuyla ilgili olarak kendiliğinden bir politika oluşturması mümkün değildir. Siyasal partilerin hatta TBMM'nin bu konuda görüşme yapması mümkün değildir. Örneğin bu kararname son derece önemli bir olay, çünkü Türkiye çapında gazeteleri toplayabiliyor, gazetelerin basımını engelliyor, basın özgürlüğüne büyük bir darbe vurmuş. Bu bakımdan etkileri çok önemli. Sadece Kürdistan'da göstermiyor etkisini, bütün Türkiye'de

gösteriyor. Ama böylesine önemli olduğu halde TBMM'de konuşulmamış, TBMM'de bunun konuşulması bile istenilmemiş, hatta siyasal partiler bunu talep bile edemiyor. Gelin bunu konuşalım diyemiyor. Ve bunu da MGK'da generaller konuşuyor. Bunu, Kürdistan meselesini silaha dayanarak çözümllemek gerekir diye düşünmüşler. SHP'nin rapor hazırlamasını böyle bir süreçte değerlendirmek gerekir. SHP kendi özgür iradesiyle böyle bir rapor hazırlayamaz, çünkü Kürdistan sorunuyla ilgili hiçbir konu siyasal partiler tarafından düşünülmemiştir.

Ertuğrul Kürkçü- Burada bir başka soru sorayım araya girerek. Yeni kurulan HEP'in Kürdistan bakımından daha radikal bir perspektife sahip olduğu izlenimini hiç değilse söylemi iktidarıyla uyandırıyor. Onun öteki Türk partilerinden karakteristlik bir farkı olduğunu söyleyebilir miyiz?

Kürdistan'da gerilla hareketine karşı çıkan hiçbir siyasal partinin tutması mümkün değildir. Bugünkü aşamada gerilla hareketini eşkıya, terörist diye eleştiren bir siyasal parti hareketinin tutması mümkün değildir. HEP böyle bir gerçeği bildiği ve buna uygun davranışlarda, tavırlarda olduğu sürece etkili olabilir.

Ertuğrul Kürkçü- Sizce SHP'nin önceki ve bugünkü yaklaşımları Avrupalı sosyal demokrat partiler tarafından nasıl karşılanıyor?

Şimdiye kadar, yani bu rapor öncesine kadar herhalde Avrupa'da sosyal demokrat partiler SHP'nin Kürt halkını inkâr eden tutumunu benimsemiyorlardı. SHP'yi bu yüzden eleştiriyorlardı. Bu rapor böyle bir eleştiriyi bundan sonra azaltabilir. Fıllı olarak da şunu görüyoruz; bunu hemen İngilizceye falan çevirip, çeşitli partilere gönderiyorlar veya Avrupa Konseyi'ne ve onun üyelerine gönderiyorlar.

Ertuğrul Kürkçü- Dolayısıyla SHP raporunun sorunun esası ve tarihsel çözümünü bakımından bugüne kadarki resmi politikalar düzleminde esasta ayrılmayan, aslında yeni iktidar stratejisi çerçevesinde dünyanın, Türkiye'nin, Kürdistan'ın demokratik güçleri karşısında SHP'ye bir makyaj sağlayan kozmetik bir rapor olduğu söylenebilir mi?

Ben de öyle düşünüyorum. Değişiklik Kürdistan'da olmuştur. Kürt halk yığınlarında çok büyük değişiklik olmuştur. Bu değişiklikte gerillanın çok büyük rolü var. Değişiklik zaten 80'li yılların ortala-

nından itibaren yoğun bir biçimde gelişmeye başlamıştır. Tabii bunun geçmişini inkâr etmeye imkân yoktur. Yani her şey PKK'yle başlamıştır demek mümkün değildir ama nitelik değişikliğini sağlayan gerilladır, PKK'dir. Tabii bu, 80'li yılların ortalarında hızlı bir şekilde gelişmiştir Kürdistan'da. Resmi ideoloji artık varlığını sürdürürebilmenin yolunu inkârda bulamamaktadır.

Ertuğrul Kürkçü- Şu soruyu sorabilir miyiz bu noktada? PKK Genel Sekreteri Abdullah Öcalan en son *Hürriyet* gazetesinde yaptığı bir açıklamada, devleti mütarekeye çağırdı. Bu mütareke çerçevesinde aslında Türkiye'den ayrılmayı öngörmeyebileceklerini ima etti veya açıkça söyledi. Sizce SHP, PKK'yi resmen tanıma yolunda bir adım atabilir mi, ya da iktidara geldiğinde böyle bir mütareke yolunu açabilir mi?

Ben PKK Genel Sekreteri **Abdullah Öcalan**'ı şöyle yorumluyorum: Türkiye ve Kürdistan çok farklı kavramlar. Şimdi Türkiye'de resmi ideoloji şunu benimsemiş. Türkiye denildiği zaman Kürdistan da bunun içerisinde mütalaa ediliyor. Coğrafya olarak Misak-ı Milli sınırları içerisinde kalan toprak parçasına Türkiye deniyor. Halbuki Kürdistan diye adlandırılan bir ülke var. Kürdistan adı bir ülkenin adı olarak PKK yayınlarında da sık sık geçiyor. Türkiye başka bir ülke, Kürdistan başka bir ülke. "Türkiye'den toprak istemiyoruz"u, ben şöyle kavnyorum. "Biz elbette Çorum'u falan isteyecek değiliz, kendi ülkemize sahip çıkmak istiyoruz. Elbette ki ülkenizi bölmeyeceğiz."

Ertuğrul Kürkçü- Körfez bunalımı dolayısıyla devlet ve ANAP yanlısı, hatta kimi solcu diye bilinen yazarlar Saddam diktatörlüğünün yıkılmasının Irak'ın Kuzeybatısında bir Kürt Devleti doğmasına yol açması ihtimali dolayısıyla Türkiye'nin Baas rejimini savunması gerektiğini ileri sürmeye başladılar. Onlara göre bu ihtimalin gerçekleşmesi Türkiye'de de aynı süreci kışkırtacaktır. Siz bu noktada nasıl düşünüyorsunuz? Yani bu krizde Irak Kürdistanı'nın bağımsızlaşması, ya da görell bir bağımsızlık kazanması ihtimali var mıdır? Ve bu, Türkiye'deki Kürdistan sorununu nasıl etkileyecektir?

Bu krizde Irak ve Türkiye'nin birbirleriyle savaşa gireceğini düşünmüyorum. Yalnız her ikisi de şunu düşünüyor olabilir. Irak yönetimi Kuzey Kürdistan'ı bombalayacaktır. Türkiye de Güney Kürdistan'ı bombalayacak, yani birbirimizle savaşıyoruz diye her iki taraf da karşı taraftaki Kürtleri baskı altına alarak, oradaki Kürt örgütlerini karşı mücadele yürüterek kendilerini rahatlatacaktır.

Ertuğrul Kürkçü- Yanlı hiç görülmemiş çapraz bir savaş..?

Böyle bir durum olabilir. Kürdistan'ın bölünmesi, parçalanması, paylaşılması böyle sonuçlar ortaya çıkarıyor. 8 yıl birbirleriyle savaşmış olmalarına rağmen **Saddam Hüseyin** ile İran işbirliği yaparak Kürtleri vurabilirler. Bu, bölünmenin, parçalanmanın ortaya çıkardığı bir sonuç. Irak'la Türkiye birbirlerine ne kadar hasım olsalar bile nesnel olarak biraraya gelmeleri gereken durumlar var.

Ertuğrul Kürkçü- Son günlerde özellikle *Hürriyet* gazetesinde yer alan haberlere göre Irak'ta Kürdistan Demokrat Partisi vb. örgütlerin, Saddam rejimine karşı ABD ile de ilişkiye geçtikleri, PKK'nın ise Saddam'dan yana tavır aldığına dair haberler yayınlanmaya başladı. Oysa, resmi tavır olarak PKK hem ABD'ye hem Saddam'a karşı açık bir tavır almış olmasına rağmen, sistematik olarak bu haberlerin yayılmasını nasıl yorumluyorsunuz? Ya da bu, gerçek olabilir mi?

Ben şöyle düşünüyorum. Ortadoğu'da Kürtlerin çok bağımsız bir politika yürütmeleri pek mümkün değildir. Kürdistan bölünmüş, parçalanmış, paylaşılmış bir ülkedir. Avrupa'da oturarak Kürdistan'da mücadele yürütemezsiniz. Kürdistan'da mücadele yürütecek örgüt muhakkak Kürdistan'da veya çok yakın bir yerde olmak zorundadır. Avrupa'da olmak pek anlamlı değildir. Ama Avrupa'daysanız ve de Kürdistan'da bağınız varsa bu tabii ki çok önemlidir, ama muhakkak Kürdistan'da bir bağınız olması gerekiyor. Bu da, Kürdistan mücadelesini yürüten örgütlerin son derece dikkatli olmalarını, uluslararası politikayı izlemelerini, Ortadoğu'yu izlemelerini gerektiriyor. Hiçbir devlet herhangi bir ulusal kurtuluş hareketinde sırf adalet olsun diye, sırf insan haklarının bir gereğidir diye yardım etmiyor, muhakkak birtakım çıkarlarını düşünüyor. Ama burada bunun tersi de doğru. Siz de ulusal kurtuluş hareketini yönlendirmeye çalışan, yürüten bir kadro olarak kendi çıkarınızı düşünüyorsunuz. Hesap kitap yapıyorsunuz ve bakıyorsunuz ki, sizden istenenler ve sizin alacaklarınız arasında bir denge oluyor. Eğer bir denge varsa, Kürt örgütleri her türlü ilişkiye girebilir diye düşünüyorum. Kürtlerin, PKK'nın Suriye'yle ilişkisini bu çerçevede değerlendirmek mümkün. Tabii bu, aslında söylenildiği kadar kolay değil. İşin içinde sırf Suriye olsa, Türkiye olsa... Bir de İran var, Irak var. Onlarla nasıl ilişkiye gireceksiniz? Suriye'ye birtakım tavizler verirken, birtakım tavizler de koparıyorsunuz ve bu size yarıyor. Bu, sizi de geliştiriyor, sizin işlerinizi de kolaylaştırıyor. Ama aynı ilişkiyi İran'la sürdürmeniz mümkün mü? Irak'la böyle bir ilişkiye girmeniz mümkün mü? İşte bun-

lar, bölünmenin, parçalanmanın çıkardığı çok büyük güçlüklerdir. Ulusal kurtuluş hareketi yürüten kadroların bu konuda hem bilgili hem de cin olmaları gerekiyor.

Ertuğrul Kürkçü- Cınlık açısından bakıldığında, şu noktada Saddam rejimini desteklemekte PKK'nın ne gibi çıkarı olabilir?

PKK'nın Irak'la ilişkileri ve düşünülen kuşklar şöyle ortaya çıkıyor sanıyorum. Güney Kürdistan'da PKK'nın bir varlığı var. İşte o varlıktan dolayı böyle bir ilişki var mıdır konusunda bir kuşku var. Ben bu konuda şöyle düşünüyorum. Irak Devleti'ne rağmen PKK orada var olabilir, ama Irak Devleti de o konuda çok fazla rahatsız olmayabilir. Zaten o bölgenin Irak tarafından denetlenebildiği kanısında değilim.

Ertuğrul Kürkçü- Konuşmamızın başına dönersek gerek güncel, konjonktürel durum, gerek tarihsel süreç açısından bakıldığında SHP raporundan doğabilecek eylemler ve politikaların Kürdistan'da Türk Devleti ve Kürt halkı arasındaki kopuşmayı telafi edebileceği düşünülebilir mi?

Bir kopuşma olmuştur. Kürt halk yığınlarıyla Türk Devleti arasında bir kopuşma olmuştur. 1990 Martı'nda Cizre ve Nusaybın olaylarıyla ortaya çıkmıştır. Acaba Kürt halkıyla yeniden barışmanın yolları nedir, resmi ideolojinin aşınmasını engellemenin yolları nedir, devletin oradaki varlığını güçlendirmenin sadece polis olarak, asker olarak değil de kamu hizmetleri olarak da, devlet olarak da, ideoloji olarak da orada varlığını sürdürmenin yolları nedir sorularına, kuşklarına aranan, önerilen bir cevap olarak da düşünülebilir. Kürt halkıyla devlet arasında meydana gelen kopuşmanın üzerinde durmak gerekiyor. Filistin'de intifada olayı başladığında, 2 yıl kadar önce, şöyle bir endişe başlıyor Türk yöneticilerinde, özellikle Kürdistan'daki yöneticilerde: Kürtler de böyle bir kalkışmaya kalkarlarsa ne olur? TV'deki görüntüler Kürtleri etkiliyor, Kürt kadınlarını etkiliyor, kahvehanelerde böyle şeyler konuşuluyor ve "biz de Filistinliler gibi yapalım, biz de sokağa çıkalım, cenazelerimize sahip çıkalım, biz de Cuma namazından çıkalım, gösterilere katılalım" anlayışı gelişiyor. Ve bu konuşuluyor artık. İşte bundan sonrası çok önemli. Bu konuşmalar üzerine devlet şöyle bir propagandayı Kürtlere duyuruyor: Eğer öyle bir kalkışmaya yeltenirse Kürtler, biz İsrailliler gibi yapmayız. İsrail bir insan öldürüyor, bir günde bir insan öldürüyor veya plastik mermiler sıkıyor. Biz, binlercesini bir çırpıda öldürürüz. Bu propaganda bu olaydan önce çok yoğun bir biçimde Cizre, Nusaybın,

Diyarbakır, Batman gibi yörelerde bu işleniyordu. 1990 Mart ayında oluşan olaylar bu bakımdan da çok önemli, son derece anlamlı. Devletin bu propagandası aşılabılmıştır, devletin bu propagandasının üstesinden gelinebilmiştir. Burada şu görülmüştür; halk kalkmıştır, binlerce kişi sokağa dökülmüştür ama devlet bunları öldürememiştir. Bu da halk için önemli bir moral kaynağı olmuştur. Gerçekten Nusaybın'de başlayıp Cizre'de devam edip taa Dersim'e kadar geldi. 15 Ağustos 1990'da PKK'nın 15 Ağustos atılımının anısını kutlamak için Doğu Beyazıt'ta kepenk kapatma olayları oldu. Bu da çok önemli. Doğu Beyazıt 50 bine yakın nüfusu olan bir kent. 50 bine yakın nüfusu olan bir kentte bütün dükkânların kapatılmasını sağlamak çok önemli bir olay. Çünkü kepenk kapatma olayları gerçekleşir gerçekleşmez güvenlik güçleri harekete geçiyor. Halka dükkânlarını açmalarını, Olağanüstü Hal Bölgelerinde dükkân kapatmanın suç olduğunu buyuruyor. Bütün bu tehditlere rağmen herkes kepenk kapatmış. Veya devletin korkusuyla dükkânlarını açan olmuş ama onlar da telefonla yapılan görüşmelerden sonra kapatmışlar. Bu, şunu gösteriyor. Bir odak noktası oluşuyor Kürdistan'da, devleti dinlemeyen, devlete itibar etmeyen ama gerillaya itibar eden bir süreç oluşuyor. Bu, halk yığınlarının önemli bir moral içerisinde olduğunu gösteriyor. Bu da önemli bir olay.

Ertuğrul Kürkçü- SHP raporunun ilerli sürdüğü perspektifin SHP ile Kürt halkı arasında öteki devlet partileriyle olduğu gibi bir kopuşma yaşanmasını önleyemeyeceği anlaşıyor. Berl yandan, Türkiye'den baktığımızda Marksist, sosyalist solun bir bölümünün SHP ile bir arada siyaset yürütmekten yarar umduğunu görüyoruz. Sosyalist solun Kürdistan'daki enternasyonalist görevlerini yerine getirebilmesi için resmi ideolojinin bütün görünümülerinden kopması sizce bir gereklilik olarak görünüyor mu? İkincisi, resmi ideolojiden kopuşmuş olmak dahil Kürdistan'da Marksist enternasyonalist bir hareketin oluşmasına katkıda bulunmak bakımından yeterli midir?

SHP'nin resmi ideolojiyi eleştirmesi olası değil. SHP devleti korumaya çalışıyor. Devletin mümkün olduğu kadar daha az zarar görmesine çalışıyor. Resmi ideolojiyi savunacak, hatta 70 senedir yaptığı gibi daha katı bir şekilde savunacak ama bu durumda da devlet çok zarar görüyor. Bu bakımdan SHP devlete mümkün olduğu kadar az zarar verecek bir oluşum düşünüyor. Marksist sol SHP ile ilişkiye girerken, onun resmi ideolojiyi eleştiremeyeceğini bilmek durumundadır. Böyle bir ilişkinin Marksist sola bir yarar olacağını zannetmi-

yorum, çünkü Marksist sol elbette resmi ideolojiyi köktenci bir şekilde eleştirmeye çalışıyor. Bunun gerekleri üzerinde duruyor. Ama SHP bunu hiçbir zaman gerçekleştiremez. SHP bir devlet partisidir, o konuda bir dönüşüme uğraması özellikle Kürdistan konusunda pek mümkün görünmüyor.

Ertuğrul Kürkçü- Marksist soldan Kürdistan'da bir Marksist hareketin gelişmesine katkıda bulunabilmek bakımından neler beklenir, temel olarak?

Kürdistan sorunu benim kanımca Ortadoğu sorunu. Bu olguyu kavramak gerekiyor. Bu da Kürdistan'ın 1920'li yıllarda nasıl bölündüğü, paylaşıldığı ile ilgili bir sorun. Bu, kımın politikası? Bu politika Ortadoğu'da kımelerin politikasını üretiyor. İngiliz emperyalizminin bu konuda çıkarı ne? Ve bir de 1917 Devrimi Kürt sorununa nasıl yaklaşmış? Örneğin Kürdistan 20'li yıllarda bölünmüş, bu bölünme İngiliz emperyalizminin Kemalistlerle işbirliği yaparak yürüttüğü bir politika ve İngiliz emperyalizminin işini kolaylaştırıyor. Acaba Sovyet Devrimi'ni yapanlar bunu niye fark edememişler? Bu politikayı hükümsüz kılmak için neler yapmışlar veya yapmamışlar? Bu konunun da Marksist sol tarafından ciddi bir şekilde düşünülmesi gerekiyor. Ben şöyle düşünüyorum: Kürdistan Ortadoğu'da emperyalizmin de odak noktası, devrimin de odak noktası. Çünkü siz bir emperyalist ülke olarak bu bölünmüşlükten yararlanabilirsiniz. Bir kısım Kürtleri İran destekliyor, bir kısım Kürtleri Suriye destekliyor falan. Bölünmenin ortaya çıkardığı çok büyük bir avantaj var. Siz emperyalist bir güç olarak bundan faydalanabilirsiniz. Böl-yönet politikası her zaman kendini üretebilecek bir politika. Bu politikanın üstesinden gelebilmek ancak bu konuda çok yoğun bir tarih bilincine ve toplum bilincine sahip olmakla olabilir. Bu politika niye olmuştur? Niye Kürdistan'da olmuştur? Kımelerin politikasını üretmek için olmuştur konularında çok ciddi incelemeler yapmak gerekir. Sovyetler Birliği yöneticileri bu konuya neden ciddi bir yaklaşım göstermemişlerdir? Kürdistan parçalanırken, bölünürken neden Kemalistlerin yanında yer almışlardır?

Ertuğrul Kürkçü- Son bir soru. Kısa ya da uzun vadede Ortadoğulu halklar olarak Kürtler, Türkler, Araplar ve Farsların enternasyonalist bir çerçevede bir arada yaşamaları hâlâ enternasyonalist bir ideal olarak benimsenmesi ve savunulması gereken bir şey midir sizce ve bu olanaklı mıdır?

Ortadoğu'da resmi ideolojiler çok etkin. O bakımdan bu bir ideal-

dir. Yaşama geçirilmesi kısa vadede pek olası değildir. Bu, Türkler, Araplar, Farıslar için değil, sadece Araplar için bile mümkün değil. Örneğin bir tane Arap ulusu yok, 20 tane Arap devleti var. Niye bir tane Arap devleti yok. Örneğin Baas Partisi'nin en devrimci sloganı benim kanımca birlik sloganıdır. 3 tane sloganı var; "Bağımsızlık, Sosyalizm, Birlik." En devrimci olan birlik sloganıdır. Basra'dan Fas'a kadar bütün Araplar bir ulus olsun. Ama fiili olarak bunu gerçekleştirmek kısa zamanda mümkün değildir, önümüzdeki dönemde hiç mümkün değildir. Bl-yönet politikası burada farklı işlemiştir. **Saddam**'ın Arapların birliği için çalıştığı düşüncesine ben pek katılmıyorum. Bence **Nasır** gibi değerlendirilemez. **Nasır**'ın Arap Birliği için gösterdiği mücadele saygıdeğer bir mücadeledir. Fakat o bile başarıya ulaşamamıştır. Halbuki **Saddam** geçmişi kirlı bir insandır. **Saddam**'ın bu tür çabası ciddiye alınmaz... **Saddam** Güney Kürdis-tan'da Halepçe'de Kürtlere karşı büyük bir soykırıma girmiştir. Bu soykırımın belleklerden silinmesi mümkün değildir.

Ertuğrul Kürkçü- Enternasyonallistlerin işi hâlâ çok zor?..

Evet çok zor.

Ertuğrul Kürkçü- çok teşekkür ederim, söylemek istediğiniz başka bir şey var mı?

Söylenmesi gereken çok şey var. şimdilik bu kadar.

Bu açıklamaları yapma fırsatını bana verdiğiniz için ben de teşekkür ederim.

ULUSAL MÜCADELE BİLİNCİ(*)

Kürdistanlı işçileri, bütün dostları, saygı ve sevgiyle selamlıyorum.

Kürdistan'da, dünyanın en haksız, en zor, en kanlı savaşlarından birinin sürdüğü yakından bilinmektedir. Kürdistan'ı devletlerarası sömürge sistemi içinde tutmaya çalışan bütün devletler, ırkçı ve sömürgeci ilişkileri pekiştirebilmek için her türlü insanlık dışı önlemleri, her türlü vahşeti düşünmekte ve yürürlüğe koymaktadırlar. Fakat, bunlara karşı, bilgili, yürekli, kararlı ve istikrarlı, sömürgecileri endişelere garkeden, paniklemesine yol açan bir gerilla mücadelesinin sürdürüldüğü de yakından biliniyor.

Kürdistan Ulusal Kurtuluş Mücadelesi'nin çok onurlu, sonsuz derecede meşru bir mücadele olduğu kuşkusuzdur.

Kürdistan'da kapsamlı, yoğun ve onurlu bir gerilla mücadelesi sürerken, yurt dışında olmanın, bu mücadeleye aktif olarak katılmamanın, yurt dışındaki Kürtler için çok büyük bir güçlük oluşturduğunu düşünmekteyim. Sizin de bu sıkıntıları ve güçlükleri yaşadığınızı yakından hissediyorum. Fakat, Kürdistan Ulusal Kurtuluş Mücadelesi'ne katılmanın, bu onurlu mücadeleyi bir ucundan desteklemenin binbir türlü yolu vardır. Sizin bu bilinçte olduğunuz da yakından bilinen bir gerçek...

Kürdistan Ulusal Kurtuluş Mücadelesi içinde yer alan bütün işçilere, bütün köylülere, aydınlara, gerillaya katılan genç erkeklere ve genç kadınlara, gerillayı destekleyen herkese, gerilla mücadelesinin önderliğini yürüten bütün kadrolara, **Başkan Apo**'ya... binlerce selam olsun.

(*) Yurt dışında açlık grevi sürdüren Kürtlere, 25 Ekim 1990 tarihinde gönderilen mesaj.

15 Kasım 1990 tarihli ve 113 sayılı **Berxwedan** gazetesinde yayınlanmıştır.

KÜRDİSTAN'DA AÇLIK GREVİ(*)

Açlık Grevindeki Bütün Dostlara,
Analara, Babalara, Gençlere...

Cezaevleri olgusu, Türkiye'de, 1980'li yıllara damgasını vuran en önemli olgulardan birisi oldu. 1980'li yıllarda, ulusal ve toplumsal kurtuluş mücadelesine paralel olarak, cezaevlerindeki baskılar da arttı.

Diyarbakır Cezaevi'nin bu süreçte çok ayrı bir yeri var. Kürdistan Ulusal Kurtuluş Mücadelesi Diyarbakır Cezaevi'nde daha da büyüdü, daha da gelişti. Yaygınlaştı ve derinleşti.

Döneme damgasını vuran en önemli süreçlerden biri, ailelerin tutsak alınmış evlatlarıyla çok yakından ilişkiler kurması, bütün çileleri onlarla birlikte çeker olması oldu. İrkçi, sömürgeci ve faşist güçleri ürküten esas sebep de bunlardır. Zira bu, ulusal ve toplumsal kurtuluş mücadelesinin geniş Kürt halk yığınlarıyla bütünleşmesi anlamına da geliyordu. Tutsak alınmış genç insanların, Kürtlerin, birer birer teslim alınması, ulusal ve toplumsal kurtuluşun çürütülmesi amaçlanırken, bunun için her türlü vahşet gündemleştirilirken böyle bir sonucun ortaya çıkması, ırkçı ve sömürgeci yönetimde şok etkisi yarattı.

Bu bakımlardan gelecekte umutluyuz. Bugünün acıları, çileleri, geleceğimizin aydınlığının tohumlarını da barındırıyor.

Kürdistan Ulusal Kurtuluş Mücadelesi için acılara garkolan, çileler çeken herkese binlerce selam olsun... Bu onurlu mücadeleyi, büyük bir kararlılıkla, bilgiyle ve bilinçle, sarsılmaz bir inançla sürdüren herkese bin selam olsun...

(*) Diyarbakır, Nusaybin gibi Kürt şehirlerinde açlık grevinde bulunan kişilere, 26 Ekim 1990 tarihinde gönderilen mesaj.

O tarihlerde, Nusaybin'de bir gazetede yayınlandı.

İSLAMİ AKIMLAR ve KÜRT SORUNU(*)

Yeni Asya- Şimdiye kadar, Bediüzzaman Sald Nursi'nin kitaplarından okuduklarınız oldu mu?

Bediüzzaman Sald Nursi'nin Münazarat, Hutbe-i Şamiye gibi bazı eserlerini okudum. Öteki eserlerinden bazı bölümleri de okuma olanağım oldu. **Bediüzzaman Sald Nursi** hakkında yazılmış yazılar da okudum.

Bediüzzaman Sald Nursi'nin kişiliği, hayat mücadelesi, eserleri, 1960'lı yılların sonlarından beri ilgimi çekmektedir.

Yeni Asya- Sızce Doğu'daki olayların kaynağı nedir? İslamlar sorunu nasıl kavriyorlar?

Arapların, Farısların ve Türklerin İslamiyeti kavrayışıyla Kürtlerin İslamiyeti kavrayışı arasında önemli farklar var. Araplar, Farıslar ve Türkler İslamiyeti hep milli çıkarları doğrultusunda kullanmışlardır. Arap, Fars ve Türk devletlerinin İslamiyetle ilgilenmeleri, İslamiyeti geliştirmek, onu daha mükemmel bir toplum düzeni haline getirmek için değıldir. Kendi milli çıkarlarını korumak ve geliştirmek içindir. Bu süreçte İslamiyet bir maske olarak kullanılmaktadır. Fakat, Kürtler İslamiyetle, sırf, onu ilerletmek, yaygınlaştırmak, daha mükemmel bir hale getirmek için ilgilenmişlerdir. Bunu anlamak kolaydır. Çünkü Araplarda, Farıslarda ve Türklerde milliyetçilik daha gelişkindir. Milliyetçi duygular ve düşünceler İslamiyeti yönlendirebilmektedir. Kürtlerde ise milliyetçilik günöme kadar çok gelişkin değıldir. Bu bakımdan İslami duygular ve düşünceler daha ön plana çıkabilmiştir.

Son yıllardaysa bu durumda hızlı bir değışme vardır. Milli duygular Kürtler arasında da yoğun bir şekilde gelişmektedir. Kürdistan'ın emperyalist ve sömürgeci duygularla bölünmesi, parçalanması

(*) **Yeni Asya** gazetesinin 3 Mart 1991 tarihli sorularına yanıt.

ve paylaşılması, Kürtler arasında önemli bir sorgulamanın başlama-
sına neden olmaktadır. Kürtler, Ortadoğu'da, Türkler, Araplar ve
Farslar arasında kendi kimliklerini ve statülerini sorgulamaya başla-
mışlardır. İşte bu süreç İslamcı akımlar tarafından durdurulmaya,
engellenmeye çalışılmaktadır. "İslamiyet kavmiyeti kabul etmez" vs.
denmektedir. Bu, yasaklarla korunan İslamiyet değildir, Türk, Arap
ve Fars devletlerinin millî çıkarlarıdır. Kaldı ki, Türk, Arap ve Fars
milletlerinin, millî kimlikleri, devletleri, sınırları vs. vardır. Bu oluşu-
ma İslamiyet hiç engel olmamıştır. Fakat, Kürtler, bunlara sahip çık-
maya başladıkları zaman, İslamiyet engel olarak gösterilmektedir.
Örneğin siz de sorunuzda, "Doğu halkı" diyorsunuz. Kürt halkı diye-
miyorsunuz. Halbuki, son yıllarda bu uğurda binlerce Kürt gerillası
şehit düşmüştür. Böyle söylemek İslamiyetin bir gereği değildir. Res-
mî ideolojiye boyun eğmenin bir sonucudur. Çünkü, Türk halkı,
Arap halkı, Bulgaristan Türkleri gibi kategorileri rahatlıkla kullan-
maktasınız.

Bu çerçevede **Bediüzzaman Saidi Nursi** nerede durmaktadır?
İslamcı akımlar, **Bediüzzaman**'ın Kürt olan kimliğini, bu konudaki
çabalarını unutturma gayreti içindedir. Bu, resmî ideolojinin önemli
bir çabasıdır. İslam enternasyonalizmine ilişkin düşünceler ön plana
çıkartılmaktadır. Kürt ulusallığına dönük düşünceler gizlenmeye çalı-
şılmaktadır. Fakat **Bediüzzaman**'ın Kürt olan niteliği, bu konudaki
çabaları, Kürtçe anadili ile eğitim konusunda **2. Abdülhamid**'e verdi-
ği tasarılar, artık, Kürtler arasında da konuşulmaktadır.

Yeni Asya- İslamî düşünceyi benimseyenler Doğu halkının sorunlarına yeterince ilgi gösteriyorlar mı?

Cumhuriyet döneminde, Kürt ulusuna çok büyük zulüm yapılmıştır. Bu zulüm sürmektedir. Fakat İslamcı akımlar, bu zulmü gör-
mezden gelmektedirler. Bu zulmü gizlemeye çalışmaktadırlar. Bu, İsl-
amcı akımların, özellikle İslam enternasyonalizmini hedef alan
akımların resmî ideolojinin yaptırımlarına boyun eğmelerinden baş-
ka bir şey değildir. Başka bir ifadeyle bu süreç, bu akımların, devlet
tarafından yönlendirildiğini de göstermektedir.

1988 yılı başlarında, Bulgaristan'daki Türklerin isimlerinin de-
ğiştirilmesinden dolayı, Kürdistan'da, Batman gibi şehirlerde protes-
tolar oldu. Mitingler, yürüyüşler gerçekleşti. Fakat aynı dönemde,
Güney Kürdistan'da Kürtlere karşı kimyasal silahlar kullanıldı. Ha-
lepçe'de bir soykırım gerçekleştirildi. Bulgaristan'daki Türklerin isim-
lerinin değiştirilmelerini, Bulgarlaştırma sürecini protesto eden Müs-
lumanlar, Halepçe'deki Kürt soykırımından dolayı kollarını bile kıpır-

datmadılar. Bu, İslamcı müttinglerin ve yürüyüşlerin devlet güdümünde gerçekleştirildiğini açıkça göstermektedir.

Halepçe'deki Kürt soykırımı 17-18 Mart 1988 tarihinde gerçekleştirildi. İslam Konferansı Zirvesi de 20 Mart 1988'de Kuveyt'te toplandı. Bulgaristan'daki Türklerin isimlerinin değiştirilmesi konusunda görüşme yapan İslam Konferansı zirvesi, binlerce Kürt insanının soykırımıyla yok edilmesi konusunda tek bir söz bile etmedi. Kürt soykırımını görmezden, duymazdan geldi. Batı Trakya Türkleri, Bulgaristan Türkleri, Kıbrıs Türkleri, Afganistan, Filistin konusunda, Filipinlerdeki Müslümanlar konusunda öneriler hazırlayan, tartışan İslam Konferansı Zirvesi Kürt soykırımı karşısında neden duyarsızdır? Kaldı ki, Halepçe'den daha önce, yine kimyasal silahlarla imha edilen Kürtlerin sayısı Halepçe'de katledilenlerden daha fazladır.

Bu süreci, yani Kürt soykırımını görmezden, duymazdan gelmenin, İslamiyetle hiçbir ilişkisi yoktur. Türk, Arap ve Fars devletlerinin millî çıkarları en temel hareket noktası olarak belirlemektedir. Bu çıkarlar, Kürtlerin ezilmesini gerekli kılmaktadır. Bu ezilmeden söz edilmemesi de gerekir. Zira bu konudaki bir tartışma, sorgulama, bu konudaki bir bilinç, sömürgecilerin, Kürdistan'ı devletlerarası sömürge düzeyinde tutan devletlerin hesaplarını da bozar.

Halepçe olayı, Kürt soykırımı, gelecekte İslamcı akımların, Müslümanların utancı olarak da değerlendirilecektir.

Yeni Asya- Sızce Bedlüz zaman Saldı Nursi hakkında gelecekte ne tür bir tavır ve davranış gelişebilir?

Bedlüz zaman'ın Kürt kimliği üzerinde bundan sonra daha çok durulacağı kanısındayım. **Bedlüz zaman Saldı Kürdi**'nin, Kürt toplumu için, Kürt eğitim sistemi için getirdiği öneriler daha çok tartışılacaktır. Kocatepe Camii'nde yapılan Mevlid dolayısıyla, **Yeni Asya** gazetesine yapılan baskılar, kanımca bu konuyla da yakından ilgilidir. Bundan sonra, **Bedlüz zaman Saldı Kürdi** adı, artık, hep Kürt sorununu da akla getirecektir. Bu bakımdan, **Bedlüz zaman Saldı Kürdi**'den söz edenler, bu yüzden de önemli bir baskı ve zulüm altında kalacaklardır.

TÜRK DEVLETİ BÖLMEKTE USTADIR(*)

**Yüzyıl- Sosyalist Parti'nin "Hükümet PKK ile görüşün"
önerisi hakkında ne düşünüyorsunuz?**

Kürdistan sorunu Ortadoğu'da bir sorundur. Sorunun kalıcı ve sağlıklı çözümü birleşik, bağımsız ve demokratik bir Kürdistan kurulmasıdır. Bu, kuşkusuz askeri ve politik bir gücü gerektirir. 1980'li yılların ortalarından itibaren Kuzey Kürdistan'da böyle bir alternatif oluşmaya başlamıştır. PKK'nın düşüncesi ve eylemi Kürt halk yığınları arasında gittikçe daha büyük bir destek bulmaktadır. Türk sömürge yönetiminin çirkin yüzü bütün açıklığıyla ortaya çıkmıştır. Basınıyla, üniversiteleriyle, mahkemeleriyle, kamu yönetimiyle, siyasal partileriyle... Türk sömürge yönetiminin, Kürdistan'da, Kürt halk yığınlarıyla en küçük bir bağı yoktur. Kürdistan zulüm ve işkenceyle yönetilmektedir. Kürdistan kararnamelerle yönetilmektedir. Sömür-geler, kararnamelerle yönetilir.

PKK 70 yıllık Türkiye Cumhuriyeti tarihinde, Kürdistan'da gelişen en ciddi muhalefet hareketidir. Etkilidir. Bağımsız, birleşik, demokratik Kürdistan düşüncesi, sadece Kuzey Kürdistan'da değil, Güney Kürdistan'da ve Doğu Kürdistan'da da gelişmektedir.

Türk Devleti, Güney Kürdistan'daki Kürt örgütleriyle, ilişkiler kurmaya çalışarak PKK'yı etkisiz kılmayı, en azından sınırlamayı amaçlayabilir. Fakat Güney Kürdistan'daki Kürt örgütlerinin, Kürdistan Demokrat Partisi'nin ve Kürdistan Yurtseverler Birliği'nin PKK ile dostluk ilişkileri kurması ve sürdürmesi nesnel bir zorunluluktur. PKK'nın politik ve ideolojik gücünden dolayı süreç bu yönde gelişecektir. Bu örgütler, Türk Devleti'yle basına ve kamuoyuna açık resmi ilişkiler sürdürebilirler. Fakat Türk Devleti'nin, böl-yönet politikasını en usta bir şekilde uygulayan sömürgeci bir devlet olduğu gerçeğini dikkatlerden uzak tutamazlar.

(*) **Yüzyıl**, Sayı 6, 17 Mart 1991, s. 18

Yüzyıl dergisi yukarıdaki tam metni kısaltarak yayınlamıştır.

KÜRT SORUNU ORTADOĞU SORUNUDUR(*)

Kürdistan'ın bölünmesi, parçalanması ve paylaşılması, 20. yüzyılın ilk çeyreğinde, Ortadoğu'da cereyan etmiş en önemli tarihsel olaylardan biridir. Hatta bu olayların başında yer alır.

Böl-yönet politikası, kuşkusuz emperyalizmin politikasıdır. Bu politika ve uygulama, Kürdistan'ın iskeletini parçalamıştır, Kürt ulusunun beynini dağıtmıştır. 20. yüzyılın ilk çeyreğinde, Kürdistan'ı ve Kürt ulusunu bölen, parçalayan ve paylaşan emperyalistlerdir ve onların Ortadoğu'daki yerli işbirlikçileri olan hükümetlerdir. İngiliz emperyalizmi ve Fransız emperyalizmi, bu süreçte, Kemalistlerle, Arap ve Fars monarşileriyle çok sıkı bir işbirliği ve güçbirliği yapmışlardır. Bu bakımdan, Türkiye'nin, Irak'ın, İran'ın, Suriye'nin birer Kürdistan'ı vardır, fakat Kürtlerin Kürdistan'ı yoktur. Bu devletler, Kürt ulusunun derlenmesine ve toparlanmasına fırsat vermemek için ellerinden gelen her şeyi yapmışlardır. Kürtlerin önemli bir kesiminin de Sovyetler Birliği'nde yaşadığını unutmamak gerekir.

Bugün Kürdistan Ortadoğu'nun ortasında devletlerarası bir sömürge'dir. 30 milyonu aşkın bir nüfusa, 600 bin kilometre kareye yakın bir yüzölçümüne rağmen, Kürtler hiçbir yerde en ufak bir siyasal statüye sahip değildir. Halbuki, dünyada, nüfusu onbini bulmayan devletler bile vardır. Bu bakımdan Birinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında, örneğin Arapların bölünmesiyle Kürtlerin bölünmesi çok farklıdır. Araplar ayrı ayrı devletler, manda (sömürge) devletler olarak bölünmüşlerdir. Kürtler, Kürt kimliği ve Kürdistan kimliği yok edilmek üzere, Kürt adı ve Kürt insanı adı dillerden ve tarihlerden silinmek üzere bölünmüşler, parçalanmışlar ve paylaşılmışlardır.

Kürdistan'ı ve Kürt ulusunu devletlerarası sömürge düzeyinde tutabilmek için, bu devletler, Kürtlerin en değerli varlığına, kişiliklerine, onurlarına saldırmışlardır. Kürt insanını ve Kürt ulusunu aşı-

(*) 15-17 Mart 1991 tarihleri arasında Stockholm'da düzenlenen "**Kürt Haklarının Tanınması**" konulu uluslararası konferansa gönderilen mesaj.

Bu mesaj yayınlanmamıştır.

ğılamışlar, horlamışlar, düşürmüşlerdir. Bu bakımdan, Türkiye ve Irak gibi devletlerin Kürdistan'daki yönetimleri çok daha zulümkar ve tahrip edici olmuştur. Kürdistan, 1920'lerde, bir İngiliz sömürgesi olarak kurulsaydı, bugüne kadar çoktan bağımsızlığına kavuşmuş olurdu.

Bunların Kürtlere karşı girişilmiş çok büyük haksızlıklar olduğu açıktır. Kürtler kendilerine dayatılan bu sömürge ilişkilerini hiçbir zaman kabul etmemişlerdir. Özgürlük ve bağımsızlık için sürekli çarpışmışlardır. Fakat, düşman güçler çok oldukları için, birbirleriyle işbirliği ve güçbirliği yaptıkları için, çok gelişmiş, öldürücü silahlara sahip oldukları için... Kürtlerin özgürlük mücadelelerini her zaman boğmuşlardır.

Bütün bunlardan dolayı,

1. Ulusların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı'nın, dünyada, Kürt ulusu tarafından da kullanılması gereken bir hak olduğunu düşünüyorum. Hatta bu hak başta Kürt ulusu tarafından kullanılmalıdır. Çünkü, Türkler, Araplar ve Farslar, Kürtleri iyi yönetmiyorlar. Kürtleri, baskılarla, zulümlerle, zindanlarla yönetiyorlar. Kimyasal silahlarla sürgünlerle yönetiyorlar. Kitle halinde işkence yaparak, bok yedirerek, onurlarını kırarak itaata zorluyorlar. Masum insanları keyfi bir şekilde öldürüyorlar, suç delillerini ortadan kaldırmak için cesetleri yakıyorlar, yok ediyorlar. Binlerce, onbinlerce insanı, devlet terörüyle yerinden yurdundan söküp başka yerlere atıyorlar, uzak yerlere sürgün ederek mağdur ediyorlar.

Bütün bunlara rağmen, baskılar, işkenceler yine de yeterli görülüyor, Kimyasal silahlar kullanma isteği ciddi bir şekilde gündeme geliyor, kullanılıyor. Kürt halkı kimyasal silahlarla tehdit ediliyor. Bütün bunlar, Kürtlerin geleceğinin parlak olmadığını da göstermektedir. Zira, Kürt ulusal hareketi Ortadoğu'da günden güne boyutlanmaktadır. Türkiye, İran, Irak, Suriye gibi devletlerin temel amacı ise, bu ulusal uyanışı durdurmak, boğmaktır. İşkencelerle, baskılarla ulusal uyanışı durduramayan devletler, kimyasal silahlar, biyolojik silahları sık sık kullanabilirler, kullanıyorlar.

Bugün Kuzey Kürdistan'da özellikle Botan Bölgesi'nde çok büyük zulümler yaşanmaktadır. Kürt köyleri birer birer yıkılmakta ve yakılmaktadır. ormanlar, yakılmakta, ekimler yakılmakta, hayvanlar öldürülmektedir. Evler, içindeki eşyalarla birlikte yakılmakta ve yakılmaktadır. Böylece Kürt gerillalara Kürt halkının desteğinin önüne geçilmek istenmektedir. Gerillalara yardım eden, destekleyen Kürt halkı cezalandırılmaktadır. Kürt insanları köylerini terk etmeye zorlanmaktadır. Irak'ın Kuveyt'i işgal ve ilhak etmesiyle ortaya çıkan

Körfe krizi sırasında, Türk sömürge yönetimi, Kürdistan'daki baskı ve zulmünü iyice artırmıştır.

2. Türk sömürge yönetimi kararnameler düzenleyerek, Kürdistan sömürgesinde, Kürt ulusuna karşı sürdürdüğü savaşı, Türk kamuoyundan dünya kamuoyundan gizlemeye çalışmaktadır. Türk basını tarafından, zulümler, işkenceler, köy yakımlar, Türk kamuoyuna, dünya kamuoyuna hiç duyurulmamaktadır. Bilakis Türk sömürgeciliğinin bu operasyonları gizlenmeye çalışılmaktadır. Türk basını Kürdistan konusu karşısında Türk Milli İstihbarat Teşkilatı'nın bir şubesi gibi çalışmaktadır. Türk basını Dördüncü Kuvvet falan değildir. Türk polisinin itibarsız bir yardımcısıdır. Polis copu gibi, polis deyneği gibi... Türk üniversitesini, Türk yargı, kurumlarını, Türk siyasal partilerini vs. de aynı çerçevede değerlendirmek yerinde olur.

Bugünlerde, "Arap bebelerinin mamaları" konusunda çok hassas olan Türk basını, köyleri evleri yakılan, yıkılan, anaları, babaları kardeşleri işkence gören Kürt çocuklarının çığlıklarını gözmezden duymazdan gelmektedir. Yersiz yurtsuz bırakılan, açlığa, sefaletle terk edilen Kürt insanlarını görmemek, duymamak için büyük bir çaba harcamaktadır.

Türkiye zaten, Kürdistan'da hiç olmayan, hiç kullanılmayan insan haklarını, "Doğu'da askıya aldığını Avrupa Konseyi'ne gizlice bildirmiştir. Türk basını bu haberi bile irdelememiştir. Türk basını sömürge basınıdır.

Bütün sömürge yönetimleri gibi Türk yönetimi de iktyüzlüdür. Kürdistan'da, Kürt çocuklarına, analarına, babalarına, kardeşlerine büyük işkenceler, baskılar yapılırken, Türk Cumhurbaşkanı **Turgut Özal**, New York'ta "Dünya Çocuk Konseyi'ne katılmaktadır. Orada, Türk ulusunun çocukları ne kadar çok sevdiğini ve saydığını, çocuklara bir bayram armağan eden ilk ülkenin Türkiye olduğunu anlatmaktadır.

Türk Cumhurbaşkanı **Turgut Özal**, Kürtlere hiçbir ayırım yapmadığını da iddia etmektedir. Yabancı gazetecilere, radyolara ve TV.lere verdiği demeçlerde, Kürtlerden de vali, general, yargıç, milletvekili vs. olduğunu söylemektedir. Halbuki, bunlar, Kürt kimliğini inkar ederek, Türkleşerek, Türk olduklarını söyleyerek, vali, yargıç, general milletvekili vs. oluyorlar. Zaten herkesin nüfus kağıdına doğar doğmaz Türk yazılıyor. Kürt kimliği zaten tanınıyor. Türkiye'de Kürt olduğunu söyleyenlerin, Kürt haklarını savunanların olabileceği tek şey vardır: Sanık olmak, mahkum olmak...

"Eşitlik" ilkesinin böylesine ağır bir koşula bağlanması bu ilkeyi kuşkusuz zedeler, ortadan kaldırır. Bu, sadece, Türk'e has bir demokrasi anlayışının eseri olabilir.

3. Kürt sorunu uluslararası bir sorundur. Fakat, şimdiye kadar hep, ikili ve gizli görüşmelerle ele alınmıştır. Türkiye-Irak, Türkiye-İran, Türkiye-Suriye, İran-Irak vs. arasında yapılan gizli görüşmeler Kürtlerin başına yeni yeni çoraplar örmüştür. Bunun Kürtler için başka bir sakıncası daha vardır. Bu da Kürt etkenini çeşitli devletler tarafından, Türkiye, İran, Irak gibi devletlere bir tehdit unsuru olarak, bir koz olarak kullanılmasıdır. Bunların Kürt sorununa sağlıklı çözümler getirmeyeceği açıktır. O halde, sorunu uluslararası kurumlarda konuşmak ve çözmeye çalışmak gerekir. Bu kurumlarda elbette Kürt delegeler de olacaktır. Bu bakımdan geçen yıl Bremen'de düzenlenen **"Kürdistan'da İnsan Hakları"** Paris'te düzenlenen **"Kürtler: İnsan Hakları ve Kültürel Kimlik"** uluslararası konferansı gibi, **"Kürt Haklarının Tanınması"** Konferansının da, Kürt sorununun kavranmasına ve çözüm yolları gösterilmesine önemli boyutlar getireceğini düşünüyorum.

TC-KÜRT ÖRGÜTLERİ İLİŞKİLERİ ÜZERİNE(*)

Bugüne kadar Türkiye, Güney Kürdistan'daki Kürt örgütleriyle, hep Milli İstihbarat Teşkilatı aracılığıyla ilişki kurmaya çalışırdı. Bu, doğası gereği gizli bir ilişkiydi, basına yansımazdı. Bunun Kürtlerin aleyhine bir ilişki olduğu açıktır. Bu ilişki sayesinde Türk Devleti, Güney Kürdistan'daki Kürt muhalefetini yönlendirebilme olanaklarına sahip olmuştur.

Son yıllarda, Kuzey Kürdistan'da hızlı bir toplumsal ve siyasal değişme yaşanmaktadır. PKK'nın başlattığı gerilla mücadelesi Kürt halk yığınları arasında çok büyük bir destek bulmuştur. Kürt halk yığınları arasında, bağımsız, birleşik, demokratik Kürdistan düşüncesi hızla gelişmektedir. Uluslararası demokratik kamuoyu Kürt sorununu kavramaya başlamıştır. Bütün bu gelişmeler karşısında, Türk Devleti, Kürt politikasında bazı değişiklikler yapma ihtiyacını duymaktadır.

Kürdistan Yurtseverler Birliği Başkanı **Celal Talabani**'nin ve Kürdistan Demokrat Partisi Başkanı **Mesut Barzani**'nin temsilcisi **Muhsin Dizaî**'nin Ankara'da resmi görüşmeler yapmalarını bu çerçevede değerlendirmek gerekir. Kürtlerin Türk hükümetiyle basın ve kamuoyu önünde açık görüşmeler yapması önemli bir gelişmedir.

Görüşmelerin içeriğine gelince: Türkiye, Güney Kürdistan'daki Kürt örgütlerinin temsilcileriyle görüşerek, onlarla işbirliği yaparak PKK'nın düşünce ve eylemini sınırlamaya, etkisiz kılmaya çalışmaktadır. Bunun Türk sömürge yönetimi için önemli bir amaç olduğu bilinmektedir. Halbuki, PKK 70 yıllık Türkiye Cumhuriyeti tarihinde, Kürdistan'da oluşan en ciddi muhalefet hareketidir. Etkilidir. PKK'nın düşüncesi ve eylemi, resmi ideolojinin, Kemalizmin iflasında çok büyük bir rol oynamıştır. PKK'nın bağımsızlıkçı çizgisi bütün Kürdistan'da önemli bir alternatif olarak gelişmektedir. Kürtlerin kurtuluşu kuşkusuz bu çizgidedir. Bu koşullarda Güney Kürdistan'daki Kürt örgütlerinin PKK ile sağlıklı ilişkiler geliştirmesi nesnel bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır.

(*) İsviçre radyosuna 13 Mart 1991 tarihinde yapılan açıklama

Güney Kürdistan'daki Kürt örgütlerinin temsilcileri Türk Devleti'yle ve hükümetiyle açık ilişkiler kurabilirler. Basın ve kamuoyu önünde bu ilişkileri sürdürebilirler. Bu ilişkileri kurmanın ve sürdürmenin temel koşulu, kuşkusuz, eşitliktir. Kürt örgütleri MİT ile ilişkilerden mümkün olduğu kadar kaçınmak durumundadırlar. Fakat, Kürt örgütleri, Türkiye'nin, Kürtlere düşman olan temel niteliğini hiçbir zaman dikkatlerden uzak tutamazlar. Kürt örgütleri, Türkiye'nin böl-yönet politikasını usta bir şekilde uygulayan sömürgeci bir devlet olduğu gerçeğini hiçbir zaman unutmamak durumundadırlar. Bu konuda İngiltere'den ve ABD'den hiç aşağı kalır bir yönü yoktur.

Günümüzde uluslararası ilişkilerde eşitlik egemendir. Uluslar eşitlik çerçevesinde birbirleriyle dayanışma içerisine girebilirler. Türkiye ise, Kürtlere yaklaşırken "hımaye"den söz etmektedir. "Hımaye"nin sömürgeci bir düşünce ve eylem olduğu açıktır. Hiçbir Kürt örgütü "hımaye"yi kabul edemez.

Türk Devleti'nin, Güney Kürdistan'daki Kürtlerle ilişki kurmaya çalışmasının ikinci bir nedeni daha vardır. Türk devlet yetkilileri, acaba, Kürtler aracılığıyla, Musul ve Kerkük petrolü üzerindeki özelemlerimizi gerçekleştirebilir miyiz, diye düşünmektedirler. Bu, Türkiye'nin düşüncesidir. Kürtlerin düşünceleri ve özelemleri, kuşkusuz, çok çok farklıdır, tayin edici olan da budur.

ANADİLDE EĞİTİM SORUNU(*)

Anadilde eğitim prensibini aslında daha geniş bir çerçevede ele almak gerekir. Geniş halk kitleleri, örneğin Kürtler, Çerkesler, Süryaniler vs. neden anadilleriyle eğitim yapamamaktadırlar? Burada resmi ideoloji kurumuyla karşılaşırız. Türk Devleti'nin siyasal hayatında asimilasyon çok önemli, temel bir prensip olarak ortaya çıkmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti'nin 70 yıllık siyasal tarihinde, asimilasyon yani Türkleştirme en önemli eğitim politikası olmuştur. Bu politika, "Atatürkçü eğitim" sloganları altında açık olarak anlatılmıştır. Hayata geçirilmesi için her türlü çaba gösterilmiştir. "Türk eğitim sisteminin temel amacı, genç nesilleri Atatürkçü eğitim anlayışına göre şartlandırmaktır" denilmiştir. Bu, asimilasyonu yani Türkleştirmeyi hedefleyen ırkçı ve sömürgeci bir anlayıştır.

Anadilde eğitim, kuşkusuz, eğitimin temel prensiplerinden biri olmalıdır. Israrla savunulmalıdır. Hayata geçirilmesi için her türlü çaba harcanmalıdır. Bu süreçte en önemli konu, resmi ideolojinin eleştirisi. Resmi ideoloji eleştirilmeden, resmi ideolojiye hiç dokunmadan anadilde eğitim prensibine övgüler düzmek anlamlı değildir.

(*) *Öğretmen Dünyası* dergisinin "Anadilde Eğitim" konusundaki sorusuna verilen yanıt.

Bu yanıt 20 Mart 1991 günü dergiye götürülecekti. O sabah gerçekleşen gözaltı ve tutuklama buna engel oldu. Bu bakımdan bu açıklama, gerektiği zaman, *Öğretmen Dünyası*'na iletilmedi...

KEMALİZM ve KÜRT SORUNU(*)

Abdullah Keskin- Değerli Hocam, Kürtler üzerine yaptığınız araştırmalardan dolayı yıllarca tutuklu kaldınız, hüküm glydiniz. Devlet Güvenlik Mahkemelerinde hâlâ davalarınız sürerken, resmi ideolojinin savunucuları “Kemalizmin bittiğini” ilan etme gereğini duyuyorlar. Sadece Kuzey’de değil, Güney’de de yeni bir döneme giriliyor. Nasıl değerlendiriyorsunuz bu yeni süreci?

Kemalizm Türk Devleti’nin resmi ideolojisidir. 70 yıllık Türkiye Cumhuriyeti’nin siyasal tarihinde en çok gözetilen bir prensiptir. Dikkatle uygulanmaktadır. Etkinliğinin artırılması için her şey yapılmaktadır. Türkiye’de resmi ideoloji, üniversitesiyle, basınıyla, kamu yönetimiyle, siyasal partileriyle, mahkemeleriyle, işçi sendikaları ve işveren sendikalarıyla, Diyanet İşleri Başkanlığı’yla... bütün devlet kurumları ve özel kurumlar tarafından ısrarlı bir şekilde savunulmaktadır. Etkinliğinin sürmesi için her türlü çaba gösterilmektedir.

“Kemalizm bitti” denilemez. Fakat çok önemli yaralar almıştır. Tedavi olması da mümkün değildir. İflas halindedir.

Abdullah Keskin- Kemalizm gerçekten bitmiş midir? Kemalizmin, Baaslı mollaların asimilasyon politikasının, “devletlerarası sömürge” siyasetinin bizzat uygulayanları tarafından en üst düzeyde sorgulanmasının ve daha farklı çözüm yolları aranmasının altında yatan nedenleri öğrenmek istiyorum. Nedir, sizce bu faktörler?

Kemalizmin, resmi ideolojinin İttihat ve Terakki Fırkası’na kadar inen kökleri de vardır. Bu bakımdan devlet, yukarıda, kısaca belirtti-

(*) **Abdullah Keskin’in**, 14 Mart 1991’de, **Toplumsal Kurtuluş** için sorduğu yazılı sorulara verilen cevaplar.

Bu cevaplar, 20 Mart sabahı tamamlandı. O gün, **Abdullah** arkadaşına verilecekti. 20 Mart 1991 sabahı gerçekleşen gözaltı ve tutuklama olayı buna engel oldu. Bu bakımdan, bu röportaj yayınlanamadı. Röportaj, **Abdullah** arkadaşına, ancak, tahliye den sonra verilebildi.

len kurumlar, benzer kurumlar resmi ideolojinin etkili bir şekilde yaşaması için her türlü çabayı göstereceklerdir. Fakat ben 10-15 sene içinde Kürdistan'da meydana gelen değişmeler, Kürt halk yığınlarının siyasal kültürünün yoğunluk kazanması, Kürtlerin, Ortadoğu'da, Türkler, Araplar ve Farslar arasında kendi kimliklerini ve statülerini sorgulamaya başlamaları resmi ideolojinin, Kemalizm'in iflasını getirmiştir. 15 Ağustos 1984'de Kuzey Kürdistan'da başlayan silahlı mücadele bu sürecin hızlanmasında ve yaygınlık kazanmasında çok büyük bir rol oynamıştır.

Abdullah Keskin- Kürt halk hareketlerinin geçmişte Batılı ülkelerle olan ilişkisi birtakım sorunları beraberinde getirdiği Kürdistan'da, geçmişte birçok direniş kanlı bir biçimde bastırılmasında bu ülkelerin verdikleri destekler geri çekmesi etkili olmuştur. Talabani her ne kadar ABD ve bazı ülkelerde "olası destekleri resmileştirme" yönünde bazı girişimlerde bulunduysa da, ilişkilerin boyutu ve içeriği hakkında aydınlatıcı bir açıklama yapılmıyor. Her şeye karşın Batılı ülkelerin soruna ilgisi artıyor. Hangi çerçevede geliyor bu ilişki? Önemli bir değişimin başlangıcı sayılabilir mi bu gelişme?

Kürdistan Ortadoğu'nun ortasındadır, emperyalist ve sömürgeci politikalarla bölünmüş, parçalanmış ve paylaşılmıştır. Bu durum Kürdistan'da ulusal ve toplumsal kurtuluş mücadelesini güçlendirmektedir. Kürdistan'ın bölünmesi, parçalanması ve paylaşılması, Ortadoğu'da, emperyalizmin işini kolaylaştıran, devrimcilerin, sosyalistlerin işini zorlaştıran önemli bir süreçtir. Bu durumun, komünist ve sosyalist devletler ve partiler tarafından kavranılmamış olması dünya sosyalist hareketin gerilemesini getiren en önemli nedenlerden biridir. Pratikte şunu görüyoruz: Komünist ve sosyalist devletler, hep, Kürtleri baskı altında tutan, ırkçı ve sömürgeci devletlerle işbirliği yapmışlardır. Buysa, bu devletlerde uygulanan sosyalist ve komünist düşüncenin çürümesini getirmiştir. Fakat, Kürt sorunu, son yıllarda, Batı'nın demokratik kamuoyu tarafından kavranılmaya başlanmıştır. Kürt sorununun odak noktası Kürdistan'ın bölünmesi, parçalanması ve paylaşılmasıdır. Bu, Kürtlere karşı, 20. yüzyılın ilk çeyreğinde gerçekleştirilen çok haksız bir politika ve uygulamadır. Bu durum, Batı'nın demokratik kamuoyu tarafından daha iyi bir şekilde anlaşılmıştır. Kemalizm'in iflasını getiren önemli süreçlerden biri de budur. Zira, Kürdistan'ın bölünmesi, parçalanması ve paylaşılmasında, İngiliz emperyalizmiyle ve Fransız emperyalizmiyle işbirliği yapan en önemli güç Kemalistlerdir. Halbuki, Kemalizm kendini, son yıllara

kadar, dünyanın ezilen halklarına kurtuluş ilhamını veren anti-empyralist, anti sömürgeci bir ideoloji olarak tanınıyordu.

Abdullah Keskin- Kürt siyasal partilerinin Körfez savaşıyla ilgili takındıkları tutum, izledikleri politika göz önünde bulundurulduğunda nasıl bir tablo çıkıyor ortaya?

Ortadoğu'da, 70 yılı aşkın bir zamandır yürürlükte olan "Ortadoğu barışı" denen bir kavram var. "Ortadoğu barışı" Kürtlere kölelikten başka bir şey getirmemiştir. Statükoyu korumak, Kürtlerin köleliğini sürdürmek anlamına geirmektedir. Savaş ise bu statükoyu kırma potansiyelleri taşımaktadır. Kürtlerin, müttefik devletlerle Irak arasındaki savaşı böyle kavradıklarını sanıyorum.

Abdullah Keskin- Hocam, Kürdistan'ın özgür konumundan olsa gerek bir parçadaki ulusal kurtuluş hareketi, diğer parçadan egemen olan devletle ilişki kurmak durumunda kalıyor. Bu durum ister istemez her iki parçadaki hareketi karşı karşıya getiriyor. Geçmişte çok kötü olaylar yaşandı. Bu tür sorunları engelleyecek, ülke çapında ulusal bir organ da henüz oluşturulabilmiş değil. Neler yapılabilir, bu sorunun üstesinden nasıl gelinebilir?

Kürdistan'ın bölünmesi, parçalanması ve paylaşılması bu tür olumsuzlukları, trajedileri her zaman gündeme getiriyor. Bu tür olumsuzlukların üstesinden gelebilmek için yapılacak en önemli şey, bölünme, parçalanma ve paylaşılma konusunda, Kürtler arasında yoğun bir bilincin gelişmesini sağlamaktır. Bu konuda Kürtler arasında gelişecek tarih bilinci ve toplum bilinci olumsuzlukları, zararları, mümkün olduğu kadar aza indirir. Kürdistan'ın neden bölündüğünü, parçalandığını ve paylaşıldığını kavrayan Kürtler, devletlerin böl-yönet politikasının amaçlarına hizmet etmemek için çaba gösterirler.

Son günlerde, Kürdistan ulusal kongresi toplamak için önemli bir çaba harcandığı görülmektedir. Bu, Kürtler arasında gelişen tarih bilincinin ve toplum bilincinin önemli göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Abdullah Keskin- Geçtiğimiz günlerde Irak Kürdistan Cephesi içinde yer alan ilk hareketin yetkisini YNK Genel Sekreteri Celal Talabani ve KDP Temsilcisi Muhsin Dızal Ankara'da devlet yetkilileriyle içeriği henüz pek belli olmayan bir dizi görüş-

me gerçekleştirdiler. Nasıl yorumluyorsunuz zal-Talabani-Barzani diyalogunu?

Türkiye'nin eskiden de Güney Kürdistan'daki Kürt rgtleriyle ilişkiler kurmaya çalıştığı bilinen bir gerçektir. Fakat bu ilişkilerin Milli İştiharar Teşkilatı aracılığıyla sürdürülmesine zen gösterildi. Doğası gereği gizli ilişkiydi. İlişkiler, hep Kürtlerin aleyhine sonuçlar çıkarırdı. Kürtler, çeşitli devletlerle ve hükümetlerle olduğu gibi Türk devletleri ve hükümetleriyle de ilişki kurabilirler, görüşmeler yapabilirler. Fakat bu ilişkilerin basına ve kamuoyuna açık olmasında çok büyük yararlar vardır. Mart ayı başlarında, Ankara'da yapılan görüşmeleri böyle değerlendiriyorum. Kürdistan Yurtseverler Birliği Başkanı **Celal Talabani**'nin ve Kürdistan Demokrat Partisi Başkanı **Mesut Barzani**'nin temsilcisi **Muhsin Dızal**'nin Ankara ile basına ve kamuoyuna açık görüşmeler yapmalarını önemli bir gelişme olarak göstermek gerekir.

Abdullah Keskin- Ankara-Talabani diyalogu günlerdir Türkiye'nin gündemini kaplıyor. Görüşmelerin olumlu yanı olmakla birlikte, kamu nezdinde sorunun meşrulaşmasına katkıda bulunmak gibi, bazı gerçeklerin de gözden uzak tutulmaması gerektiğini düşünüyorum: Talabani, Ankara'da TC yetkilileriyle görüşmeler yaparken şınak İdl'de binlerce Kürt devletin baskı politikasına karşı protesto gösterileri düzenliyor ve üzerlerine ateş açılıyordu. Aynı günlerde yüzlerce insan "Kürt" olduğu için sorgulanıyor, karakollardan cenazeler çıkıyordu. Bu ellişkili durum nasıl açıklanabilir?

Türkiye'de Kürdistan politikasını Milli Güvenlik Kurulu biçimlendirir. Milli Güvenlik Kurulu, hükümete, bu politikanın uygulanmasını bildirir. Kürdistan politikalarının oluşturulmasında, siyasal partilerin, hkmetin, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin en ufak bir kıymet-i harbiyesi yoktur. Onlar bu politikayı tartışamazlar bile. Milli Güvenlik Kurulu tarafından oluşturulan bu politikayı benimsemekle görevlidirler, uygulamakla görevlidirler.

Milli Güvenlik Kurulu'nda askerler ağırlıktadır. Milli İştiharar Teşkilatı ve zel Harp Dairesi de Kürdistan politikasının oluşturulmasında ve hayata getirilmesinde rol sahibidirler. Bu kategorilerin, resmi ideolojiyi kayıtsız şartsız uygulamaya çalıştıkları bilinmektedir. Kürt sorununu baskıyla ve şiddetle çözümlerle taraftarıdır. Cumhurbaşkanı **Turgut zal**'ın düşüncesinin ve eyleminin farklı olduğu görülmektedir. Bu, Kürt varlığını kabul eden, resmi ideolojiyi eleştiren bir tavidir. Cumhurbaşkanı **Turgut zal** bu tavrını, Milli G-

venlik Kurulu'na, hükümete, Anavatan Partisi'ne, öteki siyasi partilere anlatmakta zorluk çekecektir.

Abdullah Keskin- Hocam, sizce Özal, kimi çevrelerin "Cumhuriyet tarihinin en demokratik reformu" olarak nitelediği "Kürt Reformu"nu nereye kadar götürebilecek. Özal, Al-Hayat'a verdiği demeçte "Kürtlerin bütün kültürel haklarını tanımak istediklerini" ancak kendi içlerinde bir muhalefetle karşılaştıklarını belirtiyor. Başarı şansı nedir bu reformun?

Cumhurbaşkanı **Turgut Özal**'ın düşüncesini hayata geçirmesini kolaylaştırıcı bazı olgular da vardır. Bunları da üç kısımda belirtmek mümkündür. Birincisi PKK'nın etkisinin azaltılması, en azından sınırlandırılması isteğidir. PKK, 70 yıllık Türkiye Cumhuriyeti tarihinde Kuzey Kürdistan'da oluşmuş en ciddi muhalefet hareketidir. Etkilidir. Kürt halk yağınlarıyla bağları gittikçe gelişmektedir. Bağımsız, birleşik, demokratik Kürdistan düşüncesinin PKK ile hız ve ciddiyet kazandığı bilinmektedir. PKK'nın düşüncesi ve eylemi Güney Kürdistan'da ve Doğu Kürdistan'da da bir alternatif olarak gelişmeye başlamıştır. Bu durumda Türk Devleti, Kürtlere ilişkin bazı yeni düzenlemeler yaparak, PKK'yi sınırlayacağına, etkisinin azaltılacağına inanmış olabilir.

İkincisi, Türkiye'nin Musul ve Kerkük ile ilgili bazı istekleridir. Kemalizmin Musul ve Kerkük'ü toprak sorunu olarak düşünmediği kanısındayım. Kemalizm, Musul ve Kerkük'ü siyasi bir sorun olarak düşünüyordu. Yani o bölgelerde Kürtlerin gerek bağımsız Kürdistan, gerek otonom Kürdistan şeklindeki bir kazanımlarını engellemeye çalışıyordu. Ayrıca, petrole ilişkin olarak ekonomik bazı istekleri de vardı.

Türkiye'nin Musul ve Kerkük'ü toprak sorunu olarak düşünmesini anlamak mümkündür. Zira, Güney Kürdistan 19. yüzyıl boyunca da denetlenmesi mümkün olmayan bir bölge olmuştur. 7 yıldır, Kuzey Kürdistan'daki gerilla mücadelesini denetim altına alamamış, yaygınlaşmasını engelleyememiştir. Bu bakımdan Musul ve Kerkük'ü silahlı kuvvetlerle kontrol altına alması mümkün değildir.

Körfez savaşıyla birlikte Kürdistan sorunu da uluslararası ilişkilerin gündeminde önemli bir yer almaya başlamıştır. Bu durumda Musul ve Kerkük'e ilişkin sorunların siyasi boyutlarında değişiklikler olmuştur. Türkiye Güney Kürdistan bir federasyondan, konfederasyondan söz eden bir hale gelmiştir.

Cumhurbaşkanının Kürdistan'a ilişkin planlarını hayata geçirmesini kolaylaştıran ekonomik sorunlar şöyle gündeme geliyor. Gü-

ney Kürdistan'da sayıları çok az olan bir Türkmen topluluğu var. 200 bin, 300 bin civarında. Türkmenler sayı olarak az olduğu için, Türkiye, bu dinamiği harekete geçirmekte inandırıcı ve başarılı olmuyor. Öyleyse Kürtlerle ilişkiye geçerek, Kürtler ve Türkmenler adına konuşarak Güney Kürdistan'da bir tutamak bulacağını düşünebilir. Lozan Konferansı süresince dikkat ettiğimiz zaman, Türk heyetinin, yine, Türkler ve Kürtler adına konuştuğunu görüyoruz. Bunlar Türkiye'nin düşünceleridir. Kürdistan ulusal kurtuluş mücadelesi dikkate alındığı zaman bu özelemlerin hayata geçme şanslarının bulunmadığı hemen anlatılmaktadır.

Cumhurbaşkanı **Turgut Özal**'ın işini kolaylaştıran başka bir etken de, ABD, İngiltere, Fransa gibi büyük devletlerin, Avrupa Parlamentosu, Avrupa Konseyi, Avrupa Güvenlik İşbirliği Konferansı gibi kurumların Kürtlere ilişkin bazı projeleri ileri sürmeye başlamalarıdır. Türkiye, çeşitli devletler ve kuvvetler, Kürtlere ilişkin projeler üretirlerken, Kürtlerle kanuşmaya çalışırken, Türkiye'nin resmi ideolojide ısrar etmesi, Kürt yoktur, Kürtçe yoktur diye dırırması güven verici bir tutum değildir, diye düşünülmektedir.

Abdullah Keskin- Birçok kesim artık Kürt sorununun uluslararası bir sorun olduğunu, Ortadoğu'nun en önemli sorunu haline geldiğini kabul ediyor. Kürt halk hareketi 80 sonrasında ülkenin dört bir yanında önemli gelişmeler kaydetti. Yakın geçmiş gözönünde bulundurulduğunda bu gelişmelere kaynaklık eden hangi olgular, olaylar ön plana çıkıyor?

Kürt sorunu uluslararası bir sorundur. Ortadoğu'nun en önemli sorunudur. Kürt sorununun bu niteliği, Kürdistan'ın bölünmüş, parçalanmış ve paylaşılmış bir ülke olmasıyla ilgilidir. Son yıllarda, Kürdistan'da gelişen olaylar, özellikle gerilla mücadelesi sorunun bu niteliğini Kürt insanların bilincine iyice çarptırmıştır. Kürdistan'da gelişen dinamik süreçler, Kürt sorunu üzerine Batı kamuoyunun ilgisini de artırmıştır. Kürt sorunu konusunda bilincin yükselişi gelişmelere kaynaklık eden önemli bir süreçtir.

Abdullah Keskin- Bu toprakların da içinde yer aldığı coğrafya büyük oluşumlara gebe görünüyor. Deyim yerindeyse yıldız bu topraklara doğru kaymaya başlıyor. Birçok kavram hatta kuram sorgulanıyor. Buna karşın Kürt hareketlerinin terminolojisinin hâlâ değişmediği gözleniyor. Bağımsızlık-Özerklik terimleri ayırıcı etkenler olmaya devam ediyor. Belirleyici önemde olan bu iki terim tahlil eder mısınız?

Kürt hareketleri, birleşik, bağımsız, demokratik Kürdistan yolunda ilerlemektedir. PKK'nın bağımsız, birleşik, demokratik Kürdistan düşüncesi ve eylemi çok önemli bir alternatif olarak gelişmektedir. Fakat Kürdistan'ın bölünmüş, parçalanmış ve paylaşılmış yapısından dolayı bu hedefi bugünden yarına varmak kolay değildir. Arada bazı aşamalar da olabilir. Bu süreçte yapılmış bazı açıklamaları konjonktürel açıklamalar olarak değerlendirmek gerekir. Güney Kürdistan'daki ve Doğu Kürdistan'daki örgütlerin PKK ile dayanışmaya girmeleri nesnel bir zorunluluk olarak belirlemektedir.

**Abdullah Keskin- Size "Kürdistan" dense ve en az sözcük-
le ifade etmeniz istense ne dersiniz?**

Bölünmüş, parçalanmış ve paylaşılmış bir ülke.
Devletlerarası Sömürge.
Namusu gasp edilmiş bir ülke.

Abdullah Keskin- Ya Kürtler?

Namusu gasp edilmiş bir ulus.
Çürümüş bir toplum.
Düşürülmüş bir toplum.

**Abdullah Keskin- Kitaplarınızda "Kürdistan eski Kürdistan
değildir" saptamasını yapıyorsunuz. Nedir, Kürdistan'ı eski
Kürdistan olmaktan çıkaran etkenler?**

Kuzey Kürdistan'da 1980'li yılların ortalarında başlayan gerilla mücadelesi Kürt toplumunu allak-bullak etmiştir. Kürt toplumu kendi kendini sorgular bir hale gelmiştir. Türk, Arap ve Fars toplumları arasında kendi statüsünün ne kadar elverişsiz, ne kadar düşük olduğunun bilincine varmış, öteki uluslarla birlikte, onlarla eşit ve onurlu bir şekilde yaşamının mücadelesine girişmiştir. Mücadele Kürt toplumunun bütün kesimlerine yayılmıştır. Köylüler, işçiler, esnaf, öğrenciler, kadınlar... herkes ulusal ve toplumsal kurtuluş mücadelesi içindedir.

Abdullah Keskin- Son dönemlerde görece de olsa ferah bir ortam olmuştu. Türkiye'de de artık Kürtler üzerine birçok tartışma yayımlanabiliyor. Kürt yayıncılığının bugün ulaştığı "düzey" konusunda neler düşünüyorsunuz?

Çok büyük zorluklara ve engellemelere rağmen Kürtler üzerinde yayınlar sürdürülebiliyor. Fakat Kürtçe bir derginin çıkarılmamış olması çok büyük bir eksiklik. Adıyla, içindeki yazılarıyla, tamamen Kürtçe olan bir dergiye çok büyük ihtiyaç var. Burada mevzuat önemli bir konudur. Kürtler, Türk mevzuatına riayet ederek değil, onu eleştirerek, haksızlığını, hiçbir meşru temele dayanmadığını vurgulayarak ilerleyebilirler. Zira, bu, sömürgeci bir anlayışla oluşturulmuş bir mevzuattır. Bir dizi kararname bu mevzuatın önemli bir parçasıdır. Sömürgeler kararnamelerle yönetilir.

KÜRT SORUNUNU KAVRAMA KONUSUNDA BİR DENEME(*)

Mücadele- Özal Körfezdeki savaş sonrası sürece hazırlık olmak üzere önce “Kürtlerin hamisi olacağız” dedi. Savaşın bitimi sonrası ise, Kürtlerin varlığını inkâr politikası resmen terk edilerek yeni açıklamalara girildi. Bu gelişmeleri nasıl değerlendiriyorsunuz?

“Himaye” sömürgeci bir düşüncedir. Uluslar arasındaki çağdaş ilişkileri anlatan kavram ise dayanışmadır. Dayanışma birbirleriyle siyasal ve toplumsal bakımlardan eşit olan uluslar arasında yapılabilir. Cumhurbaşkanı **Turgut Özal** “Kürtlerin hamisi biz olacağız”, “En çok Kürt bizde” gibi sözler etmektedir. Bu, Kürtlerin lehine bir süreci başlatmayı hedeflememektedir. Türk yönetiminin Kürdistan üzerindeki düşüncelerini ve duygularını belirtmektedir.

Son aylarda siyaset adamları, basın yöneticileri Kürtlerden, Kürtçe üzerindeki yasakların kaldırılmasından söz etmektedirler. Bunu, Türk Devleti’nin suçüstü yakalanması olarak değerlendirmek gerekir. Zira Kürtlerin ulusal varlığı 70 yıldır ısrarla inkâr edilen bir konuydu. Gerek Kürdistan’daki gerilla mücadelesinin önlenemez yükselişi, gerek uluslararası koşullar inkârcı politikanın daha fazla sürdürülemeyeceği bir ortam ortaya çıkarmıştır.

Mücadele- Özal’ın “Kürt Kartı”nı oynama politikasının Talabani ile Barzani’nin temsilcisi ile görüşmesi sonrası yeni bir boyut kazandığı görülüyor. Yapılan görüşmeler, gerek emperyalizmin ve Türkiye’nin planları, gerekse de Irak’taki Kürt hareketinin niyetleri açısından nasıl ele alınmalıdır?

Türk yönetimi Güney Kürdistan’daki Kürt örgütlerinin temsilcileriyle eskiden de görüşüyordu. Fakat bu, Milli İstihbarat Teşkilatı aracılığıyla oluyordu. Doğal olarak gizli gerçekleşiyordu. Bu gizli görüş-

(*) Ankara Merkez Cezaevi’nde, 2 Nisan 1991 tarihinde “**Mücadele**” dergisiyle yapılan röportaj.

Bu röportaj yayınlanmadı.

melerdeyse, niyetler ne olursa olsun Kürtlerin başına yeni yeni çoraplar örölüyordu. Kürtler, elbette, gerek Türkiye ile, gerek öteki devletlerle basına ve kamuoyuna açık resmi görüşmeler yapabilirler. Böyle bir görüşmenin yapılmış olması da önemlidir.

Türkiye bu görüşmeyle bazı kazançlar umuyor olabilir. Birincisi PKK'nın düşüncesini ve eylemlerini sınırlandırmak için Güney Kürdistan'daki örgütlerin yardımını sağlamak olarak beliriyor. İkincisi, yine bu örgütler aracılığıyla Güney Kürdistan'da bir tutamak noktası elde etmek. Zira, Musul ve Kerkük bölgelerindeki Türkmenlerin sayısı, Türk basını tarafından ifade edilenin çok daha altındadır. 200 bin, 300 bin kadar. Bu durumda Türkiye, ancak Kürtler ve Türkler adına konuşarak bölgenin zengin petrol kaynakları üzerinde önemli çıkarlar elde edebilir. Hatırlanacağı gibi, Türkiye, Lozan Konferansı'nda da Kürtler ve Türkler adına konuştuğunu iddia ediyordu.

Mücadele- TC'nin Kürt sorunundaki girişimleri Kürt ulusal hareketi açısından bir avantaj mı teşkil ediyor, yoksa farklı bir yaklaşım mı? Kürt halkının kendi kaderini tayin hakkının önüne yeni bir barikat mı olmayı hedefliyor?

Kürt sorunuyla ilgili yeni düzenlemeler yapmak ihtiyacı belirtilmektedir. Türk Devleti'nin böyle bir ihtiyacı duyması iç dinamiklerle ve dış etkenlerle yakından ilgilidir. Türkiye, kendisini dayatan bir sorunla karşı karşıyadır. Şu veya bu şekilde bir çözüm düşünülmektedir. Kürt sorununun artık daha da geriye çekilmesi mümkün değildir. Yeni düzenlemeler, içeriği ne olursa olsun, Kürtlerin kendi kaderlerini tayin sürecinde bir barikat olarak değerlendirilemez. Daha ileri bir aşamaya sıçramak için bir mevzi olarak değerlendirilebilir.

Mücadele- Kürt ulusal mücadelesi cephesinden bundan sonraki olası gelişmeleri nasıl görüyorsunuz?

Kürt sorununun odak noktası Kürdistan'ın bölünmesi, parçalanması ve paylaşılmasıdır. Bu, Birinci Dünya Savaşı içinde daha sonra da Türk-Ermeni ve Türk-Yunan savaşları sürecinde gerçekleştirilmiş bir olgudur. Bu tarihsel dönemi 1915-1925 olarak belirtmek mümkündür. Kürdistan sorunda emperyalizm etkenini başta bu dönem için aramak gerekir. Böl-yönet politikası elbette, emperyalizmin ve sömürgeciliğin politikasıdır. Bölünen, parçalanan ve paylaşılan ise, Ortadoğu'nun ortasındaki Kürdistan'dır. Bu süreçte Kemalistler, İngiliz ve Fransız emperyalizminin en önemli işbirlikçileri olmuşlardır. Bundan dolayı Kemalistler, resmi ideoloji, en çok tarihin bu dönemini karanlıkta bırakmaya özen göstermişlerdir.

Arapların bölünmesini farklı bir düzeyde ele almak gerekir. Araplar, ayrı ayrı manda (sömürge) devletler olarak bölünmüşlerdir. Kürtler ise, tarihten ve yeryüzünden silinmek üzere bölünmüşler, parçalanmışlar ve paylaşılmışlardır.

Kürtler 1920'li yıllardan beri bu düşüncelere ve uygulamalara karşı çıkmışlardır. Kürdistan'ın çeşitli bölgelerinde sık sık başkaldırı gerçekleştirmişlerdir. Kürtlerin bu mücadelesinin en önemli yandaşları Sovyetler Birliği, öteki sosyalist ülkeler ve çeşitli ülkelerdeki sosyalist partiler olabilir. Fakat Sovyetler Birliği hiçbir zaman Kürtlerin yanında yer almamıştır. Hep Kürdistan'ı ortaklaşa sömürgeleştiren, Kürtleri ezip yok etmeye çalışan devletlerin yanında yer almıştır. Onlara her türlü askeri ve siyasi yardımı yapmıştır. Bu, son yıllarda ortaya çıkan bir durum da değildir. 1920'li yıllardan beri bu ilişkileri izlemek mümkündür. Öteki sosyalist ülkeler ve partiler için de aynı şeyi söyleyebiliriz. Bu konuda ulusal kurtuluş hareketlerinin tavır ve davranışları da enternasyonalist olmaktan çok çok uzaktır. Sovyetler Birliği'nin ve öteki sosyalist ülkelerin Kürdistan sorunu konusunda, hep emperyalist ve sömürgeci devletlerin yanında yer almaları Kürdistan Ulusal Kurtuluş hareketini zorlaştıran etkenlerin başında yer almaktadır. Halbuki Kürdistan'ın bölünmesi, parçalanması ve paylaşılması Ortadoğu'da, emperyalizmin ve sömürgeciliğin politikalarını üreten bir ortam yaratmıştır.

Kürtlerin Ortadoğu'daki dramını, acılı tarihini şöyle açıklamak mümkündür. Sızden daha becerikli, açık göz, kurnaz, hilekâr komşularınız, sizin saflığınızdan da yararlanarak ortaklaşa bir şekilde evinizi işgal ediyorlar. Malınızı mülkünüzü gasp ediyorlar. Evnizin işgal ettikleri kısımlarını kendi evlerine katıyorlar. Eviniz çok değerli. Öbür evlerde kolay kolay bulunmayan bahçelere sahip.

Sız artık evnizde rahat edemez bir hale geliyorsunuz. Zaman zaman sizi köşe bucak sıkıştırıyorlar, diplere diplere sürüyorlar. Zaman zaman kovuluyorsunuz, bir daha dönemiyorsunuz. Bu hilekâr komşular, aslında, kendi aralarında da kavgalı fakat sorun sizin evniz olunca, hemen anlaşıyorlar. Bu bakımdan evnize sahip çıkmak için giriştiğiniz mücadeleler bu işgalciler tarafından ortaklaşa püs-kürtülüyor. Karda, yağmurda, kışta, kıyamette açıkta kalıyorsunuz.

Zamanla, evnizden kovulduğunuzu, malınızın, mülkünüzün, her şeynizin gasp edildiğini iyice anlıyorsunuz. Evinize, malınıza, mülkünüze, gasp edilmiş varlıklarınıza sahip çıkmanın mücadelesine girişiyorsunuz. İşgalci hilekâr komşularınız epeyce güçlenmişler. Malınıza, mülkünüze sahip çıktığınız için sizi düşman olarak değerlendiriyorlar. Düşmanca muameleyle karşılaşıyorsunuz. İşniz gittikçe zorlaşıyor.

Oturduğunuz şehirde ileri gelen başka aileler var. Birinin yoksullardan, haksızlığa uğramışlardan yana olduğu söyleniyor. Ona ulaşmak, derdinizi anlatmak, yardımını istemek için yoğun bir çaba içine giriyorsunuz. Fakat ona ulaşamıyorsunuz. Sizi düşman olarak gören komşularınız bütün yolları kesmişler. Ayrıca o yoksullardan yana olduğu söylenen aile de sizi görmemek, dinlememek için her türlü dikkati gösteriyor. Sizi düşman olarak gören hilekâr komşularınız ise herkese kolaylıkla ulaşıyorlar. Evin o parçasının kendi hakları olduğunu söylüyorlar. Sizin haktan hukuktan anlamaz, mal-mülk sahibi olamayacak kadar ilkel bir varlık olduğunuzu vurguluyorlar. Herbiri "kendini idare edemez, ben olmasam hali perişan olur!" diyor. Mal, mülk sahibi olmaya laik olmadığınızı da vurguluyorlar.

Şehrin ileri gelen aileleri, öteki aileleri hep onları yani sizi düşman olarak görenleri dinliyor. Çünkü kıymetli bahçelerinizin değerli ürünlerinden onlara da pay veriyorlar. Şehrin hep zenginlerden yana olan ailesine de ulaşmaya, yardımını istemeye çalışıyorsunuz. Bu da kabul edilmiyor. Şehirde hakımler de var. Fakat, onlar da hep sizin aleyhinize karar veriyorlar.

Fakat, sorunlarınız gittikçe artıyor. Kar, yağmur, tipi, fırtına basıyor. Size de ev lazım, soba lazım, yiyecek, giyecek lazım. Bu temel ihtiyaçları gidermenin yolunu, yordamını arıyorsunuz. İhtiyaç duyduğunuz her şeyin, zaten sizin olan her şeyin hilekâr komşularınız tarafından gasp edildiğini görüyorsunuz. Öfkeniz artıyor.

Kürtlerin içinde bulunduğu dramatik ortamı böyle değerlendirmek mümkündür. Kürtlerde ulusal bilinç gittikçe gelişmektedir. Bu durumda, Kürtlerin gasp edilmiş ulusal demokratik haklarına sahip çıkabilmek için her yoldan faydalanmaları doğaldır. Kürtler bazı temel prensipleri korumak, onlardan taviz vermemek kaydıyla bütün devletlerle her türlü kurum ve kişiyle görüşebilirler. Türk, Arap ve Fars devrimcilerinin bunu doğal karşılamaları gerekir. Çünkü kendileri bu tür sorunlarla karşı karşıya değildirlere. Türklerin, Arapların ve Farsların Kürtlerininkine benzer bir kimlik sorunu yoktur.

Kürtler gnümüzde de çok ağır sorunlarla karşı karşıyadır. Bu zor karanlık günlerin aydınlık yarınların mayasını taşıdığı da önemli bir gerçektir. Kuzey Kürdistan'daki gerillanın düşüncesi ve eylemi bu konuda önemli ipuçları vermektedir.

KÜRDİSTAN'DA TOPLUMSAL UYANIŞ(*)

Ömer Erzeren- Türkiye Kürdistanı'ndaki toplumsal uyanış ve sınıfsal konumlanışta son değişimleri açıklayabilir misiniz? Son bir yılda Kürt kentlerindeki gösterileri, geleneksel Kürt hareketinin boyutlarının aşılması konularında neler söylenebilir?

Son bir yıl içerisinde Kuzey Kürdistan'da toplumsal muhalefet büyük bir hızla gelişti. Kürt toplumunda hızlı ve yaygın bir ulusal uyanış gözleniyor. Bu ulusal uyanışı Kürt toplumunun bütün sınıf ve tabakaları arasında izlemek mümkündür, fakat toplumun yoksul kesimlerindeki ve genç insanlar arasındaki uyanışın çok daha bilinçli ve istikrarlı olduğu söylenebilir. 1991 Newroz kutlamalarının yaygınlığı ve yığışallığı bu düşüncelerin açık bir kanıtıdır.

Ulusal uyanışta Kürt gerillaların mücadelesinin, yurt dışındaki Kürtlerin çabalarının, uluslararası demokratik kamuoyunun önemli rolleri vardır. Bütün bu gelişmelerle geleneksel Kürt hareketinin boyutları epeyce aşılmıştır. Devlet ve hükümet hukuksal planda bazı yeni düzenlemeler yapmak zorunluluğunu hissetmiştir. 1983 tarihli ve 2932 sayılı yasa yürürlükten kaldırılmıştır. Bu yasa basın yayın faaliyetlerinde, eğitimde, kültürel faaliyetlerde Türkçe'den başka dillerin, özellikle Kürtçe'nin kullanılmasını yasaklıyordu. Bu yasanın yürürlükten kaldırılmasıyla durum 1983 öncesine dönmüştür. Kürtçe yasağı o zamanlar da titizlikle uygulanıyordu. Kürtçe yasağı Cumhuriyet'in kurulmasından beri ısrarlı ve bilinçli bir şekilde uygulanmaktadır. Kaldı ki bu konuda çok önemli anayasal engeller de bulunmaktadır. Buna rağmen toplumsal ve siyasal gelişmenin, Kürt ulusal bilincinin, bu yasanın hükümlerini çok çok aştığını ve hükümsüz bıraktığını vurgulamak gerekir.

Ömer Erzeren- Kürt kadınları eskiden görülmedik ölçüde bağımsızlaşıyor, kurtuluş hareketini destekliyor, bunu nasıl açıklıyorsunuz?

(*) Ömer Erzeren ile, **TAGES ZEİTUNG** adına, 29 Nisan 1991 tarihinde yapılan röportaj.

Kürt kadınlarının Kürdistan Ulusal Kurtuluş Hareketi içinde aktif olarak görev almalarını yine bu çerçeve içinde değerlendirmek gerekir. Kürt kadınlarının gerillada, ulusal kurtuluş mücadelesi içinde aktif olarak görev almaları, hem kendilerinin değişmesine hem öteki kadınların değişmesine, giderek toplumun bir bütün olarak değişmesine neden olmaktadır. Kadın daha bağımsız bir duruma gelmektedir. Kürt toplumunda siyasal kültür hızla değişmektedir. Kürdistan'da Türk siyasal partilerinin etkinliği gittikçe azalmaktadır. Başta gerilla olmak üzere Kürt örgütlerinin etkinliği gittikçe artmaktadır.

Kürt kadınlarının Kürdistan ulusal kurtuluş mücadelesi içinde aktif görevler almaları, ulusal kurtuluş mücadelesinin ileri bir aşamaya ulaştığının önemli bir göstergesidir.

Ömer Erzeren- Kürt sorununda Ortadoğu çerçevesinde bir yol ayırımına gelindi. Trajik olaylar yaşanıyor. Artık gerek Irak'ta, gerek Türkiye'de işlerin eskisi gibi gitmeyeceği anlaşıyor. Türk hükümetinin son politikaları nasıl değerlendiriyorsunuz?

Kürt sorununun odak noktası, Kürdistan'ın bölünmesi, parçalanması ve paylaşılmasıdır. Kürt ulusu, Birinci Dünya Savaşı'nı izleyen yıllarda, Türk-Ermeni ve Türk-Yunan savaşları sürecinde bölünmüş, parçalanmış ve paylaşılmıştır. Böl-yönet politikası Kürtlere ve Kürdistan'a uygulanmıştır. Bu süreçte Kemalistler, İngiliz ve Fransız emperyalizmiyle, Arap ve Fars monarşileriyle çok yoğun bir işbirliği ve güçbirliği yapmışlardır.

Böl-yönet politikası elbette emperyalizmin politikasıdır. Bölünen, Ortadoğu'nun ortasındaki Kürdistan ülkesidir. Kürt ulusudur. emperyalizmin Ortadoğu'daki yerli işbirlikçileri, yani Kemalistler, Arap ve Fars monarşileri bu klasik politikayı "böl-yönet ve yoket" biçiminde hayata geçirmektedirler.

Son yıllarda, Kürt sorununun Ortadoğu'da bir sorun olduğu, Kürdistan ülkesinin emperyalist ve sömürgeci politikalarla bölünmüş, parçalanmış ve paylaşılmış olduğu belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Kürdistan'ı devletlerarası sömürge sistemi altında tutan devletlerin, özellikle Türkiye'nin bu süreçten çok büyük bir rahatsızlık duyduğu belli olmaktadır. Uluslararası demokratik kurumların Kürt sorunu ile ilgili olarak aldığı kararlardan en çok Türk Devleti rahatsız olmaktadır. Örneğin, "özerklik," "bölgesel özerklik" gibi kavramlar Türk yönetimini, giderek Türk basınıni, Kemalistleri çok rahatsız etmektedir. Çünkü bu süreç devletlerarası sömürge sisteminde gedikler açmakta, Kürtlerin özgürleşmesine katkıda bulunmakta-

dır. Özgürleşen, bağımsızlaşan, kölelikten kurtulmaya çalışan Kürtleri Kemalistler, Türk yönetimi çok büyük bir tehlike olarak görmektedir.

Çok acı olaylar da yaşanmaktadır. Irak'ın Kuveyt'ten çıkarılmasından sonra, Güney Kürdistan'da, Kürtler, bir ara bölgede fiili denetim kurmaya çalıştılar. Çok kısa bir zaman sonra yüzbinlerce Kürt insanının İran'a, Hakkâri'ye doğru göçü yaşandı.

Evet bu arada çok acı olaylar da yaşanıyor. Irak'ın Kuveyt'ten çıkarılmasından sonra, Güney Kürdistan'da yaşanan olaylar 20. yüzyılın en trajik olayları arasında yer almaktadır.

Kürtler için şunları söylemek gerekir: Kürdistan'ın bölünmesi, parçalanması ve paylaşılması Kürdistan Ulusal Kurtuluş Mücadelesi için çok elverişsiz bir ortam yaratmıştır. Kürdistan'ın etrafı hep düşmanlarla, Kurtlarla ve kasaplarla çevrilidir. Kürtler zaman zaman hakları ve özgürlükleri için kurtlardan biri ile mücadeleye tutuşmak zorunda kalmaktadır. İşte bu noktada birkaç şey söylemek gerekir. Kürtler kurt ile mücadeleyi sürdürmelidirler. Kürtler kurt ile mücadeleyi sürdürmenin bilincine ulaşmalıdırlar. Kurt ile mücadeleden kaçıp kasaba sığınmak çok yanlış, hüzün verici bir davranıştır. Kurt ile mücadelede kurdu yaralayabilirsiniz, etkisiz bir hale getirebilirsiniz. Fakat kasaba sığındığınız zaman, kasabın elinden kurtuluş yolu yoktur. Kasap sizi muhakkak yok edecektir. Kürtlerin, Kürt önderliğinin bu bilince ulaşması gerekir. Her gün kamplarda binlerce kişinin öldüğü söyleniyor. Açlıktan, soğuktan, susuzluktan, hastalıktan binlerce Kürt ölüyor, çocuklar ölüyor. Türk güvenlik güçleri, Kuzey Kürdistan'da yaşayan Kürtlerin, Güney'den gelen kardeşlerine, akrabalarına yardımlarını engellemektedir. Kürtler, her gün, her saat, her an aşağılanmaktadır. Ekmekler bile Kürtlerin suratlarına suratlarına atılıyor. Yardım malzemeleri, Kürtlerin ellerine verilmiyor, suratlarına atılıyor. Polis görevi yürüten televizyon muhabirleri "Size Türkiye'den, Türklerden başka yardım eden, kucak açan var mı, Avrupa size hiç yardım etti mi, gördünüz mü?" diye soruyor. Kürtlere, "Türklerden, Türkiye'den başka bize hiç kimse kucak açmadı..." dedirtiyor. Halbuki Kürtler, kendi köylerinde, şehirlerinde kurtla mücadeleyi sürdürseler belki de çok daha az kayıpları olacak, belki bu kadar aşağılanma ile karşılaşmayacaklar.

Ömer Erzeren- Saddam Hüseyin-Celal Talabani görüşmesi hakkında ne diyeceksiniz?

Saddam Hüseyin rejiminin büyük bir Kürt düşmanı olduğunu yakından biliyoruz. Kürtlere sık sık soykırım uyguladığını biliyoruz.

Kürtlerin kökünü kazımaya çalıştığını biliyoruz. Fakat Kürt düşmanlığında **Saddam Hüseyin** rejimini yine de ikinci planda kalır. Kürt düşmanlığında Türkiye'yi özellikle Kemalist ideolojiyi birinci planda yazmıyorsanız, Kürt sorunu hakkında çok eksik bilgileriniz var demektir. Güney Kürdistan'daki Kürt örgütlerinin bu bilinçe ulaşmasında zorunluluk vardır. Güney Kürdistanlı liderlerin, Türkiye ile yaptıkları her türlü gizli görüşme Kürtlerin aleyhinedir.

1990 yılı Eylül ayı ortalarında, Diyarbakır'da Kürt kamplarına saldıran Türk güvenlik güçleri, Kürt çocuklarının Kürtçe eğitim yapmalarını yasaklamıştır. 6-12 yaşındaki çocukların defterlerine el koymuştur. Kitaplarını yırtmış, yazı tahtasını kırmıştır. Onları Türkçe eğitime zorlamıştır. Güney Kürdistanlı Kürtlerin bu konularda bilgi ve bilinç sahibi olmaları gerekir. Kürtler bellektekini yitirmemelidirler.

Kürtler, kurt ile mücadelelerini kararlı bir şekilde sürdürmelidirler. Mücadele, belirli aşamalarında görüşmeleri de içerebilir. Kurttan kaçarak kasaba sığınan Kürtler ise sonsuz derecede aşağılanmaktadır. Bunu her gün görüyoruz, yaşıyoruz. Bu aşağılanma sadece Kürtler için değil, aynı zamanda Türkler, Araplar ve Farslar için, bütün insanlar için büyük bir hüzündür.

Türkiye'nin Güney Kürdistan için tek bir politikası olmuştur. O da, Güney Kürdistan'da Kürtlerin elde edebilecekleri her türlü siyasal kazanıma engel olmaktır. Bu politikanın tek amacı, Kürtlerin, Güney Kürdistan'da gerçekleştirebilecekleri siyasal odaklaşmanın, siyasal kazanımların önüne geçmek olmuştur. Bu cümleden olarak, **Saddam Hüseyin** rejimiyle Kürtler arasında yürütülen bütün özerklik görüşmelerinin başarıya ulaşması Türkiye tarafından engellenmiştir. Anlaşmaların sağlıklı bir şekilde uygulanmasını engellemek için Türk yönetimi elinden gelen her şeyi yapmıştır.

Son bir yıldır cereyan eden olaylar, Türkiye'nin Bağdat yönetimi üzerindeki bu tür etkilerinin azalması sonucunu doğurmuştur.

Ömer Erzeren- "Ortadoğu'da yeni düzen"den söz ediliyor, "Yeni düzen" Kürtler için ne anlama gelmektedir?

Saddam Hüseyin gibi diktatörlere ihtiyaç duyan, bu tür diktatörlerin soykırım yapmasına bile göz yuman bir düzenin hiçbir yeniliği yoktur. Ortadoğu'da, Kürdistan'daki devletlerarası sömürge sistemini parçalamayan hiçbir düzenin yeniliğinden söz edilemez.

Ömer Erzeren- Söylemek istediğiniz, ilave etmek istediğiniz başka bir husus var mı?

Kürt toplumu çürümüş bir toplumdur. Bütününü çürümüş bir toplumdur. Değerleriyle, kurumlarıyla, sınıflarıyla, aydınlarıyla çürümüş bir toplumdur. Kürt toplumunu yeniden kurmak gerekir. Yeni toplum için yeni insanlar gerekir. Yeni insanlar nasıl ortaya çıkacaktır? PKK'nın düşüncesi ve eylemi bu konuda önemli ipuçları vermektedir. Bu bakımdan Kürt toplumunun geleceği konusunda hiç kötümser değilim.

ANTİ TERÖR YASASI, TUTUKLAMALAR, OPERASYONLAR...(*)

Av. Yusuf Serhat Bucak- Biz bile karıştırıyoruz, bu kaçınıcı tutuklama? .

1967 yılından beri çeşitli zamanlarda gözaltı, tutuklanma ve mahkûmiyet dönemleri oldu. Bunları saymanın önemli bir anlamı yok.

Av. Yusuf Serhat Bucak- Anti terör yasası çıktığında, bu yasanın sizin çalışmalarınızı etkileyeceğini tahmin etmiş miydiniz?

Türkiye'de "özgürlükleri genişletiyoruz, geliştiriyoruz" denilerek oluşturulan yasal düzenlemelerin Kürdistan sorunu konusunda bas-kıcı bir unsur içerdiğini yakından biliyoruz. Zaten, özgürlüklerle ilgili yeni düzenlemeler, daha çok Kürt sorunu dikkate alınarak gerçekleştirilmektedir. Kürdistan sorununa ilişkin politikaların oluşturulma-sındaysa tek etkili kurum Millî Güvenlik Kurulu'dur. Türk siyasal partilerinin, hükûmetin, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin bu konuda en küçük bir kıymetli harbiyesi yoktur. Kürdistan sorunu konusunda halk tarafından seçilmiş kurumların değil, tayin edilmiş kurumların ağırlığı daha büyüktür. Belediyelerin bu konuda politika üretmesine de engel olunmaktadır. Böyle olunca, özgürlükleri kısıtlayıcı ve bas-kıcı politikaların ve uygulamaların gündeme gelmesi kaçınılmaz ol-maktadır. Millî Güvenlik Kurulu gibi kurumlar Türk demokrasisinin en önemli kurumlarıdır. Millî Güvenlik Kurulu'nun düşüncesini ve eylemini eleştirmeden Türkiye'de demokrasiyi kökleştirmenin, yay-gınlaştırmanın olanağı yoktur.

(*) **Av. Yusuf Serhat Bucak**'ın, **İsmail Beşikçi**'yle 27 Ağustos 1991 tarihinde, An-kara Kapalı Cezaevi'nde yaptığı görüşme.

Görüşme, 1-7 Eylül tarihli ve 45 sayılı **Yeni Ülke** gazetesinde çok kısaltılarak yayınlanmıştır.

Askeri darbeleri doğal karşılayan, askeri darbelerle bütünleşen Türk siyasal partileri demokrasiyi kuramaz.

Av. Yusuf Serhat Bucak- Yeniden tutuklanmanız ANAP hükümetinin Kürt politikası konusundaki tutumunda bir değişiklik olarak görülebilir mi?

ANAP hükümeti de Kürt sorunu konusunda baskıcı bir politika uygulamaktadır. Millî Güvenlik Kurulu, oluşturduğu politikaları hükümete bildirir. Hükümet, kendisine "tavsiye" edilen bu politikaları uygulamakla görevlidir. Hükümetin, Türk siyasal partilerinin, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin bu politikaları tartışma hakkı bile yoktur.

Millî Güvenlik Kurulu "Türke has demokrasi" anlayışının en önemli kurumudur. Bu, Türk demokrasisine anti-demokratik bir içerik vermektedir. Bu da, dünyadaki genel yumuşamaya zıt bir tutum oluşturmaktadır. Kanımca, Cumhurbaşkanı **Turgut Özal** dünyadaki bu ana siyasal gelişmeyi yakından kavramıştır. Kürt sorunu konusunda biraz yumuşamak gerektiğini düşünmektedir. Fakat O'nun bu düşüncesi, tavır ve davranışı bile etkili odaklar tarafından boğulmaya çalışılmaktadır.

Kürt sorunu konusunda yumuşamayı gerektiren başlıca etkenin gerilla mücadelesi olduğu kuşkusuzdur. Fakat şiddetten başka bir şey düşünmeyen etkili çevreler, en küçük bir demokratik adımı bile boğmaya çalışmaktadır.

Türk basını, Türk üniversitesi etkili odakların en önemli akıl hocalarıdır. Resmi ideolojinin üretilmesinde ve propagandasının yapılmasında bu kurumların çok büyük rolü ve katkısı vardır.

Av. Yusuf Serhat Bucak- TC'nin Güney Kürdistan'a karşı yaptığı operasyonların gerilla mücadelesi sürecine ne gibi etkileri olabilir? Bu konuda neler söylenebilir?

Önce gerillanın, Kürt toplumunu değiştirici gücünden söz etmek gerekmektedir. Gerilla mücadelesi, Kürt toplumunu, toplumsal ilişkileri büyük bir hızla değiştirmektedir. Geleneksel yapılar hızla çözülmemektedir. Aşiretler, şeyhlik gibi geleneksel kurumlar, ancak sömürgeci devletin desteğiyle ayakta durabilmektedir.

Gerilla mücadelesinde, gerilla, her şeyden önce kendini değiştirmiştir. Güçlü, inançlı, bilgili bir gerilla oluşmuştur. Uluslaşma hızla sürmektedir. Uluslaşmanın bedeli çok ağır olmaktadır. Binlerce şehit vardır.

Gerilla mücadelesinin ortaya çıkardığı en önemli sonuçlardan bi-

rı kuşkusuz "Kürt serihıldanı"dır. HEP Diyarbakır İl Başkanı **Vedat Aydın**'ın cenaze törenine yüzbine yakın insan katılmıştır. Bilinçli, kararlı, coşkulu bir topluluk. Bu topluluğun düşüncesinin ve eyleminin içeriğinin incelenmesi çok önemli ipuçları verecektir. Kürt Ulusal Kurtuluş Mücadelesi'nde önemli bir köşe taşı olduğu açıktır.

Vedat Aydın'ın cenaze törenine, Kürt toplumunun çeşitli kesimlerinden insanlar katılmıştır. Kürt aydınları da, bu törende, ilk defa Kürt militanlarla yan yana olmuşlar, baskı, zulüm ve işkenceyi birlikte göğüslemişlerdir.

Güney Kürdistan'a yapılan müdahaleye gelince: Türk Ordu-su'nun Güney Kürdistan'da Kürtlere karşı savaşa sokulması, şiddete dayalı devlet politikasının çaresizliğini göstermektedir. Türk Ordu-su'nun Güney Kürdistan'a müdahalesi, PKK'nın o bölgede de yaygınlaşmasını ve kökleşmesini sağlamıştır.

Türk sömürgeci yöneticileri, Güney Kürdistan'daki örgütleri, bu örgütlerin liderlerini yönlendirerek, PKK'nın etkisini azaltabileceğini ummaktadırlar. Halbuki, bu umudun gerçekleşmesi pek olası değildir. Güney Kürdistan'da Kürt halk yığınları, liderlerin Türkiye'yle kurduğu ilişkilerden sanıldığı gibi memnun değildir. Kışılıklı, bağımsızlıkçı bir politika orada da gelişmektedir. Öte yanda, Türk sömürgecileri, Güney Kürdistan'daki Kürt örgütlerinin liderlerine kahya muamelesi yapmaktadır. "**Talabani**'yi hemen çağırdık", "**Talabani**'yi bir kere daha çağırmayı uygun gördük", "**Talabani**'yi azarladık." Uluslararası ilişkilerde bu tür bir terminoloji kullanılmıyor. Kürt halk yığınları bu tür terminolojiden elbette gerekli sonuçları çıkarmaktadır. Öte yandan, Kürt örgütlerinin liderleri ve sözcüleri de, Türk basınına yaptıkları açıklamalarda uluslararası ilişkilerde geçerli olan kavramları kullanmamaktadırlar. "Cumhurbaşkanı **Özal** bize söz verdi. Bin ton gıda maddesi gönderilecek" demektedirler. Söz vermek gibi kavramlar, modern uluslararası ilişkilerde geçerli olan kavramlar değil. Kahya muamelelerinin Kürtleri incitmemesi, Kürtlerin, Kürt kimliğini ön planda tutan siyasi odaklara yönelmemesi mümkün değildir.

Av. Yusuf Serhat Bucak- Sovyetler Birliği'nde bir askeri darbe oldu. Bu darbeye ilişkin görüşünüz nedir?

Sovyetler Birliği'ndeki darbe, sosyalizmin teorisi ve pratiği arasında çok büyük bir sapma olduğunu bir kere daha göstermektedir. Sovyetler Birliği'nde, Türkiye'de olduğu gibi, Ortadoğu'da olduğu gibi, Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkelerinde olduğu gibi bir askeri darbe gerçekleştirilmiştir. Demek ki, sosyalist sistem işçiler tarafın-

dan korunamıyor. Sovyetler Birliği'nde teoriyle pratik arasında meydana gelen bu sapmanın zengin olgusal dayanaklarla incelenmesinde büyük yarar vardır.

Darbenin **Saddam Hüseyin** gibi diktatörlere büyük bir heyecan verdiğini görmekteyiz. **Saddam Hüseyin**'in Kürtlere soykırım yaptığını, Kürt kasabı olduğunu, ülkesini diktatörlükle yönettiğini hiçbir zaman unutmamak gerekir.

ANAP, DİL YASAĞI, PKK, HEP vs. (*)

Allza Marcus- ANAP iktidarı döneminde Kürtçe dil yasağının kalkması hakkında yorumunuz...

Kürtçe dil yasağının kalkmasını ciddi bir adım olarak değerlendirmemek gerekir. Bir kere yasada, Kürt, Kürtçe gibi sözcükler geçmemektedir. Sadece, "Türkçe'den başka dillere konulan yasakların" kaldırıldığından söz edilmektedir. Kaldı ki, bu yasa hükümleri bile gerektiği gibi uygulanmamaktadır. Polis, gaziada Kürtçe şarkı istedi diye insanları öldürebilmektedir. Kürtçe kasetler polis tarafından toplanabilmektedir. Kültür Bakanlığı, Kürtçe kasetlere bandrol izni vermemektedir. İnsanların çocuklarına Kürtçe isimler vermeleri, yine engellenmektedir.

Allza Marcus- Türk politikacıları Güneydoğu sorunlarının ekonomik önlemlerle çözüleceğini söylüyorlar. Bu konuda flk-rınız?

Türk resmi görüşü, Kürtlerin ulusal varlığını inkâr etmektedir. Böyle olunca, Kürt sorununun varlığının kabul edilmemesi, resmi ideolojiye uygun bir düşünce, tavır ve davranış olmaktadır. Kürt sorununu, yani etnik sorunu gizleyebilmek için, "Sorun ekonomiktir, feodal kalıntılar sorunudur, feodal kurumların, geleneksel yapıların etkinliği kırıldığı zaman 'Doğu sorunu' da çözümlenir" diyorlar... Kürt sorununun bugün geldiği aşamada, bu politikacıların düşüncelerinin hiçbir kıymeti harbiyesi yoktur.

Allza Marcus- PKK'nın Güneydoğu'da eriştiği destek düzeyi sizl şaşırtıyor mu?

PKK'yl, düşüncelerini ve eylemlerini, uzun yıllardan beri iltyle

(*) *Christian Science Monitor*'dan (USA) Allze Marcus'un sorularına (23 Ekim 1991), Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'ndeyken verilen yanıtlar. (27 Ekim 1991)

ızlıyoruz. PKK silahlı mücadeleye başladığı ilk günden, yani 15 Ağustos 1984'den itibaren Kürt halkının desteğini kazanmaya başladı. Bu destek, gittikçe büyüdü, çoğaldı. PKK, Kürt halk yığınlarıyla organik bir bağ kurdu. Bu bakımdan, günümüzde, PKK'nın eriştiği destek düzeyi bizleri şaşırtmıyor.

Bugün, Kürt halk yığınlarıyla PKK, su ile balık gibi, organik bir ilişki, organik bir bütünlük içindedir. Genelkurmay Başkanı Orgeneral **Doğan Güreş** de bu ilişkiyi belirtmektedir. Balığı yakalayamadıkları için, balığın içinde yüzdüğü havuzu kurutmayı, suyu yok etmeyi düşünmektedirler. Bu, Kürdistan'da soykırım yapmanın düşünüldüğü anlamına gelmektedir.

Allza Marcus- Türk aydınlarının Kürt sorununa daha yoğun yöneldikleri söylenebilir mi?

Kürdistan'da, ulusal ve toplumsal kurtuluş mücadelesi geliştikçe, gerillanın başarıları arttıkça, Türk aydınları, Kürt sorununa karşı daha yoğun bir şekilde yöneliyorlar. Buna rağmen, Türk aydınları, her zaman, devletin temel değerlerinin, resmi ideolojinin yaygınlaştırmaya çalıştığı temel değerlerin yanında yer alıyorlar.

1991 yılı Ağustos ayında, 95 Türk aydını "Milliyetçiliğin 'doğrusu' yoktur" diyerek bildiri yayınladılar. Kürdistan'da gelişen ulusal akımları eleştirmeye çalıştılar. Halbuki, Türk aydınları, Türk Devleti'nin Kürdistan'da uyguladığı ırkçı ve sömürgeci politikaya, hiçbir zaman, ciddi bir eleştiri getirmemişlerdir. Milliyetçilik yapmak, bütün ulusların hakkıdır, doğal bir hakkıdır. Ulusal ve demokratik hakları tamamen gasp edilmiş, kimliği inkâr edilmiş, ülkesinin adı yasaklanmış Kürt ulusunun da böyle bir hakkı kuşkusuz vardır. Fakat, Kürtler, Türk ırkçılığına ve sömürgeciliğine karşı çıktıkça, gasp edilmiş ulusal değerlerini yeniden kazanmanın, ulusal haklarına sahip olmanın hızını artırdıkça, Kürtleri milliyetçilik yapmakla suçluyorlar. Milliyetçiliğe, kötü, olumsuz bir anlam yüklüyorlar ve Kürtleri milliyetçilik yapmakla suçluyorlar. Halbuki, Kürdistan'da ve Kürt toplumunda gelişen milliyetçi hareket, devrimci ve demokratik bir harekettir. Çünkü, Türk ırkçılığına ve sömürgeciliğine karşı, insan hakları, eşitlik, ulusal onur, özgürlük gibi çağdaş değerleri savunmaktadır. ırkçı ve sömürgeci yöntemlerle gasp edilmiş hakları, baskı altındaki ulusal değerleri yeniden kazanmanın çabası içindedir.

Allza Marcus- Seçimlerden sonra HEP kökenli milletvekillerinin parlamentoya girmesinin Kürt sorununa etkisi ne olacaktır?

Kürdistan ulusal ve toplumsal kurtuluş mücadelesi gittikçe gelişmektedir. Mücadele, Kürdistan alanında yaygınlaşmakta, Kürt toplumunun çeşitli sınıf ve tabakaları arasında derinleşerek gelişmektedir. Kürdistan'daki bu gelişmelere paralel olarak Türk Devleti de, devlet terörünü artırmaktadır. İleriki aylarda, bu sürecin daha da yoğunlaşacağı tahmin edilebilir. Bu koşullarda, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde, mücadelenin sesi olan diri bir grubun bulunması çok önemlidir kanısındayım. Bu bakımdan, HEP kökenli milletvekillerinin parlamentoya girmelerinin önemli olacağı kanısındayım. Parlametoya henüz girmiş olan milletvekillerinin çok nitelikli bir grup olduğunu düşünüyorum.

Allza Marcus- Kürtlerin nasıl bir süreç içerisinde otonomi veya bağımsızlık kazanacağını düşünüyorsunuz?

Kürdistan'da ulusal ve toplumsal kurtuluş mücadelesinin çok zor koşullarda geçtiği bilinmektedir. Bu, Kürdistan'ın devletlerarası sömürge olmasından ileri gelen bir durumdur. Türk Devleti, Kürtlerin her türlü ulusal ve demokratik haklarını gasp etmiştir. Günümüze kadar Türk Devleti'nin Kürtlere karşı tek bir politikası oldu. Bu da devlet terörü uygulayarak Kürtleri korkutmak, sindirmek, ulusal hareketin, ulusal bilincin gelişmesini, boyutlanmasını önlemek...

Devlet terörünün egemen bir politika olarak belirmesi, soruna, görüşmeler yoluyla çözüm bulunmasına engel olmaktadır. Türk siyasal düşüncesinin, devlet anlayışına da yansıyan önemli bir niteliği var. Bunu kompleks olarak belirtmek mümkündür. Batı'ya karşı aşağılık kompleks egemendir... Türk basını, Türk yazarları, Türk politikacıları vs. çeşitli alanlarda, Batı'dan hiç geri kalmadıklarını, ispat etmeye çalışırlar. Bu, Batı kurumları ve Batı'nın ekonomik ve politik sistemi karşısında duyulan bir komplekstir. Türk Devleti'nin Kürtlere karşı da bir kompleksi vardır. Bunu, büyüklük kompleksi olarak belirtmek mümkündür.

Kürdistan'da uygulanan sömürgecilik, Türk Devleti'nin Kürtlere hiç değer vermemesi gibi bir durum ortaya çıkarmıştır. Örneğin, Kürt diline ve Kürt edebiyatına karşı yoğun bir küçükseme vardır. Kürtlerin ulusal değerlerine karşı bilinçli bir küçümseme, horlama vardır. Kürtleri adam yerine koymamak Türk devlet anlayışının önemli bir boyutudur. Burada, biz, kendi Kürt kimliğine sahip çıkan, bu kimliği için mücadele eden Kürtlerden söz etmiyoruz. Kendi kimliğini, yani Kürt kimliğini inkâr eden, Türkleşen, Türkleşmenin propagandasını yapan Kürtlere, Türk Devleti, Türk basını, Türk siyasal partileri vs. çok değer vermektedir. Biz, zaten, Kürt ve Kürdistan kimliğinin inkâr

edilmesinden dolayı, Kürdistan'ın sömürge bile olmadığını söylüyoruz.

Kürtlere karşı duyulan büyüklük kompleksi, Türk Devleti'nin, Kürtlerle oturup konuşmasına, Kürtleri muhatap almasına engel olmaktadır. Bu, devlet terörünün temel bir politika olarak sürdürüleceği anlamına gelmektedir. Bu durumda, Kürtlerin, PKK'nın bu devlet terörünü geriletebilmek ve devlet terörünün etkinliğini kırabilmek için belirli bir şiddet uygulaması, bu amaç doğrultusunda bir askeri örgüt oluşturması ve bu örgütü geliştirmeye çalışması kaçınılmazdır. Sorunların barışçıl yollarla çözülmesi, elbette istenen bir şeydir. Fakat Türk Devleti, devlet terörü politikasıyla, Kürtler için, şiddete başvurmaktan başka bir yol bırakmamıştır. Bunun dışında kalan bütün kapıları tıkmıştır. Kürtlere, ulusal ve demokratik haklarını kazanabilmek için, silahlı mücadeleyi sürdürmekten başka bir yol bırakmamıştır.

Kürt şehirlerinde son iki yıldır çok yoğun Kürt ayaklanmaları da yaşanıyor. Kürt serihildanları, Kürt gerillaların yarattığı en önemli toplumsal ve siyasal süreçlerden biridir. Fakat, genel olarak, şiddet ögesini içermeyen Kürt serihildanlarıyla, Kürt gerillaların eylemi arasında organik bir bütünlük vardır.

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin Giriş bölümünde önemli bir kısım var. Bu kısımda, insan hakları konusunda, devletlerin yerine getirmesi gereken görevlerden söz edilmektedir. Devletlerin bu görevleri yerine getirmediği zaman, halklara, başkaldırı hakkının doğacağı belirtilmektedir. Kürt sorunu konusunda, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin Giriş bölümünün dikkatle incelenmesi önemli olmaktadır.

Aliza Marcus- Irak Kürt hareketinin Türkiye Kürtleri üzerindeki etkisi nedir?

Her şeyden önce, Birinci Dünya Savaşı sürecinde ve savaştan sonra gelişen olaylar sürecinde, Kürdistan'ın bölündüğünü, parçalandığını ve paylaşıldığını vurgulamak gerekir. Kürt sorununun odak noktasında da zaten, bu bölünme, parçalanma ve paylaşılma vardır. Bütün bunlar, Kürtlerin, bağımsız devlet kurma haklarının gasp edilmesi anlamına gelmektedir. Kürdistan'ın bölünmesinde, parçalanmasında ve paylaşılmasında, Kemalistler, İngiliz ve Fransız emperyalizmiyle, Arap ve Fars monarşileriyle çok yoğun işbirliği ve güçbirliği yapmışlardır. Irak'taki Kürt hareketinin, Kuzey Kürdistan'daki Kürt hareketiyle ilişkilerini ve bunların birbirlerine olan etkilerini bu çerçevede değerlendirmek gerekir.

Irak'taki Kürt hareketinin, Kuzey Kürdistan'daki Kürtler üzerindeki etkisini iki bölümde incelemek gerekir, kanısındayım. 20-25 yıl önce, Irak Kürdistan Demokrat Partisi'nin ve Irak Kürt halk hareketinin, Kuzey Kürdistan'daki Kürtler üzerinde olumlu bir etkisi vardı. Kürtler, Kürdistan Demokrat Partisi'nden moral ve güç alıyorlardı. Örgütlenmeye çabıyorlardı. 1984'ten sonra, bu etkinin yönünün, içeriğinin değiştiği kanısındayım. Özellikle son 1-2 yıl içinde bu etki iyice olumsuzlaştı. Zira, Türk Devleti, artık, Güney Kürdistan'daki Kürt örgütlerinden, onların liderlerinden yararlanarak, PKK'yı, PKK'nın yürüttüğü, Kürdistan Ulusal ve Toplumsal Kurtuluş Mücadelesi'ni kontrol altında tutmaya, sınırlandırmaya, etkinliğini kırıma-ya yönelmektedir. Buysa, Kuzey Kürdistan'daki Kürt halk yığınlarında olduğu gibi, Güney Kürdistan'daki Kürt halk yığınları arasında da olumsuz etkiler yaratmaktadır.

Güney Kürdistan'daki Kürt örgütlerinin liderlerinin, PKK'ye karşı Türk Devleti'yle işbirliği sürecine girmeleri, örgütlerindeki kitle tabanının erimesi gibi bir sonuç ortaya çıkaracaktır. Bu işbirliği çabaları, PKK'nın bölgedeki varlığını daha da yaygınlaştıracak ve kökleştirecektir. Türk Devleti'nin Güney Kürdistan'a karşı gerçekleştireceği her müdahale, her sınır ötesi harekât, PKK'yı bölgede daha da güçlü bir hale getirecektir.

RESMÎ İDEOLOJİ ve KÜRTLER(*)

Tevhid- Dünyadaki gelişmelerin paralelinde, Türkiye'de de, birçok alanda büyük değişimlerin yaşandığı, bu değişimin en belirgin boyutunun, Türkiye'deki rejim bunalımı ve Kemalizmin iflasi olduğu genel kabul gören bir gerçekliktir.

Kemalizmin iflas ettiği, bir başka deyişle mladını doldurduğu gerçeği beraberinde yeni bir gündemi de getirmekte, Kemalizmin hışmına uğrayan tüm kesimler; genelde Müslümanlar, özelde de Müslüman Kürt halkı, Kürt ulusalcılığı ve Devrimci Sol Hareket Kemalizmi sorgulayıp 70 yıllık tarihindeki zulüm ve cinayetleri, baskı, katliam ve ihanetleri gündeme getirip kamuoyuna sunmaktadırlar.

Tevhid dergisi olarak bir "Kemalizm Soruşturması" başlattık. İdeolojik, sosyolojik ve politik açıdan; özelde Kemalizm-İslam karşıtlığı ve Kemalizmin "Türk milliyetçiliği" ile "Kürt halkı"na karşı uyguladığı zulüm boyutlarıyla başlattığımız bu soruşturmayı üç bölümde sunmayı planladık.

[Bu konudaki görüşlerinizi öğrenebilir miyiz?]

Kürtlerin Türk olduğu, Kürtçe diye bağımsız bir dilin bulunmadığı, Türk resmi ideolojisinin en önemli, başta gelen bir boyutu olmuştur. Resmi ideoloji doğal olarak cezaî müeyyidelerle kendisini kabul ettirmeye çalışmaktadır. Resmi ideolojiyi eleştirenler sürekli olarak ceza tehdidi altında tutulmaktadır. Bu tür kişi ve kurumlara karşı her zaman, her yerde, çok çeşitli ağır cezalar verilmektedir. Resmi ideoloji cezaî yaptırımlarla desteklenen, korunan, etkin kılınmaya çalışılan bir ideolojidir.

1919-1920 yıllarında Kürtlerin ulusal varlığı inkâr edilmiyordu. Bilakis Ermenilere ve Yunanlılara karşı Kürtlerin ittifakı aranıyordu. Bunun için de "zaferin kazanılmasından sonra Kürtler de milli haklarına sahip olacaklardır" gibi Kürtleri hoşnut edici şeyler söyleniyordu. Bu dönem 1922 yılının sonuna kadar devam etti. Bu dönemi birinci dönem olarak adlandırmak mümkündür.

(*) **Tevhid**, Sayı 24, Aralık 1991, s. 9

Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte ikinci dönem başladı. Bu dönemin temel özelliği Kürtlerin inkârıdır. Kürt dilinin, Kürtçe'nin inkârıdır. "Kürt-Türk yoktur. Böyle bir ikilik yoktur. Herkes Türktür" deniyordu. 1930 yıllarının dışında üretilen "**Türk Tarih Tezi, Güneş-Dil Teorisi**" Kürt sorunu dikkate alınarak üretilen tezlerdi.

Bütün dünya medeniyetlerinin Orta Asya'dan dünyanın dört tarafına göç eden Türkler tarafından kurulduğu iddia ediliyordu. İndüs ve Ganj kıyılarında, Mezopotamya'da Nil Vadisi'nde, Ege'de ve Roma'da vs. medeniyetlerin kurucularının Türk olduğu iddia ediliyordu.

Bütün dünya dillerinin Türkçe'den doğduğu, dillerin anasının Türkçe olduğu iddia ediliyordu. Böylece Kürtlerin, Kürtçe'nin, Kürdistan'ın varlığı inkâr edilmiş oluyordu. Bu tez elbette, Kürtler ve Kürtçe için üretilmiştir. Yoksa Arapların, Acemlerin, Yunanlıların, Ermenilerin vs. Türk oldukları söylenmiyordu.

Türk Tarih Tezi ve Güneş-Dil Teorisi zamanla abartmalardan arındırıldı. Fakat Kürtlerin ve Kürtçe'nin inkârıyla ilgili tezler daha da yaygınlaştırılarak ısrarla sürdürüldü.

Üçüncü dönem kanımca 27 Mayıs 1960 askeri darbesiyle birlikte başladı.

Kürt sözcüğünün karda yürüyen insanların ayaklarının çıkardığı seslerin dönüşümü sonucu ortaya çıktığı vurgulanıyordu. Bu araştırma ve incelemeleri önce askerler yapıyorlar, sonra da profesörler bu buluşları dipnotlarıyla besliyorlar, kanıtıyorlardı. "Kart", "kurt"tan "Kürt" oldu diyorlardı. Kürt dilinin Türkçe'ye benzediği konusunda ısrarlı bir çalışma sürdürülüyordu. Bu dönemi karakterize eden en önemli söz şu oluyor: "Size Kürt diyenin yüzüne tükürün." Bu devlet ve hükümet başkanı Orgeneral **Cemal Gürsel** tarafından söylenmiş bir söz. Gayet açık. Besbelli. Kürt hakaret içeren, hakaret dolu bir söz olarak ele alınıyor.

Resmi ideolojideki söylemin sık sık değişmesi de bu iflasın başka bir göstergesidir. Resmi ideolojinin söylemindeki değişiklik derken önemli bir konuya daha dikkat çekmek gerekmektedir. Bu değişiklikler gerçekleştirilirken hiçbirinde en ufak bir özelleştirme yapılmamıştır. Resmi ideoloji Kürt sorununun varlığını inkâr etmektedir. Son yıllarda, Kürtlerin ve Kürtçe'nin varlığı konusunda bazı adımlar atılmışsa da, bunlar hiç yeterli değildir. Kaldı ki, bunlar bile günlük siyasal ve toplumsal ilişkilere gerektiği gibi yansımamaktadır.

Resmi ideoloji, hayatta hergün karşılaştığımız, yaşadığımız, hissettiğimiz somut gerçekler yerine, yeni bir gerçeklik kategorisi oluşturmaya çalışmaktadır. Bu yeni gerçeklik ideolojik gerçekliktir, ama-

cı, somut gerçekleri yok saymak, inkâr etmek, çarpıtmaktır. Kitlelere ve kurumlara devletin cezai yaptırımlarıyla kabul ettirilmeye çalışılmaktadır.

Son 20-25 yıl içinde resmi ideolojinin din sorununa bakışı konusunda önemli diyebileceğimiz değişiklikler olmamıştır.

Devlet, din kurumunu denetim altına alarak, din kurumunu, Türk Devleti'nin ideolojik çıkarları doğrultusunda kullanarak, Kürt ulusal hareketini firelemeye ve çarpıtmaya çalışmaktadır.

KENDİNİ KEŞFEDEN ULUS KÜRTLER(*)

1960'lı yılların ortalarından itibaren, Kürtlerle ilgili incelemeler yapılmaya başlandı. Fakat bu süreçle birlikte, devletin, bu süreci engellemeye çalışan baskısını hissetmekte gecikmedik... Kürt toplumu-na, Kürdistan'a, Kürt diline ve Kürt kültürüne ilişkin incelemeler yapılmak isteniyordu. Bu isteğin geriletilmesi, ortadan kaldırılması için devlet, yoğun bir baskı mekanizması işletmeye başladı. Devlet, bir taraftan baskı mekanizmasını gittikçe yoğunlaştırıyor, bir taraftan da, Kürtlerin, Kürtçe'nin vs. varlığını inkâr ediyordu. Bir taraftan da Kürt olan her şeyi yok etmeye, Kürt izlerini silmeye, Kürt toplumuna has maddi ve manevi bazı değerleri de gasp etmeye çalışıyordu.

Araştırmacılara resmi ideolojiyi dayatıyordu. En doğru bilgilerin devletin ürettiği bilgiler olduğunu söylüyor, herkesin bunları bilmesi, buna göre düşünmesi, tavır ve davranış sergilemesi isteniyordu. Resmi ideolojinin eleştirisinin suç olduğu da vurgulanıyordu. Bu konuda sistematik ber cezaî yaptırım düzenlenmişti. Bu durumda, inceleme ve araştırma yapanlar, bu yasakları, bu engellemeleri geriletmenin, bunları aşmanın mücadelesine giriştiler. Bu, bilim yönteminin, bilimsel bilgiyi üretmenin vazgeçilmez bir gereği idi. Aynı zamanda, demokrasi ve insan hakları mücadelesinin vazgeçilmez bir unsuru olarak belirliyordu.

Bu ilişkiler şu şekilde somutlamak mümkündür. Örneğin bir bahçeye girmek istiyorsunuz. Bahçe sizin. Bahçenin değerli olduğunu biliyorsunuz. Elverişli toprak ve su kaynakları olduğunu, değerli meyve ağaçları yetiştirilebileceğini, çok ürün kaldırabileceğinizi biliyorsunuz. Sizin için değerli bir bahçe... Fakat bahçeye giremiyorsunuz. Bahçenin etrafı çalılarla azmanlaşmış, dikenlerle kaplanmış. Bahçenin etrafında bataklıklar oluşmuş, her taraf yılan çıyan dolu. Çalılardan azmanlaşmış dikenlerden, bataklıklardan, yilandan, çıyandan bahçeye girmeniz olanaksız. Kendinize elverişli bir yol, bir gi-

(*) *Mezopotamya Kültür Merkezi'nin "Kürt Enstitüsü"*nün kuruluş hazırlıklarıyla ilgili soruşturmasına yanıt. *Yeni Ülke* gazetesinde yayınlanmıştır. 29 Aralık 1991, Sayı 11

riş arıyorsunuz. Bahçenin etrafında dolaşıyorsunuz. Bakıyorsunuz ki bahçenin bütün etrafı böyle... Etrafta, her taraf bataklıklarla, azmanlaşmış çalılarla, dikenlerle, yılanlarla, çıyanlarla dolu... Bahçeye giremiyorsunuz. Şunu da fark ediyorsunuz. Çok uzun bir zamandır bahçeye girilmemiş, bahçe harap olmuş. Bahçeye sizden başka girenler var. Onlar bahçeye girmenin, çıkmanın yollarını biliyor fakat harap kalmasını istiyorlar. Sular boş yere akıyor, ağaçlar kurumuş. Bu bahçenin suları başka bahçeleri şuluyor.

Bu bahçeye girmek zor, zahmetli diyerek başka bahçeler arayabilirsiniz. Fakat, bahçe sizin bahçeniz, onu harap bırakarak gittikçe daha da harabeye döneceğini bilerek nereye gidiyorsunuz? Kendi bahçenizi böylesine yüzüstü bırakıp başkalarının bahçesinde marabalık yapmak ahlaki bir tavır mıdır? Bu tavrın ekonomik bir yönü var mı? Çevrenizdekiler, başkaları böyle mi yapmış? Elbette, kendi bahçenize sahip çıkınak, onu işlemekle görevlisiniz?

Fakat çevrenizdekiler bahçenin değerini biliyor. Sularından, öteki zenginliklerinden yararlanmanın yolunu, yordamını bulmuş. Sizi oradan uzak tutmak ve oraya sokmamak için her türlü önlemi almış. İknadan ayrı kötek yöntemini de kullanıyor.

Bu durumda, bahçeye girmenin tek yolu var. Azmanlaşmış çalıları ve dikenleri kesmek, bataklıkları kurutmak, yılanı, çıyanı yok etmek, oralardan uzaklaştırmak... Bahçeye elverişli giriş, çıkış yolları yapmak. Bu iş elbette zahmetli ve ağır bir iştir, zaman isteyen bir uğraştır. Fakat bahçeye kavuşmanın yolu da bu işin üstesinden gelmekle mümkündür.

Kürtlere ve Kürdistan'a ilişkin incelemeler yapanlar da, bu incelemelerin önündeki engelleri kaldırmak durumundadırlar. Yasaklarla mücadele etmek ve yasakları etkisiz kılmak görevleri vardır. "Burada yasak var, yasak olmayan başka bir alan üzerinde çalışalım" demek bilim ahlakına aykırı bir tavır ve davranıştır. Bu, bilim yöntemi anlayışına zıt bir düşüncedir. Düşünceyi yasaklayan, düşünceyi engelleyen bu tavır ve davranışla mücadele yapmadan bilimi ilerletmek, demokrasi ve insan haklarını geliştirmek mümkün değildir. Bahçeye girebilmek için çalıları, dikenleri temizlemek, bataklıkları kurutmak nasıl gereklyse, Kürtlerle ve Kürdistanla ilgili incelemeler yapabilmek için de bu engellemeleri ve yasaklamaları geriletmek, etkisiz kılmak gerekiyor.

1960'lı yılların sonlarında bu tür incelemelere başlayanlar çok büyük engellemeler ve baskılarla karşılaşıyorlardı. Kürt demeyeceksin, Kürdistan demeyeceksin, Kürtçe'den söz etmeyeceksin, Kürtlerin Ortadoğu'daki soydaşlarından söz etmeyeceksin, neden bölünme,

parçalanma, paylaşılma olmuş gibi soruları hiç sormayacaksın... Resmi ideolojiyi, Atatürkçü düşünceyi aynen kabul edeceksin vs...

Araştırmacılar, Kürt yayın organları başta Devrimci Doğu Kültür Ocakları olmak üzere bazı örgütler, Kürt siyasal akımları yasaklayıcı bu düşünceye, bu tavır ve davranışa karşı önemli mücadeleler yaptılar. Bu süreçte önemli bedeller ödendi... 1980'li yıllardan önce de, bu konuda önemli kırılmalar oluştu. Bu kırılmalar 15 Ağustos 1984'ten sonra PKK'nın düşüncesi ve eylemi ile bütünleşti... Yasaklara ve engellemelere karşı çok yoğun bir bilinç oluştu. Şimdi, hukuken bu engellemeler, bu yasaklamalar yine var. 142 kaldırıldı. Terörle Mücadele Yasası'yla çok daha ağır hükümler kondu. Ayrıca 159, 311, 312 vs. var. Fakat fiilen, bu yasaklamalar ve engellemeler gittikçe aşınıyor, fazla bir etkinliği kalmadı. İnsanlar beyinlerindeki karakolları yıktılar, özgürleştiler. Kendilerini keşfettiler. Ortadoğu'da ve dünyada, son derece olumsuz pratik ve toplumsal koşullar içinde olduklarının bilincine vardılar.

Artık Kürdistan'a girildi. Kürdistan'a çeşitli yönlerden yoğun bir giriş, yoğun bir açılım var. Sadece girilmiyor, artık Kürdistan'a sahipleniliyor da. Koalisyon hükümetinin başbakanı **Süleyman Demirel** ve başbakan yardımcısı **Erdal İnönü**, Aralık ayı ortalarında Kürdistan'ın bazı şehirlerine bir gezi düzenlediler. "Bizden her şeyi isteyin, devlet sizi kucaklıyor" dediler. Gittikleri her yerde bu duygularını, bu düşüncelerini ifade ettiler. Bu, şu anlama geliyordu: "Bizden her şeyi isteyiniz, ama, Kürdistan hariç... Kürtler artık tam da onu istiyorlar. Kürdistan'dan başka istedikleri bir şey yok. Ülkelerini, uluslarını, ulusal zenginliklerini keşfettiler.

İşte, **Kürt Enstitüsü** gibi kurumlara bu noktada ihtiyaç var. Artık yasaklar geriletilmiş, aşılmış... Kürt gerçekliği bütün açıklığıyla ortada duruyor. Kürt dili, Kürt edebiyatı, Kürt kültürü üzerinde yoğun ve kapsamlı araştırmalar gerekiyor. Kürdistan, tarihiyle, coğrafyasıyla incelenmesi gerekiyor. Kürt folkloru, Kürt el sanatları vs. elbette incelenmelidir. Kürt toplumunun bugünü, Kürt toplumunun tarihsel evrimi en ince ayrıntılarına kadar incelenmelidir. Bütün bunlar için kapsamlı planlara ve projelere ihtiyaç vardır. Bunların gerçekleştirilebileceği alan **Kürt Enstitüsü**'dür. **Kürt Enstitüsü**'ne bu bakımdan gerek vardır. Fakat, Türk üniversitesinin benzer kurumlar açmasına kestnlikle karşı çıkılmalıdır. Türk üniversitesi, hiçbir zaman Kürtlerin dostu olmamıştır. Türk üniversitesi, hiçbir zaman, Kürt sorununa dostça yaklaşmamıştır. Türk üniversitesinde kurulacak bu tür bir enstitü, ancak, Kürtlerin Türklüğünü ve Kürtçe'nin, Türkçe'nin bir şubesi olduğunu ıspatlamaya çalışabilir. Şunca mücadeleye ve bedele rağmen hâlâ, ancak bunu düşünebilir, bu-

nu gerçekleştirmeye çalışabilir. Türk üniversitesi toplumsal ve siyasi bilimlerin alanında Ortaçağ kalıntısı bir kurumdur. Bu yönüyle, Milli İstihbarat Teşkilatı'nın bir kurumu gibi çalışmaktadır. Bütün bunlar **Kürt Enstitüsü**'nü Türk üniversitesinden uzak tutmanın gerekliliğini açıkça ortaya koymaktadır.

“TÜRKİYE'DE ÜNİVERSİTE OLSAYDI YÖK OLMAZDI(*)

Turan Yılmaz- Öğretim üyesi olma düşünceniz nasıl oluştu? Özellikle de sosyolog olma fikri nereden geldi?

Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde okurken toplumsal sorunlara ilgi duymaya başladım. Aslında bu ilgi lise çağlarında bile vardı. 27 Mayıs'tan sonra, Türkiye'de fikir hayatında önemli bir canlanma oldu. “Doğu'da kıtlık”, “55 Ağalar”, “Bölgelerarası dengesizlik” gibi olgular nedeniyle “Doğu sorunu” konuşulmaya başladı.

O yıllarda, Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde, “Tahsil İçi Staj” adıyla bilinen bir program uygulanıyordu. Bu program, çerçevesinde, üçüncü sınıftan dördüncü sınıfa geçen öğrenciler kaymakamlık stajına başlıyorlardı. Staj yaz tatilinde uygulanıyordu. Ben bu program doğrultusunda bir arkadaşım ile birlikte Elazığ'a gitmiştim. Kürt toplumuyla ilk defa bu bölgede karşılaştım. 1961 yılı yaz ayları... Keban, Karakoçan, Palu gibi yörelerde, köylülerin kaymakamlarla tercüman aracılığıyla konuştuklarını izledim. Kaymakamlara veya öteki memurlara, Kürtçe'yle ilgili sorular sorduğum zaman herkesin Türk olduğu, Kürt diye bilinen bir millet olmadığı söyleniyordu. “Kürtçe Türkçe'nin bir şivesidir” deniyordu. Kürtçe konuşmalardan hiçbir şey anlaşılmadığı halde, “Kürtçe'nin % 60'ı Türkçe kelimelerden oluşur” gibi şeyler de söyleniyordu. Program sonunda fakülteye verdiğim raporda, bu durumları içeren bölümler olduğunu da hatırlıyorum. Rapor, İdarî Bilimler Enstitüsü'ne veya Şehircilik Entitüsü'ne verilmişti.

Staj dönüşünde, fakültedeki bazı hocalara, Kürtlerle ve Kürtçe'yle ilgili bazı sorular sormuştum. Bu gibi konuların tehlikeli olduğu, bu gibi konularla uğraşmamam gerektiği söylenmişti. Ansiklope-

(*) **Cumhuriyet** gazetesinden Turan Yılmaz'la yapılan röportaj.

Röportaj, 11-12 Aralık 1991 tarihli **Cumhuriyet** gazetesinde özet olarak yayınlandı. Ayrıca, Şubat-Mart 1992 tarihli ve 52-53 sayılı **Toplumsal Kurtuluş** dergisinde de yayınlandı.

dilerde, konuyla ilgili kitaplarda, Kürtçe diye bir dil olmadığı, herkesin Türk olduğu yazılıydı. Fıllı olarak ise, tercümanlar aracılığıyla konuşan kaymakam olayını unutmak mümkün değildi. Zira 1961 yılı yaz aylarında, bölgede, üç ay boyunca bu "Bölgelerarası dengesizlik", "55 Ağaların sürgünü", "Merkezi planlama", "Bölge planlaması", "Sosyal planlama" gibi konular etrafında yapılan tartışmalar araştırma ve inceleme heyecanını iyice artırıyordu. Bütün bunlar konuyu daha ciddi bir şekilde inceleme gereğini ortaya koyuyordu. Bu inceleme ise, ancak üniversite çevresinde yapılabilirdi. O zaman öyle düşünüyordum. Fakülteyi İçişleri Bakanlığı bursuyla okudum. Bunun için mezuniyetten hemen sonra maiyet memurluğu görevine başladım, Çorum'da. Bu, kaymakamlık stajı ıdı. Stajı bitirmeden askerlik görevini tamamladım. Kıta hizmetim Bitlis ve Hakkâri'de geçti.

1962-1964 yılları. Bu sıralarda Kürt toplumunu daha yakından izleme ve gözleme olanağı buldum.

Terhisten sonra, çok kısa bir süre yine İçişleri Bakanlığı'nda maiyet memurluğu görevine devam ettim. Daha sonra Erzurum'da Atatürk Üniversitesi'nde sosyoloji asistanı olarak göreve başladım. 1964 yılı sonları...

Turan Yılmaz- İlk olarak "Kürt sorunu ile tanışmanız nasıl gerçekleşti? Bu konuya, sizi yıllarca "emniyet-savcılık-mahkeme-cezaevi" dörtgeninde dolaştıran yoğun liginin nedeni nedir?

Kürt sorununa yaklaşımın temelinde kuşkusuz bilimsel bir heyecan vardır. Bilimin kavramlarıyla sorunu anlamaya ve kavramaya çalışmak önemli bir çabadır. Fakat bu süreçte bir ahlak anlayışı, bir dürüstlük de vardır. "Bilim ahlakı" dediğimiz kategoriye hiç gözardı etmemek gerekir. Bu düşünceleri şu şekilde açmakta yarar vardır. Bir toplum içinde yaşıyoruz. Pek çok insanla bir aradayız. Siyasal partiler, dil, din, devlet, aile, dernekler vs. gibi kurumlar var. Gerek kurumlar, gerek insanlar toplumsal ve siyasal yaşantı içinde birbirlerini etkiliyorlar, birbirlerinden etkileniyorlar. İşte bu etkileşim sürecinde bazı toplumsal sorunlar, bazı siyasal sorunlar ortaya çıkıyor. Toplumu araştırmaya, incelemeye çalışan kişiler bu sorunları hissediyorlar... Sorunlar bu kişilerin bilincine daha çabuk ve daha çok çarpıyor. Zamanla, bu kişilerin bilincinde, sorunlar önemli bir problem haline geliyor. Süreç içinde bu problemlerin eni-boyu daha belirgin bir hale geliyor. İşte böyle bir süreç içinde kişiler, kendilerini etkileyen bu sorunları daha ciddi bir şekilde anlamaya ve kavramaya çalışıyorlar. Toplumsal ve siyasal sorunları anlamaya ve kavramaya

çalışmanın en önemli yolu kuşkusuz bilimdir. Bilim yöntemiyle elde edilen bilgiler çok daha kalıcı, güvenilir ve sağlıklı olmaktadır.

Yukarıda, "bilim ahlakı" denilen bir kategoriden de söz edildi. Bundan kasıt şu: Araştırmacılar ve incelemeciler, kısaca bilim adamları dediğimiz kişilerin, ulaştıkları sonuçları yüksek sesle kamuoyuna duyurmaları gerekir. Bu, üretilen bilgilerin eleştirisi için vazgeçilmez bir koşuldur. Buysa sarsılmaz bir dürüstlük ve cesaret gerektirir. Bilim ahlakı dediğimiz bu niteliğe sahip olmadan bilimi ilerletmek mümkün değildir.

Kürt sorunu da önemli bir sorundur. Kürt sorunu, kişileri ve kurumları, onların düşüncelerinin ve eylemlerinin içeriğini yakından etkilemektedir. Aynı zamanda onlardan da etkilenmektedir. Etki-tepki süreci içinde sorun daha da karmaşık bir hale gelmektedir. O halde bilimin kavramlarıyla, Kürt sorununu da anlamaya ve kavramaya çalışmak çok önemli ve gerekli bir çaba olarak belirmektedir.

Turan Yılmaz- Hapishane ile ilk tanışmanıza yol açan Erzurum Üniversitesi'ndeki olayları aktarır mısınız?

Yukarıda belirttiğim gibi, Erzurum'da, Atatürk Üniversitesi'nde göreve 1964 yılı sonlarında başladım. O zaman, doçent, profesör gibi öğretim üyesi eksikliğinden dolayı, asistanlar, ders vermekle görevlendiriliyorlardı. Ben de görevlendirildim. 1965, 1966 ve 1967 yıllarında, Fen-Edebiyat Fakültesi'nde **Genel Sosyoloji**, Ziraat Fakültesi'nde **Köy Sosyolojisi**, **Toprak Hukuku** gibi dersler verdim. **Genel Sosyoloji** derslerinde anlatılan konular, bazı öğrenciler tarafından, bu derslerle ilgili bir öğretim üyesine ihbar edilmiş. İhbar dilekçelerinde, kısaca, "derslerde komünizm propagandası yapılıyor, Kürtçülük propagandası yapılıyor..." deniyor. Daha sonra, bu öğretim üyesi, bu öğrencilerin ihbar dilekçelerini, not defterlerini ve sınav kağıtlarını temel alarak, Fen-Edebiyat Fakültesi Dekanlığı'na geniş bir ihbar dilekçesi yazıyor. Bu dilekçede de kısaca, "... derslerinde komünizm propagandası ve Kürtçülük propagandası yaparak genç öğrencilerin zihinlerini yıkamaya çalışmaktadır. Buna engel olmak gerekir. Bir an evvel derslere giriş yasaklanmalı, üniversitedeki görevine de son verilmelidir..." deniyor. Hapishaneyle ilk olarak tanışmamın en önemli boyutlarından biri bu olay idi.

Gerek bu öğrenciler, gerek öğretim üyeleri, daha sonraki dönemlerde, hep, Milliyetçi Hareket Partisi saflarında yer aldılar.

Hapishaneyle tanışmaya neden olan ikinci olay da şuydu: 1967 yılı Sonbahar aylarında, Doğu'da bazı il ve ilçelerde mitingler düzenlendi. Bunlara "Doğu Mitingleri" deniyordu. Diyarbakır, Batman, Si-

verek, Silvan, Ağrı, Tunceli gibi yörelerde yapılan bu mitinglerde, Kürtler ilk defa, örgütlü bir şekilde, Doğu'nun geri kalmışlığını protesto ettiler. Mitinglerin düzenlenmesinde Türkiye İşçi Partisi'nin önemli katkıları olmuştu. Fakat, yerel düzeyde mitinglere katılanlar, mitingleri örgütleyenler, konuşma yapanlar Türkiye Kürdistan Demokrat Partisi üyeleriydiler. Ben öyle düşünüyorum.

Bu mitinglerin bazılarına katıldım, izledim. Doğu Mitingleri konusunda, **"Doğu Mitingleri'nin Analizi"** isimli bir çalışma da yaptım. Teksir olarak çoğaltılan ve dağıtılan bu çalışma o zaman **Forum** dergisinde de yayınlanmıştı. O zaman **Forum** dergisini rahmetli **Hasan Hüseyin Korkmazgil** yönetiyordu. **Forum**'da yazarlar genel olarak, Türkiye İşçi Partisi'ne sempatiyle bakıyorlardı. O sıralarda Türkiye İşçi Partisi'nin başkanı **Mehmet Ali Aybar**'dı.

Doğu Mitingleri'ne katılmam ve bu şekilde bir çalışma yapmam da, Atatürk Üniversitesi'nin yönetici çevreleri tarafından çok büyük, çok olumsuz tepkilerle karşılaştı.

Bu iki olay üzerine Fen-Edebiyat Fakültesi Dekanlığı, hemen İdari Soruşturma Komisyonu kurdu. Bu komisyon bana yazılı olarak pek çok soru sordu. "Neden **Hans Freyer**'in kitabını izlemedim de kendi kafamdan ders anlattım?" "Mitinglere neden katıldın, neden izledin?", "Neden böyle bir çalışma gereğini duydun, amacın ne?", "Sence Türklerden ayrı bir Kürt halkı var mı?", "Sence Türk dilinden ayrı bağımsız bir Kürt dili var mı?" vs. Bu sorulara yazılı olarak cevaplar verdim.

Hapishaneyle, "emniyet, savcılık, mahkeme, hapishane" süreciyle karşılaşmamı etkileyen bir üçüncü neden daha var. Bu **"Doğu Anadolu'nun Düzeni, Sosyo-Ekonomik ve Etnik Temeller"** isimli kitap, bu kitabın neden ve nasıl yazıldığı, neden yayınlandığı gibi konular da, bana İdari Soruşturma Komisyonu tarafından sık sık sorulmuştu. Bu arada, Üniversite Asistanları Sendikası ve bu sendikanın yönetimiyle ilgili olarak da pek çok soru sorulmuştu. Üniversite Asistanları Sendikası komünist bir örgüt olarak biliniyordu.

İdari Soruşturma Komisyonu'nun hazırladığı rapor dayanak yapılarak Atatürk Üniversitesi'ndeki görevime son verildi. Bu, tam anlamıyla keyfi ve hukuk dışı bir işlemdi. Çünkü o günkü koşullarda, (1970 yılı Temmuz ayı) 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu gereğince doktorasını belirtilen sürede tamamlamış bir asistanın görevine son vermek mümkün değildi. Asistanların üniversiteyle ilişkileri ancak, süresi içinde doktoralarını tamamlayamamak dolayısıyla kesilebiliyordu. 1970 yılı yaz aylarında, henüz hakkımda adli kurumlar, yani mahkemeler tarafından yürütülen bir yargılama yoktu. Hele kesin hüküm hiç yoktu.

Nitekim bu keyfi işlem hakkında, Danıştay kısa zamanda yürütmenin durdurulması kararı verdi. Fakat bu karar, Atatürk Üniversitesi Rektörlüğü tarafından uygulanmadı. Bunun üzerinde, Ankara'da, Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne geçmek için çaba sarf ettim. 1971 yılı başlarında SBF'de çalışmaya başladım.

12 Mart'tan sonra, Atatürk Üniversitesi Rektörlüğü başta olmak üzere, dekanlar, bölüm başkanları ve çeşitli kürsülerdeki profesörler, hakkımda, Ankara, İstanbul ve Diyarbakır Sıkıyönetim Komutanlıkları'na ihbar dilekçeleri yazıyorlar. İhbar dilekçelerinde İdari Soruşturma Komisyonu tarafından incelenen üç olayı ayrı ayrı vurguluyorlar. "Derslerinde ve üniversite çevresinde komünizm ve Kürtçülük propagandası yapıyor..." ifadesini ısrarla kullanıyorlar. Ve bu dilekçeleri teker teker veya gruplar halinde gönderiyorlar.

19 Haziran 1971'de Diyarbakır ve Siirt İlleri Sıkıyönetim Komutanlığı'nın isteği üzerine Ankara'da gözaltına alındım. Kısa bir zaman içinde Diyarbakır'a gönderildim. Gözaltına alındığım gün fakülteyedim. Askerler beni fakülteadaki odadan aldılar.

Turan Yılmaz- Öğretim üyesi olduğunuzdaki duygularınızı anlatır mısınız? Gerçekten Türkiye'de öğretim üyeliği, "çileli" bir yaşamın ilk kapı aralığı mıdır?

Sosyoloji asistanı olarak göreve başladığımda, üniversitede çok şeylerin yapılabileceğini düşünüyordum. Üniversitenin bu çalışmalara yardımcı olacağını düşünüyordum. Büyük beklentilerim ve heyecanlarım vardı. O zaman 1964-1965 yılları, resmi ideoloji kurumunun farkında değildim. Resmi ideolojinin engellemeleri ve yasaklamaları hakkında, tecrübe ve bilgi sahibi değildim. Toplumsal ve siyasal bilimler okumuştum ama, resmi ideoloji kurumunun toplumsal araştırmalar önündeki en büyük engel olduğunu, bilimin gelişmesi önündeki en büyük engel olduğunu henüz fark edemiyordum. Bütün kurumların bilimsel çalışmaları teşvik edeceği beklentisi içindeydim.

Resmi ideoloji kurumunun farkına varmam adli soruşturmalarla başladı. Yargılamalar sürecinde iyice belirginleşti. Bu süreçte resmi ideoloji kurumunun insanların beyinlerine karakollar kurduğunu, nelerin düşünülüp nelerin düşünülmeyeceği konularında pek çok yasaklamalar getirdiğini fark ettim. Bu yasakların devletin cezaî yaptırımlarıyla korunduğunu anladım. Üniversitelerin özgürce araştırma yapılan kurumlar olmadığını, araştırmaların resmi ideoloji çerçevesinde yapıldığını, resmi ideolojinin korunup kollandığını, bu konuda önemli bir çaba sarf edildiğini gözledim. Resmi ideolojiyi eleştirmeye çalışanların polise neden ihbar edildiğini kavramaya başladım.

Yargılama sürecinde beynimizdeki karakolları tamamen yıktık. Bu, kuşkusuz kısa zaman içinde gerçekleşmedi. Uzun bir zaman sürecinde gerçekleşti. Şimdi coşkun bir özgürleşme yaşıyoruz. Birbirini tızleyen yargılama süreci olmasaydı, belki de, hâlâ beynimizdeki karakollarla birlikte yaşıyor olacaktık.

Resmi ideoloji kurumunun nasıl etkili bir şekilde çalıştığını, son derece fonksiyonel olduğunu, ilk defa, çarpıcı bir şekilde, 1968 yılı yaz aylarında fark ettim. O zaman iki öğrenci arkadaşla birlikte, sınır kasabalarında mukayeseli sosyo-ekonomik yapı araştırması yapıyorduk. Kilis, Viranşehir, Nusaybın, Cizre, Şemdinli, Başkale, Doğubeyazıt, Posof gibi ilçelerde, bu ilçelerin köylerinde çalışıyorduk. Bu süreçte otellerde, lokantalarda, yollarda çok ağır bir baskı ve takiple karşılaştık. Araştırmanın engellenmesi, sabote edilmesi için her şey yapıldı. Erzurum'a döndüğümde, üniversitedeki bazı öğretim üyelerinin, valiliklere yazdıkları gizli yazılarla, hakkımızda çok çirkin ihbarlar yaptıklarını öğrendim. Ankara'da, yine o günlerde düzenlenen bir sosyal ilimler kongresinde, Kürtlerden söz edildiği gerekçesiyle, hazırladığım bir tebliğin okunması ve dağıtılması engellendi. "Polise bildirmeyeceğiz, bu kadar iyilik de yeter..." dendi. Halbuki programda benim de adım vardı. Sosyal İlimler Kongresi Ankara'da bir üniversite tarafından düzenlenmişti.

Kanımca Türk üniversitesi resmi ideoloji kurumunun varlığından haberdar olmak istemiyor. Veya şöyle söylemek daha doğru: Türk Üniversitesi bu kurumun varlığının farkında... İncelemeler, araştırmalar bu kurumun gereklerine göre yapıyor. Bu, şu anlama geliyor. Türk üniversitesi, resmi ideolojinin, üniversite mensuplarının beyinlerinde kurduğu karakollarla birlikte yaşamını sürdürüyor. Bu, kuşkusuz daha kolay, daha zahmetsiz, maddi çıkarları gözetken bir yaşama biçimidir.

Turan Yılmaz- O dönem sizi ihbar ederek, tutuklanmanıza yol açan öğretim üyesi arkadaşlarınızla ilgili duyularınız şimdiki nedir? O tarihte ne idi?

Bu, o zaman için de bir hüzündü. Şimdi de öyle... Aynı odayı paylaştığınız, uzun süre beraber olduğunuz arkadaşınız sizi ihbar etmiş. Devletin size baskı uygulamasını, cezaevine konulmanızı istiyor. Eleştiri yapmıyor, düşüncelerinizi, yazılarınızı eleştirmiyor, sizi devlette ihbar ediyor... Kendisinin vatansever olduğunu, sizin hain olduğunuzu vurguluyor. Üniversiteden kovulmanızı istiyor. Sizinle yaptığı ideolojik ve politik kavgada, devleti yanına alıyor. Devletin zorlayıcı baskı araçlarını size karşı yönlendiriyor. Rektör, dekanlar, bölüm

başkanları, öteki profesörler, mahkemelerde yaptıkları tanıklıklarda, sizin düşüncelerinizin çok tehlikeli olduğunu, kendilerinin vatansever olduğunu, yurtsever olduğunu belirtiyorlar. Eleştirilerini, üniversite kürsülerinde, kamuoyu ve basın önünde değil de mahkemelerde yapıyorlar. Tanık sıfatıyla yapıyorlar... Bunlar üniversite faaliyeti değildir. Burada çok büyük bir hüznün var. Aslında, herkes yaptığı işi en iyi bir şekilde yapmaya çalışmalı. Mesleğini gereği gibi sürdüren üniversite mensubunun faaliyetleri arasında ihbar yok... İhbar olmalı. Kamuoyu önünde eleştiri kuşkusuz olmalı...

Turan Yılmaz- Devlet, hangi konularda size yasak getirdi? Şu anda neleri yapmanız yasak? Bunlardan hangisinin kalkmasını isterdiniz?

Ömür boyu kamu hizmetlerinden men... Seçme, seçilme haklarından mahrumiyet... Burada da dramatik bir durum var. Bazı konularda düşüncelerinizi açıklıyorsunuz, pek çok zorluklara, mahrumiyetlere katlanarak incelemeler yapıyorsunuz, yayınlıyorsunuz... Bu süreçten sonra da çok daha ağır mağduriyetlere uğruyorsunuz. Siyasal haklarınızı kaybediyorsunuz. Profesörler gibi, savcılar ve yargıçlar gibi düşünmediğiniz için sabıkalı oluyorsunuz.

Yukarıda da belirttim. 1968 yılı yaz aylarında, iki öğrenci arkadaşla birlikte, sınır kasabalarında mukayeseli sosyo-ekonomik yapı araştırması yapıyorduk. Çok zor koşullarda yürütebildiğimiz bir araştırmaydı. Maddi bakımdan epey zorluklarla karşı karşıyaydık. Üstelik araştırma alanlarında polisün çok ağır baskı ve takibiyle karşılaştık. Sıkı takip, engelleme, araştırmanın gereği gibi yapılmasını engelliyordu. Aynı dönemde, çok yakından tanıdığım bir öğretim üyesi de bu bölgelerde araştırma yapmak için bir araştırma projesi hazırlamıştı. Projesi fakültenin ilgili kurulları tarafından onaylandı. Çok büyük miktarda harcırah da aldı. Fakat fiili olarak araştırmayı yapmadı. Akdeniz sahillerinde tatil yaptı. Fakülteye verdiği araştırma projesinde Doğu'da araştırma yapıyor gözüküyor, fakülte kendisine izin vermiş, projeyi maddi bakımdan destekliyor, fakat fiili olarak araştırma bölgesinde değil... Deniz kenarında tatilde...

Yukarıda sözünü ettiğim araştırma için hazırladığım soru kağıtlarından dolayı büyük baskılarla ve suçlamalarla karşılaştım. Ben ve öğrenci arkadaşlarım, otellerde, yollarda, lokantalarda çok büyük baskılarla, zahmetlerle ve yoksunluklarla karşılaştık... Fakat bu öğretim üyesinin böylesine yüz kızartıcı durumu söz konusu bile olmadı. Kimse ona bu tutumunu ve davranışını hatırlatmadı. Çünkü başkaları da aşağı yukarı böyle yapıyordu. Bu olayda çok büyük, korkunç bir çelişki var. Bu, insana hüznün veriyor.

Turan Yılmaz- Hıç, konferans, panel vb. yerlerde konuşmacı olarak bulunmuyorsunuz, pek, gazete ve dergilere de röportaj vermiyorsunuz, bunun nedeni nedir?

Kıtap olarak gerçekleştirmeye çalıştığım bazı projeler var. Onları gerçekleştirebilmek için önemli bir zaman gerekiyor.

Turan Yılmaz- Çok yazan bir insansınız. Bu, nasıl başladı, nasıl gelişti? Kendinizi iyi bir yazar olarak niteliyor musunuz? Ya da iyi bir yazar derken, örnek göstereceğiniz birileri ya da biri var mı? İyi bir yazar nasıl olmalı?

Kendimi yazar olarak nitelemiyorum. Hele hele iyi bir yazar hiç değilim. Yargılama başlarken insana mesleğini de soruyorlar. 1970'li yıllardaki yargılamalarda, "mesleğin?" diye sorulduğu zaman "Sosyoloji Asistanı" diyordum. Daha sonraki süreçte üniversite ile ilişkim kesildi, üniversitedeki görevime son verildi. Yargılamalar yine sürüp gidiyordu. "Mesleğin?" diye sorulduğu zaman, artık, "yazar" demeye başladım. Bu, kısa ve kolay bir cevaptı. Yaptığınız iş de biraz anlatıyor.

Yalçın Küçük'ü çok beğeniyorum. Yazarlığına gıpta ediyorum.

Turan Yılmaz- Yazdığınız hemen her kitabın ıstısnasız toplanacağını bile bile yazmak nasıl bir duygu?

Kanımca, herkes, yaptığı iş doğru dürüst yapmaya çalışmalı, işini en mükemmel bir şekilde gerçekleştirmeye gayret etmelidir. Örneğin, çiftçi buğdayı, arpayı, en mükemmel bir şekilde üretmeye çalışmalıdır. Ayakkabıcı mesleğinin gereğini en iyi bir şekilde yerine getirmeli, güzel, sağlam ayakkabılar üretmelidir. Bunun gibi işçiler, öğretmenler, yargıçlar, basın mensupları görevlerini en iyi bir şekilde ifa etmelidir. Siyasal tutuklular ve hükümlüler doğru dürüst bir tavır ve davranış içinde ceza çekmelidir. İnceleme ve araştırma yapanlar da mümkün olduğu kadar güzel ve doğru eserler üretmelidir. En azından yaptığı işten kendisi memnun olmalı, kendi kendini aldatmamalıdır. Olguları ve olgusal süreçleri doğru dürüst değerlendirmelidir. Örneğin, bazı olgular, bazı toplum kesimlerinin, bazı odakların hoşuna gitmiyor diye onların anlatımından taviz verilmemelidir. İnceleme yapan kişinin düşüncesi, tavır ve davranışı bu yönde olmalıdır. İnceleme ve araştırma yapanlar, devletin korumaya ve kollamaya çalıştığı değerleri, yani resmi ideolojiyi her zaman dikkate alsalar, gereklerini yerine getirseler kendilerini çok sınırlamış olurlar. Hareket alanları iyice daralır. Bu koşullarda iyi bir inceleme meydana getirmek mümkün olmaz. Ancak resmi ideolojiyi tekrar etmiş olurlar.

O halde, araştırmacılar ilk önce, birinci planda, olguları ve olgusal süreçleri dikkate almak, onları anlamak ve kavramak durumundadırlar. Bu aşamada, devletin nasıl davranacağını, baskısını, şiddetini dikkate almamak, yokmuş gibi davranmak durumundadırlar. Eserin yayınından, yani komuoyuna sunulmasından sonra ise devletin bazı mekanizmaları işleyebilir. Bu koşullarda da baskıları göğüslemek, düşüncelerini ve eserlerini savunmak durumundadırlar.

Benim bir arkadaşım, bir dostum var, şöyle söylüyor: "... Sana karşı dürüst davranan tek bir kurum var. O da devletin kendisi. Öteki kurumlar, örneğin üniversite, basın, siyasal partiler, dernekler vs. sana karşı dürüst değiller... Bilimden özgürlüklerden, insan haklarından vs. söz ediyorlar, fakat gerekli davranışları göstermiyorlar. Devlet daha dürüst. Şunları şunları yazarsan, zulümden, zindandan kurtulamazsın diyor. Dediklerinin gereklerini yerine getiriyor."

Turan Yılmaz- Kitaplarınız sık toplandığı için, galiba, kitaplarınızı pek kitapçı vitrinlerinde de göremiyorsunuz. Birçok yerde de tezgâh altında satılmak durumunda kaldığı belirtiliyor. Bir yazar olarak bu sizde ne tür duygular uyandırıyor? Kitaplarınızın vitrinde sergilenmesini istemez miydiniz?

Kitapların toplatılması, gizli gizli alınır satılır bir durumda olması Türk toplumu adına büyük bir ayıp. Türk toplumunun, Batı medeniyeti dediğimiz kategorinin ne kadar dışında olduğunu gösteren en önemli gösterge kanımca düşünceye yapılan baskılardır.

Turan Yılmaz- Kitaplara getirilen yasakları nasıl değerlendiriyorsunuz? Herhangi bir kitap için yasak getirildiğini duyduğunuzda ilk tepkiniz, o anki duygunuz ne oluyor?

Devlet tarafından halka baskı ve zulüm uygulanıyorsa, anayasa, yasalar, bu baskılara cevap veriyorsa bu tür yasaklar her zaman olur. Örneğin günümüzde Kürt toplumu kararnamelerle yönetilmektedir. Kararnameler Kürt halkının insan haklarını tam anlamıyla sınırlamıştır. Devletin Kürt halkına baskı ve şiddet uygulama özgürlüğü ise sonsuzdur. Bu koşullarda Kürtlerin insan hakları için, ulusal eşitlik ve ulusal onur için gerçekleştirmeye çalıştıkları, yürüttükleri bütün macadeleler, Kürt toplumunun yapısıyla ilgili incelemeler hep devletin baskısıyla karşılaşacak demektir. Zira baskının amacı zaten bu tür ilişkilerin açıklık kazanmasını önlemektir. Devletin ayıpları varsa, ayıplarını sürdürme konusunda kararlıysa, bu ayıplarını gizlemek için yasaklara her zaman başvurur.

Turan Yılmaz- Türkiye'de, bilimsel araştırma yapan insan sayısının azlığına karşılık, şiir yazan insan sayısının fazlalığı göze çarpıyor. Hatta bu konuda, "her üç gençten dördü şair" şeklinde espriler de üretiliyor. Bunu siz neye bağlıyorsunuz?

Şiir, sanat, edebiyat da dünyayı anlamanın ve kavramanın bir yöntemidir. Fakat bilimin elde ettiği bilgiler daha kalıcı, daha güvenilirdir, daha sağlamdır. Şiirin, sanatın, edebiyatın, resim ve müziğin sübjektifliği yanında bilim objektif bir süreçtir.

Turan Yılmaz- Bugün, üniversitelerin durumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Kanımca, Türkiye'de Batılı anlamda bir üniversite yoktur. Üniversite olsaydı, YÖK olmazdı.

Turan Yılmaz- Siz, 12 Eylül'den önce ve sonra, cezaevlerinde kaldınız. Gözlemlerinizden yararlanarak, cezaevleri koşullarındaki değişimi aktarır mısınız? Nasıldı, ne oldu?

12 Mart'ta cezaevleri, 12 Eylül cezaevlerine nazaran nispeten daha rahattı. Tek tıp elbise, Atatürkçülük eğitimi, asmayıp da besleyecek miyiz? gibi dayatmalar yoktu. Toplumsal ve siyasal mücadele geliştikçe, devlet de baskı mekanizmalarını daha artırıyor, geliştiriyor.

Turan Yılmaz- Sizce Türkiye bugün nasıl bir ülke? Hiç, bir başka ülkede doğsaydım, yaşasaydım diye düşündüğünüz oldu mu? Bu, hangi ülke olurdu?

Türkiye demokratik bir ülke değil. Fakat yöneticiler demokratik bir ülke olduğunu söylüyor. Aslında bu da durumu daha zorlaştıran ve karmaşıklaştıran bir sonuç ortaya çıkarıyor. Türkiye Kürdistan'da sömürgecilik yapıyor. Sömürge kamburunu taşıyarak demokrasiyi korumak ve geliş tirmek mümkün değildir.

Türkiye'de yaşıyoruz, demokrasi mücadelesinin gereklerine inanıyoruz. Demokrasi mücadelesini yürüten güçler de belirmiştir. Türkiye'nin demokratikleşmesinin sağlanmasında bu güçlerin çok büyük rolü olacaktır. Türkiye'nin demokratikleşmesini sağlayacak, Milli Güvenlik Kurulu gibi kurumların, TBMM karşısında etkinliğini azaltacak en önemli güçlerden birisi, PKK'nın düşüncesi ve eylemidir.

Turan Yılmaz- Son dönem, çok sık cezaevine girdiniz. Dışa-

rıda olduğunuz süreler içinde neler yaparsınız? Bir gününüz genel olarak nasıl geçer?

Bazı projeler var. Bunlar şimdiye kadar yapılan çalışmaların benzerleri. Bu çalışmaları sürdürüyorum. Çok planlı ve programlı bir çalışmam olduğu söylenemez. Zaten mevcut planlara ve programlara da devlet tarafından sık sık müdahale yapılmaktadır. Üstelik bu müdahalelerden sonra derlenip toparlanmak, kaldığın yerden devam etmek oldukça zor oluyor.

Turan Yılmaz- Kendinizden söz etmenizi istesek, siz, kendinizi nasıl bir kişi olarak tanımlarsınız?

Dürüst bir kişi....

Turan Yılmaz- Bundan sonraki hedefleriniz ve planlarınızdan söz eder mısınız? Yine yazacak mısınız? Güneydoğu sorununu dışında yazmayı düşündüğünüz bir konu var mı?

Yukarıda belirtmiştim. Çalışmalarımızı sürdürüyoruz. Eğer herhangi bir konuda düşünceleriniz varsa, bunları her zaman ve her koşulda kamuya duyurmak durumundasınız. Yazarlık biraz da budur.

TÜRK DEMOKRASİSİNDE ATANMIŞ KURULLARIN BELİRLEYİCİ ROLÜ(*)

Özgür Halk- Son üç aydır dergimizde Dr. İsmail Beşikçi'nin bilimsel çalışmalarını yayınladık. Bu sayımızda bilimadamı İsmail Beşikçi ile Ankara temsilcimiz, geniş konuları kapsayan bir röportaj yaptı. Röportajın uzun olması nedeni ile, iki sayıda yayınlamayı uygun gördük. Röportajın ilk bölümünü sunuyoruz.

İlk çalışmalarınız, soruşturma ve tutuklanmalarınız ve üniversitedeki görevinizle son verilmesine biraz değinir mısınız?

Erzurum'da Atatürk Üniversitesi'ne, 1964 yılı sonlarında Sosyoloji asistanı olarak girdim. O zamanlar üniversitede, Profesör, Doçent gibi öğretim üyeleri az olduğu için asistanlar da ders veriyorlardı. 1965, 1966, 1967 yıllarında 1968 yılının ilk yarısında Fen-Edebiyat Fakültesi'nde **Genel Sosyoloji**, Ziraat Fakültesi'nde de **Köy Sosyolojisi** derslerine gırıyordum. **Genel Sosyoloji** derslerinde anlatılanlar bazı öğrenciler tarafından öğretim üyelerine, fakülte ve üniversite yöneticilerine şikayet edilmiş... Derslerde komünizm propagandası, Kürtçülük propagandası yapılıyor gibi iddialar var. Şunlar şunlar anlatılıyor deniyor. Öğrencilerin derslerde not tuttukları defterler, sınav kağıtları delil olarak gösteriliyor. Bu şikayetler üzerine bir Sosyoloji doçenti bu iddiaları çok ciddiye alıp, Fen-Edebiyat Fakültesi Dekanlığı'na başvuruyor. Öğrencilerin iddialarını aynen tekrarlıyor, hakkımda soruşturma açılmasını istiyor. Genç öğrencilerin "körpe zihinleri"ni yıkadığım, çarpıttığım iddiasıyla derslere gönderilmemem gerektiğini, üniversitedeki görevime son verilmesi gerektiğini bildiriyor. Bu başvuru üzerine hakkımda idari soruşturma açılıyor. İdari Soruşturma Komisyonu kuruluyor, 1968 yılının başları... İdari Soruşturma Komisyonu'nun kurulmasına neden olan olayların bir boyutu bu. Ötekileri de şöyle sıralamak mümkün:

(*) Tam metnini yayınladığımız bu röportajın ilk bölümü, **Özgür Halk**'ın 15. sayısında (s. 55-63), ikinci bölümü de, 16. sayısında (s. 30-42) yayınlanmıştır.

1967 yılının sonbahar aylarında Kürdistan'ın bazı şehirlerinde mitingler yapıyordu. Bu mitinglerde, "Doğu'nun geri bıkarılmasına tepki gösteriliyordu. Bunun için bu mitinglere **Doğu Mitingleri** deniliyordu. O zaman Türkiye İşçi Partisi mitinglere çok ilgi göstermişti. TİP yöneticileri mitinglerde konuşmalar yaptılar. "Doğu"daysa, mitinglerde konuşma yapanlar, mitingleri örgütleyenler kanımca daha çok, Türkiye Kürdistan Demokrat Partisi'ne bağlı insanlardı. Bu mitinglerin bazılarına ben de katıldım. Bu mitinglerle ilgili bir inceleme yayınladım. Bu incelemem üniversite yönetimince çok büyük tepkilerle karşılaştı. **"Doğu Mitingleri'nin Analizi"** isimli bu çalışmadan dolayı hakkımda ayrı bir idari soruşturma daha açıldı.

Bu sıralarda bazı gazete ve dergilerde Kürtlerle, Kürt aşiretleriyle ilgili yazılar yayınlanıyordu. Örneğin, **Forum** dergisinde, Kürt aşiretleriyle ilgili birkaç yazı yayınlanmıştır. Bunlar da İdari Soruşturma Komisyonu'nun çalışmalarına konu oldu. O zaman **Forum** dergisi **Hasan Hüseyin Korkmazgil** tarafından yayınlanıyordu. **Forum** dergisi, Türkiye İşçi Partisi'ne yakın bir yayın organıydı. 1969 senesi Temmuz ayında **"Doğu Anadolu'nun Düzeni, Sosyo-ekonomik ve Etnik Temeller"** isimli kitap yayınlandı. Bu kitabın yayını İdari Soruşturma Komisyonu'nun çalışmalarını daha da hızlandırdı. İdari Soruşturma Komisyonu'nda bana yazılı olarak, tanık olarak dinlenen öğrencilere de sözlü olarak bazı sorular soruluyordu. "Doğu Mitingleri'ne neden katıldın?", "Sosyoloji derslerinde, neden Kürt aşiretlerinden söz ediyorsun?", "Sana göre Türklerden ayrı bir Kürt halkı var mıdır?", "Sana göre Türkçe'den bağımsız Kürtçe diye bir dil var mıdır?", **"İsmail Beşikçi** Kürtlerden söz ediyor, sen ne dersin?", **"İsmail Beşikçi'nin** söyledikleriyle yaşayışı birbirini tutuyor mu?" vs.

İşte İdari Soruşturma Komisyonu'nun raporu üzerine, 1970 Temmuzunda üniversitedeki görevime son verildi. Üniversiteden uzaklaştırma yazısı çok ilgi çekici bir yazı idi. "... **Doğu Anadolu'nun Düzeni, Sosyo-Ekonomik ve Etnik Temeller** isimli bir kitap yazmıştır. Bu kitap anayasanın 3. maddesine aykırıdır. Bu bakımdan görevine son verilmesi gerekir." Üniversitenin Zat İşleri Müdürlüğü tarafından yazılan bu yazıya üniversite rektörü de "olur" diye onay veriyordu.

1970 yılı yaz ayları... Henüz hakkımda adli soruşturma yok. 1968 yılında, bir araştırma için hazırladığımız soru kağıdından dolayı bazı soruşturmalar açılmışsa da, bunlar iddianame yazılacak kadar gelişmedi. 1968 senesi yaz aylarında, Kilis, Viranşehir, Cizre, Nusaybin, Şemdinli, Doğubeyazıt, Posof gibi bazı sınır kasabalarında mukayeseli sosyo-ekonomik yapı araştırması yapıyorduk. İki öğrenci arkadaş da yardım ediyordu. Araştırmalar için hazırladığımız bir so-

ru kağıdı vardı. Bazı kasabalarda 'bu soru kağıdından dolayı soruşturma açılmıştı. Soru kağıtları kaldığımız otellerde odalardan polis tarafından gizlice çalınıyordu.

1970'de Atatürk Üniversitesi yönetiminin görevime son verme, üniversiteyle ilişkiyi kesme kararı son derece usul dışı ve hukuk dışı bir karardı. O zamanlar asistanların görevlerine sadece bir şartla son verilebiliyordu. Zamanında, örneğin 5 yıl içerisinde doktorayı tamamlayamama... Üniversiteyle ilişkiyi 20 Temmuz 1970 günü kesilmişti. O gün Danıştay tatile giriyordu. Buna rağmen Danıştay'ın nöbetçi dairesine başvurumuz çok kısa bir zamanda yürütmeyi durdurma kararı aldı. Fakat üniversite rektörlüğü Danıştay'ın bu kararını uygulamadı. Ve beni görevime iade etmedi.

1971 yılı başından itibaren Ankara'da Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde çalışmaya başladım. Kısa bir zaman sonra 12 Mart Muhtırası verildi. 12 Mart rejimiyle birlikte yeni ihbarlar başladı. Başta rektör olmak üzere Atatürk Üniversitesi yöneticileri, dekanlar, profesörler, asistanlar, öğrenciler aleyhinde sıkıyönetim komutanlıklarına ihbarlar yapıldı. Bu ihbarlarda İdari Soruşturma Komisyonu'nun raporu, dosyada bulunan bazı belgeler esas alınıyordu. İhbarlar, birer ikişer veya daha çok imzalı dilekçelerle yapılıyordu. Çeşitli zamanlarda yapılıyordu. İhbar dilekçelerinde komünizm propagandası ve Kürtçülük propagandası yapıldığı iddiaları vardı. Bu ihbarlar üzerine 19 Haziran 1971'de Diyarbakır-Siirt İleri Sıkıyönetim Komutanlığı'nda gözaltına alındım. İki gece Ankara Emniyet Müdürlüğü'nde kaldım. Daha sonra Diyarbakır'a götürüldüm. İlk tutuklanmam böyle oldu.

Özgür Halk- İlk tutuklanmanızla bugünkü tutuklanmalarınız arasındaki farkı, baskının niteliği açısından ortaya koyar mısınız?

Tutuklandığım gün Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde idim. O sıralarda fakültede, fakülte çevresinde sık sık aramalar yapılırdı. Fakültenin etrafı askeri birlikler tarafından kordon altına alınır, yoğun bir arama süreci başlatılırdı. Kütüphanenin arandığını bile hatırlıyorum. Bir keresinde cilt cilt **Forum** dergileri götürülmüştü. Fakülteden tutuklanan bazı öğretim üyeleri vardı. Bazı asistan arkadaşlar aranıyor. Öğrenciler üzerinde zaten çok büyük baskılar vardı. Birgün öğleden sonra odaya bir subay girdi. Sosyoloji profesörü **İbrahim Yasa**'yla beraber oturuyorduk. Üsteğmen sandığım bir subay küçük bir konuda bilgiye başvurulacağını, bunun için kendileriyle birlikte sıkıyönetim komutanlığına kadar gelmem gerektiğini söyledi. Önce Mamak'a gittik. Beni arayan orası değilmiş. Daha sonra Ankara Mer-

kez Komutanlığı'na gittik. Beni arayan orası da değilmiş... Bir albay beni oradan Ankara Emniyet Müdürlüğü'ne getirdi. Beni arayan orasıymış. Diyarbakır-Siirt illeri Sıkıyönetim Komutanlığı'nın isteği üzerine gözaltına alındığımı söylendi. Birkaç gün sonra Diyarbakır'a götürüldüm. İlk tutuklanmam ve kelepçelenmem böyle oldu.

1971 yılı başlarında ve ortalarında çok yoğun bir işkencenin var olduğunu hatırlamıyorum. Yalnız Ankara Merkez Komutanlığı'nda birtakım subaylar görmüştüm. Onlar da gözaltına alınmışlardı. Durumları iyi değildi. Diyarbakır'da Türkiye Kürdistan Demokrat Partisi'ne bağlı oldukları iddia edilen köylülere ve esnaftan bazı kişilere ağır işkence yapıldığını hem duydum hem de bu işkencelerin bazılarına tanık oldum. Örneğin, Şırnak'lı bir ağa vardı. Rahmetli **Hurşit Onuk**. Bu arkadaşı bir hafta süreyle ayakları tavanda asılmış şekilde tutmuşlar. Sık sık kalp rahatsızlığı çekiyordu. Devrimci Doğu Kültür Ocakları'na mensup arkadaşlardan bu konuda herhangi bir anlatım duymadım. 1971 sonlarından itibaren öğrencilere de ağır işkenceler başladı. 1972'de, 1973'de artarak sürüp gitti. Örneğin **İbrahim Kaypakkaya** 1973 Mayıs'ında işkenceler sırasında öldürüldü.

12 Eylül döneminde işkenceler çok ağırlaştı, çok yoğunlaştı. Bu, toplumsal ve siyasal mücadelenin geldiği yeni aşamayla ilgilidir. Yukarıda, 19 Haziran 1971'de ilk olarak gözaltına alındığımı, Ankara Emniyet Müdürlüğü'ne götürüldüğümü söylemiştim. 7. kata çıkarılmışımdım. Tam on yıl sonra, günü gününe hatta saatli saatine, tam 10 yıl sonra 19 Haziran 1981'de aynı yere tekrar götürüldüm. Burada çok yoğun işkencelere tanık oldum, hem de kendim mağruz kaldım. O zaman bir polis memuru bana sık sık "Ben 27 yaşındayım, Adana'lı bir Kürdüm, sen Çorumlusun, Türksün, ben bu işlere karışmıyorum da sen neden karışıyorsun, Türk Kürt yok, Atatürk var... diye yazsana..." diye kükrüyordu. Bir iki tekme tokat atıyor, arkadaşlarını çağırıyordu. Gözlerim bağlıydı. Etrafımda kalabalık polis grubunun olduğu belliydi. Tekme tokat atıyorlar, cop kullanıyorlar, meydan dayığına çekiyorlardı. Ben de bir ara ona şöyle demiştim: "Kürt olduğunı kendin söylüyorsun ben de onu söylüyorum." Bunun üzerine bunu söyleyen görevli korkunç bir öfkeye kapıldı. "Ben Kürt var mı diyorum, sen benim söylediklerimi istismar ediyorsun. Ben sana asıl sorgu sırasında neler olacağını göstereceğim" diyerek kükremesini sürdürdü. Tekme, tokat, cop darbeleri daha da arttı.

Üç gece sonra Adapazarı'ndan bir ekip geldi. Bana, Adapazarı Gölcük Donanma ve Sıkıyönetim Komutanlığı'nın isteği üzerine gözaltına alındığımı söylediler. O sene, önce Ankara'dan Diyarbakır'a götürülmüştüm. Bu sefer de Adapazarı'na götürülüyordum.

Özgür Halk- Doğu Mitingleri'nin en önemli özelliği neydi?

Doğu Mitingleri'nde ilk defa organize bir şekilde Kürtler, Doğu'nun geri bırakılmışlığını protesto ettiler. Bu mitingler Diyarbakır, Batman, Ağrı, Silvan, Siverek, Tunceli gibi bazı Kürt şehirlerinde yapıldı. En son miting de Aralık ayında Ankara'da yapılmıştı. O sıralarda Ziraat Fakültesi'nde Köy Sosyolojisi derslerine gırıyordum. Bu derslere devam eden bir öğrenci vardı. Kendisi Diyarbakır Yüksek Tahsil Öğrenci Derneği başkanı idi. Ve yine o günlerde yukarıda da söylediğim gibi **Forum** dergisinde Kürt aşiretleriyle ilgili bazı yazılar yayınlanıyordu. 1967 yılı yaz ayları. Bu arkadaş birgün odaya geldi. "... **İsmail Hoca**, sizin **Forum** dergisindeki yazılarınızı okuyorum. Çok iyi, aydınlatıcı yazılar... Fakat sizi eleştirmek istiyorum. Bugün Doğu'nun çeşitli şehirlerinde mitingler yapılıyor, bu mitinglere katılm epey fazla. Dernek olarak biz de katılıyoruz. İzlenmesi gereken sosyolojik olaylar. Halkımız artık bilinçleniyor. Doğu'nun geri bırakılmasını protesto ediyor... Fakat siz mitinglere katılmıyorsunuz, mitingleri izlemiyorsunuz. Halbuki bunları bilmek gerekli..." Arkadaş bunları makul bir şekilde söyledi.

Miting haberleri o zamanlar gazetelere yansımıyordu. Radyoda haber bültenlerinde verilmiyordu. Sadece Diyarbakır mitingiyle ilgili olarak ve gazetelerin birinde çok küçük, iki üç satırlık bir haber okumuştum. Bu bakımdan mitingler hakkında çok fazla bilgiye sahip değildim. Arkadaşın eleştirilerinden de etkilenmişim. Öte yandan bu arkadaş mitinglerle ilgili çok zengin bilgi de vermişti. "Yardımcı olursanız bundan sonraki mitinglere beraber katılabiliriz" dedim. Bundan sonraki birkaç mitinge beraber katıldık. Bu arkadaşımız şimdi profesör. O zamanki düşüncelerinden, eleştirilerinden epeyce yararlandığımı belirtmeliyim.

Özgür Halk- Mitinglerin iktidarı hedefleme perspektifinden yoksun olduğunu düşünüyorum.

Mitingler, mitinge katılanlar hükümete bazı isteklerde bulunuyorlar. Gelir dağılımını protesto ediyorlar. Kışı başına düşen yıllık gelir, Doğu'da az, Batı'da çok. "Batı'ya hastane, okul, yol, Doğu'ya komando karakol" biçiminde sloganlar var. Bazı iyileştirmeler isteniyor. Hükümetlerin Doğu'yu neden geri bıraktıkları anlatılmaya çalışılıyor.

Özgür Halk- 1980 öncesinde ve sonrasında siyasi tutsaklar ve halk üzerindeki baskının yoğunluğu arasında bir fark var mıydı?

12 Mart cezaevlerinde benim gözlemlerime göre siyasi tutsaklar üzerinde yoğun bir baskı yoktu. Tek tip elbise, Atatürkçülük eğitimi gibi dayatmalar yoktu. Görüşler, ziyaretler daha rahattı. Soyadı tutması koşulu aranmıyordu. Tutsakların saç, sakalı üzerinde her zaman uğraşılmıyordu. 12 Eylül koşullarındaysa durum değişti. Cezaevlerinde, gözetim merkezlerinde çok ağır baskılar, işkenceler oldu. Bu, toplumsal uyanışla ilgili bir durumdur.

Kürdistan'da halk yığınları üzerinde baskı, işkence her zaman olmuştur. Komando zulmü 1970 sonrasında da her zaman vardır. 1980'den sonra daha da artmıştır, çok daha sistematik bir hale gelmiştir. Fakat, 1960'lı yılların sonlarında, 1970'li yılların başlarında Kürtlerde ulusal bilinç henüz güçlü değildi. Kürtlerin çoğu Kürt olduğunu söyleyemiyordu. Kürt kimliği üzerinde önemli bir vurgulama yapılamıyordu. Kürdistan'dan, Kürdistan'ın birliğinden hiç söz edilemiyordu.

Ankara ve İstanbul Devrimci Doğu Kültür Ocakları'nda daha çok öğrenciler örgütleniyordu. Diyarbakır, Batman, Silvan, Ergani, Kozluk Devrimci Kültür Ocakları'nda da daha çok esnaf örgütleniyordu. Bir de, kırsal kesimde köylüleri örgütlemeye çalışan Türkiye Kürdistan Demokrat Partisi vardı. Yukarıda bu yıllarda Kürdistan'da çok yoğun, çok yaygın çok ağır bir komando zulmünün olduğunu söylemiştim. Bu, ilerideki muhtemel gelişmeleri daha nüve halindeyken dağıtma amacını taşıyordu. Yoksa o gün için bu örgütlenmeler çok ciddi, kararlı bir çaba sergilemiyordu.

1980 sonrasında yeni bir durum vardı. Silahlı mücadelenin tohumları atılıyor. 15 Ağustos 1984 atılımıyla birlikte silahlı mücadele başlıyor. Bu mücadeleyi, söylenenlerin aksine Kürt halkı büyük bir coşkuyla karşıladı. 1984 sonlarında, 1985 başlarında harekete çok büyük katılımlar vardı. Sürecin böyle geliştiğini, ana doğrultusunun bu yönde olduğunu daha sonraki dönemlerde kavrayabiliyoruz. Gelişmeyle birlikte devlet terörü, baskı, işkence artıyor. Bunun ötesinde devlet gerillaya katılımı önlemek için 3 kurumu birlikte geliştiriyor.

1. Koruculuk

2. İttirafçılık, pişmanlık yasası

3. Teşvik tedbirlerinin hayata geçirilmesi, bazı Kürtlere rüşvet...

Özgür Halk- 1980 öncesinde işçilerin, köylülerin, öğrencilerin yaptıkları mücadelenin kısa bir değerlendirmesini yapar mısınız?

Devrimci Doğu Kültür Ocakları bir gençlik örgütüdür. İstanbul, Ankara gibi merkezlerde Kürt öğrencileri örgütlemeye çalışıyorlar. Aynı bir bülten çıkararak Kürdistan'daki gelişmeleri anlamaya ve anlatmaya çalışıyorlar. Komando zulmüne karşı tavır geliştiriyorlar. Esnaf kitlesel olarak hareket içinde değil. Yalnız, berber, terzi, ayakkabıcı, kasap, garson vs. gibi esnaftan bazı insanlar hareket içinde... Ama köylülük büyük bir uyusukluk içinde. Komando, köylerde, çok yoğun çok ağır ve çok gaddar bir biçimde işkence ve hakaret yaptığı halde, erkekleri çınlıçplak yapıp, erkeklik organlarına ip bağlayarak bu ipi kadınların ellerine verip onları dolaştırdığı halde, köylülerde başkaldırı eğilimi sezilmiyordu.

**Özgür Halk- 1980 sonrasında, 1984'de başlayan mücadele-
nin yarattığı nitelik değişmesini değerlendirir mısınız?**

15 Ağustos atılımıyla birlikte büyük bir nitelik değişmesi oldu. Köylülük kitleler halinde harekete katıldı... Bu süreçte politikleşti. İşçiler, öğrenciler, kadınlar gerilla hareketi içinde örgütlenmeye başladı. Gerilla, Kürt halkının bütün kesimlerinde organik bağlar kurdu. Bir köylü 1987'de şöyle bir olay anlattı: "... 1966-1967 yıllarında, daha sonraki yıllarda talebeler bizim köye gelirlerdi, bizlere, birlikte devrim yapalım derlerdi. Fakat biz talebelere fazla güvenemezdik. İsteklerini sıcak karşılamazdık. Şimdiyse biz artık ölüm kalım savaşına tutuşmuşuz. Bizim köylere gelen o devrimcileri de bu ölüm kalım savaşında yanımızda görmek istiyoruz... Fakat onlar bizim yanımızda değiller, yoklar..." Bu, önemli bir nitelik değişimini gösterir.

Özgür Halk- Bu kazanımları ve değişimleri neye bağlıyorsunuz?

Bu kazanım ve dönüşümlerde PKK'nın düşüncesinin ve eyleminin çok büyük rolü var. Belirleyici bir rolü var. Bu düşünce ve eylemin işçi sınıfı ideolojisiyle donatılmış devrimci bir düşünce ve eylem olduğu bilinmektedir. Bu, aynı zamanda çağdaş bir öncülüktür. Bu öncünün geniş halk yığınlarıyla organik bağlar kurduğu besbelli.

Kürdistan'daki toplumsal ve siyasal değişimde kuşkusuz PKK'den önceki siyasal hareketlerin de rolü vardır. Onları reddetmek, yok saymak, küçümsemek mümkün değildir... Bunların, günahlarıyla, sevaplarıyla önemli bir birikim oluşturduklarını biliyorum. Fakat nitelik değişikliğini sağlayan esas güç PKK'dir.

Özgür Halk- 1960'lı ve 1970'li yıllarda halkımızın içinde bu-

İlunduğu durum İle yeni dönemlerdeki durumu karşılaştırarak değerlendirir mısınız?

1960'lı ve 1970'li yıllarda Kürtlerin ve Kürt hareketinin şöyle bir durumu var. Kürtlerde, kendisine güvenemeyen, kimliğine sahip  ı-kamayan, düşmanını çok büyük gören, kendisini küçümseyen bir ki-şilik vardır. Kürtler Ortadoğu'da 30 milyondan fazla bir nüfusa sahip olmasına rağmen en ufak bir siyasal kimliğe sahip değil. Örneğin, böylesine büyük bir çelişki Kürt insanlarında bir tepki yaratmamış. Bu tepkiyi örgütleyen süreci anlamaya ve kavramaya çalışan bir d -ş nce yaratmamış. Biz kimiz, neden böyle b l nm ş z, par alanmı-şız, paylaşılmışız? Bu politika kimin politikasıdır?.. Kürtler, 1960'lı yıllarda 1970'li yılların başlarında bu gibi konularla hiç uğraşmıyor- du. Bu gibi konular Kürtlerin bilincine çarpmıyor. Çok ağır zulümler ve hakaretler yaşanmasına rağmen toplumda bir tepki yok. Uyuşuk, leş gibi yerde yatan bir kitle...

Böyle muazzam bir kitlenin PKK ile uyandığını, ruh ve heyecan kazandığını görüyoruz. Bugün Kürt halkı artık ayağa kalkmıştır. Be- lirli bir hedefe doğru koşuyor. Bu hedef ulusal onur, ulusal eşitlik, ulusal özgürlük, ulusal bağımsızlık yolundadır... Kürt halkının uya- nış süreci bütün ayrıntıları ile incelenmesi gerekir. Bu sürecin, hâlâ ırkçı ve sömürgeci baskılar altında olan, dünyanın öteki halkları için de elverişli bir model oluşturacağını düşünüyorum.

Özgür Halk- Artık Kürt halkının bir bireyi olmaktan onur duymaya başlıyoruz. Ne dersiniz?

Elbette, bu, artık böyle... Büyük coşku içinde bir özgürleşme söz konusu. Ulusal onurun kazanılması söz konusu. Bu, herkese büyük bir g   ve moral veriyor.

Özgür Halk- Biraz da Türk sol anlayışlarının Kürt halkının mücadelesi karşısındaki tutumlarından konuşalım. Türk solu- nun Kemalizm'den etkilendiği bilinmektedir. Bu konuda ne di- yebiliriz?

Kanımca Türkiye'de sol, devletin değerleriyle vücut bulmuştur. Türk solu her zaman devletin korumaya ve kollamaya çalıştığı değer- leri savunmuştur. Bunun en başında da Mısak'ı M lli gelmektedir. Bu bakımdan Kürt Ulusal Hareketiyle Türk solu arasında organik bir bağ oluşmamaktadır. Kürtler bugün Kürdistan'ı, Ortadoğu'da bir ülke olarak kavramaktadırlar. Böyle olunca, Kürdistan'ın neden b - l nd ğ , parçalandığı ve paylaşıldığı önemli bir sorun olarak ortaya

çıkılmaktadır. Fakat Türk solu şimdiye kadar Kürdistan'ın neden bölündüğü, neden parçalandığı, neden paylaşıldığı konularında tek bir soru bile sormamıştır. Bu süreçteki emperyalizmi ve sömürgeci politikaları görmezden, bilmezden gelmiştir. Örneğin, cumhuriyetten sonraki Kürt ayaklanmaları denildiği zaman bunu hep, Kürdistan'ın iç dinamikleriyle açıklamaya çalışmışlardır. Emperyalizmin ve Ordo-doğu'daki sömürgeci işbirlikçilerin, Kürdistan'ının bölünmesi, parçalanması ve paylaşılması politikasına hiç değinmemeye özen göstermişlerdir. Hep emperyalizmle işbirliği yapan Kürtlerden söz edilmiştir. Halbuki Kürt sorununun temelinde Kürdistan'ın bölünmesi, parçalanması konusunda İngiliz ve Fransız emperyalizmiyle işbirliği yapan Kemalistlerin düşüncesi ve eylemi vardır. Soruna Misak'ı Millî çerçevesinde baktığınız zaman bu etkiyi kavrayamazsınız.

Özgür Halk- Kısa bir zaman öncesine kadar Kürtlerin varlığı inkâr ediliyordu. Son zamanlarda ise bariz değişimler var. Örneğin Cumhurbaşkanı Turgut Özal "Federasyon dahil her şeyi konuşmalıyız" dedi. Başbakan Süleyman Demirel de çok kısa bir zaman önce Diyarbakır ve Sırt yörelerinde yaptığı bir gezi sırasında "Kürt realitesini tanıyoruz" dedi. Bu son yaklaşımları değerlendirir mısınız?

Kürdistan'daki silahlı mücadele aşamalar kaydetmiştir. Eğer Türk yöneticileri Kürtler için bazı olumlu şeyler söylüyorlarsa, bu, Kürt hareketinin ortaya çıkarttığı bir dayatma sonucudur. Bu tür yöneticiler adalet olsun diye, eşitlik olsun diye veya insan haklarının gereğidir diye Kürtlere hak verme yoluna gitmezler. Türkiye'de devletin Kürdistan için tek politikası vardır. O da devlet terörüdür. Ama böyle bir düşünce ve uygulama karşısında Kürdistan'da Kürtlerin ağırlığını Türk sömürge yönetimine hissettiren önemli bir gerilla gücü oluşmuştur. Türk yönetimi bu nedenle inkârcı ve asimilasyoncu politikalarından vazgeçmek zorunda kalmıştır. Düşünceleri, arzuları aynı kalsa da geleneksel inkârcı ve asimilasyoncu söylemlerini terk etme zorunda kalmışlardır. Fakat devlet tarafından eski söylemleri sürdürenler hâlâ vardır. Örneğin Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı **Alparslan Türkeş**, Kürtlerin varlığını, Kürtçe'nin varlığını hâlâ inkâr etmektedir. Bu anlayışın önemli taraftarı olduğu da bilinmektedir.

Türk yönetimi Kürtlerin gerilla gücünü görmeseydi bunların hiçbirini söylemezdi. Artık Kürtlerin devlet terörünü geriletme gücü olduğu için hükümet bazı şeyleri, bazı gerçekleri kabul etmek zorunda kalıyor... Bu gerçekleri devlet de kabul ediyor mu? Bu, henüz açık

değil. Bu günlerde **Alparslan Türkeş, Bülent Ecevit, Necmettin Erbakan, Coşkun Kırca, Oktay Ekşi** gibi politikacılar ve gazeteciler kabul etmiyorlar. Bunu saptırmaya, temel sorunu örtmeye çalışıyorlar. "Doğu sorunu etnik bir sorun değildir, ekonomiktir. Biraz da feodal kalıntılar sorunudur" gibi şeyler söylüyorlar.

Özgür Halk- Yeni hükümet demokratikleşme politikasını programına koyuyor. Bu nasıl bir demokratikleşmedir?

Kanımca Türk yönetiminin Kürdistan'a ilişkin politikalarını farklı bir biçimde değerlendirmeliyiz. Hükümetin genel olarak demokratikleşme yönünde bir düşüncesi olabilir. Fakat bunun Kürdistan sorununu da kapsamına alacağını pek düşünemiyorum. Örneğin Başbakan **Süleyman Demirel** ve Başbakan yardımcısı **Erdal İnönü** Kürtlere, "Bizden her şeyi isteyin, hiç çekinmeden her şeyi isteyin, ama Kürdistan hariç..." diyorlar. Bu süreçte Kürtlerin kazanımları elbette olacaktır. Fakat bu fiili bir kazanımdır.

Özgür Halk- "Her şey", her şeyin içinde toplumsal ve siyasal mücadeleyi durdurma yöntemi olarak özerklik veya kültürel özerklik içerisinde bazı politikalar düşünülmeli de olabilir mi?

Kürt sorunu konusunda belirleyici politikayı yapan tek kurum Millî Güvenlik Kurulu'dur. Kürt sorunu konusunda hükümetin, siyasal partilerin, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin hiçbir kıymeti harbiyesi yoktur. Örneğin 1990 yılında yapılan ve hâlâ uygulanan kararnameleri düşünelim. Bunlar, insan haklarıyla, insanların ve toplumun bugünüyle ve geleceğiyle çok yakından ilgili olan düzenlemelerdir. 413, 424, 430 sayılı kanun hükmündeki kararnameler Kürdistan'da insan haklarını sıfırlamaktadır. Devlete ise Kürt insanlarını öldürme hakkı dahil her türlü hakları vermektedir. Bu kararnameler devletin hareket alanını ve özgürlüklerini sonsuz denebilecek bir derecede genişletmektedir. Yani özel tım, jandarma, polis veya korucunun herhangi bir Kürdü öldürüp "Eşkıya zannettim, PKK'lı zannettim" demesi soruşturma açılmaması için yeterli oluyor. O zaman özel tım mensubu, jandarma ve koruyucu hakkında hiçbir soruşturma açılmıyor. Görüldüğü gibi Kürt insanların hayatıyla son derece yakından ilgili olan bu hukuksal düzenlemeler TBMM'de görüşülmüyor. Bu politikalar Millî Güvenlik Kurulu'nda oluşturulduktan sonra, hükümete bunların hayata geçirilmesi için "Tavsiye"de bulunuluyor. Bunun adı her ne kadar tavsiye ise de aslında bir direktiftir.

Milli Güvenlik Kurulu'nun Türk siyasal hayatındaki ağırlığı çok fazladır. Aslında demokratik bir toplumda böyle bir kurulun olmaması gerekir. Milli Güvenlik Kurulu'nun Türk siyasal hayatındaki ağırlığı devam ettiği sürece demokratikleşmenin gerçekleşmesi mümkün değildir.

Özgür Halk- Olası bir demokratikleşmede HEP'in işlevi ne olabilir?

HEP Kürdistan'da ANAP, SHP, DYP, DSP, RP gibi Türk siyasal partilerini bitirmiştir. HEP var olan bir boşluğu dolduruyor. En önemlisi Türkiye'deki siyasal gelişmelere, siyasal ilişkilere köklü eleştiriler yaparak demokratikleşme sürecinde önemli katkılar sağlıyor. Çok önemli bir muhalefet odağı olarak ortaya çıkıyor. Yaptığı eleştirilerle Türk siyasal partilerinin, düşüncelerini, tavır ve davranışlarını etkiliyor. Bugün HEP milletvekillerini, daha doğrusu HEP'in genel koordine delegelerini Kürt halkının en meşru temsilcileri saymak mümkündür. HEP'lilerin tavır ve davranışları siyasal partiler tarafından, hükümet ve devlet yöneticileri tarafından yakından izleniyor. İşte, böyle, eleştiri yapan canlı bir odağın varlığı orta ve uzun vadeli Türk siyasal partilerinin daha demokratik tavır ve davranışlar üretmesine neden olabilir. HEP, Kürt sorunu çözülmeden Türkiye'de demokrasinin gerçekleşemeyeceğini inandırıcı bir şekilde vurguluyor.

15 Aralık 1991'i hatırlayalım. Ankara'da HEP 1. Olağanüstü Kongresi yapıldı. Çok büyük bir katılım var. Kürdistan'ın çeşitli yörelerinden delegeler geldi. Delegelerle birlikte kalabalık bir izleyici grubu da vardı. Öteki partilerin kongrelerinde böyle bir heyecanı yakalamak mümkün değildir.

Özgür Halk- HEP 1. Olağanüstü Kurultayı'nda bazı gerillaların yakınları ve Abdullah Öcalan'ın annesi de vardı.

Bu insanlara karşı çok büyük bir ilgi var. Burada Kürdistan'ın bir gerçekliğiyle karşı karşıyayız. Kürdistan'da cereyan eden çeşitli olaylarda devletin korumaya ve kollamaya çalıştığı değerlerle Kürt halkının değerleri arasında çok büyük bir çelişkinin, çok büyük bir mesafenin oluştuğunu görüyoruz. Örneğin, **Vedat Aydın**'ın özel tim tarafından katledilmesi... **Vedat Aydın**, 1991 yılı Temmuz ayı başlarında bir gece yarısı evinden, karısının ve üç çocuğunun arasından alındı. İşkenceyle öldürüldükten sonra cesedi, Ergani-Diyarbakır yolu üstünde bulunan bir köprü altına atıldı. Maden savcılığı **Vedat Aydın**'ı "Kimsesiz" diyerek gömdü. Bu devletin gerçekliğidir... Devlet

Vedat Aydın gibi kişileri böyle kavramaya çalışmaktadır. Oysa, birkaç gün sonra **Vedat Aydın** onbinlerce insanın katıldığı bir cenaze töreninde topra verilmiştir. Bu da, bugünkü Kürdistan'ın bir gerçekliğidir.

6 Kasım 1991'de TBMM'nde yapılan yemin töreninde de bunu görüyoruz. Bir milletvekili "Ben ve arkadaşlarım bu yemini anayasa baskısı altında okuyoruz" diyor. Başka bir Kürt milletvekili yemin törenini, Kürtçe olarak "Bu yemini Kürt ve Türk kardeşliği için yaptım" diyor. Bunun üzerine, TBMM'nde ve Türk basınında çok büyük bir panik yaşandı. "Meclis kirlendi" diye lanetler yağdırıldı, bu mecliste bu tür sözler de mi söyleyecek dendi. "Kendisini Türk hissetmeyenlerin bu mecliste işi yok" dendi. Halbuki Kürt milletvekillerinin bazı tavır ve davranışları yani Kürt kimliğini vurgulama çabası içinde olmaları Kürdistan'da büyük bir coşkuyla kutlandı. Bu da devletin gerçekliğiyle, Kürdistan'ın gerçekliği arasındaki derin çelişkiyi gösteriyor, aradaki büyük mesafeyi gösteriyor. Birisini, meclis kirlendi diyerek Kürtlere lanetler okuyor, öteki, Kürt milletvekillerinin bu tavır ve davranışlarını coşkuyla kucaklıyor, ateşlerle kutluyor... **Başkan Apo'nun** annesine büyük ilgi gösterilmesi ve elinin öpülmeye çalışılması karşısında devletin ve Türk basınının paniğe kapılması aynı çerçevede değerlendirilmelidir.

Özgür Halk- Türk basını demokratik mi, özgür ve bağımsız çalışıyor mu?

Hayır çalışmıyor. Kürdistan sorunuyla ilgili olarak Türk basını Millî İstihbarat Teşkilatı'nın bir kurumu gibi çalışıyor. Türk üniversiteleri de böyle çalışıyor. **Vedat Aydın**'ın şehit edilmesi olayında, TBMM'ndeki yemin töreninin aksettirilmesi sırasında, **Başkan Apo'nun** annesinin HEP kongresine katılma olayında, Kulp, Lice, Hazro gibi Kürt şehirlerinde gerillaların cenazelerini almak isteyen halkın üzerine ateş açılması olayında, Bakırköy'deki Çetinkaya Mağazası'nın yakılması olayında... Türk basınının sergilediği tavır, Millî İstihbarat Teşkilatı'nın tavrıdır.

Türk basını özgür değildir. Özgür bir basın olsa, örneğin HEP kongresindeki kitlenin coşkusu anlamaya çalışırdı. Kalabalığı, insanların coşkusu gösteren resimler yayınlardı. Kongreye katılan delegeler ve izleyicilerle konuşarak bu coşkuyu kavramaya çalışırdı. Türk basını bunları yapmıyor. **Başkan Apo'nun** annesiyle, **Başkan Apo'nun** annesinin elini öpen milletvekilleriyle uğraşılıyor. Milletvekillerinin terörü desteklediklerini ve kışkırttıklarını söylüyor.

Özgür Halk- Olağanüstü kurultay nedeniyle soruşturmanın gündeme gelmesiyle ilgili ne söyleyeceksiniz?

Bu soruşturma Kürt halkının gelişen, yoğunlaşan demokratik istemlerini bastırma ve sindirmeye çalışmak anlamına geliyor. Fakat Kürt hareketinin çok yaygın bir kitle temeli var. Bunun için devletin bu özlemlerini gerçekleştirmesi mümkün değildir.

Özgür Halk- Genel olarak mücadelemizin, özel olarak da HEP'in çalışmalarının İç Anadolu'ya, Trakya'ya, Ege ve Akdeniz yörelerine sürgün edilmiş Kürtler üzerindeki etkilerini değerlendirir mısınız?

Mücadelenin bu insanlar üzerinde de etkili olduğunu düşünüyorum. 20-25 yıl önceki Kürt hareketlerinin bu yörelerdeki Kürtler üzerinde etkili olduğu söylenemez. Fakat bugün PKK'nın yürüttüğü hareket bunları etkiliyor. Bunlar da artık kendi kımlıklarını sorguluyorlar. Bugün gerillada, büyük çapta bu bölgedeki Kürtlerin çocukları var.

Özgür Halk- Bu insanlar bu bölgelere herhalde ayaklanmalar sonucu sürgün edildiler...

Kürt sürgünleri, 1. Dünya Savaşı sırasında, örneğin 1915'te de var. Örneğin **Kadri Cemil Paşa, Doza Kürdistan** kitabında 1915'te 700.000 Kürdün Türkiye'nin Batı yörelerine sürgün edildiğini yazıyor. O sırada, Rusların Kürdistan'da ilerlemeleri söz konusu idi. Rusların ilerlemesi karşısında Kürtleri koruma altına almaya çalışıyorlar. Bunun yanında Ermenilere uygulanan soykırım da var. Kürtlere dayatılan bu sürgün çok kanlı bir sürgündür: Açlıkta, soğukta ve hastalıkta onbinlerce insan kırılmıştır. Cumhuriyetin kurulmasından sonra gelişen Kürt ayaklanmaları sonrasında da sürgünler yapılmış... Her ayaklanma sonrasında çok geniş sürgün planlarının yaşama geçirildiğini görüyoruz.

Özgür Halk- Bu ayaklanmaları, baskılara karşı çeşitli yörelerde gelişen tepkiler olarak kavrayabiliriz...

Bu ayaklanmaların milli nitelikleri kuşkusuz vardır. Kürt milli duyguların dinsel duygularla karışık bir biçimde ifade edildiğini görüyoruz. Ayaklanmalarda dinsel sloganların da kullanılması onların milli niteliklerini yok edemez. Biz dünyanın çeşitli bölgelerinde bu süreci izliyoruz. Halk ayaklanmaları özellikle başlangıç dönemlerinde

kendilerini dinsel kisve altında ifade ediyorlar. Asya'da, Afrika'da bunun örnekleri çok. Cumhuriyetten sonra Kürtler de dinsel sloganları sık sık kullanmışlardır. Bu durum, ayaklanmalardaki millî içeriği yok edemez.

Dinsel sloganları en çok ve en başarılı şekilde kullanan liderlerden biri de **Mustafa Kemal**'dir. Erzurum ve Sivas kongreleri sürecinde Kürt şeyhlerine yazılan mektuplar bunun kanıtlarıdır.

Özgür Halk- Kürtlerde Besê gibi yurtseverlik, yiğitlik örneği gösteren kadınlarda var.

Kuşkusuz bu örnekleri de görüyoruz. Yiğitlik, yurtseverlik örneklerini, bütün Kürt ayaklanmalarında, gerek kadınlarda, gerek erkeklerde sık sık görüyoruz.

Özgür Halk- O zamanlar jenosit (soykırım) da vardı, sürgünler de... Soykırımın veya sürgünün farklı amaçları olmalı...

Birinci Dünya Savaşı'nın ilk yıllarında soykırımın daha çok Ermenilere uygulandığını görüyoruz. Sürgün politikaları Kürtler için uygulamaya konuluyor. Fakat bir Türk paşasının söylediklerini de hiç unutmamak gerekir. Turancı düşüncenin, Türk paşalarını daha çok etkilediği savaşın ilk aylarında şöyle söyleniyor: "... Turan'a giderken 'Zo' diyenleri kestik, gelirken de. 'Lo' diyenleri keseceğiz..." Türk paşaları Ermenilerden ve Kürtlerden kurtulmanın yollarını böyle bulmuşlar... Kürtler Müslüman olduklarından olacak, kesilmeleri, yok edilmeleri daha sonraya bırakılmış... Yine tam da bu nedenlerden dolayı, asimile edilmeleri daha kolay olur diye düşünülmüş.

Sürgünlerin amacı, asimilasyon, katliam... Kürtler, Türklerin yoğun olduğu bölgelere sürgün ediliyor. **Kemal Tahır, "Bir Mülkiyet Kalesi"** isimli romanında, Birinci Dünya Savaşı sırasında, savaşın ilk yıllarında Kürdistan'dan Orta Anadolu'ya sürgün edilmiş Kürtlerden bahsediyor. Bu Kürtlerin yaşantılarından bazı kesitler sunuyor... Cumhuriyet'ten sonraki ayaklanmalar sırasında da, Kürt sürgünlerinin hayata geçirildiğini görüyoruz. Burada, Kürtçe'yi unutturmak, Türkçe konuşutmak gibi bir amaç da var. Fakat bu tür çabalar ters tepeyor. Bu süreçte bazı Türk grupları da Kürdistan'a yerleştirilmiş... Örneğin, Diyarbakır'da Dicle Nehri havalisinde bu tür aileleri görmek mümkündür. Fakat zamanla, onlar da Kürtçe konuşmaya başlamışlar. Kürtleri Türk yapmak, Türkçe konuşutmaya alıştırmak için gönderilen aileler de zamanla Kürtçe konuşmaya başlıyor. 1930'lu yıllarda, Bulgaristan'dan, Yugoslavya'dan, Romanya'dan gelen bazı

Türk gruplarının bu şekilde bazı Kürt bölgelerine yerleştirildiğini görüyoruz...

Özgür Halk- İç Anadolu, Ege ve Akdeniz'e sürgün edilmiş Kürtler tavır ve davranış olarak, konuştukları dil olarak asimile olmuşlardır. Fakat beyin olarak, düşünce olarak Kürtlükleri yok edilmiştir.

Kürtlerin pek çoğu bu durumdadır. Sömürgeciliğin esas amacı, insanların beyinlerini sömürgeleştirmektir. Bunun için resmi ideoloji çeşitli kurumlar aracılığıyla, çeşitli zamanlarda, çeşitli mekânlarda insanların zihinlerine şırınga edilmektedir. İnsanlar her yerde resmi ideoloji ile karşı karşıya geliyorlar. Millî bayramlarda, dinî bayramlarda, okulda, işyerinde, radyoda, televizyonda... her yerde... İnsanlar gıderek resmi ideoloji doğrultusunda tavır ve davranış göstermeye başlıyorlar. Evet, bu insanlar Kürtlüklerini dil olarak büyük ölçüde korumuş olabilirler, ama beyinleri önemli ölçüde sömürgeleştirilmiştir. PKK'nın ulusal ve demokratik hareketi bu insanların kendi özlüklerine, kendi benliklerine dönmelerine yardımcı olmaktadır. PKK'nın ulusal, demokratik ve devrimci hareketi bu insanların beyinlerinde de depremler yaratmaktadır.

Özgür Halk- İç Anadolu, Ege ve Akdeniz'de hatta Trakya'da bulunan insanlarımızın da serhildanlardan etkilendiğini görüyoruz...

Elbette bu yörelerden de harekete katılan, kadın-erkek pek çok genç var.

Özgür Halk- TKP Kürt ayaklanmalarını gerici diye nitelendirirdi. Komünist Enternasyonel'e bu doğrultuda bilgiler ilettiler. Kemalizmle uzlaştı.

Türkiye sekteyi, Komünist Enternasyonel'e, ayaklanmalar hakkında çok yanlış bilgiler vermiştir. Kürt sorununun odak noktası, Kürdistan'ın bölünmesi, parçalanması ve paylaşılmasıydı. Kürdistan, İngiliz emperyalizmiyle, Fransız emperyalizmiyle işbirliği yapılarak bölünmüş, parçalanmış ve paylaşılmıştır. Kemalistler, Arap ve Fars monarşileri, bu konuda, emperyalizmle sıkı bir işbirliği ve güçbirliği yaptılar. Fakat TKP bu konuda hiç düşünce üretmedi. Kürtler bu emperyalist ve sömürgeci politikalara ve uygulamalara tepki duydu. Bu tepki, TKP tarafından hiç anlaşılmak istenmedi. Buna rağmen TKP Kemalistlerle anlaştı. Buna rağmen kendisi de ezildi.... Bu

tavır ve davranış TKP için büyük bir utançtır. TKP tarafından yanlış bilgilerle donatılan Komünist Enternasyonal için de utançtır...

Özgür Halk- Kemalizmin özünde ne var? Kemalizmin bazı düşüncelerinin ve tutumlarının Türk sol anlayışlarına yansıdığını da görüyoruz.

Kanımca Kemalizm; ırkçılıktır, şovenizmdir, inkârcılıktır. Türk faşizminin ve Türk sömürgeciliğinin adıdır. Tarihsel olaylara, her zaman sınıfsal açıdan bakınak çözümleyici olamıyor. Ulusların da bir bakış açısı var. Örneğin İran-İrak savaşını, Araplar farklı değerlendiriyor, Farslar farklı değerlendiriyor. Türk-Yunan Savaşı, Türkler tarafından ve Yunanlılar tarafından çok farklı bir şekilde anlatılmaktadır. Bu ülkelerin Marksistleri de farklı farklı anlatımlar yapmışlardır. Ermeni soykırımıyla ilgili olayları Ermeniler ve Türkler çok farklı anlatmaktadırlar... Kürdistan sorununa da böyle yaklaşmak gerekir. Lozan'da Kürdistan bölünmüş, parçalanmış ve paylaşılmıştır. Halbuki, Türkler Lozan'ı "Osmanlı enkazı üzerine yeni bir devlet kurmak" diye anlatıyor. Lozan, Türkler için yeniden doğuş demektir. Kürtler için öyle midir? Lozan Kürtler için bir işarettir. Lozan, Kürtler için bölünmenin, parçalanmanın ve paylaşılmanın adıdır, sömürgeleşmenin, köleleşmenin, kişisizleşmenin adıdır. Türk Marksistlerinin de Lozan'ı farklı bir şekilde değerlendirdikleri yoktur. Fakat bir Kürt devrimcisi, bir Kürt Marksisti Lozan'ı böyle değerlendiremez. Zira bu, Türk milliyetçiliğinin çıkarları doğrultusunda bir değerlendirmedir. Kaldı ki Kemalizm Kürtlerin ulusal varlığını inkâr eden tutum ve davranışlarıyla ırkçı bir görüştür.

Özgür Halk- Bu, Marksizmin soruna çözüm getirmeyişinden değil de, Marksist bir bakış açısının yokluğundan kaynaklanıyor mu?

Ulusların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı konusunda sosyalizmin teorisiyle pratiği arasında çok büyük bir sapma var. Bu sapmayı kavrayabilirsek sosyalizmin teorisiyle ve pratiğiyle ilgili bilgilerimiz de zenginleşir.

Özgür Halk- Uygulama ve sosyalizmin teorisi arasındaki farklılıkta büyük devlet olmanın ortaya çıkardığı şovenist tutumlar da var. Örneğin Marks, İngiltere-İrlanda örneğinde, gelişmenin önünün açılması nedeniyle bağımsızlığı savunmuştur. Lenin Rosa Lüksemburg'a karşı Ukrayna sorununda aynı tavrı geliştirmiştir.

Onu anlıyorum. Fakat Marksizm denildiği zaman herkesin bir benimsediği bir de karşı çıktığı Marksist bir anlayış var. Örneğin, bazıları, Sovyetler Birliği'ndeki Marksizmi benimsiyorlar. Çin Halk Cumhuriyeti'ndeki uygulanmasına karşı çıkıyorlardı. Bazıları Çin'dekini benimsiyorlar, Sovyetler Birliği'nde uygulananına karşı çıkıyorlardı. Bense şunu vurgulamaya çalışırım. Bunların hepsi de **Mustafa Kemal Atatürk**'ü, Türkiye Cumhuriyeti'ni aynı terminolojiyle, aynı kavramlarla değerlendiriyorlar... Kürtlerin mücadelesine aynı kavramlarla, aynı terminolojilerle karşı çıkıyorlar. Bunların sosyalizmin teorisiyle hiçbir ilgisi yoktur...

Özgür Halk- Her halk veya her ülke, somut koşullara göre sosyalist modelini oluşturur. Sovyet, Çin veya Arnavutluk modellerinin yanında yer alınması insanları şablonculuğa götürür.

Öyledir. Ben de bunu ifade etmeye çalışıyorum. Marksistler, örneğin, "falanca bu konuda tutarlı bir tavır sergilemedi..." denildiği zaman, "... O zaten Marksist değil ki!" diyorlar... O zaman kim Marksist? Sovyetler Birliği'ndeki mi, Çin'deki mi, Arnavutluk'daki mi, Küba'daki mi? Marksist olan kim? Bence bir kimse "ben Marksistim" dıyorsa onu öyle kabul etmek gerekir...

Özgür Halk- İsterseniz yine Kemilizme dönelim, Kemalizmin milliyetçilik konusundaki düşüncelerini ele alalım...

Atatürk milliyetçiliği milliyetçilik değil ırkçılıktır. **Atatürk** milliyetçiliği, Kürtleri, diliyle, kültürüyle, tarihiyle, her şeyiyle yok etmeye yöneliktir. **Atatürk** milliyetçiliği Kürtlere Türk toplumunun değerlerini dayatmaya çalışmaktır. Bu bakımdan ırkçılıktır. Irkçılığı her yerde aynı şekilde algılamamak gerekir. Örneğin, Güney Afrika'da beyazların lokantasına siyahlar giremiyorlardı. Siyahların sinemaları da ayrıydı... Bu, egemen bir ulusun başka bir ulusu veya halkı, kendisinden ayırarak gerçekleştirdiği bir ırkçılıktır. Türk yönetimi ise Kürtleri Türklere benzetmeye çalışmaktadır. Bu egemen bir ulusun başka bir ulusu veya halkı, kendisine benzeterek gerçekleştirdiği bir ırkçılıktır. Örneğin Kürtlere "... ancak Türkçe öğrenirsen, Türkçe konuşursan adam olursun..." deniyor, "ancak Türkleşirsen kamu yönetiminde görev alabilirsin..." deniyor. Bu ırkçılık Güney Afrika'da uygulanan ırkçılıktan çok daha gerici, çok daha barbardır. Çünkü, bu ırkçılık ulusu tümüyle, bütün değerleriyle yok etmeye yöneliktir... Güney Afrika'da ise ulus yok olmuyor... Sadece ayrılıyor, ayrım yapılıyor. Ulus,

bilinci yok edilemediği için uygun zaman ve mekân koşullarında, daha diri bir şekilde tekrar ortaya çıkabiliyor.

Kemalizm ırkçılıktır, sömürgeciliktir. Türk faşizminin adıdır. Kemalizmin ırkçılığı, dış Türklere karşı gösterdiği ilgiden, onların tarihsel, kültürel ve siyasal haklarını koruma çabalarından değildir. Kürt halkına karşı gösterdiği tavır ve davranışlardan dolayıdır. Sorunun bu yönünün çok önemli olduğunu düşünüyorum.

Özgür Halk- Kürdistan'ın bölünmesi sürecinde, Kemalistlerin, emperyalistlerle çelişkiler içinde olduğu da görülüyor. Bu çelişkilerin niteliği nedir?

Kürdistan'ın doğal zenginliklerini, yeraltı zenginliklerini herkes biliyor. Herkes, bütün büyük devletler, bu zenginliklere sahip olabilmek için çaba sarf ediyor. Bunları, Kürtlerden başka herkes biliyor. Kürtlerden başka herkes, Kürdistan'ın petrolünün ve öteki zenginliklerinin peşinde... **Mustafa Kemal**'in İngilizlerle mücadelesi, aslında, Kürdistan'dan daha fazla pay almanın mücadelesidir. Bu çatışma daha sonra uzlaşmaya dönüşüyor... Uzlaşma, Kürdistan'ın bölünmesinin, parçalanmasının ve paylaşılmasının adıdır.

Şunu da vurgulamak gerekir: Kemalistlerle İngilizler arasındaki çatışma, hiçbir zaman silahlı bir çatışma olmamıştır.

Özgür Halk- Lozan'dan sonra, Kuzey'de ayaklanmalar ve sürgünler sürerken, diğer parçalardaki durumun değerlendirilmesini kısaca yapar mısınız?

Lozan'dan önce, 1919-1922 yıllarında, Güney Kürdistan'da **Şeyh Mahmut Berzenci**'nin önderliğinde, Kürtlerin, İngilizlere karşı ayaklanması var. **Şeyh Mahmut** o zamanlar bir Kürt hükümeti de kurdu. İngiltere hükümetinden kendisinin Kürdistan kralı olarak tanınmasını istiyordu. İngilizler, onu Kürdistan kralı olarak tanımadılar. İngilizler bir tane Kürdistan olmasını, merkezî bir Kürdistan olmasını istemiyorlar. Siyasal bir bütün oluşturmaya çalışan Kürtlerin yönetilemeyeceği kanısını taşıyorlar. Bunun için sadece bir Kürdistan değil, birden çok Kürdistan olmasını istiyorlar. Daha doğrusu aşiretleri birer devlet (!) olarak, aşiret reislerini prens olarak tanıyabileceklerini söylüyorlar... **Şeyh Mahmut** da bunları kabul etmiyor. Bunun üzerine İngilizlerle Kürtler arasında, çok kanlı bir çarpışma başladı. **Şeyh Mahmut** merkezî, tek bir Kürdistan olmasını istiyordu. Hareket, bu yönden ilerici sayılmalıdır.

Aynı tarihlerde Doğu Kürdistan'da da **Simko**'nun hareketi var.

Ama **Sımko**'nun hareketinin ulusal yönü, **Şeyh Mahmut**'unki kadar açık değil... Fakat, mücadelenin İran hükümetine karşı uzun müddet sürdürüldüğünü görüyoruz.

Özgür Halk- Bireysel olarak başlayan fakat kitle desteği bulan bir hareket olarak yorumlanabilir mi?

Aslında Birinci Dünya Savaşı sırasında bölgedeki ilişkileri çok yönlü olarak irdelemek gerekiyor. Bölgede, Kürtlerden ayrı Nasturiler, Asuriler, Keldaniler, Süryaniler, Araplar vs. var. Hıristiyan gruplar var. Kürtlerle bu halklar arasında zaman zaman mücadeleler görölüyor. İlişkileri bu karmaşıklıkta içinde kavramak gerekiyor. Kürtlerde, ayaklanmaların belirli bir halk temeli her zaman oluşuyor.

Özgür Halk- Suriye'deki durum...

Suriye de Osmanlı Devleti egemenliği altında bulunan bir Arap kesimi idi. Birinci Dünya Savaşı içinde imparatorluktaki Arap kesimi ayrılmıştı. Araplar da kendi bağımsız devletlerini kurma sürecine girmişlerdi. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Kemalistlerin, Arap isteklerine karşı olumsuz bir tepkileri olmamıştır. Kemalistler, Arapların, Osmanlı Devleti'nden ayrılarak kendi bağımsız devletlerini kurmalarına karşı çıkmamışlardır. Fakat Kemalistler Kürtlerin ayrılmalarına kesinlikle karşıydılar. Ermeni nüfusu ise, soykırımlarla çürütölmüş-tü. Kürtlerin ayrılmalarının kabul edilmemesi Kürdistan'ın doğal zenginlikleriyle ilgiliydi. Böylece Araplar konusunda da İngilizlerle Kemalistler arasında benzer bir politika oluşturulmaya başlandı. Kürdistan üzerinde emperyalist ve sömürgeci temeller üzerinde geliştirilen uzlaşma, yine bu süreç içinde gerçekleşti.

Özgür Halk- Sırası gelmişken soralım, Ermenilerin Kürtlere kırdırıldığını değlnir mısınız?

Bu, **Sultan Abdülhamit**'in 19. yüzyıl sonlarında uyguladığı bir politikadır. 1890'lı yılların başlarında Hamidiye Alayları'nın kurulmasını bu çerçevede değerlendirmek gerekir. O dönemlerde, Ermenilerde gelişen bir ulusal hareket vardı. Bu, Osmanlı Devleti için büyük bir başağrısı yaratıyordu. Bunlardan kurtulmak için Kürtler silahlandırılmış... Aşiret reislerine "kaymakam", "paşa" gibi unvanlar verilmiş... Kürtler böylece Ermenilere karşı kıskartılmış oluyor. Kürtlerle Ermenilerin boğazlaşması, aslında, Osmanlı Devleti tarafından yaratılmış, kıskartılmış bir oyundur... Bu çatışma içinde her iki halk da zayıf düşüyor, yıpranıyor. Böylece Osmanlı Devleti her iki halk

üzerinde de efendilik yapmayı sürdürüyor. Böylece Kürtlerin ileride oluşturması muhtemel olan tehlikelerin de önüne geçilmiş oluyor. Hamidiye Alayları'nın kurulmuş olduğu yerlere baktığımız zaman, daha çok Ermenilerle Kürtlerin iç içe yaşadığı bölgeler olduğunu görüyoruz. Bu da daha çok Kürdistan'ın kuzey, Ermenistan'ın güney taraflarıdır. Güneye doğru inildikçe Kürt nüfus, kuzeye doğru çıkıldıkça Ermeni nüfus yoğunlaşıyor. Örneğin Kürt nüfusun çok yoğun olduğu, Ermeni nüfusun çok az olduğu Erbil, Zaho, Süleymaniye gibi Kürt bölgelerinde Hamidiye Alayları'nın kurulduğunu görmüyoruz. Muş, Erzurum, Kars, Ağrı gibi yörelerde ise, Ermeni nüfusun daha yoğun olduğunu görüyoruz. Hamidiye Alayları da daha çok bu bölgelerde kurulmuştur. Bunlar, kabataslak böyledir. Daha ince ayrıntılara girdiğimiz zaman değişik durumlar ortaya çıkabilir.

Özgür Halk- Din çelişkilerinden de yararlanılmıştır...

Hamidiye Alayları'nın kuruluşunda bunları görüyoruz. Burada, Müslüman-Hristiyan çelişkisi çok kullanılmıştır. Kürtler, Ermenilere karşı kışkırtılırken, "gâvurun malı helaldir" propagandası yapılmıştır.

Özgür Halk- Alevi-Sünni çelişkisi de dayatıldı...

Osmanlı İmparatorluğu döneminde, Cumhuriyet'in ilk yıllarında, bunları açık bir şekilde görüyoruz. Osmanlı İmparatorluğu döneminde Alevilere karşı yoğun bir baskı yapılmış. Bu çelişki sık sık kışkırtılmış... **Şeyh Said** ayaklanmasında, Dersim'de bu çelişkilerin farklı boyutlar aldığını görüyoruz.

Özgür Halk- Kuzey'de yöresel ayaklanmalar gelişirken, Güney'de politik örgütlenmelerin daha erken bir zamanda gerçekleşmeye başladığını görüyoruz.

Güney Kürdistan'da politik örgütlenmeler, daha erken bir zamanda gerçekleştirilmeye başlanmış. Kanımca bunun temel nedeni Irak'ın bütün olarak İngiliz sömürgesi olmasıyla ilgilidir. İngilizler ve Fransızlar, sömürgelerini, Türkler, Araplar ve Farslar gibi yönetmiyorlar... İngilizler ve Fransızlar sömürgelerini ekonomik ve mali güçleriyle yönetiyorlar. Türk, Arap ve Fars sömürgeciliğindeki temel boyut ise, baskı ve zulümdür. Bu, İngilizlerin ve Fransızların sömürgelerini yönetirken baskıya ve zulme ihtiyaç duymadıkları anlamına gelmiyor, hiç bu anlama gelmiyor. Fakat, Kürdistan'da uygulanan Türk, Arap ve Fars sömürgeciliğinin temel boyutunun baskı, zulüm

ve soykırım olduğu anlamına geliyor. Bu bakımdan Güney Kürdistan'da Kürtlerin örgütlenmesi daha erken olabılmış... Geleneksel bir örgütlenme... Aşiretler, şeyhler, büyük toprak sahipleri gibi kategorilerle oluşturulmuş bir örgütlenme... Kuzey'de ise, Osmanlı'nın devamı olan ceberrut bir devlet var. Kürdistan'ı baskıyla, zulümlerle, soykırımlarla yönetiyor.

Güney'de Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrılarak kurulan yeni bir devlet var. Henüz merkezi otoriteyi tam anlamıyla kurumsallaştıramamış. Bu durumda böyle bir yapıya karşı muhalefet daha erken bir aşamada, daha örgütlü bir şekilde başlayabiliyor.

Özgür Halk- Geleneksel örgütlenmeler daha erken vücut bulmalarına rağmen kazanımları pek belirgin olmuyor...

Erken örgütlenme var. Fakat örgütler daha çok şeyhlerin, aşiret reislerinin, ağaların denetiminde... Devrimci ve demokratik bir bilinçten uzak görünüyorlar. Kuzey Kürdistan'da PKK ile birlikte, ulusal kurtuluş mücadelesini yürüten önderliğin sınıf yapısı da değişmiştir. Topraksız köylüler, işçiler, melalar, küçük esnaftan kendilerini devrimci ve demokratik düşüncelerle donatmış bazı kişiler, öğrenciler... bugünkü Kürt hareketinin motor gücünü meydana getirmektedirler. Silahlı mücadeleyi yürüten, Kürt halk yığınlarıyla organik bağlar kurmuş etkili hareketlerden söz ediyorum. Bu tür hareketlerin, böyle bir mücadelenin kazanımlarının daha kalıcı, daha sağlam olduğu açıktır. Bugün, PKK önderliği, geniş Kürt halk yığınlarını organik bir şekilde mücadelenin içine almıştır. Bugün Kürdistan'da Türk siyasal partilerinin artık hiçbir etkinliği kalmamıştır. Ulusal uyanışı ve demokratik açılımı Kürt toplumunun her kesiminde özellikle emekçi kesimlerde görmek mümkündür. Güney Kürdistan'daysa örgütlerin yapısal niteliklerinden olsa gerek kalıcı kazanımları olamıyor. Örneğin herhangi bir panik sırasında yüzbinlerce insan yerini yurdunu terk edip kendilerine sığınacak yer arayabiliyor. Bu süreçte, kuşkusuz, millî duygu eksikliği de söz konusu...

Özgür Halk- Güney'deki örgütlerde, önderlik önemli bir sorun olarak ortaya çıkıyor.

Kürdistan ulusal ve toplumsal kurtuluş mücadelesinde önderlik önemli bir sorun olarak karşımıza çıkıyor. Fakat kolayca çözümlenemiyor. Geleneksel yapılar varlıklarını uzun süre devam ettirebiliyorlar. Geleneksel yapılar karşısında, muhalefet hareketleri yeteri kadar açılım gösteremiyorlar, gelişme ortamı bulamıyorlar.

Özgür Halk- Bu geleneksel örgütler dönem dönem ilerici yönere sahip olsalar da çoğu zaman, halkın gelişim dinamiklerinin çalışmasına engel oluyorlar.

Örneğin, Güney Kürdistan'da, Kürdistan Demokrat Partisi'ne ve Kürdistan Yurtseverler Birliği'ne karşı önemli ölçüde muhalefet geliştirildiğini sanıyorum. Türkiye'nin içinde bir, "Talabani'yi çağırdık", "Talabani'yi azarladık!" gibi tafralarının, Kürtleri yaralamaması mümkün değildir. Bunlar ancak, toprak sahiplerinin kâhyalarına yaptıkları bir muameledir. Herhangi bir halkın kendi önderliğine kâhya muamelesi yapılmasını hoşgörüyü karşılaması mümkün değildir. PKK'ye karşı Türkiye'yle işbirliğine giren bu örgütlerin tabanı erimektedir. Bu PKK'nın yürüttüğü mücadelenin, özgürlükçü ve bağımsızlıkçı çizginin o bölgelerde yanı Güney Kürdistan'da da etkisini göstermesi demektir. Kürdistan'ı Ortadoğu'da bir ülke, Kürtleri Ortadoğu'da bir ulus olarak kavrayan bir düşüncenin ve eylemin, bir hareketin, mücadelenin, bölgedeki Kürtler üzerinde etkili olacağını düşünüyorum.

Güney Kürdistan'da Kürt toplumunda önemli bir politik ve ideolojik gelişme var. Örneğin PAK (Kürdistan Özgürlük Partisi) bu geleneksel Kürt örgütlerine karşı önemli bir muhalefet geliştirebilir.

Özgür Halk- Kürtlerin, özellikle Kürdistan Demokrat Partisi'ne ve Kürdistan Yurtseverler Birliği'ne bağlı peşmergelerin, PAK'dan etkilenmeleri söz konusu mu?

Evet, örneğin, Türk silahlı kuvvetlerinin sınır ötesi hareketleri sırasında ve sonrasında, PAK'ın eyepce geliştiğini görüyoruz. Güney Kürdistan'da Kürt örgütleri, elbette, Türkiye'yle de belirli politik ilişkilere girebilirler, fakat bu işbirliğinin sadece, PKK'ye karşı bir işbirliğine dönüşmesini Kürt halkı hiç onaylamıyor. Bu, çok açık bir şekilde görülüyor.

Özgür Halk- Geleneksel örgütlenmelerin zaman zaman emperyalizmle uzlaştığını da görüyoruz.

Bu, Kürt örgütlerinin her zaman karşılaştığı bir tehliktir. Bu, Kürdistan'ın bölünmesinin, parçalanmasının ve paylaşılmasının ortaya çıkardığı bir durumdur. Herhangi bir ulus tarihinin belirli bir döneminde, böl-yönet politikasının hedefi olmuşsa, o ulusun beyni parçalanmış demektir, iskeleti dağılmış demektir. Bu durumlara düşmüş bir ulusun derlenmesi ve toparlanması çok zor oluyor. Bölünme, parçalanma ve paylaşılma, ulusal özlemlerin gerçeklik kazan-

masının önüne geçiyor. Bütün bunlara rağmen halkın ulusal özlemleri artıyor. Emperyalist ve sömürgeci devletler, Kürtlerin bu özlemlerini bildikleri için, Kürtlere arka çıkıyor görünerek, Kürtlere bazı vaatlerde bulunarak, onları avlama yolunu bulabiliyor. Kürdistan'ın bölünmesi, parçalanması ve paylaşılması, ulusallığın somut kazanımlarının epeyce gecikmiş olması, Kürtleri bu oyuna getirebiliyor. Bunun ulumsuz sonuçlarını önlemenin en önemli yolu kanımca, bölünmenin, parçalanmanın ve paylaşılmanın bilincine varmaktır. Yani, Kürdistan neden bölünmüştür, neden parçalanmıştır, neden paylaşılmıştır... Bu politika kimin politikasıdır, Kürtler bu böl-yönet politikasını neden geçersiz kılamamışlardır... vs. gibi sorular üzerinde düşünmek gerekir.

Bu konuda şöyle düşünüyorum. Kürtler, bu arada PKK, kendi ideolojilerinden, temel düşüncelerinden, temel prensiplerinden taviz vermemek koşuluyla herkesle, her devletle ilişki kurabilirler. Bu devletlerin içinde Amerika Birleşik Devletleri de vardır. Herhangi bir devlet Kürtlerle ilişkiye girerken, örneğin onlara şu veya bu seviyede yardımlar yaparken, elbette ilk önce kendi politik ve ekonomik çıkarlarını düşünür. İşte bu süreçte Kürtler de böyle bir ilişkiye girmekten, kendilerinin de çıkarlarının olup olamayacağını hesabını yaparlar. Her şey hesap kitap meselesidir... Eğer aldıklarıyla verdiklere arasında bir denge varsa, bu ilişkiyi sürdürmenin hiçbir sakıncası yoktur... Politikayı sürdürürken esnek olmak da gerekir. Bazen taviz verirsin, bazen taviz koparırın. Önemli olan dengeyi korumaya çalışmaktır. Bilimle politika çok farklı faaliyet alanlarıdır. Bilimde taviz olmaz, ama politikada olur... Politika ancak bu süreçte sürekli kılınabilir.

Özgür Halk- İsterseniz biraz da aydın üzerinde konuşalım, Kürt aydınlarından söz edelim...

Kanımca Kürtlerde ciddiye alınabilecek bir aydın kategorisi yok... Aydın olsaydı, Kürdistan böyle perişan olur muydu? Kürt aydını, Türk, Arap ve Fars aydınlarının kötü bir kopyasıdır, çok kötü bir kopyasıdır. Kaldı ki örneğin Türk aydınının da aydın olup olmadığı tartışılıyor...

Özgür Halk- Kürt aydınında, Türk aydını, Arap aydını, Fars aydını olma tutkusu var. Özentili bir durum söz konusu...

Kötü bir kopya... Yaratıcı değil, taklitçidir. Kürt olmadığı için, Kürdistan gerçekliğini kavramadığı için, kendisini ancak, Türk değerlerini benimseyerek, Türkleşerek kanıtlayabiliyor... Kürt aydını denilen kategorinin beyni sömürgeleştirilmiştir. Kürdistan'ın temel

gerçekliğini kavramış değildir. Bunu kavramaya niyeti de yoktur. Çünkü Kürdistan gerçekliğini kavramak, bu gerçekliği kavrayan kişiye çok büyük sorumluluklar yüklemektedir...

Özgür Halk- Bunlar, taklit düzeninin sınırları içinde kendini kabul ettirmekten kaynaklanıyor...

Türk sömürgeciliğinin amacı Kürtleri asimile etmektir. Taklit süreci de asimilasyonun önemli bir amacıdır. Beyinsel sömürgecilik dediğimiz olay biraz da budur... Ancak Türkler için değer yaratabiliyorlar... Yaratıcı olsalar, Kürtler için değer yaratacaklar... Bu da asimilasyona karşı çıkmak olur.

Özgür Halk- Kürt aydını yok diyoruz. Eski aydının ihtiyaçlara cevap vermemesinden dolayı toprağa gömüldüğünü, yeni aydının küçük de olsa fillizlenmeye başladığını düşünüyorum.

Evet. Kürtlerin son 10 yıllık silahlı mücadelesi, Kürdistan ulusal ve toplumsal kurtuluş süreci yeni yeni insanlar ortaya çıkarıyor... Ulusal mücadele, Kürt toplumunda, geleneksel değerleri yıktığı gibi yeni insan tipleri de ortaya çıkarıyor.... Ulusal mücadele sürecinde Kürt aydını beliriyor.

Özgür Halk- Medrese kökenli ve fakülte kökenli aydınların yanında, yeni devrimci bir aydın tipi mi beliriyor?

Medrese kökenli melalara aydın diyebiliriz, fakat fakülte kökenli olanlara hayır... Kürdistan'da aydın olmak bilgi birikimiyle ilgili bir olay değildir, tavır ve davranış sorunudur. Şunun için: Ulusun onuru ipotek altında... Vatanın her tarafı en küçük hücrelerine kadar işgal altında... Hak, hukuk, kimlik, tamamen gasp edilmiş, maddi ve manevi her türlü değere el konulmuş... İşte aydın olmak, bunların tekrar elde edilmesi için mücadele etmekle ilgili bir olaydır. Kimliğini kazanacaksın, ulusun onurunu koruyacaksın... Son bir-iki yıl içinde, "bir avuç özgür vatan toprağı için mücadele" deniyor. Bunlar görmezden gelinerek, Türk sömürgeciliğinin yıkımları, tahribatları sorun yapılmayarak, hiçbir tavır ve davranış sergilemeyerek, sadece entelektüel bilgi birikimiyle aydın olunamaz.

Özgür Halk- Yeni aydın tarihsel görevinin bilincinde, topluma öncülük ve önderlik eden, militan özellikler taşıyan bir kişiliktir...

Kürdistan'ı tüm olumsuz etkilerden ve kişiliklerden kurtarıp daha ileri seviyelere götürmenin yolunu yordamını arayan bir kişilik... Türk sömürgeciliği Kürt insanların beyinlerini sömürgeleştirmiştir. O halde aydın, beyinlerin özgür kılınması doğrultusunda hareket edecektir. Kürtlerin kendi zihinlerindeki karakolların yıkılmasına yardımcı olacaktır. Dünya hakkında, Ortadoğu hakkında, Türkiye, Irak, İran ve Suriye hakkında, Lübnan hakkında çok şey bilmek elbette önemlidir. Fakat Kürdistan ulusal ve toplumsal kurtuluşu doğrultusunda tavır ve davranış göstermek de önemlidir.

Özgür Halk- En iyi yazmak ve anlatmak; yapmaktır diyorsunuz...

Aydın, Kürt toplumunun dönüştürülmesinde önemli bir görev almalı... Olumsuz durumları olumluya dönüştürme mücadelesi vermeli...

Özgür Halk- Aydın, halktan kopuk yaşıyor. Bugün halk içinde yaşamayı, metropollerde, Türk şehirlerinde yaşamaya terahhüdün çok az insan var...

Gerçek aydın bölgede kalıp zorluklara göğüs gerendir. Kürt hak yığınlarıyla beraber olabilir. Bölgede kalmanın pek çok zorlukları olduğu bilinmektedir. Polis takibatı olabilir, arama-tarama olabilir. Riskleri, zorlukları göğüslemek gerekiyor. Bu tür zorluklar karşısında, paniğe kapılıyorsun, pılını-pırtını, tası-tarağı toplayıp İstanbul, Ankara, İzmir gibi yerlere gidiyorsun, oralarda yerleşiyorsun... İşte bu, çok farklı bir olay... Kürdistan için konuşuyorsun fakat konuşmalarınla ilgili tavır ve davranış göstermiyorsun. Bu bir aydın davranışı değil. Kürdistan'da aydın olmak tavır ve davranışla belirlenir, bilgiyle değil... Kürt gerçekliğini, Kürdistan gerçekliğini kavramak elbette önemlidir, bu, bilgi sorunudur, bilgi birikimiyle ilgili bir sorundur. Ama bu gerçekliği dönüştürmek de önemlidir. Bu da tavır ve davranış sorunudur. Beyinler özgür kılınmıyorsa, zihinlerdeki karakollar yıkılmıyorsa, beyinsel sömürgeleşme yine sürüyorsa, bilgi birikimi çok önemli değildir. Bölgede, Kürdistan'da yaşamamanın gereğini bilince çıkarıyorsan, Kürdistan'da yaşıyorsan aydın olursun, İstanbul'a, İzmir'e, Ankara'ya kaçıyorsan aydın olunmaz.

Özgür Halk- Düşmanın çok yönlü baskı ve zulüm politikalarına karşı mücadele eden insanlar ihtiyacı duyulan ilgiyi karşılayabilir. Aydın da aşağı yukarı böyle bir kategoridir...

Bugün Kürdistan'da, özellikle genç kuşaklarda izlediğimiz çok önemli bir gelişme var. Kürdistan'da köylü gençlik, işçi gençlik ve esnaftan gençler, Kürtlerin Türk şehirlerinde, üniversitelerde okuyan gençlerini eleştiriyorlar... Şöyle söylüyorlar: "... Kürt aydınlanması-nın okuma-yazma olanaklarının geliştirilmesiyle mümkün olacağını söylüyorlardı... Üniversitelerde okumanın çok önemli olduğunu vur-guluyorlardı... Halbuki, üniversitelerde okuyanlar ulusal harekete sanıldığı kadar yakın değiller. Halbuki, onların ulusal demokratik ve devrimci harekette aktif olarak yer almaları gerekir..."

Bu sözlerden açıkça anlaşılmaktadır, bugün işçi, köylü gençlik, esnaf gençlik gerillaya karşı çok olumlu tavırlar içindedir. Bu kesimlerden gerillaya aktif bir katılım var... Coşkulu, yoğun bir katılım söz konusu... Bunun olumlu bir gelişme olduğu açıktır. Fakat şu şekil bir süreç de gözlenmektedir. Gerillaya aktif bir katılım içinde olan Kürt gençliği, geniş Kürt halk yığınlarıyla organik bir bağ içinde değildirler. Halka karşı coşkulu bir açılım yoktur... Burada, elbette nesillerarası, kuşaklararası görüş ve duyuş farklılıkları vardır, bunu görmezden gelmek mümkün değildir. Fakat gençlerle halk yığınları arasında, sıcak, organik sürekli ilişkilerin görülemediği de açıktır. Bu, en azından bazı bölgelerde böyledir. Kürdistan'ın bazı şehirlerinde ve köylerinde bu süreci izlemek mümkündür. Bu, işçi, köylü, esnaf gençliğin olumsuz bir yönüdür. Halbuki bu son derece önemli bir konudur. Devlet ve hükümet güçleri sık sık "eşkiyanın kökünü kazı-yacağız..." diyorlar. "Halka şefkatle yaklaşacağız, eşkiyanın kökünü kazıyacağız" diyorlar. Bu iki önermenin sonucu açıkça şudur: "Kürt halkının kökünü kazıyacağız..." Kürt halkının kökünü kurutacaklarını açık açık söylüyorlar. Kürt halkının kökünü neden kurutmak istiyorlar? Çünkü gerillanın kaynağı halktır. Gerilla Kürt halk yığınları içinde büyümektedir, gelişmektedir. Halk yığınları şu veya bu nedenle yok edildiği zaman, gerilla da yok olacaktır. Halk denizdir, gerilla balıktır. O halde, Kürdistan'daki Kürt gençliği gerillaya katılımın yanında, Kürt halk yığınlarıyla organik bağlarını da geliştirmeye, güçlendirmeye çalışmalıdır.

Gençlerin gerillaya yoğun katılımıyla ilgili olarak şu gözlenebiliyor: Gençler artık, "Türk ordusu mu, Kürt ordusu mu" konusunda tercih yapar bir konumu aşmışlardır. Gerillaya kolaylıkla, büyük bir iç huzuru içinde katılmaktadırlar. Hatta espiri bile yapıyor: "Türk ordusundan iki yılda terhis oluyoruz. Kürt ordusundaysa terhis yok; sürekli askersınız..." denmektedir...

Bütün bunlar, üniversitede tahsil yapmanın, İstanbul, Ankara, İzmir gibi şehirlerde yaşamının yanlış olduğu anlamına gelmemektedir... Yalnız, ulusal ve toplumsal kurtuluş mücadelesine karşı daha duyarlı olmak gerektiği anlamına gelmektedir.

Yine bu süreçte kadınların harekete, gerillaya çok daha yoğun bir katılım içinde oldukları görülmektedir. Gerilla mücadelesi, PKK'nın düşüncesi ve eylemi Kürt kadınlarının gözlerini de açmıştır. Bazı Kürt ailelerinde erkek kardeşlerin değil, kız kardeşlerin mücadeleye katıldığı izlenmektedir... Kadınlarda görülen, ulusal ve toplumsal mücadeleye karşı bu coşku, bu katılım, Kürt toplumunun değerlerini derinden etkilemektedir. Örneğin çocukları için, torunları için çorap ören, kazak ören, eldiven ören yaşlı Kürt kadınları, kendiliklerinden, "Kesik sor zer" yapmaktadırlar... Bu ulusal ve toplumsal mücadelenin, yaşlı insanların düşüncelerine yansımalarından başka bir şey değildir. Yine bunun gibi, çocukların oyunlarında mücadelenin derin izleri görülmektedir. Kahvehanelerde, köy odalarında, tarlada, bahçede, yolda-bayırda hep bu konular konuşulmaktadır.

Görüldüğü gibi mücadele, yeni insanları, aydınları, yeni tipleri yaratacaktır, yaratıyor. Kanımca Kürt aydını ancak böylesine dinamik bir süreç içinde belirecektir...

Özgür Halk- Bir de şu var. Dayatılan bir kültürel asimilasyonla, kültürümüz, sanatımız, edebiyatımız, hatta tarihimize egemen kültüre, Türk kültürüne mal ediliyor. Yine, işsizlik, eğitim veya başka nedenlerle Batı'ya insan ve kültür göçü oluyor.

Kürtler kendi kültürel değerlerine sahip çıkmalı. Örneğin Bitlis veya Van oyunlarını egemen ulus kendine mal ediyor. Kürtler bunun mücadelesini de vermeli. Gasp edilmiş değerlerine sahip çıkmalı. Burada hoşgörü olmamalı...

Özgür Halk- Bir bilim adamı olarak çalışmalarınızda nasıl bir yöntem kullanıyorsunuz?

Sorunumuz şudur: Resmi ideoloji Kürtlerin varlığını inkâr ediyor. Resmi ideolojiye göre, Kürt diye bilinen, Kürtçe diye bilinen bir kategori yok... Sen tarihe ve topluma bakarken resmi ideolojiyle birleşirsen, resmi ideolojinin yasaklarına uyarsan, bilim yönteminden ayrılıyorsun demektir, bilimsel bir tavır ve davranış göstermiyorsun demektir... Bilim ahlakından taviz veriyorsun demektir. Halbuki biliminde taviz olmaz. Fakat politikada taviz olabilir. Bir olgu var. Bu olgu yok sayılıyor. Örneğin bir sosyoloji hocası, "**Türk Köylerinde Aile**" konulu bir çalışma yapmış. Çalışma yapılan köylerden biri de Hakkâri'de. Hakkâri'de Türk köyü yok ki... Demek ki Kürt diye bir kategoriyi kabul etmiyor, herkesi Türk sayıyor, resmi ideolojiyi tekrarlıyor. İşte bu, bilim değildir. Resmi ideolojiye uygun bir tavır ve davranıştır.

Bizim incelememizin temelindeyse resmi ideolojiyle hesaplaşma var. Bu bakımdan sık sık devletin baskılarıyla karşılaşırız. Resmi ideolojinin bilim ve kültür düşmanı olduğunu söylüyoruz. Toplumsal bir gerçeklik var. Toplumda bazı kurumlar ve bu kurumların birbirleriyle ilişkileri var. Biz bunları anlamaya, kavramaya çalışıyoruz. Resmi ideolojinin yasaklarını aşmaya çalışıyoruz.

Özgür Halk- Bazı yazarlar çalışmalarını kendi süzgeçlerinden geçirdikten sonra hukuksal süzgeçlerden de geçiriyorlar...

İşte bu olmamalı... Olgusal ilişkiler nasıl kavranılıyorsa öyle yazılmalıdır. Bazı odakları rahatsız etmeyeyim anlayışıyla yazılırsa bilim zedelenebilir. Yasaklar, ırkçılık yapmak, haksızlıkları sürdürmek için konulmuştur. Bu yasaklara riayet edilmemelidir. Bilakis yasaklar deşifre edilmeli, aşılmalıdır. Yasaklarla devlet insanların beyinlerine karakollar kuruyor. Bu karakollar yıkılmalı... Resmi ideolojiyle birleşildiği zaman veya yasaklar sorun yapıldığı zaman, neyin düşünülmesi gerektiğini, nasıl düşünülmesi gerektiğini, nelerin hiç düşünülmemesi gerektiğini devlet belirliyor. Buysa yasakların, beyinlerdeki karakolların sayısını artırır. Halbuki o karakolları yıkmak gerekir. Zihinlerdeki karakollar birbiri ardına yıkılmalıdır. Bu nedenlerle toplumsal olgular ve süreçler nasıl algılanıyorsa, nasıl kavranılıyorsa öyle yazılmalıdır. Belirli bir risk varsa göğüs gerilmelidir, üstesinden gelinmelidir. İnsanlar düşüncelerini savunmalı, yasakların haksız olduğunu, meşru olmadığını söyleyerek, kendi karakollarını yıkmalı, beyinlerini özgürleştirmelidir. Bugünkü süreçte Kürtler kendi karakollarını yıkmaya başlamışlardır. Kürt toplumu, Kürt insanları, zihinlerindeki karakolları yıkmaya başlamışlardır. Bir Türk İçişleri Bakanı şöyle demiş: "Doğu'da dağları bekleyen jandarma değil, jandarmanın yarattığı korkudur. Jandarmanın yarattığı bu korkuyu sürekli kılabilmek için gerekli her türlü önlem alınmalıdır..."

Bir de şu var: Yasaklar neden konuyor? Yukarıda kısaca belirttiğimiz gibi, yasaklar haksızlıkları sürdürmek, devletin işlediği ayıpları gizlemek için konuluyor. Ayıbı olmayanlar böyle yasaklara kuşkusuz başvurmaz. Yasakların sürmesini istemek, "ayıplar, haksızlıklar sürdürülmek isteniyor" anlamına gelir. Eğer bir hükümet veya bir devlet yasakların kaldırılacağından söz ediyorsa, bu sözler "... devlet ayıp işlemeyeceğini, haksızlık yapmayacağını, örneğin işkence yapmayacağını, Kürtlere insan muamelesi yapacağını ilan ediyor..." biçiminde yorumlanabilir.

Özgür Halk- Türk başbakanı ve bazı bakanlar da zaman za-

man yasakların kaldırılacağından söz ediyorlar. Bunlar mümkün mü? Bunları sık sık ifade ediyorlar. Bunlar ne anlama geliyor?

Bunların ifade edilmeye başlanması, yasakların kaldırılacağından söz edilmesi elbette iyi bir şey... Fakat her şey söylenildiği kadar kolay gerçekleşmiyor. Bazı öneriler, tasarılar kolay ve rahat bir şekilde, hızlı bir şekilde yaşama geçirilemiyor. Söyleşimizin başlarında da belirtildiği gibi, Türk siyasal hayatında, Türk hukuk düzeninde, Türk üniversitesinde vs. resmi ideoloji çok etkili bir kurum... Resmi ideolojinin etkinliği tartışılmaz derecede açıktır. Resmi ideolojinin etkin olması, Türk siyasal hayatında tayin edilmiş birtakım kurullara çok büyük bir ağırlık veriyor. Örneğin Mili Güvenlik Kurulu'nun Türk siyasal hayatındaki ağırlığı çok büyüktür. Yasaklara ihtiyaç duyanlar da bu ve benzeri kurumlardır. Hükümetler bu konularda sanıldığı kadar özgürlüğe sahip değildirler. Fakat, yasakların varlığının kabul edilmesi, kaldırılacağından söz edilmesi, önemli bir gelişmedir...

Özgür Halk- Düzendan kesin kopuş sağlanmalı, düzenin verdiği icazet sınırları içinde düşünölmemeli...

Evet, düşüncenin özgürleşmesi konusunda düzendan icazet istememek gerekir. Neye inanılıyorsa, ne biliniyorsa o yazılmalıdır. Yanlış kavrayışlar olabilir. Bu, çok önemli değildir. Bu durumdada başkaları sizi eleştirebilir. İkna olursanız, düşüncenizi, yanlışını değiştirirsiniz.

Özgür Halk- Çalışmalarınızı ampirik olarak değerlendirenler olduğu gibi, Marksist bakış açısından yoksun biçiminde değerlendirenler de var. Yine, olaylara Kürt gözüyle baktığınızı söyleyenler de var. Ne diyorsunuz?

Burada en önemli şey, toplumsal ve siyasal eleştiri kurumunun sağlıklı bir şekilde işliyor olmasıdır. Herkes herhangi bir konu veya yazı hakkındaki eleştirisini çok rahat bir şekilde yapabilmelidir. Eleştirilerini yazılı olarak, belirli yerlerde yayımlayabilmelidir. Bu, çok önemli bir konudur. Bilim yöntemi dediğimiz sürecin en önemli özelliklerinden biri budur. İnsanlar çok şey bilebilirler, ama bu bilgiler gizli kalırsa, kamuoyuna duyurulmazsa, bilimsel süreç tamamlanmış olmaz. Düşünceler kamuoyuna yazılı olarak duyurulursa anlam taşır. Bu, şunun için gereklidir. Düşüncenin kamuoyuna sunulması, eleştiriye sunulması demektir. Düşüncenin doğruluğu veya yanlışlığı eleştiri sürecinde anlaşılır. Eleştirinin sağlanması için düşüncelerin

kamuoyuna sunulması gerekir. İnsanların kahvehanelerde veya benzer yerlerde oturarak bir şeyler anlatmaya çalışmasının fazla bir anlamı yoktur. Düşüncelerin kamuoyuna sunulması birtakım eleştirilerin yapılabilmesi için gereklidir.

Çalışmalarını okuyucular istedikleri gibi değerlendirebilirler, eleştirebilirler. Gerekirse ben de yanıt veririm. Önemli olan bu ortamın mevcut olmasıdır.

Özgür Halk- Örneğin şu anda, bir parti genel başkanı olan bir aydınımız çalışmalarınızı ampirik olarak değerlendiriyor...

Bir toplumda yaşıyoruz. Toplumda çeşitli olgular, olgular arasında çeşitli ilişkiler var. Yine bu toplumda çeşitli kurumlar, bu kurumlar arasında ilişkiler de var. Biz bu süreçlerin bilgisini elde etmeye çalışıyoruz. Bu bakımdan bilimsel çalışma olgulardan hareket eder diyoruz. Halbuki, bir de resmi ideoloji var. "Kürtler yoktur, herkes Türktür" diyor. "Türkiye'de herkes eşittir" diyor. "Kemalizm milliyetçidir, ırkçı değildir" diyor. "Kemalizm anti-sömürgeci, ezilen bütün halkların kurtuluşuna ilham kaynağı olmuştur" diyor. Herkesten, bunları bilmesini ve bunlara göre davranmasını istiyor. İşte bu bağlamda bilimsel çalışmanın hareket noktasının olgular olması gerektiğini, fakat resmi ideolojinin bilgilerinden hareket etmemesi gerektiğini vurguluyoruz. Bilimsel bilgi olguların bilgisidir. Bilim resmi ideolojiyi eleştirmelidir.

Özgür Halk- Resmi ideolojinin etkinliği hâlâ sürüyor mu? Örneğin üniversitelerin, siyasal partilerin, resmi ideolojiyi artık eleştirmeye başladıklarını söyleyebilir miyiz?

Resmi ideoloji hâlâ etkili bir kurumdur. Örneğin Türk siyasal partileri resmi ideolojiyle tam anlamıyla bütünleşmişlerdir. Hâlâ, Kemalizmin anti-emperyalist, anti-sömürgeci olduğunu söylüyorlar. Halbuki bu anlayış olgular tarafından çürütülmektedir. Olgular, Kemalistlerin, İngiliz ve Fransız emperyalizmiyle işbirliği yaparak Kürdistan'ı bölüp, parçaladıklarını ve paylaştıklarını göstermektedir. Olgulardan hareket ederseniz bu süreci yakalarsınız. Resmi ideolojinin bilgilerinden hareket ederseniz, bu bilgileri eleştirmekten uzak durursanız, bu süreci elbette yakalayamazsınız, resmi ideolojiyi tekrarlayıp durursunuz. Olgular derken, resmi ideoloji derken, bunların birbirleri arasındaki ilişkileri belirtirken vurgulamak istediğim tam da bu konulardır.

Resmi ideolojiyi Marksist-Leninist kavramlarla, devrimci bir ter-

minolojyile süslemeye, anlatmaya çalışmak da, onun gerçek niteliğini, ırkçı ve sömürgeci niteliğini gizleyememektedir.

Türk üniversitesinin resmi ideolojiyi eleştirdiği görülmüş bir şey değildir. Türk üniversitesi yasaklara en iyi uyan, en sıkı bir şekilde uyan kurumların başında yer almaktadır.

Özgür Halk- Amerika Birleşik Devletleri'nde faaliyet gösteren Özgür Düşünce Vakfı size 50 milyonluk bir ödül vermişti. Bu ödülü kabul etmediniz. Gerekçeniz neydi?

Ödülü veren kurumun ve o kurumda çalışan insanların çok saygın olduklarını düşünüyorum. Çünkü bu kurum ve bu kurumda çalışan insanlar dünyanın çeşitli yerlerindeki insan hakları ihlalleriyle yakından ilgileniyorlar. Hazırladıkları raporlarla önemli bilgiler veriyorlar. Örneğin Güney Afrika'da, Latin Amerika'da, Ortadoğu'nun çeşitli devletlerinde, Güney Asya'da vs. insan hakları ve kamu özgürlükleriyle ilgili olarak nelerin olup bittiğine dair bizlere önemli bilgiler veriyorlar. Bu ödülü kabul etmememin nedeni, ABD'nin Türk sömürgeciliğine ve Türk ırkçılığına arka çıkan, destek veren politikasıdır. Bu destek hem askerî, hem de siyasîdir. ABD'nin Kürt politikasını, özellikle PKK'yı "terörist" gören politikasını protesto etmek için bu ödülü kabul etmedim. Ve bütün bunları ilgili kuruma bir mektupla bildirdim.

Özgür Halk- Size başka ödüller verildi mi? Veya teklif edildi mi?

Yukarıda anlatmaya çalıştığım ödül açıklandığı için reddetme olanağına sahip oluyorsunuz... Bir de şu oluyor: "... Eğer kabul ederseniz size ödül vereceğiz" diyorlar. Kabul etmeyeceğinizi söyleyince vazgeçiyorlar, açıklamıyorlar...

Özgür Halk- Kabul ettiğiniz ödül oldu mu?

Hayır.

Özgür Halk- Bilimsel çalışmalarınızda Kürt halkını ve Kürdistan'ı odak noktası haline getiriyorsunuz. Yeni dönemde Kürt sorunu nasıl gelişir? Kürdistan'da ne gibi bir süreç yaşanabilir?

Kişi olarak, Kürdistan'da, Kuzey Kürdistan'da son on yıl içinde gelişen olayları çok değerli buluyorum. PKK'nın düşüncesinin ve ey-

leminin sömürgeci baskı altında ve sömürgeci bir zulüm altında bulunan dünyanın öteki halkları için de önemli bir model ve kaynak oluşturabileceğini düşünüyorum. Emperyalist ve sömürgeci devletlerin amacı, bu süreci, kuşkusuz yok etmeye, boğmaya çalışmak olmaktadır. Bu da gerillaların ve serihildarın yanında diplomasinin de güçlendirilmesi ve çeşitlendirilmesiyle üstesinden gelinebilecek bir durumdur.

Gelecekte neler olabileceğini konuşmak için şimdiye kadar neler olduğu üzerinde çok ciddi bir şekilde durmak gerekir. Uzun yıllardan beri Kürt toplumunu izlemeye ve gözlemeye çalışıyorum. Kürdistan'da bugünkü sürecin gerçekleşebileceğini, yaşanabileceğini doğrusu hiç düşünmemiştim. Örneğin, 1960'lı yılların ortalarında ve sonlarında, 1970'li yıllarda, **Başkan Mao**'nun "halk denizdir, gerilla balıktır" sözü devrimci çevrelerde sık sık söylenirdi. Bu söz daha çok, Vietnam için, Filistin için, Orta Amerika için... söylenirdi. Kürtler için, Kürdistan için bu tür düşünceler ifade edildiğini hiç duymadım, hissetmedim bile... Kendi kendime, Kürt halkı da deniz olur mu, bu denizde de balıklar dolaşır mı diye düşündüğüm olurdu... Fakat bu hayal-meyal, gel-geç bir düşünceydi. **Mao**'nun sözüne uygun bir düşüncenin, bu söze uygun bir gelişmenin Kürdistan'da gerçekleşebileceğini, tahmin etmedim, düşünmedim...

Son on yıl içerisinde, Kuzey Kürdistan'da hiç düşünmediğim şeyler oldu. Çok önemli düşünceler hayata geçti, güçlendi, yaygınlaştı, derinleşti... Bugün, dünyadaki ulusal kurtuluş mücadelelerini yakından izliyoruz. Kuzey Kürdistan'daki kadar halk yığınlarıyla bütünleşmiş, organik bir bütünlük oluşturmuş bir ulusal ve toplumsal kurtuluş mücadelesine dünyada rastlamak pek mümkün değildir... **Başkan Mao**'nun sözü Kürdistan'da tam anlamıyla gerçekleşmiştir. Geniş Kürt halk yığınları, engin bir deniz oluşturmaktadır. Kürt gerillalar da bu denizin içinde yüzen balıklardır... Deniz temizdir, gittikçe daha da temizlenmektedir, balıklar sağlıklıdır... Denizi kirletmek, balıkları boğmak isteyen pek çok güç vardır. Denizin temizliği, gittikçe de daha temiz bir hal alması, balıkların sağlıklı oluşu bu arzunun hayata geçmesini kuşkusuz engelleyecektir... Balıkları öldürmek için denizi kurutmak isteyenler bile vardır. Denizin bünyesindeki sağlıklı gelişmeler, denizi besleyen yeni yeni kaynaklar, bu isteğin, bu arzunun gerçekleşmesini de engelleyecektir... Aslında fiili olarak deniz daha büyümekte, daha temiz bir yapıya kavuşmaktadır. Denizi besleyen yeni yeni kaynaklar oluşmaktadır. Kaynaklar çoğalmaktadır.

Gelecekte neler olabilir diyorsunuz, aslında, geçmişte olup bitenlerin sağlıklı bir şekilde, soğukkanlı bir şekilde irdelenmesi gerekir. Geçmişe bakarak şunu söyleyebiliriz: Gelecekte çok daha güzel şeyler olacak...

Özgür Halk- Son günlerde, yine, “kederde, kıvançta, tasada, sevinçte birlik olmak”tan sık sık söz ediliyor...

Türk sömürgecileri, Kürdistan'da özgürlük mücadeleleri gelişmeye başladığı zaman, “kederde, kıvançta, tasada, sevinçte ortak olmak”tan söz ediyorlar... Bunun kadar iki yüzlü ve rıyakâr bir söylem dünyada görülmemiştir. Bir gerilla vurulduğu, şehit olduğu zaman Kürtlerin yüreği yanmaktadır. Bazı evlerde o gün ekmek yenmemektedir, sofraya oturulmamaktadır. Halbuki, Türk basını, Türk siyasal partilerinin çok büyük bir kısmı, Kürt gerillalarının “ölü ele geçirilmeleri” karşısında düğün-bayram etmektedirler. “Kederde, kıvançta, tasada, sevinçte ortak olmak” böyle mi olur. Kürtlerin Türk çıkarları doğrultusunda kullanılmaları, Kıbrıs'a, Kore'ye, şuraya buraya gönderilmeleri “kederde, kıvançta... ortak olma”yı gösterir mi? Halepçe soykırımından sonra, Hakkâri yörelerinden girerek sığınmak zorunda kalan Kürtlere nasıl muamale yapıldığı belleklerden silinmemiştir. Bulgaristan'dan gelen “soydaşlar” a yapılan muamele böyle mi olmuştur? Bu bakımdan, “kederde, kıvançta, tasada, sevinçte ortağız” sözlerini çok iki yüzlü, çok rıyakâr buluyorum. Bir taraftan, Kürt halkının oylarıyla seçilmiş milletvekillerine Kürtçe konuştu diye, Kürtlerin haklarından söz etti diye idam talepleriyle davalar açılıyor, bir taraftan da, “kederde, kıvançta, tasada, sevinçte ortağız” deniyor. Ne kadar iki yüzlü, rıyakâr bir söz. Kim inanır bunlara?

Bu söz Kürtlere, “aynı örgütlemeye, aynı kurumlaşmaya gitmeye ne gerek var, bin yıldır beraber yaşıyoruz, ayrılmaz gayrimiz yok”, demek istiyor. Kürtlerin örgütlemelerinin önüne geçilmek isteniyor...

Özgür Halk- Kürtlerin ulusal ve toplumsal mücadelesi geliştiği, boyutlandığı zaman, bu tür sloganlara sık sık başvuruyorlar...

Kanımca bu sloganların üzerinde dikkatle durmak gerekiyor. Bu sloganlardan birisi de, “... bin yıldır beraber yaşıyoruz. Aynı kaderi paylaşmışız. Aynı vatan üzerinde, aynı toprak parçası üzerinde yaşıyoruz. Ayrılmaz, gayrimiz yok. Müslümanız, gâvura karşı birlikte savaştık...” biçiminde belirtilebilen sloganlardır. Bu sloganlar da gerçeği aksettirmemektedir. Kemalistlerin, “bin yıldır aynı vatanı, aynı toprak üzerinde birlikte yaşıyoruz, Müslümanız, gâvura karşı birlikte savaştık, bu vatanı birlikte koruduk...” sloganları gerçeği aksettirmektedir. Kemalistler, İngiliz ve Fransız emperyalistleriyle bir olup onlarla çok yoğun işbirliği ve güçbirliği yapıp, Kürt vatanının, Kürdistan'ın bölünüp parçalanmasına ve paylaşılmasına katılmışlardır. Halbuki, gerek 19. yüzyılın sonlarında, gerek 20. yüzyılın başlarında

Osmanlı aydınlarının yazılarını, Osmanlı basınını ve hükümet bildiri-lerini okuduğumuz zaman, "Osmanlı vatanın bölünmez birliği ve bütünlüğü", "Osmanlı milletinin bölünmez bütünlüğü ve birliği" gibi sloganların, o zamanlarda da sık sık tekrarlandığını görmekteyiz. Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde özellikle İttihat ve Terakki döneminde bu tür sloganların daha çok tekrarlandığını görüyoruz. Bu sloganlara rağmen, Osmanlı İmparatorluğu'nu oluşturan ülkelerden birisi ve Osmanlı milletini oluşturan milletlerden birisi, emperyalizmle işbirliği yapılarak bölünmüş, parçalanmış ve paylaşılmıştır. Bu süreçte Kemalistler, Kürtlerle değil, emperyalizmle işbirliği yapmışlardır. Çıkarları bunu gerektirmiştir. Bu bakımdan, Kürtlerin bu sloganları, zengin olgusal verilere dayanarak ırdelemelerinde çok büyük yararlar vardır.

Kürtlerin ulusal mücadelesinin boyutlandığı dönemlerde böylesi- ne iki yüzlü olan, iki yüzlü olduğu açıkça bilinen bu sloganlara neden gerek duyuluyor? Bu konular üzerinde düşünmek gerekir.

Özgür Halk- Son aylarda, kültürel konularda epeyce çaba sarfediyoruz. Yukarı Mezopotamya Kültür Merkezi kuruldu. Kürt Enstitüsü kurulmaya çalışılıyor... Bu konularda neler söyleyeceksiniz?

Yukarı Mezopotamya Kültür Merkezi'nin kurulması çok önemli bir aşamadır. Sömürgecilerin gasp ettiği ulusal değerlere sahip çıkılıyor. Kürt dili, Kürt edebiyatı, Kürt folkloru, Kürt tarihi, Kürt müziği konularında önemli çabalar sarf ediliyor. **Yukarı Mezopotamya Kültür Merkezi** çok canlı bir merkez. Kürt insanları çok yoğun ilgi gösteriyorlar. Çalışmalara katılıyorlar.

Kürt Enstitüsü henüz kuruluş aşamasında... **Kürt Enstitüsü**, **Yukarı Mezopotamya Kültür Merkezi** tarafından kuruluyor. **Kürt Enstitüsü'nün** Türk üniversitesinde kurulmaması, sivil bir kurum tarafından, Kürtler tarafından kurulması çok önemli bir olay... Gerek **Yukarı Mezopotamya Kültür Merkezi'nin**, gerek **Kürt Enstitüsü'nün** çok önemli hizmetler vereceği kanısındayım. Kürt kimliğinin edinilmesinde, Kürt kimliğinin gerçekleştirilmesinde, uluslaşmanın ilerletilmesinde bu kurumların çok büyük rolleri olacaktır. Uluslaşmanın ilerletilmesinde, özgürlük ve eşitlik düşüncesinin ve duygusunun güçlenmesinde bu kurumların vazgeçilmez rolleri, vazgeçilmez hizmetleri olacaktır.

Özgür Halk- Şu sırada çalıştığınız özel bir konu var mı? Biraz çalışmalarınızdan söz eder mısınız?

Şu sırada, **“Kürdistan Üzerinde Emperyalist Bölüşüm Mücadelesi, 1915-1925”** konusu üzerinde çalışıyorum. **“Bilim Yöntemi, Türkiye’deki Uygulama”** dizisinin yedinci kitabı olacak. 1915-1925 bugünü belirleyen en önemli bir dönemdir. Kemalistlerin, “Kurtuluş Savaşı”, “anti-emperyalist savaş”, “anti-sömürgeci savaş” dedikleri Türk-Ermeni ve Türk-Yunan savaşlarının ve Koçgiri’deki Kürt başkaldırısının niteliği bu çalışmayla çok belirgin bir şekilde ortaya çıkıyor.

Bu dizi sekiz kitap olarak düşünülmüştü. Sekizinci kitap, **“İnsan Hakları, Birleşmiş Milletler ve Kürtler”** konusuyla ilgili...

Özgür Ha'k- Ekleyeceğiniz başka konu var mı hocam? Bize zaman ayırdığınız için teşekkür ediyoruz. Çalışmalarınızda dergimiz adına başarılar diliyoruz.

Ben de **Özgür Halk’a** teşekkür ediyorum. Bana çeşitli konulardaki düşüncelerimi açıklama olanağı verdiniz. **Özgür Halk’a, Özgür Halk** çalışanlarına başarılar diliyorum...

“KÜRTLER ULUSAL MECLİSLERİNİ TOPLAMALI(*)

Selami İnce- Demirel, “Kürt realitesi”nı nasıl ve nereye kadar kabul edecek? Demirel’in “realite”si devlet politikası mıdır?

Türkiye’de, Kürt politikasının oluşturulmasında, siyasal partilerin, derneklerin, sendikaların, hükümetin, TBMM’nin hiçbir işlevi yoktur. Kürt politikası Milli Güvenlik Kurulu’nda oluşturulur. Oluşturulan bu politikaların hayata geçirilmesi, MGK tarafından hükümete tavsiye edilir. Anayasada bunun adı her ne kadar “tavsiye” olarak geçse de, aslında bu bir direktiftir. Hükümet kendine tavsiye edilen bu politikaları harfiyen uygulamakla görevlidir. Hükümetin, bu politikaları tartışma yetkisi yoktur. Görevi, sadece ve sadece bu politikaları hayata geçirmeye çalışmak, uygulamaktır.

MGK’nın Türk siyasal hayatında tartışılmaz bir ağırlığı vardır. MGK’nın Türk siyasal hayatındaki ağırlığı örneğin, TBMM’nin ağırlığından çok daha fazladır. Hele hele siyasal partilerin, derneklerin, MGK’nın ağırlığı karşısında hiçbir ciddi değeri yoktur. Bu fiili bir ağırlıktır. Kaldı ki, bunun anayasal dayanakları da vardır. Kürt politikası çerçevesinde, 1990 yılında oluşturulan ve uygulanan Kanun Hükmünde Kararnameleri düşünelim. 413, 424 ve 430 sayılı kararnameleri... Bu kararnameler insanların özellikle de Kürt insanların hayatını çok yakından ilgilendiriyor. Basını çok yakından ilgilendiriyor. Kararnameler, Kürdistan’da insan haklarını sıfırlıyor. Devletin, Kürt insanları karşısındaki haklarını ve özelliklerini sonsuz derecede artırıyor. Kararnameler, böylesine önemli hükümler taşıdıkları halde, TBMM’de görüşülüyor. Türk siyasal partileri, bu kararnameleri tartışmıyor. TBMM gibi kurumların böylesine saf dışı bırakıldığı bir yerde demokrasiden ve insan haklarından söz etmek mümkün değildir. MGK gibi kurulları aslında daha geniş bir çerçevede ele almak gerekiyor. Tayinle oluşturulmuş kurulların halk tarafından genel oyla seçilmiş kurumlar karşısında fiili bir ağırlık kazandıkları yerlerde,

(*) *Demokrat*, Sayı 20, Ocak 1992, Selami İnce’nin röportajı.

demokrasinin ve insan hakları anlayışının yoğunlaşması ve kökleşmesi mümkün değildir. Bu gibi kurumlar, demokratikleşmenin önünde en büyük engel olarak öne çıkmaktadırlar. MGK gibi, tayinle gelmiş kurulların, resmi ideolojiyi üretmek, resmi ideolojinin hayata geçirilmesini sıkı bir şekilde denetlemek, resmi ideolojiyi, üniversitelere, basına, siyasal partilere, sendikalara ve derneklere, dinsel kurumlara tartışmasız bir şekilde benimsetmek, resmi ideolojiyi yeniden üretmek gibi görevleri vardır. Resmi ideoloji ise otoriter bir içeriğe sahiptir. Resmi ideoloji, kutsal devlet anlayışını korumaya ve kollamaya çalışmaktadır. Kutsal devlet anlayışında insan hakları kavramı yoktur.

Başbakan **Süleyman Demirel**'in "Kürt realitesi"ni tanıyoruz demesi, resmi ideolojinin, bu haliyle, ıyice işlevsiz bir hale geldiğini göstermektedir. Kürdistan'da gelişen silahlı mücadelenin dayatması sonucu, hükümet bazı gerçekleri kabul etmek durumunda kalmaktadır. Fakat, "Kürt realitesi" kavramının içeriği henüz belli değildir. Bu kavramın içeriğini Kürtlerin mücadelesi belirleyecektir.

Demirel'in "Kürt realitesi"ni açıklaması devlet politikası mıdır? Bu konuda çok kesin hükümler vermek kanımca mümkün değildir. Fakat şunu rahatlıkla söyleyebiliriz: Türk siyasal hayatında MGK gibi kurulların ve kurumların ağırlığını geriletmeden, TBMM gibi genel oyla seçilmiş kurumları işlevsel kılmadan demokrasiyi yaygınlaştırmak ve köklendirmek mümkün değildir. Bu, hayati derecede bir görevdir. Hayati derecede önemli olan bir başka konu da, Kürt sorunu konusundaki düşünceler, tavır ve davranışlardır. Bu konuda da, inkârcı ve asimilasyoncu politikayı terk etmek, Kürt gerçekliğini ciddi bir biçimde dikkate almak gerekir. Kanımca MGK gibi kurullar, Özel Harp Dairesi'ni daha etkili kılarak soruna, şiddete dayalı çözümler üretmeye çalışmaktadır. Uygulamanın bu doğrultuda olmasını arzu etmektedir. Hatta sınır ötesi operasyonlarla şiddetli Güney Kürdistan'a da yaymayı amaçlamaktadır. Güney Kürdistan'daki "otorite boşluğu"nu kendi askerî güçleriyle doldurmayı, PKK'yı böylece saf dışı etmeyi düşünmektedir. Şimdiye kadar 5-6 kere yapılmış sınır ötesi operasyonların fiyasko olduğu bilindiği halde, şiddet uygulamalarının PKK'nın yükselişini durduramadığı bilindiği halde, böyle düşünenler hâlâ vardır, olabilir. Koalisyon hükümeti, bu düşünceleri geriletip, bu düşüncelerin hayata geçmesini önleyip, kendi demokratik söylemini sürdürebildiği, bunları uygulamaya koyduğu sürece varlığını sürdürür, demokratikleşmeye katkıda bulunur.

Selami İnce- Devlet, Kürdistan'a ilişkin yeni resmi politikasını nasıl biçimlendirecek? Resmi ideolojinin hangi yanları na-

sıl değiştirilecek? Bunun Kürt halkının günlük yaşantısına ne gibi etkileri olabilir?

Resmî ideoloji kolay kolay değiştirilemez. Fil olarak değişen bazı ilişkilerin yasal düzeyde ifadesi son derece zordur. Bazı siyasi partilerin yöneticilerinin görüşleri değişse bile, kamuoyunun belirli kesimlerinde değişikliklerin meydana gelmesi zordur. Çünkü 70 yılı aşkın bir süredir kamuoyunun düşünceleri, tavır ve davranışları resmî ideoloji doğrultusunda oluşturulmuştur. Gazeteler, radyo, TV, kamu yönetimi, hukuk, yargı vs. hep bu amaç doğrultusunda kullanılmıştır. Devletin ideolojik baskı araçları ve devletin zorlayıcı baskı araçlarını dinamik bir şekilde kullanılmış, ırkçı ve sömürgeci düşüncelerle, ırkçı ve sömürgeci tavır ve davranışlarla donatılmış bir kamuoyu oluşturulmuştur.

Öte yandan devlet ve hükümet yöneticileriyle, hatta generallerle teker teker konuştuğunuz zaman insan hakları ve özgürlükler konusunda bazen aynı düşünceler ve özlemler içinde olduğunuzu saptayabiliyorsunuz. Halbuki bu görevliler, resmî bir kamu kurumunun toplantısına katıldıkları zaman insan haklarına ve özgürlüklere son derece aykırı kararlar alabiliyorlar. Bu kararların uygulanması konusunda ısrarlı olabiliyorlar. Bu bakımdan resmî ideolojideki değişikliklerin hukuksal düzeyde yasa metinlerine yansması kanımca epey zordur.

Türkiye'de hükümet ve devlet çok farklı olaylardır. Devlet, tayin edilmiş, tayinle oluşturulmuş kurumlarla ve kurullarla çalışır. Devlet iktidarını bu kurumlar ve kurullar temsil eder. Hükümetin yani siyasi iktidarın devlet iktidarı karşısındaki ağırlığı çok azdır. O bakımdan hkmetler devlet iktidarı tarafından çok sık görevden uzaklaştırılabilmektedir. Resmî ideoloji ancak, uzun vadede değiştirilebilir. Bunu değiştirebilecek olan güçler de devlet dışı siyasi ve toplumsal glerdir. Bu güçlerin mücadelesidir. Örneğin PKK'nın düşüncesi ve eylemi, resmî ideolojiyi değiştirebilecek. Türk siyasi hayatında tayin edilmiş kurulların ağırlığını azaltabilecek, halk tarafından seçilmiş meclislerin ağırlığını artıracak zler taşımaktadır. Kanımca, fil düzeyde Kürtlerin, özellikle de PKK'nın etkinliği daha da artacak. PKK'nın gerek Kürt toplumundaki, gerek Türk toplumundaki etkinliği daha da yaygınlaşacak, derinleşecek. Bu etkiye paralel olarak hükümet politikasında "Kürt realitesi"ni tanıma yönünde daha ciddi adımlar atılacak. Devlet iktidarının bu süreçte hükümeti engelleyeceği, bazı düşünceleri ve politikaları çarpıtmaya çalışacağı açıktır. Hükümetin devlet iktidarına karşı direnebildiği, tayin edilmiş kurulları ve kurumları denetim altına alabildiği yani tam anlamıyla iktidar olabildiği sürece ayakta kalabileceği de besbellidir.

Bu değişiklikler Kürtlerin günlük yaşamına da yansır. Kürt dili, Kürt tarihi, Kürt folkloru gibi alanlarda incelemeler, araştırmalar gelişir. Kürt kültürü daha çok yaşanır. Kürt halk yığınları arasında, Kürt toplumu olma özelliklerine daha çok vurgulama yapılır. Uluslaşma ve özgürleşme daha güçlü, daha kapsamlı gelişir... Bağımsızlaşma düşüncesi ve duygusu boy verir.

Selami Ince- Bugüne kadar “Kürdüm, bugünüm ve geleceğim için siyaset yapıyorum” diyemeyen Kürtlerin, bugün açıkça Kürdistan’da ve Türkiye’nin her yerinde “kendisi için siyaset” yapmaya başladıkları gözleniyor. Bu durum ne gibi gelişmelerin sonucudur? Kürtlerin yasal düzlemde bir politik özneye ihtiyaçları var mı? Varsa bu nasıl olmalıdır?

Bu gelişmelerin en önemli nedeni kuşkusuz sekiz yıla yakın bir zamandır PKK’nın sürdürdüğü silahlı mücadeledir. Gerilla geleneksel Kürt toplumunda çok büyük toplumsal ve siyasal değişmelerin meydana gelmesine neden olmuştur. Geleneksel değerler altüst olmuştur Kürt gerillalarına karşı ta 15 Ağustos 1984’ten itibaren çok yoğun bir halk desteği vardır. Günümüzde, Kürt toplumunda yoğun bir uluslaşma süreci yaşanmaktadır, ulusal bilinç hızla gelişmektedir. Bu süreç içinde, siyaset kurumunun da Kürt çıkarları, özgürleşme ve bağımsızlaşma yönünde kullanıldığını görüyoruz. Şimdiye kadar hep başkalarına, başka milletlere hizmet etmek için siyaset yapan Kürtler, artık Kürt ulusuna hizmet etmek için siyaset yapmaya başlamışlardır. Türk ırkçılığına ve sömürgeciliğine karşı sağlıklı bir ulusal bilinç gelişmektedir. Bütün bunların sadece Kürt gerillalarının 15 Ağustos atılımından sonra başladığını söylemek kuşkusuz eksikliklerdir. Bu sürecin daha önceye inen temelleri de vardır. Fakat belirleyici olan PKK’nın başlattığı yeni süreçtir.

Kürtlerin yasal olan politik kurumlara ve kuruluşlara da ihtiyaçları vardır. HEP’i böyle algılamak mümkündür. Burada “yasal” kelimesi üzerinde durmak gerekir. Burada, söz konusu olan kuşkusuz Türk siyasal düşüncesi ve sistemi çerçevesinde bir yasallıktır. Yoksa fiili olarak durum çok farklıdır. Kürdistan’da illegal olan kimdir? Gerilla mıdır, yoksa özel tim midir? Güvenlik kuvvetleri kalabalık Kürt halk yığınlarına karşı ateş açarken neden mask kullanmaktadır?

Selami Ince- Bugün Kürtler için parlamento ve parlamenter ne anlama gelmektedir? Bir Kürt milletvekilinin işlevi ne olabilir? Leyla Zana ve Hatip Dicle’nin yemin nedeniyle “başına ge-

lenler”den sonra Kürt milletvekilinin parlamentoda nasıl bir işlevi olabilir?

Kürt ulusal ve demokratik hareketi gittikçe gelişmektedir. Geniş halk yığınlarıyla çok sıkı bağlar kurmaya başlamıştır. Bu durumda Kürtler kendi meclislerini oluşturmanın yolunu yordamını aramalıdır. TBMM Kürtler için bir meclis olamaz. Kürdistan Ulusal Meclisi için çaba sarf etmek önemli bir görev olarak belirlemektedir. TBMM'deki Kürt milletvekillerinin en önemli görevi kanımca kimlik mücadelesi yapmaktır. Türk ırkçılığını ve sömürgeciliğini deşifre etmektir.

Selami İnce- Özellikle MÇP'illerin ve sağcı basının körüklediği aktif Türk şoven dalgasının kırılması için kime nasıl görevler düşüyor? İki halkın karşı karşıya gelmesi ve bir Kürt-Türk çatışması olasılığı var mı? Bunun nasıl önüne geçilebilir?

Böyle bir çatışma Özel Harp Dairesi'ne bağlı görevliler tarafından, kontrgerilla tarafından isteniyor ve kışkırtılıyor olabilir. Bu çatışmanın önüne geçmek önemli bir çaba olarak belirlemektedir. Basına yansımaması için özen gösterilen bir konu var. Onun üzerinde de durmak gerekiyor. Türkiye'nin Batı illerinde Karadeniz, Trakya gibi yerlerde insanlar sık sık asker cenazeleriyle karşılaşılıyorlar. Ve cenazelerin sayısı günden güne artıyor. Bu durumda, halkta devlete karşı belirli bir tepki oluşuyor. “Biz oğlumuzu ölümler için mi yetiştirdik, devlet bu işe bir çözüm bulsun, Kürtlerle anlaşmak gerekiyorsa anlaşsın, aksi halde biz çocuklarımızı askere göndermeyeceğiz” tavrı geliyor. Bu tavrın gittikçe geliştiği fakat basına bunların yansımaması için özen gösterildiği bilinen bir gerçek. Devlet iki halk arasında çatışma çıkartarak, bu çatışmayı teşvik ederek, kışkırtarak, bu temel süreci gizleme yoluna da gidebilir. Fakat kanımca, bu ikinci süreci gizlemenin hiçbir olanağı yoktur. Kısa bir zaman sonra sorun kendisini daha ağır bir şekilde hissettirecek, basına yansımak zorunda kalacaktır. Türk devrimci demokratları, Türk halk kitlelerini bu konuda aydınlatmak durumundadırlar. Kürtler kendi vatanları için kendi ulusları için ölüyorlar. Türkler kımın için ölüyor, Türklerin Kürdistan'da işi ne?

Selami İnce- Kürdistan'da PKK hegemonyasının boyutlarının bir “ikili iktidar” durumunda olduğu uzun süredir tartışılıyor. Öcalan'ın yazılarında Botan-Behdînan hattında “hükümetleşmeye-devletleşmeye” doğru bir yönelimden söz ediliyor.

PKK'nın bundan sonra Kürdistan'a ve Türkiye siyasetine müdahalesinin ne olacağına ilişkin ipuçları var mı?

Bazı yörelerde "ikili iktidar"ın oluştuğu çoktan bilinen bir gerçek. Örneğin Botan gibi bazı yörelerde devlet askerini zaten çekmiş, kara-kollarını boşaltmış durumda. Botan-Behdınan hattında savaş hükümetinin oluşumundan söz edilmesi "**Kürdistan Ulusal Meclisi**"nin oluşturulması için çaba harcanması hareketin geldiği aşamalarla ilgilidir. Bunları devletleşme sürecinin belirtileri olarak algılamak mümkündür. Kürtlerin, özellikle PKK'nın Kürtlerin ve Kürdistan'ın kimliği konusunda geliştirecekleri her türlü istem, Türk siyasetine bir müdahaledir. Kürdistan'ı yönetmek günden güne zorlaşmaktadır. Kürdistan'da uygulanan ırkçı ve sömürgeci politika her gün biraz daha deşifre olmaktadır. Türkiye Kürdistan sömürgesini sırtında taşıyarak uluslararası arenada onurlu bir mevki elde edemez.

Selami İnce- Türkiye ve Ortadoğu'da Kürdistan'a etki edecek dinamik ve güçlerin durumunu, gelecek yönelimlerini nasıl analiz ediyorsunuz?

Kürdistan Ortadoğu'nun ortasında bir ülkedir, bölünmüş ve parçalanmış bir ülkedir. Kürdistan'ın bölünmesi, parçalanması ve paylaşılması, 20. yüzyılın ilk çeyreğinde Ortadoğu'da yaşama geçirilmiş en önemli emperyalist ve sömürgeci bir politikadır. Kürt sorunu uluslararası bir sorundur. Karışanı pek çoktur. Türkiye, Irak, İran, Suriye gibi devletler Kürdistan'da devletlerarası sömürge sistemini ortaklaşa yürüttükleri için sorunla doğrudan ilgilidirler. ABD, Sovyetler Birliği (Rusya), Almanya gibi devletler büyük devletler oldukları, dünya çapında politikalar yürüttükleri için, soruna zaman zaman müdahale etmektedirler. Bunlar kuşkusuz emperyalist müdahalelerdir. Fakat Kürtlerin ulusal bilinci, Kürt toplumunun iç dinamikleriyle gelişmektedir, güçlenmektedir. Kürtler artık, Ortadoğu'da önemli bir politik ve askeri güç olma yolundadırlar. Kürtler, artık 20. yüzyılın ilk üç çeyreğinde olduğu gibi görmezden gelinemez. Kürtlerin arzularına ve isteklerine karşı duymazlık ve anlamazlık yapılamaz. Kürtlerin gelecekteki yönelimleri kuşkusuz özgürleşme, bağımsızlaşma istek ve iradesini çevresindeki devletlere, uluslara ve uluslararası kuruluşlara kabul ettirme yolunda olacaktır. Bunları söylerken, PKK'nın düşüncesini ve eylemin bu düşüncenin ve eylemini doğrultusunu, birinci planda göz önüne aldığımı da belirtmeliyim.

Selami İnce- Basına bakıldığında, "Türkün Türkten başka dostu yok" ama Kürdün herkes dostu. Almanya'dan Japonya'ya kadar hemen bütün devletler "PKK dostu." Bunun maddi

temelleri nedir? Hem Türkiye'nin dış politikası hem de dünyanın Kürdistan politikası açısından olayı nasıl değerlendiriyorsunuz?

Bu sorunun karşılığını devletler düzeyinde ve uluslararası demokratik kamuoyu düzeyinde ayrı ayrı ele almak gerekiyor. Kürdistan, 20. yüzyılın ilk çeyreğinde emperyalist ve sömürgeci güçler tarafından bölünmüş, parçalanmış ve paylaşılmıştır. Bu politikalar ve uygulamalar Kürt ulusunun beynini dağıtmış, iskeletini parçalamıştır. Böl-yönet politikasının emperyalistlerin ve sömürgecilerin politikaları olduğu bilinen bir gerçektir. Bunu yakından bilmekle beraber Kürt halkına karşı uygulanan politikaların çok haksız ve acımasız olduğunu belirtmeliyim. Zaten Kürtlere karşı uygulanan bu emperyalist politika, sadece böl-yönet biçiminde değerlendirilmemektedir. Bu, böl, yönet, yoket biçimini almaktadır. Ortadoğu'da Kürtlere dayatılan bu statükonun aynen korunmaya ve kollanmaya çalışıldığı da bir gerçek. O halde sorunun, devletlere ilişkin yüzünü dikkate aldığımız zaman Kürtlere dost devletler olduğunu düşünmek yanlıştır. Özellikle dünya siyasetinde söz sahibi olan, belirleyici olan devletler söz konusu olduğu zaman Kürtlerin dostu olmadığı açıkça görülmektedir. Uluslararası demokratik kamuoyu açısından ise durum oldukça değişiktir. Demokratik kamuoyu Kürtlerin mücadelesini yakından anlamaya ve kavramaya başlamıştır. Kürtlere ve Kürdistan'a çok büyük bir haksızlık yapıldığının farkına varmışlardır. Bu demokratik atılımın gerçekleşmesinde Kürtlerin mücadelesinin çok önemli rolü vardır. Son yıllarda şunu da izlemekteyiz: Özellikle Batı'da demokratik kamuoyunun kendi devletlerine ve hükümetlerine yaptığı baskılar Kürtlere karşı yürütülen politikaların bu düzlemde de değiştiğine dair önemli ipuçları vermektedir. PKK'nin kararlılıkla, bilgi ile, bilinçle yürüttüğü mücadelenin uluslararası kamuoyunda çok olumlu tepkiler yarattığı, önemli destekler elde ettiği açıktır. Bu desteğin büyüğü de bilinmektedir. Türkiye'nin Kürt sorununa ilişkin geleneksel politikalarını sürdürmesi ve uygulamaya koyması ise zorlaşmaktadır. Türkiye, bu politikasını şimdiye kadar rüşvetlerle yürütmeye çalışmıştır. Türkiye eğer bir devletin Kürt sorunuyla ilgilendiğini, Kürtlerle ilişkiler geliştirmeye başladığını anlamışsa ona rüşvetler teklif etmiştir. Böylece onun bu tavır ve davranıştan, bu düşünceden uzak kalmasını sağlamıştır. "Eğer Kürt sorununu kurcalamazsan köprü ihalesini sana veririm", "Kürt sorunuyla ilgilenmezseniz sizden iki filo uçak alırım" politikalarında artık çok büyük tıkanmalar meydana gelmektedir. Kürtlerin düşüncelerinin ve eylemlerinin gelişmesi ve genişlemesi bu politikaların iflasını getirmiştir.

KÜRT KÜLTÜRÜNDE MEDRESELERİN ROLÜ(*)

Halil Nebiler- Diyarbakır çevresinde Kürt Medreselerini do-
laştım. Fakillerle, Melalarla görüştüm. Derlediğim bilgileri *Aktü-
efde* yayınlayacağım. Aynı yazıda yer almak üzere:

**Medreselerin Kürt dili ve kültürü açısından önemli konusun-
da ne düşünüyorsunuz?**

Kürdistan'da Medreselerin Kürt dili ve Kürt kültürü açısından çok büyük önemi vardır. Medreseler resmi niteliği olan eğitim kurumları değildir, devlet dışı olan kurumlardır. Bu bakımdan sömürgeci eğitim sisteminden uzak kalmışlardır. Medreselerin Kürdistan için önemi, Kürt toplumu için önemi buradan gelmektedir. Medreselerde eğitim daha çok Arapça'ya dönüktür, Arapça ağırlıklıdır. Fakat, Medreselerdeki ana dil Kürtçe'dir. Örneğin, Arapça sözcükler, Arapça cümleler Kürtçe'ye çevrilmektedir, Kürtçe olanlar da Arapça'ya. Arapça, Kürtçe aracılığıyla öğretilmektedir. Öte yandan Medreselerde, Arapça, Arap edebiyatı, Kur'an gibi derslerin dışında, Kürtçe'yle ilgili bazı dilbilgisi dersleri, Kürt edebiyatının bazı metinleri de okutulmaktadır. Örneğin Mevlit'in Kürtçesi de okutulmaktadır. Bu süreç, öğrencilerde, (feqi) ulusal bilincin kaybolmasını önlediği gibi, gelişmesi yolunda da kaynaklık edebilmektedir. Yerine göre ve zamanına göre ulusal bilinç, medrese kökenli aydınlarda, daha hızlı ve daha yoğun bir şekilde gelişiyor, bunu izleyebiliyoruz.

1970'li yılların başlarından itibaren medrese kökenli Kürt imam-
larının yani melaların görevlerine son verilmeye başlanması, imamlık için İmam Hatip Okulu mezunu olma koşulunun aranması bununla ilgilidir. Böylece, kırsal kesimde, ulusallığın önemli bir kaynağını kur-
utmak amacı güdülmüştür.

Kürt kültürüne has bazı öğelerin medreselerde daha iyi bir şekil-
de korunabildiği de söylenebilir.

(*) ***Aktüel*** dergisinden ***Halil Nebiler***'le yapılan 13 Ocak 1992 tarihli röportaj.
Bu röportaj yayınlanmamıştır

Halil Nebiler- Melaların Kürt hareketi içinde yer almalarının anlamı konusunda ne düşündüğünüzü öğrenmek istiyorum.

Melalar Kürt hareketleri içinde her zaman yer almışlardır. Melalar, ulusal niteliklerini, öz benliklerini koruyabildiklerinden ulusal kurtuluş mücadelesi içinde sayı olarak daha büyük bir oranda yer almışlardır. Bu bakımdan melalar ulusal kurtuluş mücadelesi içinde yer alan en diri kesimlerden biridir. Bu kesimden Kürt aydını diyebileceğimiz tipler de çıkmıştır. Kendini, Kürdistan'ı ve Kürt toplumunu yorumlayabilen, Kürdistan'ın ve Kürt toplumunun Türkiye'deki, Ortadoğu'daki ve dünyadaki statüsünü kavrayabilen, bunları, Kürtlere, Türklere ve Türk yöneticilere anlatabilen, bilgilerinin gerekleri doğrultusunda tavır ve davranış gösterebilen bir kategori...

Kürdistan'da aydın olmak bilgi birikimiyle ilgili bir sorun değildir, tavır ve davranışla ilgili bir sorundur. Melaların, ulusal mücadeleye ilişkin tavırlarını ve davranışlarını, mücadeleye katkılarını engelleyen bazı kurumlar da olmuştur. Bunlar Kürdistan'da kişilik yapısı dediğimiz sorunla da yakından ilgilidir: Herhangi bir köyde imam olarak görev yapan melalar, geçimlerini hizmet yaptıkları köylerde, o köylülerin katkılarıyla sağlamak durumundadırlar. Bu da zaman zaman melaların, köylülerden ekın gibi bazı tahılları ve çeşitli yiyecek maddelerini istemesi gibi bir durum ortaya çıkarmaktadır. Mela, bazen elinde çuval, köylülerin birer birer kapılarını çalmaktadır. İşte bu isteyicilik, aslında meladaki direniş ruhunu, başkaldırı ruhunu aşındırmaktadır. Melaları köylülere karşı en azından köydeki bazı ailelere karşı minnetli kılmaktadır. Bu, aslında melalık kurumunun çok olumsuz bir yönüdür.

Ratıplık medresede, "feqi"lerin yanı öğrencilerin tahsilleri sırasında yaşama geçen bir kurumdur. Feqilerin günlük yiyeceklerini medresenin bulunduğu köy karşılar. Öğün zamanı, birkaç feqi ellerinde tabak köy evlerini dolaşır. Aileler, hazırladıkları yemeklerden bir kısmını bu tabağa koyar. En fazla iki çeşit yemek olabilir. Feqiler köydeki aileleri sıraya koymuşlardır. Her gün bir aileden yemek alınır. Feqiler topladıkları yemekleri medreseye getirirler. Orada, bu yemekleri bütün feqiler paylaşır.

Her gün her gün gerçekleşen bu isteyiciliğin genç insanların ulusal yapılarını ezdiği, onları, özellikle varlıklı ailelere bağımlı kıldığı söylenir. Ailelerin, sırayla, medreseye yemek götürmesi söz konusu değildir. Kural, feqilerin bu yemeği ev ev dolaşarak toplamasıdır.

* *

*

1971 döneminde, Diyarbakır'da, sıkıyönetim tutukevinde birbucuk yıla yakın bir süre **Niyazi Usta**'yla beraber kaldım. Pek çok arkadaşla birlikte, **Mehdi Zana** ve **Niyazi Usta** o zaman, Silvan Devrimci Doğu Kültür Ocakları Davası'nda yargılanıyorlardı.

Niyazi Usta'yı 1971 öncesinden de tanıyordum. 1967'de sonbahar aylarında düzenlenen Doğu Mitingleri'ne **Niyazi Usta**'nın da katıldığını hatırlıyorum. 1970 yaz aylarında, **Mehdi**'yle birlikte, terzi atelyesini Silvan'dan Diyarbakır'a taşımışlardı. Belediyeye yakın bir yerde Ar Pasajı'nda çalışıyorlardı.

1972'de **Mehdi** ve **Niyazi Usta**, sıkıyönetim tutukevinde ufak tefek bazı şeyler dikerlerdi. Tutuklu arkadaşlardan bazıları takım elbiseler yaptırıyorlardı. Ara sıra dışarı için de bazı şeyler diktikleri olurdu. Çırakları, dikilenleri prova için dışarı götürür getirirdi...

Bu dönemde **Mehdi** ve **Niyazi Usta** bana da bir ceket diktiler. Kışlık bir ceket. Kesimi, dikişi, kumaşı çok iyi idi. Zaten **Mehdi** ve **Niyazi Usta** çok iyi birer terziydiler.

1977 Sonbaharında, **Niyazi Usta** Ankara'ya geldi. Kanseri olduğu biliniyordu. Tedavi için Çekoslovakya'ya gidecekti. **Niyazi Usta**'yla Barış Kitabevi'nde karşılaştık. Barış Kitabevi **Ümit Fırat**'ın idi...

1973 Martında benim ceza kesinleşti ve beni Diyarbakır Cezaevi'ne sevk ettiler, Sur içindeki cezaevine. O zaman Bağlar'daki henüz inşaat halindeydi. O tarihten sonra **Niyazi Usta**'yı görmemişim. **Mehdi**'den haberlerini, selamlarını alıyordum, fakat kendisini görme olanağım olmamıştı.

Mehdi'nin ve **Niyazi Usta**'nın diktığı ceket hâlâ giyiyordum. Çok güzel olduğunu, hoşuma gittiğini yukarıda söylemişim. Başka ceketlerim de vardı ama ben onu sık sık giyiyordum. **Mehdi**'nin ve **Niyazi Usta**'nın hatırası diyerek...

Barış Kitabevi'nde **Niyazi Usta**'yla karşılaştığımız gün sırtımda yine o ceket vardı. Karşılaşmamız **Niyazi Usta**'da çok değişik duygular yarattı. Duygularını ancak gözlerinin ve dudaklarının ifadesinden anlamak mümkündü, konuşamadı... **Niyazi Usta** herkesle kavgalıydı. Herhangi bir arkadaşımızla kavga etmesi için mutlaka bir neden bulurdu... Fakat, bana karşı sevecendi, sıcaktı. Veya ben böyle hissedirdim. Zaman zaman bana da kızdığı olurdu, tavır ve davranışlarından anlardım, "... Bu Kürtler için kendini helak etme... Bu Kürtler eşşektir!.." derdi. Ben de, "bir şey yapabildiğimiz falan yok Kürtler için..." derdim

Niyazi Usta, kitabevinde görür görmez bana sarıldı. Fakat bakışlarından, dudaklarının ifadesinden derin bir hüznü duyduğunu anladım. Hâlâ kendisinin **Mehdi**'yle birlikte yıllar öncesinde diktığı ce-

keti gilyiyor olmam ona hüzüñ vermişti. **Niyazi Usta** uzun süre bir şey konuşmadı. Fakat gözünü benden ve ceketten ayırmadı... Feleğe kahreder gibi bir halı vardı. Ben de hiç konuşmadım. **Ümit** de hiçbir şey söyleyemedi. "Benim başka ceketlerim de var, fakat en çok bu hoşuma gidiyor **Niyazi Usta!**" falan diyemedim...

Bu ceketin **Niyazi Usta** ve **Mehdi** tarafından, ta 1972'lerde, yıllar önce dikildiğini **Ümit** de biliyordu. Daha sonra **Ümit** şöyle dedi:

— **Niyazi Usta** seni yıllar önce dikilmiş ceketle görünce çok üzüldü. Adamcağız harap oldu. Şimdi gider muhakkak başkalarına küfreder, sana yeni bir ceket alalım..."

İTTİFAK SÜRERSE HEP GELİŞMEZ^(*)

Toplumsal Kurtuluş- Koalisyonun bileşimli, demokratikleşme programı, PKK'nın savaş hükümetine yürüyoruz açıklaması, 400-500 kişiyle yürütülen partizan savaşı, Zana ve Dicle'nin tavrına karşı yürütülen kampanya, kutsal İttifakın seçim kazandığı bölgelerde asker-subay cenazelerindeki kitle gösterileri (Türk ve Kürt halk kitleleri arasındaki ilişki gerginleşiyor mu?) seçim değerlendirmesi, Kürdistan'daki seçim sonuçlarının değerlendirilmesini yapar mısınız?

Leyla Zana ve **Hatip Dicle**'ye gösterilen tepki Türk ırkçılığının ve sömürgeciliğinin yaygınlığını ve derinliğini göstermektedir. Kürdistan'da, dağlara, bayırlara "Ne Mutlu Türküm Diyene" yazılmıştır. Gazete manşetlerinde "Türkiye Türklerindir" yazılıdır. Türk basını, Türk aydınları bu sloganlara karşı ciddi bir eleştiri getirmemiştir. Fakat, Kürtlerin kendilerini ifade etme çabaları şiddetli biçimde eleştirilmektedir. Bu çabalar ırkçılık olarak değerlendirilmektedir. Gerçekteyse, bu süreç, Türk ırkçılığını ve sömürgeciliğini gösteren önemli bir gelişme olarak belirlemektedir.

Hatip Dicle'nin ve **Leyla Zana**'nın yeminleri sırasında söyledikleri sözlerin Türkleri galeyana getirdiği söylenmektedir. Halbuki bu iki milletvekili Türklerin ve Kürtlerin kardeşliği için yemin ettiklerini vurgulamaktadırlar. Kürdistan'daysa, 7-12 yaşları arasındaki Kürt çocuklarına bugün, "Türküm, doğruyum..." diye and okutulmaktadır. Gözün dikkatine çarpan bütün duvarlara, "Türk, Öğün, Çalış, Güven", "Ne Mutlu Türküm Diyene" yazılmaktadır. Kendilerini ifade etmeye çalışan Türklerin ve Kürtlerin kardeşliği için yemin ettiğini söyleyen milletvekilleri karşısında galeyana geldiklerini söyleyen Türkler, yukarıda, kısaca ifade edilmeye çalışılan süreçler karşısında son derece rahattırlar. Bunları çok doğal karşılamaktadırlar. Bu da, Türk ırkçılığının ve sömürgeciliğinin çok derinleşmiş ve çok yaygınlaşmış olduğunu göstermektedir.

(*) **Toplumsal Kurtuluş**, Sayı 52-53, Şubat-Mart 1992, s. 17

Dünyada, böylesine bir ırkçılığın ve sömürgeciliğin başka bir ülkede daha bulunabileceğini tahmin etmiyorum.

Toplumsal Kurtuluş HEP'in kuruluşundan bugününe kadar olan süreci, Türkiye soluna katılım çağrısını nasıl değerlendiriyorsunuz?

HEP'in Kürdistan'da yoğun kitle desteği var. Milletvekili seçimleri bunu açık bir şekilde gösterdi. HEP'in kitle desteğini koruyabilmesi ve geliştirebilmesi için, varlığını bağımsız bir şekilde sürdürmesinde zaruret vardır. SHP-HEP ittifakı yürürlükte kaldığı sürece, HEP'in büyümesinin ve gelişmesinin hiçbir olanağı yoktur.

“KÜRT REALİTESİ”NİN İÇERİĞİ...(*)

Abdullah Keskin- Demirel başkanlığındaki koalisyon hükümeti bir yandan “Kürt realitesi”ni resmen kabullenirken, diğer yandan Kürdistan’a askerî yığınak yapıyor; dağlar, köyler bombalanıyor. Kontraçerilla infazları artıyor. Bu iki yönlü ve çelişkili politikayı nasıl değerlendiriyorsunuz?

Bu, Türk demokrasisinin en temel açmazlarından biridir. Hatta, Türk demokrasisini tehdit eden konuların başında yer almaktadır. Kürdistan politikasının oluşturulmasında ve uygulanmasında Türk siyasal partilerinin, hükümetin, hatta, Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin en ufak bir kıymeti harbiyesi yoktur. Bu politika, Milli Güvenlik Kurulu tarafından oluşturulur. Milli Güvenlik Kurulu oluşturduğu bu politikaları uygulaması için hükümete tavsiyede bulunur. Bunun anayasal adı her ne kadar tavsiye ise de, aslında bir direktiftir.

Bununla beraber, ulusal ve toplumsal mücadelenin dayatmaları sonucunda, hükümet yetkilileri, “Kürt realitesini tanıyoruz” gibi bazı açıklamalar yapmak zorunda kalıyorlar. İşte, “Kürt realitesi” ve “Kürt realitesini tanıma”nın içeriği Milli Güvenlik Kurulu direktifleriyle belirlenecektir... Şimdilik, içeriği belli olmayan bir sözdür. Türk siyasal hayatında, Milli Güvenlik Kurulu’nun, ordunun, Özel Harp Dairesi’nin ağırlığı çok büyüktür. Bu geriletilmedikçe, Türkiye Büyük Millet Meclisi gibi halk tarafından seçilmiş kurumların ağırlığı ön plana çıkarılmadıkça, Türkiye’de, demokrasinin kökleşmesi ve yaygınlaşması mümkün değildir.

Abdullah Keskin- “Kürt Enstitüsü”nü kurmak için oluşturulan “Girişim Komitesi”nin içinde yer alıyorsunuz. Enstitünün çalışmaları hangi aşamada?

Kürt Enstitüsü, Yukarı Mezopotamya Kültür Merkezi tarafın-

(*) **Welat**, Sayı 2, 29 Şubat 1992

dan kuruluyor. **Kürt Enstitüsü**'nün kurulması için hiçbir sakınca yok... Elverişli bir bina bulunduğu zaman, "**Kürt Enstitüsü**" tabelası asılacak... **Kürt Enstitüsü**'nün çalışmalarının içeriği ile ilgili, ne yapacağıyla, nasıl yapacağıyla ilgili çalışmalar ise, yoğun bir şekilde sürüyor...

Abdullah Keskin- HEP'in politik çizgisini nasıl değerlendiriyorsunuz?

HEP güçlenmesi gereken bir partidir. Halk yığınları arasında çok büyük desteği vardır. Bu yönüyle Türkiye'nin en dinamik partisidir, denilebilir... Yalnız HEP'in güçlenmesi, işlevini sürdürebilmesi için HEP kökenli milletvekillerinin SHP ile ilişkilerini kesmeleri gerekmektedir. DYP-SHP koalisyon hükümeti, SHP ile ilişkileri tamamen keserek de desteklenebilir...

Abdullah Keskin- 70 yıllık yasaktan sonra çıkacak bir Kürtçe gazete nasıl olmalı?

Kürtçe gazete Kürtlerin mücadelesi sonucu çıkıyor... Gazetenin her tarafı Kürtçe olmalı. Gazetenin politik bir çizgisi olmalı. Yayınlar da o çizgiden taviz verilmemeli... Kürtçe yazın ve Kürtçe imla üzerinde çok titiz olmalı. Önceden belirlenmiş aralıklarla çıkmaya özen göstermeli. Örneğin haftalıksa her hafta, belirli bir günde muhakkak yayınlanmalı. Fotoğrafa yer verilmeli... Haberlerle birlikte yorumlar da yer almalı...

Abdullah Keskin- Sizce KUKM ne durumda? Eksiklikleri neler?

KUKM sağlıklı bir şekilde yürümektedir... Kürtler örgütlenmenin, örgütlü bir toplum olmanın ne kadar önemli olduğunun bilincine varmışlardır. Her alanda örgütlenmeye çalışmaktadırlar... Kürt toplumunun bütün kesimleri örgütlenmeye çalışılmaktadır... Gerilla mücadelesi ve serihildanlar yanında, Kürt diplomasisi de gelişmektedir. Kültürel hayata etki edebilmektedir. Basın-yayın faaliyetleri, dil-kültür, edebiyat, folklor, tarih, coğrafya çalışmaları gittikçe yoğunluk kazanmaktadır... Kürtler arasında yeni insanlar yetişmektedir... Kürt yazarı, Kürt romancısı, Kürt gazetecisi... diyebileceğimiz kategoriler belirlemeye başlamıştır. Bütün bunlar çok güzel gelişmelerdir. Ve bunlar gelecekte nelerin olabileceği konusunda önemli ipuçları vermektedir...

Abdullah Keskin- Ulusal kurtuluş mücadelesi uzun bir geçmişe sahip olmasına rağmen, henüz, ülke genelini kapsayan bir ulusal organ yaratılamadı. Bölünmüşlüğü üstesinden nasıl gelinebilir?

Bölünmüşlüğü, parçalanmışlığı, paylaşılmışlığı, insanlar ilk önce kendi zihinlerinde mahkûm etmelidirler. İnsanlar sınırları ilk önce kendi zihinlerinde eritmelidirler. Bunun en önemli yolu, kanımca, Kürt dili, Kürt tarihi, Kürt kültürü, Kürdistan coğrafyası.. gibi konularda çok yoğun araştırmalar yapmaktır. Latin alfabesini bütün Kürtler arasında yaygınlaştırmak gerekir. Öte yandan, bölünmenin, parçalanmanın nedenleri üzerinde, uygulanması ve sonuçları üzerinde dikkatli bir şekilde durmak gerekir.

Kürt milletvekillerinin, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde nasıl dışlandıkları, nasıl itilip kakıldıkları, horlandıkları, aşağılandıkları bilinen bir gerçektir. Kürt toplumu olmaktan dolayı var olan hakları savundukları için, idam talepleriyle haklarında dava açılmaktadır. Fakat bir taraftan da "kaderde, kıvançta, tasada, sevinçte ortağız" denmektedir... Bu, kuşkusuz ikiyüzlü, riyakâr bir söylemdir. Bu tür sloganların inandırıcı olması artık, mümkün değildir. Bir Kürt gerilla vurulduğu zaman, şehit edildiği zaman, Kürtlerin yüreği yanmaktadır. Bazı Kürt ailelerinde o gün ekmek bile yenmemektedir, sofraya oturulmamaktadır, Türk siyasal partileri ise, Türk basını ise, bir Kürt gerillanın vurulması karşısında düğün bayram yapmaktadırlar... Böylesine uzlaşmaz bir zıtlığa rağmen, yukarıdaki sloganı da sık sık ifade etmektedirler... Kürtler bu iki yüzlü söylemi elbette deşifre etmek durumundadırlar... Bütün bunlardan dolayı, Kürtler kendi meclislerini oluşturmanın yolu üzerinde düşünmelidirler. Kendi ulusal meclislerini oluşturmaya çalışmalıdırlar... Kürdistan Ulusal Meclisi'nin toplanması düşüncesi, mücadelenin geldiği aşama hakkında önemli bilgiler vermektedir.

**“BAŞKAN MAO'NUN
'HALK DENİZDİR, GERİLLA BALIKTIR'
SÖZÜNÜN DÜNYANIN HİÇBİR
YERİNDE KUZEY KÜRDİSTAN'DAKİ KADAR
GERÇEKLİK KAZANDIĞINI SANMIYORUM”(*)**

***Berxwedan-* DYP-SHP koalisyon hükümetinin sunduğu
“demokrasi” ve “İnsan hakları” programı ile “Kürt realitesi”nin
tanınmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?**

Koalisyon hükümetinin sunduğu demokrasi ve insan hakları programını samimi ve ciddi bir girişim olarak algılamıyorum. Bunun temel nedeni, Türk siyasal hayatında, siyasi partilerin, hükümetin, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin değil, örneğin Milli Güvenlik Kurulu'nun çok daha büyük bir ağırlığa sahip olmasıdır. Bugünkü koşullarda, Türkiye'de, “demokrasi ve insan hakları” programı denildiği zaman birinci planda Kürt sorunu düşünülmektedir. Acaba, söz edilen program, Kürt sorununu nasıl kavramaktadır? Soruna ne gibi çözümler getirmeyi düşünmektedir? “Demokrasi ve insan hakları programı” denildiği zaman, insanlar ilk önce bunları merak etmektedirler. Halbuki Türk siyasal partilerinin, hükümetin, TBMM'nin Kürdistan sorununun kavranılması ve çözümlenmesi konularında en ufak bir ağırlıkları yoktur. Milli Güvenlik Kurulu, Özel Harp Dairesi, Genelkurmay Başkanlığı gibi kurumların ve kurulların ağırlığı ise çok büyüktür... Bu kurulların ve kurumların ise, inkârcı, asimilasyoncu ve şiddete dayalı politikalar ürettiği açıktır...

Bu düşüncenin, bu tutum ve davranışın, Türk hükümeti ve Türk siyasal partileri tarafından, TBMM tarafından büyük coşkuyla ve görev duygusuyla benimsendiği açıktır. Milli Güvenlik Kurulu gibi kurulların bu konuda çok büyük bir ağırlığa sahip olması, Türk basını, Türk üniversitesi, Türk yargı organları tarafından da aynen benimsenmektedir. Bu tutum ve davranış teşvik edilmektedir, alkışlanmaktadır.

(*) *Berxwedan*, Sayı 144, 29 Şubat 1992, s. 16-17

Bu bakımlardan “insan hakları ve demokrasi programı”nı hayata geçirmeye çalışan bir hükümetin, ilk önce kendi ağırlığını öne çıkar-ması gerekmektedir. TBMM gibi halk tarafından seçilmiş kurumlar, atanmış kurullar karşısında, çok daha ağırlıklı bir rol üstlenmedikle-ri sürece, bu tür programların sağlıklı bir şekilde hayata geçirilmesi mümkün değildir. Bir askeri görevliye, örneğin bir albaya, bir yüzba-şıya, sözünü dinletemeyen bir başkanın, bir İçişleri Bakanı’nın, bir valinin, insan hakları ve demokrasi programını hayata geçirmesi, bu porgrama işlerlik kazandırması mümkün değildir. Zira atanmış ku-rullar hep “kutsal devlet” görüşüyle hareket etmektedir. “Kutsal dev-let” anlayışında ise insan hakları ve demokrasi düşüncesi yoktur. “İnsanlar devlet içindir” anlayışı egemendir.

Bütün bunlara rağmen, “Kürt realitesini tanıyoruz” gibi bazı açıklamalar yapılmaktadır. Bu açıklamaları yapma gereği duyulması-nın başta gelen nedeni, Kürdistan’da sürdürülen ve gittikçe kitlesel-lik kazanan silahlı mücadeledir. Bu mücadeleye paralel olarak, ulus-lararası demokratik kamuoyu ve devletler de, Kürtlerin ulusal ve toplumsal mücadelesini, demokratik mücadelesini yakından kavra-maya başlamışlardır. Bütün bunlara rağmen, “Kürt realitesi”nin içe-riği belli değildir. Kanımca bu, Milli Güvenlik Kurulu’nun düşüncesi doğrultusunda belirlenecektir. Fakat, şu ifade daha doğrudur: “Kürt realitesi” kavramının içeriğini, Kürtlerin mücadelesi belirleyecektir.

***Berxwedan-* Meclis kürsüsünde bazı Kürt milletvekillerinin uğradığı ırkçı ve seven saldırıları ve bunların nedenlerini de-ğerlendirir misiniz?**

6 Kasım 1991 günü yapılan yemin töreninde meydana gelen olaylar, Türk ırkçılığının ve sömürgeciliğinin bütün ağırlığıyla görül-mesini sağlamıştır. “Bu yemini ben ve arkadaşlarım anayasanın bas-kısı altında yapıyoruz” demek, yemin metnine Kürtçe olarak, “Bu ye-minin Türk ve Kürt halklarının kardeşliği için yaptım” demek, çok büyük tepkilere neden olmuştur. Bu, Türk düşüncesinin ve Türk si-yasal hayatının çifte standartlı yapısını bütün açıklığıyla sergileyen bir tutum ve davranıştır. Bulgaristan’daki Türklerin, eski Sovyet Cumhuriyetlerindeki Türklerin ulusal kimlikleri, özgürlükleri ve ba-ğımsızlıkları konusunda çok hassas olan Türk milletvekilleri, Kürtle-rin ulusal kimliğinin gelişmesine engel olabilmek için her şeyi yap-maktadırlar. Gerek düşünsel planda, gerekse eylem planında her türlü önlemi almakta ve hayata geçirmektedirler. Bu, ırkçı ve sömür-geci düşüncenin belirgin bir göstergesidir. “Kürtleri biz yönetece-ğiz...” demektedirler. “Eğer Kürtler de mutlu olmak istiyorlarsa, Kürt kimliklerinden sıyrılarak Türk kimliğini edinsinler...” demektedirler.

Halkın Emek Partisi kökenli SHP milletvekillerinin, TBMM'nde iç güvenlik sorunlarıyla ilgili görüşme sırasında, kürsüden yaka-paça edilerek indirilmeleri, yine, dikkatle incelenmesi gereken bir olaydır. Kürtler, TBMM'nde en masum düşüncelerini bile ifade edememektedirler. TBMM'nde sergilenen bu ırkçı ve sömürgeci tavırlardan çok önemli bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Kürtler madem ki, TBMM'nde konuşamamaktadırlar, düşüncelerini ifade edememektedirler, o zaman, Kürtler de kendi meclislerini kurmanın yolunu ve yordamını aramalıdır...

Bu gelişim içinde, iktyüzlü, rıyakâr bir söylem deşifre olmaktadır. Deniliyor ki, "Bin yıldır beraber yaşıyoruz. İslamız, kardeşiz, ayırım-gayrım yapmaya gerek yok, Çanakkale'de, Kore'de, Kıbrıs'ta düşmana karşı mevzileri birlikte koruduk..." Bir taraftan Kürtler, insan dışkısı yedirilerek, kimyasal silahlarla tehdit edilerek yönetiliyor, bir taraftan da kardeşlikten, düşmana karşı mevzileri birlikte korumaktan söz ediliyor... Türk çıkarlarının korunması doğrultusunda Kürtlerin savaş alanına sürülmesi bile, "kardeşlik"ın, "beraberlik"ın kanıtı olarak değerlendiriliyor. Örneğin, Kıbrıs'ta, Kürtlerin, Türk çıkarlarını korumak ve kollamak için, Rumlarla savaşa sürülmesi hangi kardeşliğin gereğidir, acaba? Kardeşlikten söz ediliyor, ama Kürtlerin, Kürt milletvekillerinin kimliklerini açıklamalarına izin verilmeyeceği de ısrarla vurgulanıyor... Tavır ve davranışlarla bu gösterilmeye çalışılıyor.

Berxwedan- TC Devleti'nin son dönemlerde bir yandan yurtseverlere yönelik kontrgerilla cinayetleri, Kulp ve Lice'de olduğu gibi kitle katliamları ve diğer yandan da Kürdistan dağlarını bombalamalarının izahı sizce nedir? Yeni hükümetin "halka şefkat"ı esas alacağını söylemesi ile bu yaşanan gerçekler arasındaki tezatlık nasıl izah edilebilir?

"Halka şefkatle yaklaşacağız, fakat teröristlerin, eşkıyanın kökünü kazıyacağız..." denilmektedir. Bu, aslında, "Kürt halkının kökünü kazıyacağız..." anlamına gelmektedir. Çünkü, gerillayla Kürt halk yığınları arasında organik bir bağ vardır. Halk yığınları yok edilmeden, gerillanın kökünün kazınması mümkün değildir. **Başkan Mao'nun**, "halk denizdir, gerilla balıktır" sözü, Kuzey Kürdistan'da önemli bir gerçeklik kazanmıştır. Kürdistan'ın bazı eyaletlerinde bu durumu yakından izlemek mümkündür. Öte yandan büyüme, genişleme, yeni yeni örgütlenme ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. **"Botan-Behdînan Savaş Hükümeti"** hazırlığı, **"Ulusal Meclis"** hazırlığı, sömürgeci güçlerde önemli bir paniğin yaşanmasına neden olmuştur. Lice'de,

Kulp'ta şehitlerin cenazesini almak için toplanan silahsız ve savunmasız Kürtlerin üzerine ateş açılması, Dersim'de, Cudi'de, Herekol'da vs. dağların, köylerin günlerce bombalanması bu örgütlenmeleri dağıtmak, kitlesel gelişmeyi bozmak amacını taşımaktadır.

Görünen ve izlenen süreç şudur: Kürdistan'ı yönetmek gittikçe zorlaşmaktadır. Daha önceleri -20, 25 yıl kadar önceleri- Kürtleri, Kürdistan'ı yönetmek çok kolaydı. Çünkü, Kürtler, Türk Devleti'nden hiçbir şey istemiyorlardı... Hiçbir siyasal istekleri yoktu. Ne kadar köleleştirilmiş, kişiliksizleştirilmiş ve düşürülmüş bir toplum olduklarının bilincinde bile değillerdi. Halbuki, artık günümüzde, Kürdistan'da hızlı bir toplumsal ve siyasal değişim var. Kürt insanının zihnini açıldı. Siyasal kültür geliyor. Yoğun bir siyasallaşma söz konusu... Kürtler artık gasp edilmiş kimliklerini istiyorlar, gasp edilmiş ülkelerini, Kürdistan'ı istiyorlar. Ve bu bilinçlenme günden güne artıyor. Bu da, Kürdistan'ın ve Kürtlerin yönetilmesini zorlaştırıyor. Devlet yönünde, daha kapsamlı, daha yoğun şiddet ihtiyacı böyle ortaya çıkıyor...

Öte yandan 20-25 yıl önceleri, dünya kamuoyu Kürt sorununa hiç ilgi duymazdı. Dünya kamuoyu, Ortadoğu'nun ortasında Kürtlerin yaşadığından habersiz görünürdü. Kürtlerin ülkesinin, yani Kürdistan'ın bölündüğünü, parçalandığını ve paylaşıldığını, Kürtlerin ulusal ve demokratik bütün haklarının gasp edildiğini anlamaz, bilmez görünürdü. Kürdistan'da uygulanan soykırımları, katliamları, sürgünleri bilmez, duymaz görünürdü; bu konuları tartışmaz, konuşmazdı. Bu konularda kimse, herhangi bir uluslararası kurumda veya herhangi bir görüşmede, Türk hükümetine soru sormazdı... Bunların, sömürgeci güçlerin işini kolaylaştırdığı büyük bir gerçektir. Günümüzdeyse dünya demokratik kamuoyu, Kürt sorunuyla yakinen ilgileniyor, Kürdistan'ın bölünmesini, parçalanmasını ve paylaşılmasını anlamaya ve kavramaya çalışıyor. Bir ulusun, bir ülkenin böylesine bölünmesinin, parçalanmasının ve paylaşılmasının bilincine varmış durumda... Türk hükümetine bu konularda zaman zaman sorular soruyorlar. Bu süreç bile, Türklerin Kürdistan'ı yönetmekte gittikçe artan, gittikçe büyüyen zorluklarla karşılaşacağını göstermektedir.

Berxwedan- Kürdistan'daki gelişmeler gerekçe gösterilerek Türkiye'de ırkçılık ve şovenizm körükleniyor ve adeta tüm basın-yayın organları böyle bir politikanın hizmetine sokulmuş durumda. Bununla nereye kadar gidebilirler, nasıl bir sonuç alabilirler?

Kürdistan'daki gelişmeler gerekçe gösterilerek Türk ırkçılığı ve Türk sömürgeciliği körükleniyor. Türk basını, TRT, radyo, TV, gazeteler böyle bir politikanın hizmetine sokulmuş durumda... Burada üzerinde dikkatle durulması gereken bir olay var. Kürtlerde milli duygu nasıl gelişiyor? Ulusal hareketin gelişim doğrultusu nedir? Türk basını, Türklerde şovenist duyguların, "Kürtlerin ırkçı ve şovenist tutum ve davranışları"na karşı geliştiğini söylüyor... Bu anlaşıya göre, Kürtler ırkçılık yapıyorlarmış!.. Bunun karşılığında da Türk şovenizmi geliştirmiş!.. Halbuki durum hiç de böyle değildir. Türk basını bu süreci ters-yüz etmeye çalışmaktadır.

70 yılı aşkın bir zamandır, Türk Devleti'nin Kürtlere uyguladığı politika ırkçı ve sömürgeci bir politikadır. Kürtlerin ulusal varlığı inkâr edilmiştir. Kürtlerin aslının Türk olduğu söylenmiştir. Kürtçe'nin bağımsız bir dil olduğu inkâr edilmiş, "Kürtçe, Türkçe'nin bir şivesidir" denmiştir. Kürtlerin ulusal ve demokratik bütün hakları ile Kürt halkının varlığı inkâr edilerek yok sayılmıştır. Kürtlerin ulusal varlığını yok etmek için her türlü önlem alınmış ve uygulanmıştır. Kürtçe konuşanlara para cezası bile verilmiştir.

Kürt köylerinin isimleri değiştirilmiş, çocuklara Kürtçe isimlerin konulması yasaklanmıştır. Kürt dili, Kürt kültürü yasaklanmış, Kürtlere, Türk dili ve Türk kültürü dayatılmıştır... Sürgünler temel bir devlet politikasıdır. Kürtçe köy isimlerinin, çocuklara verilen Kürt isimlerinin, Türklerin milli duygularını zedelediği iddia edilmiştir. Kürtlerden, Kürtçe'den söz edenler, Türklerin milli duygularını zedelediği, incittiği iddiasıyla mahkemelere verilmiştir, haklarında ceza davaları açılmıştır...

Kürdistan'da dağlara, tepelere, yamaçlara, şehirlerin giriş yerlerine, bütün kamu binalarının, okulların giriş kapılarına, "Ne mutlu Türküm diyene", "Türk öğün, çalış, güven", "Bir Türk dünyaya bedeldir" gibi sloganlar yazılmıştır. Kürt çocuklarına her sabah, "Türküm, doğruyum, çalışkanım..." diye ant içirilmektedir... Bunlardan daha iyi ırkçılık olur mu?

Türk basını ise bütün bu süreçlere en ufak bir eleştiri getirememiştir. Bu sürece en ufak bir eleştiri getirmeyen Türk basınının ulusal onur için, ulusal eşitlik için Türk ırkçılığına ve Türk sömürgeciliğine karşı mücadele eden Kürtleri ırkçılıkla suçlamaları, Türk basınının, resmi ideolojinin yayın organı olmasıyla çok yakından ilgili bir konudur. Bu bakımdan biz Türk basınının, Milli İstihbarat Teşkilatı'nın bir şubesi gibi çalıştığını söylüyoruz.

"Ne mutlu Kürdüm diyene" diyen bir Kürt var mı? "Kürt öğün çalış, güven" diyen biri var mı? "Bir Kürt dünyaya bedeldir" diyen bir

Kürt var mı? Böyle diyen birkaç Kürt olsa bile, Kürtler bu tür özlemleri hayata geçirebilecek mekanizmalara sahip mi? Örneğin Kürtlerin, Türkleri asimile edebilecek kamu yönetimleri, okulları, radyoları, televizyonları... var mı? Asimile olmayanları terbiye etmek için, ıslah etmek için kullanacakları karakolları, mahkemeleri, cezaevleri... var mı? Halbuki, inkâr, asimilasyon ve yalana dayalı resmi ideoloji dik-kate alındığında Türk ırkçılığının ve Türk sömürgeciliğinin dünyada bir eşi daha yoktur.

Böyle bir ırkçılığa ve sömürgeciliğe karşı Kürtlerde milli duygunun gelişmesi, ulusal ve demokratik bir hareketin gelişmesi çok doğaldır... Kaldı ki, bunun çok gecikmiş bir hareket olduğu da açıktır. Kürtlerdeki bu mücadele, Türk basınının ırkçı ve sömürgeci niteliğini daha açık bir şekilde ortaya çıkarıyor. Türk basınının bu ırkçı ve sömürgeci niteliği, olaylara çifte standartlı yaklaşımı, Orta Asya'daki Türk cumhuriyetlerinin bağırsızlığını ve özgürlüğünü teşvik ederken, alkışlarken, Kürdistan'da, Kürtlere baskı ve şiddet önermesi, Kürtlerin ulusal ve toplumsal mücadelelerinin boğulmasını teşvik etmesi... Kürtlerdeki ulusal ve demokratik hareketi daha da hızlandırıyor. Çifte standartlı yaklaşımların çözülmesi, geniş Kürt halk kitlelerinin çok daha yoğun bir şekilde toplumsal ve siyasal bilinçle donanmalarında çok büyük bir rol oynuyor.

***Berxwedan-* Koalisyon hükümetinin geleceğini nasıl değerlendiriyorsunuz?**

Koalisyon hükümetini oluşturan partiler arasında, Kürt sorununun kavranılması ve çözülmesi konularında önemli bir görüş birliği ve uzlaşma olduğu anlaşıyor. Şöyle düşünüldüğü kanısındayım: "HEP'in PKK ile belirli bir ilişkisi var. En azından, HEP'in hitap ettiği kitleyle, PKK'nin örgütlenip geliştirdiği kitle aynı... Bu durumda, HEP'in ve PKK'nin kitlesel gelişmesini önlemek lazım... HEP'i SHP içinde tutarsak, SHP'yi de koalisyon hükümeti içinde tutarsak, HEP'in sivriliklerini gidermiş, ehlileşmesini, düzenin sınırları içinde tutulmasını sağlamış oluruz... Eğer, HEP, SHP'nin dışında kalırsa, SHP de koalisyon hükümeti dışında kalırsa, HEP'i denetlemek mümkün olmaz. Kitleselleşme ve yeraltı faaliyetlerinin güçlenmesi daha da artabilir. SHP'nin denetimi altındaki bir HEP'in kitleselleşmesini geliştirmesi pek olası değildir." Hatta bazı HEP'lilere, bazı komisyonlarda, bazı görevler verilmiştir. Bu, HEP kökenli Kürt milletvekillerini, Türk siyasal düzeninin içine organik olarak almayı amaçlamaktadır. Onları Türk siyasal hayatıyla organik bütünleştirmeyi gözetmektedir.

Bu şekilde özetlenebilen bir uzlaşma, görüş birliği ve düşünce olduğu kanısındayım. Bunun HEP aleyhine işlendiğini de düşünüyorum. Politikada uzlaşma elbette her zaman görülebilen bir süreçtir. HEP de politik süreç içinde bazı siyasal partilerle ittifak yapabilir. Bu süreçte bazen taviz verir, bazen taviz koparır. Fakat bu birlikteliğin sürmesi için belirli bir dengenin gözetilmesi de çok önemlidir. SHP ile ittifak sürecinde, HEP'ten bir şeyler bekleniyor... HEP'ten bir şeyleri hiç yapmaması, bir şeyleri de yapması isteniyor... HEP'in genel olarak bu istenen şeyleri yerine getirdiği anlaşıyor. Fakat bunun karşılığında HEP'in de bazı kazanımları olması gerekiyor. Bazı kazanımların olduğu kanısında değilim. HEP kendisinden istenenleri yerine getiriyor, ama karşılığında önemli sayılabilecek bir şey alamıyor, önemli bir kazanımı yok. Örneğin, HEP'ten "PKK terörü"ne karşı olduğunu açıklaması isteniyor... HEP "her türlü teröre karşıyız" diyerek, bazen de PKK'nın adını bizzat vererek "terör"e karşı olduğunu söylüyor... Fakat karşı taraf "devlet terörüne de karşıyız" demiyor. Devlet terörüne karşı olduğunu hiç açıklamıyor. Halbuki, Kürdistan'da fiili olarak devlet terörü yoğun bir şekilde sürüyor. Özel savaş mensupları, özel timler ve kontrgerilla gündüz, sokak ortasında insanları kurşunluyor, öldürüyorlar. Hükümet ise bunları görmezden, duymazdan geliyor. Kaybolan, kurşuna dizilen HEP'liler konusunda hiçbir açıklama yapmıyor...

Öte yandan HEP bazen SHP'nin baskıları, bazen ricaları üzerine Kürdistan'da gelişen olaylara yeteri kadar ilgi göstermiyor. SHP Genel Başkanı'na gösterilmeden, HEP kökenli Kürt milletvekillerinin, herhangi bir açıklama yapmamaları isteniyor. Kürdistan'a giderken SHP'deri izin alınması isteniyor... Kanımca HEP kökenli Kürt milletvekilleri şu veya bu ölçüde bunları yerine getiriyor. Fakat bu tavırlar karşılığında önemli bir şey kazanamıyor.

Şunu da belirtmek gerekir: "Kürt realitesini tanıyoruz" biçimindeki bir sözün içeriği de belli değildir. Kürt sorununun demokratik çözümü için ne düşünülmektedir, belli değildir. Bir taftan "Kürt realitesini tanıyoruz" denilmekte, öte yandan da, PKK'nın sayasal çözüm için görüşme istekleri bombardımanlarla, kontrgerilla cinayetleriyle karşılanmaktadır... Kürt milletvekillerinin, TBMM'ndeki konuşmaları terörle engellenmektedir. O zaman "demokratik çözümler" kiminle konuşularak gerçekleştirilecektir?

DYP-SHP koalisyon hükümeti denildiği zaman, SHP'nin durumu elbette dikkat çekici olmaktadır. SHP içinde de HEP'lilerin durumunun incelenmesi dikkate değer bir konudur. Kanımca HEP'lilerin SHP içindeki durumları her iki taraf için de rahatsızlık veren bir durumdur. Kürt milletvekilleri Kürdistan'da cereyan eden olaylara yete-

rı kadar müdahale edemedikleri için rahatsızdırlar. Açıklamalarının, tavır ve davranışlarının, SHP'nin programına ve tüzüğüne aykırı olabileceğini düşünebilirler. SHP de, HEP'lilerin, SHP programının dışındaki açıklamalarından rahatsızlık duyabilirler. Her iki taraf için de rahatsızlık veren bir ilişki...

Halbuki, HEP'in büyümesi gerekir. HEP'in büyüebilmesi için, HEP'li milletvekillerinin HEP'te yer almaları gerekir? Milletvekilleri SHP çatısı altındayken, HEP'in büyümesi, güçlü bir kişilik kazanması, bağımsız bir siyasal organizasyon olarak görülmesi kanunca mümkün değildir. DYP-SHP koalisyonu HEP tarafından, SHP dışına çıkarak da desteklenebilir. Fakat bu ilişkinin bozulması başta bugünkü hükümet tarafından, koalisyon hükümetini oluşturan partiler tarafından istenmez. Çünkü, HEP'in böylece, daha iyi denetlenebildiği düşünülmektedir.

Ayrıca, HEP kökenli milletvekillerinin, bazı olaylarda, bazı milletvekillerini oldukça yalnız bıraktıkları biçiminde bir anlayış Kürt halk kitleleri içinde günden güne gelişmektedir. HEP kökenli Kürt milletvekillerinin de, daha önceki partilerin milletvekillerinden çok farklı olmadıkları anlayışı gelişmektedir. Onların temel özelliği Kürt ulusal sorununa hiç ilgi göstermemek idi. HEP'liler gösteriyorlar mı? Ne yapıyorlar? Hangi çabayı sarf ediyorlar?

Berxwedan- Sizin de izlediğiniz gibi, PKK önderlikli Kürdistan Ulusal Kurtuluş Mücadelesi günümüzde ulusal ayaklanma ve ordulaşmaya gidiyor. İçinde bulunduğumuz yıl Kürdistan Ulusal Meclisi'nin kuruluşu gerçekleştirilecek. En azından hedef bu. Ve ilk adımları da atılmış durumda.

Kürdistan tarihinde ilk kez yaşanan bu gelişmeyi nasıl değerlendiriyorsunuz?

Türk yönetimi, Kürtleri çok kötü yönetiyor, baskıyla, zulümle yönetiyor, insan dışı yedirerek yönetiyor. Kimyasal silahlarla, kitle katliamlarıyla tehdit ederek, bombardımanlar yaparak yönetiyor. Bu bakımdan Kürtlerin kendi kendilerini yönetmeye, bunun yolunu, yordamını bulmaya çalışmaları gerekir.

İkinci olarak şunu belirtmek gerekiyor...

TBMM'nde cereyan eden son olaylarda da izlendi... Kürtlerin TBMM'de görüşlerini açıklamaları, Kürt sorununun çözümüne ilişkin öneriler geliştirmeleri mümkün değildir, mümkün görünmüyor. Bu koşullarda, Kürtlerin kendi meclislerini oluşturmaları önemli bir ihtiyaç olarak belirmektedir.

Üçüncü olarak şu söylenmelidir: PKK'nin düşüncesi ve eylemi gün geçtikçe gelişmektedir. PKK hem mekânda yatay olarak, hem de toplumsal sınıflar ve tabakalar arasında dikey olarak büyümektedir. Bu durumda, yeni yeni örgütlenmeler bir ihtiyaç olarak kendini duyurmaktadır. Burada bir grubun örgütlenmesinden çok bir ulusun örgütlenmesi söz konusu olmaktadır. Bunu devletleşmenin nüvesi olarak ele almak gerekir.

Dördüncü olarak da şunu ifade etmek istiyorum: Dünyadaki özgürleşme ve bağımsızlaşma sürecini de izlemek gerekir. Sovyetler Birliği dağıldı, özgür, bağımsız cumhuriyetler ortaya çıktı ve bu cumhuriyetler dünyanın öteki devletleri tarafından tanınıyor. Yugoslavya dağılmak üzere. Burada da bağımsız devletler ortaya çıkıyor. Ve bu devletler de dünyanın öteki devletleri tarafından tanınıyor. Bu yeni devletler, Birleşmiş Milletler gibi, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı gibi uluslararası örgütlere üye oluyorlar. Dünyada bu şekilde özgürleşme ve bağımsızlaşma sürerken, Kürtlerin köle, kişiliksiz kalmaları, hâlâ Türkler, Araplar ve Farslar tarafından yönetiliyor olmaları kabul edilemez. Şu da önemlidir: Eski Sovyetler Birliği'nde, Yugoslavya'da bu gelişmeler olurken, Türk yönetimi, Kürdistan üzerindeki sömürgeci yönetimini sürdürmede neden ısrarlıdır? Bunun nedeni, Kürdistan'ın doğal zenginlikleridir. Cumhurbaşkanı **Özal** veya bir kısım Türk aydınlarının, "Oraya 20 koyuyoruz, bir alıyoruz" biçimindeki sloganları tam anlamıyla bir demagojidir. Türkiye'nin ürettiği petrol nereden elde edilmektedir? Fırat-Dicle gibi değerlendirelen su kaynakları nerede akıyor? Fosfat, bakır, kömür, demir nereden çıkıyor? Orman ve su kaynakları vs. nerede?

Berxwedan- Kürdistan'da mücadelenin hangi temellerde geliştiği ve elde edilen kazanımların bedellerinin ne kadar büyük olduğu biraz dürüst herkes tarafından görülüyor ve teslim ediliyor. Ancak bazı kesimlerin elde edilen bu kazanımlar üzerinde hesap yapmaya, bunları kendi çıkarları doğrultusunda kullanmak için olmadık işlere karışmaya çalıştıkları görülüyor. Bunu biraz değerlendirebilir misiniz? Sizce bu cüreti nereden alıyorlar ve Kürdistan gerçekliği karşısında konumları nedir?

Son yıllarda Kürdistan'da çok büyük toplumsal ve siyasal değişimler yaşanıyor... Kürt halkı siyasallaşılıyor, geleneksel toplum yapısı çözülüyor. Eski değerler alt-üst oldu. Kürt kadını siyasal mücadeleye katıldı. Kadının siyasal harekete katılması, siyasette aktif görevler alması, kadının gerillaya katılması, gerillada aktif görevler alması toplumsal ve siyasal değişimin geldiği aşamanın önemli bir göstergesi-

dir. Bu, 15-20 yıl öncesine göre bile çok büyük bir değişimdir. Kürdistan eski Kürdistan değildir. Fakat, hâlâ eskilerde kalan pek çok Kürdün olduğu anlaşılmaktadır. Yeni sürecin bu Kürtleri aşıp geçeceği açıktır.

Bu süreçte ulusal ve toplumsal mücadeleye karşı bir alternatif aramanın yanlış olacağı kanısındayım. Fakat çeşitli Kürt gruplarının zaman zaman yürütmeye çalıştıkları bazı faaliyetleri de "alternatif yaratılması" olarak değerlendirmemek gerekir...

Şu aşamada alternatif yaratma çabaları daha çok sömürgeci güçlerin işine yarar.

Berxwedan- Kürdistan Ulusal Kurtuluş Mücadelesi'nin geleceğini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Bu soruya verilebilecek en iyi cevap kanımca, geçmişte olup bitenleri değerlendirmek olacaktır. Bunlar, geçmişte ulusal kurtuluş mücadeleleri dikkate alınarak söylenirdi. Kürt halkının da birgün deniz olacağı, bu denizde de balıkların dolaşacağı hiç düşünülmezdi. Ben de Kürdistan'da, Kuzey Kürdistan'da, bugünkü sürecin gerçekleşebileceğini düşünemedim, tahmin edemedim... Olaylar, düşündüklerimin, tahminlerimin çok çok ötesinde gelişti, yaygınlaştı, çok yoğun bir şekilde gelişti. Elde edilen kazanımların gel-geç kazanımlar olmadığı, kalıcı ve köklü olduğu da açıktır. Bu fiilen elde edilmiş bir kazanımdır. **Başkan Mao**'nun "Halk denizdir, gerilla balıktır" sözünün, dünyanın hiçbir yerinde, Kuzey Kürdistan'daki kadar gerçeklik kazandığını sanmıyorum.

Kürdistan Ulusal Kurtuluş Mücadelesi'nin geleceğini soruyorsunuz... Ben de şunu ifade etmeye çalışıyorum. Geçmişte, 15-20 yıl önce, hiç düşünemediğimiz, tahmin edemediğimiz şeyler bugün gerçeklik kazanmıştır. Bu, gelecekte, çok daha güzel şeylerin olacağı konusunda da ipuçları vermektedir...

Şu hususu da önemle vurgulamak istiyorum. Değerleri, tavır ve davranışları, düşünceleri çok yeni olan, yepyeni olan bir Kürt nesli geliyor. "Ne mutlu Türküm diyene" demeyen, bunu zorla söyletenlere kaşı kin ve nefret biriktiren yepyeni bir Kürt nesli geliyor... Bu nesil ulusal ve toplumsal mücadeleden onur duyarak yetişiyor... Ulusal ve toplumsal mücadeleden ilham alarak, moral alarak yetişiyor. Geçmişteki Kürt nesilleriyle karşılaştırdığımız zaman, bunun yepyeni bir düşünce, tavır ve davranış olduğu hemen anlaşılacaktır. Geçmiş Kürt nesilleri ise, Kürtlüğünden utanarak büyüdüler, Kürtlüğü inkâr ederek, Türklüğe özen göstererek büyüdüler, dillerinden, kültürlerinden utanarak, ezilerek büyüdüler... Geçmişteki nesiller Kürtlükleri-

nin bilincine vardıkları zaman ise kıyamet koptu, değişim başladı, mücadele başladı. Bu, neyi gösterir? Çok açık... İlerideki mücadeleden çok daha güçlü olacağını, çok daha yaygın olacağını, çok daha bilinçli şekilde yürütüleceğini gösterir.

Dünyadaki özgürleşme ve bağımsızlaşma hareketlerini izleyen Kürtlerin, bu sürecin dışında kalmaları beklenemez. Kürtlerden, dünyadaki özgürleşme ve bağımsızlaşma hareketlerini bir seyirci gibi izlemeleri istenemez... Bu süreci dikkatle izleyen Kürtler, elbette, kendileri için de sonuçlar çıkaracaklardır. Ve bu süreci, kimyasal silah tehditleriyle, kitle katliamı tehditleriyle geriletmeye çalışmak, artık mümkün değildir. Hatta kimyasal silahlara bizzat başvurmak, bizzat kitle katliamı yapmak, artık, bu süreci geriletici olmaktan uzaktır. Bu, sadece Türkiye Cumhuriyeti'nin çirkin yüzünü gösterir, Kürdistan'ı nasıl yönettiğini gösterir, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Kürdistan'daki ırkçı ve sömürgeci emellerini gösterir...

Yukarıda, ilkokul çağındaki çocuklardan, ana okulu çocuklarından söz ettiğim anlaşılmıştır. Orta tahsil çağındaki gençlerde de mücadelenin çok büyük bir etkisi olduğu anlaşıyor. Köylü gençlikte, esnaf gençlikte, kadınlarda mücadelenin etkileri daha belirgin bir şekilde hissediliyor. Gerillaya yoğun bir katılımın gerçekleştiği gözleniyor. Fakat, şu konu üzerinde de durulmalıdır. Gerillaya coşkuyla katılım gerçekleştiren gençlerin, Kürt halk yığınlarıyla organik bağlar geliştirmekte yeterince girişken ve yeterli olmadıkları, istekli ve coşkulu olmadıkları gözleniyor. Nesillerarası görüş ve düşünce farklarının, tavır ve davranış farklarının bu konularda etkili olduğu söylenebilir. Fakat ulusal kurtuluşçu düşüncenin ve eylemin bunları aşması gerekmektedir... Kısaca belirtmeye çalıştığım bu süreci, Kürdistan'ın bazı yörelerinde, özellikle Kuzey yörelerinde izlemek mümkündür.

Bir de şu var: Geçmişte, PKK denildiği zaman, sadece gerilla aklı gelirdi. Günümüzde PKK, Kürt halk yığınları arasında genişliğine ve derinliğine büyüyor. Çeşitli alanlarda örgütlenme ihtiyacı kendini duyuruyor. Böyle olunca da ulusun tüm olarak örgütlenmesi gündeme geliyor. Buysa, yeni yeni insanlara, yeni yeni uzmanlık alanlarına duyulan ihtiyacı gündeme getiriyor. Basın-yayın, araştırma, inceleme, diplomasi, mühendislik, tıp, ziraat, hukuk, eğitim... gibi bütün alanlarda, Kürtlerin yeniden örgütlenmeleri, düşünce üretmeleri gerekiyor, uzmanlar yetiştirmeleri gerekiyor.

Berxwedan- Berxwedan gazetesinden beklentileriniz nelerdir?

Berxwedan gazetesini ilgiyle ve dikkatle izliyorum. **Berxwe-**

dan'ın yayınlarında Kürtçe'ye daha büyük bir ağırlık vermesi yerinde olur kanısındayım.

Gerillaların zel savaşa ilişkin anılarını anlatmalarını çok değerli buluyorum.

KÜRT KÜLTÜRÜNÜN GELİŞME OLANAKLARI(*)

Rewşen- Sayın Beşikçi, Türk kültür ve sanatında, üstü örtülü bir biçimde de olsa, Kürt kültürünün etkisi büyük olmuştur. Ancak, yakın bir gelecekte Kürt kültüründe hızlı bir netleşme bekleniyor. Kültürel değerlerin birleştirilmesi ve bu netleşme, sizce bugünkü Türk kültürünü nasıl etkileyecektir? Öte yandan, neredeyse bin yıldır bir arada yaşayan Kürt ve Türk halkları ortak kültürel değerler de yaratmışlardır. Bir aydın ve bilim adamı olarak sizin bu konudaki düşünceleriniz nelerdir?

Bu soruyu, Türkiye Cumhuriyeti'nin asimilasyon politikası çerçevesinde düşünmek gerekir. Cumhuriyet tarihi boyunca, bir taraftan Kürtlerin, Kürtçe'nin, Kürt kültürünün varlığı inkâr edilmiş, bir taraftan da, Kürtlere ilişkin, Kürtleri çağıştıracak bütün maddi ve manevi değerler yok edilmeye, çarpıtılmaya çalışılmıştır. Çarpıtmanın, yok etmenin en önemli yollarından biri de asimilasyondur. Bu çerçevede Kürt folklor ürünleri, Kürt dilinin ve Kürt edebiyatının ürünleri gasp edilmiş, Türkleştirilmiş, Türklere, Türk kültürüne maledilmeye çalışılmıştır. Şarkılarda bunu bütün açıklığıyla görmek mümkündür.

Kürtler kendi kimliklerine, kendi ulusal değerlerine sahip çıktıkça Türkiye Cumhuriyeti'nin bu gaspçı politikası daha fazla deşifre olacaktır. Kültür düşmanlığı, çirkinlik daha açık bir şekilde ortaya çıkacaktır. Örneğin, Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Bitlis oyunları ile Avrupa alanlarında uluslararası bir yarışmaya katılamayacaktır. Hakkâri'nin, Bitlis'in oyunlarını, Türk folklorünün bir ürünü olarak yarışmaya sokamayacaktır. Çünkü artık, Kürtlerin yoğun tepkileri ile karşılaşacaktır.

İki halkın, Türk ve Kürt halkının, bin yıldır meydana getirdiği ortak değerler de vardır. Bu kültür ürünlerindeki Türk ve Kürt öğelerinin belirtilmesi, araştırma ve inceleme kurumlarının, enstitülerin faaliyet alanına girmektedir. Bunun için de demokratik bir ortamın

(*) **Rewşen**, Sayı 1, Şubat 1992, s. 18-20

oluşması, gaspçı zihniyetin terk edilmesi gerekir. Türk kültürüne ve Kürt kültürüne ilişkin her konunun demokratik ve özgür bir ortam içinde konuşulması, tartışılması gerekir.

Rewşen- Kürt ulusal mücadelesi yeni değerler yaratıyor, yeni ve ileri bir yaşama biçimi oluşturuyor. Böylece Türk halkının yaşama biçimiyle bir farklılaşma söz konusu olacak. Bu durumda, halkların birliğini sağlamak için neler gerekiyor?

Kürt ulusal mücadelesinin yeni değerler ortaya çıkarması çok doğaldır. Bu mücadele yeni bir yaşama biçimi de oluşturuyor. Ulusal mücadele geleneksel Kürt toplumunun yapısını kökten sarsıyor, değerleri alt-üst ediyor. Yeni yeni değerler ortaya çıkıyor. Uluslaşma ve özgürleşme hem duygu olarak, hem de düşünce olarak geliyor. Bütün bunlar Türk ve Kürt halklarının birliği için engel değil. Bu birliğin, ancak, demokrasi ve özgürlük ortamı içinde gelişip kökleşebileceği bilinen bir gerçek... Böyle bir ortam içinde, özellikle, Ankara, İstanbul, İzmir, Adana, Bursa, Konya gibi metropollerde ve büyük şehirlerde, sık sık Kürt kültür ürünlerinin, el sanatlarının, halk danslarının, resimlerinin vs. sergilenmesi çok önemli bir görev olarak belirmektedir.

Rewşen- Kürtlerin yükselen devrimci mücadelesi, beraberinde kültürel atılımlar da getirecektir. Bugün sıradan Kürt insanı, dünyada ve ülkesinde yaşanan olayları oldukça net ve doğru haber alma olanaklarını yaratmaktadır. Sokaktaki Türk insanı ise, resmi ve resmi olanlara göbekten bağlı medya tarafından neredeyse “düşürülmeye” çalışılıyor. Bunun ne gibi sonuçları olacaktır? Aydının, sanatçının, bilim adamının bu bağlamda Türk halkına karşı sorumlulukları sizce nelerdir?

Kürt toplumunda, Kürdistan'da yükselen ulusal ve toplumsal kurtuluş mücadelesinin beraberinde kültürel atılımlar getirdiği de bir gerçektir... Kürt insanları artık, cezaevlerini, vahşeti anlatan romanlar, şürler, hikayeler, tiyatro eserleri, anılar vs. yazıyorlar... Müzik, resim, tiyatro geliyor. Kürt gerillaları anlatmak için çok büyük bir çaba sarf ediliyor. Bu konuda önemli projeler geliştiriliyor. Cezaevlerini, gerilla mücadelesini anlatan yazılar, resimler, tiyatrolar, müzikler, şiirler... hergün biraz daha çoğalıyor.

Bu süreç içinde, Türk basınının, Kürdistan'da hiç etkinliği kalmamıştır. Türk basını Kürdistan'da inanılır ve güvenilir değildir. Örneğin, günümüzde Kürdistan'da kontrgerilla, hergün insan öldür-

mektedir. Devlet terörü yaygın bir şekilde çalışmaktadır. Buna rağmen Türk basını kontrgerillanın eylemini kamuoyuna duyurmamak için özen göstermektedir. Kontrgerillanın eylemlerine, adam öldürmelerine en ufak bir eleştiri getirmemektedir. Halbuki, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde, 6 Kasım 1991 tarihinde yapılan yemin töreni sırasında, "ben ve arkadaşların bu yemini Türk ve Kürt halklarının kardeşliği için yaptık" diyen milletvekilinin tavır ve davranışı, Türk basını tarafından büyük suçlamalarla, yorumlarla Türk kamuoyuna aktarılmıştır. Böyle bir basının, kamuoyunda inanılır ve güvenilir bulunması elbette mümkün değildir.

Yine bunun gibi, Türk basını, kontrgerillanın Kürdistan'daki cinayetlerinin anlatılmasından, devlet terörünün haber olarak verilmesinden özenle kaçınıyor ama, **Üveys Öcalan**'ın, Halkın Emek Partisi Birinci Olağanüstü Kongresi'ne katılması konusunda, günlerce aleyhte propaganda sergileyebiliyor.

Türk güvenlik güçlerinin, Kürt gerillalara karşı sürdürdükleri savaşta çok büyük kayıplar verdikleri çok açık bir gerçektir. Asker, polis, özel tim kayıplarının günden güne arttığı da bilinmektedir. Bu durum karşısında çeşitli yerlerde analar, babalar, çocuklarını askere göndermemenin yollarını aramaya çalışmaktadırlar. Bunlara rağmen, bu tür haberler de Türk basınına hiç yansımamaktadır. Fakat, Kayseri, Erzurum gibi yörelerde meydana getirilen kışkırtıcı mitingler, gösteriler, Türk basını tarafından eksiksiz verilmektedir.

Bu süreçte aydının, sanatçının, bilim adamının çok büyük sorumlulukları vardır. Aydın, sanatçı, bilim adamı, PKK'nın mücadelesi konusunda, Türk halkına çok sağlıklı bilgiler vermelidir. Kürtlerin kendi yurtları için, Kürt ulusunun onuru ve eşitliği için savaşım verdiği anlatılmalıdır... Devletin Kürdistan'da yoğun ve kapsamlı bir devlet terörü uyguladığı, Kürtlerin maddi ve manevi bütün zenginliklerini gasp ettiği belirtilmelidir.

Rewşen- Ulusal kültürün devrimci ya da tutucu işlevi konusu yaygınlıkla tartışılıyor. Sizce böyle bir ayırım olabilir mi? Olabiliyorsa, ulusal kültür ne zaman devrimci ve gelişimci, ne zaman tutucu bir işlev ortaya koyar?

Ulusal kültürün devrimci ya da tutucu işlevinden söz edilebilir. Sömürge ülkeler, Kürdistan gibi sömürge bile olmayan ülkeler söz konusu olduğu zaman şöyle söyleyebiliriz: Eğer bir kültür ögesi, direnişçi özler taşıyorsa, bünyesinde başkaldırı özler varsa, bu özler başkaldırıya, yani zulme ve haksızlığa karşı başkaldırıya hizmet ediyorsa... ulusal kültürün devrimci işlevinden söz edilebilir.

Örneğin Kürt şarkılarını ele alalım. Bazı Kürt şarkıları acılarla yüklüdür. Bu şarkılarda dile getirilen acılar dinleyenleri de hemen etkilemektedir. Bu acılar bazen insanların yüreğini yakmakta; kavurmaktadır. Bunları, daha çok ağıt, ezgi olarak nitelemek mümkündür. Uzmanlar, Kuzey Kürdistan'da söylenen şarkıların daha saf, daha otantik olduğunu söylemektedirler. Güney Kürdistan'daysa Arap etkisi olduğu belirtilmektedir. Bu ezgilerde, ağıtlarda örneğin kocası jandarma tarafından öldürülen bir kadının duyguları; evleri, askerler tarafından yakılan, yıkılan insanların çaresizlikleri; dedesi, babası, amcası, kocası, kardeşi vs. tutuklanan, hapishaneye götürülen kadınların feryatları dile getirilmektedir. Hükümet güçleri karşısında sifari olup dağa çıkanların yiğitlikleri anlatılmaktadır. Kürt insanları, çaresizliklerini, güçsüzlüklerini, yoksulluklarını, yoksul bırakıldıklarını, şarkılara dökerek kendilerini ifade etme, rahatlatma yolları aramışlardır. Birbiri üzerine yığılan dertlerini, acılarını şarkılara dökerek hafifletmeye çalışmışlardır. Bu şarkılar her ne kadar sahipsizliği vurguluyorsa da, büyük, yoğun bir öfke birikiminin teşekkül ettiği, mayalandığı da açıktır. Öfke birikimi, intikam duygusu bazen, başkaldırı ögesini bünyesinde barındırabilmektedir. Zulme karşı, haksızlığa karşı, adaletsizliğe karşı başkaldırı duyguları yeşerebilmektedir. Ve bu duygular ve düşünceler, koşullar elverişli olduğunda devrimci ve demokratik harekete kanalize edilebilmektedir. PKK'nin en önemli başarılarından biri, Kürt halkının ruhunun derinliklerindeki kini ve öfkeyi yakalayabilmesidir, bunu, devrimci ve demokratik harekete kanalize edebilmesidir.

Kürt halkı kendi içinden çıkan eşkıyaya da çok büyük bir saygı duymuştur. Eşkıyaya destek vermiştir. Eşkıyanın hükümet güçleriyle, askerlerle giriştiği mücadelelerde hep, eşkıyaya yardımcı olmuştur. Eşkıyanın şahsında kendi öcünün, kendi intikamının alındığını düşünmüştür. Kendisinin yapmak isteyip de yapamadığını eşkıyanın yaptığını görünce, ona coşkuyla yardım etmiştir.

Kürt gerillalarının, Kürt halkıyla ilişkileri kuşkusuz çok farklı bir olay. Hesaplı kitaplı olan, belirli bir örgütün direktifi altında çalışan, silahın neden kullanılacağını bilen, kendi gücünü ve düşmanın gücünü iyi hesaplayan özgürlük, ulusal onur, ulusal eşitlik, ulusal bağımsızlık gibi evrensel değerleri de kucaklayan, bir amacı gerçekleştirmeye çalışan gerilla, kuşkusuz çok farklı bir olaydır. Kürt halk yığınları gerillayı da çok iyi kavramış, büyük bir coşkuyla destek vermiştir. Çok kısa bir zaman içerisinde gerilla ile bütünleşmiştir.

Yürekleri yakan, kavuran Kürt şarkıları, bu şarkılarla yansıyan acı, büyük öfke ve kin, Kürt halk kitlelerinin gerillalarla bütünleşmesinde büyük rol oynamıştır. Zira Kürt halk şarkılarında, haksızlığa ve zulme başkaldırı özleri her zaman var olmuştur.

Kürt halk yığınları, gerillaların düşüncesiyle ve eylemiyle bu acıların ve bu zulmün bitebileceği konusunda önemli bir bilince ulaşmıştır.

Rewşen- Kültür, sanat ve bilim açısından “Yeni Dünya Düzeni” hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

Yeni Dünya Düzeni kavramı, Türkiye'yi çok yakından etkilemektedir. Çünkü, Yeni Dünya Düzeni kavramını oluşturan en önemli boyutlardan biri sosyalizmle ve Sovyetler Birliği'yle ilgilidir. Sosyalizmin ve Sovyetler Birliği'nin geri çekilmesi, çözülmesi dünya düzenini çok yakından ilgilendiren konular olarak belirmektedir. Bu durumda ABD tek süper güç olarak kalmaktadır. ABD'nin tek süper güç olarak kalması Türkiye'yi ve Türk sağ akımlarını büyük endişelere sevk etmektedir. Türk sağı Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği'nin bu kadar kısa bir süre içerisinde dağılmasını, Rus komünizminin bu kadar kısa bir süre içerisinde çözülmesini, çöküşünü endişelerle izlemektedir. Çünkü Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği, ABD'ye karşı önemli bir denge oluşturunuyordu. Bu ilişkiler içinde, ABD Türkiye'yi yanına çekebilmek için, Sovyetler Birliği karşısında daha güçlü görünebilmek için, hassas olduğu konularda, Türkiye'ye arka çıkmayı temel bir görev olarak benimsiyordu. Bu ilişkiler içinde, Türkiye'nin hassas olduğu konuların başında elbette, Kürt sorunu geliyordu. Bu ilişki, uluslararası kurumlarda, Kürt sorununun gündeme gelmesini engelliyordu.

Sovyetler Birliği'nin çözülmesi, Kürt sorununun önemli bir açılımın kazanmasına neden oldu. Burada tarihsel bir terslik var. Sosyalist devletler, Kürt sorununda hiçbir zaman Kürtlerin yanında yer almadılar. Hep, Kürtleri ezen faşist devletleri ve sömürgeci devletleri desteklediler.

Kürt sorununun bugün, uluslararası gündemin baş sıralarına gelip oturmasında, Kürdistan'da gelişen ve güçlenen iç dinamikler, örneğin gerilla mücadelesinin çok büyük rol oynadığı besbellidir. Fakat uluslararası dengelerde görülen değişiklikler de, Kürt sorununun yeni yeni açılımlar yapmasına neden olabilmektedir.

Bu süreç içinde, Kürtlerde sanat, bilim, kültür, dil, edebiyat vs. gelişebilir. Kanımca, Kürtler, Yeni Dünya Düzeni içinde, kendi kimliklerine daha çok sahip olacaklardır. Bu süreç, Yeni Dünya Düzeni'ni düşünen ve gerçekleştirmeye çalışan bütün güçlere rağmen oluşacak bir süreçtir.

Rewşen- Yukarı Mezopotamya Kültür Merkezi hakkındaki düşünce ve önerilerinizi alabilir miyiz?

Kürtlerin maddi ve manevi bütün kültür ürünleri sömürgeci devletler tarafından gasp edilmiştir. Çeşitli araçlar kullanarak Kürt kültürünü yok etmek sömürgeci devletlerin vazgeçilmez bir amacı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durum karşısında, Kürt diline, Kürt edebiyatına, Kürt folkloruna vs. sahip çıkmak, kültür ürünlerini derleyip toparlamak gerekir. Bunları, kitaplarla, konferanslarla, sergilerle, konserlerle vs. Kürt ve Türk kamuoyuna, dünya kamuoyuna duyurmak da gerekir. ***Yukarı Mezopotamya Kültür Merkezi***'nin bu süreçte çok önemli bir fonksiyona sahip olacağını düşünüyorum.

KÜRT GENÇLİĞİ(*)

**Devrimci Yurtsever Gençlik- Toplumsal ve siyasal hareket-
İllîğimizde gençliğin yeri ve önemi konusunda görüşlerinizi al-
mak istiyoruz...**

Kürdistan'da, 1980'li yıllarda, çok büyük toplumsal ve siyasal değişimler olmuştur. Bu değişme büyük bir hızla devam etmektedir. 15 Ağustos Atılımı'yla, Kürdistan Ulusal ve Toplumsal Kurtuluş Mücadelesi'nin önemli bir nitelik değişikliğine girdiği açıktır. İşte, nitelik değişikliği gösteren bu süreçte, Kürt gençliğinin mücadeleye aktif olarak katıldığını görmekteyiz. Öğrenci gençler, işçi gençler, köylü gençler, esnaftan gençler vs. mücadeleye yoğun bir şekilde katıldılar, politikleştiler. Kürt kadınları da mücadeleye yoğun bir şekilde katılıyor ve politikleşiyor... Bu mücadele ve bu katılım sürecinde Kürt gençleri hem kendilerini değiştirdiler, yani çok daha iyi bir gerilla, çok daha iyi bir politik unsur haline geldiler, hem de Kürt toplumunun toplumsal ve siyasal değişmesinde önemli bir motor gücü oluşturdular...

1984 Atılımı'ndan önce ve sonra, Kürt gençlerinin Kürdistan Ulusal ve Toplumsal Kurtuluş Mücadelesi'ne gösterdiği ilgide de önemli bir değişme oldu. Önceleri mücadeleye sadece öğrenci gençler ilgi gösteriyordu... PKK'nin silahlı mücadelesiyle birlikte Kürt toplumunun bütün kesimlerinden gençler, ulusal ve toplumsal kurtuluş mücadelesine ilgi göstermeye başladılar... Bu ilgi kısa zamanda katılıma, aktif bir katılıma dönüştü.

**Devrimci Yurtsever Gençlik- Kürdistan gençliği Kürt halkı-
na karşı görevlerini ne derece yerine getiriyor?**

Kürdistan gençliğinin, Botan, Mardin gibi bazı alanlarda Kürt halk yığınlarıyla yoğun bir ilişki içinde olduklarını, organik bir ilişki içinde olduklarını görmekteyiz. Muş, Ağrı, Kars gibi yörelerde bu ilişki güçlü değil... Nesillerarası duyuş ve anlayış farklarını kabul etmek

(*) **Devrimci Yurtsever Gençlik**, Sayı 1, Mart 1992, s. 1-4

bile, daha yoğun ve daha kapsamlı bir ilişki ihtiyacı kendini burada da hissettirmektedir.

Gençliğin işçi kitleleriyle ilişkilerini, temaslarını, yine çeşitli mekânlarda, ayrı ayrı değerlendirmek gerekir. Örneğin Türk metropollerinde, özel savaş mekanizmasının püskürttüğü pek çok Kürt genci vardır. Bunlar, inşaatlarda, benzer işlerde, vasıfsız işçi olarak çalışmaktadırlar. Sürekli bir işe sahip olamamaktadırlar. İşportacılık gibi işlerin peşindedirler. Yeraltı dünyasının ayak işlerini yapan gruplar, vurucu gücünü oluşturan gruplar daha çok, bu tür insanlardan derlenmektedir. Bu gibi insanlarla daha sıkı ilişkiler içinde olmak gerekir.

Devrimci Yurtsever Gençlik- Gençlerimizin metropollerdeki gruplaşmaları hakkında neler söylenebilir?

Kürdistan'da Ulusal ve Toplumsal Kurtuluş Mücadelesi hızla geliyor. Mücadelenin kitleselleşmesi yeni yeni görevler, yeni yeni görev alanları ortaya çıkarıyor. O halde, bu büyümeyi ve gelişmeyi dik kate almak, bu sürece yardımcı olmak gerekir. Sıcak savaşımın, özellikle genç insanların düşüncelerini ve değerlerini yakından etkilediğini görüyoruz. Silahlı mücadeleye katılımın, mücadelede şu veya bu seviyede görev almanın nicelik olarak ve nitelik olarak arttığı söylenebilir. Mücadele, genç insanlarda, resim, şiir, hikaye, roman, müzik, tiyatro... gibi güzel sanatlara ilgiyi artırıyor. Yaşadıklarını, yaşadıklarını, güzel sanatların çeşitli dallarıyla ifade etmeye çalışanlar çoğalıyor. Mücadele yaratıcı öğeleri geliştiriyor. Mücadele Kürtleri taklitçilikten kurtarıyor...

Devrimci Yurtsever Gençlik- Gençlerimizin, kendi bağımsız örgütlenmelerini geliştirmesi, gerçekleştirmesi, mücadelelerini kendi bağımsız örgütleriyle yürütmesi konularında neler söyleyebiliriz? Gençlerimizin tavır ve davranışlarının, düşüncelerinin bu yönde yoğunlaşması ne anlama gelmektedir?

Kürt gençliği, geçmişte, 1960'lı ve 1970'li yıllarda, kendisini daha çok Türk solunun örgütleri içinde ifade etti. 1960'lı yılların sonlarında, Devrimci Doğu Kültür Ocakları'nın kurulmasıyla, bu ilişkiler kırılmaya başladı. PKK ile birlikte, bu ilişkiler iyice kırıldı ve Kürtler kendi örgütleri içinde yer almaya başladılar. Özellikle, Türk metropollerinde, çeşitli nedenlerle bulunan Kürt gençleri, PKK ile birlikte, Kürdistan'a çeşitli yönlerden sağlam bir giriş yapmaya başladılar. Resmi ideoloji tarafından örülen duvarların yıkılması, Kürdistan'a gi-

riş için elverişli bir zemin oluşturmaktadır. Bunlara rağmen, az da olsa. Türk solunun örgütleri içinde faaliyetlerini sürdürenler de hâlâ vardır...

Türk soluna mensup örgütlerin yanlış bir anlayışı ve değerlendirmesi var. Faşizme, emperyalizme ve sömürgeciliğe karşı mücadele edebilmek için ille de aynı örgüt içinde yer almak gerektiğini düşünüyorlar. Bunu, Kürtlere dayatıyorlar. Aslında bu, bir yanılgıdır. İnsanlar farklı örgütsel yapılar içinde de bazı odaklara karşı müşterek mücadeleler sürdürebilirler. Aynı örgütler, bu odaklara karşı, belirli cepheler oluşturarak mücadele yapabilirler...

Kürtler, elbette, kendi örgütleri içinde, Kürt örgütleri içinde yer almalıdırlar. Kürt halkının asli sorunları, daha yoğun bir şekilde ortada dururken, Kürt gençlerinin, Türk solunun örgütleri içinde eyleşmeleri yerinde bir davranış değildir. Bunun ötesinde, Kürdistan Ulusal ve Toplumsal Kurtuluş Mücadelesi'nde taraflar iyice belirginleşmektedir. Bu koşullarda, bazı Kürt gençlerinin, "enternasyonalist" sloganlarla, Kürt örgütlerinden uzak durması, ancak, kaçış olarak değerlendirilebilir. En büyük yurtseverlik devrimciliktir. En iyi devrimciliği de yurtseverlik olarak koyabiliriz. Kanımca Türk sol yapılarına yönelmeler, bu bakımdan bir kaçıştır. Kürt olmanın yüklediği sorumluluklardan ve görevlerden kaçış...

Öte yandan, kendi halkının yani Kürt halkının mücadelesine maddi ve manevi olarak katkıda bulunmayanların, yani bu tür Kürtlerin, başka halkların, örneğin Türk halkının mücadelesine de sağlıklı bir şekilde katılacağı kuşkuludur...

Devrimci Yurtsever Gençlik- Bugün Türk kökenli olup enternasyonal görevlerle hareket eden bazı arkadaşlar bizlerle birlikte oluyorlar. Ülkemizde, ıklılı iktidar gören bu arkadaşlar, bizlere yöneliyorlar. Bu konularda neler söylenebilir?

Kürdistan'da sıcak bir mücadele var. Mücadele gittikçe kızışıyor. Bu durumda, Türk kökenli bazı devrimcilerin, Kürdistan Ulusal ve Toplumsal Kurtuluş Mücadelesi içinde yer almaları çok doğal bir süreç... 1960'lı yılların sonlarında, Türkiye'den Filistin'e giden, orada, siyasal çalışmalara, askeri çatışmalara katılan pek çok devrimci vardı. Dev-Genç üyesi birçok devrimci o zaman Filistin'e gittiler, eğitim gördüler... Bunu, enternasyonalist bir dayanışma olarak değerlendirmek gerekir. Filistin'e giden Türk devrimcilerinin Kürdistan'a da gitmeleri doğaldır. Fakat bugünkü koşullarda, mücadelenin bu aşamasında, Kürt gençlerinin, bu mücadelede yer almamak için, "enternasyonalist" bazı sloganlara sığınmaları, tutarlı bir davranış değildir...

Türk devrimcilerinin Kürtlere program dayatmaları da yanlıştır. 1960'lı yılların sonlarında, Filistin'e giden Türk devrimcileri de, Filistinlilere program dayatmıyorlardı. Kendilerine gösterilen yerlerde siyasal ve askeri çalışmalarını sürdürüyorlardı...

Devrimci Yurtsever Gençlik- Önümüzdeki dönem, askeri, ideolojik, diplomatik, kültürel ve bilimsel alanlarda yoğunlaşma dönemidir. Gençlerimizin bu dönem içindeki konumları ne olabilir?

Kürt hareketi, büyüyor, genişliyor, yaygınlaşıyor ve derinleşiyor... Doğal olarak yeni örgütlenmeler, yeni görevler ortaya çıkıyor. Bu bakımdan, mücadeleyi bir ucundan yakalamak ve ilerletmek için çaba sarf etmek gerekiyor...

MEZOPOTAMYA KÜLTÜR MERKEZİ'NİN FAALİYETLERİ(*)

Dünyanın çeşitli yerlerinde özgürleşme ve bağımsızlaşma hareketleri gelişmektedir. Irkçı ve sömürgeci baskılar altında yaşayan halklar, kendi kimliklerine sahip olabilmek, öteki uluslarla eşit ve onurlu bir şekilde yaşayabilmek için yoğun bir mücadele içine girmişlerdir. Özgürleşme ve bağımsızlaşma süreçleri hızla gelişmektedir ve bunlar, günümüzü belirleyen en önemli süreçlerden biridir.

Son 10-12 yıllık siyasal ve toplumsal gelişmelere baktığımız zaman, bu konularla ilgili olarak, Kürdistan'da da, yoğun, yaygın ve dinamik bir yaşantının sürdüğünü görmekteyiz. Kuzey Kürdistan'da gelişen gerilla mücadelesi, Kürt halk yığınlarının bilincinin açılmasında çok büyük bir rol oynamıştır. Ulusal ve toplumsal mücadele büyük bir hızla gelişmektedir. Bu süreç bize şunu açık bir şekilde göstermiştir: Uluslar arasında eşitlik gerçekleşmeden "kardeşlik" kurulamaz. Egemen ulusun çeşitli temsilcilerinin sık sık dile getirdikleri, "birlik ve beraberlik", "kardeşlik" anlayışlarının oyalama ve avutma amacı güttüğü, Kürt halk yığınlarının bilincini köreltmeyi, Kürt halk yığınlarına karşı sistemli bir şekilde sürdürülen katliamları gizlemeyi amaçladığı açıktır.

Kürt sorunu uluslararası bir sorundur, Ortadoğu'da bir sorundur. Kürt sorununun odak noktasında, Kürdistan'ın bölünmesi, parçalanması, paylaşılması ve Kürt halkının kendi bağımsız devletini kurma hakkının gasp edilmesi vardır. Son yıllarda, Kürdistan'da gelişen devletlerarası sömürge statüsü, dünyanın demokratik kurumları tarafından, uluslararası kurumlar tarafından, insan hakları kurumları tarafından iyice anlaşılmaya başlanmıştır. Kürt sorunu artık, bu platformlarda da konuşulmaya ve tartışılmaya başlanmıştır.

(*) **Yeni Ülke**'den Yusuf Cacım'ın sorularına yanıt.

Yeni Ülke, Yıl 2, Sayı 26, 12-18 Nisan 1992

Yaşadığımız en önemli süreçlerden biri de, Kürt halkının, artık, kendi politik, toplumsal, kültürel vs. kurumlarını kurmaya başlamasıdır. Bu konularda yoğun ve yaygın bir bilinç gelişmektedir. İşte, Kürt Enstitüsü bu ortam içinde kurulmaktadır. Kürt Enstitüsü'nün, Kürtlerin ulusal ve toplumsal kurtuluş mücadelesine çok önemli katkılar sunacağı açıktır.

DEVLETİN KÜRTÇE TV PROJESİ(*)

Hafız Akdemir- Son günlerde Kürtçe TV kurulup kurulamayacağı tartışılıyor. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

Son yıllara kadar Kürtlerin varlığı, Kürtçe'nin varlığı inkâr ediliyordu. Kürt toplumu olmaktan doğan haklar istendiği zaman, "Kürtler yok ki, Kürtçe diye bir dil yok ki, hakları olsun..." deniyordu. Günümüzde ise, Kürtçe TV kurulup kurulamayacağı tartışılıyor. Türkiye'nin ve Kürdistan'ın toplumsal, politik ve kültürel hayatında, bunun çok önemli bir değişiklik olduğu açıktır.

Hafız Akdemir- Sizce bu aşamaya nasıl gelindi?

Bu toplumsal, politik ve kültürel değişmeyi kavramak, temeldeki değiştirici güçlerden söz etmek elbette önemlidir. Burada, gerilla mücadelesinin, PKK'nin düşüncesinin ve eyleminin çok önemli bir fonksiyona sahip olduğu bilinmektedir. Öte yandan, şunu da vurgulamak gerekir: Devlet ve hükümet tarafından düşünülen ve tartışılan Kürt TV'si, PKK'nin ulaştığı kitleliliği dağıtmayı, PKK'nin Kürt halk kitleleriyle kurduğu organik bağları koparmayı amaçlamaktadır. Şimdiye kadar, PKK'ye Türk Devleti ve hükümeti tarafından, Türk basını, Türk siyasal partileri vs. tarafından yapılan küfürler, aşağılamalar, artık Kürtçe yapılacaktır. Veya resmi ideoloji Kürtçe olarak anlatılacaktır.

Kürtçe TV açılsın veya açılmasın, Kürdistan'daki mücadeleyi getirmek, hele hele dağıtmak, etkisiz kılmak, hiç mümkün değildir. Kürt toplumu artık kendi dinamiklerini yaratmaktadır. Kürt toplumunun iç dinamikleri gittikçe güçlenmektedir.

(*) **Yeni Ülke** gazetesinden **Hafız Akdemir**'in sorularına yanıt.
Yeni Ülke, Yıl 2, Sayı 28, 26 Nisan-2 Mayıs 1992

“TÜRK AYDINI EZİCİ BİR EKSERİYETLE ŞOVENDİR”(*)

Türkiye Cumhuriyeti Devleti 70 yıla yakın bir zaman Kürtlerin ulusal varlığını, Kürtçe'nin varlığını inkâr etmiştir. Bu, sadece, devletin, zorlayıcı baskı araçlarını kullanarak gerçekleştirdiği bir politika değildir. Son yıllara kadar Türk aydınlarının da bu inkâr politikasını aktif bir şekilde gönüllü olarak desteklediğini biliyoruz. Cumhuriyet'in ilk yıllarında, 1960'lı, 1970'li ve 1980'li yılların başlarında devletin Kürtlere ilişkin bu politikasının yoğun bir şekilde desteklendiğini görmekteyiz. Örneğin Kürtçe köy ve mahalle isimlerinin değiştirilmesinde, Kürtçe insan isimlerinin yasaklanmasında, Türk aydınlarının bu devlet politikasına karşı hiçbir tepkileri ve eleştirileri olmamıştır. Fakat Bulgaristan'ın, 1980'li yılların ortalarında Türkçe isimleri yasaklayan düşüncesi ve eylemi, Bulgarlaştırma süreci Türk aydınları tarafından şovenlikle suçlanmıştır. Son 4-5 sene içinde, bazı Türk aydınlarının düşüncelerinde önemli değişiklikler de olmuştur. Fakat bu, ana akımı bozmamaktadır. Türk aydınları çok büyük bir ekseriyetle şovendir.

(*) *Kim* Sayı 1, Mayıs 1992, s. 62

"KÜRT ENSTİTÜSÜ" ÜZERİNE...(*)

Beate Markus- Kürt Enstitüsü'nün kuruluşuna neden gerek duyuldu?

Kürt dili, Kürt ulus gerçeği, Türkiye'de 70 yılı aşkın bir zamandır inkâr edilmektedir. Türk üniversiteleri, Kürtler konusunda, bilimi üreten merkezler değildir. Türk üniversiteleri, Kürtler konusunda, yalana dayalı resmi ideolojinin propagandasını yapan ve onun yenisinden üretilmesine katkıda bulunan kurumlardan biridir.

Türk üniversitelerinde binlerce yıl önce yaşamış halkların dilleriyle ve kültürleriyle ilgili bölümler, kürsüler, enstitüler faaliyet göstermektedir. Örneğin, Etiler'in, Sumerler'in, Likyalılar'ın, Frikyalılar'ın dilleriyle ve kültürleriyle ilgili pek çok inceleme yapılmıştır. Yeni yeni yapılan arkeolojik kazılarla bu konudaki bilgiler zenginleşmektedir. Türk Devleti uyguladığı bu politikalarla bu tür araştırmaların yapılmasını teşvik etmektedir. Bu tür kazılar ve incelemeler için bütçeden ödenek ayrılmaktadır. Böylece 3000-4000 sene önce yaşamış halkların dilleri ve kültürleri günümüzde yaşatılmaya çalışılmaktadır.

Binlerce yıl evvel yaşayan halkların dillerine ve medeniyetlerine ilgi duyan Türk üniversitesinin, Türk Devleti'nin ve Türk hükümetinin, yaşayan bir dili ve kültürü, yani Kürt dilini ve kültürünü yok etmek için her türlü baskıcı politikayı uygulamaya koyması, Türk devlet yönetimine egemen olan çifte standardın en temel göstergelerinden biridir.

Kürt Enstitüsü yaşayan bir dil ve kültür olan Kürt dilini ve Kürt kültürünü araştıracaktır. Kürt tarihiyle, Kürt edebiyatıyla, Kürt folkloruyla ilgili incelemeler yapacaktır... Bu konularla ilgili araştırma ve inceleme yapan insanları bir araya toplamaya, bunlar arasında irtibat kurmaya çalışacaktır. Araştırma, inceleme, tartışma için elverişli bir ortam hazırlamaya gayret edecektir.

(*) **Süddeutsche Zeitung** gazetesinden **Beate Markus** ile 21 Mayıs 1992'de yapılan röportaj.

Beate Malkus- Enstitünün kuruluşu ile PKK'nin silahlı savaşına karşı "kültürel bir savaş" başladı mı?

PKK'nin silahlı savaşı ve **Kürt Enstitüsü**'nün faaliyetleri birbirlerine engel teşkil etmez. Fakat şurası bir gerçek: **Kürt Enstitüsü**'nün düşünülmesi, gerçekleştirilmesi vs. PKK'nin silahlı savaşımının kazanımlarından biridir.

Beate Malkus- Devlet, enstitünün kuruluşunu niçin kabul etti? Devlet, bu tanıma ile bir ödün mü vermiş oldu?

Kürt Enstitüsü kurulması ihtiyacı, Kürt insanların kafaların da zaten doğmuştu. Devletin ortaya çıkardığı zorlukların bunun gerçekleşmesini engellemesi mümkün değildir. Eğer herhangi bir düşünce insanların kafalarına doğmuşsa, **Kürt Enstitüsü** bilinci kitleler arasında geliyorsa, devletin engellemeleri önemli bir işleve sahip olmaz. **Kürt Enstitüsü**'nün kurulmasından devletin rahatsız olduğu besbellidir... "**Kürt Enstitüsü-ENSTİTÜYA KURDİ**" yazılı tabelasının asılmasına bu bakımdan karşı durmaktadır. Tabela asıldığı zaman, polis, bunu, hemencecik indirme yoluna gitmektedir. Bu da temel, sistematik bir politika olan devlet terörünün yöntemlerinden biridir.

Beate Malkus- Enstitünün kuruluşuna izin verilmesi, devletin "Kürt varlığını" tanıması anlamına geliyor mu?

Türk Devleti, orduya dayalı, ordu bilincine dayalı bir devlettir. Militarist bir devlettir. Bu militarist yapı bütün barışçıl görüşme kanallarını tıkamıştır. Militarist yapıdaki devletin, yükselen halk muhalefetiyle, ulusal kurtuluşçu güçlerle görüşmek diye bir sorunu olmaz. Temel politika, bu güçleri imha politikasıdır. Militarizmin bu konuda ürettiği kavramlar, ezmek, asmak, kesmek, yok etmektir. Militarist yapı devlet terörü uygulamayı temel bir politika, vazgeçilmez ve sistematik bir politika haline getirmiştir. Bu durumda, PKK'ye, yani Kürtlere, gasp edilmiş haklarını kazanmak, insani değerlerine sahip olabilmek için şiddet uygulamak, daha doğrusu devlet terörünü şiddet uygulayarak geriletmekten başka bir yol bırakılmamıştır.

Türk Devleti'nin böylesine bir ordu ideolojisiyle, militarist bir ideolojiyle demokrasiyi kurması olanaklı değildir. Fakat, Türkiye'de ve Kürdistan'da, devletin ve toplumun demokratikleşmesini sağlayacak bazı dinamikler gelişmeye, güçlenmeye başlamıştır. PKK'nin düşüncesi ve eylemi demokratikleşmeyi sağlayacak en temel güçlerden biridir. PKK bu güçlerin başında yer almaktadır.

Batı'da herhangi bir devletin anayasasında "... devleti ülkesiyle ve milletiyle bölünmez bir bütündür" ibaresi, benzer bir ibare var mıdır? Türk anayasasında şunun için vardır: Dünyada bir eşi daha bulunmayan bir gasp olayı söz konusudur. Kürdistan'ın önemli bir parçası ilhak edilmiş ve sömürgeleştirilmiştir. Dil, kültür ve kimlik gaspı sömürge ilişkilerinin sağlıklı bir şekilde işlemesini amaçlamaktadır. "Türk Devleti ülkesiyle ve milletiyle bölünmez bir bütündür" sloganı, Kürdistan'da uygulanan devlet terörünü meşrulaştırmayı amaçlamaktadır. Halbuki, ta 1920'lerden beri "Türklerle birlikte yaşamak istiyoruz, ayrı bir Kürt Devleti istemiyoruz..." diyen bir Kürt örgütü olmamıştır. Zaten o zamanlarda da Kürtlerin örgütlenmesi yoğun bir devlet terörüyle engellenmiştir. Kürdistan'ın bölünmesi, parçalanması bu ortam içinde gerçekleştirilmiştir.

Beate Malkus- Türk halkı demokrasiye hazır mı? (Avrupa'da aydınlanma hareketi vardı, Türkiye'de şimdiye kadar yoktu.)

Türk Devleti'nin ordu ideolojisine dayalı bir devlet olduğunu belirtmiştik. Türk toplumunun örgütlenmesinde bu ideolojinin çok büyük rolü vardır. Toplumda zaman zaman yükselen halk hareketleri devlet terörü uygulanarak bastırılmıştır. Devlet terörü, toplumda gelişmeye, filizlenmeye başlayan muhalefeti kırmış, dağıtmış, yok etmiştir. Buysa, halkın sinmesine, korkmasına, devlet gücü karşısında hakkını hukukunu arayamaz bir hale gelmesine neden olmuştur. Böyle bir toplum kuşkusuz demokrasiye hazır bir toplum değildir.

Resmi ideolojide askeri boyutların önemli bir ağırlığı vardır. Bu nedenlerle siyasal partilerin, Türk siyasetinde önemli bir ağırlığı yoktur. Hatta, hükümetin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin de önemli bir ağırlığı yoktur. Milli Güvenlik Kurulu gibi tayin edilmiş kurumların Türk siyasetindeki ağırlığı çok daha büyüktür, belirleyicidir.

Türk toplumu aydınlanmayı yaşamamıştır. Bunun temel nedenlerinden biri, Türk aydınlarının devletin temel değerlerinden kopmalarıyla ilgilidir. Osmanlı'ya karşı Cumhuriyeti savunmak, Osmanlı yöneticilerine karşı Cumhuriyet yöneticilerini savunmak, Osmanlı kurumlarına karşı Cumhuriyet kurumlarını savunmak aydınlanma değildir. Aydınlanma, devletin temel değerlerinden kopmayı, özgürleşmeyi gerektirir. Zira, özgürlükleri kısıtlayan en büyük kurum devletin kendisidir. Resmi ideolojiyi savunarak aydınlanma başlatmak mümkün değildir. Aydınlanma, resmi ideolojiyi eleştirerek başlatılabilecek bir süreçtir. Devlete, devletin değerlerine karşı özgürleşme ancak böyle bir süreçle gerçekleşir.

Bu çerçevede Türk solunun da incelenmesi gerekir. Türk solu ve

Türk sosyalist hareketi, demokrasinin gerçekleşmesini sağlayacak önemli güçlerden biridir. Fakat, Türk solcuları, Türk Marksistleri, genel olarak, devletin değerlerinden tam bir kopuşu gerçekleştirememişlerdir. Bu, zaman zaman, onları, resmi ideolojinin bazı yönlerini savunmaya götürmektedir. Kürt sorununda bu durum açık bir şekilde izlenebilmektedir. Bu bakımdan Türk toplumunu demokratikleştirebilecek, demokratikleşmenin gerçekleşmesini sağlayabilecek en önemli güçlerden birinin, PKK'nin düşüncesi ve eylemi olduğunu tekrar ifade etmek istiyorum. PKK-devlet ilişkileri bu oluşumun gerçekleşmesini sağlayacaktır. Kuşkusuz, böyle bir sonucu, ancak, diri olan, güçlü olan bir PKK sağlayabilir. Yenilmiş bir PKK'nin, güçsüzleşen bir PKK'nin böyle bir oluşumun gerçekleşmesini sağlaması olası değildir.

Beate Malkus- Enstitünün geleceğini nasıl görüyorsunuz?

Kürt Enstitüsü'nün geleceği, Kürt aydınlarının çabalarıyla yakından ilgilidir. Kürt aydınları çok büyük bir gasp olayının bilincine varmışlardır. İnsani değerlerini, ulusal onurlarını savunmak için çok yoğun bir çaba içine girmişlerdir. Kürtlerde ulusal uyanış hızla gelişmektedir. Bu durumda, **Kürt Enstitüsü**'nün, benzer kurumların işlevi artacaktır.

Beate Malkus- Kürt halkının bugünkü durumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Kürt halkının bugünkü durumuna bakmadan önce 25-30 sene önceki durumuna bakmak gerekir. Dili, kültürü inkâr edilen bir halk... Bütün ulusal değerleri, folklor ve edebiyat ürünleri gasp edilmiş bir halk... Dili yasaklanmış, ülkesinin adı yasaklanmış bir halk... Dili, kültürü, bütün ulusal ve insani değerleri horlanan, küçümşenen, aşağılanan bir halk... Binbir türlü baskıya, zulme ve hakarete uğrayan bir halk... Bütün bunlara rağmen, örgütsüz, tepkisiz, zulme, işkenceye ve hakarete boyun eğmiş bir toplum... Köle kişiliğinin, düşürülmüş kişiliğinin bilincine varmayan; zulmü, işkenceyi, aşağılanmayı, horlanmayı ve hakareti doğal bir yaşama biçimi olarak algılayan bir toplum... Kısaca, sömürgeci devletin değerlerine, sömürgeci devletin resmi ideolojisine göre yetişmiş Kürt insanları, Kürt toplumu...

Böyle bir toplumda insanlar kendilerine, ailelerine, yarınlara güvenemez oluyorlar. Kendilerini bir hiç olarak algılıyorlar. Kendilerini ezen devletin büyüklüğüne, azametine, yenilmezliğine inanıyorlar. Bu, kuşkusuz, sömürgeci devletin işini kolaylaştıran bir süreçtir. Bu bakımdan 25-30 sene önce Kürdistan'ı yönetmek kolaydı. Çünkü

Kürtler hiçbir şey istemiyorlardı. Hiçbir siyasal talepleri yoktu. Ne kadar düşürülmüş bir toplum olduklarının, gasp edilmiş kimseliklerinin bilincinde değildi. Çağın dışında yaşayan, çağdaş değerleri kavrayamamış bir toplum, bir topluluk görünümü arz ediyorlardı.

O yıllarda da Kürt toplumunda bazı aydınların, devrimcilerin, demokratların faaliyeti vardı. Fakat bunlar, Kürt toplumunun kölelik zincirlerini kırıp ayağa kalkmasını sağlayamıyorlardı.

Bugün ise, Kürt toplumu, ulusal ve demokratik hakları konusunda ayağa kalkmıştır. Kürt toplumunu yönetmek artık, son derece zordur. Artık, baskıyla, zulümlerle, hakaretlerle, Kürt insanlarını yönetmek mümkün değildir. Bugün, Kürt toplumunu karakterize eden en önemli süreç, yoğun bir uluslaşmanın ve özgürleşmenin yaşanmış olmasıdır. Ulusallaşma ve özgürleşme bilinci, Kürt toplumunun özellikle emekçi kesimlerinde büyük bir hızla gelişmektedir.

Beate Malkus- PKK'nin eylemlerini terörizm olarak mı yoksa kurtuluş hareketi (savaşı) olarak mı görüyorsunuz?

PKK kuşkusuz ulusal kurtuluş hareketidir. Terörü uygulayan devlettir. Kürdistan'da yoğun ve kapsamlı bir devlet terörü yaşanmaktadır. Şunu da vurgulamam gerekiyor: PKK'nin düşüncesinin ve eyleminin dünyanın her tarafındaki ezilen uluslar ve ezilen sınıflar için büyük bir ilham kaynağı olduğunu, bu yönleriyle insanlığa katkı olduğunu düşünüyorum. Şöyle: Yukarıda 25-30 sene önceki Kürt toplumunun toplumsal ve ruhsal durumunu kısaca açıklamaya çalıştım. İnsanlık için utanç verici olan bu durumdur. Günümüz koşullarında herhangi bir toplum, böylesine köle koşullarında yaşıyorsa, bu, insanlığın büyük bir ayıbıdır. Bu, sadece, Kürtlerin ayıbıdır demiyorum, Türkler için de, Araplar için de, Farslar için de ayıptır... diyorum, kısaca bütün insanlık için ayıptır, diyorum. Dünyada, bütün halklar, öteki halklarla eşit ve onurlu bir şekilde yaşamalıdır.

Bugün, Kürt halkının köleliğe karşı başkaldırdığını, ulusal ve demokratik haklarının, insanlık değerlerinin mücadelesini vermeye başladığını, bu mücadelede epeyce mesafe katettiğini de görüyoruz. Bu özgürleşmenin ise insanlık için büyük bir kazanım olduğu açıktır. Bu noktaya nasıl gelinmiştir? İşte burada, PKK'nin düşüncesinin ve eyleminin çok büyük bir katkısı vardır. PKK'nin düşüncesi ve eylemi, dünyada, benzer köle koşullar içinde yaşayan, ezilen halklar için, ezilen sınıflar için önemli bir model oluşturabilir.

Beate Malkus- PKK ile devlet arasındaki çatışmanın sona ermesi için çözüm olarak neyi öneriyorsunuz?

Bu çatışmanın sona ermesinin temel şartı, devletin imhacı düşüncelerinden, imhacı politikalarından vazgeçmesidir. Devlet, "PKK'yı ezeceğim, yok edeceğim, asacağım, keseceğim, kökünü kazıyacağım..." yollu düşüncelerle ve politikalarla hiçbir yere varamaz. Sorunun çözümü için, soruna siyasal çözüm yolları bulabilmek için devletin PKK ile görüşmesi gerekir. Devlet ve hükümet yetkilileri, zaman zaman "Kürt realitesini tanıyoruz" diyorlar. PKK realitesi tanınmadan Kürt realitesini tanımanın önemli bir anlamı yoktur.

Devlet, "üçbuçuk eşkıya"yı muhatap almaz, diyorlar. "Üçbuçuk eşkıya" söylemi, devletin bir söylemidir. Devlet, kendi söylemine, kendisi de inanmıştır. Halbuki, PKK'nın ne kadar büyük bir kitleselliğe ulaştığı açıkça görülmektedir. Kürdistan'ın bazı yörelerinde gerillayla halkı ayırmak artık mümkün değildir. Bu, gerillayla halkın içiçe girmesi, organik olarak bütünleşmesi anlamına gelmektedir.

Beate Malkus- PKK, size göre, bağımsız bir Kürdistan için mi çalışıyor? Eğer böyle ise bu yol gerçekçi bir yol mudur?

PKK bu konudaki düşüncesini ifade etmeye çalışıyor. Konuşmalarda, yazılarda, demeçlerde, Kürdistan'a ilişkin düşünceleri, izlemek mümkündür. Benim bu konudaki kişisel düşüncem şudur: Kürtlerin, bağımsız Kürdistan için mücadele etmeleri gerekir. En doğru, en sağlıklı yol budur. Bugün, dünyada, Birleşmiş Milletler örgütünde temsil edilen, örneğin 180 devlet varsa, 181.'si de Kürdistan olsun. Kürtlerin Ortadoğu'daki nüfusları 35 milyonun üzerindedir. Kürdistan ülkesinin büyüklüğü 550 bin kilometrekareye yakındır. Halbuki, dünyada nüfusları, 10 bin civarında olan devletler bile vardır. Nüfusları 5 milyonun aşağısında olan pek çok devlet vardır.

Kürtler, Birinci Dünya Savaşı sonunda bölünmüş, parçalanmış ve paylaşılmıştır. Çok büyük bir haksızlığa uğratılmıştır. Bu, tarihsel bir haksızlıktır. Kürdistan'da devletlerarası sömürge sistemi egemendir.

Beate Malkus- Haziran ve Temmuz ayı içinde Avrupa Parlamentosu, Kürt sorunu üzerinde tartışacak,

a) Size göre bunun altındaki ilginç amaç nedir?

b) Avrupa Parlamentosu, self-determinasyon veya özerklik için bir karar verecek. Bunlar olası mıdır? Böyle bir karar verilirse sonuçları ne olabilir?

a) Bu bakımdan, Avrupa Parlamentosu'nun Kürt sorununu görüşmesi doğal bir gelişmedir.

b) Uluslararası kurumların Kürt ulusunun geleceğine ipotek koymaları son derece yanlıştır. Bu tür kurumların, "Bağımsız Kürt Devleti'nin kurulması hayaldir", "Kürtlerin kendi kaderlerini tayin hakkını kullanması mümkün değildir" gibi kararlar alması çok yanlıştır, çok isabetsizdir. Bilakis, Kürtlerin kendi kaderlerini tayin haklarının savunulması temel bir ilke olmalıdır. Zira, Kürdistan, bölünmüş, parçalanmış ve paylaşılmış bir ülkedir. Kürdistan'da devletlerarası sömürge sistemi egemendir. Buysa çok haksız bir uygulamadır. Uluslararası demokratik kamuoyunun buna dikkat etmesi gerekmektedir. "Türk Devleti ülkesiyle ve milletiyle bölünmez bir bütündür" sloganı, Kürdistan'ın parçalanmış, bölünmüş ve paylaşılmış yapısını sürdürmeyi amaçlamaktadır. Öte yandan uluslararası kurumlar için benzer konularda raporlar hazırlayan kişilerin, heyetlerin, sadece Türk hükümetiyle görüşmeleri, kaçınılması gerekli önemli bir yanlıştır. Türk devlet yönetiminde çifte standardın temel bir politika olduğu, sistematik bir politika olduğu gözlerden ve dikkatlerden uzak tutulmamalıdır. Esas muhalefet hareketiyle görüşmeyen kişilerin ve heyetlerin raporları kuşkusuz tek yanlı olacaktır.

Kürtleri kölelikten kurtaracak, Kürtleri özgürlüğe kavuşturacak hiçbir karar, hiçbir konuşma, yazı ve tartışma Türkiye'yi memnun etmez. Bu tür konuşmalar, yazılar, kararlar, tartışmalar, Türkiye'yi her zaman rahatsız eder. Fakat demokratik kamuoyu her zaman ezilenlerden yana olmalıdır. Özgürlüklerden yana olmalıdır. Kürdistan'daki devletlerarası sömürge sisteminin parçalanmasına ve Kürtlerin özgürleşmesine katkıda bulunmalıdır. Özgürleşme, bağımsızlık, sadece Türklerin hakkı mıdır? Kürtlerin de böyle bir hakkının olması doğal değil midir? Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra, Orta Asya'daki Türki cumhuriyetler birer birer özgürleşmiş ve bağımsızlığına kavuşmuştur. Yugoslavya dağılmaktadır. Bu koşullar altında Kürdistan'daki devletlerarası sömürge sistemini korumak, Kürdistan'daki bu statükonun aynen sürmesi için çaba harcamak, uluslararası barışa hizmet değildir. Ancak ırkçılığa ve sömürgeciliğe hizmet olabilir.

Beate Malkus- Türkiye'de Kürtlerin hakları için neden sadece PKK savaşıyor? Başka dini veya politik gruplar yok mu? Varsa neden bunlar PKK ile birlikte mücadele etmiyorlar?

Silahlı savaşı sürdüren sadece PKK'dır. Fakat, siyasal ve kültürel mücadele yürüten başka örgütler de vardır. Fakat, şunu da vurgulamak gerekir: Siyasal ve kültürel mücadele için gerekli koşulları, yine, PKK'nın silahlı mücadelesi yaratmıştır. Bu kanalı açan silahlı mücadeledir.

Metin Sever- Ahmet Arif'in ölüm yıldönümü nedeniyle bir soruşturma yapıyoruz. Ahmet Arif'le ilgili duygu ve düşüncelerinizi öğrenebilir miyiz?

Ahmet Arif'i, şiirleriyle, sohbetleriyle, dostluklarıyla, öfkeleriyle yakından tanıma olanağı buldum. 1974-1979 yılları arasında, **Ümit Fırat**'ın **Barış Kitabevi**'nde zaman zaman birlikte olurduk.

Şiirlerinin, cezaevlerinde, zulme, işkenceye ve haksızlığa karşı direnen genç insanlar için bitmeyen, büyük bir moral dayanak olduğuna tanık oldum. Direnen insanlar bu şiirlerden büyük bir güç alıyorlardı.

Ahmet Arif'in, insana, insanın değerlerine sonsuz bir bağlılığı ve saygısı vardı. İnsana, insanın değerlerine yapılan saldırılar onu çileden çıkarıyordu.

(*) **Özgür Gündem**'den **Metin Sever**'in 2.6.1992 tarihli sorusuna yanıt.
Bu açıklama yayınlanmamıştır.

KÜRT HALKININ TOPLUMSAL ve KÜLTÜREL KURUMLARI ÜZERİNE(*)

İsmail Safer- Her toplum yarattığı kurumlar ile ayakta durur. Bu açıdan bakıldığında Kürt halkının kendi toplumsal kurumlarını yaratması ve bu kurumlarla kendini ifade etmesi gerekir. Türkiyeli iki halkın, Türklerin ve Kürtlerin, eşitliğin olduğu bir ortamda, kendi toplumlarına özgü kurumlarla kendilerini ifade etmeleri ve bu doğrultuda birlikte yaşamaları oldukça sağlıklı bir yol olarak görülüyor. Buradan hareketle Kürt halkının toplumsal kurumlarını oluşturması konusunda ne söyleyebilirsiniz?

“Türkiyeli iki halk” kavramını benimsemiyorum. “Türkiyeli iki halk” kavramı Kürdistan kimliğini kabul etmiyor. “Türkiyeli iki halk” ise Kürdistan nedir? Kürtlerin yaşadığı ülkenin adı nedir?

Kürt halkının kendi toplumsal ve kültürel kurumlarını oluşturması elbette gereklidir... Kürtlerin günümüzde, bu konuda, yoğun bir çaba sarf ettikleri görülmektedir. Bu gecikmenin nedenlerinin araştırılması, bu konularla ilgili önemli ipuçları vermektedir.

İsmail Safer- Bugünden böyle bir kurumlaşmanın, yıllardan beri insanlar üzerinde etkili olan asimilasyon politikalarının, özellikle beyinsel asimilasyonun kırılması yönünde nasıl bir katkısı olur?

Asimilasyon politikalarının kırılmasında, beyinsel sömürgeleşmenin parçalanmasında, Kürtlerin kendi toplumsal ve kültürel kurumlarını oluşturmalarının rolü büyük olacaktır.

İsmail Safer- Böyle kurumlaşma çabaları için “Bundçuluk” eleştirisi oldukça rağbette. “Bundçuluk” eleştirilerinin resmi

(*) **Yeni Ülke**’den İsmail Safer’le 17 Haziran 1992 tarihinde yapılan röportaj.
Bu röportaj yayınlanmamıştır

İdeolojinin etkisiyle dile getirildiği konusunda neler söyleyebilirsiniz?

Kürtlerin kendi kurumlarını oluşturma çabalarına karşı çıkmak, ancak resmi ideolojiye hizmet eder. “Bundçuluk” çok farklı bir mekânda ve zamanda ileri sürülmüş bir düşüncedir.

“KÜRDİSTAN YURTSEVER AYDINLAR BİRLİĞİ'NİN ŞEREF ÜYELİĞİ”NDEN ONUR DUYUYORUM...(*)

Kürdistan Yurtsever Aydınlar Birliği- Sayın Beşikçi; Kürdistan Yurtsever Aydınlar Birliği (YRWK)'nin Birinci Kongresi'nde şeref üyesi olarak seçildiniz. Bir Kürt kurumuna üyeliğinizi nasıl görüyorsunuz?

YRWK'nın Birinci Kongresi'nde şeref üyesi seçilmekten onur duyuyorum.

Kürdistan Yurtsever Aydınlar Birliği- Bu son zamanlarda, Türk Devleti'nin Kürtlere karşı uyguladığı politikanın doğru olmadığı ilyice açığa çıkmıştır, bu siyasetin başarısızlığı ilan edildi. Acaba devletin resmi ideolojisinin düşmesinin nedenlerini yorumlayabilir misiniz?

Devletin şiddete dayalı çözüm uygulamalarının başarısızlığa uğradığı açıktır. Bu uygulamaların başarıya ulaşması zaten mümkün değildir. Gerillanın kararlı ve bilinçli tutumu, ulusal hareketin gelişmesine engel olan bütün kurumların aşınmasına yol açmıştır. Buy-sa, resmi ideolojinin iflası demektir. Gerilla, kendisiyle birlikte toplumu da değiştirmektedir. Gittikçe azgınlaşan, hiçbir hukuksal ve ahlaksal bir kural tanımayan devlet terörüne karşı, Kürt gerillaların kararlı ve bilinçli bir şekilde direnmeleri, fedakâr ve Vefakâr tutumları, izlenmesi gereken önemli bir süreçtir. Son yıllarda, Kürt toplumunun değerlerinde, çok önemli, köklü değişiklikler olmuştur. Gerilla, çok büyük toplumsal ve siyasal değişimlerin kanallarını açmıştır. Gerillanın girdiği ve etkin olduğu alanlarda çok sağlıklı toplumsal ilişkiler gelişmektedir.

Yalnız, şu konuların da gözden ırak tutulmaması gerekiyor. Gerilla mücadelesi, serihildanlar, bunların yarattığı toplumsal kurtuluş ve özgürlük hareketi konularında, Türk kamuoyunda, henüz önemli

(*) Kürdistan Yurtsever Aydınlar Birliği (YRWK) ile 24 Temmuz 1992'de yapılan röportaj.

bir bilinç oluşmadı. Halbuki böyle bir bilincin oluşmasının çok önemli olduğu açıktır. Ayrıca bu süreçlerin, Türk parlamentosuna yansması da gerekiyor. Bu konuda, çok büyük engellerin yaşandığını, Kürt milletvekillerinin, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde duygu ve düşüncelerini ifade edemediklerini, böyle bir durumda çok büyük tepkilerle, terörle karşılaştıklarını görüyoruz. Böylesine katı bir tutumun, sorunun çözülmesinde önemli bir engel oluşturduğu tartışılmazdır. Üçüncü bir boyuttan daha söz edebiliriz. Kürdistan Ulusal ve Toplumsal Kurtuluş Mücadelesi konusunda, dünyanın demokratik kamuoyunda, özellikle Avrupa'da yaygın ve yoğun bir bilincin oluşması da önemli. Bu son konuda çok sağlıklı bir gelişmenin olduğunu biliyoruz. Dünyanın, özellikle Avrupa'nın demokratik kamuoyu, Kürt sorununa karşı artık, daha duyarlı. Ve bu duyarlılık gündemden güne artıyor. Gerilla mücadelesinin çok önemli kazanımlarından birisi de bu olsa gerekir.

Bütün bunlar, kuşkusuz, bir gerilla hareketi, bir serihildan varolduğu için gündeme geliyor. Gerilla mücadelesi ve serihildanlar konusunda, Türk toplumu yeterli bir bilince ulaştığı zaman, bu bilinçlenme parlamentoya da yansıdığı zaman, dünyanın demokratik kamuoyunda da bilinçlenme yaygınlaştığı zaman, siyasal çözüm arayışları gündeme gelebilir.

Kürdistan Yurtsever Aydınlar Birliği- Kürt aydınlarının durumunu nasıl görüyorsunuz, acasa Kürdistan'daki gelişmelere göre rollerini oynuyorlar mı?

Son 1,5-2 yıl içinde Kürt aydınlarının değer yargılarında, tutum ve davranışlarında önemli değişimler oldu. Kürt gerillalarının fedakârlığı ve vefakârlığı, yurt sevgisi, tarih ve toplum bilinci Kürt toplumunun bütün kesimlerini etkiliyor. Kürt aydınlarının önemli bir kesiminin yüreklerinde depremler yaratıyor. Yüreklerde yeni yerel kıvılcımlar, tomurcuklanmalar oluşuyor. Kürt aydınlarının önemli bir kesimi, artık, Kürt sorununa daha ciddi, daha sağlıklı yaklaşıyor. Sorundan kaçış için enternasyonalist söylemler üretmeye çalışmıyor, sorunu bizzat göğüslüyor. Bugün, Kürt şehirlerinde, **Yeni Ülke**'nin **Özgür Gündem**'in **Welat**'in, **Azadî**'nin vs. muhabiri olmak, çok büyük bir bilinç, fedakârlık ve vefakârlık gerektiriyor. Çünkü, düşman bu muhabirleri taraf olarak kabul ediyor. Bu muhabirlere karşı, öldürüp yok etmek de dahil her türlü operasyonu gerçekleştirebiliyor. Böyle bir devlet terörüne rağmen, **Yeni Ülke**'nin **Özgür Gündem**'in **Welat**'in, **Azadî**'nin vs. muhabirleri Kürt şehirlerinde de kararlılıkla, bilinçle, büyük bir görev duygusuyla çalışıyorlar. Birincisi öldürülse

bile onun yerini almak isteyen 2-3 kişi muhakkak ortaya çıkıyor. Bunlar, artık, Kürtlerin, kendileri için de mücadele ettiklerini gösteriyor.

Yukarıda, Kürt aydınlarının düşüncesinde, tavır ve davranışlarına, ruhsal yapısında önemli değişimler olduğunu vurguladık. Gerilla mücadelesiyle, serihildanlarla yakın ilişkide olanlarda bu değişim daha hızlı, daha olumlu. Fakat gerillanın, serihildanların kanal açma gibi bir durumu da var. Gerillaya uzak duran, gerillayı suçlayan Kürt aydınları da, açılan bu kanallar vasıtasıyla ve oluşturulan bu ortam içinde kendilerini daha iyi ifade etme olanakları buluyorlar.

Kürdistan Yurtsever Aydınlar Birliği- Bugün Kürt Enstitüsü'nün başkanlığını yapıyorsunuz, neden bu görevi kabul ettiniz, acaba birçok problemleri olan bir Kürt kurumunun idaresi için mi? O halktan olmayan bir aydın için zor değil mi?

Kürt Enstitüsü'nün başkanı Kürt olmalıdır ve Kürtçe konuşmalıdır, kanısındayım.

Kürdistan Yurtsever Aydınlar Birliği- Sosyolojik olarak, Kürdistan devrimli Türk halkı için ne gibi roller oynayabilir?

Kürdistan devrimi, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ve Türk toplumunun demokratikleşmesine çok büyük katkılar yapacaktır. Türk Devleti'ni demokratikleştirebilecek en önemli toplumsal ve siyasal güçlerin başında, gerilla hareketi, dolayısıyla PKK gelmektedir. PKK'nın, dünyada, ırkçı ve sömürgeci baskılar altında olan, başka toplumlara örnek olmak gibi farklı bir konumu daha vardır.

Kürdistan Yurtsever Aydınlar Birliği- Şimdiye kadar, Kürt sorunu için, devlet tarafından başınız birçok kez ağrıtılmıştır. Bu sorunla neden bu kadar uğraşmışsınız, acaba Kürt sorunun haklılığından mı, yoksa başka bir şeyden mi?

Bunu, dünyayı ve toplumu anlama ve kavrama heyecanı çerçevesinde değerlendirmek gerekir. Bilimsel bir çaba...

Kürdistan Yurtsever Aydınlar Birliği- Birçok kez konuşma ve yazılarınızda dile getirdiğiniz gibi, Kürdistan'ın durumu koloniliğinden daha kötüdür. Millî şahsiyetli asimile edilmiştir. Siz göre PKK liderliğinde yürütülen bu devrim, millî şahsiyetini geri getirebilir mi, neden?

PKK'nin böyle bir fonksiyonu ve konumu vardır. İkinci ve üçüncü soruyu cevaplarken bunu belirtmeye çalıştım.

Kürdistan Yurtsever Aydınlar Birliği- Kürt dili sorununa gelelim. Siz Kürtçe bilmiyorsunuz, fakat bir Kürtten daha fazla Kürtçe'yi savunuyorsunuz. Dil, Kürt halkı için nedir ve Kürt dilini savunmanızın nedenlerini öğrenebilir miyiz?

Kürt diline, Kürtçe'ye gerekli ilgi gösterilmelidir. Bu konuda çok duyarlı olmak gerekir. Sömürgecinin diliyle ve kültürüyle, değil bağımsız Kürdistan'a ulaşmak, Kürt özerkliğine ulaşmak bile mümkün değildir. Dil ile kültür arasında çok önemli bir bağ vardır. Hangi dil ile konuşuyorsanız, hangi dil ile yazıyorsanız, o dile has kültürle, o kültürün düşünce biçimiyle bütünleşirsiniz. Bu, şuur altında gelişen bir süreçtir, somut olarak izlenmesi oldukça zordur. Anadile yönelme bu bakımdan da önemli bir zorunluluktur.

Kürdistan Yurtsever Aydınlar Birliği- Dil sorunu (Kürt dili) nasıl çözülebilir?

Dil sorunu, bunun eksikliğinin hissedilmestyle çözülür. 15-20 yıl önceleri, Kürtler, Kürtçe bilmemenin, Kürtçe konuşmamanın önemli eksiklik olduğunu hissetmiyorlardı. Kürtçe yazma konusunda hiçbir çaba harcanmıyordu. O zamanki Kürtlerin diri kesimleri, aydınlar, devrimciler, örneğin, dünyadaki herhangi bir ulusal kurtuluş hareketi konusunda etrafı tartışmalar yaparlardı. Türk devrimcileriyle bu konularda girilen tartışmalar epey canlı olurdu. Çin, Vietnam, Filistin, Angola, Nikaragua vs.... Ulusal kurtuluş hareketlerinin tarihçesi, ulusal kurtuluş hareketindeki çeşitli örgütler, bu örgütlerden birbirleriyle çelişenler, çatışanlar... Bu konularla ilgili olarak hiçbir Kürt "ben bu konuyu bilmiyorum" demezdi. Muhakkak bir şeyler söylerdi. "Bilmiyorum" demek çok ayıptı. Marksizmin-Leninizmin klasikleri, 1917 Ekim Devri'ni, Çin'de sosyalizmin kuruluşu, Küba'da sosyalizm gibi konularda da benzeri durumlar söz konusuydu. Devrimci Kürtlerden söz ediyorum... Bilmediğini söylemek utanç konusuydu. Kürtler hiç bilmedikleri bir konu olsa bile, kendilerinin üç-beş satır konuşmak gerektiğini hissederdiler. Fakat Kürtçe'ye sıra geldiği zaman veya herhangi bir nedenle Kürtçe söz konusu olduğu zaman, Kürtler, "ben Kürtçe bilmiyorum, asimile olmuşum" derlerdi. Acaba, bunu, "övünme" gibi belirtenler de var mıydı? Yine bu süreçte Kürtlerde utanma veya sıkılma duygusu hissedilmezdi.

Kürt aydını denildiği zaman incelenmesi gereken önemli süreçlerden biri de budur kanısındayım.

Şimdi durum çok değişti. “Kürtçe bilmiyorum” sözü bir utanma duygusu içinde belirtiliyor. Kürtçe bilmemenin giderilmesi gerekli bir eksiklik olduğu da vurgulanıyor. Bütün bunlara rağmen, düşüncede, tavır ve davranışlarda önemli değişiklikler olmasına rağmen, Kürtçe’ye yeterli ve gerekli ilginin gösterildiği kanısında değilim. Sömürgecinin diline ve kültürüne öncelik verilerek siyasal başarılarla ulaşmak olası değildir, kanısındayım.

Kürdistan Yurtsever Aydınlar Birliği- Kürt aydını için bir mesaj göndermenizi rica ediyoruz.

Kürt aydınının temel özelliklerinden biri, ülkesinden, Kürdistan’dan kopukluğudur. Bu durumda, Türk şehirlerinde olmakla, Avrupa’da veya dünyanın başka şehirlerinde olmak arasında çok önemli bir fark yoktur, kanısındayım. Gerilla mücadelesi içinde yer alan Kürtler için böyle bir kopukluğun söz konusu olmadığı söylenebilir. Çünkü bu kategorinin, Kürdistan’da derin ve yaygın kökleri olduğu bilinmektedir. Fakat geriye kalan Kürtlerin, Kürdistan’daki Kürt halk yığınlarıyla ciddi bir bağ kuramadıkları sürece toplumsal bir kategori olarak, bir baskı unsuru olarak ciddiye alınmamaları yine gerçektir.

Kanımca, Kürt aydın kategorisinin çok büyük bir kısmı Kürdistan’dadır. Kürt aydını denildiği zaman, Dünya ve Ortadoğu koşulları içinde kendi toplumunu kavrayabilen, kendi ulusunun politik toplumsal olaylar konusunda neden ve sonuç ilişkileri kurabilen, bütün bunları çevresine anlatabilen, bu konularda kendi kendine görevler yükleyebilen bir kategoriyi anlamak gerekir. Bu kategoride, “bilmek”ten çok, belirli ilkeler çerçevesinde, tavır ve davranışta bulunmak önemli olmaktadır.

Kürdistan Yurtsever Aydınlar Birliği- Rewşen dergisinin başyazarlığı adına teşekkürlerimizi sunar, ellerinizi sıkar ve çalışmalarınız için başarılar dileriz.

Bazı konulardaki düşüncelerimi açıklama olanağı verdiğiniz için ben teşekkür ederim. **Rewşen**’e ve **Rewşen** çalışanlarına başarılar dilerim.

“ÇOK BÜYÜK BİR KAVGANIN İÇİNDEYİM”(*)

Ankara Gündem- Sosyolog Dr. İsmail Beşikçi ve Kürtlerle ilgili çalışmalarını yayınlayan Yurt Kitap Yayın'ın sahibi Ünsal Öztürk, 29 Haziran'da bütün gün DGM'de “savunma” yaptılar. Ankara DGM savcılığının Beşikçi'nin 9 kitabı için istediği 900 milyonluk para cezasına karşılık Beşikçi mahkemeye toplam 18 sayfa tutan 4 metin verdi. Savcının “devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmaya yönelik” suç işlediği iddiasına karşı Beşikçi, “Bu gerçekleri çarpıtmaya yönelik bir slogandır” savunmasında bulundu. “Bizlere resmi ideolojinin bu sloganını eleştirdiğimiz, benimsemediğimiz için ‘bölücü’ denmektedir. Halbuki biz Kürtlerin özgürlüğünü savunuyoruz. Esas bölücüler, Kürdistan'ı bölenler, parçalayanlar ve paylaşanlardır. Biz bölünmüş, parçalanmış ve paylaşılmış Kürtlerin özgürlüğünü savunuyoruz” diyen Beşikçi, savcıya “kendi Türk kimliğini inkâr eden, Bulgarlaşan, böylece Bulgaristan Devleti kademeleri içinde her türlü görevi alabilen kişileri nasıl değerlendirildiğini” sordu.

“Artık Türkiye'nin siyasi hayatında Kürt ve Kürdistan çok önemli birer gerçekliktir. Resmi ideolojiyle çarpıtılması, yok sayılması, niteliğinin değiştirilmesi mümkün değildir” diye konuşan Beşikçi, “Kürt ulusu, diliyle, Kültürüyle, tarihiyle, Türklerden ayrı bir ulustur. Türk ulusu sözcükleri Kürtleri kapsamaz. Kürdistan ayrı bir ülkedir” dedi.

Beşikçi ile birlikte yargılanan Ünsal Öztürk de, “yaptığımız iş onur vericidir, suç işlemek, suç işliyor. hissine kapılmak aklımızdan hiç geçmemektedir” diye başladığı savunmasını “biz göğsümüzü gererek düşünce özgürlüğünü savunduğumuzu, kitaplarımızı yayınlamaya devam edeceğimizi, Doktor İsmail

(*) **Özgür Gündem**, 4 Temmuz 1992

Yukarıdaki tam metin **Özgür Gündem**'de kısaltılarak yayınlanmıştır.

Beşikçi'nin kitaplarını yayınlamayı sürdürceğimizi söylüyoruz. Bizim için geriye dönüş yoktur. Bundan sonrası size kalmış, vereceğiniz hiçbir karar kabulümüz değildir" diyerek bitirdi.

Bütün bir gün süren duruşmadan sonra, Beşikçi ve Öztürk'le "Özgürlük serüvenleri" üzerine *Gündem*'den Selami İnce konuştu.

Selami İnce- Uzun süredir yargılanıyorsunuz. Son yargılanmanızda sizden 900 milyon lira istendi. İlk mahkemenizden bu son mahkemenize kadar Kürdistan'da ne değişti. Savcılarda ne değişti?

Ben 1960'lı yıllardan bu yana Kürtlerle ilgili araştırmalar yapıyorum. O yıllarda Türkiye'nin en demokratik döneminin yaşandığına inanılır. O dönem Kürt sorunu en az tartışılan konulardan biridir. 1980'li yıllar ise, en antidemokratik yıllar olarak bilinir ve öyledir de. Fakat 12 Eylül sonrasındaki bu dönemde Kürdistan konusunun anlaşılmasında çok önemli adımlar atılmıştır. Kürdistan sorununun anlaşılmasında büyük bir ilerleme oldu. Bu, bir mevzuat değişimi sonunda gelişen bir durum değildir. İnsanların zihninde büyük bir değişiklik oldu. İnsanlar zihinlerini özgürleştirdiler. 1960'lı yıllara nazaran sorunun anlaşılmasında ve anlatılmasında çok büyük bir gelişme vardır.

Değişmeyenlerin başında savcılar geliyor. Bana hâlâ aynı soruları soruyorlar. Savcılar hâlâ "bölücülük, ırkçılık" suçlamasında bulunuyor. Hatta "Kürtleri tanıyoruz" gibi sözlerin de edildiği bir dönemde savcılar hâlâ 60'lı yıllardaki savcılar gibi. Onlar, "Kürtlerin aslında Türk olduğu"nu anlatmaya devam ediyorlar.

Bedelini ödeyen insanların sayısı çoğaldı. Göze alan insanların sayısı çoğaldı. 60'lı yıllarda Kürt sorununu anlamaya, kavramaya çalışanları "şu, şu, şu" diye sayabiliydiniz. Şimdi sayamıyorum, pek çok oldular.

Selami İnce- Sayın Öztürk, bir süredir Beşikçi ile birlikte yargılananlara Yurt Kitap-Yayın sahibi olarak siz de eklendiniz. Beşikçi'den önce de yayınladığınız kitaplar yüzünden defalarca yargılandınız ve gözaltına alındınız. Ama sizin tarihiniz biraz daha yeni. Sizin gözlemlerinizi ne? Neler değişti?

Benim ilk gözaltına alınmam, 1976 yılında yayınlanmış *Darağacında Üç Fidan* adlı Deniz'in, Yusuf'un, Hüseyin'in anlatıldığı bir kitabı yeniden yayınlamamdan sonraydı. Biz bu kitabı *"Yüreklere"*

"Şafakta Kıvılcımlar" ismiyle yayınlıyorduk. Matbaacının ihbarı sonucu polis gelip kitapları aldı ve bizi de götürdü. Kitaplar daha ciltlenmemiş durumdaydı, her yerde gazel gibi dağıtılmıştı. Bize emniyette örgüt muamelesi yaptılar. THKO'lu olduk, THKO'dan TKP-ML'ye, oradan da TİKB'ye terfi ettik. En sonunda PKK'lı muamelesi görüyoruz.

Yıllar sonra, **İsmail Beşikçi**'ye rastladık. **Beşikçi**'nin kitaplarını basmak kadar onunla tanışmak, sohbet etmek de bizim için çok sevindiriciydi. Burada ifade edemeyeceğim kadar güzel bir duyguydu bu. Biz devrimci demokrat insanlar olarak Kürtlerin her türlü mücadelesine sıcak bakan insanlarız. İlk kitaplarımızı basarken bu duygu bugünkü kadar yoğun değildi. O zamanlarda da baskınlar, takipler yaşadık. Direniyorduk yine. Kürtleri tanıma, ezilen insanlarla birlikte olma ve hele **Beşikçi** ile tanışma bizi bir yayıncı olmaktan öte çok duyarlı bir insan yaptı. "Yayıncı yayıncıdır ve her türlü kitabı basar" anlayışında biz zaten değildik ama daha bir mücadeleyi anlamaya çalıştık. İşte bu dönemde Kürt mücadelesi, Kürt sorunu ve Kürtlerin yaranna neler yapılabilir onu düşündük ve katkımızı ortaya koymaya karar verdik.

Bu devletin niteliğini zaten biliyoruz. 1991'in Temmuz ayından bu zamana kadar geçen bir yılda **İsmail Beşikçi**'nin toplam 19 kitabını yayınladık. Bu yayınlar sürecektir. Kitapların 14'ü hakkında dava açıldı ve 11'i toplatıldı. Biz bu aşamada şunu gördük. Bir defa basın özgürlüğü diye bir özgürlük Türkiye Cumhuriyeti'nin hiçbir döneminde olmadı. Şimdi de yok. "Basın özgürdür, kimse sansür edemez" lafı sadece bir yalandan ibarettir. Kürtlerle ilgili mevzuat da çok farklı. Kürtlerle ilgili ceza maddeleri esas itibarıyla duruyor. Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi Kürtlerle ilgilidir. Kürtlerle ilgili görüş belirtirseniz sizi "terör" suçlusu diye yargırlarlar. Biz yayınlarımızla ilgili olarak Kültür ya da Adalet Bakanlığı'nı muhattap alamıyoruz. Bizim muhattap alacağımız kurum doğrudan doğruya İçişleri ve Millî Savunma Bakanlığı. Düşünce hiç özgür değil. Bugünlerde **Sabah**'ın Bayram'da çıkmasını tartışıyorlar. Basının ne kadar özgür olup olmadığını bu düzlemde tartışıyorlar. Biz kendi pratiğimiz içinde gördük ki, bu ülkede düşünce terör suçu olarak değerlendirilmeye devam ediyor. Devlet bu konuların üstünü de örtmeye çalışıyor.

Selami İnce- Sayın **Beşikçi**, ikiniz de Türksünüz ve biriniz Kürtlerle ilgili en önemli araştırmaları yapıyor diğersiniz de bunları yayınlıyor. "Siz Kürt değilsiniz ama niye hep Kürtlerle ilgiliniyorsunuz" sorusu herhalde çok soruluyor. Sizin bu işten

çok kâriniz olmadığı açık. Tavrınızı nasıl değerlendiriyorsunuz, gerçek aydın tavrı mı bu? Türkiye'deki aydınlara, fikir adamlarına bakıldığında siz mi aydınısınız yoksa onlar mı? Türkiye'de aydın olmak ne anlama geliyor?

Kürtlerle ilgili çalışmaların yüzünden ilk sistemli baskıyı 1960'lı yılların sonlarına doğru yaşamaya başladım. Üniversitedeydim. Erzurum Atatürk Üniversitesi'nde. Yazılan makale'lerimden, kitaplarından dolayı önce üniversitenin bir baskısıyla karşılaştım. Üniversitede Sosyoloji okutanlar, toplumsal bilim okutanlar benim çalışmalarına karşı yoğun bir kampanya başlattılar. Hakkımda komisyonlar oluştu. İdeolojik bir baskıydı bu. Bu komisyonların raporlarına göre, beni üniversiteden de uzaklaştırdılar.

Burada bir aydın tavrından söz etmek mümkündür. Siz düşüncelerinizin doğru olduğunu düşünüyorsunuz ve orada ısrarlı oluyorsunuz. Örneğin şunu yapmak da mümkündü o yıllarda. Madem bu konu çok tehlikeli ve hiç kimse onun konuşulmasını, yazılmasını istemiyor, üniversitede de hakkınızda böylesi bir soruşturma açıldığına göre, demek ki üniversitede bu koşullarda ilerlemek pek mümkün değil, öyleyse ben konumu değiştireyim diye düşünebilirdim. Pek uğraşmayayım, daha az tehlikeli konularla uğraşsam iyi olur diyebilirdim. İşte böyle dememek bir aydın tavrı. Doğru bildiğiniz bazı konular var ve siz bu konuda ısrarlı oluyorsunuz, çalışmalarınızı sürdürüyorsunuz, elbette bu süreç içinde devletin birtakım yaptırımları da geliyor ve bu yaptırımlar günden güne artıyor. Bunu hâlâ sürdürmek aydın tavrıdır.

Çok büyük bir kavganın içinde olduğumu ilk kez 1972 yılının Kış aylarında kavradım. Benim elbette o zamana kadar Kürtler konusunda düşüncelerin vardı ve Kürtleri kavramaya çalışıyordum ama ilk büyük, çok büyük bir kavgayla karşı karşıya olduğumu o yıl anladım. **Doğu Anadolu'nun Düzeni, Alikan Aşireti** gibi kitapları yazmıştım. Birtakım makaleler yazılmıştı fakat bu yıla kadar sorunun büyüklüğünü kavradığımı çok sanmıyorum. Tekrar ediyorum, 1972 yılında çok büyük bir kavganın içinde olduğumu fark ettim,

Diyarbakır'da Sıkıyönetim Mahkemesi'nde yargılanıyoruz. Kitaplardan yargılanıyoruz. Üniversitede anlatılan Sosyoloji dersleri, işte makaleler. Bu yargılamada yazdıklarınla ilgili tanıklar geliyor. Hiç gerek yok buna. Mahkemenin "sen mi yazdın" diye sorması yeterli. Getirdikleri tanıklar da üniversitenin rektörü, dekanlar, profesörler ve öğrenciler. Onlar diyorlar ki, **"Beşikçi, üniversitedeki bütün kötülüğün başını çekiyor. Ne kadar kötülük varsa hepsi bunun başının altından çıkar"** böyle şeyler söylüyorlar. Rektöründen öğrencisine ay-

nı şeyi söylüyorlar. Asıl önemlisi, "bu hiç doğru şeyler yazmadı" diyorlar. "Anlamsız, saçma-sapan, yanlış şeyler yazdı" diyorlar. Bilimde yanlış yazdı diye insan suçlanır mı, yazmışsa yazmış, sen de doğru-sunu yazarsın. Suçlama niye? Bir kitap yazmışım ben, Kürt aşiretlerini bu kitap temsil etmezmiş. Edenini yazarsın. Bu çalışmalar yüzünden iki üç gün suçlandım, yargılandım. Mahkeme çok hareketli geçti.

Ben tek başıma orda bunlarla cebelleşiyorum. Bir keresinde **Mehdi Zana**'ya sitem ettim. "O kadar konuşuyorum, kimse beni dinlemeye gelmiyor" dedim. **Mehdi** de o zaman bizimle birlikte tutuklu-ydu. Ziyaret sırasında, çırağına söylemiş, "Gidip **Beşikçi**'nin duruş-masını izleyeceksin" demiş. Çırağı daha nizamiyenin kapısında öyle bir korkutmuşlar ki, genç adamı göndermişler geri. Çırağı "İşledik seni, Ankara'ya da bildireceğiz" diye korkutmuşlar ve içeri sokma-mışlar. İçeriyi kimseyi almıyorlarmış. Duruşma açık olduğu halde içeriyi hiç kimseyi almıyorlardı.

Tanıklar korkunç şeyler söylüyorlardı. Ben konuşunca "otur, biz senin ne söyleyeceğini biliyoruz" diye beni azarlıyorlardı. Adamlar ta-nık ama mahkeme onlara çok itibar ediyor. Tanıklarla mahkemenin bu denli içli dışlı olmasının doğru olmadığını söyledim. Kafes dedik-leri bir yerden görüyorum, tanıklar savcının, yargıcın odasında otu-ruyorlar. Çay, kahve içiyorlar. Bunlara itiraz ettiğimde, mahkeme başkanı "sanık bize iyi ki hatırlattı, biz şimdiye kadar bu saygıdeğer adamlara kahve içirmemiştik, bundan sonra kahve içireceğiz" dedi. Böyle derin bir çelişkimiz vardı mahkemeyle ve tanıklarla. Zaten o doğrultuda kararlar verildi. Bu süreçte kavradım ki, kavga ne kadar büyük ve ne kadar derin.

O kış profesörlerden biri gelip Kürtçe'nin olmadığını açıkladı. Bi-risi benim ne kadar tehlikeli bir suçlu olduğumu anlattı. Biz biliyo-ruz ki Kürtçe konuşanlar var. Profesör olmadığını söylüyor. O zaman düşünüyorum, ne kadar büyük bir kavganın içindeyim. O zaman şöyle de bir sıyrılma yolu vardı. Mahkemede "ben devrimci bir kişi-yim, ulusların kendi kaderini savunuyorum ama eşitlik ve kardeşlik-ten yanayım. Türkiye'de herkes kardeştir" diyebilirdiniz. Kürtleri çok vurgulamadan da bu açıklama yapılabilirdi. İşte "Türkiye'de Kürtler var ama ben işte herkesin eşitliğini ve kardeşliğini istiyorum" gibi sözler edilebilirdi. Ben bunu anlamaya çalışıyorum diyebilirdiniz ve daha da ileri gitmeseydiniz, benim hakkımdaki karar o zaman böyle olmazdı. Ben, kavgayı fark edince, Kürtlerden, ezilenlerden yana ta-vır koymam gerektiğini fark ettim. Arkadaşlarıma, yargılananlara ba-karak zihnimde bir değişiklik oluştu. Öğrenciler vardı. Türkiye İşçi Partisi mensubu insanlar vardı. Konuştum, tartıştım, sorunun bo-

yutlarını kavradım. O süreçte Kürt kimliğini vurgulamak gerektiğini, Kürt kimliğinin ezildiğini, parçalandığını vurgulamak daha önemlidir yargısına vardım.

Bilimsel bir kavrayış olarak da düşünebilirsiniz bunu. Bilimin bir özelliği vardır. Vardığınız sonuçları açıklayacak kadar cesur ve dürüst olmak. Örneğin 17. yüzyılda yaşıyorsunuz ve dünyanın döndüğünü gördünüz ama açıklayamıyorsunuz. Açıklamamak dürüstlük değil. Varılan sonucu açıklayamamak, bazı kurumlardan korkmak dürüstlük olamaz. Bilimsel süreç cesaret ve dürüstlük üzerine kuruludur. Bilimin önemli boyutları bunlardır. Bilimsel bir sürecin ayrılmaz bir parçasıdır bu tür aydın tavrı.

Selami Ince- Sayın Öztürk, bu konuda siz neler söyleyeceksiniz?

Ben nereye çekersen çıkarı için oraya gelen yayıncılardan ayrışmak gerektiğini düşünüyorum. Ben onlardan değilim. Ezilenlerden, ezilen sınıflardan ve uluslardan yanayım. Liberal bir yayıncı değilim.

Bugün bulunduğum mevzi bir yayınevi, 1987'den bu yana bu mevzideyim. Bizim, **Adressiz Sorgular** kitabımız, 12 Eylül'de direnen, arkadaşlarını vermeyen, işkencede tek bir harf bile söylemeyen, kendilerine yardım edenleri ele vermeyen komünistlerin mücadelesini anlatır. Bu kitabı yayınladığım için ben iki kere göz altına alındım. Bunu şunun için anlatıyorum. Türk Devleti kendini eleştirecek hiçbir düşünceye izin vermiyor. **Adressiz Sorgular**'da net insanî tavrı vardı. İşkencede konuşmamak, arkadaşları ele vermemek, ihanet etmemek çok yüce bir insanî durumdur. Beni DGM savcısı öyle bir sorguya çekti ki, kitabın kapağında direnen bir insanın resmi vardı, bana bunun ne olduğunu, ne anlama geldiğini, bununla hangi suçu işlediğimi soruyor. Demiyor ki, bu adam işkence görmüş, bunu hangi insanlık düşmanı yaptı. Bu işkencede mi olmuş, işkencecileri kim koruyor? Hiçbir soru kitapta anlatılan işkencecileri araştırmaya yönelik değil. Kitapta anlatılan suçları değil de bu kitabı benim niye yayınladığımı soruyor. İşkence yapmak savcıların gözünde o kadar meşru ki. İşkence gören insanların duygularını, düşüncelerini anlatması, bunu yayınlamak ise suç. İşte Türk Devletinin basın özgürlüğü.

İşte bu pratik süreçte biz bunu gördük. Biz ezilenlerden yana kitapları yayınlamak için hiçbir mevzuat tanımıyoruz. Yüzyıllar önce ortaya çıkmış düşünce özgürlüğünden geri adım atmayacağız. Mücadelemiz sürecektir. Bu anlamda Kürtlerle ilgili kitapları da yayınlayacağız. Düşünce özgürlüğü, bizim gibi tavrı almayanlara var. İnsanların

kendilerine otosansür koymaları isteniyor. Tereddütlü insanlar yaratılmak isteniyor. İnsanların, mevcut devletin politikalarını eleştirebilmeleridir düşünce özgürlüğü. İnkâr etmemeleridir. TV'de "suç aleti" olarak kitabın çıkmadığı döneme kadar biz mücadelemizi sürdüreceğiz. Devlet, her attığımız adımda karşımıza çıkıyor. Düşünce özgürlüğünün olmadığı yerde hiçbir hak alınamaz.

Selami İnce- Sayın Beşikçi, Türkiye'de garip bir "bilim tapınısı" yaşanmıyor mu? Solcuların da sanıyorum bazen gözardı ettikleri bir "saf bilimcilik" var. Siz, bilim adamlığı için en azından "varılan sonucu açıklama dürüstlüğü ve cesareti" gibi bir kıstas getirdiniz ama bu ülkede bir sürü de bilim adamı var. Siz de bilim adamısınız, onlar da. YÖK Kürtlerin olmadığını kanıtlayın diye üniversitelere genelge gönderiyor. Kim bilim adamı?

Resmi ideolojiyi yeniden üreterek bilim yapılamıyor. Türkiye'de toplumsal bilimler, aslında, resmi ideolojinin yeniden üretilmesi için vardılar. Türkiye'de toplumsal bilim her şeyden önce resmi ideolojiyi eleştirebilmelidir. Oysa üniversiteler resmi ideolojiyi doğrulamaya çalışıyorlar. Üniversitenin ürettiğine bilim demek doğru değildir.

Bir üniversitenin senatosuna sözünü ettiğiniz genelgenin gittiğini düşünün. Oturup bu direktifi doğrulayacak çalışmalara girmeyi tartışıyorlar. Aslında bilim, ne o direktifin yazılışı sırasında var, ne de o tartışmada. Hiç yok buralarda. YÖK, yönetime daha yakın bir kurum olduğu için böyle bir konuyu rektörlere gönderebilir ama siz bilimsel bir tavır sergileyen kurum olarak buna karşı çıkmalısınız. Devlet böyle bir çalışma yapar mı, yapmaz mı, o başka bir konu.

Türkiye'de hiçbir zaman üniversite olmadı. Üniversite olsaydı, YÖK olmazdı. Sadece 12 Eylül'le ilgili bir olay değil bu. Üniversite hep resmi ideolojiyi üretti. 1960'lı yıllarda bana Kürtlerle uğraşmamalıyım denirdi. Tehlikeli şeylerle uğraşmamam gerektiğini bana üniversitenin ilericileri söylüyordu.

Selami İnce- Hocam, son zamanlarda bir de "tamam Kürtler var ama, terörizm başka" gibi bir eğilim baskın olmaya çalışıyor. "Kürtler olsun ama devlete zarar vermesinler"e kadar geldik galiba. "Kürt" derken aklımıza ne gelmeli?

Tüm ulusal ve demokratik hakları gasp edilmiş bir halkın bu haklarını yeniden kazanabilmek için mücadele etmeleri geliyor aklıma. Yoksa hiçbir sorunu olmayan insanlar Kürt değildir. Bana hep

“Siz Kürtleri savunuyorsunuz ama” diye başlayıp devlet katında belli bir kademeye gelmiş Kürtler gösterildi ve “bunlar Kürt olmadıklarını söylüyorlar” denildi. Adam kimliğini inkâr edince üniversiteye hoca olabiliyor, devlet katında olabiliyor. Kendi kimliğini inkâr ettikten sonra her şey olursun. Bizim düşündüğümüz Kürt, tüm ulusal ve demokratik hakları gasp edilmiş ve bunları kazanmaya çalışan, büyük bir mücadele veren insanlardır.

Selami İnce- Uzun yıllardır Kürtlerle ilgileniyorsunuz. Emniyet, mahkeme ve cezaevi üçgeninde hiç Kürtlerden de baskı gördüğünüz oldu mu?

Görmez olur muyum hiç. İşkencecilerin birçoğu Kürt. Kimliklerini inkâr etmiş Kürtler, o kadar çok ki. 1971'de emniyette sorgulamaya çalışan polis, savcılıkta ifademi almaya çalışan savcı Kürttü. Kimliğiyle ilgili olarak adam hiçbir şey istemiyor ki. Tabii işkencelerde “Ben Kürdüm, hiçbir şey istemiyorum, sana ne oluyor” diye sormazlar mı? Ne biçim kızıyorlardı. Bunların da sayısı çoktur.

Selami İnce- O zaman ne duyardınız Hocam? Hangi duygu en ağır yaşırdınız?

Hüzün. Hüzün tabii ki... Benim hakkımda Kürtlerin yaptığı iki önemli ihbar vardır. Biri 1971'de. Sosyoloji profesörüydü ihbarcım. 1980'li yıllarda da bir ihbarcım vardı. O adam o zamanlar kendisine Marksist-Leninistim diyordu. Şimdi Atatürkçü. 1970'li yıllarda, Marksizmi, bu ihbarcım çok vurgulardı. Birincisi MHP'liydi. Türk milliyetçisiydi. İhbarcım Kürt, yakalayan Kürt, işkenceci Kürt, gardiyan Kürt, savcı Kürt... Böyle bir gerçeklik işte.

KUR'AN'IN KÜRTÇE'YE ÇEVİRİSİ ÜZERİNE(*)

Kur'an'ın Kürtçe'ye çevrilmesinin, **Mevlit**'in Kürtçe okunmasının çok önemli olduğunu düşünüyorum. Bu konularda sarfedilen çabalar saygıdeğerdir. Fakat bunun çok gecikmiş bir ilgi olduğunu vurgulamak gerekir. İslamî kesim bu gecikmenin nedenleri üzerinde düşünmelidir.

Bu çabaların ulusal hareketi geliştireceğinden kuşku duymuyorum. Çünkü devletin politikası, Kürt olan her şeyi, Kürtlükle ilgili her şeyi yok etmeyi amaçlamaktadır...

1972 Kış aylarında, Diyarbakır Sıkıyönetim Tutukevi'nde Kürt toplumunun çeşitli kesimlerinden insanlar vardı. Öğrenciler, işçiler, serbest meslek sahipleri, esnaf, topraksız ve az topraklı köylüler, melalar, şeyhler vs... Bir akşam yemekhanede büyük bir kalabalığın toplandığını gördüm. Arkadaşlar **Mevlit** okunduğunu söylediler. Biras sonra **Mevlit**'in Kürtçe okunduğunu fark ettim. "Kürtçe **Mevlit**" okunmasıyla ilk defa karşılaşıyordum...

Mevlit'in okunması ilgiyle, coşkuyla sürüyordu. **Mevlit**'in ortalarında, bir grup silahlı askerle birlikte sıkıyönetim tutukevi müdürü yemekhaneyi bastı... Bu, tam bir baskındı; "gelmek" değildi. **Mevlit**'in durdurulmasını, "burası Türk yurtdur, Türkçe'den başka dilin konuşulması yasaktır..." buyurdu. **Mevlit**'in de, ancak Türkçe okunabileceğini söyledi. Büyük bir gerginlik, tedirginlik oldu. Arkadaşlar, **Mevlit**'in her yerde, her zaman okunduğunu söylediler. Tartışmalar sürdü... Bu yasaklamaya karşı tepkiler de büyüdü... **Mevlit** yine, yarı açık, yarı gizli şekilde Kürtçe tamamlandı. O günden sonra sıkıyönetim tutukevi içinde Türkçe'den başka bir dille **Mevlit** okunmasını yasaklayan bir emirname de yayınlanmıştı... Buna rağmen birkaç kere daha Kürtçe **Mevlit** okunduğunu biliyorum.

(*) **Cumhuriyet** gazetesinden Kemal Yurterli'nin, **Kur'an**'ın Kürtçe'ye çevirisiyle ilgili sorusu üzerine yapılan bir açıklama.

2.7.1992 tarihli bu açıklama yayınlanmamıştır.

Yasakları meşru görmemek, yasakları aşmaya çalışmak ulusal hareketi, devrimci hareketi geliştiren önemli etkenlerden biri oluyor.

Bu olaydan bir yıl kadar sonra, yine tutukevinde, yemekhanede sürdürülen Kürtçe eğitim de yasaklanmış, arkasından da büyük bir operasyon yapılmıştı. Operasyonun nedenlerinden biri, Kürtçe eğitildi...

ULUSLARARASI KÜRDİSTAN FESTİVALİ(*)

Uluslararası Kürdistan Festivali'ne katılan tüm halkların temsilcilerini saygıyla selamlıyorum.

Günümüzde, Ortadoğu'nun ortasında, Kürdistan'da, ırkçılığa, sömürgeciliğe ve emperyalizme karşı çok şiddetli bir savaş verilmektedir. Bu, son derece meşru bir savaştır. Bu, sadece, Kürt halkının bir mücadelesi değildir; bütün ezilen, sömürülen, ırkçı, sömürgeci ve emperyalist baskılar altında olan bütün halkların da savaşıdır.

Bu savaşı sürdüren bütün gerillalara, **Başkan Apo'**ya, Kürt halkına, özgürlük ve eşitlik uğruna mücadele eden tüm halklara binlerce selam olsun...

(*) **Uluslararası Kürdistan Festivali'**ne gönderilen mesaj.

Yeni Ülke, Yıl 2, Sayı 43, 9-15 Ağustos 1992

“İLK KURŞUN”DAN SERİHİLDANLARA(*)

Yusuf Cacım- Ülkemizde çok önemli gelişmeler yaşanıyor. Bölge’de sıcak çatışma bütün şiddetiyle sürüyor. Bu olayların 1984 Eruh-Şemdinli baskınıyla bağlantısının olduğu birçok çevre tarafından öne sürülüyor.

15 Ağustos 1984’de PKK’nın Eruh-Şemdinli baskınıyla başlattığı ve bugüne kadar yoğunlaşarak süren gelişmelerin önemi nedir? Açıklar mısınız?

PKK Eruh-Şemdinli baskınlarıyla yeni bir süreç başlatmıştır. 15 Ağustos’u “ilk kurşun” olarak adlandırmak mümkündür. Bu, bütün ulusal ve demokratik hakları gasp edilmiş, dili ve ülkesinin adı yasaklanmış, bütün insani değerleri tahrip edilmiş, maddi ve manevi tüm zenginlikleri talan edilen, olağanüstü derecede “düşürülmüş” bir halkın, Kürt halkının ayağa kalkmasıdır. 15 Ağustos Kürt halkının kimliğini ve kişiliğini yeniden kazanmak için başlattığı yeni bir süreçtir.

Yusuf Cacım- 1984 yılından beri Bölge’de bir savaş sürüyor. Bu savaş için yapılan askerî harcamalar Türkiye ekonomisine ne kadarlık bir yük getirmiştir? Enflasyona etkisi nedir? Açıklar mısınız?

Özel savaş, Türk ekonomisine çok büyük bir yük getirmektedir. Enflasyonu artıran, enflasyonun sürüp gitmesine neden olan belli başlı etkenlerden biri, gün geçtikçe artan özel savaş harcamalarıdır. Bu harcamaların hiçbir denetime tabi olmaması, harcamaları daha da artırmaktadır. Örneğin, koruculara ödenen maaşın üretim olarak hiçbir karşılığı yoktur.

(*) *Yeni Ülke*’den Yusuf Cacım’la yapılan röportaj

Yeni Ülke, Yıl 2, Sayı 43, 9-15 Ağustos 1992

Yusuf Cacım- Kürt tarihinde 15 Ağustos öncesi ve sonrası (diye) bir ayırım yapılabilir mi?

15 Ağustos'u Kürt tarihinde bir dönüm noktası kabul etmek gerekir. Kürdistan'ın çeşitli bölgelerinde, daha önce de cereyan etmiş pekçok başkaldırı hareketleri vardır. Fakat onlar, ancak, o bölgede etkili olabilmişlerdir. PKK politik ve ideolojik olarak yeni bir hareket-tir. Kürt emekçi sınıflarının hareketidir. PKK hareketiyle birlikte, büt-ün Kürt bölgelerinde politik ve ideolojik dönüşümler başlamıştır.

Yusuf Cacım- 15 Ağustos ve sonrası gelişmeler Türkiye ve dünya kamuoyunu nasıl etkilemiştir? Kürt halkı üzerinde ne tür etkileri olmuştur.

PKK'nın Ulusal ve Toplumsal Kurtuluş Mücadelesi, Türkiye'yi, Irak'ı, İran'ı, Suriye'yi yakından etkilemektedir. Bu ülkelerde politik, ideolojik ve ekonomik ilişkileri belirleyen en önemli olgulardan biri PKK hareketidir. PKK, Ortadoğu'nun ortasındaki Kürdistan'da, çok önemli politik ve ideolojik değişikliklerin odak noktasında durmaktadır. Türkiye-Suriye, Türkiye-İran, Türkiye-Romanya, Türkiye-Alman-ya, Türkiye-ABD... ilişkilerinin odak noktasında PKK'nın başlattığı süreç vardır.

PKK'nın başlattığı ve sürdürdüğü hareket, dünyada, ırkçı ve sö-mürgeci baskılar altında olan başka halklar için de önemli bir model-dir. Yukarıda birinci soruya cevap verirken, Kürt halkının düşürül-müşlüğüünü kısaca belirtmeye çalıştım. Böylesine düşürülmüş Kürt halkı, ayağa kalkabildiğine göre, dünyada, benzer konumlarda olan halkların ayağa kalkınması için de bir neden yoktur. Bunun için, PKK'nın politik ve ideolojik çizgisini, yolunu ve yöntemini iyi kavra-mak gerekir.

GÖÇEBE ALİKAN AŞİRETİ(*)

Necati Bozkurt- Sizin de yakından tanıdığınız Göçebe Alikan Aşireti hakkında bir araştırma haberi yapıyoruz. Bu konuda sizden de görüş almak istedik. Aşağıdaki soruları yanıtlayıp *Gündem* gazetesini *Adana Bürosu*'na faksıyorsanız seviniriz. Şimdiden teşekkürler...

Göçebe Kürt aşiretleri üzerine doktora tezinizi hazırlarken özellikle Alikan Aşireti'ni seçmenizdeki nedenler nelerdir?

Göçebe Alikan Aşireti'yle ilk defa, 1963 yılının bahar aylarında, Bitlis'te karşılaştım. Bitlis'te askerlik yapıyordum. Bitlis-Tatvan yolu, 34. Piyade Alayı'nın tam ortasından geçiyordu. Birgün bu yoldan, çok büyük bir sürünün geçtiğini gördüm. Sürünün arkasından da kadınlar, çocuklar, katırlara sarılmış eşyalarla geçtiler. Bu geçişler, bu göç olayı çok ilgimi çekti, izledim... Önce Bitlis-Tatvan-Muş karayolu ayrımındaki Rahva Düzü'nde konakladılar, bir müddet sonra da Nemrut Krateri'ne doğru yol aldılar.

Daha sonra bunların, Göçebe Alikan Aşireti'ne bağlı bazı kabileler olduğunu öğrendim. O günden sonra, Bitlis'ten, Düav, Nemrut, Süphan, Karız, Aveberhan yaylalarına başka, göçebe Kürt aşiretleri de geçtiler. Bitlis'te yerli halktan tanıdığım bazı arkadaşlarım vardı. Onlarla göçebeler üzerinde epey sohbetlerimiz oldu. Göçebe Kürtlere karşı ilgi böyle başladı. Bu ilgi artarak sürdü. Askerliğim sırasında göçebe çadırlarına sık sık ziyaret yapıyordum. Kozluk-Mutki yakınlarındaki yaylalarda konaklayan Duderan Aşireti'nden çok yakın tanıdıklarım vardı. Yaz okullarında yapılan eğitim sırasında Alikan Aşireti mensuplarıyla tanıştım.

(*) *Özgür Gündem* gazetesini Adana Bürosu'ndan **Necati Bozkurt**'un, Göçebe Alikan Aşireti'yle ilgili sorularına yanıt.

Özgür Gündem gazetesinin 17 Ağustos 1992 tarihli nüshasında yayınlanmıştır.

Necati Bozkurt- Doğu'nun en büyük aşiretlerinden biri olan Alikanlar, şimdi çok dağınık durumdalar. Bir kesim Doğu ve Güneydoğu'nun bazı il ve ilçelerine yerleşirken, büyük bir bölümü de Çukurova metropollerine göçtü...

Sizce Alikanları buna sürükleyen nedenler nelerdir, onları gözlemlediğiniz yıllarda bunun olacağını tahmin edebiliyor muydunuz?

Yerleşik Kürt nüfus arttıkça toprak talebi de artıyor. Toprak talebi göçebelerin hareket alanını daraltıyor. Göçebelerin konaklama ücretlerinde çok büyük artışlar meydana geliyor. Olağanüstü Hal Bölgesi'nde uygulanan yaylaya çıkma yasağı, ormanların yakılması, köylerin, yaylaların, dağların bombalanması, hayvanların büyük kitleler halinde katledilmesi... göçebe Kürtlerin yaşantısını olumsuz yönden etkileyen unsurlar olarak karşımıza çıkıyor.

Tarımdaki makınalaşmanın ve şehirleşmenin, nüfus artışının, günden güne artan konaklama ücretinin, yol geçiş ücretlerinin, resmi kurumlar tarafından sık sık gerçekleştirilen talanların vs. göçebe Kürtlerin yaşantısını zorlaştırması doğaldır. Fakat Olağanüstü Hal Bölgesi'nde ve bu bölge civarında bulunan Kürt bölgelerinde, günden güne artan ve yaygınlaşan yasaklar, göçebeliliği daha da zorlaştırmaktadır. Bu yasakları genel olarak hayvancılığa vurulan darbeler olarak değerlendirmek gerekir.

Necati Bozkurt- Mersin, Adana vb. büyük kentlere yerleşen Alikanlar, aradan yıllar geçmesine rağmen, çevrelerinden pek etkilenmemişler. Onlar kent yaşam tarzının ve teknolojinin tamamıyla dışında kalmışlar. Mersin'de yaşadıkları yerlere gittimizde eskisi gibi kıl çadırlarda kaldıklarını ve yine tek geçim kaynaklarının koyunculuk olduğunu gözlemledik. Türkçe bilenlerin sayısı da yok denecek kadar az. Yani buradaki yaşantıları eski yaşam tarzlarından pek farklı değil.

Sizce Alikanların eski yaşam tarzlarının değişmemesinin altında yatan nedenler nelerdir?

Göçebe Kürtler, artık, yaylak ve kışlak alanlarının dışındadır. Geleneksel hareket alanlarının, Kürdistan'ın dışındadır. Bu gibi durumlarda grup içi dayanışmalar daha da artıyor. Grup varlığını, grup içi dayanışmaları artırarak sürdürebiliyor. Bu, grubu dışarıdan gelebilecek saldırılara karşı koruyan bir mekanizma oluyor.

Necati Bozkurt- Görüştüğümüz yaşlı aşiret mensupları, Al-

kanların Osmanlıların son dönemlerinde Musul'dan göç ederek Botan'a geldiklerini ve buradaki yaylalarda yaşamlarını sürdürdüklerini söylediler. Bu konuda daha net bir açıklama yapılabilir misiniz?

Alıkan Aşireti'nin tarihi hakkında sağlıklı bilgilere sahip değilim.

Necatî Bozkurt- Alıkanlar ile kaldığınız süre içinde göçebe çocuklarının eğitimi üzerinde durdunuz. Onları okula yerleştirmek için büyük çaba gösterdiniz.

O dönemde amacınız neydi, şimdi bu konuda ne düşünüyorsunuz?

“Göçebe Alıkan Aşireti” kitabının birinci baskısının Önsöz'ü 1967 tarihini taşıyor. **“Göçebe Alıkan Aşireti”** kitabını 25 yıl kadar sonra, yeni bir Önsöz'le yeniden yayınlıyoruz. Kitabın içeriğindeyse hiçbir değişiklik yapılmadı. Bu Önsöz'de sizin sorduğunuz eğitim sorununa ilişkin çok önemli bulduğumuz bazı açıklamalar var.

“Göçebe Alıkan Aşireti” kitabında, özellikle **“Örnek Olaylar”** bölümünde bu konularda da çok geniş anlatımlar var...

Necatî Bozkurt- Göçebe Alıkan Aşireti'yle kaldığınız süre içinde unutamadığınız anılar... Ve eklemek istediğiniz başka noktaları da eklerseniz büyük memnuniyet duyacağız.

Çalışmalarınızda başarılar diler saygılar sunarım.

Alıkan Aşireti mensuplarının ulusal harekete çok yakın ilgi duyduklarını sanıyorum. Daha 1971-1972 yıllarında, siyasal nedenlerden dolayı, Diyarbakır Sıkıyönetim Tutukevi'ne getirilen göçebe Kürtler olduğunu hatırlıyorum. Bunların bir kısmı Alıkan Aşireti'ne mensuptu.

KÜRT ULUSAL MÜCADELESİNDE KÜRTÇE'NİN ÖNEMİ^(*)

Mahmut Baksı- Önce benim Kürdî-Türkl başlıklı makaleden başlayalım. Orada diyorum ki, Beşîkçî Türktür, Kürtçe bilmiyor, bu nedenle Kürt Enstitüsü'nün başkanı olmamalıydı. Siz buna ne diyorsunuz. Bence bu çelişkili durum sizin prensiplerinize de aykırı değil mi? Çünkü siz Kürt dilini özenle korunması gereken bir değer olarak görmektesiniz.

Kürt Enstitüsü'nün başkanlığı benim kanımca da önemli bir olay. Türkiye'de **Kürt Enstitüsü'nün** kurulması önemli bir olay. Bu, hükümetin demokratikleşme çerçevesi içinde olan bir olay değil. Kürtlerin özgürleşmeleri sürecinde gerçekleşen bir olaydır. Gerilla mücadelesi var, gerilla mücadelesi çok büyük değişiklikler yarattı. Toplumsal ve politik ortamı değiştirdi. Kürtlerin düşünce ve özlemlerinde büyük değişiklikler oldu. Sonuçta **Kürt Enstitüsü** kuruldu. Benim kanımca da **Kürt Enstitüsü'nün** başkanı bir Kürt olmalı, Kürtçe konuşmalı. Avrupa'dan bir gazeteci, televizyoncu geldiği zaman, onunla Kürtçe konuşmalı, Kürtçe'den Almanca'ya, Kürtçe'den İsveççe'ye konuşmalar tercüme edilmeli. Böyle olmalı.

Mahmut Baksı- Sizinle aynı kanıda olduğum için, ben, bazı Kürt yapılanmalarınca saldırıya uğradım. Beni sert bir dille eleştirdiler, hakaret ettiler. Sanki, benim size, Beşîkçî Hoca'ya haksız yere çattığım izlenimi uyandırıldı. Yazdıklarımı siz de okudunuz. Sizce, beni eleştirenler haklı mıydı?

İnsanlar bazen böyle yanlış anlaşılabilir. Kanımca, yazdıklarınızda normal bir düşünce ve duygu var. Elbette **Kürt Enstitüsü'nün** başkanı bir Kürt olmalı, Kürtçe konuşmalı. Ben de sizinle aynı karıdayım.

(*) Eylül 1992'de, İstanbul'da, Mahmut Baksı ile yapılan röportaj...

Mahmut Baksı- Şimdi, Silvan Belediyesi'ne gelelim. Bildiğim kadarıyla, siz, bir konuda çok titizsiniz. Özellikle Kürt adı taşıyan yer ve mekânların adlarının değiştirilmesine hep karşı çıktınız. Bildiğiniz gibi Kürtçe köy, dağ, akarsu ve şehirlerin adları değiştirilerek Türkçeleştirildi... Kala kala elimizde bir tek Bitlis Caddesi kalmıştı Silvan'da. Tarihi Bitlis Caddesi'nin ismi yüzyıllardan beridir duruyor. Şimdi, Silvan Belediyesi kalkıyor, Atatürk ve Gazi caddelerinin bulunduğu bir Kürt yerleşim biriminde, bunlara dokunmayıp adınızı Bitlis Caddesi'ne veriyor. Siz bunu nasıl yorumluyorsunuz?

Ben, birbuçuk iki yıl içinde gazetelerde, özellikle de **Yeni Ülke** gazetesinde belediyelerin bu tür girişimlerde bulunduğunu öğrendim. Bu, hoşuma giden, istediğim bir şey değil, gerçekleşmesini istediğim bir duygu değil. Fakat böyle bir yaptırımın önüne geçmek de mümkün değil. Adımı yazmayın diyemiyorsunuz, bu, bir süreç sorunu. Tabii, Bitlis, Kürtlerin önemli bir kentidir. Bitlis Caddesi'nin isminde bir değişiklik yapılmasaydı bence de iyi olurdu. Resmi ideolojiye daha uygun olan veya resmi ideolojinin gereği olan birtakım sokak, cadde adları değiştirilmeli. Bitlis Caddesi'nin ismi değiştirilmemeli veya değiştirilmesi en son düşünülmeli veya hiç düşünülmeli.

Mahmut Baksı- Sizce Silvan Belediyesi neden Gazi ya da Atatürk Caddesi'nin ismini değiştiremiyor?

Ben bu tür girişimleri gazetelerden öğreniyorum. Örneğin ben, yıllardır Kürdistan'a gitmedim. 1987'de tahliye oldum. Daha sonra gidemedim. 1979-87 arasında zaten cezaevindeydim. Bu tür girişimlerde bulunan arkadaşlarla bir sohbetim olmadı, bunları, gazetelerden öğreniyorum... Resmi ideoloji önemli bir kurum, insanları etkiliyor, şuur altından etkiliyor.

Mahmut Baksı- Hocam, Silvan Belediyesi'nin çıkışı cesur bir çıkış. Türk Devleti'nin düşman ilan ettiği İsmail Beşikçi'nin adını bir caddeye verebiliyor. Aynı zamanda bu cesur tavrı gölgeleyen korkak bir tutumla Atatürk ve Gazi caddelerine adınızı veremiyor, bu, sömürge insanlarının bir karakteri midir?

Resmi ideolojinin bu tür yaptırımlarına karşı durmak gerekiyor. Resmi ideoloji, aslında, çok etkili bir kurum, şuur altına yerleşmiş son derece etkili bir kurum. Ben resmi ideolojiye karşıyım demekle, ona karşı uygun bir tavır ya da eylem gerçekleştirilemiyor. Buradaki

sizin açıklamalarınıza göre bir çelişki var. Ben, bunu bilmiyordum. Resmi ideolojinin dayatmalarından arınmak gerekiyor. Ve bu, kolayca gerçekleştirilebilecek bir şey değil. Zaman içerisinde gerçekleşebilir. **Kemal** gibi, **Gazi** gibi, **Karabekir** gibi, **Alpdoğan** gibi bu tür isimler değiştirilmeli...

Mahmut Baksı- Sizinle, 1968'den beri dostuz. Siz daha o günlerde bile Kürtlerin kendi kendilerini yönetmelerinden ya naydınız. Kürtler ulusal kimliklerini korumalı, ulusal kültürlerine sarılmalı diyordunuz. Buradan yola çıkarak örneğin Yalçın Küçük'ün Kürt gazetelerine yayın danışmanlığı yapmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?..

Bunu, şöyle yorumlamak mümkün. **Yalçın Hoca**'yı yakından tanıyorum. Özellikle son 5 yılda, **Hoca**, Kürt sorununa ilgi duymaya başladı. Özellikle PKK'nın silahlı mücadelesi ile çok yakından ilgilendi. Bunu, bir dayanışma çerçevesinde değerlendirmek mümkün. Kürtler elbette ki kendilerini yönetmeli, kendi kurumlarını kurmalı, bu, ana bir çizgi-ana bir akım... Bu süreçte bazı Türk arkadaşlar da, katkıda bulunabilirler. Reddetmemek gerekiyor. Bunu, toplumsal-politik bir dayanışma olarak değerlendirmek mümkün.

Mahmut Baksı- Hocam, inanmıyorum ama varsayalım ki, yarın TC, GAP Televizyonu'nda Kürtçe programlar yayınlamaya başladı... Kürtçe okullar açıldı... Sizin bu konuda TC'ye karşı tutumunuz nasıl olmalı?..

Bunu, şöyle değerlendiriyorum. Bir kere Türkiye'de bunların olması, gerçekleşmesi çok zor. Çünkü devletin şu anki politikası hâlâ teröre dayalı. Kürt sorununu yaratan dinamikleri yok etmek, politika budur. Çünkü, 7-8 ay önce koalisyon hükümeti kurulurken, bir realiteden söz edildi. Kürt realitesi... Daha sonra da tekrarlanmadı. Bunu, demokratikleşme çerçevesi içerisinde değerlendirmek gerekir, benim kanımca. Bir gerilla mücadelesi ve bunun dayatmaları var. İster istemez bu dayatmalar karşısında bazı şeyleri kabul etmek zorundasınız. Büyük bir toplumsal-siyasal hareket gelişirken 70 yıllık resmi ideolojiyi sürdürmek mümkün değil. Kürtçe diye bir dil, Kürt diye bir millet yok diyemezsiniz, bunu söylemek mümkün değil, fakat, TC, Kürt realitesini kabul ediyoruz diyerek de, resmi ideolojiyi sürdürebilir. İşte, şimdi, bunu yapmaya çalışıyor. Benim kanımca, resmi ideolojide temel bir değişim söz konusu değildir. Kürtçe eğitim yapılacak veya Kürtçe TV olacak, bunu kolayca gerçekleştiremezler. Olsa olsa bugün Kürtlere karşı TV, radyo ve yayın organlarında nasıl ki Türkçe

küfür ediliyorsa, hakaret ediliyorsa yarın aynı hakaretleri, küfürleri Kürtçe yapacaklardır. Resmi ideoloji bu kez Kürtçe olarak sürdürülecektir. Toplumsal ve siyasal hareketlerin gelişmesine engel olan bu program Kürt diliyle sürdürülecektir.

Mahmut Baksı- Peki bu Kürtçe yayınların hiç mi yararı olmayacaktır?

Benim kanımca bunun hiçbir yararı olmaz. Kürtler hükümetin böyle bir kabulünden hareket ederek, sorunu biraz daha büyütüp derinleştirebilirler. Hükümet Kürt diliyle Kürtleri aşağılayan, küçümseyen, onlara küfreden bir program yapıyorsa, Kürtler de daha sağlıklı programlar yapabilirler... Başka bir TV'de, benim kanımca bunun bir sakıncası olmaz, yani TC'nin Kürtçe yayın yapması kazanılmış bir mevzi kabul edilmelidir.

Mahmut Baksı- Hatırlayacağınız gibi Turgut Özal'ın Kürtçe TV yayınları başlamasından yana tavır almasına bazı Kürt örgütleri şiddetle karşı çıktılar. Bu karşı çıkışları siz onaylıyor musunuz?

Kürtler bunu kazanılmış bir nevi hak olarak kabul edip, bunu daha ileri bir aşamaya taşımalıdır. Eğer TC Kürtçe eğitim ve yayınlara geçerse, yayınları bir kazanım kabul etmek ve buna karşı çıkmamak gerekir. Bu, Kürt halkının mücadelesi sonucu elde edilmiş bir kazanımdır.

Mahmut Baksı- Hocam, şimdi de Kürt diline ilişkin konuşalım. Bazı örgütlere göre, bazı Kürt kişi ya da kurumlarına göre bu koşullarda Kürtçe konuşmak ya da bu dili geliştirmek çok da önemli algılanmamaktadır. Bu sorunun mücadelenin başarısı sonunda da ele alınabileceğine ilişkin açıklamalarda bulunuyor. Siz bu yaklaşımı nasıl değerlendirirsiniz?

Bence bu, bir hatadır. Kürtçe konusunda ısrarlı olmak gerekir. Çünkü dil ile düşünce arasında çok önemli bir bağ vardır. Dil uzmanları böyle söylüyorlar. Çünkü hangi dille konuşuyorsanız o dilin düşüncesi söz konusu oluyor. O dile egemen olan düşünce sizin şuur altınıza yerleşiyor. O bakımdan, Kürtçe düşünmek, Kürtçe konuşmak, Kürtçe ifade etmek çok önemlidir. Kürtlerin çok önemli bir zaafı, sömürgecinin dili ile düşünce üretmek. Bu, aslında sömürgecinin değerlerinden çok fazla kopamıyor olunmasını getiriyor. Sömürgecinin değerlerinden arınmak bir Kürt için ancak Kürtçe ile mümkündür...

Mahmut Baksı- Bu konuya bağılı olarak, Kürt gazetelerinin sanat sayfalarına baktığımızda, daha çok Türkçe kıtaplara, Türk sanat ürünlerine yer verildiğine tanık oluyoruz. Bu, sizin açıklamalarınızda altını çizdiğiniz şuur altı sömürgeci değerlerle kuşanmış yaklaşımların doğal bir sonucu mudur?

70 yıldır Kürt dili ve kültürü özel olarak baskı altında tutulmuştur. Diliniz ve kültürünüz üzerinde çok yoğun ve sistematik bir baskı vardır. Bu baskılara rağmen Kürt dilıyla ürünler yaratılabiliyorsa buna önem ve değer vermek gerekir. Bunları tanıtmak, geliştirmek, sahıplı çıkınak gerekir. Örneğin Kürtçe yazılmış bir romanı görmezden gelmemek gerekiyor. Çünkü Kürtçe yaratılmış ürünleri görmezden gelmek, aslında resmi ideolojinin istediğı bir olaydır. Resmi ideoloji 70 yıldır Kürtçe'nin olmadığını, 300-500 kelimelik bir dil olduğunu, bu dille hiçbir ürün vermenin mümkün olmadığını kabul ettirmeye çalışıyordu. Şimdi, böyle bir süreçte, herhangi bir Kürt örneğin bir roman yazmışsa, bir araştırma yazmışsa, bir tarih kitabı yazmışsa, bu, çok önemli benim kanımca, bunu görmezlikten gelmemek gerekir.

Mahmut Baksı- Dilerseniz şimdi başka bir konuya geçelim.
Çevik Kuvvet...

Körfez krizi sonrasında oluşan bir olgu. Kürtlerin bir başkaldırısı söz konusu oldu. Güney Kürdistan'daki başkaldırı Irak tarafından devlet terörü ile bastırıldı. Daha sonra ABD ve müttefikleri Kürtler için bir bölge oluşturdular. Çevik Kuvvet'le ilgili düşüncelerimin iki boyutu var. Birincisi, Kürdistan'ın sınırlarının daraltıldığı. Kürdistan'ı ortak sömürge olarak kullanan devletler, Kürdistan'ın sınırlarını daraltmak için her türlü olanağı kullanıyorlar. Örneğin Kürt kitleleri sürgün ediyorlar. Onların yerine Arapları ya da Türkmenleri getiriyorlar. Mümkün olduğu kadar karmaşık bir nüfus yoğunlaşması gerçekleştirerek Kürdistan'ı mümkün olduğu kadar daraltıcı bir politika izliyorlar. Kürtlerin böyle bir politikaya karşı diretmeleri gerekiyor...

İkinci boyut 1984'te Kuzey Kürdistan'da çok yeni bir düşünce ve eylem gelişti. PKK'nın eylemleri bütün Kürdistan'da yaşayan halkları, hatta Kürdistan'ı sömürge olarak kullanan ülkelerdeki halkları da etkilemeye başladı. Böyle bir düşünce ve eylem bence Kürt halk kitleleri arasında yaygınlaşmalı, derinleşmeli, bu hareket boğulmamalı, bu hareketin yok olmasının önüne geçilmeli. Türk Devleti bu hareketi boğmak için her türlü olanağı kullanıyor. Son üç-dört yıl öncesine kadar, TC Güney Kürdistan'daki hareketlerle gizli ilişkiler içindeydi.

Sınır karakollarında ve gizli mekânlarda görüşüyorlardı. Günümüzde, Ankara'da, Cumhurbaşkanlığı'nda, Dışişleri Bakanlığı'nda sık sık açık görüşmeler oluyor. Burada Türk Devleti'nin bir çıkarı var. TC, görüştüğü bu hareket ve liderlerden bir şey istiyor. İstedığı PKK'nın kendi bölgelerinde üstlenmesine olanak vermemeleri. Bu da sorunun ikinci boyutu... Bir tarafta bir ulusal kurtuluş eylemi ve düşüncesi boğulmasın, yalnız Kuzey Kürdistan'da değil tüm Kürdistan'da bu gelişsin, derinleşsin, etkisini artırsın. Bir yönden böyle. Başka bir yönden Kürdistan'ın alanları daraltılmaya çalışılıyor. Türkiye, İran, Irak, Suriye'de çeşitli operasyonlarla, kararnameler ve yasalarla bu sınır küçültölüp, daraltılmak isteniyor. Bunun da önüne geçmek gerekiyor. Böyle bir süreçte de Çekiç Güç nerede duruyor? Çekiç Güç PKK düşüncesinin düşmanlarından en önemlilerinden birisi. Yani TC ile çok yoğun bir işbirliği var Çekiç Güç'ün.

Mahmut Baksı- İyl ama Hocam, başta Ecevit olmak üzere bütün Türk ırkçıları, Kemalistler, faşistler de Çekiç Güç'e karşı olduklarını açıklamaktalar. Bu, sizce de bir çelişki değil mi, anlattıklarınızla çelişmiyor mu?.. Bunların tümü PKK'nın düşüncesi ve eylemlerinin en büyük düşmanları. Nasıl oluyor da, bu güçler ile PKK Çevik Kuvvet konusunda aynı yaklaşımı sergiliyorlar?..

Burada şu var. Kürdistan parçalanmış, bölünmüş bir ülke. Kürdistan sorununda emperyalizm burada duruyor. Yani 1920'li yıllarda duruyor. 1920'lerden ya da 1. Dünya Savaşı'ndan sonra emperyalizm Kürdistan'da... İngiliz, Fransız emperyalizmi... Ortadoğu'da yerel işbirlikçileri de var. Örneğin Kemalistler. Örneğin Arap ve Fars monarşileri, bunlarla işbirliği yaparak Kürdistan'ı bölmüş, parçalanmış. 1920'li yıllardan bu yana bölünmüş, parçalanmış, paylaşılmış bir toplumun derlenip toparlanması oldukça zor. Çünkü Kürdistan'ın beyni parçalanmış, iskeleti dağıtılmış. Şimdi Çekiç Güç yine emperyalistlerin kendi politikaları gereği, Kürtler için bir bölge oluşturuyorlar. **Saddam Hüseyin** tarafından Kürtlere yönelecek saldırıları önlemeye çalışıyorlar. Kanımca buna da, çok fazla karşı durmamak, karşı çıkmamak gerekiyor.

Mahmut Baksı- Dilerseniz soruna bir başka açıdan yaklaşım. Yarın PKK ile TC arasındaki çatışma daha da şiddetlendi ve TC kimyasal silah dahil tüm olanakları ile kitle katliamlarına girişti. Ve milyonlarca Kürt, Güney Kürdistan örneğindeki gibi dağlara kaçtı. Aç, sefil, perişan... Kitle katliamını durdurmak

İçin emperyalistler Çekiç Güç'ü devreye sokarak TC'ne Si-vas'tan öte yana geçmeyi yasaklarlar ise PKK'nin tavrı ne olmalıdır sizce?.. PKK bu yaptırıma karşı mı koymalı?..

Güney Kürdistan'da Kürtler **Saddam Hüseyin**'in devlet terörüne karşı korundu. Böyle bir durumda Çekiç Güce karşı durmamak gerekiyor. Ama burada şu da var. PKK'nin düşüncesi ve eylemi de boğulmamalı. O da gelişebilmeli. Bu iki olgu birbiriyle girift vaziyet gösteriyor. Bir yerde de gelişiyor...

Mahmut Baksi- Bir başka sorun da Talabani ve Barzani'nin Ankara ile ilişkileri. TC 70 yıldır Kürtlerin varlığını inkâr ediyor ama son bir yılda Talabani ve Barzani'yi Ankara'ya davet ederek resmi ideolojiyi ayaklar altına alıyor. Bu, Kürt halkı için bir kazanım değil midir?

Eğer Kuzey Kürdistan'da PKK'nin düşüncesi ve eylemi böylesine büyük olmasaydı, Güney Kürdistan'daki liderler Ankara'da bu kadar ilgi görmezlerdi.

Mahmut Baksi- Sizin vurguladığınız gerçekten yola çıkarsak bu liderlerin kendilerini TC'ye kabul ettirmesi bir kazanım değil midir?

Elbette ki önemlidir. Güney Kürdistan'daki liderlerin Türkiye'ye gelerek Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Dışişleri Bakanı ile görüşmesi 70 yıllık resmi ideolojiye indirilmiş darbedir. Resmi ideolojinin kendi kendisini inkârı ile ilgili bir olaydır. Bunu ulusal kurtuluş mücadelesinin bir kazanımı olarak değerlendirmek gerekiyor.

Mahmut Baksi- Güney Kürdistan'daki Kürt Ulusal Meclisi'ni nasıl değerlendiriyorsunuz?

Kürtlerin kurumlaşmalarında büyük yarar vardır. Kürtler her türlü kurumlarını oluşturmalarıdır. Kürtler kültürel, toplumsal ve politik kurumlarını da oluşturabilmelidirler. Ayrıca, benim için Musul ve Kerkük son derece önemlidir. Acaba bu iki kent Kürdistan'ın ulusal sınırları içinde mi kabulleniliyor? Musul ve Kerkük milletvekilleri **Kürt Ulusal Meclisi**'nde mi?.. Benim için bu, çok önemli, öğrenmek istiyorum. Nasıl bir statü düşünülüyor Musul ve Kerkük için. Oralar seçim dışı mı kaldılar? Bu nokta bulanık, açık bir şey yok. Bu, resmi ideolojinin bir yaptırımını aslında. İnsanları yeteri kadar bilgilendirmemek, bazı şeyleri karanlıkta bulanıklaştırmak.

Mahmut Baksı- Sizce Güney Kürdistan'da devlete mi gidiyoruz, yoksa yeni bir felakete mi?..

Fıllı olarak bir durum var. Çekiş Güç'ün, ABD'nin ve müttefiklerin bir katkısı var. Bir oluşum var. Kişisel kanımca, 30 yıl öncesini biliyorum, bilincimize Kürt Devleti kavramı hiç çarpmıyordu. Kürtler var, Kürtçe var ancak bu kadar söyleyebiliyorduk. Devlet bunu inkâr etmemeli diydük. Günümüzde Kürt Devleti olur mu, olmaz mı, bunlar konuşulabiliyor. Bu, çok önemlidir. Konuşulduğuna göre de, olacak. Süreç içinde daha iyisi de olabilir. Yalnız Kürdistan'ın daraltılmasına, küçültülmesine direnmek gerekiyor. Musul ve Kerkük'ten hiç vazgeçmemek lazım. TC'nin politikası da, Kürdistan'ın sınırlarını daraltmak. Örneğin 5 yıl sonra, Hakkâri ve Botan'ı vermeye razı olarak, alın size Kürdistan diyebilir. İsteyen gitsin oralarda otursun, devletini de kursun diyebilir. Biz, Kürdistan'ı böyle düşünmüyoruz. Biz Diyarbakır'ı da, Bitlis'i de, Bingöl'ü de, Ağrı'yı da Kürdistan içinde düşünüyoruz. Yani Kürdistan'ı doğal sınırları içinde düşünüyoruz.

Mahmut Baksı- Ulusal Kurtuluş Hareketi içindeki örgütlerin, örgüt dışında kalmış olan aydın, sanatçı, demokratlarına karşı genel tavrı nasıl olmalıdır?..

Benim kanımca ulusal kurtuluş hareketini yürüten hiçbir örgüt, kendi ilke ve düşüncelerine tam olarak uymasa da, halkının ulusal kurtuluşu için çaba gösteren hiçbir aydına, sanatçıya, demokrata karşı olmamalıdır. Özellikle Kürtler bugün çok büyük bir kavganın içerisindeyler. Bu aşamada uluslararası dayanak çok önemli, dostluklar, maddi manevi dayanışmalar çok önemli. Burada şöyle bir gerçeklik var. Uluslararası ilişkilerde hiç kimse sana kara kaşın, kara gözün için yardım etmiyor. Seninle ilişki kurarken, sana bir şey verirken senden bir şeyler, yararlar bekliyor. Eğer öyle değilse bu ilişkiyi sürdürmüyor. Bu durumda Kürtler de, temel prensiplerine sadık kalarak, her türlü devletle, her türlü kurumla ulusal ve kültürel kimliğini koruyarak ilişkiye girebilmelidir bence. Bunun bir zaaf veya sakınca olduğunu düşünmüyorum.

Mahmut Baksı- Sizce yurtsever olmanın ölçütü nedir?

Kürdistan'ın bölünmüşlüğü'nün, parçalanmışlığı'nın, Kürt kimliğinin inkâr edilmişliği'nin bilincinde olan insan, yurtsever bir insandır. Ve bu gasp edilmiş haklarını kazanmak için mücadeleye giren insan yurtseverdir. Bu mücadele ille de silahlı olarak yürütülen bir

mücadele değildir. Bu mücadele artık çok boyutludur. Kültürel alanda, politik alanda, diplomasi alanında, her türlü alanda yürütülen bir mücadeledir.

Mahmut Baksı- Avrupa'daki Kürt Lobisi'ni oluşturan Kürt kökenli aydınlar karşı Kürt örgütlerinin yaklaşımı nasıl olmalıdır?..

Benim kanımca Kürt örgütleri, Avrupa'daki Kürt Lobisi'ni oluşturan bütün unsurlarla organik ilişkiler geliştirmelidirler. Bu kanallar tıkanmamalı, hep açık tutulmalıdır. Kurum ve kuruluşlara ulaşmak son derece önemlidir. Diplomasi mücadelenin önemli bir boyutudur. Bu lobiye oluşturanları inkâr etmemek gerekir. Bu boyutu inkâr etmemek gerekir.

Mahmut Baksı- Özgür düşünce ve eleştirilere nasıl bir tutum takınılmalıdır?.. Kendileri gibi düşünmeyen Kürt aydın unsurlara karşı (Yurtsever Kürt aydınlarına karşı) tavırları ne olmalıdır?..

Özgür düşünce ve eleştirileri yapanlar Kürt yurtsever aydınları ise, bunu ciddiye almak gerekir. Dıştılamamak gerekir. Tüm kanalları açık tutmak, yapılanları bunlara aktarmak gerekir.

Mahmut Baksı- Dilerseniz bir de Kürt-İsrail ilişkilerine geçelim...

Bunu devletler seviyesinde konuşmak biraz zor. İsrail Devleti ve Kürtler... Fakat Kürtler Yahudi toplumu ile dost olmanın yollarını aramalı. Siyonizm filan diyerek Yahudi toplumunu dıştılamamalı. Benim kanımca Yahudi toplumu ile daha sağlıklı ilişkiler kurulabilir. Fakat devlet farklı bir olay. İsrail Devleti'nin Türkiye ile birtakım farklı ilişkileri var. Yahudilere karşı düşmanlık, Arap şovenizminden kaynaklanan bir olaydır. Kanımca Kürtler böyle bir politikayı sorgulamak durumundadırlar ve Araplar gibi düşünmemelidirler.

Mahmut Baksı- Sonuca gelelim. Sızce Kürt sorunu nasıl çözülmü?..

Kürdistan sorununun çözümü düşündüğümüz kadar kolay değildir. 10 yıl önceki duygu, şimdi düşünce aşamasındadır. Herkes kendi devletini kurabilmeli. Bağımsız, birleşik, demokratik bir Kürdistan temel bir çözüm, kalıcı bir çözümdür. Diğer çözümler temel

özmler değildir. Örneğin bir dil ya da eğitim sorununun çözümü ile bir sonuç alınamaz. Temel özm bağımsızlıktır. Fakat bu çözüm kolayca yaşıma geçirilemiyor. Bu sorunun o kadar çok karışanı var ki. özm için politikalar üretirken İran, Irak, Suriye ve Türkiye'yi bir bütün olarak hesaba katmak zorundasınız. Bu ülkelerle birlikte ABD'yi de, Avrupa Topluluğu'nu da gözetmek zorundasınız. Ama yine de bu temel çözümde ısrarlı olmalı, bunu hayata geçirmek için çaba harcamalı... Bu da zaten adım adım olur, birdenbire olmaz. Çeşitli mevziler kazanırsın, bu mevziden daha ilerideki bir başka mevziye atlarsın ve sorunun nihai çözümünü gerçekleştirmeye çalışırsın. Bölünmüş, paylaşılmış, parçalanmış Kürdistan! Bağımsız, birleşik ve demokratik bir Kürdistan olmalıdır. Nihai özm budur...

KOALİSYON HÜKÜMETİNİN VAADLERİ(*)

Ümit Sezgin- Sizce hükümet demokrasi, terör ve ekonomik gelişme gibi konulardaki vaatlerini yerine getirdi mi?

Hükümetin demokrasi konusunda gelişme göstermesi olası değildir. Kürdistan'da sömürgecilik yapan zihniyet demokratik gelişme sağlayamaz.

Türkiye'de terör devlet terörüdür. "Failli meçhul" denen cinayetlerin faili bellidir; devlet. Kürdistan'da sömürgecilik, ancak, devlet terörüyle yürütülebilmektedir.

Devlet terörü çok büyük harcamalara gerek duymaktadır. Bu harcamalar hiçbir denetime sahip değildir. Enflasyonun önemli nedenlerinden biri Özel Savaş harcamalarıdır.

Ümit Sezgin- 200 gün sonra yerine getirebileceğine inanıyor musunuz?

Vaadlerin yerine getirilmesi gün sorunuyla ilgili değildir. Zihniyet sorundur... Hükümet demokratik bir zihniyete sahip değildir.

Ümit Sezgin- Hükümet her hal-ü kârda devam etmeli mi?

Hükümetin göreve devam etmesi veya etmemesi bizim açımızdan fazla bir önem taşımıyor... Muhalefet, Kürdistan'da daha fazla kan dökülmesini istiyor.

Ümit Sezgin- Demirel'i ve hükümeti başarısız buluyorsanız, nedenleri, başarılı buluyorsanız, nedenleri?

Hükümetin Kürdistan konusundaki düşüncesi ve uygulaması

(*) **Tempo**'dan Ümit Sezgin ile yapılan röportaj

Bu röportaj, 4 eylül 1992 tarihli ve 35 sayılı **Tempo**'da kısaltılarak yayınlanmıştır.
s. 25

şiddete dayalıdır. Şiddete dayalı bu düşüncenin ve uygulamanın ülkenin öteki kesimlerinde de görülmemesi mümkün değildir. Şiddete dayalı politikalar, Millî Güvenlik Kurulu politikasıdır... Hükümet, bu politikaları uyguladığı sürece ayakta kalabilir... Bu politikalar ve uygulamalar ise Kürdistan sorununu iyice çıkınaza götürür.

Ümit Sezgin- Hükümet revizyona mı tabi tutulmalı, toptan mı değişmeli, yoksa aynen mi kalmalı?

Hükümetin revizyona tabi tutulması, toptan değişmesi, aynen kalması bizim açımızdan önemli bir değişiklik yaratmaz. Ulusal mücadele kendi dinamikleriyle gelişmekte, derinleşmekte ve yaygınlaşmaktadır.

KÜRT SORUNUNA İLGİ, DEVLET TERÖRÜ, PKK vs...^(*)

Bize kendinizi tanıtır mısınız? (Özgeçmişiniz)

1939 yılında İskilip'te doğdum. İlkokulu ve ortaokulu İskilip'te, liseyi Çorum'da okudum. 1962'de, Ankara'da, Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni bitirdim.

Ortahallı bir ailenin en küçük çocuğuyum. Ailenin okur-yazar olan tek kişisi de benim. Ağabeylerim okuma-yazma bilmiyor. Evliyim, eşim **Leman**, emekli öğretmen.

Kürt sorununa ne zaman ilgi duydunuz, niçin?

Kürt sorununa 1960'lı yılların başlarında ilgi duymaya başladım. 1961 yılında, **"Tahsil İçi Staj Programı"** çerçevesinde Elazığ'a gitmiştim. O zaman üçüncü sınıftan dördüncü sınıfa geçen öğrencilere, yaz aylarında, böyle bir program uygulanıyordu. Kaymakamlık stajı için başlangıç oluyor. Türkçe konuşamayan, kaymakamla, ancak, tercüman aracılığıyla konuşabilen insanlara ilk defa bu sırada rastladım. Keban, Karakoçan, Maden, Palu gibi kasabalarda çalıştım. Çeşitli kişilerle yaptığım sohbetlerde bu insanların Kürt olduklarını, konuştukları dilin Kürtçe olduğunu öğrendim.

Yalnız, resmi kurumlar ve kişiler bu insanların asıllarının Türk olduklarını, konuştukları dilin Türkçe'nin bir şubesi olduğunu ısrarla ileri sürüyorlardı. Staj sonrasında, fakülteye döndüğüm zaman gördüklerimi, yaşadıklarını bazı hocalara da anlattım. Onlar da Kürtlerin aslının Türk olduğunu söylüyorlardı, "Kürtçe denen dil bağımsız bir dil değildir, Türkçe'nin bir şivesidir" diyorlardı... Bu sorunla uğraşmanın tehlikeli olduğunu da vurguluyorlardı... Herkes **Şerif Fırat**'ın, **Doğu İlleri ve Varto Tarihi** isimli kitabın okunmasını tavsiye ediyordu...

(*) Almanya'da Kürt derneklerinde çalışan bir arkadaşla yapılan röportaj.

31 Ağustos 1992'de yapıldı.

Almanya'da yayınlandı.

Bu kitabı birkaç kere okudum, Kürtlerin aslının Türk olduğunu ispat etmeye çalışıyordu...

Bu telkinlerin, konuşmaların ne kadar etkili olduğunu saptamak zor. Fakat Kürtlerle ilgili çalışmalarım, kitap okuyarak, ansiklopedi karıştırarak, gazete ve dergi yazılarını izleyerek daha sonra da devam etti.

1962 yılında fakülteyi bitirdim. İçişleri Bakanlığı'nın bursuyla okumuştum. Mezuniyetten hemen sonra, Çorum'da maiyet memuru olarak çalışmaya başladım. 3 ay kadar sonra da askerlik için ayrıldım.

Askerliği Bitlis ve Hakkâri'de tamamladım. Bu süreçte, Kürtlerle, özellikle göçebe Kürt aşiretleriyle çok yakın ilişkilerim oldu... Kürtleri, Kürt sorununu daha yakından tanıdım.

1963'te Güney Kürdistan'da **Molla Mustafa Barzani** önderliğinde ulusal kurtuluş mücadelesi vardı. Kürt savaşçıların sınır geçmesini önlemek Türk Devleti'nin önemli bir çabasıydı... Bizim birliğimiz de Bitlis'ten Hakkâri'ye bu amaçla kaydırılmıştı. 1963 yılı bahar ve yaz aylarında, Başkale, Yüksekova, Şemdinli gibi alanlarda 6 ay kadar kaldım.

1964 yılının sonlarında terhis oldum. Tekrar İçişleri Bakanlığı'na başvurduğum. Hozat'ta maiyet memuru olarak çalışırken Erzurum'da, Atatürk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi tarafından açılan bir sınav sonunda, Sosyoloji asistanı olarak göreve başladım... Üniversitede "Doğu'nun toplumsal ve ekonomik yapısıyla ilgili daha sağlıklı incelemeler yapılır, düşüncesindeydim. Çok heyecanlıydım, coşkuluydum. Göçebe Alikan Aşireti'yle ilgili çalışma yapma planlarım vardı.

Üniversitede 1965, 1966 yılları rahat geçti. Alikan Aşireti çalışmasını sürdürüyordum... Bu arada, Fen-Edebiyat Fakültesi'nde **Genel Sosyoloji**, Ziraat Fakültesi'nde de **Köy Sosyolojisi** ve **Toprak Hukuku** dersleri veriyordum.

1967 yılı başlarında doktorayı tamamladım, rahat oldu. Ciddi bir zorlukla karşılaşmadım.

1967 yılı sonbahar aylarında bazı Kürt şehirlerinde "Doğu Mitingleri" dediğimiz mitingler gerçekleşti. Bazı mitinglere, öğrenci arkadaşların da yardımlarıyla ben de katıldım, izlemek için... Doğu Mitingleri'yle ilgili bir inceleme yaptım. Bu inceleme o zaman **Forum** dergisinde yayınlandı. 1967 yılı yaz aylarında, yine **Forum** dergisinde, göçebe Kürtlerle ilgili birkaç makale yayınlanmıştı. Mitingleri izlemem, mitinglerle ilgili inceleme ve bu yazılar üniversite yönetimi tarafından çok büyük tepkilerle karşılaştı. Derslerle ilgili olarak bazı öğrenciler tarafından şikayetler de yapılmış... Derslerde komünizm propagandası yapıyor, Kürtçülük propagandası yapıyor, diye...

1967 yılının sonlarından itibaren zorluklar başladı. Artarak sürdü... İdari Soruşturma Komisyonları kuruldu. 1969 yılında, **Doğu Anadolu'nun Düzeni, Sosyo-Ekonomik ve Etnik Temeller** isimli kitap yayınlandı. Bu yayından sonra, soruşturma komisyonu, çalışmalarını hızlandırdı. Soruşturma komisyonunun raporu üzerine 20 Temmuz 1970'de üniversitedeki görevime son verildi...

Danıştay'da, yürütmenin durdurulması davası açıldı. Danıştay, olumlu karar verdi, fakat bu karar üniversite tarafından uygulanmadı. Bunun üzerine, 1971 yılı başlarında, Ankara'da, Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde çalışmaya başladım. 12 Mart Muhtırası verildiğinde bu fakültedeydim. Aynı yılın Haziran ayının ortalarında tutuklandım ve Diyarbakır'a götürüldüm...

Şimdiye kadar Kürt sorunu ile ilgili kaç kitabınız yayınlandı, bunlar hakkında kaç dava açıldı ve istenen ceza miktarı ne kadardı? Şimdiye kadar kaç yıl ve hangi cezaevlerinde kaldınız?

Bu konuyla ilgili olarak, Almanya'da yayınlanan **Yeni Ülke** gazetesinde bir ilan yayınlanmıştı, o ilanın arka sayfasında önemli bilgiler var, kanısındayım.

Genel olarak Kürdistan ve Kürt sorunu ve TC'nin bu konudaki yaklaşımını bize değerlendirir misiniz? TC'nin Kürtler hakkındaki geleneksel politikası günümüzde bir değişime uğradı mı, değerlendirir misiniz?

Sizce, TC'nin bu konudaki yönelimleri hangi alanlarda yoğunlaşabilir?

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Kürt sorunu konusundaki temel politikası inkârcılıktır. İnkâra dayanan politika yoğun ve kapsamlı bir terörü de içermektedir. Devlet terörü inkâr politikasının bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Zira somut gerçekler, ancak devlet terörü uygulanarak bastırılabilir.

Son yıllarda, bazı Türk yöneticileri, yarımağız da olsa, Kürtlerden, "Kürt realitesi"nden söz etmektedirler. Bunu TC'nin Kürt politikasındaki bir değişiklik olarak algılamamak gerekir. Bu, ulusal ve toplumsal kurtuluş mücadelesinin dayatması karşısında, zorunlu olarak kabul edilmiş, ifade edilmiş bir durumdur.

TC, terörü, yani devlet terörünü artırarak Kürt toplumunun temel dinamiklerini yok etmeyi, sorunu, resmi ideolojinin sınırları içinde çözümlmeyi düşünüyor... Ulusal mücadelenin boyutlanması durumunda, siyasal çözüm anlayışlarının da gündeme geleceği kanısındayım.

Kürdistan Ulusal Kurtuluş Mücadelesi'ni (Bütün parçalar-da) değerlendirebilir misiniz?

- Sizce mücadelenin gelişim düzeyi umut verici midir, Kürt toplumundaki etkileri hangi yöndedir? (Olumlu veya olumsuz)

Kürdistan Ulusal Kurtuluş Mücadelesi'nde PKK'nin ideolojik ve politik ağırlığı gün geçtikçe artmaktadır. Bu düşüncenin Güney Kürdistan ve Doğu Kürdistan için de geçerli olduğu kanısındayım. PKK'nin düşüncesi ve eylemi, Ortadoğu'da, Kürt halk kitleleri arasında, çok büyük taraftar bulmaktadır.

Mücadele, oldukça yüksek bir düzeye ulaşmıştır. Bunu söylerken, Türk Devleti'nin militarist bir devlet olduğunu, dünyada, ABD'den sonra, ikinci büyük orduyu barındırdığını, her türlü silaha, savaş araç ve gereçlerine sahip olduğunu unutmamak gerekir.

PKK hakkındaki düşüncelerinizi bize anlatır mısınız?

- Diğer Kürt örgütleri hakkında düşündüklerinizi anlatır mısınız, bu konuda bir değerlendirme yapabilir misiniz?

PKK ulusal kurtuluşçu, devrimci bir örgüttür. Şimdiye kadar Kürdistan'da faaliyet gösteren örgütlerden çok değişik bir yapısı vardır. Düşüncesi, eylemi, örgütlenmesi öteki Kürt örgütlerinden çok çok değişiktir. PKK, geniş Kürt halk yığınları arasında örgütlenme olanağı bulmuştur. Halk yığınlarıyla organik bağ vardır... PKK Kürt halkının, Kürt insanların gönüllerinde, yüreklerinde ve beyinlerindedir. Kürt halkı, PKK olmuştur. Son on yıl içerisinde Kürt toplumunun değer yargılarında çok büyük değişimler olmuştur. Geleneksel kurumlar parçalanmıştır. Bu kurumlar, ancak devletin çabalarıyla ayakta tutulmaya çalışılmaktadır. Ulusal ve toplumsal kurtuluş mücadelesinin ancak böyle engellenebileceği veya sınırlandırılabileceği düşünülmektedir.

Son olarak Şırnak jenosidl ve buna bağlı olarak MGK'nın Diyarbakır toplantısı ve son gelişmeler hakkındaki düşüncelerinizi anlatır mısınız? Teşekkür ederiz.

Şırnak jenosidi, devletin terörist yüzünü, devlet terörünü iyice ortaya koymuştur. Devlet terörünün, Kürdistan sorununun çözümünde çok büyük açmazları içerdiğini de göstermektedir.

KÜRDİSTAN'DA TÜRK EĞİTİM SİSTEMİ(*)

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Kürtlere karşı izlediği politika-
nın odak noktasını asimilasyon oluşturmaktadır. Bunun yolu da
Kürtçe'yi unutturmak, her zamanda ve her mekânda Türkçe'yi da-
yatmaktır. Bu süreç içinde Kürtlerin Türkleşeceği umulmaktadır.

Eğitimin anadilde olmasının pedagojik bakımdan büyük yararlar-
ı vardır. Bu yararlar dikkate alındığı zaman, eğitimin anadilde olma-
sı bir zorunluluktur da. Yeni nesillerin, çocukların ruhsal bakımdan
sağlıklı insanlar olarak yetişmelerinde, toplumsallaşmalarında ana-
dilde eğitimin önemli bir rolü vardır. Fakat Kürdistan'da eğitimin te-
mel amacı asimilasyondur, Kürt çocuklara Kürt kimliğini kaybettir-
mek, onlara, Türk kimliğini aşılama, Kürtlerin Türkleşmesini sağla-
mak vazgeçilmez bir amaçtır. Öğrencilere özgür ve bağımsız düşün-
menin yollarını öğretmek, onları doğal ve toplumsal çevreleri konu-
sunda bilgi ve beceri sahibi kılmak Kürdistan'daki Türk eğitim siste-
minin amaçları arasında yer almaz. Her konu, her ünite, asimilas-
yona hizmet ettiği oranda öğretilir. Asimilasyon, Türkleştirme Kür-
distan'daki Türk eğitim sisteminin vazgeçilmez bir öznesidir.

Kürt kimliğini kazanmak uzun ve doğal bir süreçtir. Bu da an-
cak ana dille gerçekleşebilir. Yeni nesillerin, çocukların toplumsallaş-
maları, Kürt kimliğine sahip insanlar olarak yetişmeleri söz konusu
olduğu zaman, bu, vazgeçilmez bir zorunluluk olarak ortaya çıkmak-
tadır.

Türk eğitim sisteminin ırkçı bir süreci içerdiği açıktır. Kürt olan
her şey, her özellik aşağılanır, horlanır, küçümsenir, Türk olan her
şey ise yüceltilir. Böylece çocukların Kürt olmaktan uzaklaşmaları,
Türk olmaya özen göstermeleri sağlanır. Çocuklar, Kürt toplumuna
mensup olmaktan dolayı utanır bir hale gelirler, Türk toplumuyla
bütünleşmenin yollarını ararlar. Aslındaysa iki kültür ortamının ço-

(*) **Özgür Gündem**'in sorularına yanıt
Özgür Gündem, 14 Eylül 1992, s. 5

cuklardaki bu çalışması ruhsal bakımdan sağlıklı nesillerin yetişmesi sonucunu doğurur. Kürdistan'daki Türk eğitim sisteminin esas amacı da budur. Kendine güvenemeyen, kendinden, ailesinden utanan, ruhsal bakımdan dirençsiz nesiller... Bunların, gasp edilmiş ulusal ve demokratik haklarının bilincine varmaları, bu haklar için mücadele etmeleri söz konusu olmaz. Resmi ideoloji bu insanlar üzerinde daha etkili olur.

İşte bu noktada resmi ideolojinin irdelenmesi de gerekli olmaktadır. Resmi ideoloji kurumuyla eğitim süreci arasında organik bir bağ vardır. Eğitim kurumları resmi ideolojinin gereklerine göre insanlar yetiştirmek için oluşturulmuştur. Kendi Kürt kimliklerinden, analarından, babalarından, onların konuşmalarından, giyim kuşamlarından, tavır ve davranışlarından utanan, Türklüğe, Türk olmaya özen gösteren nesiller. Her vesileyle Türklük yüceltilir, Kürtler, Kürtçe inkâr edilir veya aşağılanır. Okul dışında, radyo, televizyon, gazeteler yine, aynı amaç doğrultusunda çalıştırılır. Bu ırkçı eğitim sürecinde özgür ve bağımsız düşünmeye yer yoktur. Öğrencilerin beyinlerine resmi ideolojinin ürettiği bilgiler aşılanır. Resmi ideoloji öğrencilerin beyinlerine zerk edilir. Bu süreçte araştırmaya, soru sormaya yer olamaz. Öğrencilerden, kendilerine verilen bilgilerin iyice öğrenilmesi ve bu bilgilerin gereğince tavır ve davranışta bulunmaları istenir. Bu da, çocuğun toplumsallaşması sürecinin başında, düşüncenin körleşmesini, beynin kötürümleşmesini getirir. Yaratıcı düşüncenin önüne geçilmiş olur. Resmi ideoloji, etkinliğini ancak bu yollarla sürdürür.

TÜRKİYE İŞÇİ SINIFI

ve

KÜRDİSTAN ULUSAL KURTULUŞ MÜCADELESİ(*)

Ekimler- Emekçi Kürt halkının öncüsü PKK, dönemi, "Ayaklanma, ordulaşma ve Botan-Behdinan hükümetini kurma olarak belirlemiştir. Sömürgeci burjuvazi böylesi bir yönelişin önünü kesmek için Newroz'da büyük bir saldırıya geçti. Cizre'de katilam yaptı açıkçası. Etkileri geçici oldu. PKK ve onun öncülüğündeki Kürt halk yığınları, bir savaş hükümeti olan bugünkü hükümetin, "Şefkat politikası"nın demagojik ve kirli yüzünü çabuk anladı. Mücadeleye kaldığı yerden devam etti. Saptanan hedef doğrultusunda mücadeleyi derinleştirip-yaygınlaştırıyor. Savaşı kırsal alandan Kürt illerine aktarıyor. Düşman hedeflerine yönelik yaygın ve büyük eylemler yapıyor. Daha büyük güçlerle yapıyor bunları. Kent serhildanlarıyla büyümeye çalışıyor kavgayı. Sömürgeciler bu kez, bu yönelişin önünü kesmek için harekete geçtiler. Son Şırnak provokasyonu, Çukurca ve diğer kimi yerlerdeki kitle kırımları bunun ifadesiydi. Bu, yeni bir aşamadır. Sömürgeci burjuvazi tam bir acz ve çaresizlik içerisinde. Kaybettiği savaşı kirli yöntemlerle sürdürmeye, ömrünü biraz daha uzatmaya çalışıyor. Bu arada yeni bahaneler yaratarak kirli savaşını meşrulaştırma çabaları var. Savaş hali ilanıya yapmayı düşünüyor bunu.

Genelkurmayını, hükümeti Diyarbakır'da bu amaçla bir araya getirdi. Bu, Kürt halkına karşı topyekün bir savaş tehdidi idi.

Tüm bu gelişmelere bakarak, Türkiye nereye gidiyor? Bu yeni aşamada Kürt halkının özgürlük mücadelesinde ne gibi gelişmeler bekleniyor? Siz gelişmeleri nasıl değerlendiriyorsunuz?

Sömürgeci burjuvazi haksız ve kirli savaşına Türkiye işçi sınıfını ve emekçilerini de ortak etmek için yoğun çaba sarf

(*) **Ekimler** dergisiyle 1 Ekim 1992 tarihinde yapılan röportaj

ediyor. Bir Kürt-Türk düşmanlığı kampanyası yürütüyor. Kardeş iki halkı birbirine kışkırtma siyaseti izliyor. Türkiye'nin Kürt nüfusunun yoğun olduğu illerinde pilot bölge ilan etmiş, buralarda çatışmaları körükliyor. İki halkı birbirinden izole etme, dahası Kürtleri sürme politikası var. Günlük olarak uygulanıyor bu. Tehlikeli bir gelişmedir gidiyor. Bu gelişmeye bakarak diyoruz ki, hem bu gidişatı tersine çevirmek ve bir Kürt-Türk halkı dostluğu ile burjuvaziyl püskürtmek için, hem de bir rejim sorunu olan Kürt ulusal sorununda gerçek bir çözüm için, iki halkın ortak kavgasında Türkiye işçi sınıfı ile içten bir ittifak her zamankinden çok daha gerekli. Aksi halde zafere ulaşmak oldukça güçtür. Sömürgeci burjuvazinin rejimli devrillenmeden olacak şey de değildir. Gelişmeler hep bunu doğruluyor.

Kürdistan'ı yönetmek gün geçtikçe biraz daha zorlaşmaktadır. 25-30 sene önce Kürtleri ve Kürdistan'ı yönetmek çok daha kolaydı. Çünkü, Kürtlerin hiçbir siyasal talebi yoktu. Kürtler, Ortadoğu'da toplumsal ve siyasal statüleri konularında herhangi bir bilinçle sahip değillerdi. Son on sene içerisinde, Kürtlerin ideolojik ve siyasal görüşlerinde çok büyük değişimler oldu. Toprak ağasına sadakat, aşiret reisine sadakat, şeyhlere sadakat, kısaca birincil bağlılıklar hızla yıkılıyor. Sadakat odaklarının eski bağlılıklarını korumaları artık mümkün değil... Birincil bağlılıkların yıkılışına paralel olarak değer yargılarında da önemli değişimler oluyor. "Kadının namusu", "ailenin şerefi", "aşiretin şerefi" gibi değerler çözülüyor. Sömürge bir ülkede, bu tür değerlerin korunamayacağı, sömürgeci devletin, sömürge halkın bu temel değerlerine her zaman saldıracağı, insanları aşağılamak, düşürmek için her yöntemin kullanılacağı bilinci gittikçe yaygınlaşıyor. Ulusa bağlılık, vatana bağlılık, ulusun özgürlüğü, ulusun onuru, kadının özgürlüğü gibi yeni değerler oluşuyor.

Kürt ulusu ulusal ve demokratik haklarının gasp edildiğinin bilincine varmış. Bunları yeniden kazanmanın mücadelesi içinde. Bu süreçte, ağalık, şeyhlik, aşiret reisliği gibi feodal kurumlar, geleneksel kurumlar, ancak, devlet tarafından ayakta tutulabiliyor. Sömürgeci devlet, ulusal hareketin yaygınlaşmasını ve yoğunlaşmasını engelleyebilmek için bu kurumları ayakta tutmaya çalışıyor, bu kurumlarla, bunların temsilcileriyle işbirliği yapıyor.

Bütün bunlar, Kürt toplumunun çok hızlı bir şekilde değiştiğini göstermektedir. Hiç değişmeyen, kaskatı bir resmi ideolojiyle böyle bir toplumu yönetmek mümkün değildir. Kürtlerdeki özgürlük hareketi, devletin baskısına, şiddetine ve soykırım tehdidine rağmen ge-

lişmektedir. Çünkü, herhangi bir toplumda, özgürlük bilinci bir kere oluştu mu, artık onu geriletmek, etkisiz hale getirmek kolay olmuyor. Kaldı ki, dünyanın çeşitli yerlerinde özgürlük ve bağımsızlık hareketleri gelişmektedir. Kürtlerin bu mücadelenin, bu özlemlerin ve isteklerin dışında kalması düşünülemez.

Siyasal ve toplumsal değişimin temel nedeni kuşkusuz, PKK'nın başlattığı özgürlük hareketidir. PKK'nın düşüncesi ve eylemi, geniş Kürt halk yığınlarını etkilemektedir. Bu etkileme, son derece yaygın ve derindir. Kadınlar, çocuklar, yaşlılar, aileler vs. herkes mücadelenin içine çekilebilmiştir.

Burada, Türk egemenlik sistemi hakkında da bazı şeyler söylemek gerekmektedir. Türk egemenlik sistemi kavramındaki egemenlik sözü, yabancı bir devlete karşı devletin bağımsızlığını anlatan bir söz olmaktan ziyade halk üzerindeki tahakkümü anlatan bir sözdür. Bu, keyfiliği, baskıyı ve şiddeti ifade etmektedir. Sömürge Kürdistan'ın bu şekilde yönetildiği, yani bir tahakküm altında olduğu besbellidir. Fakat, Kürt halkı artık, bu tür bir yönetime karşı başkaldırmaktadır, kendi kendini yönetmenin mücadelesi içine girmiştir.

Sömürge yönetimi Kürt halk yığınları üzerindeki baskıyı ve şiddeti günden güne ağırlaştırmaktadır. Hergün, kitle haberleşme araçları aracılığıyla, Kürtleri soykırımla tehdit etmektedir. Şınak'ı yakmış, yıkmış, talan etmiş, Kürtleri düşman ilan etmiş bir generale, Genelkurmay tarafından "kahramanlık plaketi" verilmektedir. Bütün bunlar, artık, Kürdistan'ın hiç de kolay yönetilemediğini göstermektedir. Sömürge Kürdistan'ın yönetilmesi gün geçtikçe daha da zorlaşacaktır. Tank, top, kobra helikopteri, casus uçakları gibi savaş araç ve gereçlerinin, kimyasal silah tehditlerinin, halkın iradesi karşısında bir çözüm olamadığını sömürgeci devlet de anlayacaktır.

Ekimler- İşçi sınıfı ile Kürt halkının ortak kavgası için acil çabanın Türkiye'nin komünist ve devrimci hareketlerinde yürütülmesi gerektiği bilzce açık... Peki Kürt devrimci hareketi bu konuda ne yapmalı sizce? Siz neler söyleyeceksiniz?

Bu cevabın daha çok, somut olarak, Türkiye işçi sınıfı tarafından verilmesi, gösterilmesi gerekiyor. 1991 yılı başlarında, Zonguldak'ta kömür işletmelerinde, grev başladığı zaman, "Botan-Zonguldak el ele" şeklinde bir slogan geliştirildi. Bu, Kürtlerin sloganıydı. Kürtler bütün serihildanlarda bu sloganı sık sık ifade ediyorlardı. Fakat, Türkiye işçi sınıfı, bu slogana cılız da olsa bir karşılık vermedi. Bugün de, örneğin, işçi sendikalarının Kürdistan'daki soykırımlar ve katliamlar karşısında son derece duyarsız olduğunu, devletin yanın-

da yer aldığını görüyoruz. Bu bakımdan, benzer soruların önce, işçi sınıfına, işçilere sorulması gerekiyor. Türk işçileri Kürdistan'daki soykırımlar karşısında neden sessiz kalıyorlar, neden zulmü ve baskıyı protesto eden eylemler geliştirmiyorlar?..

Ekimler- Bu kaydı Avrupa'nın çeşitli yerlerinde düzenlenen Ekimler şenliklerinde izleteceğiz. Ekimciler'e ve yurt dışındaki devrimcilere neler söylemek istersiniz.

Kürt sorununun Ortadoğu'daki en önemli sorun olduğunu düşünüyorum. Kürt sorununun odak noktası üzerinde düşünmek önemlidir, kanısındayım. Kürdistan'ın bölünmesi, parçalanması ve paylaşılması zengin olgulara dayanılarak açıklığa kavuşturulması gereken bir süreçtir. Bu süreci kolaylaştıran sosyolojik yapılar ve moral değerler üzerinde elbette durulmalıdır.

"Ekimler"e, bazı düşüncelerimi açıklama fırsatı verdiği için teşekkür ediyorum.

Başarılar diliyorum.

KÜRT FEDERE DEVLETİ-PKK İLİŞKİLERİ(*)

Selami İnce- Güney Kürdistan'da Barzani ve Talabani'nin adamlarının PKK'lılara karşı giriştikleri harekâtın bölgedeki "federasyon" ilanıya ilgisi nedir? Türkiye Devleti'nin harekâtın başlaması ve federasyon ilanıya ilgisi nedir? PKK'nın bölgeden çıkarılması pazarlığı varsa, Türkiye Talabani ve Barzani'ye neler vermiş olabilir?

Kürdistan'daki gelişmelerle ilgili analizler yapmak çok zordur. Kürdistan'ın bölünmüş, parçalanmış ve paylaşılmış ülke olmasından dolayı bu böyledir. Bu, Kürdistan'ın çeşitli parçalarına ilişkin, birbirleriyle çelişen pek çok politikanın yaşama geçirilmesiyle ilgilidir. Herhangi bir parçadaki bir gelişmenin öteki parçaları çok yakından etkilediği, bilinen bir gerçektir.

Buna rağmen şu aşamada, bazı ana noktaları, bazı temel tercihleri belirtebiliriz. Bir kere, Türkiye Cumhuriyeti, Ortadoğu'da Kürtlere siyasal kimlik kazandıracak bütün gelişmelere, süreçlere kesinlikle karşıdır. Böyle bir gelişmeyi, bozmaya, çarpıtmaya, dejenere etmeye çalışmak Türkiye Cumhuriyeti'nin vazgeçemeyeceği bir politikadır. Türk egemenlik sistemi böyle bir süreci hazmedemez. Örneğin, Güney Kutbu'nda, Kürtler için, Kürtçe eğitim yapan bir okul düşünülün, Türkiye Cumhuriyeti hemen, itirazını yükseltir. **"Türk Devleti'nin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü aleyhine bir durum yaratabilecek bütün çabalara izin vermeyeceğiz, bu tür art niyetli projelerle mücadele edeceğimiz bilinmelidir"** der.

Türkiye Cumhuriyeti için en önemli sorun Kürt sorunudur. Kürt sorununun, PKK'nın düşüncesi ve eylemiyle Türkiye gündeminin birinci sırasında yer aldığı bilinmektedir. PKK'yi etkisiz hale getirmek, bu şekilde Kürtlerin özgürlük hareketini boğmak Türkiye Cumhuriyeti'nin çok önemli bir amacı olmuştur.

(*) **Özgür Gündem** gazetesinden **Selami İnce** ile 8 Ekim 1992'de yapılan röportaj. Bu röportaj yayınlanmamıştır.

Bugün, Güney Kürdistan'da, Kürt Ulusal Meclisi tarafından, **Kürt Federe Devleti**'nin kurulduğu ilan ediliyor. Böyle bir sürecin, Türk devlet ve hükümet yetkililerini çok rahatsız ettiği açıktır. Fakat Türkiye Cumhuriyeti bunu hazmetmek zorunda. Çünkü, Güney Kürdistan'daki Kürt örgütlerinden, bu örgütlerin liderlerinden, PKK'ye dönük özelemlerinin ve istemlerinin gerçekleşmesi konusunda önemli beklentileri var. Aslında, bu örgütlerin, örgütlerin liderlerinin, Türkiye Cumhuriyeti tarafından kabul görmelerinde en önemli neden, tek neden, PKK'nın düşüncesi ve eylemidir. PKK karşısında, Türkiye Cumhuriyeti büyük bir açmaz içindedir. PKK'ye karşı mücadelede bu örgütleri de yanına almak gereğini duymaktadır. Eğer PKK olmasaydı, bu örgütlerin temsilcileriyle, ancak sınır karakollarında ve MİT aracılığıyla görüşmeler yapılırdı...

PKK'nın önlenemez yükselişi, PKK'nın düşüncesinin ve eyleminin, Kürdistan'ın öteki parçalarında da etkinliğini giderek artırması, devleti, nesnel olarak Güney Kürdistan'daki PKK karşıtı Kürt örgütleriyle yan yana getirmiştir.

İşte burada düşünceler, duygular karmakarışık bir hal alıyor... PKK etkinliğini elbette artırmalıdır. PKK büyümelidir... PKK düşüncesi, Kürdistan'ın öteki parçalarında da gelişmelidir. Zaten, fiili olarak, sürecin bu şekilde geliştiğini görüyoruz.

Şunu da belirtmek gerekir: Kürtlere kişilik veren kurumların güçlenmesi, kökleşmesi de gerekir. **"Kürt Federe Devleti"** böyle bir kurumdur. Bunun çok önemli bir gerekçesi vardır: Kürdistan'ın devletlerarası bir sömürge olduğu bilinmektedir. Kürdistan'ı denetim altında tutan devletler, Kürdistan'ın sınırlarını mümkün olduğu kadar küçültmeye çalışmaktadırlar. Bu, Kürdistan'ı denetim altında tutan devletlerin vazgeçilmez bir politikasıdır. Kürtleri, Kürdistan'dan söküp atarak Türk, Arap ve Fars bölgelerine sürgün etmişler, Türk, Arap ve Fars göçmenlerini de Kürdistan'a yerleştirerek nüfus yapısına müdahale etmişlerdir. Zaten, tarihte, Kürdistan olarak bilinen pek çok yerde, Kürtlerin yaşamadığını görüyoruz. Türkiye-Kürdistan, Kürdistan-İrak, Kürdistan-İran sınır bölgelerine baktığımız zaman bu durum daha somut bir şekilde görülebilir. Kürtlerin bu durumun bilincinde olmaları, bu duruma müdahale etmeleri gerekmektedir... Bu da birtakım siyasal kurumlar yaratıp, Kürdistan'ın sınırlarını mümkün olduğu kadar doğruya yakın bir şekilde çizmek gerekiyor.

Yüzeysel olarak bakıldığında, bu düşünceler ve özelemler birbirleriyle çelişiyorlar gibi gözüküyorlar. Kanımca öyle değil. **"PKK büyümeli, etkinliğini artırmalı, PKK'nın düşüncesi ve eylemi Kürdistan'ın her tarafında etkili oluyor..."** önermeleriyle, **"Kürt Federe Devleti** güçlenmeli, kökleşmeli, Kürdistan'ın küçülmesini önlemeli,

Kürdistan'ın sınırlarını iyice çizmeli..." önermeleri arasında bir çelişki yok.. Örneğin, Kerkük'ün ve Musul'un, Kürdistan içine alınmasından taviz verilmemelidir. **Kürt Federe Devleti** için, **"Kukladır", "emperyalizmin ajanıdır..."** gibi ifadelerle aşağılanması yanlış olduğu kanısındayım...

Sürecin, Güney Kürdistan'da da, PKK'nın düşüncesi ve eylemi doğrultusunda gelişeceği kanısındayım. Güney Kürdistan'daki Ulusal Meclis'te temsil edilen örgütlerin Türkiye Cumhuriyeti'yle ittifak yaparak, PKK ile savaşa girmeleri bu süreci hızlandıracaktır. Bu örgütlerin, Türkiye Cumhuriyeti'yle ittifak yaparak, Türkiye Cumhuriyeti'nin direktifleriyle ve emirleriyle PKK ile savaşmalarını Güney Kürdistan'daki Kürt halk yığınları affetmeyecektir.

PKK'nın yürüttüğü özgürlük hareketi Kürdistan'ın her tarafında, Kürtlerin bilincindedir. Bunda kuşku yok... **"Sandvîç Harekâtı"** Türkiye'nin planı, özlemi ve beklentisidir. Fiili olarak ise, Güney Kürdistan'da böyle bir sürecin yaşanması son derece zordur.

Selami İnce- Bundan sonra ABD'nin ve Batı'nın tavrının, Kuzey Irak'ta Türkiye'nin tavrıyla aynı olacağı söylenebilir mi? Ya da bir ayrışma yaşanması olanağı var mı?

Kürt sorununun odak noktasında, Kürdistan'ın bölünmesi, parçalanması ve paylaşılması vardır. Birinci Dünya Savaşı'nda ve sonrasında, Kürtlere ve Kürdistan'a ilişkin olayların incelenmesi önem taşımaktadır. Bölme, parçalama ve paylaşılma nasıl düşünülmüş, nasıl uygulanmış, hangi sonuçları üretmiş... gibi konular üzerinde durmak gerekir. İşte burada, bölünmeyi, parçalanmayı ve paylaşılmayı kolaylaştıran sosyolojik yapılar ve moral değerler üzerinde de durmak önemli bir konudur. Bu konuda, Kürtler arasında, yoğun, yaygın ve derin bir bilincin geliştiği açık bir şekilde görülmektedir... Günümüzde, Kürtleri güçlü kılan bu bilinçtir.

Bu bilinç Kürt toplumunda geliştiği gibi, Batı'nın demokratik kurumlarında da gelişmektedir. Bu, Ortadoğu'da Kürt toplumuna yapılan tarihsel haksızlığın gün geçtikçe daha açık bir şekilde ortaya çıkması anlamına gelmektedir. Halbuki böyle bir süreç yaşanırken, Türk devlet ve hükümet yetkilileri, hep devletin baskı ve zor araçlarını öne çıkararak, tehdit unsurlarını büyüterek konuşma yapmaktadırlar... **"Ordunun üçte ikisi o bölgede", "Komandoların tamamına yakın bir kısmı o bölgede", "Helikopter sayısını 4'den 104'e çıkardık", "Polisler, Özel Timler, Korucular var... Sayıları artıyor...", "Tank, top, araç-gereç her şey var, hiçbir eksikliğimiz yok...", "Eşkıyanın sonuç alması mümkün değil..."** Görüldüğü gi-

bi bu anlatımlarda tarihsel ve toplumsal haklılık yok, bunlar dile getirilmiyor... Hep **"üçbuçuk eşkıya"**dan, ezmekten, yok etmekten söz ediliyor... Bu konuda, güçlü olan, Kürtlerdir, gerillalardır... Bu toplum ve tarih bilinci, Kürtleri, gerillaları çok güçlü kılıyor... Bu bilinci, tankla, topla, zehirli gaz tehdidiyle geriletmek, ortadan kaldırmak artık mümkün değil...

Bir de, Türkiye Cumhuriyeti'nin, **"Kuzey Kıbrıs Türk Federe Devleti"** politikası var. Bulgaristan'da, Batı Trakya'da, Türkleri gözetten politikaları var. Orta Asya Türk Cumhuriyetleri'nin bağımsızlığını savunan, Bosna-Hersek'de, Karabağ'da, Türk ve Müslüman toplumlara karşı Dünya'yı yardıma çağırın, Dünya'nın ilgisini ve dikkatini çekmeye çalışan politikası var... Bu çifte standartlı düşünce ve uygulama içinde, Kürt sorununun daha uzun süre kendi ideolojik ve politik çizgisi doğrultusunda götürülebileceği kanısında değilim... Kuzey Kıbrıs Türk Federe Devleti'ni, Kuzey Kıbrıs Türk Devleti'nin bağımsızlığını hararetle savunan Türkiye Cumhuriyeti'nin, **"Kürt Federe Devleti'ne karşıyız", "Kürt Federe Devleti Kürtler için de iyi değildir..."** demesi inandırıcı değildir. Bütün bunlar, Kürtlere ve Kürdistan'a ilişkin hak gaspını açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti, günümüze kadar, Kürt sorununu, Ortadoğu'nun ortasındaki çok büyük büyük hak gaspının gizli kalmasını hep rüşvetlerle sağlamıştır. **"Bu sorunu kurcalamazsanız, falanca büyük ihaleyi size verilirz..."** vs. Ulusal bilincin bu yükselişi karşısında bunlar da, gittikçe, daha işlevsiz bir hale gelecektir. Bu bakımdan, Batı'nın ve ABD'nin Güney Kürdistan politikasının, Türkiye'nin politikasıyla her zaman aynı olacağı kanısında değilim.

Selami İnce- Barzani ve Talabani'nin PKK'ye saldırısıyla başlayan çatışmaların durdurulması için neler yapılabilir? Türkiye'nin "sınır ötesi" harekâtına dünya kamuoyundan bir tepki gelmemesini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Güney Kürdistan'da, Kürt kitlelerinin, bu çatışmaların derinleşmesine ve yaygınlaşmasına izin verecekleri kanısında değilim... Her koşulda, bölgede, PKK politik ve ideolojik olarak daha güçlenecektir...

Türkiye'nin **"sınırötesi"** harekâtı, Kürdistan'ın bölünmesini, parçalanmasını ve paylaşılmasını gösteren en önemli olaylardan biridir... Statükoyu korumayı amaçlamaktadır... Kürtlere ve Kürdistan'a ilişkin çok büyük bir hak gaspı vardır. **"Kürt Devleti'ne sadece Türkiye karşı değildir, İran, Irak, Suriye de böyle bir oluşuma izin vermez"** sözü bunu açıkça göstermektedir. Sınırötesi harekâta, Ba-

tı'nın tepki göstermemesi, statükonun korunma çabalarıyla ve Türkiye'nin rüşvet politikasıyla ilgilidir. Yalnız Batı'nın demokratik kamuoyunun bu konuda, daha hassas olduğunu belirtmek gerekir.

Statükoyu koruma söz konusu olduğu zaman şunu da belirtmek gerekir: Ortadoğu'nun ortasındaki Kürdistan'ın bölünmüş, parçalanmış ve paylaşılmış yapısı sürdüğü sürece, Kürdistan'daki, devletlerarası sömürge statükosu sürdüğü sürece, Ortadoğu'da barışın gelmeyeceği de açıktır. Kürtlerde yükselen ulusal bilinç karşısında, devletlerarası sömürge statükosunu sürdürmek de çok zordur.

Sık sık gerçekleştirilen **“sınırötesi”** harekât sorunu çözemez. Bu askeri harekâtın PKK'yi safdışı etmesi olası değildir... Bu askeri harekâtla, Türkiye Cumhuriyeti'nin terörist karakteri giderek daha açık bir şekilde ortaya çıkar...

Selami İnce- PKK lideri Abdullah Öcalan, “bölgedeki bütün anti-emperyalist güçleri Amerikan planına karşı durmaya çağırıldığını” açıklamıştı. Çatışmalar süresince İran, Irak ve Suriye'nin nasıl bir yol izleyeceğini düşünüyorsunuz?

PKK'nin, politik, ideolojik ve askeri bakımdan önemli bir güç olduğunu düşünüyorum. Bu gücün gün geçtikçe daha büyüdüğü de besbelli... İran, Irak, Suriye gibi devletlerin, Ortadoğu'da yükselen bu yeni gücü, bu gücün büyümesini görmezden gelmeleri mümkün değildir... Bu durum karşısında ikili oynamaya çalışacaklardır...

Serkevtin- Gerillanın savaşım içinde böyle bir dergi çıkarmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Gerillanın dergi çıkardığını daha önce de duymuştum. Fakat bu derginizi daha göremedim. Cezaevinde de arkadaşların dergi çıkardığını biliyorum. Bana göre bunlar önemlidir. Merak ediyorum. Görmek isterim.

Serkevtin- Gerilla mücadelemizi nasıl değerlendiriyorsunuz?

Çok olumlu. Çok önemli değişiklikler yaratmıştır. Geleneksel değerleri yıktı, siyasi bilinç yarattı. Aileye, aşirete, şeyhe bağlılık yerine ulusa bağlılık gibi modern değerler yarattı. Kadının namusuna, aşiretin namusuna bakış açısı değişti. Ulusun özgürlüğü önem kazandı. Halka heyecan, coşku ve yeni bir ruh getirdi. Daha da değişmeler yaratmaya devam etmektedir.

Serkevtin- Son dönemde gerilla mücadelesindeki gelişmeye nasıl bakıyorsunuz?

Büyük birlikler oluşmaya başladı. Gerilla büyük birliklerle hareket ediyor. 1984'de yüzlerle ifade edilen sayılar günümüzde binlerle ifade ediliyor. Devlet, çok büyük birlikleri, en öldürücü silahları kullanmasına rağmen, gerilla karşısında, başarılı olamıyor. Savaş uçakları, tanklar, ağır toplar vs. etkin, yoğun bir şekilde kullanılıyor... Polis, jandarma, özel tim, korucu, kolordu vs. Gerillanın başarılarının temel nedeni, kuşkusuz yoğun halk desteğidir. Bunun için, devlet, halka karşı, yurtseverlere karşı saldırı durumundadır. Gerillaya karşı başarılı olamayan devlet, gerillanın desteğini çürütmeye, denizi

(*) **Serkevtin**, Sayı 9, Ekim 1992

kurutlmaya çalışmaktadır. Kırsal kesimde korucuları, şehirlerde Hiz-
bullah'ı yurtseverlere karşı saldırtmaktadır.

Serkevtin- TC askerî gücüne TİM ve Köy Korucularını ekler-
sek daha büyük bir rakama ulaşıyor. Köy Koruculuğu nasıl bir
işleve sahip, daha doğrusu hangi politikanın yansıması olabi-
lir?

Tımlar ve köy korucuları 1985'den beri var. Devlet, PKK'ye karşı
üç önlem getirmişti. Köy koruculuğu teşvik tedbirleri ve itirafçılık ya-
sasıydı bunlar. TC bu tedbirlerle PKK'yı kuşatmayı amaçlıyordu. Fa-
kat PKK bunu kırdı. Devlet başarılı olamadı.

Tabii ki bu sistem, böl-yönet politikasının sonucudur. Daha so-
mut bir deyişle Kürdü Kürde kırdırmadır.

Serkevtin- Köy Koruculuğunun işlevsizleştirildiğini söyle-
yebilir miyiz?

Bugün hükümet bile Köy Korucularının büyük bir kısmına gü-
venmiyor. Büyük paralar gönderiyor, büyük harcamalar yapıyor ama
amacına ulaşp ulaşmadığı konusunda tereddütlüdür. Aslına bakar-
sak askerî bakımdan da önemli değildir.

Ama şunu da söyleyebiliriz: Köy korucuları olmasa, askerler çok
daha başarısız olurdu. Bu açıdan PKK'nin köy korucularına karşı
yürüttüğü şiddet politikasını doğru buluyorum.

Serkevtin- Bütünleşmemizi engelleyen bir faktör...

Evet. Ulusal ve toplumsal bütünleşme önündeki engellerden biri-
dir. Devletin de kullanmak istediği budur. Devletin işine geliyor.

Serkevtin- Kürt halkının yükselen bilinç ve heyecanını bas-
tırmaya yönelik faaliyetler çeşitlenmeye devam edecek gibi.
Sözde de olsa dñl bir düzen kurmak amacıyla Hizbullah adıyla
kontrgerilla faaliyetleri yoğunlaştı. Hizbullah, anti-faşist, anti-
emperyalist, anti-siyonist bazı ilkelere sahip olmakla beraber,
topraklarımızda izlediğimiz Hizbullah bu ilkeleri gözetmiyor.
Fuhuşun, alkolün, kumarın, yalanın ve her türlü pıslığı üreten
sistemin kurucu ve kollayıcılarına saldırmıyor. Devletle çalışı-
yor. Sizin değerlendirmenizi alabilir miyiz?

Hizbullah devletin kendisini gizlemek için kurduğu bir örgüttür.

Devletin örgütüdür. Kürt halkının dinsel duygularını istismar amacıyla Hizbullah adıyla kurdular. Dini istismar daha önce de vardı, fakat bu ideolojik bir işlev görüyordu. İdeolojik biçimiyle PKK'yi çökertmediği için daha üst aşamaya, fiziki yok etmeye yöneldiler. Hizbullah fiziki yok etme işlevini üstlenmiştir.

Tabii ki devletin özel savaşının bir biçimidir. Halk önderi veya ileride halk önderliği yapacak insanları yok etmeye yöneliyorlar. Bu, daha üst aşamaya da tırmanabilir. Yani kitlesel yok etmeler, jenosidler geliştirebilirler.

Serkevtin- Bir TV programında Kartal Demirağ bile her türlü eğitimi aldıklarını, yüksek rütbeli generaller tarafından Türk İslam Sentezi dersleri aldıklarını söyledi. Aynı programda da kontrgerilla belgeleri gösterildi. Hizbullah geliştirilmiş biçimi gibi.

Hizbullah adıyla kurulan örgüt, devletin ideolojisiyle birleşiyor. Özel Tim'den bazı insanlara Hizbullah deniliyor. Halktan birkaç insan aralarına almışlarsa bile, İslami düşünceden yararlanan Özel Tim gruplarıdır bunlar. Hizbullah kanımca böyledir.

Serkevtin- Son dönemde Şırnak'ta bir gerilla baskını var gibi gösterilerek devlet halka saldırdı. Şehri yıkıma uğratarak katliamlarına bir katliam ekledi. Bu konudaki değerlendirmenizi alabilir miyiz?

Devletin bünyesinde sorunu şiddetle çözmeye eğilimli çok etkili bir grup var. Bunlar siyasal görüşmelere yanaşmazlar. Kürtleri tümüyle yok edecek derecede şiddetten yanadırlar. Bunları, Özel Harp Dairesi bünyesinde düşünmek gerekir. Şırnak da bu çerçevede değerlendirilmeye alınmalıdır. Bu, bir Kürt şehrini programlı ve planlı bir şekilde yok etme işidir.

Serkevtin- Şırnak olayı, Cizre, Silopi, Nusaybin yani Kürdistan'ın diğer şehirlerinde de yaşatılabilir mi?

Yaşanabilir. Çukurca'da da yaşandı. Şırnak'da daha farklı yaşandı. Cizre'de, Silopi'de de yaşanabilecek olaylardır. Fakat bunlar, TC'yi biraz daha batıracaktır.

Serkevtin- Basın ve bazı yetkililer sürekli savaş durumundan söz ediyorlardı.

Bir savaştan söz ediyorlardı. “Büyük bir zafer kazandık” diyorlardı. Savaş, karşılıklı iki tarafı gerektirir. Bir taraftan PKK'yi tecrit etmek için terörist deniliyor, öbür taraftan büyük zafer kazandık deniliyor. Aslında bu, ruhsal, psikolojik bir çelişkidir. İçine girdikleri psikolojik, ruhsal durumun ifadesidir. Bir aşağılık duygusunu da içeriyor. Bunlar devletin aczini gösteren durumlardır. Savaşan taraf statüsünü engellemek için çaba harcıyor. PKK'nin siyasal bir kişilik olarak tanınmasını engellemeye çalışıyor. Onbin kişilik bir askeri gücün varlığını kabul ederek de söylemleriyle çelişiyor.

Serkevtin- Şırnak katliamını meşru göstermek için basın ve TV de oldukça fazla çalıştı. Bir TV kanalında “teröristlerle çatışma anı” adıyla programlar yapıldı. Basın mensupları, Mehmetçik gazeteciler, TC ordusunun, ilerde patlattığı kurşun sesleriyle kendini kayanın altına saklar rolüne bile büründü. Bunlar şarlatanca iki yüzlü, riyakâr bir durum sergiliyor...

Devlet, basını tam anlamıyla kontrol altında tutuyor. Devlet, TV, radyo, üniversiteler, mahkemeler hatta işçi sendikaları dahil tüm kurumları seferber ediyor. Özgür basın ve iletişim araçları böyle olmaz tabii. Ama bu, bir açıdan da Türkiye'de normal bir süreçtir. Türkiye, demokratik olmayan bir devlettir. Türk siyasal hayatında, resmi ideolojinin, atanmış kurulların ağırlığı çok büyüktür. Örneğin Kürt sorunuyla ilgili politikaların oluşturulmasında ve uygulanmasında, siyasal partiler, hükümet, TBMM gibi halka dayalı kurumların hiçbir ağırlığı yoktur.

Serkevtin- Gündeme sıkça getirilmeye çalışılan diğer bir konu da İrlanda ve Bask sorunudur. Sanki TC “dünyada İngiltere'nin İrlanda'ya, İspanya'nın da Bask'a uyguladığı politikayı biz de uyguluyoruz” demeye getiriyor. Bazı yazarların kaleminde de “Kürt sorununa Bask sorunu için öngörülen çözümle yaklaşalım” anlayışı dökülüyor.

Kürt sorunu çok, çok farklıdır. Başta Kürtler büyük bir nüfusa sahip. Sonra Kürdistan büyük bir ülke. Parçalanmışlık ve bölünmüşlük var. Paylaşılmışlık var. Kürt sorunu kendi özgül koşulları içinde çözümlenebilir.

Serkevtin- Günümüzde önemli diğer bir gelişme de halk meclisimizin kuruluş çalışmalarıdır. Büyük bir bölümü tamamlanan seçimlerle halk iktidarına adım atılıyor. Bu konuda değerlendirilmeniziz alabilir miyiz?

Son on senedir Kürt halkı her alanda kendi kımlığıne sahiplenme çabası içerisinde. Kürtler, artık, Kürdistan'ı bız yöneteceğiz diyorlar. Tabii ki o zaman kendi kurumlarını oluşturmaları gerekiyor. Kendi tarihine, kültürüne, diline sahip çıktıklarına göre politik örgütte de gereksinim vardır. Bunu, doğal ve zorunlu bir hak olarak görmek gerekir. "TBMM'de konuşamıyoruz, o zaman kendi meclisimizi kuralım" şeklinde bir değerlendirme yanlıştır. Kendi siyasal kurumlarını oluşturmaları Kürtlerin doğal hakkıdır.

***Serkevtin-* Böyle bir meclisin ne tür işlev ve fonksiyonları olabilir?**

En önemlisi savaşın sevk ve idaresidir. Bir de gelirlerin toplanması ve harcanmasıdır. Gerilla çok büyük gelirler toplayabilir. Bu paraların çok verimli kullanıldığı konusunda tereddütlüyüm. Savaş sürecinde bir bütçenin yapılması çok önemli olacaktır. Bugün PKK rahat para toplayabiliyor. Eskisi gibi güç değil. İnsanlar gönüllü veriyor, maddi manevi bir seferberlik var. Köylüler ve işçiler harekete yardım ediyor ve içinde yer alıyor. Bu nedenle, bu paraların sağlıklı kullanılması ve denetimi de önemlidir. Askere alma ve vergiyi objektif kriterlere göre belirleme de bir fonksiyonu olarak değerlendirilebilir.

Yine, zaman zaman Kürtlerin temsilcisi kimdir deniyor. İşte Kürdistan Ulusal Meclisi, uluslararası planda Kürtleri temsil edecektir. Veya temsilciler gönderecektir. İlerde TC ile görüşmeler başladığında bu meclis konuşacak. Yine Kürtlerin bütünleşmesi açısından da önem taşır. Bütünleşme, etkisini Doğu ve Güney Kürdistan'da da gösterecek.

***Serkevtin-* Talabani ve Barzani'nin kurduğu meclisle, tarihsel rolleri ve etkileşimleri nasıl olabilir?**

Süreç içinde çözümlenir. Meclisin etkinliği arttıkça bu, Güney Kürdistan'a da yansır. Güney Kürdistan'daki Kürt Federe Meclisi'nin, TC ile eşit olmayan koşullarda ilişkiler sürdürdüğü sürece etkinliği azalır. Bu süreçte PAK'ın etkinliği artabilir. Fakat Kürt Federe Meclisi'yle ilkeleri ve prensipleri koruyarak ilişkileri sürdürmek gerekir, inkâr doğru değildir, meclisin etkinliği ise azalır.

***Serkevtin-* Basında gündemde tutulmaya çalışılan diğer bir konu da PKK, KDP çatışmasıdır. Olası böyle bir çatışmayı TC çıkarlarına uygun görüyor.**

Bu, TC'nin bir düşüncesidir. PKK'yı etkisizleştirmek için Güney

Kürt örgütlerinden yararlanmak istiyorlar. PKK ile KDP arasında olası bir çatışmada TC, KDP'yi el altından bile desteklese KDP'nin gücü azalır. KDP içindeki birçok unsur PKK saflarına geçecektir. PKK'nin üstünlüğü daha iyi ortaya çıkacaktır.

Serkevtin- TC'nin Güneye müdahalesi söz konusu olabilir mi?

Güney Kürdistan örgütlerinin yardımını alamadığı sürece Güney'e karadan müdahale edemez. Mümkün değil. Havadan yapabilir. Fakat PKK'nin elinde Stinger füzeleri varsa hava hareketleri de engellenebilir.

Serkevtin- Hükümet seçim öncesi ve sonrasına göre son dönemde daha da sert bir görünüm içine girdi. Bir milletvekilinin konuşmasına bile tahammülü yok. Bu, TC'nin siyasi sisteminde tüm barışçıl ve siyasi yolların tıkalı olduğunu gösterir.

Evet sertleşme var. Hükümet, sorunu, şiddet yoluyla, devlet terörü yoluyla çözmeyi zorunlu görüyor. Şu anda siyasi çözüm üzerinde değil de gerilla savaşını tırnandırma yönünde çaba sarf etmek gerekir. Görüşelim söylemini şu anda anlamlı bulmuyorum.

Kanımca bu dönemde şunlar yapılmalıdır:

1- Gerilla savaşını yoğunlaştırma.

2- Savaşı uluslararası kamuoyuna mal etme, anlatma.

3- Savaşın konusunda Türk insanlarını bilinçlendirme. Bunları Kürt ve Türk devrimcileri beraber yapmalıdır. "Bizim çocuklarımız niye ölüyor. Cesetler niye geliyor" diye insanlar düşünebilmeli. Ve tabii ki oğullarının askere gitmesini engellemeleliler.

4- Savaşın TBMM'de bir yansıması olmalıdır. Mesela HEP güçlenmelidir. Daha fazla milletvekiline ulaşmalıdır. Her türlü şiddet ve baskıya rağmen kendini ifade edebilmelidir. Bu süreçler güçlenirse siyasi çözüm gündeme gelir.

Serkevtin- Milletvekillerinin kendi meclislerine dönme süreci gelişebilir mi?

Kanımca, TBMM'de sorunların anlatılması gerekir. Bir Kürdistan Ulusal Meclisi olsa da, TBMM'de Kürt halkının temsilcileri olmalı. Buradaki etkinlik önemlidir. Fakat bu, böyle sürüp gitmez. Sürecin gelişmesine paralel olarak kendi meclislerine de çekilebilirler. Ama bu, çok ileri bir aşamadır.

Serkevtin- Son günlerde ABD'nin HEP'ileri görüşmeye davet etmesi gündeme geldi. Bunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Sadece HEP değil, PKK de herkesle görüşebilmelidir. Ama, kendi ideolojisinden taviz vermeyerek bunu yapmalıdır. ABD, Ortadoğu'da yükselen bir gücü görüyor, bu açıdan görüşmek istiyor. Tabii ki bu görüşmelerle PKK'yi sınırlamaya çalışarak bazı kazanımlar elde etmeye çalışacaktır.

Serkevtin- TC yetkilileri Irak'la, Suriye ile son olarak da İran'la görüşmeler yapmak amacıyla bazı girişimlerde bulundular. Bu ülkelerin Kürdistan çelişkisi ve kendi aralarındaki özel çelişkiler açısından olaya yaklaştığımızda bir sonuç alabilirler mi?

Bu durum, Kürdistan'ın bölünmüşlüğü'nün ve paylaşılmışlığı'nın sonucudur. Devletlerarası sömürge olmasının sonucudur.

TC, PKK'yi etkisizleştirmek için her devlete her türlü tavizi vermeye hazırdır. Tabii burada, devletin hesaplayamadığı bir şey var. PKK de politika yapıyor. Kürtler de politika yapıyor. Böylece TC'nin isteklerinin ve amaçlarının gerçekleşmesini engelliyor. Bu da PKK'nin yükselmesi ile ilgilidir. Irak ve Suriye de bunu gördüğü için ikili oynuyor. PKK ile kolay kolay başedilemeyeceğini biliyorlar.

Dikkat çeken diğer bir durum da herkesin kendi Kürdüne düşman diğer taraflardaki Kürtlere dost görünmesidir.

Serkevtin- Sömürgeci devletlerin kendi aralarında bir anlaşma ile Ortadoğu'daki Kürtleri tümüyle yok etmeye çalışmaları söz konusu olabilir mi?

Şu aşamadan sonra çok güç. Olmaz. Olanaksızdır.

Serkevtin- TC yetkilileri ve komutanlarının yaptıkları son toplantıda alınan kararlardan biri, "PKK ve yandaşları" üzerine daha çok gitmeydi. PKK'yi anladık da, bu yandaşları kelimesi ile neyi ifade ediyorlar? Katliam, işkence, adam kaçırma ve kontrgerilla gibi özel savaş biçimlerini meşrulaştırma çabası mı?

Yandaşları derken bizim gibileri, bazı kurumları ve çalışanları yani geniş bir kesimi kastediyorlar. PKK'ye sempatiyle bakan herkesi içine alır bu söylem. İşte bu kesimlere baskı uygulama ve yok etme politikası vurgulanıyor.

***Serkevtin-* Devrimci aydın, değerli bilim adamının faxla gönderdiğimiz sorulara verdiği zaman için teşekkür ediyoruz.**

Ben teşekkür ediyorum. Gerıllaya başarılar diliyorum. Derginizi ve PKK'nin cezaevinde çıkarmakta olduğu dergileri görmek istiyorum.

Türkiye’de üniversiteler bürokratik birer kurum oldular. Bürokratik kurumlar, bilimin gelişebilmesi için elverişli ortamlar yaratamazlar, bilakis bilimsel gelişme sürecini boğarlar. Resmi ideolojinin yeniden üretilmesi için ise, bu tür yapılar çok elverişli birer zemin oluşturlar.

Bilimin özgürce gelişebilmesi için bürokratik yapıların parçalanması, resmi ideolojinin eleştirilebilir bir hale gelmesi gerekir. Böyle bir ortamı ancak, “**Özgür Üniversite**” veya benzer anlayışta olan kurumlar gerçekleştirebilir.

“**Özgür Üniversite**”, Türkiye’de, bilimin, özellikle toplumsal bilimlerin gelişmesi konusunda önemli bir odak olacaktır. Öteki bilimsel kuruluşların da kendilerine çeki-düzen vermelerini sağlayacaktır...

(*) **Yeni Ülke**, Sayı 104, 18-24 Ekim 1992

YENİ ÜLKE'NİN BAŞARISI(*)

Son on senedir Kürt toplumu dinamik bir toplum oldu. Kürt toplumu ayağa kalktı. Ulusal ve toplumsal hakları için yoğun bir mücadeleye girişti. Bu mücadele sürüyor. Mücadele Kürt insanlarını diriltti. Diriliş bütün toplumu etkiliyor. Bu dirilişin en önemli göstergelerinden biri Yeni Ülke'dir.

Yeni Ülke, binbir türlü baskıya, zora ve zorbalığa rağmen iki yılını tamamladı, üçüncü yılına başladı. Zorlukları aşmaya, zorbalıkları göğüslemeye çalışan onlarca kişi var. **Yeni Ülke** Kürt gazetecileri için iyi bir okul oldu.

Yeni Ülke'nin bu durumu bizlere büyük bir kıvanç ve güven veriyor. Kürdistan'ı saran karanlıklar yırtılıyor. Yoğun bir ulusal ve toplumsal bilinç geliyor. Kürdistan'ın üzerine yeniden karanlıklar örtmek artık, mümkün değil...

Yeni Ülke'yle büyüyoruz, güçleniyoruz, çoğalıyoruz...

(*) İkinci yayın yılı dolayısıyla **Yeni Ülke**'ye gönderilen mesaj.

21-27 Ekim 1992 tarihli ve **Yeni Ülke**'nin 2 numaralı Özel Sayısı'nda yayınlanmıştır.

Değerli dostlar,

“İmam Hüseyin’i Anma Toplantısı”na katılan bütün arkadaşları, dostları saygıyla selamlıyorum.

“Böl-yönet ve yoket” politikası, tarih boyunca, Türk Devleti’nin temel bir politikası olmuştur. Alevi-Sünni ayrımını kışkırtarak, Kürtlerle Ermenilerin vuruşmasına elverişli ortamlar hazırlayarak bütün halklar üzerinde egemen olmaya çalışmıştır. Son zamanlarda Alevileri sadece Türklerle özdeşleştirerek Kürt olan Alevileri yok sayma çabası önemli bir devlet politikası olarak oluşturulmaya çalışılmaktadır. Bu, Kürdistan Ulusal ve Toplumsal Kurtuluş Mücadelesi’nin hızını ve yayılmasını kesmeye yönelik bir taktiktir. Öte yandan, Diyanet İşleri Başkanlığı’nda, Alevilerin de temsil edilmesi konusundaki istekleri, çabaları, aslında, Alevileri asimile etmeye yönelik çabalar olarak değerlendirmek gerekir.

Yeni Divan’ın bu konularda büyük bir hassasiyet içinde olduğunu, sorunların bilincinde olduğunu görüyoruz. Bu, bize kıvanç veriyor. **Yeni Divan**, devletin ırkçı ve sömürgeci politikalarına karşı toplumsal ve siyasal bilincin oluşmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Arkadaşları ve dostları tekrar selamlıyorum. Saygılarımı ve sevgilerimi yolluyorum.

(*) **Yeni Divan**, dergisinin **“İmam Hüseyin’i Anma Toplantısı”**na 20 Temmuz 1992’de gönderilen mesaj.

Kasım-Şubat 1993 tarihli ve 5 sayılı **Yeni Divan** dergisinde yayınlanmıştır. (s. 10)

ÜNİTER DEVLET ve KÜRTLER(*)

1. Genel olarak Kürt sorununu nasıl tanımlıyorsunuz?

Kürt sorunu, Birinci Dünya Savaşı sırasında, savaşın sonunda meydana gelen Bolşevik Devrimi ve savaştan sonra gelişen Türk-Ermeni ve Türk-Yunan savaşları sürecinde, Kürdistan'ın ve Kürt ulusunun bölünmesi, parçalanması, paylaşılması ve Kürt ulusunun bağımsız devlet kurma hakkının gasp edilmesidir.

2. Evrensel insan hakları belgelerinde yer alan Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkı ilkesini onaylıyor musunuz?

Ulusların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı ilkesini elbette onaylıyorum. Fakat bu yaşamsal ilkenin her ulus için hayata geçemediğini görüyoruz. Hangi uluslar için hayata geçmemiştir, hangileri için geçmiştir, uygulamanın kriterleri nedir?.. gibi sorulara sağlıklı cevaplar aramak gerekir.

3. Kürt ulusunun kendi kaderini tayin hakkını onaylıyor musunuz?

Kürt ulusunun kendi kaderini tayin hakkını elbette onaylıyorum.

Kürt ulusu için, bu ilkenin neden hayata geçirilemediğini incelemek gerekir. Kürt ulusunun ve Kürdistan'ın bölünmesini, parçalanmasını ve paylaşılmasını kolaylaştıran sosyolojik etkenleri, bölünmenin, parçalanmanın, paylaşılmanın politik, ideolojik ve ekonomik nedenlerini incelemek gerekir.

4. Devletin 70 yıllık Kürt politikasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

(*) *İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesi* tarafından Kasım 1992'de hazırlanan Kürt sorunuyla ilgili "*Araştırma Formu*"na verilen cevaplar.

Devletin, 70 yıllık Kürt politikası, ırkçı, sömürgeci ve faşist bir politikadır. Böyle bir politikanın ve uygulamanın dünyada bir eşi daha yoktur. İngiltere'nin sömürgesi Hindistan'ı, Fransa'nın sömürgesi Cezayir'i, Portekiz'in sömürgeleri Angola, Mozambik, Gine Bisseau'yu nasıl yönettiklerini, benzer sömürgelerin nasıl yönetildiğini, ABD'nin Vietnam'da sürdürdüğü savaşı vs. yakından biliyoruz. Bunlara bakarak, Türkiye Cumhuriyeti'nin, Kürdistan'da sürdürdüğü ırkçı ve sömürgeci politikanın ve uygulamasının dünyada bir eşi daha yoktur, diyoruz.

5. Türkiye'deki "Üniter devlet" yapısı, İnsan hakları ve ulusal haklarla çelişiyor mu?

"Üniter devlet" yapısı ulusal haklarla çelişiyor. "Üniter devlet" yapısı, merkezi devlet yapısının güçlü olmasını gerekli kılıyor, otoriter, askeri bir ideoloji üretiyor Bu ideoloji Kürt ulusunun varlığını, ulusal haklarını inkâr ediyor.

6. Resmi söylemde "Doğu ve Güneydoğu", resmi söylem dışında "Kürdistan" denilen coğrafyada yaşananları nasıl yorumluyorsunuz?

Kürdistan, hiçbir mevzuata bağımlı olmadan yönetiliyor. Son derece keyfi bir yönetim var. 1990'da Kararnameler vardı. "Sömürgeler kararnamelerle yönetilir" diyorduk. Şimdi Kürdistan, yasa, yönetmelik, tüzük, kanun hükmünde kararname... gibi hiçbir mevzuata bağımlı olmadan yönetiliyor. Örneğin, sadece, Silvan'da, "faili meçhul" denen, fakat, failleri, tastamam belli olan cinayetlerle katledilen Kürt insanların sayısı 200'ü aşmıştır. Bu katliamlar, son bir yıl içerisinde meydana gelmiştir.

7. Türklerin ulus ve ulusal azınlık olarak yaşadığı herhangi bir devlet, Türk ulusal kimliğini yasaklayıp, Türkçe yazın ve görsel ürünlerin gelişmesini engellese tavrınız ne olur?

Bu devlet politikalarına ve uygulamalarına karşı yoğun bir eleştiri ve kınama kampanyası yürütülür. 1985'den sonra, Bulgaristan'da, Türk kimliğinin inkâr edilmesi ve Bulgarlaştırma sürecinde böyle bir tutum sergilenmiştir.

8. Türk aydınları kendilerinin içinde yer aldıkları örgütlerde ulusların ve ulusal azınlıkların hak eşitliği ile, üyelerinin kendilerini özgürce temsil hakkını hayata geçirebildi mi?

Hayır, bilakis, devlet kurumlarıymış gibi siyasal eleştirileri engellemeye ve suçlamaya çalıştılar.

9. Eserlerinizin Kürt diline de çevrilmesinden yana mısınız?

Evet.

10. Kürtlerin ulusal haklarına sahip çıkma mücadelesi karşısında aydınların tavrı ne olmalıdır?

Kürtlerin, ulusal haklarına sahip çıkma mücadelesi karşısında, aydınlar, bu mücadeleyi teşvik edici bir tavır sergilemelidirler. Bu mücadeleye katkı sunmanın yolunu, yordamını aramalıdır.

11. Geliştirilmeye çalışılan Türk-Kürt düşmanlığına nasıl karşı çıkılmalı?

Devletin, ırkçı ve sömürgeci politikaları ve uygulamaları deşifre edilmelidir. Devletin, Bosna-Hersek'de, Karabağ'da, Kıbrıs'ta, Orta Asya Cumhuriyetlerinde sürdürdüğü ve dünyaya anlatmaya çalıştığı politikalarla, Kürtlere karşı uyguladığı politika karşılaştırılmalıdır. Kürtler karşısındaki düşünce, anlayış, uygulama, çifte standart deşifre edilmelidir.

PKK ulusal ve toplumsal kurtuluşçu bir örgüttür. Terör, Kürt ulusal ve demokratik haklarını bastırmak için devlet tarafından uygulanmaktadır.

12. Resmi söylemde “Doğu ve Güneydoğu” resmi söylem dışında “Kürdistan” diye nitelenen coğrafyada yaşanan savaşta sizce çözüm ne olmalı?

Herkesin, her kurumun ve örgütün kendini ifade edebilmesi, bunun için bütün kanalların açık tutulması gerekir. Savaşan taraflar birbirleriyle görüşebilmelidir. Kişi olarak, bağımsız, demokratik ve birleşik bir Kürdistan'dan yanayım. Kalıcı ve sağlıklı çözümü burada görüyorum...

HEP KURULTAYLARI(*)

HEP bir siyasal parti olarak eleştirilebilir. HEP'in programı, eylemleri eleştiriye konu olabilir. Fakat HEP'den önce PKK'nin eleştirilmesi gerektiği kanısındayım.

19 Eylül 1992'de, Ankara'da HEP'in İkinci Olağanüstü Kurultayı toplandı. Bu kurultaya katılanlar gün boyunca, devamlı olarak, "Biji PKK", "Biji Apo" gibi sloganlar bağurdılar. HEP'e ilişkin hiçbir slogan duyulmadı. PKK'nın, **Başkan Apo**'nun, Kürt toplumunun, Kürt insanlarının hayatında çok büyük bir yeri olduğu açıktır. Fakat HEP'in kurultayında, durmadan PKK lehine slogan atılması, HEP'in yok sayılması, HEP'in kişilik kazanmasını, büyümesini, çoğalmasını sağlamaz, bilakis önler. Halbuki, HEP'in kişilik kazanması, büyümesi, çoğalması Kürdistan Ulusal ve Toplumsal Kurtuluş Mücadelesi'ne güç katar.

1992 Newroz günlerinde, **Başkan Apo**'nun *Milliyet* gazetesinden **Yalçın Doğan**'a verdiği bir demeç yayınlandı. **Başkan Apo**, "HEP'lilere talimat verdim, SHP den ayrılacaklar, HEP'e geçecekler..." diyordu. Bu tavırlar, HEP'in kişilik kazanmasını önler. Kişilik kazanamayan HEP, ulusal ve toplumsal mücadelede gerekli rolü oynayamaz. Bu tavırlar, PKK'ye de bir güç kazandırmaz.

Kişi olarak HEP'in iç sorunlarına bazı müdahaleler yapıldığını düşünüyorum. İkinci Olağanüstü Kongre'de ortaya çıkan genel başkanlık seçimlerinde böyle bir müdahalenin yapıldığını sanıyorum. Bunlar, HEP'e kişilik vermiyor... Kişilik kazanamayan HEP'in rakip partiler ve devlet kurumları karşısında da bir saygınlığı olamıyor.

(*) *Welat*, Sayı 43, 13-19 Aralık 1992, s. 9

KÜRDİSTAN ULUSAL MECLİSİ(*)

Kürdistan Ulusal Meclisi'nin kuruluş çalışmalarını ilgiyle izliyorum.

Kürdistan Ulusal Meclisi'nin, Ortadoğu'da, Kürtler arasında, kardeşliğin, sevginin, barışın kurulmasında ve gelişmesinde önemli bir role sahip olmasını diliyorum.

Günümüze kadar, hep, Kürtlerle Türklerin; Kürtlerle Arapların; Kürtlerle Farısların... kardeşliğinden söz edildi. **Kürdistan Ulusal Meclisi'nin** Kürtlerle Kürtlerin kardeşliğinin gelişmesine yardımcı olmasını diliyorum.

Kürtlerle Kürtlerin kardeşliği kurulmadan, öteki "kardeşlik"lerin yaşama geçirilmesi mümkün değildir. Bunlar, gerçekliği aksettirmeyen slogan olarak kalırlar. Kürt kişiliğini ve Kürdistan kişiliğini geliştirecek olan, birinci planda, bölünmüş, parçalanmış ve paylaşılmış Kürtlerin kendi aralarında kardeşliği kurup geliştirmektir.

Kürdistan Ulusal Meclisi çalışmalarını sevgiyle izliyorum. Delegelele, milletvekili adaylarına saygılar sunuyorum.

(*) **Kürdistan Ulusal Meclisi'nin** açılışı dolayısıyla 16 Aralık 1992'de gönderilen mesaj.

Yeni Ülke, Sayı 113, 20-26 Aralık 1992

“KÜRDİSTAN'A ASKERE GİTME” KAMPANYASI ÜZERİNE(*)

Devrimci Proletarya- Şovenizm çığlıklarının yükseltildiği bir dönemde ona karşı durmak ve karşı tavır geliştirmek zorunludur. Yürüttüğümüz, “**Kirli Savaşa Alet Olmak İstemiyorsan KÜRDİSTAN'A ASKERE GİTME!**” kampanyasının çeşitli kitle örgütlerinde ve çevrelerde nasıl karşılandığına ilişkin röportajları sürdürüyoruz. Kürdistan'da sürdürülen ‘kirli savaş’a karşı ne yapılmalı?

Kürdistan'da “kirli savaş” yürütülmektedir. “Kirli savaş”a karşı yapılacak en önemli eylemlerden ve tavırlardan biri, onu sürekli bir şekilde deşifre etmektir. Bu deşifrasyon sürecinde, günümüzün toplumsal ve siyasal olayları yoğun bir şekilde kullanılabilir. Örneğin, Kürdistan'da yaşanan zulmün Bosna-Hersek'te yaşanan zulümden kat kat ağır olduğu örneklerle anlatılabilir. **Özgür Gündem, Yeni Ülke, Azadi, 2000'e Doğru** gibi gazetelerin dağıtımını engellemek için cinayet de dahil her yola başvurulmaktadır. Buna rağmen, devlet ve hükümet yetkilileri, Türkiye'nin demokratik bir devlet olduğunu, basın özgürlüğünün kurumlaştığını anlatıp durmaktadırlar... Onların bu tavır ve davranışları çeşitli örnekler yardımıyla deşifre edilmelidir.

Devrimci Proletarya- Devrimci Proletarya'nın başlattığı “Kirli Savaşa Alet Olmak İstemiyorsan KÜRDİSTAN'A ASKERE GİTME!” kampanyasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Devrimci Proletarya'nın başlattığı, “Kirli Savaşa Alet Olmak İstemiyorsan Kürdistan'a Askere Gitme” kampanyasını önemli buluyorum.

(*) **Devrimci Proletarya**, dergisinin düzenlediği sorulara yanıt
Devrimci Proletarya, Sayı 20, 6 Ocak 1993, s. 6. Kısaltılarak yayınlanmıştır.

Resmi ideolojinin en önemli özelliği militarist bir öze sahip olmasıdır. Türk egemenlik sisteminin temelinde böyle bir ideoloji vardır. Türk egemenlik sisteminin özelliğini şu şekilde vurgulamak mümkündür: Örneğin, Kürt halkının çok büyük bir kısmının, diyelim % 70'inin gerillaları desteklediğini düşünelim. Böylesine somut bir bilginin elde edildiğini varsayalım. Türk egemenlik sistemi, "madem ki, halk, gerillaları destekliyor, gerillalarla, halkla ilişki kuralım" demez, o halkı, fızık olarak yok etmeye çalışır. Türk egemenlik sistemi, öteki halkların, özellikle Kürt halkının imhası temeli üzerine kurulmuştur. 20. yüzyılın başında, imha, Ermeni ve Rum halklarına karşı gerçekleştirilmişti.

"Kirli Savaşa Alet Olmak İstemiyorsan Kürdistan'a Askere Gitme" kampanyası resmi ideolojinin etkilerinin kırılması bakımından da önemlidir. Resmi ideolojinin eleştirisi yapılmadan, resmi ideoloji kırılmadan Türkiye'nin demokratikleşmesi mümkün değildir.

SOL BASIN ve BOSNA-HERSEK SORUNU(*)

Gerçek- Gerçek dergisi Bosna-Hersek sorunu üzerine sol kesimde yaşanan suskunluğun nedenleri üzerine bir soruşturma yapıyor.

Bosna-Hersek'te süren savaşı siz nasıl değerlendiriyorsunuz?

Televizyonda, radyoda, gazetelerde, her gün Bosna-Hersek'le ilgili çok geniş haberler, görüntüler yer alıyor. Yakılan-yıkılan evler, ırzına geçilen kadınlar, yerini-yurdunu terke zorlanan insanlar... "Bosna-Hersek'e Yardım" kampanyaları, "İnsanlığa Davet" kampanyaları... Halbuki, bu olaylar kadar ağır, belki daha da ağır bir süreç, Kürdistan'da yaşanmaktadır... "Faili meçhul" denen, fakat failleri tastamam bilinen cinayetlerle insanlar katledilmektedir. **Özgür Gündem** gibi gazetelerin dağıtımı engellenmekte, bunun için cinayet bile işlenmektedir. Devlet, kendi kurduğu Hizbikontra gibi örgütlerle kendini gizlemeye çalışmaktadır. Köylerin yakılması, yıkılması, hayvanların kurşuna dizilmesi, temel gıda maddelerinin birbirine karıştırılarak heder edilmesi, kullanılamaz bir hale getirilmesi, odunların, samanların yakılması, ev eşyalarının talan edilmesi... Bunlar, benzer olaylar, Kürdistan'da her gün yaşanıyor, sık sık yaşanıyor. Kadınların ırzına geçilmesi, sık sık duyuluyor. Başbakan ise, "22 yaşındaki gençler böyle şeyler yapabilirler" diyerek olanları hoşgörülle karşılıyor. Buna rağmen, Türk basını, bu konuda en ufak bir haber, görüntü vermiyor... "İnsanlığa Davet" kampanyalarıyla "Sırp vahşeti"ni sergilemeye çalışıyor. Türk güvenlik güçlerinin Kürdistan'da gerçekleştirdiği vahşeti ise gizliyor, bu vahşeti onaylıyor, teşvik ediyor. Çifte standartlı bu tavırların ve davranışların uluslararası kurumlarda etkili olması mümkün değildir.

Bosna-Hersek'le ilgili haberler, görüntüler, bana bunları düşündürüyor.

(*) 9 Ocak 1993 tarihli ve 42 sayılı **Gerçek** dergisinde özet olarak yayınlanmıştır.

Gerçek- Bosna-Hersek'teki savaş bir "etnik arındırma operasyonu" olarak adlandırılıyor. Böyle bir uygulama karşısında bir demokrat olarak sizin tavrınız nedir?

Her ulus kendi kendini yönetebilmelidir. Bir ulusun başka uluslar tarafından yönetilmesi büyük bir zulümdür. Anayasalar, yasalar, eşit koşullar altında gerçekleşecek birliklerden vs. söz etmektedir. Genel olarak, çeşitli ülkelerde, bunların yaşama geçmediği görülüyor. Bu temel ilkeleri yaşama geçirecek mekanizmaları kurmak gerekiyor.

Gerçek- Bosna halkının sorununu esas olarak devlet ve sağcı, gerici partiler ve basın sahiplenmiş görünüyor. Sol ise suskun. Sizce bunun nedenleri nelerdir?

Ulusların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı, çeşitli sosyalist veya komünist ülkelerde, bir gerçeklik olarak, yaşama geçmiş temel bir ilke olarak alındı. Ulusal sorunların bir ilke çerçevesinde çözümlendiği kabul edildi. Halbuki, uygulamanın teorideki gibi gerçekleşmediği ortaya çıktı. Doğu Avrupa'da ve Sovyetler Birliği'nde, sosyalizmin çözümlmesinden sonra, ulusal sorun kapsamına girecek pek çok sorun ortaya çıktı. Bulgaristan'da Türklerin isimlerinin değiştirilmesi; Romanya'da Macarlar sorunu; Ermeniler ve Azeriler arasındaki Karabağ sorunu; Gürcü-Abhaz sorunları, Moldova... gibi sorunlar bunun önde gelen örnekleridir. Yugoslavya'nın dağılmasını da bu çerçevede değerlendirmek gerekir...

Sosyalizmin çeşitli ülkelerde çözümlmesinden sonra, her tarafta, ulusal sorunlar fişkırmaya başladı. Bu durum solcuların, Marksist-Leninistlerin bazı düşüncelerini ve kanaatlarını sarstı. Yeni süreç izleniyor, kavranmaya çalışılıyor, bu kanıdayım...

“KÜRT AYDINLANMASI”(*)

Evrensel Kültür- “Aydınlanma” kavramı sizce ne ifade ediyor? Bugün bir “Kürt Aydınlanması”ndan söz edilebilir mi?

“Aydınlanma” egemen ideolojiyi yani resmi ideolojiyi eleştirebilmektir. Düşünceyi, tavır ve davranışı, resmi ideolojinin çerçevesi dışında geliştirebilmektir.

Ortaçağ'da egemen ideoloji, resmi ideoloji Kilise'nin ideolojisiydi. “Aydınlanma” kilisenin ideolojisini, dinsel ideolojiyi eleştirmekle başladı. “Aydınlanma” süreci içinde, toplumsal, politik ve ekonomik hayat egemen ideolojinin, resmi ideolojinin, dinsel ideolojinin etki alanı dışında gelişmeye başladı.

Günümüzde resmi ideoloji dinsel bir içerik taşıyabildiği gibi, laik, seküler bir içerik de taşıyabilir. Türkiye'de Kemalizm resmi ideolojidir, laiktir. Kemalizmi yani resmi ideolojiyi eleştirmeden “Türk aydınlanması” başlatmak mümkün değildir. “Kürt aydınlanması” da kuşkusuz Kemalizmi eleştirerek başlar.

Kemalizmin en önemli boyutlarından biri Kürtlerin varlığını, Kürtçe'nin varlığını inkâr etmesidir. Kemalist ideoloji, yani resmi ideoloji, başka ulusların, özellikle Kürtlerin imhası üzerine yükselmiş bir ideolojidir. Bir “Kürt aydınlanması” elbette vardır. Çünkü Kürtler, devletin her türlü baskı ve terörüne rağmen, Kürt kimliklerini kazanmak için ayağa kalktılar, yoğun ve yaygın bir mücadele geliştiriyorlar. Resmi ideoloji, Kürtler ve Kürdistan hakkındaki bilgileri, karanlıkta bırakıyordu. Kürt insanının bilinci kopkoyu bir karanlık içindeydi. “Kürt aydınlanması” sürecinde karanlıklar yırtılmaya başladı. Kürt insanının bilinci aydınlanmaya başladı.

Evrensel Kültür- Eğer öyleyse, bunun sosyal kökleri ve gelişme olanakları nelerdir? Geleceğini nasıl görüyorsunuz?

(*) *Evrensel Kültür*, Sayı 15, Mart 1993, s.

“Kürt aydınlanması”nı başlatan temel olgu gerilla mücadelesidir. Gerilla mücadelesi, toplumsal güçleri bütün açıklığıyla ortaya çıkarmıştır. Kürt aydınları, gerilla mücadelesinden aldıkları güçle, moralle Kürtler, Kürdistan, Kürt dili, Kürt folkloru gibi konularda yoğun bir şekilde bilgi üretmeye başlamışlardır. Gerilla mücadelesi Kürt halk kitlelerine ruh ve heyecan vermiştir. Bu, gerilladan önce hiçbir şey yoktu anlamına gelmiyor. Gerilla, süreci hızlandırdı ve nitelik değişimini gerçekleştirdi. “Kürt aydınlanması”nın yoğunlaşarak ve yaygınlaşarak süreceği kanısındayım. Kürtler, bir resmi ideoloji oluşturmadıkları sürece “aydınlanma” sürer. Resmi ideoloji oluşturma girişimleri “aydınlanma” sürecini durdurur, yok eder...

Evrensel Kültür- Politik mücadele ve bilinç arasındaki ilişki; bunun güncel görünüşleri...

Kürtlerle ilgili yayın yapan yayınevleri, Kürtçe yayın yapan yayınevleri, “aydınlanma”nın odak noktalarıdır. Gazeteleri, dergileri yine bu çerçevede içinde ele almak gerekir. “**Kürt Enstitüsü**” kurmaya çalışmak, “**Kürt Kültür Vakfı**”, “**Kürt Hak ve Özgürlükler Vakfı**” gibi vakıflar oluşturmaya çalışmak, “**Mezopotamya Kültür Merkezi**” gibi kurumlar “Kürt aydınlanması”nın güncel görünüşleridir. Bu kurumların Türk karşılıklarını oluşturmak, daha doğrusu, ta Cumhuriyet’in kurulmasından itibaren oluşturulmuş benzer kurumlar “aydınlanma” yaratmıyor. Örneğin “**Türk Enstitüsü**”, “**Türk Kültür Vakfı**”... gibi kurumlar “aydınlanma” yaratmıyor. Çünkü bunlar resmi ideolojiyi eleştirmiyorlar, bilakis, resmi ideolojiyi yeniden üretmeye çalışıyorlar... “Aydınlanma”, her şeyden önce, devlete, devletin ideolojik, politik anlayışına karşı bir eleştiriyle başlıyor. Devletin ideolojik ve politik anlayışının içeriğinin de despotik olduğu, yoğun bir hegemonya içerdiği açıktır. “Aydınlanma” bu despotik ve hegemonyacı anlayışa karşı bir düşünce, tutum ve davranış olarak gelişiyor. Devlet gücüne dayanarak, devlet gücünün koruyucu şemsiyesi altında “aydınlanma” gerçekleşemez. Bu bakımdan 1923’de, Cumhuriyet’in ilanından, özellikle 1930’lu yıllardan sonra gelişen Kemalist harekete “aydınlanma” diyemeyiz. “**Kürt Kültür Vakfı**”, “**Kürt Hak ve Özgürlükler Vakfı**”, “**Kürt Enstitüsü**”, “**Mezopotamya Kültür Merkezi**” gibi kurumlar ise, resmi ideolojinin eleştirisi sürecinde oluşuyorlar...

Evrensel Kültür- Bu gelişmenin Türk halkı için anlamı nedir?

“Kürt aydınlanması” Kürdistan’da demokratik bilinci geliştiren

temel bir süreçtir. Kürt halk yığınları arasında demokratik bilincin, ulusal bilincin gelişmesi resmi ideolojinin gücünü zayıflatır. Resmi ideolojinin zayıflaması, Türkiye'de de demokrasinin gelişmesini, kökleşmesini sağlar.

“ATEŞKES” ÜZERİNE(*)

Aydın Çubukçu- PKK'nın “ATEŞKES” ilanından bugüne kadar geçen zamanı nasıl değerlendiriyorsunuz?

a) PKK için ne gibi kazanç ve ilerleme sağlamıştır?

b) Genel olarak Kürt halk kitlelerine ne getirmiş, ne götürmüştür? Halkın ve aydınların ruh durumuna nasıl yansımıştır?

c) Ulusal kurtuluş mücadelesinin geleceği bakımından anlamı nedir?

(*) Tam metni yayınlanan bu röportaj, 6.4.1993 tarihinde **Aydın Çubukçu**'nun isteği üzerine, 7.4.1993 tarihinde yazılı olarak iletilmiştir. Türk basınıyla konuşma tavrına rağmen **Aydın Çubukçu** kırılmamış, bazı düşünceler ifade edilme-ye çalışılmıştır. Önce, sözlü olarak, kendisiyle konuşulmuş, ertesi gün de konuşma yazılı metin haline getirilmiştir.

10.4.1993 tarihli ve 3 sayılı **Gerçek** dergisinde, çerçeve içerisinde, **İsmail Beşikçi**'nin resmi ile birlikte yazı, kısaltılarak yayınlanmıştır. Yukarıdaki tam metinde, siyah yazılan bölümler dergi tarafından metinden çıkarılmıştır. **Gerçek** dergisi, yazıya, “**Kürtler ve PKK, ABD ile ilişki kurabilmelidir**” başlığını koymuştur. Öte yandan **Gerçek** dergisi, metne, kendi sorularını koymamıştır. Halbuki **Beşikçi**'nin açıklamaları bu sorulara bir karşılık oluşturmaktadır. Böyle bir röportajda, soruların metinde yer almaması büyük bir eksiklikler. Bunun üzerine **Yurt Kitap-Yayın** 10.4.1993 günü **Gerçek** dergisine aşağıdaki yazıyı göndermiştir:

GERÇEK DERGİSİ GENEL YAYIN YÖNETMENLİĞİ'NE

10 Nisan 1993 tarihli, 3 sayılı **Gerçek** dergisinde “**Ateşkes: Kurtlarla Dans**” başlıklı bir haber-röportaj yayınlanmıştır. Bu haber-röportajın içerisinde çerçeve içerisinde **İsmail Beşikçi** ile ilgili bir yazı yer almaktadır.

1. **İsmail Beşikçi**'nin genel olarak Türk basını ile konuşmadığı bilinmektedir. Ancak, reddedemeyeceği insanlar başvurduklarında onları da kırmak istememektedir. Gönülsüz de olsa bazı düşüncelerini açıklamaktadır.
2. 7.4.1993 tarihinde PKK'nin tek yanlı ateşkes kararıyla ilgili bazı düşüncelerini **Aydın Çubukçu**'ya yazılı olarak iletmıştır.
3. Sizlere fax aracılığıyla göndereceğimiz tam metinde, altı çizili olan yerler, si-

PKK'nin "ateşkes" ilanından sonra geçen zamanı, gerilla mücadelesinin on yıla yaklaşan gelişimi, mücadelenin kitleselleşmesi, devlet terörünün hiçbir kural, kaide tanımadan gittikçe yükselmesi gibi süreçler açısından incelemek gerekir. **İrkçi ve sömürgeci yönetim, ırk, Kürdistan'da hiçbir kural tanımamaktadır. Son derece keyfi**

zin tarafınızdan çıkarılarak yayınlanmıştır. Fakat, sanki, **Beşikçi**'nin yazılı olarak verdiği düşüncelerinin tamamı yayınlanmış gibi bir hava verilmek istenmiştir. Çünkü, atlanan yerler en azından noktalama işaretleriyle gösterilmemiştir. Örneğin, atlanan yerler (...) işaretiyle gösterilebilirdi.

4. Bir düşünce adamının görüşlerinin, kendisinden izin alınmaksızın kesilip biçilmesi hakkını derginiz nereden almıştır?
5. Yazılı olarak verilen metindeki çıkarılan yerler, **İsmail Beşikçi**'nin gelişen olay konusundaki görüşlerinin özünü oluşturmaktadır. Bu kadar önemli bölümlerin çıkarılması kafalarınızdaki dogmatizme yazıyı uygun düşürmek için midir?
6. **Beşikçi**'nin yazısında konunun özü çok farklı olmasına ve birçok şeyin yanında "Kürtler, bu arada PKK, bazı temel prensiplerinden hiç vazgeçmemek suretiyle, bütün kurumlarla, bütün devletlerle, bu arada, ABD ile de ilişki kurabilmelidirler" denmesine rağmen, birçok şeyin yanısıra "ABD ile de ilişki kurabilmelidirler" denmesine rağmen, sizin yazının başlığına "Kürtler ve PKK, ABD ile ilişki kurabilmelidir" cümlesi çıkartılmıştır. Bu cümle konuşulan konunun özünü hiç yansıtmamaktadır. Kaldı ki, orjinal metnin içerisindeki bu cümle dahi başlığa çıkartılsa, yine de tahrifat yapmamanız gerekmektedir. Metindeki "ABD ile de" kısmı, başlığa "ABD ile" olarak çıkartılmıştır. Buradaki amaç nedir? Bu tavır ahlaki midir?
7. **İsmail Beşikçi** bütün devlet kuruluşlarının, mahkemelerin karşısında görüşlerini açık açık savunmasıyla tanınır. Düşüncenin özgür olması, otosansür kullanılmamasını her yerde ifade eder. Dolayısıyla sizin, konuya yabancı olmayan bir derginin, **Beşikçi**'nin düşüncelerine sansür uygulamanız nasıl açıklanabilir? Hem de konunun özünü teşkil eden bölümleri çıkartarak.
8. Çıkartılan bölümler incelendiği zaman, insanın aklına dergiye gelen yazıları acaba avukatlara mı okutuyorlar düşüncesi geliyor. Eğer böyleyse, bu, çok yanlış bir tutumdur. Bu durumda düşüncelerini her şart altında özgürce ifade eden **Beşikçi**'ye başvurmamak gerekirdi.

Gönderdiğimiz bu notun cevaplandırılmasını rica ediyoruz. Şunu da belirtmek ihtiyacını duyuyoruz: **Beşikçi**, Kürtlerin ve PKK'nin ABD'nin işbirlikçisi olması gerektiğini hiç düşünmemektedir, böyle bir tavır ve davranışı da yoktur. Sübjektif, dogmatik düşüncelerinize uygun düşmesi için tahrifat yapıldığından dolayı sizleri kınıyoruz.

Yurt Kitap-Yayın

bir yönetim vardır. Ne kanun, ne kararname... uyulması gereken hiçbir kural yoktur. Irkçı ve sömürgeci yönetimin operasyonlarını sınırlayıcı hiçbir mevzuat mevcut değildir. Köyler yakılmakta, yıkılmakta; çocuk, kadın, genç, ihtiyar Kürt insanları kendi evlerinde öldürülmektedir. Köyler, şehirler yıkılmaktadır, insanlar yerlerini-yurtlarını terke zorlanmaktadır. Böylece, gerilla desteksiz bırakılmaya çalışılmaktadır. Bu, balıkları öldürmek için denizi kurutmak gibi bir şeydir. Amaç, gerillalarla organik bir şekilde bütünleşen Kürt halk kitlelerini yok etmek, dağıtmaktır.

a) "Ateşkes" Kürtlerin kendi aralarında konuşmaları, görüşmeleri sürecini başlatmıştır. PKK Genel Sekreteri Abdullah Öcalan'la PSK Genel Sekreteri Kemal Burkan'ın görüşmeleri, protokol imzalamaları bu bakımdan önemlidir. Bu görüşmeleri yaygınlaştırarak, derinleştirerek geliştirmek, Kürtlere, uluslararası çapta itibar kazandıracaktır, ulusal planda güven verecektir. Çünkü, Kürtler için uluslararası planda yaygın olan imajlardan biri, "Kürtler birbirleriyle anlaşamaz", "Kürtler birbirlerini yer bitirir", "Kürtler bir araya gelemez"... biçiminde ifade edilmektedir. Bu olumsuz imaj, ancak, Kürtlerin bir araya gelmeleri ve konuşmalarıyla aşılabılır. Bu konuşmaların, görüşmelerin belirli bir anlaşmayla sonuçlanması şart değildir, ama, amaç, süreç içinde, kuşkusuz daha ciddi birliktelikler, cepheler oluşturmak olmalıdır.

PKK ve öteki Kürt örgütleri "ateşkes"le siyasal görüşmeler yolunun açıldığını düşünüyor. Düşünülen bu görüşmelerin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için, devletin, ordu, jandarma, polis, özel tim, korucu, hizbul kontra gibi zor gücü karşısında, Kürtlerin de belirli bir silahlı gücü bulundurmaları gerekir. Bu güç dinamik olarak kalmalıdır, dağıtılması, erimesi engellenmelidir. Gerektiğinde kullanılabilir. Böyle bir güç olmadan siyasal görüşmeyi sürdürmek ve başarıya ulaştırmak mümkün değildir. Böyle bir güç olmadan, devlet Kürtleri, PKK'yı ciddiye almaz. **Bugünlere devrimci zorun kullanımıyla gelinebildiği besbellidir. PKK dışındaki Kürt örgütlerinin bu süreci soğukkanlı bir şekilde kavramalarında büyük yarar vardır.**

b) "Ateşkes" sürecinin Kürt halk yığınları arasında ilgiyle izlendiği kanısındayım. Devletin katı tutumu, büyüklük kompleksinden sıyrılmıyor olması halk arasında endişeyle izlenmektedir. Bu endişenin kırsal kesimde daha belirgin olduğu kanısındayım. Kırsal kesimin çok büyük bir kısmının gerilla hareketinin etki alanı içinde olduğunu düşünüyorum.

Sömürge yönetiminin son derece keyfi bir şekilde, kalde ve

kural tanımadan sürdürülen operasyonlarının, yaşamı çekilmez bir hale getirdiği açıktır. Bu durumun aydınları daha fazla bunalttığı da söylenebilir. Devletin katı tutumu, devletteki büyüklük kompleksli aydınları da endişe içinde bırakmaktadır.

Bu sürecin, Türk siyasal hayatı ve Türk halk yığınları açısından da önemli sonuçları var. Kürdistan'da durmadan devlet terörü üreten bir zihniyetle, büyüklük kompleksiyle, "eşkıya"yı muhatap almayız anlayışıyla, Türkiye'de demokratikleşmeyi gerçekleştirmek mümkün değildir. PKK'nin çok geniş, dinamik bir halk desteği olduğu herkes tarafından bilinmektedir. Zira, katı tutum, devlet terörü, Kürtler için, silaha başvurmaktan başka bir yol bırakmamıştır. Kürtler temel haklarını, insan olmaktan, Kürt toplumu olmaktan doğan haklarını, ancak, silaha başvurarak ifade edebilmişlerdir. Bu arada, PKK'nin Kürt halk yığınlarıyla olan bağları, ilişkileri dikkatli bir şekilde ve zengin olgusal dayanaklarıyla incelenmelidir. Bu, hareketin geleceği açısından çok önemli ipuçları verecektir. Burada önemli bir zaafiyetin yaşandığı da gözlenmektedir. Köyleri ve kasabaları yıkılan ve şehirlere göçen geniş kitlelerin ataleti bu konuyu ilgilidir.

c) Kürt sorunu uluslararası bir sorundur. Uluslararası kurumların, demokratik kamuoyunun dikkatini çekmesi bu bakımdan önemlidir. Kürtler diplomatik faaliyetleri yoğunlaştırmak, Kürt sorununun çeşitli yönlerini, dünya kamuoyuna ısrarla anlatmak durumundadırlar. PKK'nin dünyada, "terörist bir örgüt" olduğu şeklindeki saptama doğru değildir. Bu, sömürgeci ve ırkçı devletin propagandasıdır. PKK uluslararası planda, artık meşru bir hareket, bir ulusal kurtuluş hareketi olarak kabul edilmektedir. Bilakis, devletin terörist niteliği gittikçe daha belirgin bir hale gelmektedir. PKK, Kürtler, bu süreçte de silahlı gücünü korumak durumundadırlar.

Aydın Çubukçu- Bu karar, Ortadoğu'nun bugünkü ilişkileri içinde ne ifade ediyor? ABD'nin bu kararda rolü nedir?

Kürtler, artık, Ortadoğu'da yükselen bir güçtür. Kürtler, hem politik, hem askeri olarak yükselen bir güçtür. Örneğin 15-20 sene öncesine nazaran uluslararası koşullar Kürtlerin lehinedir. Kürt toplumunda, demokratik talepler, beklentiler yükselmektedir. Kürdistan Ulusal ve Toplumsal Kurtuluş Mücadelesi güçlenmektedir... Bu, dünyanın başka yerlerinde de görülen bir süreçtir. Sovyetler Birliği, Yugoslavya, Çekoslovakya gibi devletlerin dağılması "kutsal sayılan sınırlar"ın değişebildiğini gösteren örneklerdir. Kürtlerin ezileceği, dağıtılacağı TC'nin bir söylemidir, gerçeklik kazanması olası değildir.

Dünyada Birleşmiş Milletler'e üye 180 civarında devlet vardır. Bunların çok büyük bir kısmının nüfusu 100 binden aşağıdır. Yine bu devletlerden büyük bir kısmının, örneğin Diyarbakır'ın veya Cizre'nin veya Zaxo'nun bir mahallesi kadar bile toprağa sahip olmadıkları bilinmektedir. Fakat bunlar, örneğin Türk Dışişleri Bakanı'yla zaman zaman ikili görüşmeler yapmaktadır. İkili görüşmelerde ortak bildiriler açıklanmaktadır. Ortak bildirilerde "Ortadoğu'da, bağımsız bir Kürt Devleti'nin kurulmasına karşıyız" gibi ifadeler yer almaktadır. Bu, Kürtler için bir hüzündür. Kürtler, kaderlerinin, başkaları tarafından ve onursuzca tayin edilmesine karşı çıkmak durumundadırlar. **Kaldı ki, bu devletler, Kürtler soykırımı uğradığı zaman, binlercesi katledildiği zaman susmakta, duymazdan gelmektedir. Kürtlerin ulusal ve demokratik istemleri yükseldiği zaman ise, "Irak'ın toprak bütünlüğünün bozulmasına karşıyız" gibi sloganlar yükseltmektedirler. Halbuki, örneğin Irak, Kürtleri, ancak, soykırım yaparak yönetebilir...**

Ortadoğu'da dinamik ve yükselen bir güç olan Kürtlerle, ABD'nin ilişki kurmaya çalışması doğaldır. Kürtler, bu arada PKK, bazı temel prensiplerinden hiç vazgeçmemek suretiyle, bütün kurumlarla, bütün devletlerle, bu arada, ABD ile de ilişki kurabilmelidirler.

"SÖMÜRGEÇİNİN DİLİYLE ve KÜLTÜRÜYLE SÖMÜRGE DEVRİMİ BAŞARIYA ULAŞTIRILAMAZ"(*)

Medya Güneşi'nin ilk sayısı Nisan 1988 tarihli'dir. Bir yıl kadar sonra yayınlanan 8. sayıdan itibaren, dergide, bazı Kürtçe şiirler de yayınlanmaya başladı. Kürtçe şiirler ve yazılar giderek arttı.

Medya Güneşi yayınlarından dolayı sık sık soruşturmalara, bas-kılara uğradı. Bütün güçlüklerle göğüs gererek, onları aşarak bugün-lere geldi.

Ortadoğu'da Kürt toplumu büyük bir hızla değişmektedir. Top-lumsal ve siyasal dönüşümü, Kürdistan'ın hemen hemen her tarafın-da izlemek mümkündür. Siyasal talepler ve beklentiler yükselmekte-dir. Kürtler kendi tarihleriyle ve toplum yapılarıyla ilgili çok yoğun araştırmalar yapmaya başlamışlardır. Sömürgeci devletler tarafından özellikle karanlıkta bırakılan pek çok konuya aydınlık getirilmekte-dir. Kürtler ve Kürdistan hakkında bilgilerimiz artıkça Kürtleri ve Kürt sorununu anlamanın, kavramanın ne kadar zor ve çetrefil oldu-ğunu da yakından görüyoruz. Kürtler hakkında bilgilerimiz çoğaldık-ça, sorunun çeşitli boyutları daha belirgin bir şekilde ortaya çıkmak-tadır. Bütün bunlar, aslında, Kürtler ve Kürdistan hakkındaki bilgi-lerimizin ne kadar eksik, ne kadar yanlış olduğunu göstermektedir. Gittikçe artan, çoğalan bilgilerimiz eksiklikleri, yetersizlikleri göste-ren bir süreç olmaktadır.

Ekim-Kasım 1989 tarihli ve 12 sayılı **Medya Güneşi** dergisinde bir açıklamamız yayınlandı. Bu açıklama, **Medya Güneşi**'nin "Kürt Aydını ve Basınının Görevleri" konulu soruşturması çerçevesinde ya-pılmıştı. Bu açıklamada Kürtçe'nin yazılması, konuşulması, okun-ması, okutulması konularına önemli bir vurgulama yapılyordu. Adı Kürtçe olan, yazıları Kürtçe olan bir dergiye duyulan ihtiyaç dile geti-riliyordu. Mücadelenin geldiği aşamada Kürtçe yasağı kalmadı. Bu konuda fiili bir kazanım var. Kürtçe dergiler yayınlanıyor. **Welat, Go-vend** vs. **Medya Güneşi, Deng, Azadi, Rewşen, Newruz, Newruz Ateşi, Serxetîn** gibi dergilerde Kürtçe yazılar da yer alıyor. Kürtçe kitaplar yayınlanıyor. **Beybûn, Melsa, Koral, Doz** vs. Kürtçe kitap-

(*) **Medya Güneşi**, Sayı 28, 15 -30 Nisan 1993, Ek

lar yayınladı. Bütün bu kazanımlar, bize çok daha farklı, çok daha önemli bir sorunun var olduğunu gösterdi.

Kürtçe dergiler, Kürtçe kitaplar ne kadar basılıyor, ne kadar dağıtılıyor? Bu kitapların ne kadar satılıyor, okura ulaşıyor... Okura ulaşan kitapların ne kadar okunuyor? Kürtçe dergilerin tirajı nedir? Dergilerdeki Kürtçe yazılar okunuyor mu? Kürtçe yazmaya ve okumaya karşı eğilim nedir? Bu soruların cevapları bilinmez değildir. Durumun iç açıcı olmadığı bilinmektedir... Bu, elbette sömürgeci devletlerin Kürt insanların ruhsal yapılarını bozmaları, insanların beyinlerini sömürgeleştirmeleriyle ilgili bir sorundur. Kürtler bu ırkçı ve sömürgeci devlet politikasının bilincine varmak durumundadırlar. Böyle bir politikanın bilincine varanların bununla mücadele etmeleri kaçınılmazdır.

Sömürgecinin diliyle ve kültürüyle sömürge devrimini başarıya ulaştırmak mümkün değildir. İşte bu konuda, Kürdistan'ı klasik sömürgelerden ayırmak gerekir. İngiltere-Hindistan, Fransa-Cezayir, Portekiz-Angola... ilişkilerini Kürdistan'da göremeyiz. Kürdistan'da, Kürtlerin aleyhine olan çok ağır çelişkiler söz konusudur. Kürdistan devletlerarası bir sömürgeci, Kürt kimliği ve Kürdistan kimliği inkâr edilmektedir. Kürdistan'ın ülke olarak sınırları çizilmemiştir. Halbuki Cezayir kimliği, Hindistan kimliği, Angola kimliği... vardır. Sömürgeci devletler ülke kimliklerini tanıdıkları gibi oralarda yaşayan halkların kimliklerini de inkâr etmemektedirler. Bu bakımlardan, Kürdistan sömürge bile değildir diyoruz. Bölünmüşlüğü, parçalanmışlığın ve paylaşılmışlığın önüne, asimilasyonun ve kültürel yozlaşmanın önüne ancak dile önem verilerek geçilebilir. Kürtçe konuşma ve yazma, müşterek alfabe oluşturma olanakları geliştiği sürece, bölünme, parçalanma ve paylaşılma, en azından kafalarda aşılabılır, zihinlerde bir bütünlük yaratılabilir. Coğrafyada, yani Kürdistan ülkesindeki, bölünmeyi, parçalanmayı ve paylaşılmayı hükümsüz kılabilmenin ilk adımı budur.

Bu ırkçı ve sömürgeci devlet politikası gereği bir arada olabilmeye "kardeşlik" deniyor. Aslındaysa, "kardeşlik" kavramı dünyada bir eşi daha bulunmayan bir ırkçı ve sömürgeci politikayı ve uygulamayı gizleyen maskedir. Kürtlerin böylesine aşağılandığı, düşürüldüğü bir süreçte "kardeşlik" sözcüğünün bunun dışında bir anlamı yoktur. Kendi kimliğini inkâr edenlerin, Türkleşenlerin ırkçı ve sömürgeci devlet bürokrasisinde görev alabilmelerine de "eşitlik" deniyor... Bunun da bir maske olmasının ötesinde anlamı yoktur.

Kürdistan'daki Türk sömürgeciliğinin ve ırkçılığının başarısı burada ortaya çıkmaktadır. Bu, hem, dünyada bir eşi daha bulunmaz bir ırkçılıktır ve sömürgeciliştir, hem de günümüze kadar, son yıllara

kadar gizlenebilmiştir. Fakat, gerilla mücadelesi, Kürdistan Ulusal ve Toplumsal Kurtuluş Mücadelesi, artık bütün bu çirkinlikleri deşifre etmiştir. Kürtler, artık, bu sürecin bilincine varmışlardır. Bilinç, bu sürece karşı mücadeleyi zorunlu kılmaktadır. Kürt toplumunda iç dinamikleri güçlendirecek en önemli süreç, Kürt dilinin güçlendirilmesi olacaktır.

Kaldı ki, klasik sömürgecilikte, örneğin İngiltere-Hindistan, Fransa-Cezayir, Portekiz-Angola... ilişkilerinde sömürgeci ve emperyalist devletle sömürge ülke arasında çok önemli başka farklar da vardır. Din farkı, fizik farklar bunların başında gelmektedir. Arada, büyük denizler, okyanuslar vardır. Bunlar, sömürgecinin rahatça denetimini zorlaştırmaktadır. Kürdistan'daysa sömürgecilerle, sömürge olanların dininin aynı olması Kürtlerin çok aleyhine bir durum yaratmıştır. İslamiyet, sömürgeci devletler tarafından Kürtlerin köleleştirilmesi, kişisizleştirilmesi yönünde bir araç olarak kullanılmıştır. İslamiyet, Türk, Arap, Fars ulusalcılığının gelişmesi, Kürt ulusalcılığının ise engellenmesi yönünde kullanılmıştır. Kürdistan'ın Türkiye topraklarına komşu olması, sömürgecinin denetimini kolaylaştıran bir etkidir. Bu yakınlık, komşuluk, devlet terörünün örgütlenmesini ve uygulanmasını kolaylaştırmaktadır. Antropolojik özellikler bakımından Kürtlerle, Kürtleri sömürge düzeyinde tutan Türkler, Araplar ve Farslar arasında önemli farkların olmamasını yine, sömürge Kürdistan'ın denetimini kolaylaştıran, Kürt ulusalcılığının gelişmesini engelleyen bir olgu olarak değerlendirmek gerekir.

Anti sömürgeci mücadele esastır. Anti sömürgeci mücadele, sömürgecinin kurumlarını atıp, kendi ulusal kurumlarını kurmayı ve kökleştirmeyi gerektirir. Toplumsal, politik, kültürel, askerî... tüm kurumlar... Bir taraftan anti sömürgeci mücadele yapmak, sömürgecinin kurumları yerine ulusal kurumlar oluşturmak, bir taraftan da sömürgeciye benzemeye çalışmak, onun kurumlarını kullanmak, özellikle genç insanlarda ruhsal bakımdan önemli bir sarsıntı yaratır.

Medya Güneşi'nin bütün bunların önemini kavradığını biliyorum.

Medya Güneşi'ne başarılar diliyorum.

“KÜRTLERİN KÜRTLERLE KARDEŞLİĞİ DAHA ÖNEMLİDİR”(*)

Azadi- PKK'nın ilan ettiği “ateşkes” ve PSK-PKK protokolüyle başlayan süreci değerlendirir mısınız?

PKK'nın başlattığı “ateşkes” sürecini değerlendirmek için Kürdistan'ın uluslararası ilişkilerinin ve Kürt toplumunun iç dinamiklerinin incelenmesi gerekir. 10 yıla yaklaşan bir süredir devam eden gerilla mücadelesi son yıllarda kitlesellik kazanmıştır. Kürtler, ulusal hakları konusunda, artık, daha duyarlı bir hale gelmişlerdir. Fakat bu süreçle birlikte, devlet terörü de artmış, daha sistematik bir hale gelmiştir. Devlet terörü hiçbir kural tanımadan artmaktadır. Irkçı ve sömürgeci yönetim son derece keyfi bir uygulama içindedir. Birkaç yıl önce kararnamelerden söz ediliyordu. Sömürgeler kararnamelerle yönetilir, diyorduk. Bugün, Kürdistan'da, devlet tarafından uyulması gereken hiçbir kural, kaide söz konusu değil. Irkçı ve sömürgeci yönetimin operasyonlarını sınırlayan hiçbir mevzuat yok, operasyonları denetleyen hiçbir güç yok. Köyler yakılmakta, yıkılmakta, çocuk, kadın, ihtiyar-genç Kürt insanları kendi evlerinde öldürülmektedir. “Famili meçhul” denen cinayetlerle, Kürt aydınları, Kürt yurtseverleri birer birer öldürülmektedir. Koruculukla Hizbi Kontra arasında bir işbölümünün varlığı gözlenmektedir. Korucular kırsal alanda, Hizbullahlar şehirlerde Kürt yurtseverlerini yok etmek için önemli bir çaba içindedirler. Kürtlere karşı bir soykırım uygulanmaktadır. Soykırım zamanı yayılmıştır. Fakat çok daha yoğun ve kapsamlı soykırımların düşünüldüğü ve uygulanması için çabalar harcandığı da açıktır.

Köyler, şehirler yakılmaktadır, yıkılmaktadır. İnsanlar, köylerini, mahallelerini, yerlerini-yurtlarını terke zorlanmaktadır. Bunun çok önemli bir amacı vardır, bu da, gerillayı lojistik destekten mahrum bırakmaktır. Sömürgeci yönetim, balıklardan çok denize yönelmiştir. Denizi kurutmaya çalışmaktadır. Denizi kuruttuğu zaman balıkların da yok olacağını düşünmektedir. Böylece, gerillayla organik olarak bütünleşen halka da ağır bir ceza verilmiş olmaktadır.

(*) **Azadi**, Sayı 50, 25 Nisan-1 Mayıs 1993, s. 8, Kısaltılarak yayınlanmıştır.

Kürdistan, bölünmüş, parçalanmış ve paylaşılmış bir ülkedir. Bölünmenin, parçalanmanın ve paylaşılmanın ortaya çıkardığı sorunlar son derece ağırdır. Kürdistan'ı klasik sömürgelerle karıştırmak gerekir. Kürdistan sömürge bile değildir. Kürdistan'ın sınırları yoktur, çizilmemiştir. Kürt kimliği, Kürdistan kimliği kabul edilmemiştir. Kürtlerin ve Kürdistan'ı devletlerarası sömürge baskısı altında tutan Türklerin, Arapların ve Farsların aynı dinden olmaları Kürtlerin ulusal hareketi aleyhine kullanılan çok önemli bir etkidir. Kürdistan'ın Türkiye'ye, Irak'a, İran'a ve Suriye'ye çok yakın olması, arada denizlerin, okyanusların olmaması, ortak sömürgecinin kolaylıkla denetlenebilmesini sağlamaktadır. Kürtlerle, Türkler, Araplar, Farslar vs. arasında, antropolojik bakımdan, örneğin derinin rengi bakımından çok önemli farklar olmamasını yine bu çerçeve içinde değerlendirmek gerekir.

Asimilasyon kararlı bir şekilde, sistematik bir şekilde uygulanan devlet politikasıdır. Asimilasyonun sonuçları çok ağırdır. Kendi kimliğini, ulusal kimliğini inkâr edenlerin, sömürgeci ve ırkçı yönetim içinde görev alabilmesi "eşitlik" olarak değerlendirilmektedir. Asimilasyon Kürtlerin önemli bir kısmını kendi ulusuna yabancılaştırmıştır. Bazı Kürtler, kendi ulusuna yabancılaştıkları ölçüde egemen, sömürgeci ulusun bir "değer"i haline gelmişlerdir. Bu da "eşitlik" olarak değerlendirilmektedir. Örneğin, "Türk edebiyatının, Türk müziğinin, Türk sporunun yükseltilmesine eşit ölçüde katkılar sunabilmislerdir... Kore'de, Kıbrıs'ta, Türklerle eşit koşullarda çarpışmışlardır..." denilmektedir.

Bütün bunlar maddi ve manevi bakımlardan, Kürtlerin ne kadar ağır koşullar karşısında olduklarını göstermektedir. Bu ağır koşulların üstesinden nasıl gelinebilir? Kürtlerin, kendi aralarında "kardeşlik" kurmaları ve bunu geliştirmeleri büyük bir gerekliliktir. Kürtlerin Kürtlerle kardeşliği, Kürtlerin Türklerle, Araplarla, Farslarla kurmaya çalıştıkları kardeşlikten çok çok önemlidir. Kaldı ki, ezenlerin ve ezilenlerin kardeşliği slogan olmaktan öteye bir anlam ifade etmez.

Azad/- Bu koşullar içinde "ateşkes" hakkında düşünceleriniz nedir?

"Ateşkes" Kürtlerin kendi aralarında konuşmaları, görüşmeleri sürecini başlatmıştır. PKK Genel Sekreteri **Abdullah Öcalan**'la PSK Genel Sekreteri **Kemal Burkay**'ın görüşmeleri, protokol imzalamaları bu bakımdan önemlidir. PKK'nın, Hevgirtin-PDK ile yaptığı görüşmeyi yine bu çerçeve içinde değerlendirmek gerekir. Bu görüşmeleri yaygınlaştırarak, derinleştirerek geliştirmek, Kürtlere, uluslararası

çapta itibar kazandıracaktır, ulusal planda güven verecektir. Çünkü, Kürtler için uluslararası planda yaygın olan imajlardan biri, “Kürtler birbirleriyle anlaşamaz”, “Kürtler birbirlerini yer bitirir”, “Kürtler bir araya gelemez”... biçiminde ifade edilmektedir. Bu olumsuz imaj, ancak, Kürtlerin bir araya gelmeleri ve konuşmalarıyla aşılabılır. Bu konuşmaların, görüşmelerin belirli bir anlaşmayla sonuçlanması şart değildir, ama, amaç, süreç içinde, kuşkusuz daha ciddi birliklilikler, cepheler oluşturmak olmalıdır.

Bununla beraber, çok önemli bir noktayı dikkatlerden uzak tutmamak gerekir. PKK'nın ve öteki Kürt örgütlerinin birbirlerine karşı geçmişte çok ağır suçlamalar yaptıkları bilinen bir gerçektir. Bunların çoğunun eleştiri olmadığı, suçlama olduğu da bilinmektedir. Öyleyse, Kürtlerin, belirli bir özeleştiriyi yapmaları da gerekmektedir. Herhangi bir özeleştiriyi yapmadan sağlıklı birliklilikler oluşturmak kolay değildir, hatta mümkün değildir. Halbuki, Kürtlerin şu sıra birliğe ihtiyaçları çok büyüktür.

PKK ve öteki Kürt örgütleri “ateşkes”le siyasal görüşmeler yolunun açıldığını düşünüyor. Düşünülen bu görüşmelerin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için, devletin, ordu, jandarma, polis, özel tim, korucu, hızbül kontra gibi zor gücü karşısında, Kürtlerin de belirli bir silahlı gücü bulundurmaları gerekir. Bu güç dinamik olarak kalmalıdır, dağıtılması, erimesi engellenmelidir. Gerekliğinde kullanılabilir. Böyle bir güç olmadan siyasal görüşmeyi sürdürmek ve başarıya ulaştırmak mümkün değildir. Böyle bir güç olmadan, devlet Kürtleri, PKK'yı ciddiye almaz. Bugünlere devrimci zorun kullanımıyla gelinebildiği besbellidir. PKK dışındaki Kürt örgütlerinin bu süreci soğukkanlı bir şekilde kavramalarında büyük yarar vardır.

PKK için önemli bir sorun daha var. Siyaset kurumuna ağırlık verileceği belirtiliyor. Bu durumda, Kürtler ulusal kurumlarını, kültürel kurumlarını oluşturabilmelidir. Kürt diline ve Kürt kültürüne sahip çıkma, geliştirme yönünde olanaklar yaratma başta gelen bir görevdir. Sömürgecinin diliyle ve kültürüyle, sömürgeciye benzeyerek, sömürgecinin kurumlarını kullanarak, sömürgecinin kurumlarıyla bütünleşerek sömürge devrimini gerçekleştirmek mümkün değildir. Anti sömürgeci mücadele sömürgecinin kurumlarının atılmasını, etkisiz bırakılmasını, onun yerine ulusal kurumların oluşturulmasını gerektirir. Bir taraftan anti sömürgeci mücadele yapmak, bir taraftan da ona benzemeye çalışmak derin bir çelişkidir. Bu çelişki özellikle genç insanların ruhsal yapılarında önemli bir bunalım yaratır.

Azad! Kürt ulusal hareketi için yeni bir dönemden söz edebilir miyiz? Bu dönemin başlıca özellikleri nelerdir?

Kürt ulusal hareketi için yeni bir dönemin başladığı söylenebilir. Bundan sonra, sorunun uluslararası boyutuna vurguyu artırmak gerekir. Kürdistan'ın bölünmesi, parçalanması ve paylaşılması, Kürt toplumunun iç dinamiklerini yok etmiştir. Son on sene içinde, gerilla hareketi, basın-yayın, dil-kültür konularında sergilenen çabalar iç dinamiklerin güçlenmesi yönünde önemli bir rol oynamıştır. Fakat bunların yeterli olmadığı görülmektedir. Kürdistan'ın devletlerarası sömürge statüsünü, uluslararası kurumlarda, Batı'da, demokratik kamuoyunda ısrarla belirtmek gerekir. Kürdistan'da esas terörist unsurların, Kürdistan'ı devletlerarası sömürge baskısı altında tutan devletler olduğunu belirtmek gerekir. Bunlar, siyaset kurumunu kullanmayı, diplomatik faaliyetleri geliştirmeyi gerektirir. Burada, Kürt aydınlarına önemli görevler düşmektedir. Kürtler birlikte olma durumunu güçlendirirlerse, kalıcı örgütler, cepheler oluşturabilirlerse, bu çabaları sürdürmek kolaylaşır, Batı'nın demokratik kamuoyu önemli bir muhatapla karşılaşmış olur.

Azadi- Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın ölümü “ateşkes” sürecini olumsuz etkiler mi?

Cumhurbaşkanı **Turgut Özal**'ın ölümünün “ateşkes” sürecini çok fazla etkileyeceğini sanmıyorum. Uluslararası koşullar, 15-20 yıl öncesine nazaran Kürtlerin lehinedir. Birlik bilincinin gelişmesi, ulusal hareketin güçlenmesi, sorunun, demokratik ilkeler doğrultusunda çözümünü gerekli kılan olgular olacaktır.

Azadi- Önümüzdeki dönemde Kürt ulusal mücadelesinin handikapları nelerdir? Kürtler hangi sorunlarla karşı karşıya kalacaklardır?

Kürt ulusal hareketinin handikapları her zaman vardır. Bu, Kürdistan'ın bölünmesinin, parçalanmasının, paylaşılmasının ortaya çıkardığı sonuçlarla ilgilidir. Bu handikaplar, engeller, ancak, ulusal kurumlara, dile, kültüre önem verilerek aşılabilir. Engeller, elverişsiz durumlar, bu süreçte elverişli bir ortam yaratabilir.

Azadi- Türk soluna mensup örgütler kendi dergilerinde “ateşkes” sürecine ilişkin eleştirirler ve suçlamalar yapıyorlar. Bu yazıları izliyor musunuz?

Kürt ulusal ve toplumsal kurtuluş mücadelesi, Türk solunun, özellikle Türk Marksist-Leninistlerinin müdahalesine çok açık bir harekettir. Bu, bir yerde ulusal ve toplumsal hareketin cılızlığını da

gösterir. Halbuki böyle bir müdahale kabul edilmemelidir. Örneğin, Türk Marksist-Leninistleri Filistin Kurtuluş Hareketi'ne hiçbir zaman program dayatmamaktadırlar. "İsrail komünistleriyle işbirliği yapın" vs. dememektedirler. Bu tür dayatmalar, Kürdistan Ulusal ve Toplumsal Kurtuluş Mücadelesi'ne gayet rahat yapılabilir. Kürtlerin söylemi, böyle bir müdahaleye elverişli ortamlar yaratmaktadır. Bu bakımdan "kardeşlik" gibi sahte sloganları hareketin cılızlığını gösteren bir söylem olarak değerlendirmek gerekir. Bu sloganın hiçbir devrimci özü yoktur. Ezenlerle ezilenlerin kardeşliği olmaz. Ezen-ezilen ilişkilerinde "kardeşlik" gibi sloganlar, her gün yaşanan binbir türlü pisliğe örtü olmaktan başka bir işe yaramaz.

1970'li yıllarda, Türk solcularıyla, Türk sol örgütleriyle Kürt solcuları ve sol örgütleri arasında önemli bir fark vardı. Çok küçük bir istisna ile Türk sol hareketi "Kürdistan sömürgeci" saptamasını kabul etmiyordu. Halbuki, bütün Kürt örgütleri yazılarında, incelemelerinde böyle bir bilgiyi kullanıyorlardı. Bunu Kürt soluna duyulan güvensizliğin belirtisi olarak, hegemonyacı bir tavır olarak değerlendirmek gerekir. "Ateşkes" sürecini değerlendiren yazılarda da bu ilişkileri izlemek mümkün. Kürtler, Kürt örgütleri, "ateşkes"i yeni bir dönem olarak değerlendirirlerken, Türk solcuları, bunu, "ihamet", "emperyalizme teslimiyet", "ABD'ye teslimiyet", "burjuvazıyla işbirliği" vs. olarak değerlendirmektedir. Halbuki on yıla yakın bir süredir yaşanan PKK'dir. Türk solu, bu savaşın sadece seyircisi olmuştur. Neye karar vereceği, kararını nasıl uygulayacağı, kuşkusuz önce PKK'nın hakkı olmalıdır.

Kürtler, Türk solcularının müdahalelerine açık yapılarını gözden geçirmek durumundadırlar.

- Adressiz Sorgular** 288
AHMET Arif 275
AKDEMİR Hafız 266
Aktüel 233
ALEXANDER Yona 47
Alevilik 336
ALPDOĞAN Abdullah 301
AKSOY Muammer 62, 63
anadilde eğitim 146, 315
anadil yasağı 120
APO 90, 120
ARAFAT Yasser 18
ARCAYÜREK Cüneyt 41
ARD TV 78
ASLAN Mehmet Ali 58
ASLAN Yusuf 284
“Ateşkes” 349, 357
AURİYANOF P. 47
AVCIOĞLU Doğan 19
Avrupa Konseyi 50
Avrupa Parlamentosu 50
AYBAR Mehmet Ali 58
AYDAR Zübeyir 41
AYDIN Vedat 166, 201, 202
Azadî 279, 342, 354, 357

Baas Partisi 39
BAKSİ Mahmut 299
BAHO Ağa 112

BARLAS Mehmet 31
Başkan Apo 134, 202, 293, 340
Başkan Mao 222, 242, 244, 251
BAYKAL Deniz 88
BEER Angelika 100
BEDİÜZZAMAN Said Nursi
(Kurdi) 136, 137, 138
BEN Grion 109
BERKTAY Halil 28
Berxwedan 100, 134, 242
Beybûn 354
BİÇİMLİ Muhterem 58
BİLGİN Zülküf 58
bilim ahlakı 181, 183
Birleşmiş Milletler 50
Bolşevik Devrimi 38
BORAN Behice 58
Bosna-Hersek 344
BOZARSLAN Mehmet Emin 58
BOZKURT Necati 296
Bölge Yatılı İlkokulları 11
“böl-yönet politikası” 50
“böl-yönet ve yoket” 160
BRECHT Bertol 19
BUCAK Faik 13, 14
BUCAK Y. Serhat 164
BURKAY Kemal 58, 358

CACIM Yusuf 264, 294

CANDAN Faik 63
CEYHAN Abdülkerim 58
Christian Science Monitor 88, 168

Çekiç Güç 305
Çerkesler 16, 146
ÇETİN Hikmet 34
ÇUBUKÇU Aydın 349

Darağacında Üç Fidan (Yüreklere)
Şafakta Kivılcımlar 284
DEMİRAG Kartal 328
DEMİREL Süleyman 20, 31, 41, 42,
119, 178, 200, 227
Demokrat 119, 226
Deng 57, 111, 354
Dev-Genç 20, 262
DDKO (Devrimci Doğu Kültür
Ocakları) 196, 261
Devrimci Proletarya 342
Devrimci Yurtsever Gençlik 260
DİCLE Hatip 229, 237
"Doğu Mitingleri'nin Analizi" 57, 58,
183, 192
Doz 354
DÖNMEZER Sulhi 43

ECEVİT Bülent 42, 43, 200
EKİNCİ Tarık Ziya 58
Ekimler 317
EKŞİ Oktay 43, 200
55 Ağaların Sürgünü 181
Emeğin Bayrağı 113
ERBAKAN Necmettin 200

ERENUS Bilgesu 21
Ermeniler 16, 104, 206
Ermeni Soykırımı 103
ERZEREN Ömer 159
EVLİYAOĞLU Bahri 58
EVREN Kenan 62, 63
Evrensel Kültür 346

FEYZİOĞLU Turhan 31
FIRAT M. Şerif 12, 275, 311
FIRAT Ümit 235
FKÖ (Filistin Kurtuluş Örgütü) 39
Forum 58, 183, 192, 193, 195, 312
FREYER Hans 183

GALİLE 17, 19
Gerçek 344, 349
Gerê Katllamı 112
GEZMİŞ Deniz 284
Govend 354
GORBAÇOV 106, 107, 109, 115, 116
Göçebe Alıkan Aşireti 296, 298
GÜREŞ Doğan 169
GÜRKAN Celil 64
GÜRSEL Cemal 12, 174

HALEFOĞLU Vahit 117
Halepçe soykırımı 50
HAMBURG Jili 47

İLİCAK Kemal 43

İBRAHİM Şerif 59
İdari Soruşturma Komisyonu 183

İkinci Abdülhamit 137, 209

2000'e Doğru 37, 63, 342

"İlk Kurşun" 294

İMAM Hüseyin 336

İNAN Hüseyin 284

İNAN Kamuran 34

İNCE Selami 226, 284, 321

İNÖNÜ Erdal 43, 85, 90, 120, 178,
200

İslam Konferansı 50, 138

KADRI Cemil Paşa 203

KARABEKİR Kazım 301

KARAHAN Edip 58

KAYPAKKAYA İbrahim 194

KEÇECİLER Mehmet 20

Kemalizm 147, 160, 171, 173, 206,
208

KEMAL Tahir 204

KESKİN Abdullah 147, 239

KIRCA Coşkun 43, 200

KIVANÇ Halit 64

Kim 267

Kirli savaş 342, 343

KOÇKAYA Bahri 58

Koral 354

KORKMAZGİL Hasan Hüseyin 183,
192

Kur'an 70, 79, 291

KUTLAY Naci 58

KÜÇÜK Yalçın 187, 301

Kürdistan Ulusal Meclisi 231, 244,
305, 341

Kürdoloji Enstitüsü 37, 47

KÜRKÇÜ Ertuğrul 119

"Kürt Aydınlanması" 346

Kürt Enstitüsü 178, 179, 224, 239,
240, 269, 271, 280, 299, 347

Kürt Federe Devleti 321

Kürt Hak ve Özgürlükler Vakfı 347

Kürt Kültür Vakfı 346

"Kürt realitesi" 226, 227, 228, 239,
242, 243

LENİN 206

Lozan 206, 208

MAHATMA Gandi 109

MALCUS Beate 268

MARCUS Alize 88, 168

MARX 206

Medya Güneşi 46, 354

MELA Mustafa Barzani 13, 312

Melsa 354

MESUT Barzani 144, 150, 324, 330

MESUT Recavi 106, 125

Mevlit 70, 79, 233, 291

Mezopotamya Kültür Merkezi 176,
224, 239, 259

Milli İstihbarat Teşkilatı 13, 67, 155

Misak-ı milli 16, 128

MITTERAND Danielle 44

MUHSİN Dizal 144, 150

MUMCU Uğur 28, 29, 30, 31, 43

MUSTAFA Kemal 16, 109, 204, 207,
208

Mücadele 155

- NASİR** 115, 133
- NATO** 49, 103
- NEBİLER Halil** 233
- Newroz** 354
- Newroz Ateşi** 354
- NEZAN Kendal** 44
- Nokta** 52
- OKUTUCU Mahmut** 58
- 15 Ağustos atılımı** 229
- ONUK Hurşit** 194
- ÖCALAN Abdullah** 86, 97, 98, 109, 128, 325, 358
- ÖCALAN Üveys** 256
- Öğretmen Dünyası** 146
- ÖZAL Turgut** 20, 42, 142, 150, 151, 152, 155, 165, 166, 250, 302, 360
- ÖZCAN Davut** 58
- Özgür Gelecek** 36
- Özgür Gündem** 275, 279, 283, 296, 315, 321, 342, 344
- Özgür Halk** 191
- Özgür Üniversite** 334
- ÖZTÜRK Ünsal** 283
- PAK (Kürdistan Özgürlük Partisi)** 212
- Paris Kürt Enstitüsü** 44, 83, 88
- Rewşen** 254, 282, 354
- ROSA Lüksemburg** 206
- RÜZGAR Remziye** 41
- Saçak** 28
- SADDAM Hüseyin** 105, 106, 107, 114, 115, 116, 117, 129, 133, 161, 162, 167, 304, 305
- SADIK Ahmet** 59
- SAFTER İsmail** 276
- SAĞNIÇ Hüseyin Musa** 58
- "Sandviç harekâtı"** 323
- Serkevtin** 326
- Serxetin** 354
- Serxwebûn** 97, 98
- SEVER Metin** 275
- SEVİLGİN Mehmet Emin** 41
- SEYİT Rıza** 33
- SEZGİN Ümit** 309
- SİMKO** 208, 209
- SOYSAL Mümtaz** 43
- Süddeutsche Zeitung** 269
- Sürgünler** 41, 111
- Süryaniler** 146
- ŞEYH Mahmut Berzenci** 208, 209
- ŞEYH Seyda** 14, 34
- ŞEYH Said** 33, 60, 211
- Şeyh Said Ayaklanması** 12
- Şırnak Jenosidi** 314
- Tages Zeitung** 159
- "Tahsil İçi Staj Programı"** 311
- TALABANİ Celal** 106, 124, 125, 144, 147, 149, 150, 166, 324, 330
- TAMER Rauf** 31, 43
- TATLICI Niyazi (Niyazi Usta)** 58, 235, 236

- TAYAD (Tutuklu Aileleri**
Yardımlaşma ve
Dayanışma Derneği) 24
Tempo 33, 309
Tevhit 173
Toplumsal Kurtuluş 21, 147, 180,
237
TRONTİ Marco 100
Türk-İslam Sentezi 35
TÜRKEŞ Alpaslan 31, 199, 200
- UBA (Ulusal Basın Ajansı) 41**
Uluslararası Kürdistan Festivali 293
"Uzunada" 42
- Üniter devlet 337**
- Welat 239, 279, 340, 354**
- YALÇIN Aydın 43**
YASA İbrahim 193
Yeni Asya 136
Yeni Aşama 11
Yeni Çözüm 27, 65
Yeni Divan 336
Yeni Dünya Düzeni 258
Yeni Ülke 165, 176, 264, 266, 276,
279, 293, 294, 300, 334, 335,
342
- YILMAZ Turan 180**
Yön 13
YRWK (Kürdistan Yurtsever
Aydınlar Birliği) 278
YURTERİ Kemal 291
- Yurt Kitap-Yayın 349, 350**
Yüzyıl 139
- ZANA Leyla 229, 237**
ZANA Mehdi 58, 235, 236, 287
"Zincirbozan" 42

